١٩٤١

CORNELII NEPOTIS

QUAE EXSTANT

CUM SELECTIS SUPERIORUM INTERPRETUM
SUISQUE ANIMADVERSIONIBUS EDIDIT

AUGUSTINUS VAN STAVEREN.

EDITIO NOVA AUCTIOR
CURANTE

GUILIELMO HENRICO BARDILI
AA. LL. M. ECCL. URACENSIS DIACONO.

ACCEDUNT CORNELII NEPOTIS
FRAGMENTA GUELPHERBYTANA CUM JAC. FRID. HEUSINGERI
DEFENSIONIBUS OMNIUMQUE VOCABULORUM AC RERUM
INDEX BOSIANUS MULTO QUAM ANTEA PLENIOR
ET EMENDATIOR.

TOMUS SECUNDUS.

STUTGARDIAE
EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS WUERTEMBERGICAE,
VIENNAE IN COMMISSIS APUD E. PH. BAUER.
MDCCCXX.

XVIII. EUMENES.

CAP. I.

EUMENES CARDIANUS. Hujus si virtuti par data esset fortuna, non ille quidem major, sed multo illustrior atque etiam honoratior, quod magnos homines vir-

(p. 498.) EUMENIS res pete ex *Plutarcho in vita*, *Diodoro* 18 et 19. *Polyaeno* 4. *Frontino* 4, 7, 34. *Justino* 13 et 14. Est et apud *Arrianum* (praesertim in *rebus post Alexandrum*, apud *Photium cod.* 92.) *Curtiumque* mentio viri. *Boeclerus*. Meminit et *L. Ampelius in lib. memoriali*. Bosius. Adde Appian. Alexandrin. Mithridat. p. 392, 393.

Cardianus] Sic *Plutarchus in Eumene*. Lambin. Male alii *Sardianus*. Frontinus 4, 7. *Eumenes Cardianus ex successoribus Alexandri M.* Auctor *scholiorum in Aristophanis Aves*: *Καρδία πόλις Θράκης, ἧς οἱ πολῖται Καρδιανοί*. *Gebhard*. L. Ampelius: *Eumenes Cardianus, Philippi et Alexandri armiger bellicosissimus*. Sic legendus is locus. Male vulgo est: *Cardienus, Philippi Alexandri armiger*. Bosius. Adde Appian. Alexandr. Lib. IV. B. Civ. pag. 1024.

Non ille quidem major] Verbum *fuisset* adjecit *Lambinus*, ut antea *Longolius* τὸ *evasisset*. Ultraject. ed. ad oram adnotat, *haberetur*, vel quid simile, desiderari. Membranae nostrae verbum omittunt, ut et *Magius* ac *Savaro*. Exaudiri enim facile queat. *Schott*. *Gebhardus* quoque τὸ *fuisset* a correctoribus sustinendae sententiae infultum censebat. Sed τὸ *evasisset* alio loco posuit *Longolius*: ut paullo post dicemus. *Bos*. [Utrumque verbum in Ax. Gu. Ult. reliquisque antiquioribus edd. deest. Mox Ax. *etiam* post *atque* omittit.]

Magnos homines] Addit editio Longolii, *evasisset*. Debuit, opinor, *evasisse*. Sed libris manu exaratis deest. *Bosius*.

Virtute metimur, non fortuna] Sic *Cicero epist. ad famil.* 5, 17. *Te non ex fortuna sed ex virtute tua pendimus*. Loccenius. Ut editum est, MSS. Schotti et Boecler. et ed. Ultr. exhibent. Vulgati: *metiuntur, non fortuna*

2 tute metimur, non fortuna. Nam quum aetas ejus incidisset in ea tempora, quibus Macedones florerent, multum ei detraxit inter hos viventi, quod alienae erat civitatis, ne-
3 que aliud huic defuit, quam generosa stirps. Etsi ille do-

prudentes. Quod ex officina correctorum esse, recte notavit *Gebhardus.* Et *Lambinus* quoque *τὸ prudentes* ab aliis inculcatum censet; etsi *τὸ metiuntur* retinet, putatque subintelligendum *homines*, vel *omnes*, vel *plerique*; aut *τὸ magnos* non cohaerere cum substantivo *homines*, et subaudiendum *viros*, quod posterius valde coactum et ineptum est. *Bosius.* Leid. m. *metiuntur* (p. 499.) pro *metimur*. Quam lectionem etsi non damnem, quia saepissime Verba Activa tertiae personae pl. n. absolute poni solent sine praecedente Nominativo pro Passivae Vocis impersonalibus; consule Perizonium ad Sanctii Minervam Lib. 4. cap. 4. num. 39. et Cortium ad Sallustium B. Catilin. cap. 51. num. 40. non tamen in textum recipere audeo. Graeci verbo *metiri* ita quoque fuere usi. Demosthenes de Corona apud Longinum de sublimitate c. 32. *τῇ γαστρὶ ΜΕΤΡΟΥΝΤΕΣ, καὶ τοῖς αἰσχίστοις τὴν εὐδαιμονίαν.* Polybius Lib. 11. cap. 47. Reges dicit *ταῖς τοῦ συμφέροντος ψήφοις ἀεὶ ΜΕΤΡΟΥΝΤΑΣ τὰς ἔχθρας, καὶ φιλίας.* [Ed. princeps, utraque Paris. Ald. *metiuntur.* Ed. Long. Mag. Lamb. *metiuntur n. f. prudentes.* Gü. Ult. ut editum est.]

Cecidisset] Longol. Lambin. et alii: *incidisset.* Quomodo fere loquitur infra 25, 7, 1. *Bosius.* Leid. m. *incidisset.* sed Voss. A. et B. *cecidisset.* In textum recepi jam *incidisset*, licet nondum abhorream a *cecidisset*, quam lectionem duo codices Vossiani confirmant, et olim ita fuit editum, nonnulla enim sibi peculiaria habet Nepos. Locus Nepotis ex Attico cap. 7. *incidit Caesarianum civile bellum*, nihil facit ad jam receptam lectionem stabiliendam. [Gu. Ax. Ed. Ult. omnesque ante Boecl. *incidisset.* Cicero ab Harlesio laudatus, Orator. cap. 12. *Quorum aetas quum in eorum tempora, quos nominavi, incidisset.*]

Macedones florerent] Propter Philippum Amyntae filium et Alexandrum M. Philippi F. qui res omnium Macedonum maximas gesserunt. *Lambin.* Adde *Justin.* 33, 2. Bosius.

Inter hos] Sic MSS. *Lambinus* et alii male omittunt. Q.edd. *inter eos.* Bosius. Voss. A. etiam *inter eos.* [Ax. *inter hos.* Gu. Ult. Mag. *inter eos.* A reliquis antiquioribus edd. haec verba absunt.]

Quod alienae erat civitatis] Quibus nec tanta, ut domesticis, fides ac dignatio; nec tanta jurium communio. Alexander apud Curt. 8, 8, 19: *Callisthenem, si Macedo esset, tecum introduxissem, dignissimum te discipulo magistrum. Nunc Olynthio non idem juris est.* Gebhardus.

Generosa stirps] Ex antiquo genere Macedonum origo: vel *εὐγένεια.* *Lambin.* Vide Ind. v. *stirps.* Bosius.

Etsi ille domest. summo genere] Sic MSS. Lambinus: *tametsi enim ille etc.* Bosius. [Gu. Ax. Ed. Ult. cum ceteris, ut in textu legitur.]

Domestico summo genere] *Domi nobilis.* Sic enim dicuntur a M. Tullio, *qui Romae sunt ignobiles et obscuri. Diodorus* 18. tradit, eum fuisse peregrinum, nihil praeterea. Alii dicunt, aurigae filium fuisse, ut

mestico summo genere erat, tamen Macedones eum sibi
aliquando anteponi indigne ferebant, neque tamen non
patiebantur. Vincebat enim omnes cura, vigilantia, patien- c.
tia, calliditate, et celeritate ingenii. Hic peradolescentulus 4

testatur *Plutarchus in Eumene.* Lambinus. Duris tamen Historicus, ut Plutarchus retulit, scriptum reliquit, Eumenis patrem in Chersoneso propter rei familiaris angustias ex vehiculis victum quaeritasse. Sed non ideo ignobilem hunc fuisse dicendum est, cum nobilitas paupertatem comitem habere non dedignetur. Verum dixerit aliquis: si Eumenes *domestico summo genere* ortus fuit, cur Probus *ei generosam stirpem defuisse* adfirmat? Non diffident *Probi* dicta: siquidem in urbe non inclita, et inter cives non claros, Eumenis stirps summa potuit esse: prae Macedonica vero nobilitate non item. *Magius.* Viri docti, qui a *Suida* regis filium vocari ad h. l. adnotarunt, non animadverterunt, eum duos Eumenes, hunc nostrum, et regem Pergami, Attali filium, confudisse: quod jam obfervatum *Reinesio* τῷ πάνυ, Var. 3, 2. *Bosius.* Recte Magius et Lambinus Auctoris sensum perceperunt. Nam nihil aliud indicat, quam Eumenem, ex urbe Cardia in Chersoneso Thraciae sita oriundum, habuisse domi, id est, in urbe patria sua, stirpem generosissimam. De hoc loquendi genere egit Cortius ad Sallust. Catilin. cap. 17. num. 4. Itaque ex invidia et (p. 500.) calumnia Macedonum recte creditur ortum, quod pater ejus dicitur ab aliis fuisse auriga, ab aliis siticen. Consule Perizonium ad Aelianum Lib. 12. V. H. cap. 43. num. 8. Nam aequis oculis adspicere non poterant veteres Graeci, peregrinum indigenis praeponi, quare plerique peregrinos civitate sua donare noluerunt. Vide eundem Virum ad Lib. 13. cap. 16. n. 7. In primis vero hoc concoquere non poterant Macedones, unde peregrinos, ab Alexandro M. propinquis etiam maximorumque exercituum ducibus praelatos, Curtius ex Macedonum sententia vocat *urbium suarum purgamenta.* Lib. VIII. cap. 5. §. 8. Eumenem e non tam humili domo ortum esse ostendunt Plutarchi verba pag. 584. ἦν γὰρ αὐτοῖς πατρικὴ τις ἐκ πολιτικῶν διαφορῶν ὑποψία πρὸς ἀλλήλους, i. e. Eumenem et Hecataeum Cardianorum tyrannum. Quae civiles contentiones non exstitissent, si Eumenis pater tam vilis fuisset homo. Sed quicunque fuerit, Eumenes, quia non erat indigena, Macedonibus erat invisus, et quidquid ageret, in pessimam rapiebatur partem. hinc p. 587. refert Plutarchus, Eumenem sibi conflasse invidiam caede Cratori, quia advena et hospes Macedonum armis et viribus virum inter eos primarium et clarissimum sustulisset.

Macedones eum sibi aliquando anteponi indigne ferebant, neque tamen non patiebantur.] Pro *aliquando* Lambinus conjiciebat, *aliquanto*, vel *aliquantum:* nihil tamen mutabat. Nec mutatione opus. Τὸ *aliquando* non ad verbum *anteponi*, sed ad τὸ *ferebant*, referendum videtur. *Bosius.* [Rectius *aliquando* cum Tzschuckio Bremioque ad verbum *anteponi* refertur. Pro *neque tamen* Ed. princeps *nāque t.* Ult. *Nanque t.*]

Cura, etc.] Cicero Philipp. 2. extr. *Fuit in illo* (Caesare) *ingenium, ratio, memoria, lit-*

ad amicitiam accessit Philippi, Amyntae filii, brevique tempore in intimam pervenit familiaritatem. Fulgebat enim jam in adolescentulo indoles virtutis. Itaque eum habuit ad ma-

terae, cura, cogitatio, diligentia. Attende vero imperatorias virtutes, et apud *Cicer.* et apud scriptorem nostrum. *Lamb.*

Hic peradolescentulus] Adnotat *Schottus; annorum fere trium et viginti:* laudatque illa ex c. 13, 1. *cum ab anno vicesimo, ut supra ostendimus etc.* E quo loco et *Lambinus* colligebat, Eumenem ab anno XX. aut XXI. in amicitiam regum venire coepisse. Legit enim cum *Puteano: ab anno vicesimo, et supra, septem annos etc.* Sed de *Puteani* correctione *Lambinus* ipse dubitat; neque ea, nostro judicio, opus est, ut suo loco docebimus. Quomodo autem ex his verbis colligi possit, Eumenem fere XXIII. annorum fuisse, cum ad amicitiam Philippi accessit, fateor me ignorare. Nam etsi tam annos VII. et XIII. quibus regibus ad manum fuit, quam VIII. illos, quos ab obitu Alexandri minimum exegit, et XLV. vitae illius, omnes pro completis accipias, ab his, ubi priores detraxeris, non amplius quam XVII. ut recte Cl. *Kirchmajerus* observavit, relinquentur. Si vero septimum Philippi, et XIII. Alexandri, et VIII. imperii militaris, pro inchoatis, aut nondum completis, accipias; (et sane Alexander solum annos XII. cum mensibus VIII. regnavit) vitae autem novissimum, XLVI. inchoatum facias: attamen neque sic plures, quam XIX. exibunt. En utrumque calculum!

Anni vitae	45	45
ministerii	28	26
	17	19

Atque tot annos natum fuisse Eumenem, cum in amicitiam Philippi veniret, ostendemus infra, ad cap. 13, 1. Neque est quod (p. 501.) cum *Lambino* objicias, *non esse peradolescentulum, qui natus est annos* XX. nam cum noster 25, 2, 4. Atticum XXII. annos natum *adolescentulum* vocet; quidni biennio circiter minorem *peradolescentulum* dicere liceat? *Bosius.* Saepe *adolescentes* vocantur respectu majorum natu, quibus opponuntur. consule Cortium ad Sallust. Catilin. cap. 38. num. 1.

Ad amicitiam accessit Philippi] Ait *Plutarchus*, Philippum, cum per otium Cardiae Eumenem strenue inter reliquos pueros decertare luctarique conspexisset, pueri prudentia et fortitudine delectatum, eum sibi desumsisse. Verum alios probabilius dicere, Eumenem hospitii et amicitiae paternae causa a Philippo ad altiora provectum. *Magius.* Pro *Amyntae* Voss. A. *Amynthae.*

Indoles virtutis] Sic Justinus 2, 9, 15. *Inter caeteros tamen Themistoclis adolescentis gloria emicuit, in quo jam tunc indoles futurae imperatoriae virtutis apparuit.* et 29, 1, 8. *His regibus pueris etsi nulli seniores aetatis rectores erant, tamen in suorum quibusque majorum vestigia nitentibus magna indoles virtutis enituit.* Gebhard. Proprie hac voce utitur Noster. Justinus Lib. 6. cap. 5. *Eumque in auxilium Boeotiorum per Iphicraten, viginti quidem annos natum, sed magnae indolis juvenem, duci jubent.* Livius Lib. 1. cap. 39. *Juvenis evasit vere indolis regiae*, et ita passim.

num scribae loco, quod multo apud Grajos honorificentius est, quam apud Romanos. Nam apud nos, revera sicut sunt, mercenarii scribae existimantur; at

Ad manum habuit scribae loco] *Plutarch.* ἀρχιγραμματέα Alexandri, i. e. scribarum principem, Philippo mortuo, fuisse tradit. *Arrianus* Lib. 5. et 6. γραμματέα appellat simpliciter. *Lambinus.* Id est, ut hodie loquimur, *cancellarii.* De scribarum hodiernorum priscorumque dignitate, generibus, auctoritate et usu vide Barth. adversar. Lib. 50. c. 1. *Ernstius.* Ceterum illud *scribae loco* de glossemate suspectum est doctiss. *Scheffero.* Nam *ad manum aliquem habere*, inquit, pro *scribae loco habere*, usurpavit *Cicero* quoque. Neque aliunde sunt, qui ex eo *amanuenses* appellantur. Haec ille. Nil tamen mutare ausim. Potuitque ista *Nepos* perspicuitatis ergo, ut saepe alias, addere. *Bosius.*

Quod multo apud Grajos] Itaque Phyllidas Thebanus, non contemtus civis, Archiae Thebani et aliorum polemarchorum scriba erat, apud *Xenoph.* 5. *de reb. Gr.* et apud *Isocratem* idem fungitur scribae et quaestoris munere; et hoc utrumque munus laudi gloriaeque sibi vertit. *Lambin.* Adde Ind. et *Freinshem. ad Curtii* 7, 3, 4. ubi et de Persarum scribis, eorumque dignitate quaedam adnotat. Athenis tamen, pariter ut Romae, vile fuisse scribarum munus, docet *Sam. Petitus commentar. ad Leges Atticas* Lib. 3. tit. 2. pag. 257, 258. *Bosius.* De Thebano Polemarchorum scriba adde Plut. in Pelop. pag. 281, 282, 283. et Duker. ad Thucydid. Lib. VII. cap. 10. J. Meursius Lib. VI. Lect. Att. cap. 25. adnotat ex Ulpiano in Orat. contra Leptin. apud Syracusanos scribae munus fuisse honorificum, licet apud Athenienses contemptum. Sed ipse Diodorus Siculus Lib. XIII. cap. 96. docet, apud Syracusanos scribae munus fuisse satis vile, ut recte ibi observat Cl. Wess. Polybius Lib. II. cap. 43. docet, viginti quinque annos communi scriba Achaeos fuisse usos. Strabo L. VIII. p. 690. viginti modo annos refert. Sed uterque de honore tacet. De regum Persarum scribis in castris, de quibus Herodotus Lib. VII. c. 100. et Lib. VIII. cap. 90. et inde Brissonius, hic agendi non est locus. Quaestio sola restat, quam honoratum scribarum munus fuerit apud (p. 502.) Macedonas, apud quos collegium fuit Regiorum Scribarum, de quo Polybius Lib. IV. cap. 87. cui praefectus erat Megaleas. Sed de Macedonibus nihil judicari potest; nam apud Macedonas, aeque ac apud Persas, nobilissimi adolescentes Regibus tradebantur ad munia haud multum a servilibus ministeriis abhorrentia. v. Freinshem. ad Curtium Lib. VIII. cap. 6. §. 5. et Periz. ad Aelian. XII. V. H. 43, 1. nec dubium est, quin a Macedonibus hujusmodi ad hoc munus adolescentes fuerint adhibiti, sed numquam antea peregrini ad illud admissi, unde Eumenes in invidiam incidit. et sane hujusmodi munera peregrinis demandare satis est periculosum, quia inde consiliorum sunt participes, quamquam Macedones Eumeni hoc munus non inviderint e periculi metu, sed propter honorem. De Romanorum scribis alii abunde egerunt ad h. l. Romani quidem scribam fecerunt captivum, nempe Alexandrum, Persei, Macedonum regis ab Aemilio capti, filium. v. Plut. in

apud illos e contrario nemo ad id officium admittitur,

Aemil. pag. 275. Attamen distinguendum est inter Graecorum scribae ad manum ministerium, et Romanorum privatos id genus scribas. De hoc Nepotis loco agens Ez. Spanhemius de Praest. et Usu Numism. Antiqu. Tom. II. pag. 704. inter alia haec adnotat: *Discrimen inter Graecorum, apud quos honorificum esset illud scribae ad manum ministerium, et Romanorum privatos id genus scribas, tangit demum notis in eam rem verbis Cornelius Nepos, non vero de publicis Magistratuum, ut ea verba acceperunt viri praeclari, scribis.* qui vir illustris pluribus egit de scribis Differt. Nona §. 4. a pag. 703. ad pag. 708.

Quam apud Romanos] Quia apud Rom. plerique libertini et servi locum illum pecunia emebant, ut notant *Casaubonus in Capitolinum*, [*in vita Macrini* cap. 7.] *Lipsius Elect.* 1, 32. Unde quod per se honorificum munus erat, per sordes dehonestabatur. *Loccenius.* E verbis *Ciceronis* 3. *in Verrem* cap. 79. intelligere licet, scribarum ordinem apud Rom. ita honestum fuisse, ut tamen ad magistratus et honores populi aditus eis non pateret. Praeterea *Horatius* scribam quendam, cognomine *Sarmentum*, amare exagitat *Sat.* 5. Lib. 1. satisque declarat, eum servum fuisse, aut certe libertum seu libertinum. Alium scribam more suo ludit et irridet *Sat.* 5. Lib. 2. *Lambinus. Magius* refert, Petrum Angelium Bargaeum, cum se a *Paullo Jovio* in historia *scribam* nuncupari animadvertisset, aegre tulisse, et id tanquam injuriam cum eo expostulasse, tantamque in iram exarsisse, ut mox in Jovii historias censuram conscripserit. Idem hodie a vilissimis scribarum exspectes, si hoc eos nomine appelles. Adeo apud nos quoque id eviluit. *Bosius.* [Ax. *est* post *honorificentius* omittit, et pro *Nam ap.* habet *Namque ap.* *Namque* etiam in Gu. et Ult. legitur.]

Revera, sicut sunt, mercenarii existim.] Mira locutio. An legendum, *sicut revera sunt*? vel τὸ *revera* glossema est? An *revera existimari* idem est, ac vere et reapse ut mercenarios haberi, etsi non ita vocentur? *Bosius.* Omnes mei Codices vulgatam tuentur lectionem. Justinus Lib. 18. c. 5. *Ex frequentia hominum velut instar civitatis effectum est.* Ubi Vorstius vocem *velut*, tanquam otiosam, censet delendam. L. 12. c. 16. in fine: *Victus denique ad postremum est, non virtute hostili, sed insidiis suorum et fraude civili.* (p. 503.) Vide Schefferum ad L. 37. c. 1. n. 9. quomodo et *post-haec deinde* conjunxere optimi Auctores. Vide Thomam Wopkens Lib. 3. Lect. Tull. cap. 3. pag. 255. et *per se sua sponte, repente e vestigio, ut potero pro viribus, vix aegre, subito ex tempore*, et similes pleonasmi apud Veteres occurrunt passim. Vide Eumdem cap. 4. pag. 258. et 259. Heusingerus in hanc meam notam insurgit in suo Spicilegio et in editione, quae prodiit A. 1756. cui jam responsum est a me in edit. minori, quae jam prodierat A. 1755. quum ejus editionem non videram. Et licet pleonastica non sit locutio, ut negat Heusingerus, ita tamen verba sunt interpungenda. vide Buneman. ad Lactant. lib. 1. de fals. Rel. cap. 8. §. 4. [Editio Heusingeri jam a. 1747. prodiit.

nisi honesto loco, et fide et industria cognita, quod

V. supra in Praefatione. Videre igitur eam poterat Staverius, cum minorem suam adornaret. In distinguendis verbis *Namque — existimantur* Tzschuckii, Bremii Harlesiique interpunctionem, quae jam in Ultr. edit. reperitur, secuti sumus.]

Contrario] Sic Ms. Boecler. et q. edd. quomodo *Cicero lib. de universo* cap. 12. dixit, motus animi aliis *contrario dissidentes*, quos *Plato* ἐναντίως διεστῶτας vocarat. Sic enim legendum est, non ut vulgo editur, *contrarios*: quod jam vidit *Gifanius in observ. Lat. L.* sequutusque est *Pareus in Lexico Critico*. Alii apud nostrum edidere, *e contrario*, ut 11, 1, 3. et 22, 1, 2. *Bosius*. Leid. m. *e contrario*. sed Voss. A. et B. *contrario*. Vide Cellarii Curas Posteriores p. 59. et 60. et in Append. ad Cur. Post. pag. 32. [Cod. Leid. 2. *e contrario*, ut 11, 1, 3. 22, 1, 2. [25, 9, 3.] Itaque aliorum potius, quam Nepotis, auctoritate hoc verbum tuendum est iis, qui id barbaris adnumerari nolunt. *Heusinger*. Gu. Ax. Ult. cum reliquis edd. *contrario*. Ed. Lamb. *e contrario*, ut Nepos semper dixit, et hoc etiam loco in optimo suo Leid. codice Staverius scriptum vidit. Goerenzius ad Cic. de Fin. 5, 12, p. 574: *Teste Nolteno Vorstius de Latin. mer. susp. cap. 2. p. 27. simplex contrario etiam Ciceroni vindicat. Vorstius haud ad manum erat: sed locum Ciceronis nullum novimus, unde hoc simplex jure defendatur. Nam qui in Timaeo cap. 12. contrario dissidentes legunt, hi conjectura utuntur, scriptis contrarios dissidentes exhibentibus. Possis contrarie ibi malle, quod auctor amat; possis vocem ipsam glossam super dissidentes olim scriptam putare. Ne certa quidem loci Corneliani 18, 1, 5. fides est, in quo omnis vocis hujus auctoritas nititur.* Vorstius l. c. ut simplex *contrario* etiam a Cicerone dictum fuisse probet, ex Scioppii Animadversionibus in Vossium De Vitiis Sermonis Latini praeter jam laudatum in *Timaeo* locum alterum producit: *Si neminem laesi, si etiam contrario multis opem tuli.* In quo dupliciter peccavit Scioppius: nam et Ciceroni tribuit, quae Ciceronis non sunt, et ipsum locum parum bona fide citavit. Neque enim Ciceronis, neque Auctoris ad Herennium, ut Ol. Borrichius in Cogitationibus De Variis Latinae Linguae Aetatibus pag. 76. ed. Hafn. scribit, verba illa sunt, sed inepti Declamatoris; qui Ciceroni *Orationem ad Populum et Equites Romanos, antequam iret in exilium*, supposuit, in cujus undecimo capite ita leguntur: *Si neminem umquam vestrum laesi, si nemini innocenti obfui, si etiam* E CONTRARIO, *ut quisque auxilium meum desideravit, opem ferre non dubitavi.* Quum igitur iis, qui Ciceronis aetate simplex *contrario* dictum fuisse volunt, nullum in Ciceronis scriptis praesidium sit, quum Cornelius ipse omnibus aliis locis (supra enim 11, 1, 3. in una Lambini edit. operarum vitio *contrario* expressum est) *e contrario* dixerit, idque hic etiam in praestantissimo codice scriptum sit, Lambini exemplo sine dubitatione hanc lectionem in textum restituimus.]

Ad id officium admittitur, nisi honesto loco] Sic Suetonius in Vespasiano cap. 16. *Creditur etiam procuratorum rapacissimum quemque ad ampliora of-*

necesse est, omnium consiliorum eum esse participem.
6 Hunc locum tenuit amicitiae apud Philippum annos septem. Illo interfecto, eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim. Novissimo tempore praefuit etiam alte-

ficia *ex industria solitus promovere.* Plinius Panegyrico cap. 91. *Nondum biennium compleveramus in* officio *laboriosissimo et maximo.* ubi agit de praefectura aerarii. *Locus* hic genus notat, ut docet Cortius ad Sallustium Catil., cap. 23. n. 1. [Pro *eum esse* Ax. *esse eum.*]

Hunc locum tenuit amicitiae] Ad eumdem modum loquuntur purissimi scriptores, ne quis in Aemilio Probo seculum Theodosianum agnoscere se dicat. Caesar Lib. 1. de Bello Gall. c. 20. *Cum ipse eum locum amicitiae apud eum teneret.* Suetonius Othone cap. 2. *Facile summum inter amicos locum tenuit congruentia morum.* Curt. IX. c. 7. *A regina in propiorem ejus, qui tum regnasset, amicitiae locum admotum.* Justin. Lib. XI. cap. 5. *Quos Philippus in excelsiorem dignitatis locum provehens imperiis praefecerat.* Gebhardus.

Eodem gradu] In ora libri mei Ms. cum custode, quem vocant, scriptum est *eodem gradu dignitatis.* Sed nihil muto. Nam dignitatis vox in hac phrasi etiam apud Ciceronem saepe ἐλλείπει. *Ernstius.* τὸ *dignitatis,* quod in ora cod. Ernstiani scriptum, haud dubie glossema est. Absolute *gradum* noster etiam 19, 2, 3. dixit. v. Ind. *Bosius.* Pro *tredecim* Voss. A. et B. *tresdecim.*

Alterae equitum alae] Sic Mss. Gifan. Schott. Boecl. suffragante *Gifanio* in *Ind. Lucret.* v. *unae.* Caesar de B. Gall. 1, 27. *ne qua legio alterae legioni subsidio venire possit.* Sic omnes Mss. (p. 504.) *Brantio* visi habuere. Terentius Heaut. 2, 2, 30. *haec ipsa in itinere alterae dum narrat.* Infra 20, 3, 2. *tantum otium totae insulae conciliavit.* Sic enim e Ms. legendum. Et ita veteres hanc et similes voces alias inflexisse, docent *Priscianus* Lib. 6. *Vossius de analog.* 2, 3. et quos ibi laudat, itemque *Bangius* L. 1. p. 40. Quare non dubitavi sic pro *alteri,* quod in omnibus edd. habetur, rescribere. Porro *altera ala* est, quae cap. 13, 1. *una* dicitur; (nisi is locus corruptus est, quod valde vereor:) id est, una e duabus. Duae enim antiquitus alae erant, ut vel ipsum nomen docet, (de quo *Gellius* 16, 4. ac *Vegetius* 2, 1.) et quod *dextrae* ac *sinistrae* nominibus distinguebantur. *Thomas Reinesius,* ὁ πάνυ, putabat, diversas intelligi debere alas, et Eumenem prioribus istorum XIII. annorum uni equitum alae, quocunque vocabulo; novissimo autem tempore etiam alteri, quae *hetaerice* dicta, praefuisse: adeoque heic de maxima parte XIII. annorum; cap. vero 13. de extrema, et ultimo vitae Alexandri sermonem nostro esse. Sed non tacuisset h. l. *Nepos* de priore praefectura, si aliquam prioribus Alexandri annis gessisset Eumenes. Et qui dixisset *alterae* (h. e. ut ille accipit, diversae, alii) eum alae praefuisse, cum prioris nullam mentionem fecerit? *Altera* igitur ala, est alterutra, e duabus una. Sic enim loquuntur optimi scriptores. Suetonius Galba c. 10. *Alarum altera aegre retenta in officio.* Cicero 2. offic. 13. *cum te Pompejus alae alteri praefecisset.*

rae equitum alae, quae hetaerice appellabatur. Utrique autem in consilio semper adfuit, et omnium rerum habitus est particeps.

Hirtius de bello Afric. *Caesar alteram alam mittit.* Sic Noster *alterum cornu* dixit 16, 4, 3. *Bosius.* Leid. m. et Voss. B. *alterae.* Vide Schefferum ad Justinum Lib. 12. cap. 16. num. 6. Munkerum ad Hyginum fab. 5. Gronovium ad A. Gell. Lib. 2. N. A. cap. 28. et ad Lib. 4. cap. 10. et nostrum Bosium ad Pelopid. cap. 3. num. 2. [Gu. Ax. *alterae.* Ed. Ult. *alteri,* ut omnes ante Bosium.]

Hetaerice] Quasi sodalium, sive amicorum, *τῶν ἑταίρων*: quod nomen Alexander indiderat honoratissimis suorum equitationi adsuefactis: sicuti *πεζεταίρους* vocarat pedites. Testis *Anaximenes* apud *Harpocrationem* in *πεζεταίρος.* Ipsam alam *Arrianus* Lib. 6. *ἵππον τὴν ἑταιρικὴν* vocat. Verba utriusque adduxit *Lambinus.* Bos. Leid. m. et Voss. B. *Etherice.* [Ed. Mag. Lamb. et seqq. *Hetaerice.* Recte. Gu. Ult. *Heterice.* Ax. et antiquiores editi *etherice.* Ald. *etaericae.* Bremius hoc nomen graecis expressum litteris dedit, quas tamen hoc et simili loco 4, 3, 6. neque in scriptis neque in editis libris reperio.]

In consilio adfuit] Long. et alii omittunt praepositionem. Sed ita et Cicero loquitur. vid. Ind. v. *adesse.* Bosius. Praepositionem exhibent Leid. m. et Voss. A. B. Pro *particeps* Leid. m. *participes.* Tamen offendit Alexandrum, primo propter Hephaestionem, deinde propter simulatam argenti inopiam, ita ut tabernaculum Eumenis incendi jusserit, et mendacem fuerit expertus, quocum tamen in gratiam rediit, temporibus inservire probe doctus. vide Plut. Eum. pag. 583, 584. [Gu. Ax. Ed. Ult. ut Bosius edidit. Reliquae antiquiores ante Lambin. praepositionem omittunt. Lambinus: *et in cons.*]

CAP. II.

1 Alexandro Babylone mortuo, quum regna singulis familiaribus dispertirentur, et summa rerum tradita esset

(p. 505.) *Alexandro B. mortuo, etc.*] Longior haec est periodus, et ἐπαναληπτικῶς, post magnam interjectionem, connectitur finis cum principio: *Alexandro mortuo, cum regna dispertirentur: etc. hoc tempore data est Eumeni Cappadocia.* ubi *hoc tempore* suspensam, quae coepta erat, sententiam redauspicatur pariter et connectit. Ita mox 3, 3. et 4. *Eumenes cum neque magnas cop.* post multa παρενθετικῶς inserta, *Eumenes intelligebat* etc. *Freinshemius* his comparavit ea, quae in *Apuleji metaph.* 1. *a princ.* leguntur: *Thessaliam* (deinde longa interjectio) *eam Thessaliam petebam:* potuisset dicere *Thessaliam, inquam,* aut *Thessaliam igitur*. In hoc ipso Libro c. 7, 1. et 2. itidem longiori, quam pro consuetudine, ambitu utitur, singulis membris plusculum productis. Quod cum sine obscuritate fit, quam in primis vitavit Noster, non est culpandum. *Boeclerus.* Recte addit Nepos *Babylone*, ut tempus mortis designet, alioquin *Babylone* abesse posset. Alexander hanc urbem sibi elegerat regiam et exornare constituerat; sed est morbo repentinoque obitu prohibitus. confer Strabonem L. xv. p. 1062. cum Libro xvi. pag. 1073. 1132. caussam, cur elegerit hanc sibi regiam, addit Lib. xv. pag. 1063. Hanc urbem adierat post victorias Indicas, licet a Chaldaeis praemonitus, eam sibi fatalem fore, ut praeter alios multis ostendit Appianus Alexandr. Lib. ii. B. C. pag. 853, 854. de mortis tempore egit Meursius L. ii. Lect. Att. cap. 22. de sepultura Interprr. ad Aelian. Lib. xii. V. H. cap. ult. et Lib. xiii. c. 30. et Wess. ad Diod. Sicul. L. xviii. cap. 28. alioqui Macedonum reges sepeliri in oppido Aegeso solebant. v. Plinium Lib. iv. N. H. cap. 10. e longo tempore, quo cadaver ejus insepultum jacuit, ἀλλ' ἔμεινεν καθαρὸν, καὶ πρόσφατον, haud falso conjicitur, veneno non fuisse exstinctum. vid. Plut. Al. pag. 707. adde Interprr. ad Orosium Libro iii. cap. 20. in medio rerum cursu vita fuit ereptus. v. Aristidem Oration. Tom. I. p. 204, 205.

Quum regna singulis famil.] De regnorum ab Alexandri excessu divisione, praeter *Justinum* et *Orosium* 3. *extr.* varii varie, quae non colligo. Adi, si vacat, *Dexippum Atheniensem de rebus post Alexandrum* in *Photii* nostri *Bibliotheca* p. 115. et *Arrianum*, *ibid.* pag. 123. quibus sitim explere queas. *Schottus.* Auctor *historiae Maccabaeorum* Lib. 1: cap. 1. hoc fuisse ab Alexandro factum demonstrat. Lege *Josephum Antiq.* 12, 1. Magius. Testamento Alexandri distributas provincias, etiam alii tradidere. Vide *Usser. annal. V. T.* Part. I. pag. 402. *et deinceps.* Bosius. Si libet, confer Fabric. ad Orosium Lib. iii. c. 23. et Diod. Sic. L. xviii. c. 3. Pro *dispertirentur* Leid. m. *dispartexentur.* certe pro *dis-*

tuenda eidem, cui Alexander moriens annulum suum dederat, Perdiccae, ex quo omnes conjecerant, eum 2
regnum ei commendasse, quoad liberi ejus in suam tu-

partirentur. Sic cap. 3. Voss. A. pro *intelligebat*, *intellegebat.* In Pelopida cap. 3. n. 2. Voss. B. pro *obtinebat*, *obtenebat.* Vide quae congessi ad Alcibiadem c. 6. num. 5. Similia de *contractare*, *detractare*, *obtractare* pro *contrectare*, *detrectare* et *obtrectare*, adnotavere D. D. V. V. Oudendorpius ad Frontinum L. 1. strateg. cap. 1. num. 52. Cannegieterus ad Aviani fabulam 28. vs. 9. et J. Arntzenius ad Victorem de Viris Illustr. c. 62. n. 4. (p. 506.) *Adsalire* pro *adsilire* improbat tamen Burmannus ad Ovidium Lib. 11. Metam. vs. 526. Plut. in Eum. pag. 584. addit regna dispartita fuisse, postquam, τῶν ἄλλων ἑταίρων ἐκ Βαβυλῶνος ἀνασκευασαμένων, αὐτὸς (Eumenes) ὑπολειφθεὶς ἐν τῇ πόλει κατεπράϋνε πολλοὺς τῶν πεζῶν, καὶ πρὸς τὰς διαλύσεις ἡδίους ἐποίησεν. [Quod Axeniano tribuunt *dispertirentur*, an recte fiat, jure aliquis dubitare possit. Ibi est *disptirentur*; p autem lineola transfixum notat non solum *per*, sed etiam *par.* Hinc Ax. *partes* scribit *prtes*; *compararet*, *comparet*; *imparatos*, *impatos.* Mosche. Gu. etiam *disptirentur.* Ult. *dispertirentur*, quae verbi forma 10, 7, 1. 17, 8, 4. in omnibus libris legitur, item 14, 10, 2. ubi in uno Ax. codice *dispartit* scriptum est. De positu nominis *Perdiccae* vide Goerenz. ad Cic. de Fin. 2, 16, pag. 203.]

Ex quo omnes conjec. eum regnum ei commendasse, quoad liberi etc.] Quoniam alias annuli traditio signum imperii aut haereditatis traditae fuisse videtur: (de quo videsis *Kirchmannum* et *Licetum de annulis*, illum cap. 22. hunc cap. 51. itemque *Freinshem. not. ad Curtii* 10, 5, 3.) idcirco nonnulli existimarunt, annulo dato Alexandrum Perdiccae imperium tradidisse. Sed verius est, quod noster tradit, eum solummodo temporarium regni administratorem, et custodem annuli constitutum. Vide, quae notavit ad Curtii l. c. ampliss. *Loccenius.* Bos. Pro *annulum* Voss. B. *anulum.* pro *Perdiccae* idem *Perdicae.*

Commendasse] Mss. Schotti, Leid. et Savaro, *commisisse vel commendasse.* Sed alterutrum glossema esse, manifestum est. Gebhardus *commisisse* genuinum censebat; ego alterum. vide Ind. *Bosius.* Voss. A. etiam *commisisse vel commendasse.* [Ult. *commendasse*; et in margine: *Al. commisisse.* Gu. Ax. *commisisse.*]

Liberi ejus] *Diodorus* 14. ait, Alexandrum mortuum esse sine liberis. Idem paullo post addit, Aridaeum, Philippi F. Alexandri regis fratrem ex alia matre, ab omnibus principibus regem factum ac probatum; Perdiccam autem regni administratorem creatum. Sed *Plutarchus* tradit, Roxanen ex Alexandro praegnantem fuisse reliptam. Atque hunc incertum filium regem esse, et se interea regni curatorem declarari Perdiccas volebat, ut ait eodem loco *Plutarchus.* Idem περὶ τῆς *Alexandri* τύχης ἢ ἀρετῆς λόγῳ β. scribit, Alexandrum duas uxores habuisse, alteram Roxanen, alteram Statiram Darii filiam: utrum autem liberos pepererit, nec ne, non addit. In *Alexandro* vero narrat, Statiram, cum praegnans esset, a Roxane epistola quadam insidiosa et fallaci pellectam, esse interfectam et in puteum dejectam.

telam pervenissent, (aberant enim Craterus et Antipater, qui antecedere hunc videbantur, mortuus erat Hephaestio, quem unum Alexander, quod facile intel-

Alii scribunt, Barfinen Artabazi, immo Darii (ut vult *Arrianus*) filiam, Memnonis uxorem, viro mortuo, ab Alexandro compressam, filium peperisse, Herculem nomine, qui mortuo Alexandro annum aetatis decimum quintum ageret: quem regni heredem esse oportere potius, quam Roxanae partum incertum ad regnum exspectari, Nearchum contendisse. Quid igitur dicendum? Roxanes filius, cum Alexander excessit e vita, nondum natus erat; et non ita longo post, quam natus est, tempore a Cassandro una cum matre interfectus est: et aliquanto ante Hercules Barfines filius ab eodem interemtus erat. Statira ex Alexandro nunquam praegnans fuit. Quare *Diodorum* tueri possumus, qui dicit, Alexandrum sine liberis decessisse. Contra *Probus*, et si qui alii tradiderunt, Alexandro fuisse filios superstites, vere dixisse videri possunt. Nam et Roxane justa uxor peperit, et Barsine, non ignobilis mulier, quamvis justa uxor non esset, multo ante, quam Alexander moreretur, Herculem illum ediderat. Quod si quis dicat, eum solum Alexandri filium fuisse dicendum, qui mortis tempore natus esset: ne in hoc quidem *Probus* mendacii arguendus est, quod numero multitudinis utatur. Nam *liberorum* appellatione filius unus continetur. Verum tamen non unum fuisse Alexandri filium post ejus obitum, ex iis, quae infra profe-(p.507.) remus, intelligere licebit. De uxoribus autem Alexandri magna controversia est. Ex *Arriano* Lib. 6. quidem intelligere licet, Alexandrum tres uno tempore habuisse. *Lambinus*. Quod autem *Liberorum* appellatione et unus filius significetur, testantur *Cajus L. Non est sine liberis.* et *L. Nam quem. D. de V. S. Gellius* 2, 13. *Servius* ad illud *Virgilii Aen.* 10. *Gnatis parce tuis.* et *Augustinus* 16, 40. *de Civ. Dei.* Magius. adde Ind. *Bosius.* Adde Gronovium ad A. Gellium Lib. 2. N. Att. cap. 13. et Arntzenius ad Victorem de Caesaribus cap. 26. num. 4. hujus significationis plura dabit exempla. Pro *quoad* Voss. B. *quod ad.*

In suam tutelam] Male alii [Par. 1. Ald. Iunt.] *extra tut.* Nam *in suam tutelam pervenire* est ad pubertatem pervenire. V. Ind. *tutela*. Bosius.

Craterus] Quem Alexander secundum Hephaestionem plurimum amabat. *Lamb.* vid. *Diod.* 19. Bosius. Pro *Craterus* Leid. *Crateros.* et Voss. A. *Cratheros.* Pro *aberant*, quod omnes Mei Codices exhibent, Oxoniae et Londini editum est *aberat.* [Gu. *Cratheros.* Ita et Ax. non *Cratheres. Aberant* etiam Gu. Ax. Ult.]

Antipater] Jolai F. in urbe Macedoniae Paliura natus; qui Macedoniae regnum tandem obtinuit. *Lambinus.* Vide Suidam, cui sua debet Lambinus, et Periz. ad Aelian. Lib. XIII. V. H. cap. 36. n. 2. a Suida vocatur διάδοχος βασιλείας. Non tamen statim post Alexandri, sed Perdiccae mortem. vide Nepotem cap. 5. et Appian. Alex. B. Mithridat. pag. 303. nec statim post Perdiccae necem: post eam imperii summa et regum curatio Pithoni et Aridaeo, ex Ptolemaei et Macedonum sententia, tradita fuit, ut ex Diodoro Siculo Lib. XVIII. cap. 36 et 39. et Arriano docent Lambinus, et Bosius ad cap. 5. hujus vitae. Antipater

ligi posset, plurimi fecerat) hoc tempore data est Eumeni Cappadocia, sive potius dicta. Nam tum in

praecipue διάδοχος βασιλείας dici poteſt, quia Macedoniae regnum obtinuit. v. Periz. ad Aelian. Lib. XII. V. H. c. 16. Pausanias Lib. 1. c. 25. rem paullo aliter narrat: Τελευτήσαντος δὲ Ἀλεξάνδρου Μακεδόνες μὲν βασιλεύειν εἵλοντο Ἀριδαῖον. Ἀντιπάτρῳ δὲ ἐπετέτραπτο ἡ πᾶσα ἀρχή. Praeterea alii quoque Alexandri succeſſores fuere dicti, licet Alexandro non ſtatim succeſſerint. vid. Freinsh. ad Curtii Lib. VIII. cap. 1. §. 15. Hic fuit infamis bello Lamiaco, de quo Polybius Lib. IX. cap. 23. Strabo Lib. IX. pag. 662, 663. in quo cecidit Leosthenes Atheniensium dux, funebri oratione ab Hyperide laudatus. v. Orosius Lib. III. cap. 23. pag. 203. et ex Meursio Lib. IV. L. A. cap. 4. Weſſ. ad Diod. Sicul. L. XVIII. cap. 13. qui scriptor plura profert. Inter Hiſtoricos recensetur a G. J. Voſſio Lib. 1. de Hiſt. Gr. cap. 10. pag. 61. qui de pluribus Antipatris agit Lib. III. p. 324, 325. De Antipatro Sisidis Colchidis domino Strabo L. XIII. pag. 832. de Antipatro Derbete pag. 853. cum Caſauboni nota.

Mortuus erat Hephaestio] De morte Hephaeſtionis, et Alexandri ob eam luctu, *Plutarchus Alexandro*, *Pelopida* et *Eumene*, *Arrianus de reb. Alex.* 7. et *dissert. Epicteti* 2, 22. *Aelianus var. hist.* 7, 8. Bosius. Leid. m. et Voſſ. A. [Gu. Ult.] *Ephestio*.

Quem unum] Alii *quem vi-* (p. 508.) *vum*; quod etiam *Gebhardus* tuetur. 'Nam proxime, inquit, praeceſſit: *mortuus erat*. Magis ei lectioni favet *Diodorus* 19. ζῶντα μὲν γὰρ προετίμησε πάντων τῶν φίλων.' Attamen nihil muto. *Bosius*. Leid. m. et Voſſ. A. B. *unum*. Pro *plurimi* Membranae Schotti et Ultraject. *plurimum*.

Intelligi posset] An legendum *poteſt*, vel *possit*? Bos. [Nulla mutatione opus eſt. Goerenzius ad Cic. de Leg. 1, 8. p. 36. *Tradere videntur, quod sit contra linguae naturam, qui Eumen.* 2, 2. *et Attic.* 18, 6. *quod per ita ut nude positum explicant. Equidem pro ita ut hoc acceptum malim, ut sit relativum causale, quod horum aliorumque locorum ratio facile admittit.* Paullo ante et Gu. Ult. *unum*. Ed. Paris. 1. 2. Ald. Lamb. *vivum*. In Ult. exemplari *plurimi*, non *plurimum*, expreſſum eſt.]

Cappadocia] Una cum Paphlagonia, et finitimis regionibus ad Trapezuntem usque. Sic *Plutarchus*, *Diodorus* 18. *Justinus* 13, 4, 17. *Arrianus* apud *Photium cod.* 92. Apud eundem tamen *Justinum* 13, 6, 14. legitur, *Paphlagoniam* poſtea demum cum Lycia, Caria et Phrygia *Eumeni adjectam* fuiſſe. Sed ibi vel gloſſema eſt τὸ *Paphlagonia*, inde natum, quod aliquis in margine ad illas provincias, quas Eumenes acceperat, hanc vocem e cap. 4, 17. adscripſerat: vel fortaſſe reſcribendum *Pamphylia*. Nam eam una cum Lycia et Phrygia magna primitus Antigono obtigiſſe, ex *Arriani* excerptis *Photianis* disco. Sic enim illa: Παμφύλων, καὶ Λυκίων, καὶ Φρυγίας τῆς μεγάλης Ἀντίγονος, subaudi: ἀρχεῖν ἐτετάχθη. *Magius* apud *Justinum* reponebat *Lycaonia*: sed id a recepta lectione nimium recedit. *Bosius*.

Sive potius dicta] I. e. verbo attributa atque addicta Cappadocia et Paphlagonia eſt: quia, ut alii tradiderunt, nondum eas regiones subegerant Macedones: immo nondum in eas Macedo-

3 hostium erat potestate. Hunc sibi Perdiccas adjunxerat magno studio, quod in homine fidem et industriam magnam videbat, non dubitans, si eum pellexisset, magno usui fore sibi in his rebus, quas apparabat. Cogitabat enim, quod fere omnes in magnis imperiis concupiscunt, omnium partes corripere atque complecti. Neque

num arma pervenerant. *Lambinus.* Nominata ac promissa, Ita Nonius *dicere* interpretatur ex illo Varronis: *Ivit virgo, dos a femina ut auferatur; quae mihi posteaquam ad concordiam dicta est.* Cicero pro Flacco: *Quaecunque sine hoc auctore est dicta dos, nulla est.* Gebhardus. Add. Ind. *Bosius.* Pro *sive* Voss. A. *sine.*

In hostium erat potestate] Ariarathis regis, qui Eumeni ibi imperare jusso quod cedere noluisset, victus a Perdicca et suspensus; Eumenes vero in regnum restitutus est. Testes *Arrianus* apud *Photium*, *Plutarchus*, *Diodorus*, et *Appianus Mithridaticis.* Ceterum *Schottus* putabat, Nepotem scripsisse: *in host. er. potestatem:* quomodo *Cicero in Maniliana* cap. 12. dixit *portus in praedonum fuisse potestatem;* ita laudante etiam *Gellio* 2, 7. Sed non, si *Cicero*, statim et *Nepos* ita loquutus est. *Bos.* Pro *hunc* Voss. B. [Ax.] *nunc.* Pro *in hostium erat potestate* Voss. B. Ax.] *Erat in hostium potestate.* De hoc Ariarathe, et ejus fato, post quod Eumeni data est a Perdicca victore hujus reguli Satrapia Cappadociae, vid. Wess. ad Diod. Sic. Lib. xviii. cap. 16. num. 14 et 26. et ad Ecl. 3. Libri 31. p. 517. n. 12. et Casaub. ad Strabon. Lib. xii. pag. 807. Plut. pag. 585. de poena tacens tantum dicit: *Ἀριαράθου δὲ ληφθέντος αἰχμαλώτου, καὶ τῆς χώρας ὑποχειρίου γενομένης ἀποδείκνυται σατράπης.* Proprie vero Eumenes non potuit dici in integrum restitutus, uti a Bosio; nam haec provincia Eumeni modo promissa fuerat, et non nisi post victoriam, quam Perdiccas ab hoc regulo reportaverat, ei fuit data; vide Diod. c. 22. ejusdem Libri, nec unquam antea Eumenis fuerat, neque etiam Macedonum. Nam hic Ariarathes numquam agnoverat Macedonum imperium, et ab Alexandro, gravioribus negotiis districto, praeteritus fuerat, et Cappadociam diu quiete et in summa opulentia tenuerat, ut Diod. l. prius laudato, Appianus Mithridat. B. a Bosio jam citatus p. m. 302. dicit: (Perdiccas) *Ἀριαράθην Καππαδοκίας ἡγούμενον, εἴτε ἀφιστάμενον, εἴτε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ περιποιούμενον Μακεδόσιν,* (quae (p. 509.) quidem unica ac vera caussa fuit). *εἷλε, καὶ ἐκρέμασε.*

Quod in homine fidem et industr. magnam videbat] Explicat *Plutarchus* per *δραστήριον καὶ πιστόν.* *Gebhardus.* pro *si eum* Voss. A. *ni eum.*

Omnium partes corripere] Talem describit Pyrrhum Justinus 17, 2, 11: *Qui et ipse spoliare singulos cupiens, omnibus se partibus venditabat.* Gebhardus. Ms. Codex legit, *omnes partes,* nempe Regni, sive omnes regiones. Sic Cicero ad Att. 3. *Sine te non esse nobis illas* partes *tenendas, propter Antonium.* Graece *τὰ μέρη* apud Matth. xv. 21. *Ernst.* Justini locus fortasse fa-

4 Neque vero hoc ille solus fecit, sed ceteri quoque omnes, qui Alexandri fuerant amici. Primus Leonnatus Macedoniam praeoccupare destinaverat. Is multis magnisque pollicitationibus persuadere Eumeni, studuit, ut Perdiccam desereret, ac secum faceret societatem. 5 Quum perducere eum non posset, interficere conatus est, et fecisset, nisi ille clam noctu ex praesidiis ejus effugisset.

vet lectioni cod. Ernstiani, *omnes partes*. Bos. Pro *amplecti*, [quod in Ed. Mag. et Gebh. est, etiam Gu. Ult.] Leid. m. item Voss. A. B. *complecti*.

Neque vero hoc solus fecit] Msc. Boecl. *nec v. haec ille solus fecit*. Longolius: *Neque v. hoc tempore solus f.* An fuit: *neque v. hoc temere s. f.* quomodo fere loquutus 25, 20, 2. *Bosius*. Leid. m. *Neque vero hoc tempore solus fecit*. Voss. A. *Neque vero hoc ille solus fecit*. B. *Nec vero haec ille solus fecit*. Mox pro *quoque* Voss. B. *quaeque*. *Ille* in textum recepi, quia in Boecl. et Vossianis additur, et mox sequitur *τὸ caeteri*. [Axen. *Nec vero ille hec* (non *haec ille*) *solus fecit*, quod errore librarii, qui *e* et *o* inter se permutare solet, pro *hoc* positum puto. *Mosche*. Ed. princeps, Arg. utraque Paris. Long. *Neque vero hoc tempore solus f.* Ed. Aldi et Lamb. *Neque vero hoc solus f.* Gu. Ult. ut in textu legitur. Paullo ante Gu. *partis*. In eodem, ut in Ax. Ed. Ult. reliquisque *omnium* legitur.]

Amici] V. Ind. *Bosius*. Pro *fuerant* Leid. m. *fuerunt*.

Leonnatus] Cui obtigerat Phrygia, quae Hellespontum attingit. Fuerat autem unus ex Alexandri corporis custodibus. *Lambin*. Voss. B. *Leonnades*.

Macedoniam praeoccupare destinaverat] Constituerat, constitutum in animo habebat, deliberatum ei erat. Scio, libros fere omnes habere *praedestinaverat*, sed *prae* geminatum esse existimavi ex superiore verbo *praeoccupare*. Lambin. Specie ferendi auxilii Antipatro, revera ut ejus possessionem sibi ipse assereret. *Gebhardus*. vid. *Plutarchus*. Pro *destinaverat* Msc. Boecl. *praedestinavit*: plerique alii *praedestinaverat*, quod *Lambinus* a praec. *praeoccupare* profectum putat. Mox alii *multis magnisque pollicit*. Bos. Leid. m. pro *destinaverat*, *praedestinaverat*. Voss. A. et B. *praedestinavit*. Pro *multis magnis* Leid. m. et Voss. A. *multis magnisque*. [Axen. etiam *praedestinavit*. Tum idem *Is multis magnisque poll.* quod sine dubio probandum. *Mosche*. Gu. *praedestinavit*. Ult. *destinavit*. Ceteri ante Lamb. excusi *praedestinaverat*, quod Heusingerus revocandum censet, qui Livium quoque 45, 40. hoc verbo usum esse adnotat. Ego Lambini emendationem cum aliis praefero. Tum Gu. *His multis magnisq. poll.* Ult. *Hic m. magnisque poll.* Ed. Long. et Lamb. cum Ax. *Is multis magnisque*, quod restitui. Facile *que*, una, ut in Gu. codice, littera scribi solitum ante vocem *pollicitationibus* excidere potuit. In fine capitis et Gu. Ax. Ult. *noctu* addunt, quod ab Ed. principe, utraque Paris. Ald. et Lamb. abest.]

Clam noctu aufugisset] Q. edd. omittunt *τὸ noctu*. Sic tamen et *Plutarchus*: νύκτωρ ἀνέφευξε. *Bosius*. Leidensi meo abest etiam *noctu*.

CAP. III.

1 Interim conflata sunt illa bella, quae ad internecionem post Alexandri mortem gesta sunt, omnesque concurrerunt ad Perdiccam opprimendum. Quem etsi infirmum videbat, quod unus omnibus resistere cogebatur, tamen amicum non deseruit, neque salutis,
2 quam fidei, fuit cupidior. Praefecerat eum Perdiccas

(p. 510.) *Conflata sunt bella*] Quae narrantur a *Diodoro* 18, 19, 20. et item ab aliis; ab Alexandro moriente praedicta. hanc enim postremam Alexandri vocem fuisse ait *Diodorus* 17. *extr.* ὅτι μέγαν ἀγῶνα αὐτῷ ἐπιτάφιον συστήσονται πάντες οἱ πρωτεύοντες τῶν φίλων. Adde Dion. Cass. Lib. LXXX. cap. 3. et Orosium L. III. cap. 23. confer Aristidem Oration. Tom. I. pag. 204, 205.

Ad internecionem] Quidam libri exhibent *ad internitionem*. Unde *Lambinus* divinat *ad interitionem*. Neque me latet, idem monere *Ciacconium*, talem scripturam in vetti *Caesaris* membranis reperiri. Sed mihi ab ipsis exscriptoribus verum vocabulum *internecio* in *interitio* interpolatum videtur. Est enim *internecio* usitatissima vox Latinis, significatque πανωλεθρίαν. Attius Meleagro:

Eum saevitiae finem, ac fati
internecionem *fore;*
Meleagros torris cum esset
interfectus flammeus.

Liv. *Lucerini et Samnites ad* internecionem *caesi*. Curt. 4. cap. 16. *Ad* internecionem *mihi persequendus est*. Lib. 9. cap. 28. *Tandemque* internecione *hostium iustae irae parentatum est*. Caesar L. v. de B. Gall. c. 13. *Quare ne committeret, ut is locus, ubi constitissent, ex calamitate populi Romani et* internecione *exercitus nomen caperet, ac memoriam proderet*. Lib. 2. cap. 28. *Hoc praelio facto, et prope ad* internecionem *gente ac nomine Nerviorum redacto*. Frontinus Lib. 2. cap. 5. 22. *Flaminius non ante providit insidias, quam simul a fronte, lateribus, tergo, circumfusus ad* internecionem *cum exercitu caederetur*. ubi perperam Mss. *interemptionem* vel *interitionem* habent. Cicero in Catilinam: *Quae dissensiones non reconciliatione Concordiae, sed* internecione *civium dijudicatae sunt*. Hinc bellum et odium *internecinum*, quod cum excidio alterutrius geritur. Plin. *Habet deinde* internecinum *bellum cum Ichneumone*. Justinus L. II. *Graecos veterum bellorum memoria* internecinique *cum Persis odii accendebat*. M. Tullius in Antonium: *Quae sunt urbanarum maledicta litium, non inustae belli* internecini *notae*. Gebhardus. Adi Indicem. Ms. Boecler. habebat *ad interceptionem*. Bosius. Voss. B. *interceptionem*. Sed Voss. A. et Leid. m. *internecionem*, quam lectionem hic satis superque Gebhardus defendit, cui adde Arntzenium ad S. A. Victorem de Vi-

ei parti Asiae, quae inter Taurum montem jacet atque Hellespontum, et illum unum opposuerat Europaeis adversariis; ipse Aegyptum oppugnatum adversus Ptolemaeum erat profectus. Eumenes quum neque ma- 3
gnas copias, neque firmas haberet, quod inexercitatae et non multo ante erant contractae, adventare autem dicerentur Hellespontumque transisse Antipater et Craterus magno cum exercitu Macedonum, viri cum claritate tum
usu belli praestantes, (Macedones vero milites ea tunc 4

ris Illustr. cap. 23. num. 9. [Ax. *internectionem*, quod est pro *internetionem*, more librarii, qui *t* per *ct* exprimere solet. *Mosche.* Gu. Ult. *internecionem.*]

Omnesque concurrer.] Et inprimis Craterus et Antipater, Graecia subacta belloque Lamiaco confecto, et postea Antigonus. *Lambinus.* Pro *Perdiccam* Voss. A. *Perdicam.*

(p. 511.) *Praefecerat eum*] Ms. Boecler. *praefecerat hunc.* Bosius. Sic quoque Voss. B. [Gu.]

Ei parti Asiae] *Plutarchus:* ἀπέδειξε τῶν ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ Καππαδοκίᾳ δυνάμεων αὐτοκράτορα στρατηγόν. *Lambinus.*

Europaeis adversariis] Cratero et Antipatro, et Pithoni, et Aridaeo, Alexandri ex alia matre fratri: qui postea *Philippus* dictus est. *Lambinus.* Leid. m. *Europis adversariis.* et paullo ante pro *Hellespontum* Voss. B. *Ellespontum.* pro *et*, *ut*, et pro *opposuerat*, *apposuerat.*

Transisse] Ald. et Lamb. *transcurrisse.* Quod rejicere non ausim. Nam, ut recte *Lambinus*, *currere* interdum et pro navigare, et *cursum* pro navigatione usurpant Latini. V. Ind. v. *cursus.* Bos. Tres mei Codices *transisse.* Nescio, cur Viri Docti hic *transcurrisse* substituere conentur, cum *transire* aeque ac *transcurrere* pro *transfretari* ponatur. Noster in Hamilcare cap. ult. *At Hamilcar, posteaquam mare transiit, in Hispaniamque venit.* Ovid. L. 3. Trist. El. 12. vs. 37.

Rarus ab Italia tantum mare navita transit.

Suet. in Caesare c. 85. *Ab Alexandria in Syriam, et inde Pontum* transiit. et ita saepius, quomodo *ingredi*, *intrare*, et *transgredi mare* Latini dixere. consule Burmann. ad Quinctilian. Declam. 6. p. 149. et *iter* de navigatione. Pass. ad Propertium 1,1,30. *via* de mari. vid. Serv. ad Virg. 3. Aen. 202. sic κέλευθα ὑγρὰ Homero Odyss. δ. vs. 842. ubi scholia. Quem de piscibus in mari natantibus imitatur Apollonius Rhodius Lib. 1. Argonaut. vs. 574. Nec non ὁδὸς de navigatione v. Schol. ad Eund. vs. 413. Adde, quae congessi ad Milt. c. 1. num. ult. [Gu. Ax. Ult. *transisse.* Paullo ante Gu. *adversum* pro *adversus.* Idem cum Boecl. et Ax. *quod et inexercitatae.*]

Cum claritate tum usu] Leid. m. *Tum claritate, tum usu.* Pro *Craterus* Voss. A. *Crateros.* Voss. B. [Ax.] *Antipater Cratheros*, sine *et.* De Cratero videndus Plut. in Alex. pag. 691, 692. et in Eum. p. 586. ubi quantus ille vir, et quanti fuerit aestimatus, docemur. [Gu. *Charteros.* Pro *cum clar.* Gu. Ed. Ult. Lamb. *tum clar.*]

erant fama, qua nunc Romani feruntur: etenim semper habiti sunt fortissimi, qui summam Imperii potirentur) Eumenes intelligebat, si copiae suae cognossent, adversus quos ducerentur, non modo non ituras, sed
5 simul cum nuntio dilapsuras. Itaque hoc ejus fuit prudentissimum consilium, ut deviis itineribus milites duceret, in quibus vera audire non possent, et his per-
6 suaderet, se contra quosdam barbaros proficisci. Ita-

(p. 512.) *Qui summam imperii potir.*] Sic vett. cod. Gifanii (ut is testatur in *Ind. Lucret.*) ac P. Danielis, et Savaroni inspecti, itemque ed. Long. et aliae plures. Itaque loquuti non solum *Accius* et *Lucretius*, quos ad h. l. *Lambinus* laudat, sed etiam *Plautus*, *Terentius*, *Cicero*, *Sallustius*, *Justinus*, alii. v. *Voss. de construct.* cap. 22. *Bang. obs. philol.* Lib. 2. pag. 1053. et *Priscian.* 18. Tamen Ms. Boecl. *qui summa imperii potir.* Bosius. *Summam* Voss. A. et Leid. sed *summa* Voss. B. Sequamur plurimorum Codicum MStorum fidem, licet utrumque sit rectum. Confule Graevium ad Ciceron. Lib. 2. de Offic. c. 23. Burmann. ad Ovid. 10. Metam. 627. Cort. ad Sallust. Jugurth. cap. 25. num. 10. et Oudendorp. ad Front. Lib. 2. Strat. cap. 8. num. 14. *Imperium* hic pro summo Orbis terrarum imperio, sive Monarchia, ponitur, ut docet Dukerus ad Florum 2, 7, 2. Macedones diu post Alexandri mortem apud ipsos Romanos hac fama fuerunt celebres. Plut. in T. Q. Flaminio pag. 372. *Ῥωμαῖοι μὲν, εἰ Μακεδόνων κρατήσουσιν, ὧν ὄνομα δι' Ἀλέξανδρον ἀλκῆς καὶ δυνάμεως πλεῖστον ἦν παρ' αὐτοῖς.* [Pro *tunc erant f.* Ax. Gu. *tum e. f.* Pro *habiti sunt fort.* Ult. *sunt habiti fort.* Tum Gu. *summam*, sed Ed. Ult. Mag. *summa.* Ita etiam Longol. non *summam.*]

Eumenes intelligebat] Ἐπανάληψις, propter longam interpositionem inter ea, quae multo ante dicta sunt, et quae nunc dicenda sunt. pendet enim sententia ab illo loco, *Eumenes cum neque etc.* idcireo repetitione nominis utitur ad memoriam lectoris renovandam. *Lamb.* Lambinus edidit: *Eumenes igitur intelligebat.* Bosius. Voss. A. *intellegebat.*

Cognossent] Sic e memb. suis *Schottus* et *Boeclerus*. Alii *cognoscerent*. Bosius. Leid. m. et Voss. A. B. *cognoscerent*. [Gu. Ult. *cognossent*. Ita etiam Axen. non *cognoscerent*.]

Consilium] Aberat haec vox Ms. Boecl. Atque sic fere loquitur 17, 7, 3. *Bosius*. [In Ax. cod. *consilium* deest, et pro *prudentissimum* legitur *praestantissimum.* Illud recte factum, et ita Nepotem loqui opinatur Bosius 17, 7, 3. At ibi non sequitur *ut*, quod hic legitur, et, nisi *consilium* retineatur, locum suum amittit. Non enim *prudentissimum ut*, sed *consilium ut* dicitur. v. 2, 2, 7. *Prudentissimum*, a substantivo divulsum, *quod* potius sibi jungeret, ut 21, 1, 3. *Heusinger.* A Gu. *consilium* abest, sed est in Ult. ceterisque edd.]

Contra quosdam barbaros] Plutarchus de garrulit. p. 506. *Eumenes cum audivisset, Craterum adversus se cum copiis venire, nemini amicorum rem*

que tenuit hoc propositum, et prius in aciem exercitum eduxit praeliumque commisit, quam milites sui scirent, cum quibus arma conferrent. Effecit etiam illud locorum praeoccupatione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quam peditatu, quo erat deterior.

aperuit, sed Neoptolemum esse finxit. Hunc enim milites Eumenis contemnebant, illius et gloriam admirabantur, et virtutem diligebant. Rem ipsam excepto Eumene norat nemo. Vide ibi plura. *Bosius.* Pro *persuaderet* Leid. m. *perfunderet.*

Itaque tenuit hoc propositum] Solemne quoque est ita loqui Caesari. Lib. 1. Civil. c. 83. *Tali instructa acie* tenere *uterque* propositum *videbatur.* L. 3. Civil. c. 42. *Pompejus interclusus Dyrrachio, ubi* propositum tenere *non potuit.* c. 65. f. *Commutata ratione belli, quoniam* propositum *non* tenerent. Nec procul abit Cicero Verrina 6. Tenuit *hoc institutum in turribulis omnibus, quaecunque in Sicilia fuerunt.* Pro Planco: Tenere *eum* cursum, *quem a prima aetate susceperis.* Et alibi in Epistolis: *stultum est, eum* tenere *cum periculo* cursum, (p.513.) *quem coeperis.* Gebh. Livius L. 3. c. 41. *Quum libertas non ultra vocem excessisset, decemviri propositum* tenuere. Unde et *propositi tenax* dicitur. Consule N. Heinsium et P. Burmannum ad Ovidium Lib. 2. Metam. vs. 104. Pro *praeliumque commisit* Voss. B. *Plurimumque commissit.*

Quam milites sui scirent] Miris hoc Eumenis consilium laudibus effert *Plutarchus.* Sed idem *Plut.* et *Diodorus* tradunt, ante hoc praelium, aliud praeterea commissum fuisse, in quo Neoptolemus victus cum paucis equitibus fugerit. *Lambinus.* Confer et *Justinum* 13, 8. *Arrian.* apud *Photium cod.* 92. Bos. [Ab Ultr. vox *exercitum* abest.]

Ut equitatu potius dimicaret.] Voss. B. *et equitatu potius dimicaret.* Male. contra c. 6. n. 1. hujus vitae: *Ut eas res occuparet.* ceteri *et eas res occuparet.* Quamquam *ut* ibi facilius admitti possit. Sed id vitium hi cum plerisque optimae notae Codicibus Mss. habent commune, qui centies *ut* et *et* commutare solent: ut apud Ovidium 1. Metam. vs. 15. et 370. et saepius alibi. Vide quos laudat Drakenburg. ad Silium Italicum L. 5. vers. 17.

Deterior.] In Ms. est *inferior* pro *deterior.* Sed res eodem recidit, quomodocunque legas. *Ernstius.* Ed. Ultraj. [Gu.] *deteriore,* quod recte rejicit *Schottus.* repugnat enim τὸ *valebat,* cui opponitur. τὸ *inferior,* quod in suo cod. reperit *Ernstius,* haud dubie glossema est. *Bosius.*

CAP. IV.

1 Quorum acerrimo concursu quum magnam partem diei esset pugnatum, cadit Craterus dux, et Neopto-
2 lemus, qui secundum locum imperii tenebat. Cum hoc concurrit ipse Eumenes. Qui quum inter se complexi in terram ex equis decidissent, ut facile intelligi posset, inimica mente contendisse, animoque magis etiam

Pugnatum] Longol. et Ms. Boecl. *oppugnatum*. quod pro simplici reposuisse librarios, vix crediderim. An igitur ita loquuti veteres? An fuit, *appugnatum*, *compugnatum*, aut *depugnatum*? Dispiciant, qui omnes loquendi modos, verbaque rariora in numerato habent. *Bosius*. Leid. m. et Voss. A. B. *oppugnatum*. [Ita etiam Gu. et omnes ante Lamb. editt. praeter Ult. in qua recte *pugnatum* legitur.]

Cadit Craterus dux] Voss. A. *Crateros*. B. *Chrateros*. *Cadere* hoc loco sumitur pro gravi vulnere in pugna affligi, non vero ut mors statim sit secuta, quo sensu saepissime ab aliis etiam adhiberi solet. consule Gebhardum ad Pausaniae vitam cap. 1. num. 1. et J. Arntzenium ad S. A. Victorem de Viris illustribus cap. 39. num. 3. Pro *Neoptolemus* Voss. A. *Pneotholemus*. B. *Neprolemus*. In notis posterioribus pag. 270. lin. 5. post *Plut. in Alexandro pag.* 665. adde: sed hic Neoptolemus inter Macedonas non est recensendus, dum is fuit Molossorum rex ut jam (p. 514.) pueri sciunt e Justino Lib. VII. cap. 6. et L. XVII. c. 3. In bello Mithridatico inter duces Regis Mithridatis refertur Neoptolemus cum fratre Archelao. Appian. Al. B. Mithrid. p. 312. De Neoptolemi Anticlis filii statua Meursius L. III. Athen. Att. c. 3. Fuit et Neoptolemus Τραγῳδιῶν ὑποκριτής, tempore Philippi Regis Macedonum, item Neoptolemus Parianus poeta, de quibus Fabricius Bibl. Gr. T. I. Lib. II. cap. 19. pag. 685. Caeterum de praelio hoc agit etiam Orosius L. III. cap. 23. pag. 204. cum Fabricii nota. [Ax. *Chrateros*. Gu. *Cratherus*. Ax. *Neoptolomus*.]

Secundum locum imperii teneb.] Sinistro enim cornu praeerat, sicuti Craterus dextro. *Diodor*. 18, 7. Bosius.

Ipse] Aberat cod. Boecl. qui et mox habebat, *nec eo magis*. Bos. *Nec eo magis* etiam Voss. B. [*Ipse* abest etiam ab Ax. Mox Gu. Ult. *intell. possent*, et *relinqueret*.]

Inter se complexi] Horum singulare certamen atque atrox pulchre appingit *Plutarchus*. Magius. adde *Diodor*. 18, 8. *Justin*. 13, 8. *Arrian. l. c.* Bosius. Voss. B. *complessi*.

Inimica mente contendisse] Diod. Lib. 15. Συμπλεκόμενοι τοῖς σώμασι καὶ παντοίας διαθέσεις τραυμάτων ἀπεργαζόμενοι τοῖς θυμοῖς ὀκ ἔληγον. *Gebhard*.

Animoque magis etiam pu-

pugnasse quam corpore, non prius distracti sunt, quam alterum anima reliquerit. Ab hoc aliquot plagis Eumenes vulneratur, neque eo magis ex praelio excessit, sed acrius hostes institit. Hic equitibus profligatis, in- 3
terfecto duce Cratero, multis praeterea et maxime nobilibus captis, pedester exercitus, quod in ea loca erat deductus, ut invito Eumene elabi non posset, pacem ab eo petiit. Quam quum impetrasset, in fide non mansit, et se, simul ac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes Craterum, ex acie semivivum ela- 4

gnasse quam corpore] Possint haec addita videri ab aliquo, qui explicare voluerit, quid sit *inimica mente contendere*, quod praecessit: nisi haec ratio scribendi tales *ἑρμηνείας* ultro admitteret. *Boeclerus.*

Aliquot plagis] Tribus, in brachio et feminibus: sed magis territus iis, quam laesus. *Diodor.* et *Plut.* Bosius.

Hostis institit] Sic e suis codd. *Gifanius Ind. Lucr.* v. *subjungere*, et *Schottus*. *Hostis* autem pro *hostes*, antique. *Instare hostes* etiam supra dixit 15, 9, 1. ubi vid. *not.* Vulgati: *hostibus institit.* Bosius. Male Oxoniae editum est *instituit.* Leid. m. et Voss. A. *hostibus institit.* Nolo hic tamen a Bosio dissentire. *Instare hostes* erit stare in vel contra hostes, et in hac sententia est etiam Perizonius ad Sanctii Minervam L. 3. cap. 3. num. 77. Eodem modo, quo *adhinnire equam* Antiqui dixere. vide Burm. ad Ovid. Remed. Am. vs. 634. *adjacere mare.* Vide ad Timoth. c. 2. *adsidere aliquem.* J. Arntzen. ad Victorem de Caesaribus c. 10. n. 3. et ita *incurrere Mauros* apud Sallustium Jugurth. cap. 1. n. 8. cum emendatioribus codicibus legendum esse docet Burm. ad Ovidium Lib. 2. Metam. vs. 205. [Ax. Ult. ceterique ante Bos. editi *hostibus.* Gu. *hostis.*]

Pedester] Sic Leid. et postrema edit. sua, e Ms. suo, ut arbitror, ampliss. *Boeclerus.* Vulgo editur, *pedestris.* Bos. Leid. m. et Voss. A. *pedestris.* sed B. (p. 515.) [Gu. Ax. Ult.] *pedester.*

Quod in ea loca] Melius ita *Lambinus*, quam alii, *qui in ea l.* Bosius. Pro *petiit* Leid. et Voss. A. *petit.* [Gu. Ax. Ult. *quod.* Ed. Paris. 1. Ald. *qui.* Tum Gu. Ax. Ult. omnesque ante Lamb. edd. *petit*, quod frequens esse, adnotante Heusingero, Burmannus observat ad Sueton. Caesar. cap. 30. Adde Oudendorpium ad Suet. locum, et infra not. ad cap. 6, 3.]

Et se, simul ac potuit] Nota, Lector, copulativam conjunctionem hic habere significationem disjunctivae, quippe pro *sed* positam, ut recte observavit Thom. Wopkens L. 1. Lect. Tull. c. 13.

Semivivum elatum recreare statuit, cum id non posset, etc.] *Semivivum* abest a Voss. B. Quia in uno meorum Codicum haec vox deest, et in Axen. *Semianimem* legitur, credit Heusingerus, librarios ex ingenio supplevisse, quod deesse videbatur. Quid ergo? an Nepos nec *Semivivum*, nec *Semianimem* scripsit, quum ipsa historia, ut simile quid ad-

Hinc tamen, multis suis amissis, se expedivit, et in castellum Phrygiae, quod Nora appellatur, confugit.
4 In quo quum circumsederetur, et vereretur, ne uno loco manens equos militares perderet, quod spatium non esset agitandi, callidum fuit ejus inventum, quemadmodum stans jumentum concalefieri exercerique posset, quo libentius et cibo uteretur, et a corporis
5 motu non removeretur. Substringebat caput loro altius,

mo proditione Apollonidae, sic enim Diod. l. c. *Lamb.* Ed. Ultraj. *circumitus.* Quomodo supra 2, 3, 2. *ne multitudine circumiretur.* Itemque 14, 6, 2. *Bosius.* Voss. A. *circuitus.* [Gu. etiam *circumitus.* Mox Ult. *circunsederetur.*]

In castellum Phrygiae] Immo Armeniae, ut vult *Diodorus*, ἐπεβάλετο φεύγειν εἰς Ἀρμενίαν. Sed intellige Eumenem in Armeniam quidem fugere cogitasse, sed non potuisse. *Plutarchus* vero Χωρίον ἐν μεϑορίῳ Λυκαονίας καὶ Καππαδοκίας dicit fuisse. *Lambinus.*

Nora] Vid. Ind. Caussas, cur huc se contulerit, habes apud *Plutarchum*, *Diodorum*, et *Justinum* 14, 2, 2. *et* 3. Bosius.

Circumsederetur] Ab Antigono, postquam misso ad se Ptolemaeo, illius fratris filio, nullam salutis suae et veniae mentionem in colloquio fecerat. Vide *Plutarchum.* Bosius.

Et vereretur] De hoc Eumenis consilio praeter *Diodorum* 18. et *Plutarchum*, *Frontinus* 4, 7, 34. Bosius.

Spatium agitandi] Proprie de equis. Sueton. in Caesare c. 39. *Quadrigas bigasque et equos desultorios* agitaverunt *nobilissimi juvenes.* Lucan. Lib. 1. vers. 78.

Ibit, et obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem poscet sibi.

(p. 519.) Propertius L. 2. El. 12. vers. 32.

Terra prius falso partu deludet arantes,
Et citius nigros sol agitabit *equos.*

Ubi inspice Passeratii notas. *et agitare currus* dixit Virgilius 3. Georg. vs. 18. hinc *agitator equorum* 2. Aen. vs. 476. Ubi Servius: agitator, *auriga, secundum usum communem. agere equos* dixit Florus L. 1. c. 7. n. 3.

Calefieri] Voss. A. *concalefieri.* Pro *motu* Leid. m. *victu.* Elegans vero est praecedens verbum *exerceri*, quod dicitur de iis, quae otiosa esse non patimur, et frequenti motu agitamus. Virgil. 1. Georg. vs. 230.

Exercete *viri tauros; serite hordea campis.*

Ubi Servius: Exercete, *id est, ad aratra jungite, cogite laborare.* Sic *exercere ferrum, arma* etc. pro multum uti. Vide Servium ad 4. Aen. vs. 86. et Burm. ad Val. Flaccum L. 3. Argonaut. vers. 162. et ad Petron. Satyric. cap. 94. nec non Duker. ad Florum Lib. 4. c. 12. n. 60. hinc pro exercitio ac labore fatigari. Ut docet Servius ad Virg. 1. Aen. vs. 435.

Qualis apes aestate nova per florea rura
Exercet *sub sole labor.*

quam ut prioribus pedibus plane terram posset attingere; deinde post verberibus cogebat exsultare et calces remittere. Qui motus non minus sudorem excutie-

Et Burm. ad Petron. Satyric. c. 83. *exercere equos* in eadem hac historia dixit Frontinus Strat. 4, 7, 34. [Gu. Ult. *concalfieri*, pro *concalefieri*, quod verbum apud Ciceronem quoque reperitur, et librariis h. l. tribui non potest. Itaque in textum recepimus.]

Post verberibus Savaro e Msc. suo legit *posterioribus*, aitque hanc optimi codicis lectionem praeter *Diodorum* et *Plutarchum* admodum confirmare *Frontinum*. Verum *Frontinus* et *Diodorus* non dicunt *pedibus posterioribus exsultasse*, sed *innixos* iis, dum anterioribus insistere cupiunt, crura jactasse. Diodorus: συναναγκάζων τοῖς ὀπισθίοις ποσὶν ἐπιβεβηκέναι. Et paucis interjectis: ὁ μὲν ἵππος βυλόμενος ςηρίζεσθαι τοῖς ἐμπροσθίοις, διεπονεῖτο τῷ τε σώματι παντὶ καὶ τοῖς σκέλεσι. Frontinus: *Ut posterioribus pedibus innixi, prioribus allevatis, cum naturalem appetunt adsistendi consuetudinem, ad sudorem undique* (alii *usque*, vel *vimque*) *crura jactarent. Plutarchus*, fateor, ait, clamoribus et flagellis stimulatos posterioribus exsultasse et tripudiasse cruribus: τοῖς ὀπισθίοις ἐνήλλοντο, καὶ διεσκίρτων σκέλεσι. Non tamen idcirco quidquam mutandum est: neque enim verisimile est, pro *posterioribus* librarios in tot codicibus reposuisse *post verberibus*. praeterea indicare Nepos voluit, qua ratione coëgerit equos exsultare. *Verberibus* scilicet; seu, ut est apud *Plutarchum* pag. 590. ταῖς μάστιξιν. *Barthius* codici suo adscripserat, *legendum* pone, *i. e. posterioribus pedibus*. Sed nulla mutatione opus. *Deinde post* dictum, ut *post deinde* apud Terentium Andr. 3. 2, 3. Gellium 7, 3, 11. 7, 12, 5. *deinde postea* apud Ulpian. Leg. 15. §. 46. D. de injur. et famos. libell. *post hinc* Virgil. Aen. 8. *deinceps* (p. 520.) *inde* Liv. 5. et apud alios *simul una*, *prorsus omnino*, *olim quondam*, *repente subito*, *rursum denuo*, *procul longe*, *nunc jam*, *tandem denique*, et similia, noto pleonasmo. Exempla habes apud *Vossium de construct.* c. 63. *Bangium observ. philol.* 2. pag. 1149 et 1343. Quae cum ignoraret librarius, praecessissetque de *prioribus pedibus*; illud *posterioribus* substituit. Simul autem hinc apparet, *post* hic non idem esse ac *posteriore parte*; sed significatum temporis obtinere. *Bosius*. Leid. m. et Voss. A. in marg. *posterioribus*. De similibus Pleonasmis vide ad cap. 1. num. 5. Pro *post verberibus* facile legi posset *posterioribus* sc. pedibus. Sed in Nepote non omnia artificis statera examinanda sunt. Et hanc emendationem non esse necessariam opinatur Oudendorpius ad Frontinum Lib. IV. cap. 7. num. 125. unde equorum copiam nactus sit, quos sine dubio magni fecit, et in quorum conservatione magnam spem posuerit, vid. Plut. p. 587, 588. [Ax. habet *posset terram att.* pro *terram posset att.* et *deinde* omissa voce *post*. *Deinde post* etiam in Gu. et Ult. edit. legitur. Ita Vellejus 2, 23. *Major pars nobilitatis ad Sullam in Achajam, ac deinde post in Asiam perfugit.* Pro *et calces remittere* Ult. *calcesque rem.* Eadem *plane*, et in margine: *Al. plene.* Gu. etiam *plane*, et litterae *a* superscriptum *e*.]

6 bat, quam si in spatio decurreret. Quo factum est, quod omnibus mirabile est visum, ut aeque jumenta nitida ex castello educeret, quum complures menses in obsidione fuisset, ac si in campestribus ea locis habuis-
7 set. In hac conclusione, quotiescumque voluit, apparatum et munitiones Antigoni alias incendit, alias disjecit. Tenuit autem se uno loco, quamdiu fuit hiems. Quod

Calces remittere] Quibus inſiſtebat, relaxare, agitatum verbere. Propudioſa eſt *Lambini* conjectura, *emittere*. Frontinus L. 4. c. 7, 34. *Certis quotidie horis ita suspendebat, ut posterioribus pedibus inniti, prioribus allevatis, cum naturalem appetunt assistendi consuetudinem, ad sudorem undique crura jactarent.* Gebh. Vide Ind. et confer loca aliorum paullo ante adducta. Mox Ms. Boecl. [Ax. Ult.] *decurrerent.* vitiose. *Bosius.*

Jumenta aeque nitida] *Nitida* opponit ſtrigosis et male habitis. *Nitida jumenta* non tam *ἀπεσλιγγισμένα*, quam *λιπῶντα*, sive *λιπαρά*. Et *Nitor* Apulejo L. 10. Metamorph. eſt *pinguedo*, seu, ut ipse loqui amat, *pinguities.* Ovid. Lib. 2. Metam.

— Nitidam *cape praemia vaccam.* Gebhardus.

Conſule Burmann. ad Phaedr. L. 3. fab. 7. vs. 4. [Ax. Gu. Ult. ceterique ante Lamb. excusi *ut aeque jumenta nitida*, quod jam Titzius revocavit. Lambinus ita transpoſuerat: *ut jumenta aeque nitida*. Mox etiam a Leid. 1. Gu. Ax. Ult. verba *et planis*, a Lambino inculcata, abſunt. In edit. principe, utraque Paris. Ald. et Mag. haec omnia *ac si* — *conclusione* omiſſa sunt, in ed. Lamb. tantummodo verba *In hac conclusione* desiderantur. Gu. Ult. Bosii lectionem confirmant. Pro *quotiescumque* Gu. *quociens-cunque.* Ax. *quotiensque*, non *quotienscunque*. *Ea conclusione* Codex Schotti, Ed. Gebhard. et Keuch.]

Campestribus] *Lambinus* addit *et planis.* Sed ea non agnoſcunt libri meliores. *Bosius.*

In hac conclusione] Ita Mſſ. Burg. Leid. Boecl. et q. edd. vett. Aliae, *Ea conclusione*; quod etiam *Schottus* in suo cod. reperit. Quaedam plane omittunt, credo, quod non intellexere, quid eſſet *conclusio*. *Lambinus*, [qui haec verba in adnotat. commemorat, ita] interpretatur: in hoc concluſo loco, vel, interea dum in hoc loco clausus erat. Inepte. *Conclusio* idem eſt ac obsidio. Vid. Ind. *Bosius.* Leid. m. et Voſſ. A. B. *in hac conclusione.* Pro *quotiescumque* Voſſ. A. et B. *quotienscunque*, ut in Agesilao cap. 3. §. 6. iidem Codices exhibent *Quotienscunque congressus est.* Quam antiquorum lapidum et librorum scripturam eſſe docebunt, quos laudat Cannegieterus ad Aviani Fabulam 30, vs. 16. [Ed. Ult. ceteraeque ante Boecl. *et apparatum*, sed etiam Leid. 1. Gu. Ax. *et* omittunt.]

Uno loco] In caſtello illo, Noris. *Lambinus.*

(p. 521.) *Quod castrum subsidia hab. non pot. et ver approp.*] Mire variant libri, nec minus Interpretes. Ed. Longol. legit diſtinguitque hoc modo: *quamdiu fuit hyems, quod castrum subsidia habere non poterat, donec ver appropinquabat. Simulata*

castrum subsidia habere non poterat, et ver appropinquabat, simulata deditione, dum de conditionibus tra-

tunc deditione etc. Quam lectionem interpolatam esse manifestum est. Neque enim ita solet Nepos: nec Mss. concinunt. Vetustissima Argentoratensis: *quamd. f. hyems, quod castrum subsidia hab. n. poterat, ver appropinquabat. Simulata deditione etc.* quomodo et Ven. ac Flor. nisi quod ante τὸ *simulata* interpunctionem non habent. *Gifanius Ind. Lucr. v. subjungere* e suo cod. legit: *q. f. hiems quod castra subsidio hab. n. poterat.* Atque sic et scriptus *Schotti.* Unde Cl. *Boeclerus* olim tentabat: *q. d. f. hiems, q. castra subsidio habere non poterat, cum ver approp.* ut exciderit particula. Quomodo et *Freinshemius* autumabat, *deinde* aut simile quid ante voces *quod castrum* fuisse scriptum. *Gebhardus* cum *Savarone* legebat: *q. d. f. hiems, quod castra sub divo hab. n. poterat. Ver appropinquabat: simul. dedit. etc.* Non improbat tamen scripturam codicum Schotti et Gifanii. Immo nec vulgatam, quae et in ed. [principe, utraque] Paris. et Ms. Boecl. [Ax.] reperta, ac a *Lambino* reliquis omnibus praelata, et a recentioribus plerisque, atque a nobis etiam, (nisi quod copulam *et* inseruimus) retenta est; modo sic dispungatur: *q. d. f. hiems. Quod castrum subsidia habere non poterat; ver appropinquabat.* Hoc sensu: Hieme tota inclusus castro mansit: cur non vere quoque et diutius? quaerat aliquis tacite. Castrum, respondet Cornelius, nulla poterat habere subsidia. *Lambinus* varie conjectabat. Modo: *quod castris,* (vel *castrum*, pro *castrorum*, suffragante *Puteano*) *subsidia hab. n. p.* Modo transponebat: *Ver* (vel, *cum ver*) *adpropinquabat, quod castrum subsidia habere non poterat, simul. ded.* Ms. Leid. *quod castra subsidio vel sub divo habere non poterat, ver appropinquabat.* Ernstianus denique: *sed castrum subsidia habere non poterat et ver appropinquabat.* Longum esset, tot discrepantes lectiones sub examen vocare. Dicam breviter, quid mihi videatur. *Castra* tum nulla habebat Eumenes. Nam fusus ab Antigono, et amissis suorum octo millibus cunctisque impedimentis, vagabundus et fugitans et videns, se fortunam obsidionis subiturum, majorem militum partem dimiserat: qui, dum ille Noris obsidetur, partim in Cappadocia palabantur, partim ad Antigonum transierant. Secum autem solum equites ıɔ, pe- (p. 522.) dites cc, ut *Plutarchus;* seu, ut *Diodorus* ait, ıɔc in universum, retinuit. Cumque liberatus obsidione esset, pristinos amicos, et palantes per Cappadociam militiae suae socios recolligens, solum circiter duo millia contraxit: neque plures secum habuit, cum e provincia discederet. Vide *Plutarchum* pag. 589, 590. *Diodorum* 18. p. 649, 650, 656. *Justinum* 14, 2, 3, et 6. Non igitur Eumenes neque tamdiu uno loco se tenuit, nec deditionem simulavit, *quod castra subsidio*, vel *castris* aut *castrum subsidia habere non poterat.* Nulla enim tum quidem castra habuit. At utrumque facere ideo potuit, quod *castrum* (Nora) *subsidia habere* (aliunde) *non poterat.* Sed magis tamen congruit, ut dicamus, eam ob caussam *simulasse deditionem.* Quare et verba ea ad sequentia potius referenda erunt. Quod si facias, manifestum erit, copulam aliquam aut particulam

ctat, praefectis Antigoni imposuit, seque ac suos omnes extraxit incolumes.

CAP. VI.

desiderari. Quod jam videre *Lambinus, Freinshemius* et *Boeclerus*. Cum igitur copula diserte in codice Ernstiano fuerit, non dubito eam reponendam, legendumque, ut nos edidimus. Possis etiam ejusdem codicis ductu legere: *sed quod castrum s. h. n. p. et v. a.* Potuit vero facile τὸ *et* ob ultimam syllabam vocis *poterat*; τὸ *quod* autem in eodem codice ob particulae *sed*; et in aliis haec ob illius similitudinem excidere. Quanquam et pro *quod* facile *sed* reponi potuit, quod librarius ignoraret genus loquendi, quo noster etiam c. 7, 1. usus est: *quod una erant Macedones, etc.* Quae ignorantia effecit etiam, opinor, ut alii verba ista ad praecedentia referrent. Ceterum non repugnabo, si quis cum *Gebhardo* Savaronianam lectionem amplecti malit: cum ea et Leidensi codice confirmetur. Ut hic sit sensus, Eumenem in castello se tenuisse, quod ob hiemem *non posset*, recollectis militibus suis per provinciam dispalantibus, *castra sub divo*, hoc est in campo, *habere*. Sed magis tamen placet altera. Judicent, qui ingenio et judicio in his litteris subacto valent. *Bosius*. Leid. m. *sub divo*, ut et Voss. A. sed B. *subsidia*. [Ms. Puteaneus: *quod castrum subsidium h. n. p.* Gu. *quod castrum subsidio h. n. poterat*, *ver ap.* et voci *subsidio* superscriptum *sub divo*. Ult. *quamdiu hiems fuit, quod castra sub dio h. n. poterat. Ver appropinquabat. Simulata* etc. *Hiems fuit* etiam Cod. Gif. Kappius in Harlesii Opusculis p. 463. sq. Savaronianam lectionem probat, et phrasin *subsidia habere* sibi non placere fatetur, cujus et ipse exemplum desidero.]

Ver appropinquabat] Nihil est vulgarius, quam milites usque ad vernum tempus contineri in hybernis. Tacitus *Annal.* 13, 36, 1. *Interim Corbulo legionibus intra castra habitis, donec ver adolesceret* etc. *Gebhard.* Leid. m. *ad ver appropinquabat*: mox pro *extraxit* Voss. B. male *traxit*. Vulgata lectio recte explicatur in Indice, hic enim *extrahere* pro liberare ponitur, ut ἐξαιρεῖν apud Graecos. Vide Elsner. ad Epist. Pauli ad Galatas cap. 1. com. 4. Pro *praefectis* Leid. m. *praefectus*. Sane locus est vexatissimus, cui Heusingerus nihil auxilii adtulit, rejiciens τὸ *et*, non male a Bosio in textum receptum, quia in Leidensi codice scriptum est *ad ver appropinquabat*, forsan pro *ac* vel *at*. Videant acutiores.

Simulata deditione] *Plutarchus et Diodor.* paullo aliter, et multo plenius. *Lambinus*. Rursus aliter *Justinus* 14, 2, 4. Vide *Usser. annal. V. T.* p. 421. *Bos.*

CAP. VI.

Ad hunc Olympias, mater quae fuerat Alexandri, 1 quum litteras et nuntios misisset in Asiam, consultum, utrum repetitum Macedoniam veniret, (nam tum in

(p. 523.) *Ad hunc Olympias*] Vide *Plut.* ac *Diodorum*. Bos.

Repetitum Macedoniam veniret] Ex officina Lambiniana hoc quoque prodiit. Savaro et Schotti Liber, *Utrum repetitum in Macedoniam veniret*. Ita ut hic magis probet Ultrajectinae Editionis lectionem, *Utrum repetitum iret Macedoniam*. Lambinum vero delirare censebam, quod putaret heic locum habere posse, *Utrum expetitam in Macedoniam veniret*. Est autem *repetere Macedoniam*, regredi in eam, a qua diutius afuerat. Apul. Lib. 9. Metam. *Maritus ignarus rerum, ac nihil etiam tum tale suspicans, improvisus hospitium repetit.* Curt. Lib. 8. cap. 3. *Et paullo post, quasi potiora quaedam egisset, convivium repetit.* Idem Lib. 3. *Easdem terras, quas victoria peragrassent, sibi fuga repetendas.* Gebhard. *Repetitum in Maced. ven.* habuere liber Schotti et Savaro. Longolius: *repetitam in Macedoniam ven.* Ms. Boecler. *repetū in Mac. ven.* Videri possit fuisse, *repente in M. v.* praesertim cum mox suadeat Eumenes, *exspectaret, quoad Alexand. F. regnum adipisceretur.* Sed, ut nos edidimus, etiam in Burgensi ac Veneto fuisse, *Magius* testis. Simile est illud cap. 3, 2. *Aegyptum oppugnatum erat profectus.* Praepositionem addidere librarii, ut arbitror, quod verbum *venire* ad *Macedoniam* referrent: cum ad τὸ *repetitum* pertineat. *Schottus* mallet, *utrum repetitum iret Macedoniam*, ut in Ed. Ultraj. legitur, quod etiam nuperae quaedam edd. [Gebh. Keuch.] sequutae. *Lambinus* vero: *utrum expetitam in Mac. v.* h. e. cupitam, seu exoptatam. In quo *Gebhardus* eum delirasse censet. *Bosius*. Leid. m. et Voss. A. *repetitum in Macedoniam veniret.* B. *repetitum Macedoniam veniret.* Conjecturam in notis posterioribus posui, cujus me nondum poenitet, quibus notis adde lin. 12. post *Diodor. Sicul. Lib.* xix. c. 11. *et* 25. Sed sine dubio numquam revocata fuisset Olympias, nisi Macedones jam gemuissent sub tyrannide foeminae Eurydicae, uxoris Aridaei, sub nomine mariti omnia pro lubitu agentis. vid. Justin. Lib. xiv. cap. 5. et ex eo Oros. Lib. III. cap. 23. pag. 205. quam Macedones ferre non potuerunt, licet magni animi esset foemina et rei militaris haud imperita. Vid. quos laudat Wess. ad Diod. Sicul. Lib. xix. cap. 11. num. 65. Ex duobus itaque malis elegerunt levius, alioquin a mulieris imperio aversissimi, id quod Alexander jam vivus scivit; nam quum Olympias et Cleopatra, seditiosis, absente Alexandro, temporibus frui conatae, πρὸς Ἀντίπατρον στασιάσασαι, διείλοντο τὴν ἀρχήν, Ὀλυμπιὰς μὲν Ἤπειρον, Κλεοπάτρα δὲ Μακεδονίαν παραλαβοῦσα, dixit Alexander, βέλτιον βεβουλεῦσθαι τὴν μητέρα,

2 Epiro habitabat) et eas res occuparet, huic ille primum suasit, ne se moveret, et exspectaret, quoad Alexandri filius regnum adipisceretur; sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum

Μακεδόνας γὰρ οὐκ ἂν ὑπομεῖναι βασιλευομένους ὑπὸ γυναικός. V. Plutarch. Alexand. p. 702. Idem senserunt et alii Graeci. Aristoteles Lib. 1. de Rep. cap. 12. licet de alia re agens, dixit, *τὸ ἄῤῥεν φύσει τοῦ θήλεος ἡγεμονικώτερον.* Unde Euelthon Salaminis Cypriae rex pro exercitu Pheretimae dono misit fusum aureum, et colum penso circumdatam. (p. 524.) Vid. Herodot. L. IV. cap. 162. [Gu. Ax. *repetitum in Mac. veniret.* Ed. princeps, Arg. utraque Paris. Ald. Mag. *repetitam in Mac. ven.* Staverius in post. not. *repetita* i. e. *revocata* scribendum esse opinatur.]

In Epiro habitabat] Quia Neoptolemi Epirotarum regis erat filia. *Lambinus.*

Occuparet] Addunt alii: *an in Epiro maneret*, quod a *Lambino* est. Nam libri non agnoscunt. Et fatetur ipse, subintelligi posse. *Bosius.* Leid. m. *ut eas res occuparet.* [Verba *an in Epiro maneret* etiam ab Ax. Gu. Leid. 1. Ult. absunt. Pro *eas res*, i. e. Heusingero interpretante, *illud regnum*, Kappium acute conjecisse *suas res*, Tzschuckius scribit, sed neque in Harlesii Opusculis neque in Harlesianis Cornelii exemplaribus a Kappio ad h. l. quidquam adnotatum est.]

Et exspectaret] Paullo aliter *Diodorus.* Lambinus.

Alexandri filius] E Roxane susceptum intelligi, facile adsentior *Lambino*. Nam de Hercule, Barsines filio, qui, ut e *Diodoro* 20. constat, Pergami educabatur, ad regnum evehendo tum quidem nemo cogitabat: etsi postea Polysperchon id molitus est. Roxanes autem filius jam rex designatus erat. Ceterum nomen Roxanes filii quaerit *Lambinus*: et conjicit, *Philippi* nomen ei impositum fuisse; immo *ad Phocionem* plane adfirmat: additque a *Trogo Herculem* nominari. Mihi posterius incertum, prius falsum videtur. Nam etsi apud *Justinum* 14, 6, 2. legitur, *Olympiada cum nuru Roxane et nepote Hercule Pydnam concessisse;* vix tamen crediderim, *Justinum* id scripsisse: cum non ignoraret, *Herculem* dictum fuisse alium Alexandri F. e Barsine natum, ut apparet e 13, 2, 7. Non autem ille, sed Roxanes F. apud Olympiadem erat. Quod non modo e *Diodoro* 19. sed ex ipso etiam *Justino fine capitis* constat, ubi *filium Alexandri cum matre in arcem Amphipolitanam missos* ait. Quod de Roxane filioque ejus refert *Diodorus.* Ut mirer, Doctiss. *Usserium annal. V. T.* pag. 427. ea de Barsine et ejus filio, tanquam e *Justino* ac *Diodoro*, narrare. Suspicor itaque, *Herculis* nomen apud *Justinum* posteriore loco e priore irrepsisse. Porro *Philippum* nemo veterum, quod sciam, Roxanes filium nominavit. *Nepos* enim 19, 3, 3. Philippum Aridaeum Alexandri M. fratrem designat, non, ut *Lambinus* censuit, Roxanes filium. Hunc autem *Alexandrum* vocatum, docuit e *Pausania*, *Dexippo* et *Porphyrio Freinshemius ad Curtii* 10, 6, 9. Addere poterat *Arrianum de rebus post Alex. sub initium.* Bosius.

Sin aliqua cup. rap. in Macedoniam] Desunt heic aliqua in Ms. Boecl. statim enim sequi-

oblivisceretur, et in neminem acerbiore uteretur imperio. Horum nihil ea fecit. 3 Nam et in Macedoniam profecta est, et ibi crudelissime se gessit. Petiit autem ab Eumene absente, ne pateretur, Philippi domus et familiae inimicissimos stirpem quoque interimere, ferretque opem liberis Alexandri. 4 Quam veniam si daret, quam primum exercitus pararet, quos sibi subsidio adduceret. Id quo facilius faceret, se omnibus

tur, *profecta est*, *etc.* Occasionem praebuit vox *Macedoniam* repetita. Vide quae diximus ad 7, 3, 2. *Bosius.* Quaedam in Cod. Voss. B. desunt quoque, ita ut credam, Boecleri et hunc codicem unum esse et eundem. Ob hanc notam vapulo ab Heusingero. Fateor, me hic et in Praefatione non bene expressi, sed in eadem permaneo sententia, quum non dubium est, quin membranaceus codex Boeclerianus et chartaceus Voss. B. ex eodem codice sint descripti: nam fere semper inter eos convenit.

(p.525.) *In Macedoniam profecta*] Vide *Diodorum* 12. pag. 676. *Justin.* 14, 6, *et* 7. Bosius.

Petiit] Alii, *Petivit.* Bosius. Leid. m. et Voss. B. *petit.* Pro *Omnium injuriarum oblivisceretur* Voss. A. *Oblivisceretur omnium injuriarum*. [Etiam Ax. Gu. *oblivisc. om. injur.* Tum Gu. *Horum illa nihil fecit.* Ita et Ax. non: *Horum illa nihili fecit*, eamque lectionem Rickleffius et Wetzelius in textu reposuerunt. Pro *Petiit*, quod a Lambino est, Boecl. Ax. Gu. Ed. princeps, Arg. utraque Paris. Ald. Ult. *Petit*, ut supra cap. 4, 3. Ed. Long. Mag. *Petivit.*]

Inimicissimos stirpem quoque interimere] In Burgensi exemplo et Veneto reperitur, quod attestatur Magius, *Ne pateretur Philippi domus et familiae inimicissimos stirpem quoque interimere.* Quam lectionem et doctissimus Schottus in suo reperit, quam cur aversemur Lambiniana proluvie admissa? *Gebhardus.* Meus codex cum Coloniensi exemplo optime legit, *amicissimos interire.* Sensu plano et perspicuo. *Ernstius.* Ut expressimus, erat in Mss. Schotti, Boecler. Burgensi et quibusdam editis, suffragantibus *Schotto*, *Gebhardo*, *Boeclero*, nec improbabant *Magius* et *Lambinus*, etsi aliter ipsi correxerant. Alii, *inimicissimos interimere.* Ed. Colon. et Ms. Ernstii: *amicissimos interire.* Unde *Lambinus*, ratus similitudine vocum *amicissimos et inimicissimos* alterum membrum omissum, edidit: *familiae inimicissimos regnare, amicissimos interire*; invitis libris. *Magius* conjecerat, *amicissimus interire.* *Lambinus* posteriore conjectura: *amicissimus stirpem ejus interire*, sed anteponit tamen priorem. *Bosius.* Mei, ut in textu. [Ita et Ms. Boecl. Ax. Gu. Ult. nisi quod pro *et famil.* in tribus illis Codd. *ac fam.* et pro *interimere* in Boecl. *interdere*, in Ax. *interire* scriptum est.]

Quam veniam] Vid. Ind. Quaedam edd. *quam veniam si daret.* Bosius. Ax. Gu. Ult. ceterique ante Lamb. excusi pronomen *sibi*, a Lambino additum,

praefectis, qui in officio manebant, misisse litteras, ut
5 ei parerent, ejusque consiliis uterentur. His rebus Eumenes permotus satius duxit, si ita tulisset fortuna, perire bene meritis referentem gratiam, quam ingratum vivere.

excludunt. Quare delevimus. Vide 2, 10, 1.]

Misisse litteras] Vide *Diodorum* 18. pag. 658. *Bosius.* Pro *manebant* Voss. B. *manebat.*

His rebus] Sic e Ms. suo legit *Schottus*, suffragante *Boeclero*: concinitque et Leidensis. Alii, *His verbis*: ut infra 20, 1, 6. *Bosius.* Omnes mei *his rebus.* Pro *meritis* Voss. B. *meritus.* [Gu. *His rebus.* Ult. et ante Boecl. editi: *His verbis.* Pro *meritis* Ax. *meritum.*]

CAP. VII.

2 Itaque copias contraxit, bellum adversus Antigonum comparavit. Quod una erant Macedones complures nobiles, in his Peucestes, qui corporis custos fuerat Alexandri, tum autem obtinebat Persidem, et Antigenes,

(p. 526.) *Quod una erant Macedones*] Q. edd. etiam recentissimae, haec ad praecedentia referunt, hoc modo: *comparavit: quod una er. Mac. compl. nobiles. In his Peucestes, etc. phalanx erat Macedonum. Invidiam verens etc.* Sed nullo commodo sensu, et praeter morem *Nepotis. Longolius* rectius illa: *in his etc.* parenthesi inclusit: sed male post *Peucestes* addit *fuit.* Ceterum particula *quod* sic uti solet *Nepos*: nec, quod olim summo viro videbatur, aut ea omittenda, aut addendum est *autem.* Bosius. [Ult. *comparavit. Quod* etc. ut in textu, sed in margine adnotatur: *Λείπει.* Tum eadem cum Ed. principe, Arg. utraque Paris. et Long. (in qua *Peucestas* expressum est): *Peuc. fuit.* Ax. Gu. ut editum est. De positu verborum *qui corporis custos fuerat Alexandri* v. Goerenz. ad Cic. de Fin. 4, 24. pag. 505.]

Peucestes] de quo v. *Arrianus* 6. *extr.* et *in exc. Photii*; *Diodorus* 19. *Plutarchus in Eumene*: *Polyaenus* 4. *Curtius* 9. 5. *Plinius* 34, 8. alii. *Bosius.* Voss. A. *Peucrestes.* B. *Pencrestis.* Ax. *Pencrestes.*]

Antigenes] *Teutamus* nugamentum Lambini est, cum rectius legatur *Antigenes.* Nam hic princeps Phalangis erat, *Teutamus* secundum imperii gradum obtinebat. A Polyaeno Lib. 4. in Eumene com. 2. vocatur *Τευταμάτης.* Constabat autem ista phalanx ex viris delectis, robore et proceritate corporis eminen-

cujus sub imperio phalanx erat Macedonum, invidiam verens, (quam tamen effugere non potuit,) si potius ipse alienigena summi imperii potiretur, quam alii Ma-

tibus, qui argyraspides ideo *μεγίστων ἀνδρῶν* a Polyaeno appellantur. *Gebhardus.* Sic e *Plutarcho* correxit *Magius*, et e schedis suis *Schottus.* Plerique alii habebant *Antigonus.* Sed is hostis Eumenis erat. Antigenem autem fuisse phalangis Argyraspidarum praefectum, e *Diodoro*, *Polyaeno*, *Plutarcho* et *excerptis Arriani* constat. *Aldus*, eumque sequutus Lamb. *et Teutamus* edidit. Sed is secundum imperii gradum tenuit, Antigenes autem princeps Phalangis fuit. Diserte *Arrianus : Ἀντιγένει, τῷ τῶν ἀργυρασπίδων ἡγουμένῳ.* Q. edd. copulam addunt: *et Antigenes.* Bosius. Leid. m. *Antigonem.* Voss. B. *Persidem*: *Antigenus*, omissa copulativa. Hic Antigenes *ὁ τῶν Ἀργυρασπίδων ἡγούμενος* ab Antigono hoc captus, et in loculo conditus vivus fuit exustus, teste Diodoro Siculo Lib. xix. cap. 44. Attamen tam Teutamus, quam Antigenes vocantur *τῶν Ἀργυρασπίδων ἡγεμόνες*, et solus Teutamus ab eodem Lib. xviii. cap. 62. *ὁ τῶν Ἀργυρασπίδων ἡγεμών.* et a Plut. in Eumene pag. 590. vocantur Antigenes et Teutamus *οἱ τῶν Ἀργυρασπίδων ἡγούμενοι.* et pag. 593. *οἱ τῶν Ἀργυρασπίδων ἡγεμόνες Ἀντιγένης καὶ Τεύταμος. Antigonus* et *Antigenes* saepius confunduntur. Vid. notas post. ad cap. 5. et Wessel. ad Diodor. Sicul. Lib. xviii. cap. 39. num. 22. forsitan, quia Antigenes hic erat *ἑτερόφθαλμος.* Oculum enim amiserat juvenis, quum Philippus obsideret Perinthum. vid. Plut. in Al. pag. 703, 704. uti et Antigonus *ἑτερόφθαλμος* erat, unde Cyclops appellatus, quod vitium mire condere scivit pictorum princeps Apelles, quum ejus ima- (p. 527.) ginem pingeret. Vid. Periz. ad Aelian. Lib. xii. V. H. cap. 43. num. 10. Vide ad c. 5. hujus vitae. [Ax. Ed. princeps, Arg. utraque Paris. Long. *et Antigonus.* Gu. Ed. Ult. Mag. *et Antigenes*, quod jam Tzschuckius revocavit. Boeclerus eumque secuti alii copulam omiserunt.]

Invidiam verens] Vide *Diodorum* 18. pag. 659. *Bosius.*

Effugere non potuit] Aliter *Diodorus* et *Plutarchus.* Nam ille *invidiam a se depulisse* ait: hic, *non acceptis pecuniis levasse.* Sed noster, ut videtur, de postremo vitae tempore loquitur; illi de eo, quod adventum Eumenis proxime excepit. *Bos.*

Summi imperii potiretur] Forsan hic quis praeferret *summa imperii* vel *summam.* Ut cap. 3. hujus vitae num. 4. Sed locus recte se habet. Noster enim solet tam *summum imperium* dicere quam *summam imperii.* Vide J. Arntzenium ad Victorem de Viris Illustr. cap. 7. num. 10. Praeterea verbum *potiri* etiam genitivo casui jungere amat. Vide Indicem et Cortium ad Sallust. Catilin. cap. 47. num. 2. et ad Jug. 25, 10. Mox *quorum* abest a meo Leidensi. [Titzius pro *quam alii Macedonum* edidit *q. aliquis Mac.* et verba *quorum ibi erat multitudo*, ut a glossatoribus in textum illata, uncis coercuit. Ego omnia haec *quam — multitudo* a librariis esse suspicor, qui verba *si potius ipse alienigena summi imperii potiretur* hoc modo supplenda esse arbitrarentur. Idem

2 cedonum, quorum ibi erat multitudo, in principiis nomine Alexandri statuit tabernaculum, in eoque sellam auream cum sceptro ac diademate jussit poni, eoque omnes quotidie convenire, ut ibi de summis rebus consilia caperentur, credens, minore se invidia

in simili loco 25; 9, 7. factum videtur.]

In principiis] *Principia* est locus in castris, in quo cum jus erat dicendum, aliudque in commune deliberandum, praecipui ac principes exercitus conveniebant. Donatus autem non definit, utrum in medio vel extremo castrorum fuerint. Sed si Polyaeno credimus, sita erant in medio σκηνῆς, ἐν μέσῳ ϛρατοπέδῳ τεθείσης, inquit ille. Justin. Lib. XI. *Ordines quoque nemo nisi sexagenarius duxit: ut si principia castrorum cerneres, senatum te alicujus priscae Reipub. videre diceres.* Polyaen. Lib. IV. Ἐφ᾽ ὧν οἱ πάντες ἡγεμόνες βȣλεύοιντο περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων. Romani Imperatores in Principiis concionabantur. Tacit. Lib. 1. Annal. c. 67. *Tunc contractos in* principia *jussosque dicta cum silentio accipere, temporis ac necessitatis monet.* De iis iterum L. III. Hist. c. 12. *Nox proditioni electa, ut, caeteris ignaris, soli in* principia *defectores coirent.* Frontin. Lib. II. c. V. 30. *Tempus elegit, quo missa* principia *quietem omnibus castrensibus darent, praetoriumque secretius praestabant.* Flor. III. X. *ut testamenta passim etiam in* principiis *scriberentur.* Lib. IV. cap. II. *Pompejus mane cum pullo (nefas!) apud* principia *conspectus est.* Valer. Maxim. Lib. II. cap. VII. 9. *L. Calpurnius Piso jussit C. Titium Equitum praefectum, toga laciniis abscissis amictum, discinctaque tunica indutum, nudis pedibus, a mane in noctem usque ad* Principia *per omne tempus militiae adesse.* Gebhardus. *Polyaenus:* ἐν μέσῳ ϛρατοπέδῳ. Diodorus: *in aula regia.* Curtius: *in regia. Plutarchus* locum non indicat. Vide Indicem. *Bosius.*

Nomine Alexandri] Graecorum hunc ritum moremque explicat *Casaubonus ad Suetonii Julium* c. 76. Romanorum quoque fuisse docet *J. Lipsius* noster *ad* 2. *Annal. Taciti.* Schottus. De simili ritu Neronis tempore observato Reim. ad Dion. Cassium Lib. LXII. cap. 23. De magnifico tabernaculo vid. Wessel. ad Diod. Sicul. Lib. XVIII. c. 61.

Statuit tabernaculum] Qui nulla ratione propter ambitum et contumaciam regi ac flecti possunt, astute superstitionis fuco oblinuntur et ducuntur. *Plutarchus:* Ταῖς δὲ φιλονεικίαις καὶ φιλαρχίαις ἀυτῶν, μήτε ἡγεῖσθαι δυναμένων, μήτε ἕπεσθαι βȣλομένων, ἐπῆγε δεισιδαιμονίαν. Gebhardus. Finxit scilicet, somnium ea de re sibi obtigisse. (p. 528.) Vide, praeter *Plutarchum, Polyaenum in Eumene sect.* 2. *Diodorum* 18. pag. 660. *Bos.* Voss. B. *tabernaculum statuit.* [Gu. Ax. *Alexandri nomine tabern. statuit.*]

Eoque omnes convenire] Nam dedignabantur ad eum tanquam inferiorem accedere; et ipse Eumenes erubescebat, ante ipsorum fores conspici. *Plutarchus.* Gebhard.

Minore se invidia fore] Subintelligitur praepositio *in*. Vid. Periz. ad Sanctii Minervam L. 4.

fore, si specie imperii nominisque simulatione Alexandri bellum videretur administrare. Quod et fecit. Nam 3
quum non ad Eumenis principia, sed ad regia conveniretur, atque ibi de rebus deliberaretur, quodam-

cap. 6. num. 7. et quae dixi ad Datam. cap. 5. num. 3.

Quod et fecit] Heusingerus lectionem antiquam a nullo interpretum sollicitatam, et codicum auctoritate firmatam, loco suo movet, legens *quod effecit*, quia *et* pro *etiam* in Nepote non agnoscit. Videtur mihi, salvo meliori judicio, hic nulla mutatione esse opus; nam *facere* a Nepote poni solet pro *efficere, effectum reddere*, ut in Alcib. cap. 4. *itaque fecerunt*. Et sane nihil differt *quod et fecit* a *quod effecit*. [Tzschuckius, Heusingeri sententiam probans, *Fecit*, inquit, *debet esse effecit*, sc. *ut Alexandri nomine bellum videretur administrare. Sed qui locus ex Pausania* 2, 5. *huc transferri possit, si propius explores, ipsam actionem, non actionis eventum indicat*. Haec vere Tzschuckius. Et tamen constantem omnium librorum lectionem retinendam esse existimo. Cornelium poëticas et formas et verborum significationes frequentare, diligenter legenti facile apparebit. Ita 2, 5, 3. *Marathonium tropaeum*; 4, 1, 3. *epigrammate scripto*, et 7, 6, 5. *pilae, in quibus devotio fuerat scripta*, quibus locis *scribere* pro *incidere* (v. 7, 4, 5.) dicitur, ut apud Tibull. 1, 3, 54: *Fac lapis his scriptus stet super ossa notis*; 4, 5, 5. *Vitam posuerat*, ubi v. notas; 10, 10, 2. *ab Acheronte redimere*; 20, 4, 1. *lumina oculorum*; 23, 5, 2. *obducta nocte*, coll. cum Propert. 3, 16, 5. *obductis committam mene tenebris?* Praecipue autem Cornelius iisdem verborum formis, quibus Catullus, ipsius et civis et amicus, uti solet. V. supra ad 17, 4, 4. cap. 5, 2. et adde 3, 1, 2. *quanto antestaret eloquentia innocentiae*, coll. Catull. 9, 1. 2. *omnibus e meis amicis Antistans mihi millibus trecentis*; 15, 3, 6. *Eamque summam quum fecerat*, coll. cum Catull. 5, 10. *quum millia multa fecerimus*; 25, 13, 2. *Tectum antiquitus constitutum plus salis quam sumtus habebat*, coll. cum Catull. 86, 4. *Nulla in tam magno est corpore mica salis*. Haec observatio Cornelii locum, quem tractamus, ab Heusingeri mutatione egregie vindicat. Est enim Catulli non nimis castum illud quidem, sed huic rei accommodatissimum carmen, in quo verbum *fecit* plane eodem modo pro *effecit, impetravit, quod impetrare voluit*, ut hic a Cornelio, usurpatum legitur (Carm. 74.): *Gellius audierat, patruum objurgare solere, Si quis delicias diceret aut faceret. Hoc ne ipsi accideret, patrui perdepsuit ipsam Uxorem, et patruum reddidit Harpocratem. Quod voluit, fecit: nam, quamvis irrumet ipsum Nunc patruum, verbum non faciet patruus.* Quod *voluit, fecit* h. l. idem est, quod Carm. 98, 6. *omnino, quod cupis, efficies*. Quod autem Heusingerus suam emendandi rationem illud quoque suadere dicit, quod *et* pro *etiam* vix certa fide apud Nostrum legatur, haec iis, quae supra ad 1, 3, 4. attulimus, satis refutantur. Confer infra 25, 8, 3. *si et principes ejus ordinis pecunias contulissent*, ubi in

modo latebat, quum tamen per eum unum gererentur omnia.

omnibus libris, scriptis editisque. et legitur.]

De rebus] *Lambinus* conjicit leg. *de summis rebus*, ut verum praeced. Non opus. Recine. *De rebus* omnes mei Codices. [Gu. Ult.]

CAP. VIII.

1 Hic in Paraetacis cum Antigono conflixit, non

(p. 529.) *In Paraetacis*] In vetere meo Codice scriptum est, *Hic impar cum Antigono*. Pro quo Schottus ingeniose legit, *Hinc imparatus cum Antigono conflixit*. Paullo post tamen Nepos eodem sensu in re simili dicit: *Intelligeretque, se parem non esse paratis adversariis*. Ernstius. *Ernstius* in suo cod. fuisse ait, *impar*: ac, ut videtur, probat. Reliqui plerique tam scripti, quam olim excusi: *impar aetatis*. Verum *in Paraetacis* diserte fuit in codice Gif. [Dan. Gu.] et Ed. Ultraject. idque post *Gifanium Ind. Lucret. v. Sola Loca*, *Lambinus*, sed tanquam a se excogitatum, et *Savaro*, pariter ut *Lambinianum*, amplectitur, sequiturque et *Schottus ad h. l.* (quanquam in Observat. Lib. 3, 2. *imparatus* legat, quod etiam *Lambino* in mentem venerat:) et quicunque post illos Nepotem edidere, aut hunc ejus locum laudarunt. Erat autem *Paraetaca* urbs et *Paraetacorum* sive *Paraetacena* regio in Media sita, ut e *Strabone* 6 et 15. *Plinio N. H.* 6, 26. *Arriano de reb. Alex.* 4. *Ptolemaeo* 6. et *Stephano de urbibus* fuse ostendit *Lambinus*. Meminit *Paraetacenorum* et *Herodotus*. *Arrianus* Lib. 3. *Παραιτάκας* vocat. *Isidorus Characenus* in σταθμοῖς παρθικοῖς *Paraetacenum* dici ait Sacastenem Sacarum Scytharum. Porro *e Paraetacis in Gabienem movisse* Eumenem post hanc pugnam, scribit *Diodorus* 19. inque ea regione cum Antigono pugnatum, summaria Graeca ejus libri diserte indicant, quorum unum sic habet: παράταξις Ἀντιγόνου πρὸς Εὐμένη καὶ τοὺς σατράπας ἐν Παραιτάκοις. Quare non est, quod de veritate hujus lectionis dubitemus. praesertim cum vulgatae ferri nequeant. Nam Eumenem Antigoni *imperem aetate* non fuisse vel inde apparet, quod Eumenes, ut etiam *Schottus* adnotat, tum annos fere XL habuit. Praeterea locutio insolens est. Sed nec *impar* copiis fuit, cum in exercitu ejus XXXV peditum, equitum sex millia et centum, ac Elephanti CXIV fuerint: in Antigoni vero XXVIII millia peditum, equitum VIII et quingenti, Elephanti LXV. Testis *Diodorus l. c.* Bos. Leid. m. *in Paretastis*. Vossian. A. et B. *impar aetatis*. Vide Wess. ad Diodor. Sicul. Lib. XIX. cap. 34.

acie instructa, sed in itinere, eumque male acceptum in Mediam hiematum coëgit redire. Ipse in finitima regione Persidis hiematum copias divisit, non ut voluit, sed ut militum cogebat voluntas. Namque illa 2

Non acie instructa] Acies iter conficere non potest, sed Agmen et itineri et praelio paratum. Quare ut rei bellicae scientiam Eumenis demonstret *Nepos*, ita agmine instructo iter fecisse ait, ut victoriam tam luculentam retulerit, non secus, ac si summa industria et arte in campo acie instructa dimicasset. *Gebhardus*. Ms. Boecl. *acie structa:* quomodo *Virgilius* alicubi loquitur. *Bosius*. Voss. B. etiam *structa*. *Struere* et *instruere* saepius jam in Mss. confusa vidimus, ut in Themistocle cap. 6. num. 3. et in Agesilao cap. 7. n. 4. Apud Virgil. Lib. 1. Aen. vers. 708. hodie legitur *penum struere*, cum Favorinus apud A. Gellium Lib. 4. N. A. cap. 1. *instruere* legerit. In Frontino Lib. 2. cap. 3. Strateg. n. 82. *turbaveruntque Macedonum* instructuram, pro instructione et positione exercitus pugnaturi: sed Oudendorpius docet, in Octo Mss. Codicibus et Ed. Paris. *structuram* legi, quam lectionem ibi praefer- (p.530.) rem. Conties vero composita pro simplicibus et simplicia pro compositis Librarii scripsere. V. Cort. ad Sallust. Catilin. cap. 51. num. 9. et infra cap. 12. num. 4. *parere* confunditur cum *apparere*. Caeterum Nepos minus accurate loquitur; nam acies instructa fuit ab Eumene. In morbum quidem aliquot dies fuit inplicitus, sed subito convaluit. v. Diod. Sic. L. XIX. cap. 24. Nepotis locum ita defendit Wess. ad Diod. Sic l. l. cap. 34. Ejus ipsa verba addam: *Parum congruet, quod de* ACIE NON INSTRUCTA *addit Nepos, si pressius urgeas. Instruxit enim eam Eumenes accuratissime, sicuti c.* 27. *et* 28. *liquido tradunt. Salva res erit, si Eumenem castris non factis, et acie ante ea in campo, ubi commodum erat, structa, sed in itinere conflixisse putes.* [Ax. Gu. Ult. *instructa*.]

Male acceptum] Clade affectum. Hirtius: *Itaque adversarii male accepti tum demum praesidia contulerunt*. Gebhardus. Amiserat enim pedites 3700. equites 54. vulnerati erant plures quam 4000. vide *Diodorum*. Bosius.

In finitima regione Pers. hiem. cop. divisit] Nihil heic ego muto, quamvis *Lambinus* malit, *in finitimam regionem*, et alii, *dimisit*. Utrique male. Nam nullum heic m[illegible]m ad locum agnoscet lector; et quamvis coëgerint milites, tamen ipse *divisisse* Eumenes intelligendus est, quia, cum obsistere eorum licentiae non posset, factus est comes, quo plus auctoritatis haberet. Ipse *Plutarchus* vertit εἰς Χειμάδια κατενείμαντο Gebhardus. *Polyaenus* tamen alteri lectioni favet: Ἐν τῇ Περσίδι τὴν δύναμιν ἀφῆκε κατὰ κώμας Χειμάσαι, *in Eumene, sect.* 4. Regionem illam Diodorus et Plutarchus *Gabenen*, Polyaenus *Gabienen* vocat. Ptolemaeo sunt *Gabenó*. Bosius. *Gabienen* praefert Wess. ad Diod. Sic. L. XIX. cap. 26.

Ut militum cog. vol.] Alii: *militum cogebat* (vel, *it cog.*) *vol.* Lambinus: *mil. ut cog. vol.* Bos. Leid. m. Voss. A. *ut militum cogebat voluntas*. Sed Voss. B. legit *cogebant*. [Gu. Ax. Ult. ut editum est. Ed. Long. *sed mi-*

phalanx Alexandri Magni, quae Asiam peragrarat deviceratque Persas, inveterata cum gloria, tum etiam licentia, non parere se ducibus, sed imperare postulabat, ut nunc veterani faciunt nostri. Itaque periculum est, ne faciant, quod illi fecerunt, sua intemperantia nimiaque licentia ut omnia perdant, neque minus eos, cum quibus steterint, quam adversus quos
3 fecerint. Quod si quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat, neque rem ullam, nisi tempus, interesse judicet. Sed ad illos revertar. Hiberna sumserant non ad usum belli, sed ad ipsorum luxuriam,
4 longeque inter se discesserant. Hoc Antigonus quum comperisset, intelligeretque, se parem non esse paratis adversariis, statuit aliquid sibi consilii novi esse capiendum. Duae erant viae, qua ex Medis, ubi ille

litum it cog. vol. Reliquae antiquiores *sed militum cog. vol.*]

Illa phalanx Alexandri] Argyraspides, sic ab Alexandro appellati (ut *Justinus* 12, 7, 5. testatur) quod argenteos clypeos haberent. Hi *post Alexandrum* (ut idem *Justinus* ait 14, 2, 7.) *omnes duces fastidiebant*, et *sordidam militiam sub aliis, post tanti regis memoriam, existimabant.* Magius. adde *Diodorum* 19. Bosius. Voss. B. [Boecler.] pro *Magni, magis.* Pro *peragraverat*, [quod in Ed. Mag. et Keuch. est, Gu. Ax. Ult.] Leid. m. et Voss. B. *peragrarat.*

Deviceratque Persas] Ms. Boecler. *devigaret.* Unde Cl. *Schefferus* suspicabatur, *et devastarat.* Mox idem Ms. *tum gloria tum et licentia.* bene. *Bosius.* Voss. B. *devigaret.* Idemque et Voss. A. *tum gloria tum et licentia.* [Gu. Ax. *tum glor. tum etiam l.*]

(p. 531.) *Non parere se ducibus, sed imperare postulabat, ut nunc veterani faciunt nostri*] Hinc illud Gnomographi *Gruteri* concinnatum est:

Non parere Duci veteranus,
imperare postulat.

De veterani militis Rom. insolentia, praeter *Ciceronem Philipp.* 2. *Lucanum* Lib. 5. p. m. 103. et seqq. *edit. Grot. Dionem Cassium* Lib. 41. p. m. 189, 190. Lib. 49. pag. 456. lege. *Loccenius. Tò nostri*, quod antea aberat, restituit e Ms. suo et ed. Ultr. *Schottus*; adnotatque, aetatem heic indicare scriptorem, Attici nimirum et Caesaris. *Bosius.* Pro *ducibus* Voss. B. *omnibus ducibus. τὸ nostri* duobus uncinulis inclusit Heusingerus. Sed non opus est. *nostri* sunt Romani. v. Bosii indicem. [Etiam Gu. Ax. *nostri* addunt.]

Sua intemperantia] *Lambinus* mallet: *hoc est, sua intemp.* Non opus. *Bosius.* Mox pro *neque rem ullam* Voss. B. *neque rem nullam.*

Discesserant] Sic legendum, non, ut vulgo, *dissenserant.*

hiemabat, ad adversariorum hibernacula posset perveniri. Quarum brevior per loca deserta, quae nemo 5
incolebat propter aquae inopiam, ceterum dierum erat fere decem; illa autem, qua omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat anfractum, sed erat copiosa omniumque rerum abundans. Hac si proficiscere- 6
tur, intelligebat, prius adversarios rescituros de suo adventu, quam ipse tertiam partem confecisset itineris; sin per loca sola contenderet, sperabat, se imprudentem hostem oppressurum. Ad hanc rem conficiendam 7
imperavit quam plurimos utres atque etiam culleos comparari, post haec pabulum, praeterea cibaria cocta

Hoc enim sentit sive Probus, sive Nepos, milites longe inter se disceffiffe, ita ut primi a poftremis longiffime diftarent, quemadmodum tradiderunt *Plutarchus* et *Diodorus*. Lambinus. Leid. m. *discenserant.* Voff. A. et B. *dissenserant*. Leid. m. mox pro *Medis*, *Medus*. [Gu. *discenserant*. Axen. *dissenserant*. Ult. ut editum eft. Eadem pro *Hoc Ant.* habet *Haec Ant.* Mox Gu. *Mediis* pro *Medis*. Ed. Long. *qua nemo inc.* pro *quae n. i.*]

Ad adversariorum hibernacula] Ms. Cod. *Ad hibernacula adversariorum*. Mollius et elegantius. *Ernst.* Nihil mutandum, ut jam in poft. not. monui. [Ernftio non placet *ad adversariorum*. At id nec aliis locis vitio datur. 2, 8, 3. *ad Admetum*. 25, 10, 2. *ad adventum*. Heufinger.]

(p. 532.) *Hac si proficisceretur*] Ms. Boecl. *hanc si proficiscerentur*. quod probabat Cl. *Schefferus*. mox alii, *itineris sui. sin per l. s.* Longolius: *itin. sui. quod si per l. s.* Bos. Voff. B. *Hac si proficiscerentur*. Paullo poft abeft *sui* poft *itineris* Leidensi meo, et Voff. A. B. [Ax. *Hac si proficisceretur*. Ita etiam Gu. Ult. In iisdem libris legitur: *quam ipse t. p. c. itineris*, ut in textu expreffum eft. Pro *ipse* edd. ante Boecl. praeter Ult. omnes *ille*. Pro *itineris* Ed. princeps, Arg. Long. Mag. *itineris sui.*]

Loca sola] Quae paullo antè vocat *deserta*. *διὰ τῆς ἐρήμου Χώρας*. Solitudinem hujus loci ita defcribit *Polyaenus*: *Τὸ δὲ κάτω πεδίον, ὁμαλὸν, ἄνυδρον, ἀνοίκητον, οὐ βοτάνην ἔχον, οὐ δένδρον, οὐ φυτὸν, ἀσφαλτῶδες δὲ καὶ πλῆρες ἁλμυρίδος, οὐκ ἄρα διαβατὸν οὔτε ζώοις οὔτε ἀνθρώποις*. Salluft. Jugurtha cap. 103. *Proficiscitur in loca sola*. Gebh. v. Ind. *sola*. Bosius. vid. Serv. ad Virgilium 5. Aen. vs. 613. ad 3. Georg. 249. et ad 4. Georg. vs. 465. item Cort. ad Salluft. l. c.

Post haec pabulum etc.] Msc. Boecl. [Ax.] *post hoc pabulum cibaria cocta dierum d. ut quam m. f. i. i. c.* *τὸ praeterea* absorpsit vox proxime sequens terminatione simili. Numerum dierum etiam Colon. et aliae edd. poftponunt. *Bosius*. Item Voff. A. Voff. B. *post hoc pabulum, praeterea cibaria cocta decem dierum*. [Gu. etiam *post hoc*,

dierum decem, utque quam minime fieret ignis in castris. Iter, quod habebat, omnes celat. Sic paratus, qua constituerat, proficiscitur.

Idem cum Ed. Ult. *dierum decem*, ut Bosius edidit. Ed. Ald. Lamb. Boecl. *decem dierum*. Ab Ed. Paris. 1. vox *decem* abest. Paullo ante Ed. Long. Mag. *imperat*. Ax. *utris*.]

Cibaria cocta dier. dec.] Sic Liv. 21. *Edicto proposito, ut socii navales decem dierum cocta cibaria ad naves deferrent.* Contra *Diodorus:* ἄπυρα σιτία, i. e. cibaria nondum cocta. *Lamb. Polyaenus:* σιτία δέκα ἡμερῶν πέμψαντας ἔχειν. Cocta Cibaria forte *ἄπυρα*, quae igne non indigerent. Vide *Polyaen.* Lib. 4. *in Antiocho Seleuci F.* Ἀντίοχος δὲ προστάξας ἄπυρα σιτία τεσσάρων ἡμερῶν κομίζειν. Severi enim et tenaces disciplinae duces mandabant et attendebant, ut milites sibi ipsi in castris coquerent panes, vetabantque cibum coctum venalem proponi. v. *Val. Max.* 2, 7, 2. *Suidas* ἄπυρα σῖτα interpretatur τροφὴν τὴν δι' ὀπώρας καὶ λαχάνων, *alimenta constantia fructibus autumni et oleribus, aliisque terrae fructibus et herbis.* Addit: Ὁ δὲ Ζήνων ἀπύρῳ τροφῇ ἐκέχρητο. *Cibaria cocta* sunt ἄπυρα, quod ante profectionem cocta postea in via igne opus non habebant. *Arrianus:* παρήγγειλε τοῖς Μακεδόσι τριῶν ἡμερῶν σῖτα παρασκευάζειν ἄπυρα. Male heic legebatur *coacta*. Gebhardus. Sed vide Torr. ad Val. Max. l. l.

Utque quam minime fieret ignis in castris] Unde possent prodi. Nam ex ignium magnitudine vel exiguitate colligitur copiarum numerus. Quocirca qui clam ingruere imparatis cogitabat, ignibus parcere debebat. Caesar 4. B. G. 29. *L. Minutium Basilium cum omni equitatu praemittit, si quid celeritate itineris atque opportunitate temporis proficere posset; monet, ut ignes in castris fieri prohibeat, ne qua ejus adventus procul significatio fiat.* Gebhardus. *Polyaenus* ait plane interdixisse, ne ignes accenderent: καίειν οὐκ ἐπιτρέπων. *Bos.* Adde Stewechium ad Vegetium de re Milit. Lib. 3. cap. 5. pag. 281. Leid. m. et Voss. A. B. *Ut quam minime* etc. [Axen. etiam *que* omittit, quod probandum puto. *Mosche. Ignis* h. l. de ignibus nocturnis dicitur, qui in castris fieri solebant. Illud igitur praecepit, ne cibi inopia exercitus premeretur, vel ejus apparatu iter retardaretur; hoc, ne ignium indiciis detegeretur adventus, quod et proxima comprobant. Quare copulam *que*, quam delendam censuit Bremius, cum aliis retinui. *Tzschuckius.* *Que* abest etiam a Gu. Ult. sed est in reliquis edd. ad unum omnibus, et facillime ante primam proximae vocis litteram excidere potuit. V. supra ad c. 2, 4. et mox ad c. 9, 2.]

(p. 533.) *Iter, quod habebat*] Quod facere instituebat. *Gebh.* Voss. B. *item*. [Et Ax. Gu. *Item*. Ed. Paris. 1. 2. Ald. Lamb. *iterque*. Pro *omnes* Gu. *omnis*.]

CAP. IX.

Dimidium fere spatium confecerat, quum ex fumo 1
castrorum ejus suspicio allata est ad Eumenem, hostem appropinquare. Conveniunt duces, quaeritur, quid opus sit facto. Intelligebant omnes, tam celeriter copias ipsorum contrahi non posse, quam Antigonus adfuturus videbatur. Hic omnibus titubantibus et de rebus 2
summis desperantibus, Eumenes ait, si celeritatem velint adhibere, et imperata facere, quod ante non fecerint, se rem expediturum. Nam quod diebus quinque hostis transisse posset, se effecturum, ut non minus totidem die-

Ex fumo castrorum] Atqui non ex fumo, sed ex fulgore, hostium praesentiam conjectabant. *Plutarchus*: *θαυμάσαντες τὸ τῶν πυρῶν πλῆθος*. Nam etsi plana esset regio, per quam incedebat Antigoni miles: tamen circumdata erat collibus editis, ex quibus facile erat, quamvis longo intervallo, fulgorem ignium animadvertere. *Gebhardus*. Cum nostro facit *Polyaenus*: *τὴν φλόγα ἰδόντες οἱ πολέμιοι, συνῆκαν*. *Bosius*.

Suspicio allata est] A barbaris, qui spectantes totam regionem montes incolebant. Nuncium autem attulerunt camelis cursoribus. Ubi notes velim, quos *Plutarchus ἱππαστρίας καμήλους* vocat, *Diodoro* dici *δρομάδας*. *Gebhardus*. Voss. B. *alata*.

Ad Eumenem] *Plutarchus*, ad Peucesten, qui propius ab hostibus aberat. *Lambinus*.

Quaeritur] Voss. A. *quaerere*, sed supra notatum erat *quaeritur*. Pro *intelligebant* Voss. A. iterum *intellegebant*. Ut et cap. 10. prope finem *intellegebat*. De qua scriptura consule J. Arntzenium ad Victoris Epitomen cap. 47. num. 5. et passim apud Sallustium *neglegere* pro *negligere* scribitur. vide Cort. ad Catil. cap. 54. n. 4. Veteres non semper in compositis sonum vocis simplicis mutasse, ostendi ad Alcibiad. cap. 6. num. 5. et ad c. 2. num. 1. hujus vitae. Similia de *acquaerere, conquaerere, exquaerere, requaerere*, pro *acquirere, conquirere, exquirere, requirere*, adnotavit Dukerus ad Florum Lib. 1. cap. 7. num. 2. [Ax. etiam *quaerere*.]

Titubantibus] *Ἀμηχανοῦσι* sive *ἀθυμοῦσι*. *Gebhardus*. Per metaphoram ab ebriorum pedibus linguaque desumptam. Consule Burmannum ad Phaedrum L. 4. fab. 14. vs. 10. [Ult. *de summis rebus*.]

(p. 534.) *Rem expediturum*] Est metaphora ab iis, qui negotium illud, quod sub manu est, ita administrant, ut postea nullae lites, et inde damna creditori aut debitori oriantur. Vide Burm. ad Phaedr. Lib. 1. fab. 16. vs. 2.

Totidem dierum] Plutarchus:

rum spatio retardaretur; quare circumirent, suasque
3 quisque copias contraheret. Ad Antigoni autem refrenandum impetum tale capit consilium.. Certos mittit homines ad infimos montes, qui obvii erant itineri adversariorum, hisque praecepit, ut prima nocte, quam latissime possint ignes faciant quam maximos, atque

ut tribus diebus posterius, quam exspectentur, adsint. Diodorus: *ut tribus aut quatuor diebus tardius adveniat.* Bosius. Pro *transire* Leid. m. *transisse*, ut a Bosio editum. Pro *quod diebus* Voss. A. *quot diebus.* [Ita et Ax. Tum *transisse* etiam Leid. 1. Ax. Gu. Ed. Ult. sed Mag. et Keuch. *transire.*]

Suas quisque] Longol. et alii, *suasque quisque.* mox forsan Nepos scripsit, *contraherent.* Bosius. Leid. m. *suasque quisque copias.* Voss. B. *suas quisque contraheret copias.* Bosii conjecturam ambabus ulnis amplecterer, et in textum reciperem, sic enim loquitur Noster in Themistocle cap. 4. *Ut domos suas quisque discederent.* Vide Oudendorp. ad Lucan. Lib. 1. vs. 485. Sed non tam audax ego, ut reclamantibus omnibus Codicibus Mss. eam admitterem. Praeterquam, quod Latini sic saepe eos numeros variare soleant, ut docet Arntzenius ad Victorem de viris Illustr. cap. 45. n. 2. [Gu. Ax. *suas quisque contraheret copias.* Ed. Ult. cum reliquis ante Boecl. excusis *suasque quisque cop. contr.* quod restitui. Proxima vox *quisque* copulam in aliis libris absorpsit. V. ad. c. 2, 4. 8, 7. et adde not. ad 6, 1, 5. 15, 4, 6. 17, 1, 3.]

Refrenandum impetum] Celeritatem retardandam. *Refrenare impetum* videtur Plutarchus reddidisse ἐπισχῆσαι τῶν πολεμίων τὸ τάχος. M. Tullius in Antonium: *Brutus Antonium invadentem in Asiam a progressu arcuit, a reditu refrenavit.* Gebhard. Leid. m. *referendum.*

Mittit] Q. edd. *omittit.* An debuit excudi, *emittit?* quo verbo noster usus hac ratione 17, 2, 1. *Bosius.* Omnes mei *mittit.* [Ax. *fidos certos mittit h.* Sed prius a manu interpretis est. Gebhardus et Keuchenius unde *omittit* acceperint, nescio, cum antea editi *mittit* constanter tenuerint. *Heusinger. Mittit* et Gu. Ult.]

Obvii erant] Sic recte *Lambinus.* Nam ad montes, non ad homines, pertinet. Vulgati *eant*; quod *Gebhardus* tuetur. *Nam ex hibernaculis suis*, inquit, *jussit quosdam procedere obviam adventantibus Antigoni militibus.* Atqui hoc istis indicat Nepos: *certos mittit homines etc.* Neque scio, an satis latine dicatur *obviam ire itineri alicujus.* Certe exemplum desidero. Et cur non dixit potius *qui adversariis obvii eant?* Bosius. [Ult. etiam *eant*, sed Gu. *erant*, ut primus Lamb. recte edidit.]

Ut prima nocte quam latissime possint ignes faciant quam maximos] Cur prima vigilia latissime fiunt quam maximi ignes? Quia vigilat adhuc exercitus curatque corpus, reficiendo se calore, adque ignem cibo praeparando et sumendo. Diodorus 29. διιστάντες δὲ ὡς ἂν εἴκοσι πήχεις κατὰ μὲν πρώτην φυλακὴν πολλὴν φλόγα ποιεῖν, ὡς ἂν ἐγρηγορότων ἔτι καὶ δεῖπνον παρασκευαζομένων. *Gebhardus.* Voss. B. *ignis.* [Pro *praecepit*, quod in omnibus libris, etiam Ax. Gu. Ult. est, Lamb. *praecipit* habet,

hos secunda vigilia minuant, tertia perexiguos reddant, et assimulata castrorum consuetudine suspicionem inji- 4
ciant hostibus, his locis esse castra, ac de eorum adventu esse praenuntiatum, idemque postera nocte faciant. Quibus imperatum erat, diligenter praeceptum 5
curant. Antigonus tenebris obortis ignes conspicatur, credit, de suo adventu esse auditum, et adversarios illuc suas contraxisse copias. Mutat consilium, et, 6
quoniam imprudentes adoriri non posset, flectit iter suum, et illum anfractum longiorem copiosae viae capit, ibique diem unum opperitur ad lassitudinem se-

cumque cum aliis Harlesius Bremiusque secuti sunt. Sed v. ad 10, 8, 3. et cf. loca, ab Heusingero ibi laudata, 14, 4, 4. c. 6, 3. 4. 18, 4, 2. Ax. etiam *ignis*.]

Secunda vigilia minuant] Utpote jam somno vacantes. *Gebhardus.*

Tertia perexiguos reddant] Cum vigiles tantum igne utantur, caeteris quiescentibus. *Gebhardus.* (p. 535.) Quaerunt hoc loco *Magius* ac *Gebhardus*, cur nullos quarta vigilia ignes Eumenes fieri jusserit. Ac ille quidem respondet, *post tertiam vigiliam non consuevisse ignes accendi*: hic, solitos accendi, inde colligit, quod *Epaminondas Sparta pulsus jussit suos ἑωθινῆς φυλακῆς πυρὰς καίειν ἐν τῇ παρεμβολῇ*, ut est apud *Diodorum* 15; nam de quarta id capit. Nugae. Alia fuit Graecarum, alia Romanarum vigiliarum ratio. Nam apud Graecos, secus quam apud Romanos, nox in tres tantum vigilias sive partes distributa fuit: ut docet *Delrius in notis* et *Comm. ad Senecae Troad.* v. 437. agnovitque et *Lipsius de Mil. Rom.* 5, 9. et *in analectis*, sequutusque est *Farnabius* in not. ad *Senecae* l. c. et ad *Thyestis* v. 798. ut mirer, doctiss. *Schelium in notis ad Castra Polybii* pag. 197. eundem Graecorum ac Romanorum fuisse morem, existimasse. *Bos.* Recte contra Gebhardum et Magium defendit Nepotem Bosius. consule Drakenburgium ad Silium Italic. Lib. IV. vs. 89.

Adventu] Post hoc vocabulum intrusit Heusingerus *esse*, nihil monens. Lambinus addidit *esse*; sed in MSS. non legitur, nec opus est, ut addatur. Pro *praenuntiatum* Leid. m. *pernuntiatum*. [Ed. Ult. *fuisse praen.* MS. Ax. Gu. et omnes ante Bos. excusi *esse praen.* ut Heusingerus recte edidit. Pro *idemque* Gu. Ult. *itemque*. Ax. *idem*. Ab Ed. principe, utraque Paris. Ald. et Mag. *erat* post *imperatum* abest.]

Ignes] Ed. Colon. *ignis*, ut alibi solet noster. *Bosius.* Sic iterum Voss. B. [Gu.]

Contraxisse] Sic vs. 1. et 2. locutus. Msc. Boecler. *traxisse*. mox v. 6. idem msc. et ed. Long. *quon. imprudentem ador.* quomodo loquutus cap. 8, 6. *Bosius.* Leid. m. et Voss. A. *imprudentem*. [Ita et Ax. Ed. princeps, Arg. Ult. et Mag. sed etiam Gu. *imprudentes*. Ad verba *iter suum* Ult. in margine adnotat: *Superesse videtur suum.*]

dandam militum ac reficienda jumenta, quo integriore exercitu decerneret.

Integriore exercitu] Non fatigato, non laboribus viae exhausto. Curt. Lib. 5. cap. 24. *Ita hinc morientium gemitus, hinc ad suos recurrentium miserabilis facies integros quoque, antea quam discrimen experirentur, in fugam avertit.* Gebhardus.

CAP. X.

1 Hic Eumenes callidum imperatorem vicit consilio, celeritatemque impedivit ejus, neque tamen multum pro-
2 fecit. Nam invidia ducum, cum quibus erat, perfidiaque Macedonum veteranorum, quum superior praelio discessisset, Antigono est deditus, quum exercitus ei ter

(p. 536.) *Consilio*] Aberat Msc. Schotti. sicuti mox v. 2. *militum* in eod. msc. et codd. Boecl. ac Leid. Et potest abesse. *Bosius.*

Invidia ducum] Peucestae, Antigenis, Teutami, Eudemi, Phaedimi, et aliorum. *Lambinus.*

Perfidiaque [*militum*] *Macedonum*] *Justinus* 14, 3. et *Plutarchus in Eumene*, ad hoc facinus impulsos Argyraspidas dicunt, quo uxores ac liberos, suaque, quae in praelio amiserant, ab Antigono reciperent. *Magius.* adde *Polyaenum* 4. *in Antigono*, *comm.* 12. *Diodorum* 19. pag. 694. *Bosius.* *Militum* agnoscunt tres mei. [Vocem *militum*, quae etiam ab Ax. Gu. Ult. abest, cum Heinrichio delevi.]

Quum superior praelio discessisset] Paullo aliter *Justinus*, *Plutarchus*, et, qui prolixe praelium hoc describit, *Diodorus l. c.* Cum nostro tamen facit *Polyaenus*. Iis quae ad h. l. adnotavit *Ernstius*, adde *Justin.* 14, 4, 13. et ibi *not. Berneggeri*. Bosius. Val. Maximus solet dicere *victor abiit*. v. Torren. ad Lib. 1. cap. 7. num. 19.

Antigono est deditus] Diodorus 18. refert, Antigonum acri praelio commisso Eumenem ante vicisse, Apollonidis potissimum proditoris opera, et deinde animum Eumenis magnificis pollicitationibus per Hieronymum Cardianum, historiae conditorem, Eumenis civem et amicum tentasse, donec tandem post varias velitationes Macedones Eumenem ducem suum captum Antigono ex pacto traderent. Diod. 19. Qui proditores, ἀργυράσπιδες dicti, perfidiam tamen suam graviter deinde luere coacti sunt, traditi Ibyrtio praefecto, ut perirent in Asia, nemo in patriam rediret. Plutarchus. *Ernstius.*

ter ante separatis temporibus jurasset, se eum defensurum, nec unquam deserturum. Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrectatio, ut fidem amittere mallent, quam eum non prodere. Atque hunc Antigonus, 3
quum ei fuisset infestissimus, conservasset, si per suos esset licitum, quod ab nullo se plus adjuvari posse intelligebat in his rebus, quas impendere jam apparebat omnibus. Imminebant enim Seleucus, Lysimachus, Ptolemaeus, opibus jam valentes, cum quibus ei de summis rebus erat dimicandum. Sed non passi sunt hi, qui 4
circa erant, quod videbant, Eumene recepto, omnes

v. Weff. ad Diod. Sic. L. xix. cap. 48. num. 70, et 78.

Quum exercitus ei ter ante jurasset] *Quater*, inquit apud *Justinum* Eumenes, *intra hunc annum in mea verba jurejurando obstricti estis*. Ejusdem Eumenis hanc ob proditionem expoftulationem apud milites legas apud *Justinum* et *Plutarchum*. Magius. [Pro *nec umquam* Ax. *neque unquam*.]

Tanta fuit virtutis obtrectatio, ut fidem amittere mallent] *Fuit* abeft a Voff. B. et pro *mallent* Leid. m. *nollent*.

Non perdere] Sic Mff. Sch. et (p. 537.) Boecl. Idque etiam doctiss. *Schefferus* longe praeftantius judicabat, quam, quod in omnibus antea vulgatis legitur, *non prodere*. *Nam ex obtrectatione virtutis*, inquit, *non est tam proditio, quam studium perdendi atque subvertendi quacunque denique ratione*. Et quid aliud eft *prodere*, quam *fidem amittere*? Nisi dicas, *prodere* perdendi significatu heic accipi: quod interdum fieri, docet poft alios *Gronovius ὁ πάνυ observ.* 3, 20. Bofius. Voff. A. et B. *perdere*. Sed Leid. m. *prodere*. Servius ad Virg. 4. Aen. vers. 231. PRODERE *sane significat, et occulta detegere: unde proditores dicti: et decipere vel perdere. Ut unius ob iram* PRODIMUR. *Et est in infinitum haec λέξις Polysemos. Plautus.* nam illud, quod dat, perdit, et illi PRODIT vitam ad miferiam, *cum de paupere loqueretur*. Itaque cum *prodere* pro *perdere* saepius ponatur, facile confufionis cauffam conjicere licet. De hoc verbo Burm. ad Ovidium Lib. 7. Metam. 38. Broukh. ad Propertium 2, 6, 10. et quos laudat Oudendorp. ad Frontinum Lib. 2. Strateg. c. 5. n. 173. item Cortius ad Salluftium B. Jugurth. cap. 31. n. 18. Mox iterum Voff. A. *intellegebat* pro *intelligebat*. et pro *his*, *iis*. et pro *hi*, *ii*, pro *imminebant*, *imminebat*. Pro *Ptolemaeus* Leid. *Ptolomaeus*. Voff. A. *Ptholomaeus*. Pro *prae illo* Leid. *pro illo*. [Ax. *perdere*. Gu. *prodere*, ut omnes edd. ante Bos. praeter Ult. in cujus contextu *perdere* eft, et in margine: *Al. prodere*. Tum Ult. *Atqui*. Ed. Lamb. *in iis rebus*, et infra *ii*, *qui*, quo loco in Gu. *hii*, *qui* scriptum eft. Pro *Imminebant*, quod etiam Gu. Ax. Ult. habet, Ed. princeps, utraque Paris. et Ald. *Imminebat*.]

Opibus jam valentes] Nam Seleucus Babyloniam; Lysima-

prae illo parvi futuros. Ipse autem Antigonus adeo erat incensus, ut nisi magna spe maximarum rerum leniri non posset.

chus Thraciam et finitimas regiones; Ptolemaeus Aegyptum tenebat. *Bosius.*

Prae illo.] De hoc loquendi modo v. Perizon. ad Sanctii Min. Lib. IV. cap. 6. num. 12. [Gu. *omnis.*]

Ut nisi magna spe] Ut, nisi speraret, Eumenem sibi ad eas res, quas concupiscebat, perficiendas atque obtinendas adjumento futurum, placari non posset. *Lamb.*

CAP. XI.

1 Itaque quum eum in custodiam dedisset, et praefectus custodum quaesisset, quemadmodum servari vellet? *ut acerrimum,* inquit, *leonem aut ferocissimum elephantum.* Nondum enim statuerat, conservaret eum,
2 nec ne. Veniebat autem ad Eumenem utrumque genus hominum: et qui propter odium fructum oculis ex ejus casu capere vellent, et qui propter veterem amicitiam colloqui consolarique cuperent; multi etiam, qui ejus

(p.538.) *In custod. dedisset*] Hunc propter veterem amicitiam et familiaritatem in suum conspectum venire non sustinuit, *Justinus* et *Plutarchus* auctores. *Magius.* Pro *inquit, leonem* Voss. B. *leonem, inquit.*

Servaret eum] Sic novissime edidit *Boeclerus;* credo, fide Ms. codicis. nam antea vulgati: *conservaret eum*, vel, *eum conservaret.* Bosius. Pro *nondum* Leid. m. *nundum.* Pro *eum conservaret*, *conservaret eum.* Si quis hic, ut Heus. edidit, *conservaret* malit, per me licet. [Axen. *servaret eum.* Sed Gu. Ed. princeps, Arg. Ult. Lamb. *conservaret eum.* Ed. Gebhard. Heuch. *eum conservaret.* Paris. 1. Ald. Long. Mag. vitiose: *conservare eum.*]

Propter odium] In Msc. Boecler. fuit, *per odium etc.* Bosius. Voss. B. [Ax.] etiam *per odium.* *Per* et *propter* in Mss. confundi vidit etiam Oudendorpius ad Frontinum l. 2. Strat. cap. 3. num. 74. et *per* alibi pro *propter* poni solet. V. Passerat. ad Prop. 1, 8, 31. et Burm. ad Quinctil. Declam. 19, 8. Attamen nihil muto. Pro *utrumque* Voss. B. *utriusque.*

Colloqui] *Lambinus* conjicit, *adloqui*, nulla necessitate. *Bos.*

formam cognoscere studebant, qualis esset, quem tam diu tamque valde timuissent, cujus in pernicie positam spem habuissent victoriae. At Eumenes, quum diutius 3
in vinculis esset, ait Onomarcho, penes quem summa imperii erat custodiae, se mirari, quare jam tertium diem sic teneretur: non enim hoc convenire Antigoni prudentiae, ut sic deuteretur victo; quin aut interfici, aut missum fieri juberet. Hic quum ferocius Onomar- 4
cho loqui videretur, *quid? tu*, inquit, *animo si isto eras, cur non in praelio cecidisti potius, quam in po-*

Quem tamdiu tamque valde] Leid. m. *quem tam diu valdeque.* Pro *Onomarcho* Leid. m. *Honomarco.* Voss. A. *Onomarco.*

Cujus in pernicie] Vide *not. ad* 15, 9, 1. *Bosius.*

Sic deuteretur victo] Schoppius testatur in omnibus veteribus libris scriptum esse *ut sic deuteretur victo.* Sed ego existimo (p. 539.) Nepotem scripsisse, *Ut sic uteretur victo.* Nempe tam inmoderate. *Ernstius.* Fidenter reposui scripturam, quae in omnibus MSS. et ante Lambinum editis reperta est. nam et codex Boecler. habet *denteretur,* quod ex altero corruptum esse, nemo non videt. Probant autem hanc lectionem *Schottus, Savaro, Schoppius Verisim.* 4, 18. dictumque volunt, ut *denasci, deamare, desaevire, deligare,* etc. Cl. *Schefferus* quoque sine dubio sic scribendum in textu, raritatemque vocis correctoribus fraudi fuisse censebat. Primus autem mutavit *Lambinus,* quod Latinum non esse putaret. *Bosius.* Leid. m. et Voss. A. *deuteretur victo.* B. *se uteretur victo*: hic itaque a Boecleriano codice discrepat. [Leid. 1. Ax. Gu. Ult. *sic deuteretur,* et haec in margine: *Deuti pro abuti.* Eadem edit. *hoc* ante *convenire* omittit.]

Missum fieri] Id est dimitti e vinculis. Hygin. f. 38. *Ille eam* (arborem) *viribus missam faciebat.* Vide Passerat. ad Propertium 2, 14, 8. et 18, 39. et post eum etiam Cannegieterum ad Aviani fabulam 23. vs. 2. [Pro *quin aut* Ax. *quando aut.* Saepe vero *quin* et *quando* permutantur. V. Burmann. ad Sueton. Oth. cap. 9. princ. *Heusinger.*]

Ferocius loqui] Tacitus Ann. 12, 21, 1. de Mithridate Bosphorano: *Ferocius, quam pro fortuna, disseruisse apud Caesarem ferebatur.* Gebhard. *Ferociter loqui* etiam dixit Livius L. 2. cap. 28. *Ferocius* hic recte vertitur in Indice elatius, arrogantius. *Ferox* enim dicitur is, qui superbit prospero rerum successu. Cicero 4. ad Fam. Ep. 9. *Sed miserius nihil, quam ipsa victoria: quae etiamsi ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores inpotentioresque reddit.* Sueton. in J. Caesare cap. 35. *Jamque multiplici successu praeferocem, intra quintum* etc. Adde summum Gronovium ad Livium Lib. 39. cap. 31.

Cecidisti] Ita Leid. m. item Voss. A. sed B. *Concidisti.* *Inquit* post *evenisset* abest a Leid. m. et Voss. A. B. quae Ellipsis

5 *testatem inimici venires?* Huic Eumenes, *utinam quidem istud evenisset! sed eo non accidit, quod numquam cum fortiore sum congressus. Non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi succubuerit. Non enim virtute hostium, sed amicorum perfidia decidi.* [Neque id falsum. Nam et dignitate fuit honesta, et

frequens est Phaedro aliisque Auctoribus. Vide ad Agesilaum c. 6. num. 3. et J. Arntzen. ad Victorem de Viris Illustr. cap. 73. n. 7. [Gu. Ult. *cecidisti.* Verbum *inquit*, a Lambino inculcatum, etiam a Gu. Ult. abest. Quare illud cum Ricklefsio ejecimus.]

Quam in pot. inimici ven.] *Lambinus* mallet, *quam commisisti, ut in pot. in. ven.* sed mox fatetur alteram lectionem antiquitatem illam incorruptam et simplicem magis olere. *Bos.* [Confer infra 22, 1, 6.]

(p.540.) *Non enim virtute hostium*] Ostendit, quod captus sit, non factum, quia virtus hostium superior, aut suus se animus reliquisset: sed potius, quia defecisset amicorum fides, qui nihil tale suspicanti contra datam sacramenti religionem injecissent manus, et vinctum tradidissent. Respondit autem quasi ad illud, quod Onomarchus instare poterat: *atqui jam succumbis.* Et tale quid Eumeni Onomarchum dixisse, *Plutarchus* clare indicat. Sed *Nepos* omisit brevitati studens, contraxitque narrationem. *Buchnerus.* Ceterum vir doctus ingratam censebat hanc vocum, *non enim*, repetitionem, et festinanti forte Nepoti excidisse. Atqui sic et cap. 13. *τὸ tamen*, et cap. 3, 5. 6. *τὸ itaque* repetitur. Et sexcenta ejusmodi apud Graecos Latinosque scriptores observasse licet. *Bosius.* [V. 25, 21, 6.]

Nam et dignitate] Haec non satis bene cohaerent praecedentibus. quomodo enim ex eo, quod Eumenes *dignitate honesta*, et *viribus ad laborem ferendum firmis*, et *figura* denique *venusta fuit*, sequitur, aut semper antea superiorem fuisse praelio, aut postremo non virtute hostium, sed amicorum perfidia decidisse? Quare adsentior summo viro *Aug. Buchnero*, quaedam hoc loco deesse putanti, eoque asteriscum adposui. Fuit cur putarem haec subjicienda iis, quae supra §. 2. de forma Eumenis dixit. Sed dubito, an et illis satis congruant. *Bosius.*

Dignitate honesta] Dubitabat olim vir summus, an ut *forma et facies*, sic et *dignitas, honesta* dici queat: et quoniam in libris est *viribus firmus*, conjiciebat legendum, *et dignitate honestus, et vir. ad lab. fer. firmus:* quomodo apud Terentium *honestus* pro pulchro ponitur. Sed deseruit ipse hanc conjecturam postea: neque ea opus. *Dignitas* enim hoc loco formam corporis eximiam notat, ut alibi: v. Ind. v. *dignitas*, et alia huc spectantia in v. *figura* et *venusta.* Bosius. Nic. Heinsius ad Vellejum Paterculum L. 2. cap. 29. §. 2. legit, *Nam et dignitate oris* (vel *formae*) *fuit honesta.* Sed MSS. codices hic tuto sequi possumus. In Leid. meo et Voss. A. scribitur *et viribus ad laborem ferendum firmus.* Sed Vulgata lectio quoque

viribus ad laborem ferendum firmis, neque tam magno corpore, quam figura venusta.]

proba est. Itaque non necesse est, ut cum Boeclero *forma venustus* rescribamus. Vide Perizon. ad Sanctii Minervam 4, 4, 5. adde Lectionem Withofii, sive Claudii Civilis, a me jam propositam in not. post. [Ult. *Neque id erat falsum. Jam et* etc. In eadem, ut in Gu. codice *firmis* legitur, sed *firmus* est in MS. Boecl. Ax. Ed. principe, Arg. utraque Paris. et Long. Withofius in Observ. Miscell. Novis A. 1740. pag. 155. locum ita constituit: *Huc minime virtute hostium, sed amicorum perfidia decidi. Neque id falsum. Nam et insigni arte fuit palaestrae, et viribus ad laborem ferendum firmis.* Totum hunc locum, ut e margine in contextum Auctoris illatum, cum Heusingero et Bremio uncis inclusimus.]

CAP. XII.

De hoc Antigonus quum solus constituere non auderet, ad consilium retulit. Hic quum primo pertur-

(p. 541.) *Ad consilium retulit*] Aptum rei verbum. Curt. L. 4. cap. 95. *Alexander, legatis excedere tabernaculo jussis, quid placeret, ad consilium refert.* Justin. 34, 3, 3. *Cum cunctari eum videret, consultationemque ad amicos referre.* Gebhardus.

Hic quum plerique o. primo pert. adm.] Ms. Boecler. *Hoc cum primo perturbati adm.* Ed. Col. *Hic cum omnes vel primo p. a.* Bosius.

Plerique omnes] Maxima pars: non omnes. Nearchus enim et Demetrius, Antigoni F. et nonnulli alii Eumenem servari cupiebant: ceteri omnes necari volebant. *Lamb.* Leid. et Voss. A. *Hic cum omnes.* Sed B. *hic cum plerique omnes.* Ideoque non delendum censeo. Vide Bosii Indicem. Heusingerus negat a se impetrare posse, ut mihi credat scribenti, in Voss. B. legi: *hic cum plerique omnes,* quia in Boecl. Cod. legitur: *hoc cum primo perturbati adm.* In plerisque locis quidem hi Codices conveniunt, sed interdum tamen discrepant, ut cap. 11, 3. vidimus. Sed Eruditiorum judicio permitto, an integra ista Nepotis narratio non sit mutilata, nam *primo, denique, postremo* mihi suspecta sunt. Scio quidem, quomodo *denique* a Bosio in indice, a viris doctis ad Florum Lib. 1. cap. 16. §. 3. et a Suet. in Aug. cap. 23. explicetur, sed ibi non *primo* praecedit, et *postremo* sequitur: fateor inter omnes Codices convenire praesertim de *denique* et *postremo.* Sed quaestio est, an ita scripserit auctor. [*Denique* h. l. pertinet ad caussas mirandi, quarum summam nunc complectitur; *postremo* inde ad contrarium vel diversum

bati admirarentur, non jam de eo sumtum esse sup-
plicium, a quo tot annos adeo essent male habiti, ut
saepe ad desperationem forent adducti, quique maximos
2 duces interfecisset, denique in quo uno esset tantum,
ut, quoad ille viveret, ipsi securi esse non possent,
interfecto nihil habituri negotii essent, postremo, si
illi redderet salutem, quaerebant, quibus amicis esset
usurus? sese enim cum Eumene apud eum non futu-
3 ros. Hic, cognita consilii voluntate, tamen usque ad
septimum diem deliberandi sibi spatium reliquit. Tum
autem, quum jam vereretur, ne qua seditio exercitus
oriretur, vetuit ad eum quemquam admitti, et quoti-
dianum victum amoveri jussit. Nam negabat, se ei
4 vim allaturum, qui aliquando fuisset amicus. Hic ta-

producit: *si illi redderet salutem*, pro quo poterat dicere *tum*, *deinde*. Dixit autem *postremo* propter interpositum plurium caussarum de supplicio sumendo recensum, qui ipsum orationis ejus finem moraretur. *Denique* autem eo, quo dixi, modo usurpari, exempla docent. *Tzschuckius.* Ax. *Hoc cum primo pert. adm.* Gu. *Hic cum omnis primo p. adm.* Ed. Ult. *Hic quum omnes primo p. adm.* Ed. Par. 1. Ald. Mag. *Hic cum omnes vel primo pert. admirarentur.* Ita etiam Ed. princeps, non: *Hic cum omnes primo p. ad.* Vulgata lectio *plerique omnes* a Lambino est, qua ejecta optimorum codicum, Boecleriani atque Axeniani, scripturam, etiam Heusingero probatam, in textu restitui. Vel sic tamen nondum persanatum esse hunc locum, eumque ita scribendum arbitror: *Hi quum primo perturbati admirarentur*, ut *Hi* ad *consilium* referatur, cui, quum sit nomen collectivum, pluralis numerus recte subjungitur. Hujus constructionis, quamquam frequentissimae in Veterum Scriptis, ignoratio ut alios locos, ita hunc quoque interpolandi occasionem librariis dedit. V. Ruhnkenium ad simillimum Lysiae locum apud Rutil. Lup. 1, 13. p. 47. et supra 7, 10, 4. Hanc emendandi rationem illud etiam commendat, quod *Hi cum* et *Hic cum* saepissime in Mss. permutantur. V. supra ad 13, 3, 3. et 15, 7, 3. Mox pro *quique maximos duces* Gu. *quique in max. duc.* Ult. *quique tot max. duc.* et pro *esset tantum* Gu. *tantum esset.*]

Interfecto] Scil. quo vel illo. vide Adr. Dorpium Ictum cap. 3. Observat. pag. 70.

(p. 542.) *Quibus amicis*] Ms. Boecl. *quibus amicitia.* An legendum, *quibus amicis jam esset usurus?* Bosius. Voss. B. iterum Boecleriano consentit, pro *amicis*, *amicitia* exhibens.

Deliberandi] Ms. Boecl. *deliberando:* mox q. edd. *cum vereretur*, omisso *jam.* paullo post Ms. Boecl. *victum removeri.* Bosius. Leid. m. et Voss. A. B. agnoscunt *jam.* [Ax. etiam *deliberando. Jam* addunt et Gu.

men non amplius, quam triduum, fame fatigatus, quum castra moverentur, insciente Antigono jugulatus est a custodibus.

Ult. sed omittunt Ed. Paris. 1. Ald. Long. Mag. et Lambin.]

Victum amoveri] V. ad Pausan. cap. ult. Leid. m. *victum moveri.* Voss. B. *removeri.* paullo ante pro *ad eum quemquam admitti* Leid. m. *quenquam ad eum admitti.* [Ita et Ult. Ax. Gu. nisi quod in duobus his codd. *quemquam* legitur. *Removeri* etiam Ax. Gu. Ult.]

Negabat, se ei vim allaturum] Quasi vis non esset, inedia ac fame hominem exhaurire. Certe in *l.* 1. *Cod. de custod. reor.* inter *Crudelitatis* exempla refertur. Rittershusius *in Novell.* 12, 14, 3. nullum *violentae* mortis genus fingi posse crudelius ostendit, quam fame necare. *Loccenius.*

Hic tamen] Ms. Boecl. [Ax.] *tamen* aberat. *Bosius.*

Triduum] *Plutarchus:* *δύο μὲν ἢ τρεῖς ἡμέρας ἄσιτος οὕτω πρὸς τελευτὴν διήγετο.* *Lamb.*

CAP. XIII.

Sic Eumenes annorum quinque et quadraginta, quum ab 1

(p. 543.) *Ab anno vicesimo*] Vir doctus annum non vitae ac aetatis, sed officii apud Reges, Philippum atque Alexandrum, indicari ait. Rationes adducit has. Primo quod dicit, *ut supra ostendimus.* Id fecisse *κατὰ τὴν διάνοιαν* c. 1, 6. Deinde, quod sequitur, *septem annos Phil. appar. et tredecim apud Alex. etc.* Denique, quod, cum accederet ad amicitiam Philippi, annos non amplius xv. aut maxime xvii. natus fuerit. Nollem ista bono illi viro excidisse. Sunt enim, ut mollissime dicam, plane *ἀπροσδιόνυσα*, partim et falsa. Quomodo enim Eumenes *ab anno* officii xx. septem annos Philippo apparere potuit? Initium enim et terminum a quo (ut scholae loqui amant) ministerii verbis illis indicari, nemo non videt. Atqui *vigesimus* officii *annus*, ultimus erat Alexandri. *A quo* (h. e. inde usque, ab eo tempore) Philippo adparuisse Eumenem, ut dicamus, consuetudo Latini sermonis haud permittit. Quis enim sic loquitur? Si id voluisset Nepos, dixisset, *ad annum usque vicesimum*, vel, *per annos* xx. Atqui supra id docuit, inquis; imo docuisse se ait? Nego utrumque. Nam illa, *ut supra ostendimus*, genuina non esse, mox docebimus. Neque idem est *locum amicitiae apud Philippum annos* vii. *apud Alexandrum* xiii. *tenuisse*, ac *ab anno vigesimo apparuisse Philippo annos* vii, xiii. *Alexandro.* Aliud enim est *annos* xx. aliud *ab anno vigesimo* regibus inserviisse. Quare neque supra c. 1, 6. nec in iis, quae heic subjiciuntur, docetur, quod vir doctus voluit, *hunc annum vigesi-*

anno vicesimo, ut supra ostendimus, septem annos

mum de officio intelligendum esse. Nam utrobique non initium ministerii, sed anni illius indicantur. Eumenem vero, cum ad amicitiam Philippi accessit, majorem annis XVII. immo XIX. annos natum esse potuisse, jam supra *ad* cap. 1, 4. docui, idque ita esse, sic ostendo. Secundum *Usserium* (qui accuratissime omnium res Alexandri M. et successorum ejus digessit) Eumenes obiit sub initium anni Periodi Julianae 4399. sive hyeme anni 1. Olympiadis CXVI. Alexander anno P. J. 4391. sive 1. Olympiadis CXIV. mense Daesio, h. e. secundum *Usserium,* Majo Juliano. Supervixerit igitur Alexandro annos VII. cum mensibus circiter VIII. Alexander autem regnavit annos XII. et, si *Arrianum* sequimur, menses VIII. si alios, qui eodem, quo Caligula die, h. e. XXIV. Januarii, Philippum caesum volunt, solum IV. Quare *e tredecim annis*, quibus Eumenem Alexandro apparuisse ait Nepos, postremus solum de IV. aut VIII. mensibus accipi debet. Pari modo dici potest, ultimum eorum septem, quibus Philippo apparuit, tantummodo inchoatum, aut certe nondum completum fuisse. Contra ea, quod annorum XLV. fuisse, cum interficeretur, dicitur, id licet accipere de completis; ita ut tum sextum et XL. egerit, ejusque jam aliquot menses effluxerint. Notum enim est, saepe non solere in computandis vitae annis menses, etiamsi plures, attendi. Potuit igitur annos XLV. cum mensibus VI. aut etiam pluribus, exegisse. Ab his si subtrahas annos integros imperii militaris post Alexandrum VII. Alexandri XII. Philippi VI. et pro III. nondum completis sesquiannum, (quod licere, e superioribus apparet) remanebunt anni aetatis completi XIX. ac fortassis et unus alterve mensis praeterea: incidetque adeo initium ministerii Eumenis in annum vitae XX. inchoatum sive currentem. Adponam calculum, ut res eo manifestior sit.

Eumenes supervixit Alexandro	an.	7.	mens.	8.	
apparuit Alexandro	—	12.	—	4.	vel 8.
Philippo	—	6.	—	6.	vel 2.
ante ministerium vixit	—	19.	—	-	-
Vixerit igitur universe	—	45.	—	6.	

Sic igitur plana omnia, nec opus erit de anno XX. officii Nepotem interpretari. Quod si maxime largiar, non excessisse Eumenem annos XLV. et Philippo apparuisse annos VII. integros, aut majori sui parte elapsos; tamen ne sic quidem necesse erit ad annos ministerii haec verba trahere. Nam potuit Nepos, aliorum scriptorum exemplo, numero rotundo usus, *annum vigesimum.* dicere, qui revera XIX. vel XVIII. erat. *Bosius.*

Uti supra ostendimus] Quidam libri solum, *ut supra*, omisso verbo. Praeterea nusquam in superioribus de anno vicesimo aetatis (hunc enim intelligendum esse, jam docuimus) loquutus est. Itaque *Lambinus*, conjecturam Cl. *Puteani* sequutus, legebat *et supra*, hoc sensu: Eumenem ab anno XX. vel XXI. in amicitiam regum venire coepisse. Ego hoc omne ab aliquo in margine ad illa *septem annos Philippo etc.* adscriptum,

Philippo apparuisset, et tredecim apud Alexandrum eumdem locum obtinuisset, in his unum equitum alae praefuisset, post autem Alexandri Magni mortem im-

postea in textum irrepsisse arbitror. Quare uncis inclusi. *Bosius.* [Paris. 1. et Ald. *ut supra*, omisso verbo; quod Lambinus scriptum putat, pro *et supra*, ut temporis spatium significetur. Bosius totum hoc repudiat, quod cap. 1. de anno aetatis *vicesimo* nihil dictum fuerit. Sed etsi ibi primus ministerii annus non est expressus, summa tamen omnium, quos in utriusque regis amicitia exegit, eo loco adnotata legitur, nec satis caussae est, cur haec verba, quae in ceteris exemplaribus omnibus inventa sunt, obelo notentur. *Heusinger.* Etiam Ed. princeps et Paris. 2. *ut supra*, sine *ostendimus.* Ult. *ut supra ostendimus*, atque ita et Ax. Ed. Arg. Long. Mag. et Lamb. *Uti s. o.* ut primum a Boeclero editum est, unus Gu. habet. V. supra ad 10, 9, 3.]

Apparuisset] Msc. Boecl. et q. editi, *paruisset*, quod recte *Magius* corruptum putat. Nempe cum ignoraret imperitus librarius hanc vocis acceptionem, *parendi* verbum, quod ministerio Eumenis congruentius putabat, supposuit. *Parere* quidem interdum idem esse quod *apparere*, dudum eruditi monuerunt. Videsis Doctiss. viri *Christiani Daumii*, amici nostri, *notas ad disticha Catonis nomen praeferentia* Lib. 2, 8. sed dubito, an ministrandi significatu ullibi reperiatur. *Bosius.* Leid. m. *apparuisset.* sed Voss. A. et B. *paruisset. Parere* quidem pro *apparere* ponitur, sed tum notat, conspici, exire in vulgus, patefieri, patere, ut docent Munkerus ad Hyginum fab. 204. et Burmann. ad Petron. Satyric. cap. 137. Sed *apparere alicui* notat saepe praesto esse, alicui ministrare. Vide Vorstium et Torrenium ad Valerium Maximum L. 2. cap. 2. num. 34. Itaque Bosium secutus nihil mutabo. Utrum recte, Eruditi viderint. In *apparuisset et tredecim* [MS. Boecl. Ax. Gu.] Leid. et Voss. B. omittunt copulativam conj. Voss. A. pro *Tredecim*, *tresdecim*, sicut Voss. A. et B. ad c. 1. hujus vitae scribere adnotavi. [Gu. *apparuisset.* Ult. cum Arg. et Long. edit. *paruisset.*]

In his uni equitum alae praef.] Perelegans et ingeniosa est correctio eruditiss. *Freinshemii* in not. ad Curtii 7, 1, 40. *in his* VIII. (sc. annos) legentis; quam et ampliss. *Boeclerus* probat. *Annos enim*, inquit, *putat, et nihil facilius fieri potuit, quam ut nota numeri transiret in vocem.* Sed, quod pace summorum virorum dixerim, dubito, an tot annos patiantur illa extremo c. 1. *Novissimo tempore praefuit etiam alterae equitum alae.* Nam cum cetera eodem utrobique modo narrentur, et hoc in loco veluti recapitulentur, quae c. 1. dicta (p. 545.) fuerant; nec aut ibi *prioris*, aut heic *alterius* alae ac praefecturae fiat mentio; non dubito utroque loco eandem alam, idemque munus designari. Quare et tempus illud, quod h. l. indicatur, cap. 1. *novissimum tempus* vocari sequitur. Sic vero dici posse tot annos, sive majorem partem annorum, qui recensentur, vix crediderim. Adde, quod Alexandro regnante, usque ad obitum suum Hephaestio alae hetaericae chiliarchus fuit. Testis *Arrianus* 6 et 7. et in *Indicis.* Is vero demum proximo ante Alexandrum anno

perator exercitus duxisset, summosque duces partim repulisset, partim interfecisset, captus non Antigoni virtute, sed Macedonum perjurio, talem habuit exitum
2 vitae. In quo quanta fuerit omnium opinio eorum, qui post Alexandrum Magnum reges sunt appellati, ex hoc

obiit. Videturque Eumenes ei successisse, non tamen pari cum dignitate. Nam, ut est apud eundem *Arrianum*, Alexander neminem chiliarchum in Hephaestionis locum τῇ ἵππῳ τῇ ἑταιρικῇ praefecit, ne Hephaestionis nomen ex agmine interiret: sed Hephaestionis chiliarchiam vocari voluit, etc. Certe Eumenem inter ductores equitum, Alexandro mortuo, etiam *Arrianus in Excerptis Photianis sub initium* recenset. Utcunque fuerit, octo annos ei alae praefuisse, vix crediderim. Sed nec vulgata lectio placet, quippe nescio quomodo inconvenientius paullo videtur, dicere *in his* (tredecim) *annis* uni alae praefuisse, qui solum *novissimo tempore* praefuit. Addidisset *Nepos*, quot annis praefuerit, aut saltem dixisset, *aliquamdiu* praefuisse. *Reinesius* editam lectionem tuebatur ob ῥῆσιν cap. 1, 6. Cum enim *Nepos* alam, cui praefuisset Eumenes *novissimo tempore* commilitii Alexandri, *alteram* appellet; manifesto, inquit, insinuat, jam ante istam, annis prioribus, rexisse alam, eoque hanc alam aliam esse ab illa. Adde quae diximus ad eum locum. Sed ostendimus ibidem, *alterae* idem esse ac alterutri. Libens itaque amplector scripturam msc. codicis bibliothecae Leidensis: *in his unum eq. alae praef. Unum*, sc. annum. Quae vox compendio exarata, ab exscriptoribus facile aliter inflecti, h. e. *I.* sive nota unitatis in *uni*, propter continens *alae*, mutari potuit. Ms. Boecl. aberat vox *equitum*. Bosius. Pro *uni* Leid. m. et Voss. A. *unum*. [Ax. Ed. Ult. cum reliquis antiquioribus *uni*, sed Gu. etiam *unum*, quod recentiores Nostri Interpretes recte restituerunt.]

Macedonum perjurio] A quo ipse sibi postea metuit Antigonus; quare eos callida ratione separavit et quasi ex oculis amovit. *Polyaenus* Lib. 4. *in Antigono*, *Comm.* 15. Ἀντίγονος τοὺς ἀργυράσπιδας, οἵ τὸν Εὐμένη δεσμώτην αὐτῷ παρέδωκαν, ἐτίμησε δωρεαῖς. Τὸ δὲ ἄπιστον αὐτῶν φυλαττόμενος, χιλίους μὲν αὐτῶν ἔδωκε συμμάχους εἶναι Σιγυρτίῳ τῷ σατράπῃ τῆς Ἀραχωσίας. Τοὺς δ' ἄλλους εἰς ἄλλα χωρία φρουροὺς διέπεμψεν ἐχυρὰ καὶ δύσβατα, ἵνα φρουρὸν αὐτοὶ τὴν χώραν ἔχοιεν. Διὸ ταχέως ἀφανεῖς πάντες ἐγένοντο. Ubi inquirendum est in verum nomen Satrapis, qui Arachosiis tunc praeerat, et cui mille Argyraspidum suppetias missi. A *Polyaeno*, (p. 546.) ut videmus, appellatur Σιγύρτιος. Diodor. Lib. 19. Σιβύρτιος μὲν, inquit, τῆς Ἀραχωσίας ἡγούμενος παρεῖχετο πεζοὺς μὲν χιλίους. Propius ad verum, et unde quoque de vitio liquet lectionis apud *Polyaenum*: τῆς Ἀραβίας. *Plutarchus* quoque corruptus hoc in nomine est: Τοὺς Ἀργυράσπιδας παρέδωκεν Ἰβυρτίῳ τῷ διοικοῦντι τὴν Ἀραχωσίαν. Neque non et *Arrianus* (*lib.* 6. *de rebus Alex.*) Θόαντα δὲ σατραπεύειν τῶν ταύτῃ ἔταξε. Τούτου δὲ νόσῳ τελευτήσαντος, Σιβίρτιος τὴν σατραπείαν ἐκδέχεται. Legendum apud istos omnes Σιβύρτιος.

facillime potest judicari, quod nemo, Eumene vivo, rex appellatus est, sed praefectus; iidem post hujus 3
occasum statim regium ornatum nomenque sumserunt, neque, quod initio praedicarant, se Alexandri liberis regnum servare, praestare voluerunt, et uno propu-

Fundum habeo hujus correctionis Q. Curtium 9, 10, 20. *Proposito igitur* (inquit) *regioni Sibyrtio* (*namque Memnon praefectus ejus nuper interierat morbo*), *in Carmaniam ipse processit.* Sciendum autem est ex *lib.* 7, 3, 7. Memnonem a Rege Arachosiis praetorem datum, quatuor millibus peditum et sexcentis equitibus in praesidium relictis. Praeterea *Diodorum* ipsum, apud quem hujus purpurati nomen integrum restitit *lib.* 18. *Καὶ Σιβυρτίῳ μὲν ἔδωκεν Ἀραχωσίαν καὶ Κεδρωσίαν.* Denique Justinum 13, 4, 22. *Arachysii Gedrosique Sibyrtio traduntur.* Gebhardus. *Plutarcho* nomen id restituit etiam *Bongarsius ad Justin.* l. c. *Arriano*, apud quem et *lib.* 5. incorruptum exstabat, *Nic. Blancardus.* Bosius.

Talem habuit exitum vitae] Phrasin hanc inlustrat Cortius ad Sallust. Catilin. c. 11. num. 4.

In quo quanta fu.] Sic habent edd. ante *Lambinum* vulgatae. Etiam Ms. Boecl. *in quo quanto fu.* Sed *Lambinus* correxit: *De quo.* quem sequuti sunt reliqui. Ego veterem lectionem loco movere nolui. Sic fere et cap. 12, 2. loquutus: *in quo uno esset tantum.* Statim Ms. Boecl. [Ax.] *omnium hominum opinio eorum.* Sed *τὸ hominum* e varia lectione in textum irrepsit. Norunt, qui scriptos codices tractarunt, duas illas voces crebro invicem permutari. *Bosius.* Omnes mei Codices *in quo.* [Ut etiam Gu. Ult. Pro *fuerit omnium* Gu. *omnium fuerit.* Pro *facillime* Ed. Mag. Heuch. *facile.*]

Quod nemo Eumene vivo rex appell.] *Justinus* 15, 2, 14. hoc eos non Eumenis, sed potius *verecundiae* gratia fecisse ait. *Magius.* Quia ipse Eumenes rex erat, quare a Suida vocatur *βασιλεὺς Μακεδόνων.* Et paullo post, *ἀνὴρ, ἐν μὲν τοῖς πλείστοις οὐδενὸς δεύτερος τῶν κατ' αὐτὸν βασιλέων γινόμενος.* Vide ibidem plura. *Ernstius.* Ridiculum est idcirco id factum dicere, *quia ipse Eumenes rex erat.* Nunquam enim fuit. *Suidas* ita vocat, fateor: sed cum confudisse hunc nostrum cum Attali Filio, rege Pergami, jam *ad* c. 1, 2. monuimus. Ceterum hunc locum expressit *Ampelius* c. 33. ubi de Eumene: *adeo terribilis, ut vivente eo nemo ausus sit rex appellari.* Bosius.

Iidem post h. o.] Msc. Leid. *Sed p. h. o.* mox msc. Boecl. et q. edd. *praestare vol.* omisso *id.* In eod. msc. [et Ax.] in *principibus sceleris* deest nomen *Antigoni.* Pro *Principes* msc. Schotti *participes*, ejus judicio non male. Sed plures participes sceleris hujus fuisse, apparet e superioribus. *Bosius.* Voss. B, [Gu.] *Eidem*, et *τὸ id* ante *praestare* abest etiam meo Leidensi. Pro *aperuerunt* Voss. A. et B. *apperuerunt.* Voss. A. pro *principes*, *participes.* Sed in Marg. *al. principes.* [Pro *praedicarunt* Ed. Lamb. *praedicarant.* Ita etiam Gu. Ult. Recte. Tum pronomen *id* et ab Ax. Gu. Ult. omnibusque ante Lamb. excusis abest, quod, a Lambino additum, ingrati soni evitandi caussa melius retineri Tzschuckius judicat. Neque vero suavio-

gnatore sublato, quid sentirent, aperuerunt. Hujus sceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemaeus, Se-
4 leucus, Lysimachus, Cassander. Antigonus autem Eumenem mortuum propinquis ejus sepeliendum tradidit. Hi militari honesto funere, comitante toto exercitu, hu-

ra sunt haec: 2, 6, 5. *Undique, quod idoneum ad muniendum putarent, congererent;* 6, 4, 3. *quae voluerat, dixerat;* 10, 2, 4. *partem regni putabat debere habere;* 14, 5, 4. *Illum hoc majore fore in discrimine.* Quare hoc etiam loco a librorum fide non recedendum existimavimus.]

Nomenque sumserunt] Curt. Lib. 4. cap. 4. *Ille, cujus nomen sumsisti, Darius.* Gebhard.

Cassander] Antipatri F. Cariae praefectus, qui, patre mortuo, bellum gessit adversus Polysperchontem, Macedoniae, nomine liberorum Alexandri, praefectum. *Lambinus.* Voss. B. [Ax. Ult.] *Cassandrus.* Si omnia de hoc Cassandro in medium proferrem, in justum volumen crescerent; saltem notarum modum excederent. Suidas in *Ἀντίπατρος* eum vocat, *Ἀντιπάτρου υἱὸν διάδοχον, τὸν τὴν μητέρα Ἀλεξάνδρου ἀνελόντα Ὀλυμπιάδα*, secutus gravissimos scriptores; de modo, quo interemerit eam, inter Diodorum Siculum et Justinum convenit. v. Wess. ad Diodor. Sic. Lib. xix. cap. 51. num. 13. imo totam Alexandri domum delere conatus fuit. v. Pausan. Lib. ix. cap. 7. sed ipse tetro morbo interiit, ut Idem addit. Quam dirum in modum Graecia etiam ab hoc Alexandri successore fuerit vexata, observat inter alios Polybius Lib. ix. cap. 23. plura non addo, quae Diodorus Siculus L. xix. et alii abunde adnotarunt de bello inter hunc et Polysperchontem. Sed docti dubitant, an quidem Cassander fuerit Cariae praefectus, cui propositus fuit *Asander*, saepius cum *Cassandro* confusus. v. Wess. ad Diod. Sic. L. xviii. cap. 39. et Lib. xix. c. 62. [Adde Conr. Mannerti librum *De Successoribus Alexandri* patrio sermone scriptum pag. 14. 74. 78. 159. seq. 162. seq. 177. seq. 180. seqq.]

Propinquis] *Plutarchus: Τὸ δὲ σῶμα τοῖς φίλοις παραδοὺς, ἐπέτρεψε καῦσαι.* E quibus verbis *Lambinus* mallet legi, *amicis ejus sep. trad.* invitis libris, et nulla necessitate. *Bosius.* [Ult. *sepeliundum.*]

(p. 548.) *Hi militari hon. fun.*] *Lambinus* et alii: *qui eum militari honestoque fun.* Ed. Colon. *hi militari honestoque fun.* Ut nos, edidit Boeclerus, fide, ut arbitror, sui codicis. *Bosius.* Voss. B. etiam omittit conjunctionem. Ad Datamis vitam cap. 3. num. 2. jam ostendi saepius duo Adjectiva *ἀσυνδέτως* uni substantivo adponi. Consule etiam Th. Wopkens Lib. 2. Lect. Tull. cap. 6. pag. 152. [Ax. ut editum est. Gu. Ed. Arg. Ult. Long. Mag. *Hi* (Gu. *Hii*) *mil. honestoque f.* Ed. princeps *ei mil. honestoque f.* Paris. 1. Ald. Lamb. *qui eum mil. honestoque f.*]

Humaverunt] Quoniam *Diodorus* ac *Plutarchus* corpus Eumenis crematum fuisse scribunt, idcirco *Lambinus* legi vult *cremaverunt.* quod etiam *Magius* olim in mentem sibi venisse ait, auctoritate *Plutarchi* inducto, et quod absurdum ei videretur, humato Eumene, ossa fuisse in Cappadociam remissa. Sed is tamen

maverunt, ossaque ejus in Cappadociam ad matrem atque uxorem liberosque ejus deportanda curarunt.

rejicit hanc conjecturam, quod animadverterat, Nepotem verbo *humare* improprie pro *sepelire* usum. *Sepultos* autem dici quoquo modo conditos, etiam crematos, poſtquam cineres collecti eſſent, e *Plinio N. H.* 7, 54. *Gellio* 10, 8. Auctore *de viris illust.* cap. 45. et *Valerio Max.* 5, 1. *ext.* 6. oſtendit. idemque nuper nube exemplorum evicit *Gisb. Cuperus, Observationum* Lib. 1. cap. 7. Nulla igitur mutatione opus. *Bosius*. Recte hunc locum cepere Viri Docti Cuperus et Bosius, nam verbum *humare* per praecedens verbum *sepelire* explicandum, ut apud Homerum Odyss. μ. vs. 12. verbum θάπτειν per sequens verbum καίειν.

ΘΑΠΤΟΜΕΝ ἀχνύμενοι, θαλερὸν κατὰ δάκρυ χέοντες.
Αὐτὰρ ἐπεὶ νεκρός τ' ΕΚΑΗ, καὶ τεύχεα νεκρῦ.

Ceterum *sepelire* h. l. ponitur pro *cremare*. Ut Juſtino L. 15. cap. 2. *Corporaque eorum terra obrui, ne caedes sepultura proderetur.* hinc *sepulcra* pro buſtis, rogis. Conſule Hottomann. ad Ciceron. 5. in Verrem c. 36. et J. Arntzenium ad S. A. Victorem de Vir. Ill. c. 35. n. 11.

In Cappadociam] Ms. Boecl. *in Cappadocia*. corrupte. *Bos.* Sic etiam Voſſ. B. [Ax. *in Capadociam.*]

Ad matrem atque uxorem etc.] *Diodorus*: πρὸς τὰς οἰκείας. *Plutarchus*: Τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς παισί. *Lambinus*. De more ad propinquos mittendi occiſorum cadavera, *Kirchmannum* adi appendice de funer. Rom. c. 4. *Bosius*. Juſtinus Lib. 9. cap. 15. *Atheniensibus, quos passus infestissimos fuerat, et captivos gratis remisit, et bello consumptorum corpora sepulturae reddidit; reliquiasque funerum ut ad sepulcra majorum deferrent, ultro hortatus est.* Haec enim cauſſa eſt, cur reliquiae ejus in Patriam ad matrem uxoremque remiſſae sint. Vide ad c. 4. hujus vitae in fine de Cratero.

cum illo Demosthenes cum ceteris, qui bene de republica meriti existimabantur, populiscito in exsilium erant expulsi. Neque in eo solum offenderat, quod

quod cum Demade. Quid in Ax. codice h. l. legatur, incertum est. In Partic. I. Symbol. crit. pag. 8. Moschius laudat: *primo cum Demade*, sed in Part. III. pag. 12. *primo quod Demade*.]

Cum Demade] Cum quo ad Antipatrum legatus fuerat missus. Vide *Diodor*. 18. et *Plutarchum*, prolixe ista narrantes. *Bosius*. De Demade in notis post. egi, quibus adde Meurs. Lib. 1. Lect. Att. cap. 5. et Fabric. Bibl. Gr. Tom. II. Lib. IV. cap. 30. p. 418. et seqq. Plut. in Galba p. 1053. et Clar. Ruhnken. in Hist. Crit. Orat. Gr. p. 71, 72, 73, 74.

Ejusque consilio] I. e. eo adprobante: quia scilicet plus poterat Antipater, quam populus (p. 553.) Atheniensis: neque aliter saluti civitatis consuli poterat. *Lambinus*. Bis in exilium abire coactus fuit Demosthenes, sed a priori exsilio revocatus, quod forsitan non subiisset, si sese in judicio sistere fuisset ausus. App. Al. L. II. de Bell. Civil. p. 721. Δημοσθένη φασὶ τὸν Ἀθηναῖον ἐδ' ὑποστῆναι τὴν ἑαυτȣ̃ δίκην, ἀλλὰ πρὸ τȣ̃ ἀγῶνος φυγεῖν. Et pag. 722. de Cicerone, quem hoc nomine cum Demosthene comparavit, agens addit: Λαμπρῶς δ' αὐτὸν περὶ τὰς πύλας ὑποδεχομένων πάντων, φασὶ περὶ τὰς δεξιώσεις τὴν ἡμέραν ὅλην, (οἷον τι καὶ Δημοσθένει συνέβη κατιόντι) ἀναλῶσαι. Adde Plut. in Dem. p. 858. qui pag. 857. dicit, Demosthenem sese quidem stitisse in judicio, sed simul addit: Sed non diu securus in urbe mansit, nam sibi timens propter Antipatri adventum fugit in Calauriam. Vid. pag. 859. Quo pacto revocatus fuit ob beneficium Atheniensibus praestitum, vid. Fabric. ad Orosium Lib. III. cap. 23. p. 203. Absens Athenis morti damnatus, misso ad eum Archia, vitam suam veneno finivit, in fano Neptuni, adde Pausan. Lib. 1. c. 8. Lib. II. cap. 33. Strabon. Lib. VIII. pag. 574. Suidam in voce Δημοσθένης. Hoc venenum annulo inclusum secum tulisse traditur: praeter Suidam consule, quos laudat Vir Doctissimus ad Dion. Cassium Lib. 58. cap. 21. Experiendo jam doctus sensit Demosthenes, quanto sibi constiterit, antea alios viros totius Graeciae celeberrimos palam, sed temere, proditionis insimulasse, de quibus Polybius in Excerpt. de Virt. et Vit. pag. 1421, 1422, 1423, 1424, 1425. saepius sibi et Reip. dicendo nocuit, vid. Fabric. Tom. I. Bibl. Gr. Lib. II. cap. 26. §. 8. pag. 918. Quomodo verba facturus apud Philippum sermone exciderit, vid. Interprr. ad Aelian. Lib. VIII. V. H. c. 12. n. 2. De tempore, quo natus est, disputat Meursius Lib. III. L. Att. cap. 25. [Ax. *qui bene de rep. meriti existimabantur*; quod inprimis commendandum videtur. *Mosche*. Etiam Gu. Ult. *meriti*, quam lectionem, optimorum librorum auctoritate confirmatam, in textum recepimus.]

Populiscito in exsil. er. expulsi] Sic diserte Ms. Schotti, [Gu.] et Ed. Ultraj. Etiam Leidensis: *scito populi*. Et Nepos alibi hac voce usus, quare et h. l. pro *plebiscito* reponendam censui. vide ad 3, 1, 5. Reliqua Leid. sic exhibet: *in exsilium erant missi et expulsi*. Quae faciunt ut suspicer, illa *in exsilium* glossema esse, Nepotemque scripsisse: *populi scito erant expulsi*.

magna fama, ex quo cognomine *Bonus* est appellatus.
Fuit enim perpetuo pauper, quum divitissimus esse
posset propter frequentes delatos honores potestates-
que summas, quae ei a populo dabantur. Hic quum 3
a Rege Philippo munera magnae pecuniae repudiaret,

nis virtus esset nacta adversariam gravem et violentam, temporum inclinationem; illam res adversae Graeciae obscuram et minus illustrem minusque gloriosam reddiderunt. *Lambinus*. Respicit *Nepos* aetatem suam, qua Phocion tantum ob morum bonitatem notus erat; rerum bello ac pace gestarum nomine obscurus. Dein non raro fit, ut in bono viro una virtus praelucens caeteras, si non obruat, saltem fama anteeat. Exemplum praebet Aristides. *Gebhardus*.

Bonus est appellatus] Suidas ait: *Χρηστὸς ἐκλήθη κοινῇ ψήφῳ ἐν ἐκκλησίᾳ*. *Ernstius*. Praeter Plutarchum in *Phocione*, et *lib. de musica*, et *Suidam*, *Valerius* 8, 3. 2. Savaro. Miratur *Plutarchus*, quo pacto vir tam aspera tristique natura cognomen *Χρηστοῦ* (sic enim Graece vocatus fuit) consequutus sit. Sed respondet mox ipse sibi. Adi *Buchnerum in access. ad Thes. Fabri. v. Bonus*. Bosius. Rex Alexander Phocionem *μόνον ἡγεῖτο Ἀθηναίων καλὸν καὶ ἀγαθόν*, referente Aeliano Lib. XI. V. H. cap. 9.

Fuit enim perpetuo pauper] Paupertatem enim quasi praecipuum aliquod virtutis decus et argumentum excoluit. Auctor *Plutarchus*. Idem in *lib. de cupidit. divitiarum*, frugalem parcamque mensam habuisse dicit. *Athenaeus* 10, 3. frugalissime vixisse refert. *Magius*. [Ab edit. Longol. *enim* abest.]

Divitissimus] Sic e suo cod. legit *Gifanius Ind. Lucret. v. divitior*. sequutusque, ut videtur, *Lambinus* est. Quomodo Cicero 1. de divin. 36. *divitissimum fore praedictum est*. Et 2. offic. 17. *Mamerco homini divitissimo*; uti quidem eum locum e vet. cod. emendavit *Car. Langius*. Usus et *Sidonius* 4. *epist*. 3. Sic *divitior* apud eundem, itemque *Plautum*, *Lucretium*, *Terentium*, *Calpurnium*, *Martialem*, *Tacitum*, occurrit: ut jam observatum *Vossio de analogia* 2, 25. *Bangio* pag. 191. et *Pareo in Lexico Critico*. Bos. Solus Voss. A. *divitissimus*. [Ax. *diutissimus*. Gu. Ult. Lamb. *divitissimus*. Reliqui ante Bos. edd. *ditissimus*.]

Dabantur] Sic Mss. et editi veteres; itaque locutus est supra 16, 1, 3. *Mandabantur*, quod in aliis legitur, *Lambini* audaciae debetur. *Bosius*. [*Dabantur* Leid. 1. Ax. Gu. Ult.]

A rege Philippo] Ab Alexandro C. talenta argenti ad se missa accipere noluisse Phocionem, tradunt *Plutarchus in vita* et *in apophth. Imperatorum*, *Aelianus* 11, 9. sed quae de liberis heic adduntur, non memorant. Quare quae heic narrantur, fortasse di- (p. 551.) versa sunt ab illis. Philippus autem fortassis ille fuit, de quo infra cap. 3, 3. *Bosius*. Vide Perizonium ad Aeliani locum. Caeterum refert Aelianus Lib. 1. V. H. c. 25. Phocionem Alexandro acceptum fuisse, ita ut heic uni ex omnibus peregrinis scribens adderet *Χαίρειν* (hoc enim post devictum Darium epistolarum fronti haud amplius adscripserat Alexander, ut refert Duris apud Plut. in Phocion. pag.

legatique hortarentur accipere, simulque admonerent, si ipse his facile careret, liberis tamen suis prospiceret, quibus difficile esset in summa paupertate tantam pater-
4 nam tueri gloriam, his ille, *si mei similes erunt, idem hic,* inquit, *agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit; sin dissimiles sunt futuri, nolo meis impensis illorum ali augerique luxuriam.*

CAP. II.

749.) qui Aelianus dona Phocioni ab Alexandro frustra oblata enumerat, et addit, quid Phocion, ne Alexandrum omnino contemnere videretur, ab illo petierit, cui gratificari semper voluit, sed in commune bonum; quamquam ob id incurrerit in populi oculos et voculas, ut patet ex Plutarch. in Phoc. p. 746. *Τȣ̃ δὲ Λυκȣ́ργȣ πολλὰ βλάσφημα πρὸς αὐτὸν εἰπόντος ἐν ἐκκλησίᾳ πρὸς ἅπασιν, ὅτι δέκα τῶν πολιτῶν ἐξαιτȣ̃ντος Ἀλεξάνδρȣ, συνεβȣ́λευεν ἐκδȣ̃ναι, εἶπεν. Πολλὰ ἐγὼ συμβεβȣ́λευκα καλὰ καὶ συμφέροντα τȣ́τοις, ἀλλ' ȣ̓ πείθονταί μοι.* Hanc historiam latius enarrat Diodorus Siculus Lib. XVII. cap. 15. cum Wesselingii nota. Idem apparuit e Plutarch. pag. 751. *γράψαντος δὲ τȣ̃ Ἀλεξάνδρȣ περὶ τριηρῶν, ὅπως ἀποστείλωσιν αὐτῷ, καὶ τῶν ῥητόρων ἐνισταμένων, τῆς δὲ βȣλῆς τὸν Φωκίωνα λέγειν κελευȣ́σης, Λέγω τοίνυν ὑμῖν (εἶπεν) ἢ τοῖς ὅπλοις κρατεῖν, ἢ τοῖς κρατȣ̃σι φίλȣς εἶναι.* Quum vero Alexander ejus abstinentiam tentaret, ne pili quidem ejus amicitiam faciebat. Vid. Plut. l. l. p. 750. quam ei per epistolam aliquando renuntiavit Alexander, si munera sibi ab ipso oblata sperneret. Vid. Plut. Alex. pag. 687. nullam etiam honoris verborum sibi ab Alexandro habiti rationem habuit. Vid Aelian. Lib. XI. V. H. cap. 9.

Hortarentur accipere] i. e. ut acciperet, vel ad accipiendum. Hunc loquendi modum explicuere Perizonius ad Sanctii Minervam Lib. 4. cap. 6. n. 5. Munkerus ad Hyginum fab. 27. et Eruditi Lipsienses in Actis suis M. Aprilis A. 1731. p. 18,). Quomodo et Graecos locutos fuisse docet Perizonius ad Aelianum L. 9. V. H. cap. 18. et ad L. 14. cap. 38. et 43. De hoc loquendi modo egit Burmann. ad Valer. Flacc. VI. Arg. 647.

Liberis tamen suis] Reliqua de liberis Phocionis paullo aliter a *Plutarcho* referuntur, eaque non Alexandro, sed Menyllo attribuuntur. *Lambinus.* Pro *careret* Voss. B. *curaret.* Forsitan in alium incidit scriptorem, qui hodie desideratur: recte enim observat Lambinus e Plutarcho pag. 755. haec Menyllo tribui, unde etiam patet, haec ei a Menyllo fuisse oblata, postquam Alexandri munera jam spreverat, de Menyllo hoc vide Wess. ad Diodor Sicul. L. XVIII. cap. 18. num. 38.

His ille] Lambinus edidit: *hic ille.* Bosius. [Et Ax. Gu. Ult. *his ille.* Ed. Paris. 1. 2. Ald. Lamb. *hic ille.* Ab Ult. edit. mox *idem* ante *hic* abest.]

CAP. II.

Idem quum prope ad annum octogesimum prospera 1
pervenisset fortuna, extremis temporibus magnum in
odium pervenit suorum civium. Primo, quod cum De- 2
made de urbe tradenda Antipatro consenserat, ejusque

(p. 552.) *Prope ad annum octogesimum*] Aelianus Lib. III. V. H. c. 47. *Φωκίωνα δὲ ἡ εὐφημία, ἡ καλῦσα ἀυτὸν Χρηςὸν, ὐδὲν ὠφέλησεν, ὐδὲ τὰ πέντε καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη, ἅπερ ὢν διεβίωσεν, ὐδὲν ἀδικήσας τὰς Ἀθηναίυς ἐν βραχεῖ.* Adde Plut. p. 746. qui pag. 745. egerat de praeturis 45. intra hos annos ei abſenti oblatis. Ad annum octuageſimum perveniſſe Phocionem patet ex ejus ſtrategemate, quo uſus eſt, quum dux adverſus Boeotos creatus erat. Vid. Polyaenum Lib. III. Strateg. cap. 12. et Plut. in Phoc. pag. 752.

Pervenisset] Schoppius Mss. codicibus adjutus Lib. 4. Verisim. cap. 18. vult suo periculo legi: *Idem cum prope ad annum octogesimum pervenisset fortuna.* Sed credam scribere eum voluiſſe: *prospera pervenisset fortuna*, uti eſt in noſtro membranaceo codice. *Ernstius.* Sic plerique omnes Mſſ. itemque edd. Ven. Col. Paris. aliae. *Lambinus* cum aliis: *mansisset.* Rursus alii: *permansisset. Schoppius Veris.* 4, 18. legit: *Idem cum pr.. ad a. o.* (*pr.*) *pervenisset fortuna.* Quod genuinum eſſe vix dubito. Pro *idem* facile ob similitudinem irrepere potuit *eidem.* nam et infra v. 4. in codice Boecler. legebatur *eidemque postularet*, pro *idemque.* Bosius. Leid. et Voſſ. B. etiam *pervenisset.* Jam dudum diſplicuit mihi iſtud *Eidem*, non enim patitur Nepotis aetas antiquata vocabula, quare *Idem* cum Heusingero in textum recepi. [*Eidem* Ax. Gu. Ult. et ceteri ante Heusing. edd. Tum *pervenisset* etiam Leid. 1. Gu. Ult. cum omnibus ante Lamb. excusis.]

In odium pervenit] Voſſian. B. *pervenit in odium.* Ita quoque, teſte Heuſingero, scribit Codex Axenianus. Elegantius quidem eſt, quam vulgatum, et probatiſſimis scriptoribus proprium; sed (quia, ut saepius monui, Nepoti, licet purissimo scriptori, nonnulla sunt familiaria paullulum ab aliorum consuetudine abhorrentia) nihil muto; praeterquam quod satis eleganter dictum eſt: *magnum in odium pervenit s. c.* praepositione *in* posita in medio.

Primo quod cum Dem.] Reſtitui *τὸ quod* auctoritate codicis Leid. (nam editis omnibus aberat) et favent, quae mox subjicit. Mox Boecler. *meriti existim.* Non male. *Bosius. Meriti* Voſſ. A. non vero B. Audacter fecit Bosius, fateor, quod unius codicis auctoritate in textum recepit *quod*; attamen credo Nepoti suum rediddiſſe, quia mox sequitur: *neque in eo solum offenderat, quod patriae male consuluerat, sed etiam, quod amicitiae fidem non praestiterat.* [Gu. *Primo cum Demade*, sed optime Ult. editio *Primo*

post Nicanor Piraeeo est potitus. Ad quem recuperandum quum populus armatus concurrisset, ille non modo neminem ad arma vocavit, sed ne armatis quidem praeesse voluit. [Sine quo Athenae omnino esse non possunt.]

Magius, paucis immutatis, sic legebant: *ad quem recuperandum (quod sine eo Ath. omn. esse non possent) cum populus etc.* Edd. Steph. Gebh. et Keuchen. sic ordinant: *ad quem recuperandum (sine quo Ath. o. e. n. possunt) cum pop. etc.* Vir summus olim tentabat: *Neq. i. m. p. N. P. est potitus, sine quo Ath. omn. esse non possunt, ad quem recup.* Fateor, hoc minime omnium coactum esse. Fortasse tamen nihil loco suo movendum est. Sive enim haec verba usque ad illa, *sine quo etc.* parenthesi cum *Ernstio* includas: sive omissa ea, illud *sine quo* ad remotius nomen referri dicas, nihil insolens Latinis scriptoribus adfirmabis. Vide quae diximus ad 16, 3, 2. et 17, 4, 8. quibus nunc addo locum Flori 3, 11, 10. 11. huic nostro plane geminum: *Filium ducis* (Crassi) *paene in conspectu patris eisdem telis operuere. Reliquiae infelicis exercitus, quo quemque rapuit fuga, distractae, vix nuntium cladis retulerunt. Caput* EJUS *recisum cum dextera manu ad regem reportatum.* Bosius. Leid. et Voss. B. ponunt haec verba post *praeesse voluit.* Sed Voss. A. omittit. Ego *sine quo Ath. omnino esse non possunt* a Sciolo quodam adlita esse credo, vel transposita a Librariis. Culpa occupati Piraeei in Phocionem itaque collata fuit. Vide Wess. ad Diodor. Sicul. L. XVIII. cap. 64. num. 69. Aelianus dicens, Phocionem visum esse Piraeeum velle prodere Antipatro, confundit historiam cum ea, quam noster adnotavit §. 2. huius capitis. Lib. III. V. H. c. 47. adde Periz. ad §. 10. nam cum Demade de urbe Antipatro tradenda consenserat, Piraeeum prodidisse dicitur Nicanori. [Etiam Gu. Ult. haec verba in fine Capitis collocant. Ult. in margine adnotat: *Opinor legendum: sine quo portu.*]

Neminem ad arma voc. etc.] *Plutarchus* vero ait, Phocionem tunc tumultuantem populum frustra conatum educere, et odio et contemtui omnibus fuisse. *Magius.* Propria locutio. Vide Passeratium ad Propertium Lib. 2. El. 25. vs. 6. *Et bene concordes tristia ad arma vocat.* Sic *ad arma vocantium clamor* Frontino Lib. 1. Strat. cap. 9. Ex. 2. De formula *ad arma* consule Duker. ad Florum Lib. 2. cap. 15. num. 9.

CAP. III.

Erant eo tempore Athenis duae factiones, quarum 1
una populi caussam agebat, altera optimatum. In hac erat Phocion et Demetrius Phalereus. Harum utraque Macedonum patrociniis nitebatur: nam populares Polysperchonti favebant, optimates cum Cassandro sentiebant. Interim a Polysperchonte Cassander Macedonia 2
pulsus est. Quo facto populus superior factus statim duces adversariae factionis capitis damnatos patria pe-

(p.557.) *Nitebatur*] Mss. Schotti, Leid, et Edd. Ultraj. ac Colon. *utebatur*. Bosius. Leid. m. Voss. A. B. [Gu. Ax.] *utebatur*. Paullo ante pro *Phocion et Demetrius* Leid. m. *Phocion ac Demetrius*. [Gu. Ed. Ult. Lamb. *optimatium*. *Utebatur* etiam ed. Arg. sed reliquae *nitebatur*. Mox Ed. Mag. Steph. Gebh. Heuch. et Tzschuck. *erant*.]

Polysperchonti] Sic scribendum. Est enim Πολυσπέρχων Graecis, *Diodoro*, *Plutarcho*, *Arriano*, *Polyaeno*, fortassis et apud *Aelianum Var.* 12, 13. pro Πολυσπέρχȣ legendum est Πολυσπέρχοντος. *Polyperchon*, quod hucusque in omnibus edd. *Nepotis* et *Justini* (sicut et alicubi in Mss. et edd. Graecis) legitur, nihili vox est: quemadmodum et *Polypercon* apud *Curtium*. Ceterum Polysperchon filium Alexandrum cum exercitu in Atticam miserat; verbo, ut Nicanorem oppugnaret; re, ut urbem occuparet. Vide *Diod.* 18. et *Plutarchum*. Bosius. Aeliani locus est Lib. xii. cap. 43. ubi vide Perizon. ad num. 12. Jac. Gronovius tamen ad Arrianum Lib. ii. Exp. A. M. cap. 12. contra Freinshemium in Indice Curtiano et Xylandrum praefert Πολυπέρχοντα ex optimo codice suo. Sed Codices exarati, quantumvis optimae notae, propria nomina corrupte scribere solent, quod jam observavit Bosius ad Nepot. in Lysand. cap. 3. fin. In Plutarcho editur quidem Πολυπέρχων pag. 756. Sed in codd. Mss. legitur Πολυσπέρχων. [Gu. *Poliperchonti*, et *Poliperchonte*. Ult. *Polyperchonti* ubique. Ax. *Polipercunti*, *Polipercunte*. Pro *Cassander* Gu. Ult. *Cassandrus*.]

Cum Cassandro] Antipatri filio. *Bosius*.

A Polysp. C. M. p. e.] Voss. B. *Polyperconte Cassandrus Macedonia populus est.*

Populus superior factus] Polysperchon enim legatis Graeciae civitatum promiserat, libertatem iis, sublata paucorum potentia ab Antipatro instituta, se redditurum: ratus hoc pacto Cassandri res se labefacturum, multorumque benevolentiam sibi comparaturum. Refert *Diodorus l. c.* Bosius.

Duces advers. factionis] Magistratus in oligarchia creatos: in quorum locum suffecti alii e

pulit, in his Phocionem et Demetrium Phalereum, deque ea re legatos ad Polysperchontem misit, qui ab
3 eo peterent, ut sua decreta confirmaret. Huc eodem

maxime popularibus. *Diodorus.* Bosius.

Patria pepulit] *Propulit* Edd. Col. et Ultraj. et e Ms. suo *Schottus*, probantibus *Gebhardo* et *Keuchenio*. Sed alteram lectionem facile tuetur similis locus 3, 1, 3. Scriptum fuerat forsan, *ppulit*. Unde alii fecere *propulit*. Bosius. Leid. m. et Voss. A. *propulit*. B. *perpulit*. [Gu. Ed. Paris. 1. 2. Ald. Lamb. *pepulit*, sed Ax. cum reliquis antiquioribus edd. *propulit*.]

In his Phocionem et Demetrium Phal.] Plutarchus Callimedontem et Periclem vocat, qui ex urbe tum profugere, quique paucorum dominationi una cum (p.558.) Phocione faverunt, et Antipatro ac regibus studuerunt, populi vero opibus ac potentiae adversati sunt. Vide Diodor. Sicul. Lib. 18. cap. 65. cum seq. et Plutarch. *Ernstius*. De Demetrio silent *Plutarchus* ac *Diodorus*. Adde notam *Ernstianam*. Bosius. Vide notas posteriores. Hic non agi potest de fuga, qua sibi salutem quaesivit Demetrius Phalereus apud Ptolemaeum Lagidam, Aegypti Regem, *Σωτῆρα* dictum, et cui auctor dicitur fuisse ad sacrum Codicem ex Hebraea in Graecam linguam vertendum, de qua re etiam non convenit inter Historicos et hic agendi non est locus: satis de ea egerunt, licet dissentientes, eruditissimi viri Manutius ad Cic. Lib. 1. de Offic. cap. 1. pag. 15. G. J. Vossius Lib. 1. de Hist. Gr. cap. 12. Menag. ad Diog. Laërt. Lib. v. cap. 73. et Perizon. ad Aelian. Lib. III. V. H. c. 17. n. 24. Haec posterius acciderunt, et quidem post mortem Cassandri, ut ex auctoribus allatis patet, qui Cassander post necem Phocionis hunc Demetrium Athenis praefecerat, si Diodoro Siculo Lib. XVIII. cap. 68 et 74. habenda sit fides. Consuli possunt, quae profert Wessel. ad cap. 74. de Demetrii gubernationis tempore, sed nihil faciunt ad Nepotis inlustrationem; nisi quod ibi ab eo discimus, quinque primis annis habuisse illum Phocionem collegam cum aliis, sed iis civium furore sublatis, solum Reip. curam gessisse, integro decennio, nimirum sibi a Cassandro demandatam. Si Plutarcho credamus et Nepoti; Demetrius inter capitis damnatos et patria hoc tempore pulsos fuit. An igitur Cassander rerum potitus Demetrium (qui Atheniensium dux Cassandri partibus favit, teste Polyaeno L. IV. Strateg. cap. 7. num. 6. qui locus Lambinum non fugit ad §. 1. hujus capitis) a brevi hoc exsilio, post quod potentior factus est, revocavit? Videant acutiores. Viri docti hunc Nepotis locum habent suspectum, licet Plutarchum inter et Nepotem conveniat in eo, quod fugerit Demetrius. Hic in Aegypto, sive Alexandria omni rerum copia vixit primus inter Ptolemaei amicos. Vid. Plutarch. de exsilio pag. 601. et ibi mortuus est. de mortis genere Menag. ad Diogen. Laërt. Lib. v. cap. 78.

Deque ea re legatos ad Polysperch.] *Diodorus* ac *Plutarchus* scribunt, Phocionem et reliquos confugisse ad Polysperchontem: postea demum Athenienses misisse legatos, qui illum accusarent. *Bos.* [Ax. *Polipercontem*. Gu. *Polypercuntem*.]

Ut sua decreta confirmaret.]

profectus est Phocion. Quo ut venit, caussam apud Philippum regem verbo, re ipsa quidem apud Polysperchontem jussus est dicere: namque is tum regis

Diodorus: Μηνυχίαν αὐτοῖς δοῦναι μετὰ τῆς αὐτονομίας. Quaerit *Lambinus*, populine de Phocione et reliquis, an Polysperchontis de libertate civitatibus reddenda, *decreta* intelligi debeant; vultque de posterioribus accipi. Et favere videtur *Diodorus*, cum ait, Polysperchontem puduisse ἐναντία πράττειν τῷ ἰδίῳ ἑαυτοῦ γεγραμμένῳ διαγράμματι. Nil tamen prohibet, populi decreta de tollenda oligarchia et damnatis magistratibus oligarchicis intelligi. *Bosius.*

Huc eodem] Q. edd. [Mag. Keuch.] *Hic eodem.* Non aeque eleganter. Mox Col. et aliae: *profectus est et Phocion.* Quod probo. *Bosius.* [Ax. Paris. Ald. *Hoc eodem*, quod non a librariis inventum, sed ab antiquitate acceptum hoc solo loco conservatum est. Plancus ad Cicer. epist. 10, 21, 10. *hoc me venire*, et n. 12. *exercitum hoc trajiciendum.* Pluribus familiarem hunc archaismum fuisse, ad eum locum Graevius observavit, et Pareus Lex. Crit. p. 546. *Heusinger.*] Leid. et Voss. A. B. *Hoc eodem.* Hanc lectionem probat et illustrat Heusingerus, sed nondum a me impetro, ut hunc archaismum in Nepote agnoscam. Ergo cap. 4. pro *Huc ubi perventum est* legendum esset *Hoc ubi perventum est.* [Gu. Axen. *Hoc eodem profectus est Phocion.* Ed. princeps, Arg. utraque Par. Ald. *Hoc eodem prof. est et Phocion.* Ed. Long. *Hinc eodem prof. est et Phoc.* Ult. *Eodem* (sine *Huc*) *prof. est et Phocion.* Lamb. *Huc eodem prof. est et Phocio.* Ed. Boecl. Bos. ut editum est.]

Apud Philippum reg. verbo, re ipsa quidem apud Polysperchont.] Philippum Aridaeum intelligit, (p. 559.) Eurydices maritum, uxori et aliis monitoribus obnoxium. Suppeditat hic Princeps eximium vecordiae ac stuporis exemplum, quem penes tantum umbra nominis, penes uxorem aliosque vis atque imperium. Justinus 14, 5. *Interea Eurydice, uxor Aridaei regis, ut Polysperchonta* (sic legendum) *a Graecia redire in Macedoniam cognovit, et ab eo arcessitam Olympiadem, muliebri aemulatione perculsa, abutens valetudine viri, cujus officia sibi vindicabat.* Non video autem caussam, cur mutato ordine malit *Schottus: Caussam apud Philippum verbo quidem, reapse apud Polysperch.* Gebhardus. *Lambinus* Alexandri filium e Roxane vult intelligi. Sed vide quae adnotavimus ad Eumen. cap. 6, 2. *Bosius.* Loquendi modum inlustravit Cortius ad Ciceron. Lib. 1. ad Fam. Ep. 4. num. 4. Eodem modo Graecis λόγος et ἔργον obponuntur. Sophocl. Ajac. vers. 824. et Electr. vers. 59. ac alibi saepius. Eurip. in Phoeniss. 392. et in Alcest. 339. Herodot. l. 4. cap. 8. Plura in primis ad Auctorem nostrum inlustrandum facientia dedit Elsnerus in Epistol. Paulli ad Coloss. cap. 2. comm. 23. Hinc contra homines certi, qui dicta factis statim confirmant, dicuntur τοῖς ἔπεσι τὰ ἔργα παρεχόμενοι ὅμοια. Vide Herodotum Lib. 3. cap. 135. et 157. Haud dissimiles locutiones occurrunt apud Poëtas de Diis tam fidis ac potentibus, ut, quidquid cogitent, dicant, promittantve, simul cum dicto perficere velint

4 rebus praeerat. Hic ab Agnonide accusatus, quod Piraeeum Nicanori prodidisset, ex consilii sententia in

ac possint. πάρεστι δ' ἔργον, ὡς ἔπος etc. de quibus latissime disputavit Spanhemius ad Callim. H. in Jovem. vers. 87.

Regis rebus praeerat] Curator regni et administrator erat. *Lambinus*. Vocatur a Plutarcho pag. 756. ὁ τὴν τοῦ βασιλέως ἐπιμέλειαν ἔχων. Et narrat Diodor. Siculus Lib. XVIII. cap. 47. Ἀντίπατρος μὲν τετελεύτηκεν, ἡ δὲ τῶν ὅλων ἡγεμονία καὶ τῶν βασιλέων ἡ ἐπιμέλεια μεταπέπτωκεν εἰς Πολυσπέρχοντα τὸν Μακεδόνα. De Polysperchontis ingenio Periz. ad Aelian. Lib. XII. V. H. cap. 43. n. 12. et Wess. ad Diodor. Sicul. Lib. XX. cap. 28. num. 91.

Hic quum ab Agnonide accus. esset] *Gifanius Ind. Lucr.* voce *sententia* e suo cod. legit: *Hic ab Agnone accusatus*. Etiam Schedae Schotti: *Hic ab Agnonide accusatus*. *Agnone* etiam in Boecl. et aliis codd. fuit. Apud *Plutarchum* tamen semper *Agnonides* vocatur. Mox τὸ *Nicanori* aberat cod. Gifanii. *Bosius*. [Ax. Gu. *Hic cum ab Agnone accusatus*, sine *esset*. Ed. princeps, Ult. *Hic quum ab Agnone accusatus esset*, atque haec in margine: *A Plu. Agnonides vocatur*. Ed. Paris. 1. Ald. Long. Mag. Lamb. Boecl. *Hic quum ab Agnonide* (Paris. 1. *Antigone*) *accusatus esset* (Paris. 1. *est*). Bosius in secunda edit. verba *quum* et *esset* uncis incluserat.]

Ex consilii sententia] Savaro *ex consimili sententia*, fulcitque interpretatione. Nolim hactenus admissam solicitari lectionem. *Gebhardus*. Sic primus, ut arbitror, emendavit e cod. suo *Gifanius l. c.*. sequutusque *Lambinus* et reliqui. Etiam Sluiskenii codicem sic legere, testis *Keuchenius*. Ms. Boecler. *et consimili sententia*. Ante *Lambinum* vulgatae, etiam Brixiensis, quemadmodum et nuperae quaedam edd. et MSS. Savaronis, *ex consimili sententia*, habent. *Quae lectio*, inquit *Savaro*, *non rejicienda videtur, et hac mente accipi potest: consimili sententia, qua antea Phocion in carcerem conjectus et in exsilium erat expulsus, iterum reus proditionis actus in carcerem conjectus est*. Sed quis non videt, haec valde coacta esse? Et fatetur ipse, *Lambini* lectionem, praeterquam quod juvetur concepta decernendi formula, *de consilii sententia*, quae apud *Magnonem in libro notarum* et *Ciceronem* legitur, etiam more Atheniensium comprobari, quem innui vult 18, 12, 1. et 3. Sed ista quidem loca Macedonum potius, quam Atheniensium, morem innuunt: ῥῆσιν tamen No- (p. 560.) stri firmant; magis vero tuentur loca *Ciceronis* a *Lambino* adducta. Adi Ind. v. *consilium*. Bosius. Leid. m. et Voss. A. *ex consilii sententia*. B. *et consimili sententia*. [Ax. *et consimili sententia*. Gu. *ex consimili sent*. Ult. ut in textu legitur.]

In custodiam conjectus] In Pausania cap. 3. num. 5. et alibi dixit *in vincula publica conjectus*, ubi vide Gebhardi notas. Quomodo et *in carcerem conjici* proprie dicitur. Hanc phrasin inlustravere Cort. ad Sall. Catil. cap. 42. num. 3. et Arntzenius ad S. A. Victorem de Vir. Illustr. cap. 1. num. 2. et ad cap. 24. num. 5. Axenianus Codex, Heusingero teste, non habet participium *conjectus*; sed non ejiciendum, quia Agnonides, (id quod jam observavit Lambi-

custodiam conjectus, Athenas deductus est, ut ibi de eo legibus fieret judicium.

nus) exclamavit, teste Plutarcho pag. 757. Ἄπαντας ἡμᾶς, ΕΙΣ ΜΙΑΝ ΕΜΒΑΛΟΝΤΕΣ ΓΑΛΕΑΓΡΑΝ, Ἀθηναίοις ἀναπέμψατε λόγον ὑφέξοντες, et mox Plutarchus addit: τὸν δὲ Φωκίωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ φυλακῆς περιεχούσης. *Conjicere in Custodiam* Herodoto Lib. IV. cap. 146. est καταβαλεῖν ἐς ἑρκτήν, pro quo, ut videmus, Plutarchus utitur ἐμβαλεῖν; sed non in eadem historia. Eodem vero redit, *Agnone*, an *Agnonide* scribatur, quia nomina formae primitivae et patronymicae commutantur saepe. Vid. Cl. Ruhnken. in Hist. Gr. Crit. Or. p. 90. Qui pluribus de hoc Agnonide agit. De diversa unius nominis pronuntiatione et flexione apud diversos scriptores etiam egit Perizonius ad Aelian. Lib. II. V. H. cap. 32. n. 2. praeterea non est, cur τὸ *Nicanori* duobus uncis includatur, libris [praeter Gifan. omnibus] vocem agnoscentibus et historia postulante. Vid. Perizon. ad Aelian. L. III. V. H. c. 47. n. 10.

Athenas deductus] Ut scil. caussam capitis diceret. Vide *Diodorum* Lib. 18. et *Plut. in Phocione*. Obiter observabis, reos honoratiores Athenas missos fuisse, ut magistratibus traderentur, utque, legitimis confectis, aut absolverentur, aut addicerentur, quod et apud Romanos invaluit. Vid. *not. ad Sidon*. Ep. 7. Lib. 7. Savaro.

CAP. IV.

Huc ubi perventum est, quum propter aetatem pedibus jam non valeret, vehiculoque portaretur, magni

Huc ubi perventum] Voss. A. [Gu.] *Huc perventum*. [Pro *ubi* Ult. *ut*. Pro *propter aetatem* Ax. *per aetatem*.]

Vehiculoque portaretur] *Plutarchus*: ἐφ' ἁμάξαις κομιζομένων αὐτῶν. Hic tamen non propter infirmitatem pedum sic vectos significat, sed contumeliae caussa. *Lambinus*. Alioqui invalidi debilesque sellis gestatoriis ad locum supplicii ferebantur. Ammianus 29, 2. *Nullo contacti delicto promiscue juvenes aliique membris omnibus capti ad supplicia sellis gestatoriis ducebantur*. Gebhard. Hunc Ammiani locum illustrat Jo. Schefferus de Re Vehic. 2, 4. Tiberii jussu Libo, juvenis patricius, quia videbatur rerum novarum cupidus, morbo lethali correptus, in lectica operta in Senatum vectus fuit. vid. Reim. ad Dion. Cass. l. 57. c. 15. lin. 58.

concursus sunt facti, quum alii, reminiscentes veteris famae, aetatis misererentur, plurimi vero ira exacuerentur propter proditionis suspicionem Piraeei; maximeque, quod adversus populi commoda in sene-
2 ctute steterat. Qua de re ne perorandi quidem ei data est facultas et dicendi caussam. Inde judicio, legitimis quibusdam confectis, damnatus, traditus est un-

(p. 561.) *Ira exacuerentur,*] Verbum hoc inluſtravit Broukhusius ad Tibullum 2, 6, 19. [Mox Axen. *in senectutem.*]

Ne perorandi quidem ei data facultas] Totam hanc rem copiose et luculente exponunt *Plutarchus* et *Diodorus* 18. Lambinus. Ex eodem Diodoro conſtat, proditos Athenienſes fuiſſe a Polysperchonte. Pro *et dicendi caussam* melius, nisi opinio mea me fallit, in Ms. libro: *ad dicendum caussam.* Ernſtius. [In Ernſt. codice eſt *ad dicendam caussam*, non *ad dicendum caussam.* Ab Ult. edit. verba: *et dicendi caussam* absunt.]

Legitimis] Vide Ind. *Bosius.* Parum abfuiſſe, quin tormentis fuiſſet laceratus, liquet e Valerio Maximo Lib. v. cap. 3. Ext. 3. et e Plutarcho, quem adducit Torrenius ad num. 86.

Undecim viris] *Undecim viri*, de quibus hic Probus, quos *Julius Pollux* τὺς ἕνδεκα dici solitos arguit, quosque etiam [illegible]φύλακας atque ἐπάρχυς [illegible] appellabant, triumviris [illegible]orum capitalibus erant [illegible] dissimiles, ut *Budaeus in* [illegible]rib. *Annotationibus ad* [illegible] observatum reliquit. [illegible] erat officium (ut ex mul[illegible] legi, pauca afferam) [illegible] facinorososque homines [illegible]prehendere, in carcerem conjicere, et capitis damnatos ad supplicium ducere. *Demosthenes* in Timocratem: ἐὰν δέ τις ἀπαχθῇ τῶν γονέων κακώσεως ἡλωκὼς, ἢ ἀστρατείας, ἢ προειρημένων αὐτῷ τῶν νόμων εἴργεσθαι εἰσιὼν ὅπη μὴ χρὴ, δησάντων αὐτὸν οἱ ἕνδεκα, καὶ εἰσαγόντων αὐτὸν εἰς τὴν ἡλιαίαν, κατηγορείτω δὲ ὁ βυλόμενος, οἷς ἔξεσι. Idem κατὰ Ἀριστογείτονος: ὅτε γὰρ, ἔφη, τὸ δεσμωτήριον διορύξας ἀπέδρος, τότε πρὸς γυναῖκα τινὰ ἔρχεται ὀνόματι Ζωβίαν, ἣ ἐτύγχανεν, ὡς ἔοικε, κεχρημένος ποτὲ, καὶ κρύπτει καὶ διασώζει τὰς πρώτας αὐτὸν ἡμέρας, ἃς ἐζήτυν καὶ ἐκήρυττον οἱ ἕνδεκα. Hos *XI viros* significare voluit *Plutarchus*; quando *in Apophth.* et *vita ejusdem Phocionis*, Phocionem ad supplicium tendentem, cum ab inimico quodam obvio conſpueretur, ad Magiſtratum converſum dixiſſe refert: *Cohibebitne quispiam hodie hujus hominis petulantiam atque ineptias?* Eosdem etiam significavit *Seneca lib. de consolatione ad Helviam*, cap. 13. eadem fere, quae de Phocione ad supplicium eunte retulimus, Ariſtidi ex memoriae vitio tribuens, et comitantis magiſtratus mentionem faciens. Erat enim *XI virorum* magiſtratus, non alius. Sane quantum ad horum electionem attinet, *Decemviri* (ut *Pollux* ait) singuli a singulis tribubus cooptari solebant, quorum nume-

decim viris, quibus ad supplicium, more Athenien-
sium, publice damnati tradi solent. Hic quum ad 3
mortem duceretur, obvius ei fuit Emphyletus, quo familiariter fuerat usus. Is quum lacrimans dixisset:

rum augebat γραμματεὺς, id est, *scriba*, ut hoc pacto undecim essent et dicerentur. *Magius.* Adde *Sigon. de repub. Athen.* 4, 3. *Emm. Tom.* 3. *Graeciae vet.* pag. 50, 51. *Bosius.*

(p.562.) *Ad mortem duceretur*] *Duci* proprie de iis, qui ad supplicium ducuntur. Consule Dukerum ad Florum Lib. 3. c. 21. num. 28. Graecorum imitatione, qui hoc sensu verbum ἄγεσθαι adhibere solent. Aelianus Lib. 1. V. H. cap. 30. ἰδὼν δὲ πόῤῥωθεν ΑΓΟΜΕΝΟΥΣ ἐπὶ θανάτῳ. Ubi vide interpretes. pro quo Attici absolute ἀπάγεσθαι posuere. Consule Duporti Praelectiones in Theophrasti Char. Eth. cap. 6. pag. 413. et Raphelium ad Acta Apostol. cap. 12. comm. 19. proprie dicitur etiam *in vincula*, *in carcerem duci*. Livius Lib. 3. c. 13. *Virginius arripi jubet hominem, et in vincula duci.* Suetonius in Caesare cap. 20. *M. Catonem interpellantem extrahi curia per lictorem, ducique in carcerem jussit.* Capito Attejus apud A. Gellium Lib. 4. N. A. cap. 10. *Prehendi loquentem et in carcerem* duci *jussit. Duci ad verberandum* dixit Fabius Pictor apud Eundem Lib. 10. cap. 15.

Emphyletus] Primus *Longolius* suspicatus est, Nepotem heic lapsum esse, quod minus curiose Graecos codices inspexisset vertissetque. Nam ex *Aristide* patere, in Graecis auctoribus scriptum fuisse ἐμφυλός τις, h. e. *tribulis.* Hunc postea *Magius* aliique secuti sunt. *Schottus* tentabat *Euippus:* hunc enim una cum Phocione capitis damnatum fuisse, e *Plutarcho in Phocione*, et *apophthegm.* ac *Aeliano* 13, 42. constat. Quamquam apud *Aelianum* non Εὔιππος sed Θούδιππος legitur, sed utrumque longius abit a scriptura Nepotis, quam ut error ex affinitate ortus videri queat. *Euphyleti* cujusdam meminit *Andocides or. de myster.* qui an heic locum reperire possit, viderint eruditi. Fortassis apud *Aristidem* Nomen viri corruptum, et in appellativum transiit, cum ipse scripsisset ἐμφύλετός τις: aut Nepos ex aliis auctoribus narrationem suam hausit: aut denique in corruptos codices incidit. Certe tam oscitanter cum Graecos scriptores tractasse, vix crediderim. *Bos.* Leid. m. *Enphiletus.* Voss. A. *Euphyletus.* Deceptum esse Auctorem nostrum Graeco vocabulo, quo *tribulis* significatur; sed id vitium cum aliis Auctoribus, qui verba peregrina interpretantes eodem modo fuere lapsi, commune habuisse docet Perizonius in Animadvers. Hist. cap. 9. pag. 395. et seq. Attamen cum *Bosio* credo, Nepotem sua ex aliis hausisse. Saltem Plutarchus alio modo rem refert in Phoc. pag. 758. qui de pluribus, ejus instantem necem deplorantibus, amicis et familiaribus agit; et inter inimicos eum conviciis incessentes unum fuisse addit, qui προσέπτυσεν ἐξ ἐναντίας προσελθών. Idem postea narravit Seneca cap. 13. in Consol. ad Helviam: *Ducebatur Athenis*

O quam indigna perpeteris, Phocion! huic ille, *at non inopinata*, inquit: *hunc enim exitum*
4 *plerique clari viri habuerunt Athenienses.* In hoc tantum fuit odium multitudinis, ut nemo

ad supplicium Aristides (*Phocion* voluit dicere, ut jam Lipsius et alii viderunt, et ad Aristidem jam a Longolio cap. 8. monstratum est) *cui quisquis occurrerat, dejiciebat oculos, et ingemiscebat, non tamquam in hominem justum, sed tamquam in ipsam justitiam animadverteretur.* (ipse postea populus Atheniensis experiendo doctus est, Phocionem fuisse ἐπιςάτην καὶ φύλακα σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης. V. Plut. in Phoc. pag. 759.) *Inventus est tamen, qui faciem ejus inspueret.* Ubi plura, de quibus inter Senecam et Plutarchum de Phocione agentem convenit. Diodorus Siculus Lib. XVIII. c. 67. Phocionis vicem dolentes vocat viros πρωτεύοντας ταῖς δόξαις, καὶ ταῖς ἐυγενείαις. Conviciis vero Phocionem lacerantes πολλὺς τῶν δημοτικῶν, καὶ πικρῶς διακειμένων. Quod pertinet ad Senecam, memoriae vitium ei facile condonari potest; nam Phocion cum Aristide propter justitiam comparatur. Plut. in Demosthene pag. 852. dicit: ὁ Φωκίων, ὐκ ἐπαινυμένης προϊςάμενος πολιτείας, ἀλλὰ δο- (p. 563.) κῶν μακεδονίζειν, ὅμως δι' ἀνδρείαν καὶ δικαιοσύνην ὐκ ὐδαμῦ Χείρων ἔδοξε τῦ Ἐφιάλτυ καὶ ἈΡΙΣΤΕΙΔΟΥ καὶ Κίμωνος ἀνὴρ γενέσθαι. Imo si Epaminondae nomen calamo Senecae excidisset, non graviter peccasset; nam Aratus apud Plutarch. pag. 1035. comparat Phocionem cum Epaminonda: ἐπιςάμενος, τὸν Φωκίωνα, καὶ τὸν Ἐπαμεινώνδαν Ἑλλήνων δικαιοτάτυς καὶ κρατίςυς γεγονέναι δοκῦντας ἐπὶ τῷ διώσασθαι δωρεὰς μεγάλας, καὶ μη προέσθαι Χρημάτων τὸ καλὸν. Licet Phocionis exitus nihil commune habeat cum Aristidis et Epaminondae morte. [Ax. *Eriphyletus.* Gu. *Euphiletus.* Ed. Paris. 1. Ult. *Emphiletus.*]

O quam indigna] Aut aliud quiddam, sed simile; aut hoc ipsum, sed aliter tamen, de Phocione *Plutarchus* refert *libro de sui laude* pag. 541. C. *Buchnerus.*

Hunc enim exitum plerique] Quorum catalogum habes apud *Dionem Prusaeum orat.* 73. et *Valerium Maxim.* 5, 3. *ext.* 3. Quorundam et *Lucianus* meminit *libello* περὶ μὴ ῥαδίως πιςεύειν διαβολῇ, pag. m. 581. *Bosius.*

Odium multitudinis] Sic fere *Plutarchus* quoque. Tamen lege etiam prohibitum fuisse, ne proditionis rei sepelirentur palam, docet 2, 10, 5. et quos ibi laudavimus. *Bosius.*

Nemo ausus sit eum liber sepelire] Dio Prusaeus Orat. 73. ait: *Non satis putarunt tantum interficere, sed neque mortuum permiserunt jacere in Attica, sed extra terminos ejecerunt.* Ernstius. *Plutarchus* ait decrevisse inimicos ejus, ut corpus extra fines Atticae exterminaretur, et ne quis Atheniensis rogum funeri incenderet. Ejectum finibus Atticae, etiam *Valer. Max.* et *Dio* scribunt: *Diodorus*, cum reliquis inse-

ausus sit eum liber sepelire. Itaque a servis sepultus est.

pultum projectum. Brevi tamen interjecto tempore, ossa ejus publice sepulta, statuaque ei posita. Testis *Plutarchus* pag. 759. *Bosius.* Voss. B. *Sepeliri.* Adde Cl. Wess. ad Diodor. Sicul. Lib. XVIII. cap. 68. num. 93.

A servis] A Conopione quodam, hujusmodi ministeriis adsueto, crematum; ossa vero a muliere Megarica clam apud focum suum defossa, refert *Plutarchus.* Bosius.

XX. TIMOLEON.

CAP. I.

1 TIMOLEON CORINTHIUS. Sine dubio magnus

(p. 564.) TIMOLEONTIS historia peti poteſt ex *Plutarcho in vita* et *alibi*, *Diodoro* 16. *Polyaeno* 5. *Suida*. Praecipuus ejus scriptor *Timaeus* intercidit. *Boeclerus*. Hunc *Timaeum* laudant de rebus Timoleontis *Cicero* 5. *ad famil.* 12. et *Polybius* 12. *in excerptis Peirescianis*, qui et reprehendit, quod nimium laudaverit. Fecit autem, opinor, in *Σικελικοῖς*, de quibus *Vossius* 1. *de hist. Graec.* 12. De Timoleonte quaedam et *L. Ampelius* narrat *libro memoriali* cap. 32. *Bosius*.

Timoleon] Apud Ariſtophanem Ranis act. 4. sc. 2. scriptum eſt *Θυμολέων*. *Gebhardus*. Imo *Θυμολέων*, ut Suidas interpretatur, *θυμώδης τὴν ψυχήν*. Animum Leonis habens. *Ernst.* Ita nomen hoc scribitur non solum in recentioribus *Nepotis* editionibus, sed etiam apud *Ciceronem* et *Ampelium*, itemque *Polybium*, *Plutarchum*, *Polyaenum*, *Diodorum* etc. eamque scripturam et *Lambinus* ut indubiam praefert. In plerisque tamen Mss. et vett. edd. Nepotis legitur *Thymoleon*: quod nominis haud scio an alibi legatur. Nam apud *Aristophanem Ranis* 4, 2. in illis verbis, *Πατρόκλων*, *Τεύκρων*, *θυμολεόντων*, (quem locum laudari video) vox poſtrema appellative accipi poteſt, ut apud *Homer. Iliad.* E. v. 639. et alibi. Nec vertendum, ut *Frischlinus* fecit, *Thymoleontum*; sed, *leonino animo praeditorum*. *Hesychius*, *θυμολέοντα*, *γενναῖον ἤτοι ἀνδρεῖον κατὰ τοὺς λέοντας, ἢ λεοντόθυμον*. Nec aliter *Suidas*, quem pariter laudari video: *θυμολέων*, *θυμώδης τὴν ψυχήν*. *Bosius*. Voſſ. A. [Gu.] *Thimoleon*. [Ax. Ed. Arg. Long. Mag. *Thymoleon*. Ult. cum reliquis antiquioribus recte *Timoleon*.]

Corinthius] Timoleontis pater fuit Timaenetus, auctore *Diodoro Sic.* Lib. 16. cap. 65. sed, ut vult *Plutarchus in Timoleonte* pag. 277. A. Timodemus: mater autem Demariſte. *Lambinus*. Weſſ. ad Diodori locum adfirmare non audet, uter melius? vide Eumdem ad cap. 90. ejusdem Libri num. 7.

Sine dubio m. omnium judicio hic v. e.] Non omnium judicio: nam Polybius in Exc. de

gnus omnium judicio hic vir exstitit. Namque huic uni contigit, quod nescio an ulli, ut et patriam, in

Virt. et Vit. pag. 1398. vocat Timoleontem, τὸν οὐχ οἷον δόξαντά τι πεπραχέναι μεγαλεῖον, ἀλλ' οὐδ' ἐπιβαλόμενον. μίαν δὲ τῷ βίῳ γραμμὴν διανύσαντα, καὶ ταύτην οὐδὲ σπουδαίαν τρόπον τινὰ πρὸς τὸ μέγεθος τῆς δικουμένης. λέγω δὲ τὴν ἐκ τῆς πατρίδος εἰς Συρακούσας. Revera tamen magnus vir exstitit; sed non tantus, ut juxta Timaeum fuerit μείζων τῶν ἐπιφανεστάτων θεῶν. Nisi θεῶν vertas per *patriae liberatores* et *tyrannorum expulsores;* quomodo Syracusani Dionem vocarunt θεόν. v. Plut. pag. 978. caussam vero, cur Timaeus Timoleontem tantis laudibus condecoraverit, profert Marcellinus in vita Thucydidis pag. 5. καθότι Ἀνδρόμαχον (p. 565.) Χον τὸν αὐτοῦ πατέρα (de hujus laudibus agit Plut. in Tim. pag. 240.) οὐ κατέλυσε τῆς μοναρχίας Timoleon; quippe de quo et Syracusanis praeclare promeritus fuerat Andromachus Tauromeniensis. vide Diod. Sicul. Lib. xvi. cap. 7. et 68. et eamdem ob caussam Timaeus in Philistum, neci datum, acriter fuit invectus. v. Plut. in Dion. pag. 974. et nescio quae in stylum ejus evomuit. v. Plut. in Nicia pag. 523. In eo vere magnus fuit Timoleon, quod ab offerentibus regnum non acceperit, ipsam arcem demolitus, et convicia in se evomita contemnens, responderit, *Tota vita mea id egi, ut omnes liberi essemus;* ut Ampelii, a Bosio citati, verbis utar. et ideo pro magno viro a Syracusanis et Siculis summo jure fuit habitus, de quibus sine dubio optime fuit meritus. v. Diod. l. l. cap. 90.

Nescio an ulli] In Ms. quidem Cod. est: *quod nescio a nulli.* sed mendose. Non tamen rejicio vulgatam lectionem: *quod nescio an nulli,* quam retinet prior Boecleri editio. *Ernstius. Lambinus* edidit, *an nulli.* nec ausi rejicere *Schottus* et *Ernstius*, neque nego, *an* aliquando idem esse ac *an non*, ut 8, 1, 1. sed hoc in loco ita scripsisse Nepotem vix crediderim. Si in libris quibusdam sic habetur, forsan id inde profectum, quod librarius invenerat *a nulli;* quomodo et in *Ernstiano* fuit. Sed meliores habent, *an ulli.* mox q. edd. sine copula, *ut patriam.* Bosius. Omnes mei Codices exhibent *an ulli,* atque ita omnino legendum statuit Cortius ad epist. A. Caecinae inter Cic. Epist. ad Fam. lib. 6. ep. 7. n. 6. *Ac nescio an tibi gratius opportuniusque acciderit*, nimiaeque temeritatis eos incusat, qui hic *nulli* rescripserunt; cui tamen lectioni favet ipse Cicero lib. 9. ad Fam. Ep. 14. num. 13. *Contigit enim tibi, quod haud scio, an nemini, ut* etc. Quoniam vero manu exarati libri variaque aliorum Auctorum loca Bosii Cortiique sententiam confirmant, me ad eorum voluntatem conformabo. Consule interea, Lector, de hac loquendi formula Burm. ad Quinctilian. Lib. 12. Institut. Orator. cap. 11. p. 1108. et Duker. ad Florum L. 3. cap. 12. num. 6. Pro *contigit* Voss. B. *contingit.* Pro *ut patriam* Leid. m. *ut et patriam,* sicuti Bosius jam edidit. [Qua auctoritate Lambinus ediderit *an nulli*, incertum, illud vero apertum est, ita, ut Lambinus scripsit, Ciceronem pluribus locis locutum fuisse. Ille enim Brut. c. 33. *Eloquentia quidem nescio an habuisset parem neminem.* Epist. 9, 14. *Contigit enim tibi, quod haud scio an nemini.* Of-

6 detestans compellaret. Quibus rebus adeo ille est commotus, ut nonnumquam vitae finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conspectu morte decedere.

ιδεῖν ὐκ ὑπέμεινε τὴν ὄψιν, ἀλλὰ τὴν ὀικίαν ἀπέκλεισε. *Bos.*

Detestans] Addit *Plutarchus*, eum diris devóvisse filium. καὶ κατάρας ἐπ' ἀυτὸν ἀρᾶσθαι φρικώδεις. *Bosius.* Leid. m. *detestatus.*

Quib. rebus] Sic e Mss. suis *Savaro* edidit, et in postrema edit. *Boeclerus.* Nec aliter loquutus noster 7, 10, 2: 14, 6, 6: 18, 6, 5. ut jam *Savaro* annotavit. *Bosius.* Voss. C. *Quibus res.* [Ed. Boecl. Bos. cum Ax. Gu. *Quibus rebus ille adeo est commotus.* Sed Mss. Savar. Gif. Put. Ed. Ult. *Quib. rebus adeo ille est com.* Reliqui ante Boecler. editi: *Quibus verbis* (supra etiam 18, 6, 5. has voces permutari vidimus) *adeo ille est commotus*, quem adverbii positum Auctor ipse praescribit 22, 2, 3: *Quibus malis adeo sunt Poeni perterriti.* Confer 15, 6, 4. 18, 12, 1. 25, 5, 1.]

Utinonnunq. vitae fin. f. v.] Incedia se extinguere. *Plutarchus*: ὥρμησε μὲν ὡς διαφθερῶν ἀπέχεσθαι τροφῆς. *Gebhardus.* Plutarchus addit, amicorum precibus prohibitum, constituisse vitam in solitudine agere, inque desertissimis locis commoratum. *Bosius.*

CAP. II.

1 Interim Dione Syracusis interfecto, Dionysius rursus Syracusarum potitus est, cujus adversarii opem a Corinthiis petierunt, ducemque, quo in bello uterentur, postularunt. Huc Timoleon missus incredibili felicitate

(p. 569.) *Interim Dione Syracusis interfecto*] Fraude nimirum ac scelere Callippi Atheniensis, quem Auctor noster in Dione Callicratem vocat. Diodor. Sicul. lib. 16. et Plutarch. Dione. *Ernstius.*

Syracus. potitus est] Ita tamen, ut Iceta tyrannus Acradinam et Neapolim teneret, Dionysius insulam: ut tradit *Diodorus* 16. Lambinus. Leid. m. *Syracusanorum.* Pro *petiverunt* Voss. B. *petierunt.* [Axen. non habet *est potitus*, sed *est* prorsus omittit. *Petierunt* etiam Gu. Ax. Ed. Ult. Reliquae ante Boecler. *petiverunt.*]

Huc Timoleon missus.] Plut. in Timol. pag. 237. Ζητυμένυ δὲ ϛρατηγῦ, καὶ τῶν ἀρχόντων γραφόντων, καὶ προβαλλομένων τὺς ἐυδοκιμεῖν ἐν τῇ πόλει σπυδάζοντας, εἷς ἐκ τῶν πολλῶν ἀνα-

Dionysium tota Sicilia depulit. Quum interficere posset, 2
noluit, tutoque ut Corinthum perveniret, effecit, quod utrorumque Dionysiorum opibus Corinthii saepe adjuti fuerant, cujus benignitatis memoriam volebat exstare, eamque praeclaram victoriam ducebat, in qua plus esset

στὰς ὠνόμασε Τιμολέοντα τὸν Τιμοδήμου, μήτε προσιόντα τοῖς κοινοῖς ἔτι μήτε ἐλπίδος τοιαύτης γενόμενον, ἢ προαιρέσεως, ἀλλὰ Θεοῦ τινος (ὡς ἔοικεν) εἰς νοῦν ἐμβαλλόντος τῷ ἀνθρώπῳ. Attamen fuit γονέων ἐπιφανῶν, ut idem ibidem teſtatur. Sed Diod. Sic. Lib. XVI cap. 65. (Corinthii) ἐψηφίσαντο πέμπειν στρατηγὸν Τιμολέοντα Τιμαινέτου, πρωτεύοντα τῶν πολιτῶν ἀνδρείᾳ τε καὶ συνέσει στρατηγικῇ, καὶ καθόλου πάσαις ταῖς ἀρεταῖς κεκοσμημένον. et paullo poſt: ἔδοξεν οὖν τῷ συνεδρίῳ πέμπειν τὸν Τιμολέοντα. Sed de dotibus, quae tum temporis non potuere innotescere, (quas ei tamen tribuit Diodorus) facio cum Plutarcho; nam, juxta eumdem Diodorum, nondum dijudicatum erat, num habendus eſſet pro tyrannicida, an pro fratris interfectore, (qui scribit praeterea, Timoleonti, Syracuſas profecturo, miram optionem propositam fuiſſe a senatu, quae juxta Plut. pag. 238. *prope finem* ei fuit proposita a Teleclide, qui opibus et gloria tunc in civitate praeter caeteros florebat, et quidem viginti annos poſt Timophanis caedem, intra quos dicit, Timoleontem μηδεμιᾶς ἐπιφανοῦς, μηδὲ πολιτικῆς ἅψασθαι πράξεως.) et pro Plutarcho certat modeſtum Timoleontis, tantum de Sicilia a se liberata agentis, reſponſum, quod reddidit apud Nepotem cap. 4. §. 3. imo Plut. l. l. refert, Corinthiis dimicantibus cum Argivis et Cleonaeis, Timoleontem, ἐν τοῖς ὁπλίταις τεταγμένον, pugnaſſe, Equitibus vero fratrem ejus Timophanem fuiſſe praefectum; et poſtea Corinthios, sibi a sociis timentes, conſcripſiſſe et aluiſſe exercitum quadringentorum militum peregrinorum, eisque praefeciſſe, non Timoleontem, sed fratrem ejus Timophanem; quia certe Timoleon quidem τῆς ἀνδρείας, et in fratrem amoris, sed nondum τῆς συνέσεως στρατηγικῆς, ediderat specimina. Haec conciliari nequeunt, nisi ponamus Diodorum fuiſſe usum prolepsi.

Incredib. felicitate] Quam multa oſtenta, et prodigia, et somnia praesignificarunt, ut tradunt *Plutarchus* ac *Diodorus*. Lambinus.

(p. 570.) *Utrorumque Dionysiorum*] Adscripserat uni codicum suorum *Barthius: Nepos dixisset* UTRIUSQUE. Sed ita et alii veterum loquuti. Adi indicem. *Bosius*. Pro *quod* Voſſ. C. *qui*. Paullo ante pro *cum interficere* Voſſ. C. *quem interficere*. pro *tutoque* Leid. m. *tuteque*. et pro *perveniret, pervenerit*.

Cujus benignitatis etc.] Male vulgo diſtinxerant hunc locum; nos interpunximus, prout res poscebat. Nam, ut etiam *Lambinus* adnotavit, tres ab auctore cauſſae recenſentur, cur Timoleon noluerit interficere Dionysium, effeceritque, ut Corinthum tuto perveniret. *Bosius*.

Eamque praeclaram] Sic Mſſ. Sch. Leid. et Ed. Ultraj. ac, fide Mſ. Codicis, ut arbitror, novissima Boecleri, eamque sequutae. Vulgo eſt: *et quod eam praecl.* Bosius. Conſentiunt tres

clementiae, quam crudelitatis; postremo, ut non solum auribus acciperetur, sed etiam oculis cerneretur, quem et ex quanto regno ad quam fortunam detrusis-
3 set. Post Dionysii decessum cum Hiceta bellavit, qui adversatus fuerat Dionysio, quem non odio tyrannidis dissensisse sed cupiditate, indicio fuit, quod ipse, ex-

mei. pro *in qua* Leid. m. *ex qua*. pro *clementiae* Voss. B. *clementia*. [Gu. cum omnibus ante Lamb. excusis: *eamque praeclaram*. *Et quod eam p.* a Lambino est. Vide similem locum infra 22, 3, 3. Tum Ax. Gu. Ed. Ult. *in qua*, sed ceterae ante Lamb. *ex qua*.]

Quem et ex quanto regno etc.] Ennius apud Ciceronem Lib. 3. Tuscul.

— Ut scias, quanto e loco,
Quantis opibus, quibus de rebus lapsa fortuna accidat.

Gebhard. Vide Ind. voce. *qui*. Bosius.

Ad quam fortunam detrusisset.] Quo pacto Dionysius se, et arcem, et totum apparatum tyrannicum Timoleonti tradiderit, et ex potentissimo tyranno privatus et imbecillis effectus sit, exponit *Plutarchus in Timoleonte*. Lambin. Pro *detrusisset* Ms. Schotti *detulisset*, Ed. Ultraj. *depulisset*. Bosius. Leid. m. Voss. B. C. [Gu.] *detulisset*. Voss. A. *detusisset*.

Post Dionysii decessum] I. e. postquam Dionysius Syracusis decessit. *Lambinus*. Prior Boecleri editio legit *discessum*. Sufficiebat Timoleonti, ut Dionysius, deposita tyrannide, e Sicilia excederet, et in Peloponnesum abiret. Ubi privatam vitam deinceps egit. Corinthi igitur ludum literarium aperiens ita se gessit, ut contemptu potius, quam innocentia tutus esset. Quae plenius petenda e Diodori Lib. 16. Plutarchi Dione, Timoleonte, et Justin. Lib. 21. *Ernstius*. adi Ind. *Bosius*. Leid. m. *Post Dionysium decessum*. Similes loquendi modos recenset Cortius ad Sallustii B. Jugurth. cap. 55. num. 4. De Dionysio juniore, qui non tantum Corinthi ludi magistrum egit propter inopiam, (ut praeter alios refert Val. Maxim. Lib. VI. c. 9. Ext. 6.) sed vilissimus ganeo et agyrta evasit, v. Periz. ad Aelian. Lib. IV. V. H. cap. 8. n. 14. et in not. post. ad Dion. cap. 5. et de Reg. cap. 2. Diodorus Siculus Lib. XVI. cap. 70. simpliciter refert, eum Corinthi mirificum mutatae conditionis exhibuisse spectaculum. ubi cl. Wess. ad num. 26. multis docet, Dionysium hunc egestatis defendendae caussa Corinthi ludum literarium aperuisse. Haec et caetera Dionysio obtigerunt Corinthi post Platonis mortem. vide Plut. in Timol. pag. 243.

(p. 571.) *Cum Hiceta*] Uno de amicis Dionis. *Ernstius*. Sic scribendum non *Iceta*, ut hucusque ab omnibus editum. Est enim Graecis Ἱκέτης. Praeterea Ms. Schotti *Hecata*. Boecl. *heccata* habuit, quae haud dubie ex *Hiceta* corrupta sunt. Ed. Long. habet *Icete*. Mox idem cod. Boecler. [Ax.] *quoniam non odio*. corrupte itidem. *Bosius*. Leid. m. *Hercita*. Voss. A. *Heccata*. C. *Hectata*. mox pro *fuerat* Leid. m. [Gu. Ax.] *erat*. Rebus Syracusanorum, et totius Siciliae

pulso Dionysio, imperium dimittere noluit. Hoc superato, Timoleon maximas copias Carthaginiensium apud Crimissum flumen fugavit, ac satis habere coëgit, si liceret Africam obtinere, qui jam complures annos possessionem Siciliae tenebant. Cepit etiam Mamercum, Italicum ducem, hominem bellicosum et potentem, qui tyrannos adjutum in Siciliam venerat. 4

ante Timoleontis in Siciliam expeditionem, depositis, imo desperatis, tandem Optimates et caeteri nobilissimi confugerunt ad Hicetam, Leontinorum dynaſten, natione Syracuſanum; et belli ducem sumpſerunt, propter ejus potentiam, licet tyrannis manifeſtis nihilo meliorem; qui suam ovem, hoc eſt patriam, rapaci lupo sese commisisse damno suo fuerunt experti. Haec latius describit Plut. in Timol. pag. 236, 239, 240. Weſſ. ad Diodor. Sicul. Lib. XVI. cap. 65. n. 86. et de Hiceta hoc ad cap. 67. num. 83. et cap. 82. num. 31. et not. poſt. [Axen. *Heccata*. Gu. Ed. princeps, Arg. utraque Paris. Ult. *Hecata*, et haec in margine: *Diod. et Pletho Hiceten appellant*. Reliquae ante Bos. *Iceta*.]

Max. copias Carthaginiensium] De hac Timoleontis victoria, qua Poenos fugavit, confer Diod. Sicul. Lib. XVI. a cap. 78. usque ad cap. 83. et Plut. in Tim. pag. 248, 249. et seqq. sed Nepos non suo ordine rem refert, nam colonos hos Corintho jam ante arcessiverat Timoleon, de quibus mox capite tertio agit.

Crimessum] Varie nomen hoc scribitur. In Mſſ. et vett. edd. *Crinissum* legitur. *Crimisus* verum nomen eſſe, et poëtice *Crimissus*, poſt *Magium* etiam *Cluverius* cenſuit *Siciliae antiq.* 2. pag. 266. adde *Bochartum de coloniis Phoenicum* 1, 29. *Lambinus* e *Plutarcho* reposuit *Crimessum*, quod alii retinuerunt. Ed. Longol. *Crimesium*. voluit, opinor, *Crimesum*. Adde Ind. *Bosius*. Leid. m. *Cymssum*. Voſſ. A. B. et C. *Crinissum*. Mſſ. Codices Vibii Sequeſtris exhibent *Crinisos*, quod propius accedit ad scripturam Codicum meorum. In notis poſt. *Crimissum* praetuli, et in illa editione jam edidi. de varia vocis scriptura v. Interprr. ad Aelian. Lib. II. V. H. cap. 33. num. 15. et Munck. ad Hygin. fab. 273. jam in not. poſt. a me citatum. [Ax. Gu, Ed. Arg, Ult. *Crinissum*. Ed. princeps, Paris. 1. Ald. *Crimnissum*.]

Complures annos] Vide *Strabonem* pag. 270. Buchner. Voſſ. C. *plures annos*.

Mamercum] Catanae tyrannum. vid. *Plutarchus*. *Polyaenus l.* 5. *Strategem.* paullo aliter hoc refert. Commemorat et hunc Mamercum *Diodorus* 16. pag. 547. ubi tamen mendose legitur *Μάρκος* pro *Μάμερκος*. *Lambinus*. Paullo ante male in Edit. Hack. editum eſt *tenebat* pro *tenebant*. Pro *Mamercum* Voſſ. A. *Mamerchum*. C. *Mamorem*.

CAP. III.

1 Quibus rebus confectis quum propter diuturnitatem belli non solum regiones, sed etiam urbes desertas videret, conquisivit, quos potuit, primum Siculos, deinde Corintho arcessivit colonos, quod ab his initio
2 Syracusae erant conditae. Civibus veteribus sua resti-

(p. 572.) *Deinde*] Voss. A. *dein*, et pro *his* idem *iis*. [*Dein* etiam Gu. Ult. Pro *arcessivit*, quod et Gu. habet, Ult. *accersivit.*]

Syracusae] De pulchritudine et magnitudine hujus urbis vide Cicer. 6. Verrina. Ubi dicit, constare eam ex quatuor urbibus maximis. A quo Strabo Lib. 6. dissentit, scribens, Syracusas quinque urbes ambitu suo complecti. Vide Plutarch. in Marcello. Quanta urbs fuerit, rudera ejus indicant, quae non sine magna admiratione coram intuitus sum. *Ernstius*. Hic non agendum de magnitudine urbis Syracusarum, de qua egit Plut. in Marcello pag. 308. et in Timol. pag. 245. item alii. vide Ph. Cluverium Lib. 1. de Sicilia antiqua cap. 12. sed attendendum ad id, quod Nepos dicit: *Corintho arcessivit colonos, quod ab his initio Syracusae erant conditae.* Hanc veritatem agnoscunt ipsi Corinthii apud Diod. Sicul. Lib. xvi. cap. 65. ideo *κρίνοντες δίκαιον εἶναι τοῖς ἀπογόνοις βοηθεῖν*. et sane Corinthii (teste Plut. in Timol. p. 236.) erant *κήδεσθαι μὲν ἀεὶ τῶν ἀποικίδων πόλεων, καὶ μάλιστα τῆς Συρακουσίων, εἰωθότες*. et hoc expertus Timoleon fuit, sciens, suos Corinthios initio jam aequum duxisse Syracusanis succurrere, et quidem *προθύμως*, ut Plut. pag. 237. Hi Corinthii quam fideliter sese pro Syracusanis gesserint contra Poenos, invito Dionysio, patet jam e Diod. Siculo Lib. xiv. cap. 75. quos ad auxilium vocatos, retulerat jam cap. 69. adde Wess. ad num. 32. Syracusae autem dicuntur conditae ab Archia Corinthio, uno ex Heraclidis; sed additur propter Syracusanorum inmensas divitias fabula de Archia hoc, Deum Delphicum consulente, et ejus responso, apud Strabonem Lib. vi. p. 413, 414. et Suidam in voce *Ἀρχίας Συρακούσιος*, cum Suidae interprete. fabulam dico; nam de ea tacet Thucydides Lib. vi. cap. 3. *Συρακούσας δὲ τοῦ ἐχομένου ἔτους Ἀρχίας τῶν Ἡρακλειδῶν ἐκ Κορίνθου ᾤκισε, Σικελοὺς ἐξελάσας πρῶτον ἐκ τῆς νήσου.* ubi non tam magnifice jactat potentiam hujus urbis, ab hoc Archia conditae, nam mox addit: *ἐν ᾗ νῦν οὐκέτι περικλυζομένη ἡ πόλις ἡ ἐντός ἐστιν. ὕστερον δὲ χρόνῳ καὶ ἡ ἔξω, προστειχισθεῖσα, πολυάνθρωπος ἐγένετο.* unde etiam tempus colligi potest, quo ab Archia Syracusae sunt conditae. A Suida male vocatus est Archias hic Syracusanus, ut jam videre alii, et Wesseling. in Observat. ad E. Simsonii Chronic. pag. 496. et ad hanc historiam faciunt, quae mox

tuit, novis bello vacuefactas possessiones divisit; urbium moenia disjecta fanaque deserta refecit; civitatibus leges libertatemque reddidit; ex maximo bello tantum otium totae insulae conciliavit, ut hic conditor urbium

sequuntur: *ut hic* (Timoleon) *conditor urbium earum, non illi, qui initio deduxerant, videretur.* Nempe propter libertatem et alia, Syracusanis a Timoleonte reddita, quae pluris facienda sunt, quam divitiae, primo Syracusarum conditori et ejus sociis debitae; si modo primo conditori acceptae sunt referendae, quae postea demum creverunt. vide de hoc Timoleontis et Corinthiorum, ad auxilium promptorum, facto Plut. Tim. pag. 247.

(p. 573.) *Civib. veter. sua restituit*] Quaedam verba hic absunt Vossiano B. [In Ms. Boecl. et Ax. verba *primum Siculos — sua restituit* desunt.]

Fanaque deleta] Lambini correctionem non probat Savaro, eque suis Mss. mavult *deserta.* Neutrum in suis conspici schedis testatur Cl. Schottus, malim et ipse abesse. Propertius autem opinionem Savaronis videtur juvare: (3, 11, 47.)

> *At nunc desertis cessant sacraria lucis.*

Imo similis locus est Ennii apud Ciceron. lib. 5. Tuscul.

> *Quoi nec arae patriae domi stant, fractae et disjectae.*
> *Jacent Fana flamma deflagrata.*

Gebhardus. *Lambinus* emendavit *deleta*, cum in Mss. et edd. vett. omnibus *deserta* legatur. Audiamus eum: *Quae deleta sunt*, inquit, *refici dicuntur, cum redintegrantur: quae deserta sunt, non reficiuntur, sed colonis arcessitis et conquisitis celebrantur, et frequentantur.* quod verum est. *Savaro* tamen *deserta* aliis Nepotis locis tueri conatur, ut cum *desertas urbes* versu 1. et *desertam Carthaginem* 22, 2, 2. dixit. Sed heic non tam in disceptationem venit, an fana *deserta* (nam et lucos *desertos* dixit *Propertius*) quam an deserta *refici*, recte dicatur. Ne dicam, posteriore loco in edd. et Mss. plerisque *deletam* dici Carthaginem. Schedis Schotti utrumque aberat: *Gebhardi* judicio recte; cui plane assentior. *Bosius.* Leid. m. item Voss. A. B. *deserta. Fanaque deleta refecit* absunt a Vossiano C. pro *urbium moenia* Voss. B. *urbiumque moenia.* [Ms. Boecl. Ax. Gu. Ed. Ult. ceteraeque ante Lamb. excusae *fanaque deserta refecit*, quod optime post Bremium Titzius tuetur: *Cum templa longiore tempore deserta steterunt, ferme etiam in his invenitur, quod reficiatur.* Haec *Titzius.*]

Ex max. bello] Sic e suo cod. legit *Gifanius loco cit.* et in noviss. edititione Boeclerus: suffragante Leidensi. Vulgo edunt *et max. b.* Mox idem cod. Gifanii: *totae insulae*, non *toti*: recte. v. notas ad 18, 1, 6. *Bosius.* Leid. m. *et maxim. bello.* Plut. in Timol. pag. 253. ὥσπερ οἰκιστὴς ἠγαπᾶτο. qui pag. 254. inter alia haec adnotat, in honorem Timoleontis Corinthii populum Syracusanum scivisse, ὁσάκις συμπέσοι πόλεμος αὐτοῖς (p. 574.) πρὸς ἀλλοφύλους, Κορινθίῳ χρῆσθαι στρατηγῷ. [Ax. Gu. Ult. *ex max. b.* ut editum est. Tum Ax. Ult. cum reliquis

CAP. IV.

1 Hic quum aetate jam provectus esset, sine ullo morbo lumina oculorum amisit. Quam calamitatem ita moderate tulit, ut neque eum querentem quisquam audierit, neque eo minus privatis publicisque rebus in-
2 terfuerit. Veniebat autem in theatrum, quum ibi concilium populi haberetur, propter valetudinem vectus jumentis junctis, atque ita de vehiculo, quae videbantur, dicebat; neque hoc illi quisquam tribuebat superbiae. Nihil enim umquam neque insolens, neque
3 gloriosum ex ore ejus exiit. Qui quidem, quum suas laudes audiret praedicari, numquam aliud dixit, quam se

Lumina oculorum amisit etc.] Multos, qui et oculis capti fuerint, moderateque eum casum tulerint, enumerat *Cicero Tuscul.* 5. et *Marcus Marulus Spalatensis*. Schottus. Exempla eorum, qui non modo caecitatem patienter tulerunt, sed etiam lumine mentis, etsi oculis capti, multum privatim publiceque profuerunt, habes in *Passeratii oratione de coecitate*, quam ipse tunc coecus habuit. *Loc*[illegible].

In theatrum, quum ibi con[illegible] *populi haberetur*] Nam [illegible] et Graeciensibus plerisque theatrum pro curia, foro, co[illegible]. vide *Lips. ad Taciti* [illegible] 90. *Bernegger. ad* [illegible] 3. 10. *Jo. Pricaeum* [illegible] 19, 29. et *Buch*[illegible] *in accession. ad Thes.* [illegible]. Adde Frontinum [illegible] cap. 2. E. 6. et L. [illegible] Ed. Arg. Ult. [illegible] *pop.*]

[illegible] *valetud. vectus ju*[illegible] Appius Claudius senex et coecus lectica in senatum latus est. *Gebhardus*. De Timoleonte vide *Plutarch*. pag. 254. *Bosius*. *Junctis* abest Leidensi m. et Vossiano A. [Ult. *valitudinem*.]

Nihil enim umquam] Voss. C. *nihil enim nunquam*.

Ex ore ejus exiit] Adscripserat uni codicum suorum *Barthius*: *Phrasis biblica*. sed ita et *Cicero* loquutus, ut jam *Lambino* observatum. v. Ind. v. *exire*. Bosius.

(p. 577.) *Se in ea re maxdiis grat. ag.*] Sic lego in omnibus edd. excepta novissima Boecleriana, quae τὸ *in* omittit, fidene Ms. codicis, an operarum incuria, dicere non possum. Quare nil mutare volui, praesertim cum sic et alibi noster loquatur. Ut 25, 11, 6. *ne qua in re jure plecteretur*. Laudant ita hunc locum et *Schoppius in Grammat. philos.* ac *Vossius de analog.* 4, 21. indeque colligunt, *quare* elliptice dici pro *in qua re*. Atque sic *ea*

in ea re maximas diis gratias agere atque habere, quod, quum Siciliam recreare constituissent, tum se potissimum ducem esse voluissent. Nihil enim rerum huma- 4 narum sine deorum numine geri putabat. Itaque suae domi sacellum Ἀυτομάτιας constituerat, idque sanctissime colebat.

re esset, ea propter, idcirco: quomodo 1, 4, 5. *eadem re* dixit. *Bosius*. Omnes mei [Gu. Ax. Ult.] *in ea re. τὸ se*, licet in Axen. Codice non reperiatur, necessario adesse debet. [Ax. non habet *maximas diis agere gratias atque habere*, sed: *maxime diis gratias agere a. h.* Gu. *maxime diis agere gratias a. h.*]

Atque habere] Vide Ind. v. *habere*. Bosius.

Recreare] Hirt. Lib. 8. cap. 49. *Defessa tot adversis proeliis Gallia*. Cicer. de Provinc. *Macedonia ita vexata est, ut vix possit se diuturna pace recreare*. Et in Epistol. *Ipsa caussa ea est, ut jam simul cum Rep. quae in perpetuum jacere non potest, necessario reviviscat, atque* recreetur. *Gebhardus*.]Gu. *recr. constituert ut constituissent.*]

Geri putabat] Sic Mss. Schotti, Boecl. et Ed. Ultraj. idque et *Schefferus* non dubitabat in textum recipere. Neque aliter loquutus 4, 2, 4. 10, 8, 4. 14, 5, 1. 23, 12, 1. 25, 12, 3. Vulgo editur: *agi putabat*, quod *Scheffero* videbatur ex glossa natum. *Bosius*. Leid. m. *agi*. sed Voss. A. B. C. [Gu. Ax.] *geri*. *Agere* et *gerere* confusa etiam vidimus ad Dionis cap. 8. num. 4. Ratio est, quia haec verba cognatas sibi habent significationes. *Gerere* pro gubernare, regere, dirigere passim ponitur. Tibullus L. 3. El. 3. vs. 22.

Nam Fortuna sua tempora lege gerit.

Id est disponit, gubernat. Ubi vide Broukhusii notas. Sed eo sensu etiam Verbum *agere* saepe occurrit. Consule Dukerum ad Florum Lib. 4. cap. 3. num. 6. et Cortium ad Sallust. Jugurth. cap. 2. num. 3. *Agere* et *gerere* saepius confundi in MSS. videbimus etiam ad Hannib. cap. 8. Heusingerus dicit, *agi* tantummodo notare *moveri*. In Curtiano, quem adducit, loco, [L. 8. cap. 10, 32.] concedo. Sed infinita loca sunt, in quibus *agere* pro gerere, administrare, ponitur, ut ipse Heusingerus ad Hannib. cap. 8. fateri coactus est.

Sacellum Ἀυτομάτιας constituerat] I. e. fortuiti casus, quod animum hominis athei prodit. *Ernstius*. Denuo Indicem vide. *Bosius*. Ad illa, quae in notis post. de voce ἀυτομάτιας notavi, (p. 578.) illustranda facit locus Lucae in Actis Ap. c. XII. §. 10. τὴν πύλην — ἥτις ἀυτομάτη ἠνοίχθη ἀυτοῖς. ubi ἀυτομάτη notat, non nisi divina ope atque potentia. v. Kuhn. ad Aelian. Lib. XIII. V. H. cap. 43. num. 2. qui ante me jam in eadem fuit sententia. [Ax. *Authomathias*. Ita et Gu.]

CAP. V.

1 Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles accesserunt casus. Nam praelia maxima natali die suo fecit omnia, quo factum est, ut ejus diem natalem
2 festum haberet universa Sicilia. Huic quidam Lamestius, homo petulans et ingratus, vadimonium quum vellet imponere, quod cum illo se lege agere diceret, et

Natali die suo fecit omnia] Sic Trajanus natali die adoptatus est, et ad imperium adspiravit. *Plinius Paneg.* c. 92. [Nisi tamen ibi *natalis* pro die, quo adoptatus est, accipi debet. *Bosius.*] Augusto mense Augusto et primus consulatus et pleraeque victoriae contigerunt. *Sueton. cap.* 31. Idem Augustus sub suum natalem plerumque languit. *Sueton. vita ejus* cap. 81. vide *Muret. ad Tacitum* pag. 116. *Buchnerus.* Fuit autem natalis Timoleontis, XXVII. Thargelionis: nam eo Carthaginienses vicit, teste *Plutarcho.* Bosius. Vide notas meas ad cap. 2. §. 4. adde Plut. in Camillo pag. 138. [Gu. Ax. Ult. *accesserant.* Pro *nat. die suo* Gu. Ax. *nat. suo die.*]

Ejusdem natalem] Sic plerique ediderunt. *Boeclerus* tamen, haud scio an fide sui codicis: *ejus diem natalem.* Vix crediderim intra unam periodum has voces bis adhibuisse Nepotem. Ed. Colon. [Arg. Mag.] *ejusdem natale festum haberet un. Sic.* Non ausim rejicere. *Natale,* subaudi *tempus.* Bosius. Leid. m. et Voss. A. B. C. *ejus diem natalem.* Similes vocum repetitiones enumerat Th. Wopkens Lib. 2. Lect. Tull. cap. 6. et alibi. quare hanc lectionem praefero. [Gu. Ult. *ejus diem natalem,* ut cum Bremio edidi. Ax. cum vulgg. *ejusdem natalem.* Ricklefsius a Cornelio *ut ejus natalem f. h. u. S.* scriptum fuisse, atque *ejusdem* ex *diem,* quod librarius aliquis ad vocem *natalem* adscripserit, ortum arbitratur.]

Lamestius] Sic Mss. quidam et edd. laudante *Magio*; retinuitque *Lambinus* ac multi editorum alii. Nec discrepant alii codices. Ms. Boecl. mox *Lamistio* habet, et Gifanianus vs. 3. *Lamystii. Longolio, Magio, Gebhardo,* aliisque *Laphystius* placet, quoniam *Plutarcho Λαφύστιος* audit. Atque hoc Graecum nomen esse scio: non item, an et reliqua sint. *Bosius.* Leid. m. *Lamoestius.* Voss. A. B. C. *Lamistias.* [Ms. Boecl. Ax. Gu. Ed. Ult. *Lamistius,* et haec in margine: *Apud Plutar. Λαφύστιος legitur.* Heusingerus et Fischerus scribunt, in Dan. codice *Lamystius* legi, sed nihil ex hoc libro ad Timoleontis vitam adnotatum est.]

Vadimonium] De voce hac vide, quae alii notarunt tam heic, quam in Attici vita. Ms. noster codex legit *badimonium.* quod

et complures concurrissent, qui procacitatem hominis manibus coërcere conarentur, Timoleon oravit omnes, ne id facerent. Namque id ut Lamestio ceterisque liceret, se maximos labores summaque adiisse pericula. Hanc enim speciem libertatis esse, si omnibus, quod quisque vellet, legibus experiri liceret. Idem, quum 3 quidam Lamestii similis, nomine Demaenetus, in concione populi de rebus gestis ejus detrahere coepisset, ac nonnulla inveheretur in Timoleonta, dixit, nunc demum se voti esse damnatum: namque hoc a diis im-

idem vocabulum est. Sic in Excerptis ex veteribus lexicis Graeco-latinis, quae H. Stephanus (p. 579.) edidit, ὁμιλ. β. scriptum est ἐγγύην φεῦγε, *Badimonium fuge*, pro *vadimonio*. Quae transpositio literarum pueris nota est. *Ernstius*.

Lamestio ceterisque liceret] Ms. Boecl. *Lamistio et cuivis lic.* Interpolavit forsan sciolus, ob illa vers. 3. *in qua cuivis liceret etc.* Bosius. Sic et Voss. B. C. sed A. *Lam. et quis.* [Ax. Gu. Ult. *Lamistio* (Gu. *Lamystio*) *et cuivis* (Ax. *cujus*) *liceret*.]

Labores summaque pericula] *Labores* passim pro difficultatibus, malis, discriminibus. ut in Hannibale c. 13. *Sic vir fortissimus, multis variisque perfunctus* laboribus, *anno acquievit septuagesimo*. Servius ad Virgilium Lib. 2. Aen. vs. 143. — *Miserere* laborum *Tantorum*, dicit *periculorum*, *malorum*. Consule Broukhusium ad Propertium 1, 16, 25. Graevium ad Justinum Lib. 22. cap. 6. num. 3. et Miscell. Obs. pro Julio et Aug. 1732. p. 25. et 27. sic ΠΟΝΟΣ Graecis. Vide Euripidem in Hecuba 784. et in Oreste 343. Schol. Aeschyli Prom. Vincto 118. Perizon. ad Aelian. 5. V. H. c. 6. unde πολύπονος pro aerumnoso Eurip. Phoeniss. 160. Mox pro *speciem* Voss. B. *spem*, quae voces saepius in Mss. confunduntur. Vide J. Arntzenium ad Victorem de Viris Illustr. cap. 54. num. 1.

Legibus experiri] Voss. C. *experire*. Hanc phrasin inlustrat Snakenburgius ad Curtium L. 8. cap. 10. p. 635. Pro *idem* Voss. A. *id*. Pro *Demaenetus* Leid. m. *Demenatus*. Voss. C. *Demaenatus*. [Pro *Idem*, quod etiam in Gu. est, Ax. Ed. princeps, Arg. utraque Paris. Ult. Long. *Id*. Tum Gu. *Demenatus*. Idem *Lamystii*. Ult. *Lamistii*.]

Rebus gestis ejus detrahere] Ita editum est in Ed. Hack. sed omnes mei codices *de rebus gestis ejus detrahere*. atque sic solet Nepos. vide Gebhardum ad Chabriam cap. 3. Cicero 3. ad Fam. Epist. 8. *Ego si in provincia* detrahere *de tua fama unquam cogitassem*. Consule et Davisium ad Caesarem de Bell. Gall. Lib. 7. cap. 45. Pro *inveheretur* male Voss. A. *inveherentur*. [Gu. Ax. *de reb. g.* sed abest praepositio *de* ab Ult. ceterisque ante Lamb. edd.]

Voti esse damnatum] Sic e Ms. suo *Gifanius* et *Lambinus*, suffragante *Schotto*. Antea legebatur, etiam in memb. Schot-

mortalibus semper precatum, ut talem libertatem resti-
tueret Syracusanis, in qua cuivis liceret, de quo vel-
4 let, impune dicere. Hic quum diem supremum obiis-
set, publice a Syracusanis in gymnasio, quod Timo-
leonteum appellatur, tota celebrante Sicilia sepultus est.

ti: *voti esse compotem*. quomodo *Horatius in Arte*:

— voti sententia compos.

Sed hoc *Gifanio* glossam redolet, cui plane adsentior: vide Ind. v. *damnare*. Idem *Gifanius* e suo cod. mox legit, *namque hoc a diis etc.* quomodo et edd. Gebh. et Heuch. habent. *Bosius*. Leid. m. et Voss. A. C. item Oxon. *compotem*. sed B. [Ax. Gu. Ult.] *damnatum*. Vide Periz. ad Sanctii Minervam Lib. 4. c. 4. num. 14. et Munckerum ad Lactantium Narrat. Fabul. Lib. 10. fab. 8. Pro *restituerent* Voss. B. C. item Leid. m. *restitueret*. *Liceret* abest a Vossiano C. Edidi (p. 580.) nunc etiam *restitueret*, Codices secutus; sed *restituerent* (Dii) melius convenit ingenio Timoleontis, qui nihil rerum humanarum sine deorum numine geri putabat: uti Noster in fine cap. praeced. [Optimi libri, Ax. Gu. Ult. cum Gif. codice et Magii Stephanique edd. *namque hoc*, quod cum Heusingero, Tzschuckio aliisque reposuimus. Vulgati: *namque haec*, quod et ipsum ferri potest. V. Bremium ad Cic. de Fin. 1, 6. pag. 33. Tum *restitueret* Ax. Gu. Ult. omnesque ante Lamb. edd. *Restituerent* a Lambino est. Verissime Tzschuckius: *Restitueret*, *i. e. restituere posset. Al. restituerent, ut ad Deos proxime referatur, quod modestius censent magisque pium. At nec ab illo Deorum auxilium excluditur, nec modestia et pietas evanescit.*]

In gymnasio, quod Timoleonteum app.] Non in gymnasio, sed in foro sepultum adserit *Plutarchus*: sed gymnasium nomine hoc in gratiam illius constitutum. *Longolius*. Ejus meminit *Polyaenus lib. 5. in Agathone comm.* 8. Gebhardus. [Ab Ult. edit. *supremum* abest. Eadem cum Paris. 1. Ald. et Lamb. *Timoleontium*. Pro *obiisset* Gu. *obisset*.]

Tota celebrante Sicilia] Vide *Plutarchum extr. vita*, et *Diodorum* 16. cap. 90. *Bosius*.

XXI. DE REGIBUS.

CAP. I.

1 Hi fere fuerunt Graeciae gentis duces, qui memoria digni videbantur, praeter REGES. Namque eos attingere noluimus, quod omnium res gestae separatim sunt relatae. Neque tamen hi admodum sunt multi. 2 Lacedaemonius autem Agesilaus nomine, non potestate,

(p. 581.) DE REGIBUS] Adnotat *Lambinus*, nullis in libris, neque antiquioribus, neque recentioribus, hanc inscriptionem se reperisse. In Boecl. certe ista vitae Timoleontis continuantur. *Gifanius* quoque *Ind. Lucret. v. Vestis* illa cap. 3, 4. *Neque ita multo post Seleucus*, etc. tanquam e vita Timoleontis, fide Ms. cod. sui laudat. *Bosius*. Et ita in tribus meis Vossianis. [Gu. Ax. Ult. omnibusque ante Lamb. edd. Gu. *Hii f.*]

Graeciae gentis] Similiter *Graeciam gentem* dixit Festus. Gellius 7, 5. *Graeciam terram:* qui et *terram Siciliam* 3, 7. et *terram Italiam* eod. Lib. c. 3. *Buchnerus*. Adde *Voss. de construct.* cap. 2. In Ms. tamen Boecler. erat: *Graecae gentis*. Bos. Quatuor mei Codices *Graeciae gentis*. Sic in Alcib. cap. 7. n. ult. mei Codices exhibent, *Manuque collecta primus* Graeciae civitatis *in Thraciam introiit*. Ubi *civitas Graecia* pro ipsis Graecis, pro quo hic *gens Graecia* adhibetur. Vid. Oudendorp. ad Lucan. 7, 847. [Ax. Ed. Ult. *Graecae*. Reliquae cum Gu. *Graeciae*.]

Digni videbantur] Sic non modo q. edd. vett. sed etiam optimus liber Boecl. Nec video, cur mutarint alii in *videantur*. Bos. Leid. m. *viderentur*. Voss. B. *videbantur*. [Etiam Ax. Ult. *videbantur*, sed Gu. cum edit. princ. Paris. 1. Ald. Lamb. Boecler. *videantur*.]

Attingere] Lib. Schotti *adjungere*. Vitis nimirum Graeciae excellentium imperatorum. Nescio, an ideo vulgata lectio moveri debeat. *Gebhardus*. Et *attingendi* verbo hoc sensu usus etiam 16, 1, 1. quamquam et alterum adhibuit 15, 10, 4. *Bosius*. Omnes mei [cum Gu. Ult.] *attingere*.

Separatim] Alio libro, qui regum vitas continebat: ita *Lambinus*. Nec aliter *Vossius* accepit, *de histor. Lat.* 1, 14. Malim aliorum scripta de singulorum rebus gestis intelligi. Nam

fuit rex, sicut ceteri Spartani. Ex his vero, qui dominatum imperio tenuerunt, excellentissimi fuerunt (ut nos judicamus) Persarum Cyrus et Darius, Hystaspis

si de suis loqueretur, *a se* relatas dixisset. Quomodo 24, 3, 5. *in eo libro, quem separatim de eo fecimus.* Bosius. [V. supra in adnotatt. ad Voss. de histor. lat. 1, 14. Mox Gu. *hii adm.* Ult. *ii adm.*]

Lacedaemonius] Ed. Ultraj. *Lacedaemoniis.* Sed repugnat quod statim sequitur, *sicut ceteri Spartani.* Bosius. [Ult. in margine *Al. Lacedaemonius.* Tum Ax. Gu. Ult. ceterique ante Bos. editi *sicut*, non *sicuti*, quod Bosius nulla auctoritate edidit. V. supra ad 10, 9, 3. 14, 4, 1. 18, 13, 1.]

Non potestate] Vide ad 4, 3, 5. et 17, 1, 2. dicta. *Bosius.*

Qui dominatum] Proba lectio, nec pervertenda. Intelligit (p. 582.) enim eos, qui dominati sunt in volentes nolentes, neque legibus alienis se constringi passi sunt. Interpolatum dudum fuerat: *Qui orbem domitum imperio tenuerunt.* Cicero Tuscul. *Civitatem oppressam servitute tenere.* Gebhardus. Olim edebatur: *qui orbem domitum.* Sed jam observavit *Magius*, nullum exemplar huic *Aldi* lectioni suffragari. Venetum, eodem teste, habebat, *imperio retinuerunt.* Sed receptam lectionem facile tuentur loca alia, 14, 4, 1: 1, 3, 5: 1, 1, 2. et praesertim 20, 3, 5. *Bosius.* Voss. C. *dominatum imperium.* Ceteri cum Bosio faciunt. Pro *excellentissimi* Leid. m. *excellentissimum.* [Ed. Paris. 1. Ald. Iunt. *qui orbem domitum imp. ten.* sed Gu. Ult. ut editum est. Bremius Cornelium *qui dominatum cum imperio tenuerunt* scripsisse opinatur.]

Cyrus] Major scilicet, Cambysis filius, Astyagis e filia nepos: cujus res, praeter scriptores historiae universalis, (e quibus praecipui sunt *Herodotus, Diodorus Siculus* et *Justinus*) persequuti sunt *Xenophon in Cyropaedia*, et *Ctesias in Excerptis Photianis.* Bosius.

Darius Hyst. filius] De quo consulendi iidem scriptores, Xenophonte excepto. Quaedam et noster habet 1, 3. *et deinceps: itemque* 2, 2. *et seqq.* Bos. Leid. m. *Ystaspi.* Voss. A. *Hirtapsi.* C. *irtapsi.* Ante Cyrum et hunc Darium fuit Darius Medus, a quo *nummi Darici* sunt cusi (de quibus consulendus Wesseling. ad Herodotum Lib. IV. cap. 166.) qui est Xenophontis Cyaxares, Estherae Ahasverus. De quo pluribus egit Perizon. ad Aelian. Lib. 1. Var. H. cap. 22. §. 5. Interpr. ad Danielem c. VI. comm. 1. Wess. ad Simsonii Chronic. A. M. 3644. Verum hunc, inter excellentissimos non memorandum, omisit Nepos; licet tamen hic jam fundamen Persici Regni straverit, ut utar verbis Stanlei ad Aeschyli Persas vers. 767. de hoc Dario Medo pluribus agentis. [Ult. *Dareus* utroque loco. v. Goerenz. ad Cic. de Legg. 2, 3. p. 113. de Fin. 5, 30. pag. 650. Tum Gu. *Hyrtapsi.* Axen. *Hyrptasi.* Ed. princ. utraque Paris. *Histaspi.* Arg. *Hystapsis.* Ald. Lamb. Boecler. *Histaspis.* Ult. ut in textu legitur, atque ad marginem: *Brixianum exemplar Hystaspi.*]

Uterque privatus] De Cyro omnia nota, et fabulis admixta. Sed hunc Darium, Hystaspis filium, inter obscuros viros et nullo genere ortos numerant Historici. Sed errant tota via, nam hic fuit haud ignobilis juve-

filius, quorum uterque privatus virtute regnum est adeptus. Prior horum apud Massagetas in praelio cecidit. Darius senectute diem obiit supremum. Tres 3

nis, sed inter ipsius Cyri agnatos, dum pater ejus Hyſtaspes fuit frater patruelis Cyri; unde a sex Perſarum principibus, qui contra Magos conſpirarunt, septimus adscitus eſt socius. Fuit quidem pharetrophorus Cyri, et doryphorus Cambysis; sed ad hujusmodi munia Regibus nobilissimi adolescentes tradebantur. Haec latius exsequitur Perizon. ad Aelian. Lib. XII. V. H. cap. 43. quid? Darii pater fuit Achaemenides. Vid. Herodot. Lib. I. cap. 209. unde reges Persarum oriundi dicuntur. Vid. l. l. cap. 125. et quem ibi laudat Weſſelingius.

Virtute] Primo conjuratione, quae ei aditum ad regnum aperuit, deinde equisonis dolo. Vid. Herodot. Lib. III. a cap. 70. ad cap. 88. et Juſtinum pueris notum. Adde Bosium ad Milt. cap. 3. §. 1. Stanlei ad Aeschyli Persas vs. 780. suspicatur, Darium non ſtatim poſt Magum interfectum accepiſſe regnum; sed nonnullos e conjuratis caeteris ante Darium illud occupaſſe, et illis e medio sublatis regno demum fuiſſe potitum; quia Aeschylus inter reges Perſicos numerat Maraphin et Artaphrenem. Animum sine dubio Dario addidit Cyri somnium (quod somniaverat Cyrus, quum annum vigesimum agebat Darius) et ejus interpretatio. Vid. Herodot. L. I. cap. 209, 210. Viſus enim Cyrus fuit in somno videre Darium, Hyſtaspis natu maximum filium, in humeris habentem duas alas, quarum altera Aſiam, altera Europam inumbraret. Interpretatio inſomnii fuit, Cyri regnum ad Darium poſt Cyri mortem eſſe (p. 583.) perventurum, quae eventu fuit confirmata. Sed hoc prospero succeſſu elatus et inflatus Darius non quievit, donec altera ala Europam inumbraret, unde Graecis bellum intulit. Haec, credo, unica fuit belli Persici origo, conjuncta cum odio in Europaeos: non vero ancillae Atticae, ab uxore ejus, Atoſſa expetitae, de quibus Weſſel. ad Herodot. Lib. III. cap. 134. lin. 5. et Perizon. ad Aelian. L. XII. V. H. cap. 53. num. 3. ubi Aelianus aliam belli cauſſam profert, diſſentiens a se in Hiſt. Animal. ut Perizonius adnotat. Nam ex hoc eodem Herodoti capite patet, Darium animo hoc bellum agitaſſe, antequam ad illud eum incitaverat uxor. Attamen alteram somnii partem nec ille, nec ejus poſteri impletam viderunt. Sed pluribus haec exsequi non patitur notarum modus. Sed ad Miltiadem cap. 4. de caeteris hujus belli cauſſis egi. Quam prudenter insidias sibi structas evitaverit, vid. Aelian. Lib. VI. V. H. cap. 14.

In praelio cecidit] In praelio contra Scythas sive Maſſagetas eum cecidiſſe, etiam *Herodotus* I. *Polyaenus* 8. *Justinus* I, 8. et *Valer. Maxim.* I, 10. scribunt: sed in acie captum et cruci affixum, *Diodorus* 2, 44. Aliter item *Xenophon* 8. et *Ctesias in Persicis*, qui ex acie saucium elatum, et in caſtris suis mortuum ajunt, poſtquam filiis praecepta dediſſet. Rurſus aliter *Joannes Malela*, et *Lucianus libro de longaevis*. Vide *Usserii Annal. V. T.* pag. 140. et 149. *Bosius*. Adde T. Hemſt. ad Lucian. T. I. p. 608, 609. et Weſſeling. ad Diodori locum, et ad Herodoti L. I. c. 214. lin. 78.

Cecidit] V. C. Schotti *occidit* habuit. Non ita solet Noſter. *Bos.*

sunt praeterea ejusdem generis, Xerxes, et duo Artaxerxes, Macrochir et Mnemon. Xerxi maxime est illustre, quod maximis post hominum memoriam exer-
4 citibus terra marique bellum intulit Graeciae. At Macrochir praecipuam habet laudem amplissimae pulcherrimaeque corporis formae, quam incredibili ornavit virtute belli: namque illo Perses nemo fuit manu fortior.

Leid. m. *cecidit.* Voss. A. B. C. *occidit.* [Ax. Gu. Ult. ut editum est.]

Xerxes] Cujus res, praeter jam laudatos scriptores, fusius enarrat *Petrus Bizarrus l. 2. rerum Persicarum.* Quaedam et noster narrat 2, 2. *et deinc.* qui et alibi ejus meminit. *Bosius.* Leid. m. et Voss. A. C. *Xerses* et *Artaxerses.* [Ax. *Xerses et duo Artaxerse*, pro *Artaxerxae.* Mosche. Gu. *Artaxerxe.* Ed. princeps *Artaxerxae.* Pro *ejusdem gen.* Ax. *ejus gen.*]

Macrochir] Mendose legitur in omnibus libris, *Macrochir quoque et M.* Hoc enim significat harum vitarum scriptor, tres esse reges ejusdem generis, nempe Xerxen unum, duos Artaxerxes, quorum alter *Macrochir*, alter *Mnemon* dictus est. Artaxerxes autem Macrochir Xerxis filius erat, alter vero, qui Mnemon dictus est, Darii posterioris, qui *nothus* dictus est, et Parysatidis filius, Cyri minoris frater. Parysatis porro Artaxerxis Longimani soror, Xerxis filia, fuit. Atque haec fere ex *Plutarcho* et *Diodoro.* Nam *Ctesias* longe diversa tradit, quae prudens praetereo. *Lambinus. Quoque* addunt Leidens. m. et Voss. A. Pro *Macrochir* B. *Machrodne.* [Ax. Ed. Ult. *quoque* omittunt, quod Gu. cum reliquis ante Lamb. excusis addit. Pro *Macrochir* Ax. utroque loco *Macrodne.*]

Mnemon] Hujus res, praeter *Ctesiam, Diodorum, Justinum,* separatim tradit *Plutarchus in vita illius*, et magnam partem auctor *librorum septem de expeditione Cyri*, fratris ejus, sive is *Xenophon* est, sive *Themistogenes Syracusanus.* Bosius. Leidens. m. *Memion.* Voss. B. *Memno.* C. *Memnon.*

Xerxi] *Xerxi* positum pro *Xerxis.* Est autem haec sententia, Xerxis factorum hoc maxime est illustre, etc. *Lambinus.* Vide not. ad 2, 1, 1. et 17, 1, 2. Similiter loquutus est 3, 2, 2. *Bosius.*

Maximis exercitibus terra marique bellum intulit Graeciae] De hoc bello vide supra 2, (p. 584.) 2. *et deinceps*, quaeque nos ad ea capita adnotavimus. *Bos.* Burm. ad Ovid. L. 13. Met. vs. 215. ad probandum plurium Ablativorum concursum optimis Auctoribus usitatum, adducit hunc locum isthoc modo: *Maximis exercitibus terraque marique bellum intulit.*

Perses nemo fuit manu fortior.] In ora Ms. mei Codicis vetusta manu additum invenio: *Namque illo Persarum nemo fuit pulcrior, nemo fortior.* Cui lectioni quisque tantum tribuat, quantum velit. Ego nihil corrigo. *Ernstius.* Pro *Persarum* membranae Schotti *Perses.* Quomodo et alibi MSS. codd. habent, ut 7, 9, 5. Quod autem in Ms. Ernst. fuit: *nemo fuit pulchrior, nemo fortior*: haud dubie a manu sciolí cujusdam est, qui cum

Mnemon autem justitiae fama floruit. Nam quum matris suae scelere amisisset uxorem, tantum indulsit dolori, ut eum pietas vinceret. Ex his duo eodem nomine morbo naturae debitum reddiderunt, tertius ab Artabano praefecto ferro interemtus est.

videret, *pulcherrimae corporis formae* paullo ante mentionem factam, eam neque heic omittendam putavit. *Bosius*. Leid. m. et Voſſ. A. B. C. *Perses*. Atque ita scribendum docet Oudendorpius ad Frontini ſtrateg. lib. 2. cap. 2. not. 46. Pro *habet laudem* Voſſ. A. *haberet laudem*. Pro *fortior* Voſſ. B. *ferocior*, *Ferox* quidem in bonam partem pro forti ſtrenuoque ac audaci ponitur, ut discimus e Themiſtocle cap. 2. et Cortio ad Salluſtii Catilin. cap. XI, num. 5. item aliis. Sed, an *manu ferox* eo sensu dicatur, inquirendum reſtat. *Aetate viribusque ferox* Livio Lib. 3. cap. 70. [Gu. Ax. Ed. Ult. *Perses* *nemo*, ut 15, 5, 1. *nemo Thebanus*. Reliquae ante Staver. *Persarum*. Tum Ax. *manu fuit ferocior*, non: *manu fortior fuit*. Gu. *manu fuit fortior*.]

Matris suae] Paryſatidis, quae Statiram uxorem ejus veneno necavit. Vide *Ctesiam* et *Plutarchum*. Bosius.

Tantum indulsit dolori, etc.] Nempe, matre Babylonem dimiſſa, solum ancillam ejus Gingin, seu (ut *Ctesias* vocat) Gingen, miniſtram sceleris, supplicio affecit. *Pietas* igitur erga matrem intelligenda eſt, non erga defunctam uxorem, ut vir doctus videtur accepiſſe. Adde Ind. v. *dolor*. Bosius.

Duo eodem nomine] Duo Artaxerxes. *Lambinus*.

Morbo naturae debitum reddiderunt] Lucretius 3, 985. *Vitaque mancupio nulli datur, omnibus usu*. Idcirco quia propria non eſt, aliena eſt, veluti que debitum reſtituendum. Pari elegantia loquitur Curtius 10, 5, 3. *Dimissoque vulgo, velut omni vitae debito liberatus, fatigata membra rejecit*. Unde Fatum ac Mors Creditori seu Depositori aequiparantur; qui *repetere* sive *reposcere debitum* proprie dicuntur. Propertius 2. eleg. 1. *Quandocunque igitur vitam mea fata reposcent*. Curtius 6, 10, 33. *Ego in ipso robore aetatis eripior; tibi carnifex spiritum adimet, quem si fortuna exspectare voluisset, natura reposcebat*. Idem 7, 10, 9. *Interroganti, quo pignore fidem obligaturi essent, vitam, quam accepissent, pignori futuram esse dixerunt, reddituros, quandocunque repetisset*. M. Tullius Tuscul. Disputat. 1, 39. *Natura dedit usuram vitae tanquam pecuniae, nulla praestituta die. Quid est igitur, quod querere, si repetit, cum vult?* (p. 585.) *Ea enim conditione acceperas*. Nec non commodanti. Idem Curtius 10, 6, 6. *Credere licet, tantum virum Deos accommodasse rebus humanis, quarum sorte completa, cito repeterent eum suae stirpi*. Gebhardus. Similia paſſim apud *Senecam* et alios invenias. *Bosius*. *Reddere* proprie hic adhibet Noſter, quia vita tanquam debitum reſtituenda. *Reddere* enim proprie de debitis vel creditis uſurpari docet Servius ad Virgil. 2. Aen. vs. 360. Hinc paſſim *reddere vitam, animam etc.* dicitur. Vide Interpr. ad Propertium 1, 6, 26. et Burmann. ad Ovidii Ibin. vs. 407. *Naturae debitum*

persolvere dixit Hyginus fab. 26. et fab. 52. *Ex qua qui biberet*, debitum naturae *solvebat*. Pro *indulsit* Voss. B. [Ax.] *indulxit*.

Tertius ab Artabano] Scilicet Xerxes. Lege *Justinum in princ.* L. 3. et *Orosium* 2, 11. Magius. Commemorat hanc Xerxis caedem et *Aristoteles* 5. *polit.* 10. *Ctesias* autem haec aliter narrat. *Lambinus*. Adde *Diodorum Sic.* 11, 19. Bosius. De Aristotelis hoc loco vide Wess. ad Diodor. Sicul. Lib. XI. cap. 69. num. 11. Voss. A. *Arthabano*. B. [Ax.] *Arthebano*.

Interemtus est] Ita rescripsi, sequutus Mss. Boecl. et Leid. utque vitarem κακοφωνίαν. Nam vulgo edunt *interfectus est*. Bosius. Voss. B. *interemptus*. [Ax. Gu. Ult. Bosii lectionem confirmant.]

CAP. II.

1 Ex Macedonum autem genere duo multo ceteros antecesserunt rerum gestarum gloria: Philippus, Amyntae filius, et Alexander Magnus. Horum alter Baby-

Genere] Ita ferme loquitur Curt. Lib. 7. cap. 42. *Statuerat autem parcere urbi conditae a Cyro: quippe non alium gentium illarum magis admiratus est, quam hunc regem et Semiramim, in queis et magnitudinem animi et claritatem rerum longe emicuisse credebat.* Gebhardus. Ms. Schott. et Edit. Ultraj. *gente*. Sed *generis* voce hoc sensu et paullo ante cap. 1, 3. usus est. *Bosius*. Leid. m. et Voss. A. B. *gente*. *Genus* tamen saepissime pro gente ponitur. Virgil. 1. Aeneid. vers. 10.

Inferretque deos Latio, genus unde Latinum.

Auctor consolationis ad Liviam Augustam vers. 17.

Ille, genus, Suevos, acre, indomitosque Sygambros
Contudit, inque fugam barbara terga dedit.

A. Gellius Lib. 4. N. Att. c. 16. *M. Varronem et Nigidium, viros Romani generis doctissimos comperimus.* Hyginus fab. 2. *Iniit consilium cum totius generis matronis.* Florus Lib. 2. cap. 3. num. 4. de Liguribus: *Tuti locis ac fuga, durum atque velox genus, ex occasione magis latrocinia, quam bella faciebant.* Ubi vide Dukeri notas. [Ed. Paris. *gñe*, unde *gente* factum. *Heusinger*. *Gente* etiam Ax. Gu.]

Duo multo ceteros antecess. rer. gest. gloria] Ita ferme loquitur *Curtius* 7, 6, 20. Gebhardus. Hinc Plinius Lib. IV. N. H. cap. 10. ait: *Macedonia duobus inclyta regibus.*

(p. 586.) *Alexander Magnus*] Ad differentiam ita dictus, ob magnas tamen res gestas, alterius, nempe *Molossi*. Hic maximo licet fuerit animo, magni tamen nihil gessit. Cum in Italiam, ait A. Gellius 17, 21. transiret, bellum Populo Romano fa-

lone morbo consumtus est. Philippus Aegis a Pausania, quum spectatum ludos iret, juxta theatrum occi-

cturus, dixisse fertur, se quidem ad Romanos ire quasi in ἀνδρονίτην, Macedonem isse ad Persas, quasi in γυναικονίτην. Sed prius, quam bellum faceret, vita decessit. Cum altero, videlicet Magno, componit Livius L. Papirium Cursorem Lib. 9. c. 16. sub fin. Cujus sententiam repetunt Ammianus Marcellinus L. 30. et P. Orosius Lib. 3. cap. 15. Sed Murctus Lib. 15. Var. Lect. cap. 14. Livium sibi contradixisse ostendit. *Ernstius*. Rerum ab Alexandro gestarum scriptores recenset *Freinshemius prolegomen. in Curtium* cap. 4. cujus indiculum supplet *Reinesius epistola* 38. *ad Rupertum*, quae et apud *Rupertum in observationib. ad Besoldum* cap. 8. legitur. Ex iis, qui supersunt, praecipui, *Curtius*, *Arrianus* et *Plutarchus*. E recentioribus diligenter eas digessit *Usserius in Annal. V. T.* Bosius. Alexander videtur mihi etiam *magnus* esse dictus, ut distinguatur ab Alexandro, Amyntae filio, Macedonum rege, qui quidem famam sua virtute illustravit, ut patet ex Herodoto Lib. v. cap. 17. et seqq. et Justino Lib. vii. cap. 2. et seqq. de cujus stemmate Herodotus Lib. viii. cap. 139. cum Clar. Valckenarii nota, qui, ut notum, φιλέλλην (caussam vide apud Plutarch. in Arist. p. 327.) fuit cognominatus, et Lib. ix. cap. 45. de cujus interitu et successore Wess. ad Diodor. Sicul. Lib. xv. cap. 71. plura de illo idem Herodotus l. l. cap. 140. et seqq. et Lib. ix. cap. 44. et seqq. Hic Alexander est, a quo corruptus Cimon dicebatur; sed falso. Vid. Plut. Cim. p. 487. ubi Cimon in judicio sese sistens frugalitatem et continentiam Macedonum sub hoc Rege viventium maxime laudat. Sed hic noster Alexander hujus Regis famae rebus suis, fidem fere superantibus, obscuritatem attulit; nam is primus Macedonum res, antea tenues, auxit, illustravit et ad summum potentiae decus adduxit, item Asiam et Europam domuit primus. Confer Appian. Alexandr. praef. pag. 8. et Justinum a Lib. vi. ad Lib. xiii. et alios, qui de Alexandri virtutibus scripserunt. Post hunc Alexandrum plures Macedones ejusdem nominis exstitere, illustres quidem, sed nulla ex parte aequipararunt hunc Philippi filium; neque etiam Alexander, Epiri rex, nostri avunculus, qui nec fuit, nec dictus est *Magnus*: de quo Alexandro, et ejus interitu Strabo Lib. vi. p. 393. Plinius Lib. iii. N. H. cap. 10. pag. 166. Justinus Lib. xii. c. 2. cum interpretibus, item Livii L. viii. cap. 24. Philippus, Alexandri pater, praecedentium Macedoniae regum gloriam obscuravit, quia, Atheniensibus aliisque Graecis ad Chaeroneam devictis, imperium Graecis ademit, et ad Macedonas transtulit. Vid. not. post. et ad Aristidem p. 311. et 318. sive in notis pag. 556.

Morbo consumtus est] Quo genere morbi, incertum est. A. Gellius Lib. 17. cap. 21. cum Nepote dicit: *obiit mortis diem*. Mortis genus non indicat. *Ernstius*. De genere mortis Alexandri difficile dictu est, et magna inter historicos veteres dissensio atque controversia: sed tamen haec habetur omnium verissima sententia, Alexandrum febre, ex immoderato vini potu et commessatione apud Medum contracta, Babylone interiisse. *Lamb.* Vide *Usserium* pag. 398. A Ms. Boecl. aberat τὸ *est*. Bos. *Est*

2 sus est. Unus Epirotes, Pyrrhus, qui cum populo Romano bellavit. Is quum Argos oppidum oppugnaret in Peloponneso, lapide ictus interiit. Unus item Si-

abest a Voss. B. De Alexandri morte nonnulla etiam notavi ad (p. 587.) Eumenis vitam cap. 2. in not. post. et novissimis. De criminatione, quod Aristoteles cum aliis auctor fuisse mortis Alexandro visus fuerit, egit Stanlejus Hist. Philos. P. V. cap. 8. ut jam monuit Reimarus ad Dionem Cassium Lib. XXVII. cap. 7. [Gu. Ult. cum omnibus ante Heusing. edd. *cons. est.* Ita etiam Ax. falliturque Heusingerus, qui *est* ab hoc codice abesse dicit.]

Philippus Aegis a Pausan.] Aristoteles 5. politic. 10. ἡ δὲ, inquit, Φιλίππȣ ὑπὸ Παυσανίȣ διὰ τὸ ἐᾶσαι ὑβρισθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν περὶ Ἄτταλον. Lege *Diodorum Siculum* in Lib. de gestis Philippi (*fine libri* 16.) *Justinum* 9, 6. *Orosium* 3, 14. Meminit *Plutarchus in Alexandro*, et *Ovidius in Ibin.* Magius. Ad de *Ciceron. de fato* c. 3. *Aelian. Var.* 3. *extr. Val. Max.* 1, 8. *Plutarch. Alexandro: Pausaniam Arcadicis: Josephum* 11, 8. Persarum insidiis interfectum, fingit Alexander apud *Curtium* 4, 1, 12. et *Arrianum* 2. Bosius. Leid. m. *Egys.* Voss. A. [Gu.] *Aegys.* B. *Thebis.* Forsitan, quia inter codices de scriptura hujus Macedoniae urbis non convenit, incidit in scriptorem Nepos, in cujus Codice scriptum est *Aegeis.* Varie enim haec urbs scribitur. Vide ad Stephan. Byz. in voce Αἰγαὶ πολλαί. Interpr. ad Hygin. fab. 219. Vales. et Wessel. ad Diodor. Siculi Exc. de Virt. et Vit. pag. 563. in Diodor. Siculo Lib. XVI. cap. 92. testatur Cl. Wesseling. pro *Αἰγαῖς* in ora Steph. legi *Αἰγέαις.* Athenienses, nuntiati Philippi, paullo post victoriam ad Chaeroneam reportatam interfecti, morte, εὐθὺς ἔθυον ἐυαγγέλια, καὶ στεφανȣ̃ν ἐψηφίσαντο Παυσανίαν, a Demosthene, qui Philippi mortem clam resciverat, ad audendum in futurum praeparati. Pluribus haec refert Plut. in Demosthene pag. 855. Sed hoc decretum fuit irritum; nam statim a Perdicca cum sociis, multis ictibus confossus, interiit. Vid. Diodor. Sicul. Lib. XVI. cap. 94.

Epirotes Pyrrhus] Cujus res, praeter *Justinum, Florum*, alios, separatim composuit *Plutarchus.* Bosius. Pro *Peloponneso* Leid. et Voss. A. C. *Peloponenso.* Sed B. *Peloponnesso.*

Lapide ictus interiit] Alii volunt tegula: Auctor de Viris illustrib. cap. 35. *Tum in Graeciam regressus, dum Argos oppugnaret, ictu tegulae prostratus est. Polyaenus l.* 8. testae ictu exanimatum refert: ἐμπεσȣ́σης ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτȣ̃ κεραμίδος. Quae verba reperiuntur apud *Plutarchum.* Sed Nepotis opinionem roborat *Paulus Diaconus* l. 2. cap. 20. *Apud Argos Achaiae florentissimam urbem Spartani regni aviditate seductus, saxo ictus occubuit.* Verbotenus descripsit *Orosium* l. 4, 2. Justinus 25, 5, 1. *Dum Antigonum in urbe clausum expugnare conatur, inter confertissimos violentissime dimicans, saxo de muris ictus, occiditur.* Zonaras Tom. II. Πύῤῥος μὲν ȣ̓̃ν ἐπιφανέςατος ἐν ςρατηγοῖς γενόμενος, ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ςρατεύσας ȣ̓ πολλῷ ὕςερον ἐν Ἄργει ἀπέθανε. γυνὴ γάρ τις, ὡς λόγος ἔχει, παριόντα αὐτὸν ὁρᾷν ἀπὸ τȣ̃ τέγȣς ἐπιθυμήσασα ἐσφάλη, καὶ ἐμπεσȣ̃σα διέφθειρεν αὐτόν. *Gebhardus.* Tegulae ictu Pyr-

culus, Dionysius prior. Nam et manu fortis, et belli peritus fuit, et, id quod in tyranno non facile reperitur, minime libidinosus, non luxuriosus, non avarus, nullius rei denique cupidus, nisi singularis perpetuique imperii, ob eamque rem crudelis. Nam dum id studuit munire, nullius pepercit vitae, quem ejus in-

rhum occubuisse, etiam *Pausanias Atticis*, c. 13. *Strabo* 8. p. 678. et *Ovidius in Ibin.* vs. 303. scribunt. *Bosius*. Oxon. *lapidis ictu*. Obsessi solebant mulieres et servos in tectis ponere; uti Plataeenses apud AeneanPoliorc. pag. 1646. Ἅμα δὲ τούτοις τὰ γυναῖα καὶ οἱ οἰκέται ἦσαν ἐπὶ τοῖς κεράμοις. Thucydides de Atheniensibus et Corcyraeis, Lib. III. cap. 74. αἱ δὲ γυναῖκες αὐτοῖς τολμηρῶς ξυνεπελάβοντο, βάλλουσαί τε ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῷ κεράμῳ. De Pyrrhi capite et ossibus Pausan. Lib. II. c. 21. p. (p. 588.) 21. et Valer. Maxim. Lib. V. cap. 1. Ext. 4.

Dionysius prior] De quo multa noster 10, 1. et 2. *Bosius*. A Diodoro Siculo Lib. XV. cap. 23. vocatur Persarum rex, et hic Dionysius, μέγιστοι τῶν τότε δυναστῶν. *Prior* a Latinis vocatur, ut distinguatur a filio. Vid. Harduin. ad Plinium Lib. XII. c. 1. sect. 3. n. 5. De Dionysii hujus patre vid. not. post. et Perizon. ad Aelian. Lib. XII. V. H. c. 46. num. 2. [*Item* abest ab edit. Paris. 1. Ald.]

Non luxuriosus] Cicero L. V. Tuscul. Disput. cap. 20. scribit: *De hoc homine a bonis auctoribus sic scriptum accepimus, summam fuisse ejus in victu temperantiam.* Vid. not. post. [Ax. *et id quod non facile in tyranno reperitur.*]

Non avarus] Syracusanos tamen, (olim tam divites, ut inde proverbium ortum sit de divitibus et sumptuosis, οὐκ ἂν ἐκγένοιτο αὐτοῖς Συρακουσίων δεκάτη, teste Stephano Byz. in voce Συρακοῦσαι) intra quinquennium ad paupertatem per imperata redegit. vid. Aristotelem L. V. Politic. cap. 11. pag. 308. confer L. II. Oecon. p. 392. hinc quoque nata ejus sacrilegia, de quibus praeter alios Valer. Maximus Lib. 1. cap. 1. pag. 34, 35. et Kuhn. ad Aelian. Lib. 1. V. H. cap. 20. Syracusanorum urbem magnis opibus fuisse praeditam, quum Dionysius tyrannidem occupavit, docet Cicero L. V. Tuscul. Disputat. cap. 20.

Nullius rei denique cup.] Itaque solebat dicere, *tyrannum non equo insidentem, sed pedibus tractum, tyrannidem relinquere debere.* Et cum aliquando rebus suis dissidere coepisset, approbavit et arripuit illud a quodam dictum, καλὸν ἐντάφιον τυραννίς. Et ad extremum tyrannidem suam ita stabilivit, ut *adamante vinctam esse* diceret. *Lambinus*. Vide *Diodorum Sicul.* 20. et *Livium* 24, 22. Bos. Plutarch. in Solone pag. 89. Dionysii dictum refert, verum, de se ipso: Ἀξιώσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ δοθῆναί τινι πολιτῶν πρὸς γάμον, ἔφη, τοὺς μὲν τῆς πόλεως νόμους λελυκέναι τυραννῶν, τοὺς δὲ τῆς φύσεως οὐκ εἶναι δυνατὸς βιάζεσθαι, γάμους νυμφαγωγῶν παρ' ἡλικίαν. [Ax. Gu. *nullius denique rei cupidus.*]

Ejus insidiatorem] *Imperii* scilicet, non *vitae*, adeoque et heic pronomen relativum ad remotius nomen referendum. Vide ad 19, 2, 5. *Bosius*. Populum, qui post ejectum Thrasybulum,

3 sidiatorem putaret. Hic quum virtute tyrannidem sibi peperisset, magna retinuit felicitate, majorque annos

sexaginta annos libertate sua usus erat, singulari unius imperio iterum subjicere, hoc opus, hic labor erat. Vid. Diodor. Sicul. Lib. 11. cap. 67, 68. licet invisa tunc esset Democratia; ut alibi dixit Dionysius posterior. (Vid. Perizon. ad Aeliani Lib. XII. V. H. cap. 60. num. 3.) Cur Marsyam interemerit, vid. Plutarch. in Dione pag. 691, 692. Leptinem fratrem, qui Syracusanis erat carissimus, non quidem palam urbe expellere sustinuit; sed eum astute ablegavit Himeram; (vide pluribus haec memorantem Aenean Poliorc. cap. 10. p. 1657.) eumque mera ex invidia hostibus prodidit. Vid. Interprr. ad Aelianum Lib. XIII. V. H. cap. 45. ubi, consentiente Plutarcho, narratur, hunc Dionysium suam matrem veneno interfecisse. De Le- (p. 589.) ptine, praeter Casaub. ad Aeneae Pol. l. l. Wess. ad Diodor. Sicul. Lib. XIV. cap. 48. et 102. et ad Lib. XV. cap. 17.

Quum virtute tyrannidem sibi peperisset] Virtute belli, consilio, vigilantia, industria, astutia et similibus, cum alioqui scribae cujusdam et privati hominis, unius e multis, esset filius, ut ait *Diodorus*. Idem exstat et apud *Demosthenem in orat. πρὸς Λεπτίνην. Lambinus*. Qua occasione tyrannidem sibi pepererit, *Aristoteles lib. 5. Politic. c. 5. et* 10. et *Diodorus Siculus* l. 13. fuse exponunt. Summa eo redit, quod, optimatibus in crimen affectatae dominationis vocatis et magistratu motis vel exstinctis, studio populi primo imperium belli nactus per hoc facile ad tyrannidem adspiravit. Regnum deinde potentibus affinitatibus et specie popularitatis firmatum ad 38. annos felici imperio tenuit, et sua morte decessit: quod alias rarum est in tyrannis. *Loccenius*.

Magna retinuit felicitate] Hinc a Diodoro Siculo Lib. XIV. cap. 2. vocatur εὐτυχέστατος τῶν δυναστῶν. Attamen hujus Diodori verba confer cum Cic. Tusc. Disp. l. c.

Majorque annos sexag. natus] Vapulat tacite Lambinus censura Savaronis ob temeratam futili conjectura lectionem, cum eodem pene modo loquatur in Annibale. *Gebhardus*. Postquam Syracusarum regnum 38. annis obtinuerat. Xenoph. *Ernstius*. Ita Col. et quibus *Lambinus* usus. Sed Mss. Savaronis: *majorque enim annos sexag. natus*. Quomodo et Boecler. nisi quod *annis*, ut videtur, habet. *Lambinus* sola, ut ait, conjectura ductus, damnata vulg. lectione, ut Latinis auribus inaudita, correxit, *majorque annis sexag. natu*. Quod retinuere alii, *Lambinianas* correctiones sequi soliti, etiam *Loccenius*; etsi *Boeclerus*, quem alias fere sequitur, novissime ediderat, *majorque annis sex. natus*. Et sane sic *Cicero* loquitur 2. *in Verrem* cap. 49. *et in quaestion. Academicis*. Neque tamen altera lectio ferri nequit, si subaudiantur particulae *ante* et *quam*. Ut integre sit, *majorque quam ante annos LX. natus*. Nam et noster alibi dixit, *annos* LXXX, LV, XXIII. *natus*. Vide Ind. v. *natus*. Ne de aliis veterum nunc dicam. Sed quoniam in quibusd. libris legitur, *majorque enim*: non dubito aliquid mendi subesse. Forsan Nepos scripsit: *majorque duo et sexag. annos natus*. Ut nota binarii transierit in *n*, qua litera voculam *enim* a librariis compendio scripturae exprimi notum est. Sane LXIII.

sexaginta natus decessit florente regno; neque in tam multis annis cujusquam ex sua stirpe funus vidit,

aetatis anno Dionysium obiisse, colligas e *Cicer. Tusc. quaest.* 5, 20. ubi *duodequadraginta annos tyrannum Syracusanorum fuisse* scribit, *cum V. et* xx. *natus annos dominatum occupavisset.* Copula, semel corrupto loco, facile potuit excidere. Quod si haec conjectura displiceat, legi possit: *major enim quam sexag. annos natus.* Vel, omisso τῷ *quam*, *major enim s. a. n.* Nam ea particula, sive in textu, sive in ora lecta fuit, facile in encliticam, quae nunc ibi legitur, corrumpi potuit. *Bosius.* Recte vocem *natus* tuetur Bosius, consentientibus MSS. Leid. Voss. A. B. et C. qui pro *annos* exhibet *annus.* Consule Burm. ad Petron. Satyric. cap. 57. pag. 285. Pro *majorque* Leid. m. [Ax.] *majorque enim.* Quod firmat Bosii conjecturam. [Gu. *major enim annos sex. natus.* Ult. vulgatam lectionem confirmat. Vide similia loca, ab Interpretibus laudata, Cicer. Orat. pro Rosc. Amer. c. 14. *Annos natus major quadraginta.* Ita enim h. l. optimi libri. Liv. 45, 32. *Nomina deinde sunt recitata principum Macedonum, quos cum liberis majoribus quam quindecim annos natis praecedere in Italiam placeret.* Gell. 1, 12. princ. *Qui de virgine capienda scripserunt, — minorem, quam annos sex, majorem, quam annos decem natam, negaverunt capi fas esse.*]

Decessit] *Plinius* 7, 53. gaudio vitae supremum diem obiisse tradit. *Diodorus* 15. paullo aliter. *Lambinus.* Ad Plinii locum c. Harduinum, et Wess. ad Diodori locum cap. 74. num. 34. et 46. Regnavit octo et triginta annos. Vid. praeter Cic. L. v. Tusc. Disput. cap. 20. Val. Maxim. Lib. ix. cap. 13. ext. 5. et Diodor. Sicul. l. l. cap. 73. cum Wesselingii nota ad n. 29. quid de ejus sepultura scripserit Philistus, vide Plut. Pelop. p. 296.

Ex tribus uxoribus] Vapulat heic *Lambino* aliisque Nepos; quoniam, ut volunt, Dionysius duas tantum uxores habuerit. Et sane duas solum memorant *Cicero Tusc.* 5, 20. *Valer. Max.* 9, 13. *ext.* 5. *Aelianus* 13, 10. *et Diodorus* 14. sed uno die ductas ac eodem tempore in matrimonio habitas, postquam denuo tyrannidem recepisset. Verum, cumprimum eam occupasset, duxerat Hermocratis Syracusani filiam, quae ob immanes Syracusanorum contumelias ipsa (p. 590.) sibi mortem conscivit. Sic diserte *Plutarchus princ. Dionis.* quem si recte inspexissent viri docti, nae illi erroris haud arguissent nostrum, nec eorum unus de *tertia concubinae vicem implente* cogitasset. *Bos.* Prima Dionysii uxor fuit filia Hermocratis, quae (ut Plutarchus ait) sibi conscivit mortem. Quod jam in post. not. post Bosium docui; adde Wess. ad Diodor. Sicul. Lib. xiii. cap. 112. quod hujus uxoris factum Lib. xiv. cap. 44. ita narrat, ut conjiceret, eam ab aliis fuisse trucidatam. Duarum deinceps uxorum eodem tempore a Dionysio ductarum fuit altera Doris Locrensis, Xeneti clarissimi civis filia, (v. Wess. ad Diod. l. l. et Interprr. ad Val. Maxim. L. ix. cap. 13. num. 36.) mater Dionysii posterioris, (ut Clearchus scribit in libro quarto Vitarum apud Athenaeum Lib. xii. c. 11. pag. 541.) altera Aristomache, Hipparini f. Dionis soror, amplissimo loco nata, de quibus etiam agit Cicero Lib. v. Tusc.

quum ex tribus uxoribus liberos procreasset, multique ei nati essent nepotes.

Disput. cap. 20. et ibi Davisium consule. De Aeliani errore, quem Wesselingius observat, egerunt jam Lambinus ad Nepotem in Dione cap. 1. et Perizonius ad Aelian. Lib. XII. V. H. cap. 47. et ad Lib. XIII. cap. 10. Hae fuerunt tres Dionysii senioris uxores a Nepote h. l. memoratae. Vocem *nepotes*, quae abest a multis, quas vidi, editionibus, agnoscunt omnes mei codices. [Gu. Ax. Ed. princ. Arg. utraque Paris. Ald. Ult. Long. Mag. Lamb. Boecl.] Ob haec verba iterum vapulo ab Heusingero, dicente, se nullum exemplar vidisse, in quo haec vox non legatur. Omnes editiones, quae hic in manibus versantur, non veniunt in Germaniam, sicut ego fateor, me non vidisse singulas editiones Nepotis in Germania cusas.

CAP. III.

1 Fuerant praeterea multi reges ex amicis Alexandri

Magni reges] Sic Mss. Schotti, Leid. Boecl. et ed. Ultraj. probante optimo *Scheffero* nostro: cujus judicio non satis convenit *τὸ multi*, (quod hucusque in edd. omnibus legitur) cum numerus non fuerit tantus. Et *cap.* 1, 1. universe negat *admodum multos* esse reges memoria dignos. Putabat idem emendationem factam a sciolo, cui non placuerit vocem *magni* repeti, cum sequatur statim, *Alexandri magni*. Fortasse Nepos scripsit, *multi magni reges;* atque ab altera absorpta est, prior alibi, alibi posterior vox. *Bosius*. *Magni* Voss. A. et C. Voss. B. *multi reges ex amicis Alexandri, qui*. Quia et Axen. et Voss. B. omittunt secundo loco *magni*, hinc conjicit Heusingerus, in Boecl. quoque non legi, unde illud *magni* duobus uncinulis inclusit. [Gu. Ax. *magni reges*, sed Ed. princeps, Arg. utraque Paris. Ald. Long. Mag. Lamb. Boecl. *multi reges*, quod cum Bremio Titzioque revocavi. Ita etiam Ed. Ult. in contextu, sed in margine: *Al. magni*. Verissime Titzius: *Alii pro multi dederunt magni. Sed magnos continuo Nepos recenset, Antigonum, Demetrium, Lysimachum, Seleucum, Ptolemaeum, nec alios praeter istos historia refert, qui quidem ex amicis Alexandri magni reges evaserint. Praefero igitur multi, ad quod respiciens Auctor deinceps convenienter intulit In his.* Tum, Bremio monente, Cornelius *multos* ex amicis Alexandri reges *duobus* ex Macedonum genere regibus (c. 2, 1.), *uni* Epirotae, *uni* item Siculo (c. 2, 2.) opponit.]

Magni, qui post obitum ejus imperia ceperunt, in his Antigonus, et hujus filius Demetrius, Lysimachus;

Imperia ceperunt] Quomodo imperia ceperint, et quae tanti regni membra quibus cesserint, accurato labore consignatum habes *in fine Freinshemianorum commentariorum in Curtium.* Boeclerus. Adde *Usser. annal. V. T.* pag. 403. et 404. et denuo pag. 409. 413. et 414. *Bosius.*

(p. 591.) *In his Antigonus*] Cujus et reliquorum gesta accurate e suis scriptoribus diligenterque digessit *Usserius in annalibus modo laudatis.* adde *Rupertum in animadvers. ad Besoldum.* Bosius. De hoc Antigono et caeteris praeter not. post. vide Periz. ad Aelian. Lib. II. V. H. cap. 29. num. 1. Hic Antigonus vocatur a Plutarcho in L. Paullo Aem. pag. 258. μέγισον δυνηθεὶς τῶν Ἀλεξάνδρυ διαδόχων, καὶ ϛρατηγῶν, κτησάμενος ἑαυτῷ καὶ γένει τὴν τῦ βασιλέως προσηγορίαν. ubi plura et in Anton. pag. 956.

Hujus filius] Ms. Boecl. [Ax.] *ejus filius.* Bosius.

Demetrio] Cognomento *Poliorcetes.* Bosius. v. Harduin. ad Plinium Lib. IV. cap. 4. num. 31. Ad notas posteriores adde: idem ille καταιβάτης cognominatus ab Atheniensibus, qui eum coluerunt tamquam deum; et locum, ubi, Athenas ingressus, primum ex curru descendit, consecrarunt, et exstruxerunt templum, (ut Clemens Al. Protrept. pag. 36.) sive aram, (ut Plut. in Demetr. pag. 893.) in honorem Demetrii Cataebatae: sed hanc argutiam Atticam fuisse, et veram appellationis rationem fuisse, quod Demetrius fulminis modo hostes profligaret, et praecipue, tot machinis, ad urbes evertendas a se inventis, incuteret omnibus terrorem, censet P. Burmannus prior in dissert. de Jove Fulg. cap. 12. quidquid sit, hinc patet, cur inter *reges magnos,* qui post Alexandrum Magnum regnarunt, posuerit Nepos Antigonum praecipue et Demetrium, cui utrique Athenienses, ut Diis blanditi, constituerunt sacerdotem Σωτήρων. ut idem Burm. ex eodem Plutarcho docet. Imo Clemens l. l. adnotat, Athenienses eo dementiae processisse, ut ubique ei Demetrio aras posuerint, et Nuptias Minervae paraverint; sed Demetrium eas nuptias despexisse, et cum Lamia meretrice in arcem adscendisse, et in Minervae thalamo volutatum, veteri virgini meretricis juvenis figuras et habitus ostendisse. Cui Lamiae, et Leaenae, Demetrii hujus meretricibus, nimia assentatione abrepti iidem Athenienses templa aedificarunt, ut ex Athenaeo ostendit Meursius Lib. II. Ath. Att. cap. 11. et 14. quia inprimis Lamiam perdite amabat Demetrius, cujus vitam castiorem jactabat, quam ipsius Penelopes, ut refert Athenaeus Lib. XIV. cap. 1. p. 614, 615. De qua Periz. ad Aelian. Lib. XII. V. H. cap. 17. Fuit haec mulier faceta, et ejus verba erant Attico sale condita. v. Athen. Lib. XIII. cap. 5. pag. 577. ubi pluribus de Demetrii scortis. Quidam dicunt, Lamiam fuisse meretricem Demetrii Phalerei; sed an haec eadem fuerit, dubitat Menagius ad Diogen. Laërt. L. v. cap. 76. plures sane mulieres *Lamiae* dictae. Stesichorus apud Schol. Apoll. Rh. Lib. IV. Arg. vs. 828. dicit, matrem Scyllae fuisse *Lamiam.* Dicunt etiam, Lamiam Neptuni filiam fuisse matrem istius Sibyllae, quae e Libya in Graeciam venit. v. Periz. ad Aelian. Lib. XII. V. H. c. 35. §. 6. unde Euripides apud

2 Seleucus, Ptolemaeus. Ex his Antigonus in praelio, quum adversus Seleucum Lysimachumque dimicaret, occisus est. Pari leto affectus est Lysimachus a Seleuco. Nam societate dissoluta, bellum inter se gesserunt. At

Diodorum Siculum Lib. xx. cap. 41.

Τίς τ' ὄνομα τὸ ἐπονείδιστον βροτοῖς
Οὐκ οἶδε Λαμίας Λιβυστικῆς γένος.

Ubi vide Wess. plures itaque Lamiae fuere, et ita Demetrii Phalerei scortum quoque appellari potuit Lamia, et cujusdam Lamiae, non meretricis Demetrii Poliorcetae, dictum fuisse, de quo Aelianus Lib. XIII. V. H. c. 9. *οἱ ἐκ τῆς Ἑλλάδος λέοντες ἐν Ἐφέσῳ γεγόνασιν ἀλώπεκες.* De Lamiis veneficis mulieribus Petitus de Amazon. cap. 12. Ne aegre feras, lector, si, monstri istius hominum, Demetrii Poliorcetae denotandis moribus te diutius detinuerim. Latine eum vocavit *expugnatorem* Plinius Lib. VII. cap. 38, ubi Hard. et quae Plinius ibi de Protogenis (p. 592.) tabula narrat, pluribus illustrat Meursius Lib. 1. de Rhodo c. 13. De hoc Demetrio praeter alios egit etiam Periz. ad Aelian. Lib. III. V. H. c. 16. n. 1. ubi docemur, cur cum Timotheo comparetur.

Seleucus] Cognom. *Nicator.* ea enim vera cognominis hujus scriptura est, ut post alios docet *Ezech. Spanhemius dissertat.* 5. *de praestantia et usu numism. vet.* pag. 375. *et deinceps.* Aliis *Nicanor* est. *Bosius.* Ab hoc Seleucia est condita. v. Harduin. ad Plinium L. VI. c. 26. p. 331. n. 27. de titulis, quibus insigniri gaudebant Reges, v. Plut. in Arist. pag. 321, 322.

Ptolemaeus] Non Ceraunus, quod vir doctus putabat, sed Lagi filius, ut jam monuit *Lambinus.* Bosius.

Lysimachumque] Voss. A. et C. *et Lysimachum.*

In praelio] De quo prolixe *Plutarchus Demetrio.* A Leid. aberant haec verba: sed ita et 22, 4, 2. loquitur. *Bosius.* [In Ax. totus verborum positus a vulgato discrepat: *Ex his Antigonus in praelio, quum adversus Seleucum et Lysimachum dimicaret, occisus est.* In Leid. 1. omissa esse verba *in praelio,* Bosius adnotavit, sed in eodem fortasse, ut hic, ea transposita fuerunt. Ita 22, 4, 2. (Hamilcar) *in praelio, pugnans adversus Vettones, occisus est.* Heusinger. Gu. cum Ax. facit, sed Ult. *Ex his Ant. in praelio, quum adversus Seleucum Lysimachumque dimicaret, occ. est,* quod in textu reposui. Vulgati: *Ex his Antigonus, quum a. S. Lysimachumque dimicaret, in praelio o. e.*]

Pari leto affect. Lysimachus] Non servat temporum ordinem Probus. Nam post Demetrii mortem Lysimachus cum Seleuco conflixit. *Lamb.* Tacitus L. 4. Annal. c. 45. *L. Pisonem pace incuriosum in itinere adortus uno vulnere in mortem* adfecit. Nec dissimiliter Suetonius Galba cap. 9. *Tutorem, quod pupillam, cui substitutus haeres erat, veneno necasset, cruce* adfecit. *Gebhardus.* Pro *a Seleuco* Voss. B. *ab Seleuco.* more solito. Vide ad Miltiad. cap. 3. num. 3. et J. Arntzenium ad Victoris Epitomen cap. 24. n. 4. Pro *nam* Idem *namque.* pro eo magis

At Demetrius, quum filiam suam Seleuco in matrimonium dedisset, neque eo magis fida inter eos amicitia manere potuisset, captus bello, in custodia socer generi, periit a morbo. Neque ita multo post Seleucus a Ptolemaeo Cerauno dolo interfectus est, quem ille a patre expulsum Alexandrea, alienarum opum indi-

3 (margin, beside line 1) · 4 (margin, beside line 4)

Voss. C. *eos magis.* [Ax. Gu. *ab Sel.* Iidem cum Ult. *Namque soc.*]

Filiam suam] Stratonicen ex Phylla. *Lambinus.*

Captus bello] Immo dedidit se Seleuco. Testes *Plutarchus in vita*, *Justinus* 16, 2, 6. Bosius.

In custodia generi] Peninsulae Syriae inclusus, ut *Plutarchus:* seu, ut *Diodorus* 21. *in excerptis Peirescianis*, Pellae custoditus. *Bosius.*

Periit morbo] In quem ex otio, sagina et vino delapsus erat. *Plutarchus.* Bosius. Non invenuste Voss. B. *periit a morbo.* Propertius 2, 20, 69.

Solus amans novit, quando periturus, et a qua
Morte: neque hic Boreae flabra, neque arma timet.

Ubi vide Passeratium. Hyginus fab. 14. p. 47. Ab *serpentis morsu in Africa obiit.* Florus 1, 23, 2. *Deinde moribundos a sejunctione rediisse in gratiam.* Ubi Ciceronem eodem modo locutum esse docet Cl. Duckerus. Haec enim Praepositio verbis neutris saepius additur, caussam efficientem significans. Sic etiam dicitur *cadere, interire, perire, mori ab aliquo.* Vide Sanctium in Minerva p. 405. Munckerum ad Hygi-(p. 593.) num f. 33. et Burmannum ad Ovidium 5. Metam. vs. 192. Eodem modo, quo a Graecis praepositio ὑπὸ verbis τελευτᾷν, Θνήσκειν, ἐκπνέειν, adjici solet. Herodot. Lib. 3. c. 65. ὗτος μὲν, ἀνοσίῳ μόρῳ τετελεύτηκε ὑπὸ τῶν ἑωυτῦ δικηιωτάτων. Eurip. Oreste. 746. Μήμ' ἰδεῖν Θανόντ' ὑπ' ἀςῶν. Sophocl. Ajace Flag. 1045. ὑφ' ὗ φονέως ἄρ' ἐξέπνευσας. [Et Ax. Gu. *a morbo*, ut cum Bremio edidi. v. Jac. Fr. Heusinger. ad Cic. de Offic. 1, 2. pag. 21.]

A Ptolemaeo Cerauno] Ptolemaei Lagidae ex Eurydice filio. Caedem hanc narrant *Justinus* 17, 24. *Appianus Syriacis*: *Pausanias Atticis*: *Memnonis Excerpta* apud *Photium*, c. 13. *Plinius* 6, 11. Bosius. Verbum substantivum iterum abest Vossiano A. et Leidensi meo. Pro *Seleucus* Voss. B. *Seleuchus.* Polybius Lib. 11. cap. 41. refert, Ptolemaeum, Lagi filium, Lysimachum, Seleucum, et Ptolemaeum Ceraunum eodem tempore rebus humanis fuisse exemptos circa Olympiadem CXXIV. Eadem fere repetit cap. 70.

Quem ille] Ptolemaeum Ceraunum Seleucus. *Lambinus.*

A Patre] Lagi F. *Lambin.*

Alexandrea] Sic legit e suo cod. *Gifanius Ind. Lucr. v. Vestis.* firmatque *Lambinus* illo *Horatii* 4. *od.* 14. *Portus Alexandrea supplex.* Vetus inscriptio Neapolitana apud *Gruterum* 376, 3. PROCUR. LUDI. FAMIL. GLAD. CAESARIS. ALEXANDREAE. AD. EGYPTUM. Alia apud eundem 525, 2. TR. MIL. ALEXANDRE. AD AEGYPT. LEG. XXII. In nummo M. Lepidi apud *Ursinum in Familiis Rom.* pag. 7. capiti turrito subscriptum legitur: ALEXANDREA, et in alio: ALEXSAN-

gentem, receperat. Ipse autem Ptolemaeus, quum vivus filio regnum tradidisset, ab illo eodem vita privatus dicitur. De quibus quoniam satis dictum putamus, non incommodum videtur, non praeterire Hamil-

DREA. Sic *Antiochea*. Auson. de claris urbibus: *Tertia Phoebeae lauri domus Antiochea.* Priscianus Lib. 2. *Inveniuntur auctores frequenter varie proferentes ALEXANDRIA, ALEXANDREA; NICIA et NICEA; ANTIOCHIA et ANTIOCHEA.* Et mox *Horatii* loco jam laudato id firmat. Quare obtemperandum *Gifanio* censui, monenti, *ne deleantur haec antiquitatis vestigia etiamnum in vet. lib. expressa.* nam hucusque omnes ediderant, *Alexandria*. Bosius. Voss. A. *Alexandrea.* atque ita legendum etiam statuit F. Ursinus ad Ciceronem 1. Fam. Epist. 4. sed vide notas nostras ad Alcibiad. cap. 4. §. 7. et ad Epamin. cap. 9. num. 1. [Gu. Ult. *Alexandrea*, sed Ax. cum reliquis ante Bos. edd. *Alexandria.* v. Goerenz. ad Cic. de Fin. 5, 19. p. 600.]

Alienarum opum indigentem] Exsulem. Infra Hannibale: *Qui quidem cum patria pulsus esset, et* alienarum opum indigeret. Val. Max. L. 4. c. 6. *Minyae expulsi armis*, alienae opis indigi, *excelsa Taygetorum montium juga supplices occupaverunt.* Curt. Lib. 6. cap. 3. etsi non de exsule, affinem tamen locutionem habet: *Qui ultimum ausus scelus regem suum etiam* externae opis egentem, *certe cui nos victores pepercissemus, quasi captivum in vinculis habuit.* Tacit. Lib. 3. Histor. cap. 48. *Eo properantius Alexandriam pergit, ut, fracto Vitellii exercitu, urbem quoque* externae opis indigam *fame urgeret.* Sallust. Jugurtha: *Quod ante rex genere fama atque copiis potens, nunc deformatus aerumnis, inops* alienas opes *exspecto.* Gebhardus. Hanc phrasin latius inlustravit Burmannus ad Quinctilian. declam. 248. [Ax. *aliorum opum.*]

Ipse autem Ptolemaeus] Pater, Lagi F. non Ceraunus, (de quo verba haec accepit *Magius*) quippe qui a Gallis interfectus est. *Lambinus.* v. *Justinum* 24, 5, 6. *Memnonis excerpta Photiana* cap. 15. *Pausaniam Phocicis*, aliosque. *Bosius.* Leid. et Voss. A. B. [Axen.] *Ptolomaeus.* C. *Phtolmaeus.* Non audiendi Codices, semper scribendum *Ptolemaeus*, non *Ptolomaeus.* Est nomen, quod et antiquiores Graeci gesserunt, uti pater Eurymedontis aurigae, qui erat filius Piraïdae apud Homer. (p. 594.) Il. Δ. 228. Macedonibus etiam haud ignotum, praecipue Aloritis. Ptolemaeus enim Alorites fuisse dicitur, qui dolo Alexandrum, Amyntae filium, interfecit, et Macedoniae regnum per tres annos administravit, a Diodoro Siculo Lib. xv. cap. 71. ubi nulla Codicum variatio adnotatur.

Cum vivus filio regnum trad.] Monstrat hic locus supra in Agesilao c. 1, 4. melius legi *vivus*, quam *vivens.* Ernst. Idem fecit Artaxerxes Mnemon, apud *Justinum* 10, 1, 2. et apud alios alii: sed inconsulte magis, quam infeliciter. De Ptolemaeo vide eundem *Justinum* 16, 2, 7. *et seqq.* et *Porphyrium in* Graecis *Eusebianis Scaligeri* pag. 59. e junioribus *Usserium* pag. 469. *Bosius.*

Ab illo eodem vita privatus dicitur.] Nusquam alibi, quod

carem et Hannibalem, quos et animi magnitudine et calliditate omnes in Africa natos praestitisse constat.

sciam, hoc legitur, ne quidem apud *Justinum* et *Porphyrium*. Sed nec ullibi praeterea invenio, quo mortis genere Ptolemaeus Lagi perierit. Nam quod apud *Syncellum* pag. 271. legitur, *Πτολεμαίυ τῦ Λάγυ κεραυνῷ τεθνεῶτος*, quodque *Jac. Goar* reddidit, *Ptolemaeo Lagi F. fulminis ictu mortem obeunte;* id non ad eum, sed ad Ceraunum, filium ejus, (quem et alibi *Ptolemaeum Lagi F.* vocat) spectare, satis arguunt, quae de *pugna cum Gallis* (sic enim vertendum, non *Galatis*, ut *Goar* fecit), subjiciuntur: respiciuntque, quae paullo ante pag. 266. ea de re scripserat *Syncellus*. legendum autem *Κεραυνῦ*, quod et *Scaliger* vidit. Legit enim, *τῦ Λάγυ, τῦ καὶ Κεραυνῦ*, in *Graecis Eusebianis* p. 66. quod miror non observasse *Goarem*, qui tanto studio loca a *Scaligero* mutata consignavit. Hoc autem vult, opinor, *Syncellus*, mortuo Ceranno, fratre natu majore, regnum obtinuisse Philadelphum. Sed de his plura, DEO dante, in *notis ad Syncellum*, cujus novam editionem meditamur. Quae cum ita sint, paene suspicor, lapsum heic Nepotem, et ad Lagidem retulisse, quod de Euergeta legerat: quem a filio, idcirco *Philopatore* dicto, interfectum, apud *Justinum* 29, 1, 5. legimus. Sane diversos Ptolemaeos etiam alii veterum confuderunt. *Bosius.*

De quibus quoniam satis dictum putamus] Non certe a Nepote, sed ab aliis historiarum conditoribus. *Ernstius.* Pro *Hamilcarem et Hannibalem* Voss. A. *Amilcarem et Anibalem*. Pro *et animi magnitudine* Voss. C. *cum magnitudine*. pro *Africa* Voss. A. et B. *Affrica*. [Hoc non ita capio, quasi *ab aliis* satis de his dictum fuerit, quod Ernstio videtur, sed ut a se ipso pro instituti ratione satis de iis dictum putet. *Heusinger.* Ult. *Amilcarem* et *Annibalem*, ubique. Pro *et animi magnitudine* Ax. *et magnitudine animi.*]

XXII. HAMILCAR.

CAP. I.

1 HAMILCAR, HANNIBALIS F. cognomine

(p. 595.) De HAMILCARE hoc (nam plures eo nomine Poenorum duces fuere, congesti ab *Henningio in theatro genealogic.* tomo 2. pag. 221. et seqq. sed aliquando, etiam a veterum nonnullis, ut videtur, non satis distincti:) videndi praeterea *Polybius* 1. et 2. *Livius* 21, 1. *Diodorus Siculus in eclogis l.* 24. et 25. *et in Excerptis Peiresc. lib.* 25. et 26. *Valer. Maxim.* 6, 6, 2. et 9, 3. *ext.* 2. *Silius Italic. lib.* 1. *Justinus* 44, 5, 4. *Appianus principio Ibericorum* et *Annibalicorum*, et *ecloga legation.* 18. *Porphyrius de abstin.* 2, 57. *Eutropius* 2. *Orosius* 4, 9. et 13. *L. Ampelius* cap. 36. *Zonaras* tomo 2. ac fortassis et *Frontinus* 3, 10, 9. et 3, 16, 2. Non item 1, 1, 2. ut *Savaro* voluit: nam ibi *Himilco* legendum esse, viri docti recte censent. Nec apud *Livium* et *Florum*, quos idem laudat, ulla nostri mentio. Sicuti nec apud *Valer. Max.* 4, 3. apud quem et qui 1, 7. *ext.* 8. memoratur Hamilcar, non hic, sed Gisconis F. est. Ejus caput, ut volunt, exhibetur in numo argenteo tetratrachmo inter *Imagines illustrium Fulv. Ursini*, n. 9. ad quam vide *commentar. Jo. Fabri*, p. 9. 10. integra vero effigies in duabus gemmis ejusdem, de quibus dicemus ad 23, 2, 3. Neminem ex felicissimis etiam regibus ei comparandum esse, censebat Cato apud *Plutarchum in vita* p. 340. *Martem alterum* a suis vocatum, apparet e *Livio* 21, 10. Alia illius elogia habes apud *Diodorum in exc. Peiresc. lib.* 23, 24. *Zonaram l. c.* p. 55. aliosque. *Bosius.* De Amilcare, patrem Carthaginiensem, matrem vero Syracusanam, et ob virtutem regnum Carthaginiensium nacto, mira narrat Herodotus Lib. VII. cap. 166, 167.

(p. 596.) *Hamilcar*] Ita non modo apud nostrum in editis et Mss. libris scribitur hoc nomen; sed etiam apud *Justinum*, *Frontinum*, *Eutropium* et *Ampelium*. Etiam in saxo vet. apud *Reinesium classe* 3. praestantissimi operis *Inscriptionum* nondum editi, est: HANNIBAL HAMILCARIS F. Verum apud *Livium*, *Valerium*, *Silium*, aliosque sine adspiratione legitur. quomodo Graecis plerisque ἀμίλκαρ dicitur; *Appiano* autem ἀμίλχαρ, seu, ut in *eclogis legationum* legitur, ἀμίλχας. quod origini suae propius est: quippe haud dubie a מלך vel מלבא, quod

Barcas, Carthaginiensis, primo Poenico bello, sed

regem Tyriis Phoenicibusque designat, ortum. de quo vide *Seldenum de Diis Syr.* 1, 6. *Vossium de idololatr.* 2, 11. *Bochartum de coloniis Phoenicum*, 2, 5. Bosius. Voss. A. B. *Amilcar*, sed Leid. m. et Voss. C. [Gu Ax.] *Hamilcar.* et mox Voss. A. B. *Anybalis*, sed Voss. C. et Leid. m. [Gu. Ax.] *Hannibalis.* Quos codices hic sequar, quia Inscriptiones antiquae, et optimi aliorum Auctorum Codices hanc earum vocum scripturam tuentur, quam postea, annuente Bosio nostro, probaverunt, contra Dausquejum, Drakenburgius, Cortius et Oudendorpius, quos laudat Arntzenius ad Victorem de Viris Illustr. cap. 14. num. 6. quem vide et ad cap. 41. num. 1.

Hannibalis F.] Nusquam alibi, quod sciam, legitur, cujus filius Hamilcar hic fuerit. *Polybius πατέρα κατὰ φύσιν Ἀννίβε* vocat. Unde factum, puto, quod nonnulli heic maluerunt legi, *Hannibalis parens*: quod etiam in prima Boecl. legitur. Verum non ita solet Nepos. Cogitandum, an fuerit filius ejus, qui Valerio Max. 7, 3. ext. 7. *superior Hannibal*; Orosio 4, 7. *superior*; aliis *Gisconis F.* a Duilio victus. *Bosius.*

Barcas] Sic et apud *Silium* ac *Frontinum* cognomen hoc exaratum invenio: nec aliter Graeci, *Polybius*, *Diodorus*, *Strabo*, *Plutarchus*, *Appianus*, et, ex emendatione J. Valentini, ac Rob. Keuchenii in notis ad Frontinum, *Porphyrius περὶ ἀποχῆς* 2, 57. ubi vulgo est *Βάλκας*. Et iam *Zonarae Βαρκίδης* dicitur, credo quod erat (ut ait *Silius*) *ortus Sarrana prisci Barcae de gente.* Unde et apud Livium *Barcina familia* 23, 13. *Barcina factio* 21, 2. et 9. 30, 42. et *Barcini* 21, 2. et 28, 12. In scriptis aliquot nostri codd. et vulgatis edd. Frontini *Barca* est. Haec scriptura si vera est, *Barcas* idem fuerit ac *fulgur*, *fulmen*, aut *tonitru.* nam id Chald. et Syr. est בַּרְקָא, Ebr. ברק. Sic Ptolemaeorum unus *κεραυνὸς* dictus. In aliis Nepotis codd. *Barcha* scriptum; quomodo et scriptoribus aliis *Barchas* dicitur. Id esset בַּרְכָא: sic Talmudici ac Syri *hoedum* vocant; quod cognomen Asdrubalis Poeni est ap. *Livium* 38, 42. et 44. *Appianus ἔριφον* vocat. Paullo aliter *Ampelius*: *Hamilcar qui BOCCOR cognominatus est.* quod si genuinum esset, de quo tamen valde dubito, dixerim idem esse ac *Armentarius*, quo cognomine Galer. Maximianum Imp. appellatum esse, notum est. Nam id Ebraeis est בּוֹקֵר, Chald. et Syr. (p. 797.) בַּקָּרָא. Ceterum *Barcas* gentile nomen fuisse, modo laudata *Silii* verba docent. Apud *Suidam*, nisi is corruptus est, aliud Hamilcari cognomen tribuitur. Sic enim ille, *Ἀμίλκας, ὁ καὶ φαβέας.* Et alibi: *Φαβέας, ὁ καὶ Ἀμίλκας.* Verum vix dubito, apud Scriptorem, unde hausit, fuisse primitus, *Βάρκας*: sed vitiose postea descriptum, *φάρκας.* Inde ρ in β, et κ in ε, litteras in scriptis codd. haud valde dissimiles, mutatis, exiit *φαβέας. Bosius.* Voss. A. *Barchas.* C. *Bartha.* Oxon. *Barcha*, unde *Barca* confici potest. Consule Oudendorpium ad Frontinum Lib. 3. Strateg. cap. 10. num. 30. [Ms. Boecl. Ax. Gu. Ult. *Barcha*, sed haec in *Erratis* corrigit: *Barca.* Etiam Ed. Arg. Paris. 2. Long. *Barcha.* Sed Ed. princ. Paris. 1. *Barchos.* Ald. Mag. *Barchas.*]

Carthaginiensis] Ita nomen hoc exaratum reperitur in optimis quibusque libris Ciceronis,

temporibus extremis, admodum adolescentulus in Si-

Livii, Plinii, aliorum; et in saxo Romano apud *Gruterum* p. 586. 9. Recteque I. literam interseri, post *Priscianum*, *Manutium*, *Lipsium*, *Dausquium* in orthographicis, quosque hic laudat, docent contra *Jul. Scaligerum Vossiumque* duo summi atque harum rerum peritissimi viri, *August. Buchnerus*, et *Joan. Freder. Gronovius*: ille in *accessionibus ad Thesaurum Fabri*: hic *ad Livii* 28, 26. et *Plinii* 33, 11. Non repugnabo tamen, si quis malit cum Dausquio, *Carthaginiensis*, eliso H. nam sic plane in columna rostrata C. Duilii bis scriptum, numero plurali, CARTACINIENSIS, apud *Gruterum* pag. 404, 1. *Pighium in Fastis*, aliosque: C pro G. adhibito, ἀρχαϊκῶς. Sed et in aliis lapidibus occurrit *Cartaginiensis*, pag. 174, 3. 349, 1. 580, 10. *Cartago*, in fragmento tabulae aeneae paullo post bellum Punicum II. scriptae, pag. 512. *Cartagine*, in saxo Vulsiniensi, p. 1, 385. Immo ne quidem τὸ *Carthaginensis* sine *I*, quod in quibusdam Mss. ac edd. Nepotis habetur, plane improbare ausim, cum ob analogiam, tum ob lapides modo laudatos: quibus addi potest alius, in quo legitur *Carthaginensis conventus*, apud *Reinesium in Novo opere Inscriptionum, classe* 3. K littera in hoc nomine exarando usos veteres, e Grammaticis antiquis, *Diomede*, *Prisciano*, *Victorino*, *Sergio*, *Cledonio*, *Velio Longo*, *Terentio Scauro*, *Consentio*, *Beda*, discimus, idque sequuti plures e junioribus, in his *Lambinus*, et qui post eum vulgarunt Nepotem: sed dubito an scripti codices veterum auctorum, inscriptionesque ita exhibeant. In nummis quoque non aliter quam per C. scriptum invenio. Ut in aereo Scipionis, qui penes me est, in cujus antica parte caput Scipionis cum epigraphe: P. SCIPIO AFRIC. in postica, CART. SUBAC. et homo quadrigis insistens. Et in simili, apud *Gorlaeum in thesauro numism. Rom.* tab. 45. num. 1. cui inscriptum: CARTHAGO SUBAC. *Bosius*. Leid. m. *Carthaginiensis*. Voss. A. B. *Carthaginensis*. C. *Karthaginensis*. Supra in Datame cap. 1. n. 1. pro *Carthaginiensibus* Leid. et Voss. B. *Carthaginensibus*. Cum Bosio sentiunt plerique Eruditi. Vide Oudendorpium ad Frontinum Lib. 1. Strateg. c. 1. n. 10. et quos laudat J. Arntzenius ad Victorem de Viris Ill. c. 37. n. 2. Per C. vocem hanc scribendam esse cum Bosio nostro statuunt Cortius et Arntzenius, a quibus dissentiunt Drakenburgius et Oudendorpius. Vide Arntzen. l. l. Cui liti me nolo interponere, nam parum referre puto. [Ax. *Carthaginensis* ubique. Gu. Ult. ut Bosius edidit.]

Primo Poenico bello] Quod anno Urbis CCCCLXXXIX. geri coeptum est, et finitum Anno IOXII. qui belli erat XXIV. Magnitudinem, tum etiam tempus hujus belli e Polybio petat Lector: cui addendi sunt Flor. 2. cap. 2. Epit. Livii 19. Eutrop. Lib. 2. Oros. Lib. 4. cap. 10. et 11. *Ernstius*. Cujus scriptores praeter *Ernstium ad h. l.* recensent *Freinshemius ad Flori* 2, 2. et *Dausquius ad* 1. *Silii*. E junioribus id egregie enarravit *tomo* 2. *Annalium Steph. Pighius*. Res mari in eo gestas accurate consignavit *Tho. Rivius lib.* 3. *historiae navalis antiquae a c.* 9. *ad* 27. *usque*. brevius *Claud. Morisotus lib.* 2. *Orbis maritimi cap.* 13. Ceterum *Poenico* rescripsimus pro *Punico*, fide Gifaniani codicis, in quo et infra cap. 4, 3. et 24, 3.

(p. 598.)

cilia praeesse coepit exercitui. Quum ante ejus adventum et mari et terra male res gererentur Carthaginien- 2

3. *Poenicum* pro *Punicum* legebatur, teste *Gifanio Ind. Lucret.* v. *Poeniceus*. Atque sic 22, 4, 3. etiam *P. Daniel* in suo scriptum reperit. Nimirum ita solebant non modo vetustiores; unde in columna Duiliana CLASES POENICAE, et in fragmento judiciario paullo ante laudato BELLUM POENICIUM PROXSUMUM, ac ap. *Cn. Naevium* principio historiae suae (qui et ipse *Belli Poenici* titulum fecerat, ut e *Nonio* v. *calumnia* cognoscimus) *Poenica*, seu, ut *Paullus Merula* corrigit, (vide *commentarium* ejus *in Ennium*,) *fraudes Poenicae:* sed etiam Augusti ac Tiberii aetate. Hinc in Fastis Capitolinis triumphalibus apud Gruter. 297. *classis Poenica*, et apud Valer. Maxim. *Poenicum vallum*, 3, 2, 20. *Poenicae feminae*, 2, 6, 15. *Poenici exercitus*, 3, 6, 4. *Poenica victoria*, 3, 18, 6. *Poenicus astus*, 5, 1. ext. 6. *Bosius*. Leid. m. et Voss. B. *Punico*. Sed A. *Povenico*. C. *Penico*. Utrumque pro *Poenico*. Alteram tamen scripturam praeferunt Vorstius ad l. l. Valer. Maximi, et Cortius ad Sallust. Catil. cap. 51. num. 6. *Poenico* rectum est, a *Poenus*. *Poeni* dicti Carthaginienses, quia a Phoenicibus originem trahebant; ut inter alios Steph. Byz. in v. Καρχηδών, et Wess. ad Herodot. Lib. III. cap. 19. [Ax. Ed. Ult. cum reliquis ante Bos. *Punico*, sed Gu. etiam *Poenico*.]

Sed temporibus extremis] Nempe Anno primi hujus belli Punici XVIII. Olymp. CXXXIII. Anno autem urbis IOV. Hamilcar bello huic praefectus Italiae oram maritimam populatus est. *Polybius* 1, 56. *Ernstius*.

Admodum adolesc. praeesse coep. exercitui] Tacitus Lib. 4. Annal. cap. 44. de L. Antonio: *Hunc admodum adolescentulum sororis nepotem seposuit Augustus in civitatem Massiliensium.* Curtius Lib. 7. cap. 61. *Benigne igitur exceptis Sacarum legatis comitem Excipinium dedit admodum juvenem.* Justinus L. 3. cap. 1. *Securior de Artaxerxe puero* admodum. Corrigendus Lib. 17. cap. 3. *Aeacides in exsilium actus Pyrrhum filium unicum* admodum *parvulum in regno reliquit.* Vulgo *vivum*, neque probum Bongarsii *bimum*. Lib. 18. cap. 4. *Populus Pygmalioni* admodum *puero regnum reliquit.* Florus Lib. 2. cap. 6. *Nisi protectum patrem praetextatus* admodum *filius ab ipsa morte rapuisset.* Et eodem modo loquitur Orosius Lib. 4. cap. 14. *Gebhardus*. Fuit autem Hamilcar successor Carthaloni datus: ut apparet e *Polybio* 1, 54, 55, 56. idque exserte tradit *Zonaras*. Bosius. Pro *praeesse* Leid. m. *post*.

Quum ante ejus adventum] Ms. Boecl. *cum aut ejus adventu*. Unde *Schefferus* legebat: *cum autem ejus adventu*. Fuisse scil. compendiose scriptum, *cum autē ejus*. post, illud *e* in *aute* visum male adglutinatum ex voce *ejus*. *Ejus adventu*, esse, illo tempore, statim cum advenisset. Vereor, ut hanc emendationem admittat, quod mox sequitur: *ipse ubi affuit*. Bosius. Voss. B. *cum ejus adventu*. [In Ms. Boecler. non *aut* legitur, sed *aut*. In Gu. *autem ejus adventum*. In Ax. *autem e. adventu*.]

Et mari et terra male res gerer.] Nam Romani navali praelio vincebant Carthaginienses ad Aegimurum insulam. Praedam tamen partam omnem amiserunt tempestate. Florus 2, 2. Quomodo

certe vicissent, aut victi manus dedissent. Hoc consilio pacem conciliavit, in qua tanta fuit ferocia, quum Catulus negaret, bellum compositurum, nisi ille cum

vicissent. abest Vossiano B. C. *ut.* Licet *vi vincere* optimae notae sit locutio pro fortitudine, virtute vincere, refragantibus tamen Mss. in textum recipere non audeo, quum altera lectio per se satis plana est. Latius de hoc loco disputavit Arntzenius ad S. A. Victorem de Vir. Illustr. cap. 2. num. 3. [Gu. corrupte: *donicum aut ut rte incissent.* Ult. et ceteri ante Lambin. excusi: *donec aut certe vicissent.* Ax. *donec aut certe vicisset.* Heusingerus legendum opinatur: *donec (donicum) aut ultimo certamine vicissent,* cum a *certamine* pronum sit aberrare ad *certe*, et ab *ultimo*, breviate scripto, ad *ut*; Bremius: *donicum aut vitae certamine* (coll. Cic. de Orat. 2, 78. *gladiatorio vitae certamine*) *vicissent.* Vulgatam ferri posse, et Liviano loco 22, 34. *Qui magis vere vincere, quam diu imperare malit,* quodammodo confirmari, cum eodem Bremio existimamus. Vide tamen, num Auctor scripserit: *donec interne-cipo (internecivo) certamine aut vicissent*, ut adjectivum *internecinus*, usu minus tritum, errandi caussam librariis praebuerit, quibus etiam substantivum *internecio* 18, 3, 1. fraudi fuisse vidimus. Consule ibi Gebhardi not.]

Aut victi manus dedissent] *Manus* rescribo multitudinis numero ex fide membranarum et veterum scriptorum auctoritate, *Lucretii*, *Horatii*, *Caesaris*, ac *Ciceronis*. Cessitque in proverbium, *manus dare*, ut et *herbam porrigere.* Ducta autem a gladiatoribus victis tralatio est (quam in *Saturnalibus* non attigisse *Lipsium* nostrum equidem miror): qualem vidimus nuper Sardonychen Cecropis et Danubii, ab eruditissimo *Marquardo Frehero* bono publico evulgatam, Danubio prostratum digitum attollente. Nam et *digitum tollere* vetere verbo victi dicebantur, ut et *manum dare*. Virgilius: *et victum tendere palmas Videre Ausonii.* Sidonius in Narbone: *Palmam tu digito dares Menander.* Cicero in Consolatione apud Lactantium 3, 28. *Victum se a fortuna turpiter confitetur. Cedo, inquit, en manum tollo.* Quo respexit *Hieronymus lib.* 3. *advers. Pelagianos* et *Dial. advers. Luciferianos*: *En tollo manum, cedo, vicisti.* Graecos etiam multitudinis numero Χεῖρας προτείνειν extulisse observo. Legendus *Pet. Faber. Agonistici* 1, 8. Schottus. Confessi essent se victos. Lambinus et Schottus malunt *manus*, ut Horatius:

> *Jamjam efficaci do manus scientiae.*

Plautus Persa Actu 5. sc. 2. vs. 72.

> *Satis sumpsimus supplicii jam.*
> *Fateor.* Manus *vobis* do.

Verum infra Annibale: *Cum his manum conseruit.* pro *manus.* Gebhardus. *Manus* praeferebat etiam *Lambinus*, et e suis codd. *Gifanius* ac *Savaro*: reperitque in suo etiam Boeclerus. Atque sic et Plautus Persa 5, 2, 72. *fateor*, manus *vobis* do. Vide et *Erasmum chil.* 1, 9, 79. ac *Savaronem ad epistolam Sidonii carmini* 14. *praefixam.* Neque

suis, qui Erycem tenuerunt, armis relictis, Sicilia decederent, ut, succumbente patria, ipse periturum 6
se potius dixerit, quam cum tanto flagitio domum re-

tamen vulgata lectio, *manum dedissent*, exemplo caret, ut jam observatum *Lambino*. Bos. Leid. m. et Voss. A. C. *manus*. Eadem confusio est in Timol. c. 1. *Ipse non modo manus non attulit.* ubi Leid. et Voss. A. C. exhibent *manum non attulit*: quod facile ibi admitti posset. De ista locutione Munckerus et Burmannus ad Lactantium Lib. 1. fab. 9. Hic vero *manus* praefero, codicum scriptura ductus, quamvis alterum nequaquam damnem. Nihil hac locutione familiarius. Dicitur autem victus (p. 603.) *dare manus*, et *dare manus victas*; consule Burm. ad Petr. Satyr. cap. cxi. et ad Ovidium Ep. 17. Heroid. vs. 260. [Ax. Gu. *manus*. Ed. Ult. et reliquae ante Savar. cum Boecler. Bos. *manum*.]

Pacem conciliavit] Quibus ea conditionibus convenerit, habes apud *Polybium* 1, 62. 63. *Scriptorem de viris ill.* cap. 41. *Appianum eclog. legation.* 18. *Eutropium fine* 2. *Orosium* 4, 11. *Zonaram* pag. 65. Facta autem est Q. Lutatio, A. Manlio Consulibus, teste *Livio* 30, 44. Bos. Locutionem inlustrarunt Gebhardus ad Cimonem cap. 3. num. 3. et J. Arntzenius ad Victorem de Viris illustr. cap. 2. num. 9.

In qua] Quomodo *in pace* tanta fuit ferocia, quae nondum facta erat? An legendum, *in quo*, vel, *in qua re?* Bosius. Adridet mihi non male explicatio J. J. Struchtmeyeri Lib. 1. Animadv. critic. cap. 10. et Heusingeri ad h. l. *in qua*, scil. *pace concilianda.* [Pro *in qua* Ult. *in quo*, ut Bosius legendum putavit, atque Heinrichius in contextu edidit.]

Ut quum Catulus etc.] Ms. Boecl. transposito τῷ *ut*, habet: *cum Catulus etc. ut succumb. patr.* mox Colon. *negaret bellum compos.* omisso provocabulo. Et pro *tenuerunt* Lambinus et [post eum] alii *tenuerant*. non ita congrue. Nam adhuc tenebant, cum ista agerentur. *Bosius. Ut* abest Vossiano B. Leid. et Voss. A. B. C. non agnoscunt *se*. Mox pro *succumbente Patria* Voss. B. C. *ut succumbente Patria.* Leid. *et succumbente Patria.* [Conjunctionem *ut* in eum locum transtuli, quo in scriptis Boecl. duobus Voss. et Ax. legitur. *Heusinger*. Item in Gu. Recte. v. ad 10, 4, 5. Pronomen *se* post *negaret*, a Lambino additum, cum Ax. Gu. Ult. ceterisque antea editis ejecimus. V. supra ad 1, 1, 5. 7, 4, 2. Ruhnken. ad Rutil. Lup. 1, 11. p. 41. seq. et Goerenz. ad Cic. Acad. 1, 2. pag. 12. seq.]

Cum tanto flagitio] Cum tanta infamia. Nam *flagitium* notare infamiam ac dedecus, ante quasi seculum nos docuit *Joseph. Scaliger* ex loco Plauti Epid. Act. 3. Scen. 4,

Flagitio *cum majore post reddes tamen.*

Cicero pro Cluentio: *Statuerunt majores nostri, si a multis esset* flagitium *rei militaris admissum, sortitione in quosdam animadverti, ut metus videlicet ad omnes, poena ad paucos perveniret.* Tacitus A. 3, 20, 2. *Illam obsidionem* flagitii *ratus*. Justin. 22, 8, 12. *Exemplum* flagitii *singulare, rex exercitus sui desertor, filiorumque pater proditor.* Florus 1, 16, 11. *Ut*

diret. Non enim suae esse virtutis, arma, a patria accepta adversus hostes, adversariis tradere. Hujus pertinaciae cessit Catulus.

nec amici fierent beneficio, et post flagitium *hostes magis.* Loquitur de Romanis ad Caudinas Furculas sub jugum a Pontio missis. Quare, si occurret, *arma tradere* seu *abjicere*, *flagitium* esse militare, intellige, irrogare infamiam aut capitale supplicium. v. Tacit. de German. 6, 9. Quam vero a tradendis armis abhorreant Barbari, disce ex Floro 2, 18, 4. *Gebhardus.* Adde notas *Berneggeri ad Justin.* 33, 2, 3. et 44, 2, 5. Ceterum de (p. 604.) tergiversatione Hamilcaris paullo aliter *Zonaras: μόνην την τε ζυγε ατιμιαν ο Αμίλκας παρητήσατο.* Bosius. Voss. A. pro *rediret*, *redierit.* Leid. *redierat.*

Adversariis tradere] *Schotti* cod. *adversariis reddere.* quod tamen ille non sequitur. *Bosius.* Voss. A. et C. *reddere.* [Ax. Gu. *hostis.* Iidem cum Ult. *tradere.*]

Pertinaciae cessit Catulus] Msc. Boecl. vox *Catulus* aberat. *Bosius.* Item Vossiano B. [Gu.] His verbis notat Nepos, hoc modo factum esse finem primi Belli Punici, Catulum coactum fuisse pacem cito facere, et quidem antequam populo pacis conditiones proponere posset, quas demum postea Romam misit. vide Polybium Lib. 1. cap. 62, 63. unde Lib. III. c. 21. rotundis verbis dicitur, pacem bello Siculo factam, Lutatio consule, a Populo Romano pro irrita fuisse habitam, quia sine populi auctoritate ejus conditiones erant firmatae. Quidquid sit, necessitas, durum telum, sic jusserat, et hoc Lutatii factum exprimitur a Nepote per verbum *cessit.*

CAP. II.

1 At ille, ut Carthaginem venit, multo aliter, ac sperabat, Rempublicam se habentem cognovit. Namque diuturnitate externi mali tantum exarsit intestinum

Aliter rempub. se habentem cognovit] Pro *se habere.* Dictum, ut apud Livium 2. *juventutis proceres secum partem periculi sustinentes vidit.* Et apud Persium sat. 2. *helleborum Poscentes videas.* Bosius. [Cod. Thott. *speraverat.* Gu. *speraret.* Ult. *sperarat*, ut Schmiederus ex conjectura edidit.]

Diuturnitate externi mali] *Malum externum* vocat Nepos bellum Punicum primum, quia, teste Polybio Lib. 1. cap. 63. πόλεμος, ὧν ἡμεῖς (sunt verba Polybii) ἴσμεν ἀκοῇ μαθόντες, πολυχρονιώτατος, καὶ συνεχέστατος, καὶ μέγιστος. ubi plura.

bellum, ut numquam pari periculo fuerit Carthago, nisi quum deleta est. Primo mercenarii milites, qui 2 adversus Romanos fuerant, desciverunt, quorum numerus erat viginti millium. Hi totam abalienarunt Africam, ipsam Carthaginem oppugnarunt. Quibus malis 3 adeo sunt Poeni perterriti, ut etiam auxilia a Roma-

Pari in periculo] Schoppius Lib. 4. Verisim. cap. 14. dixit praepositionem *in* e vetustioribus membranis abesse. In meo (p. 605.) tamen Ms. reperio. *Ernstius.* Sic [*pari periculo*] libri omnes *Lambino* inspecti, et membranae Bavaricae vetustiores. Similiter alibi locutus Nepos. v. Ind. v. *esse.* Tamen Ms. Ernstii, et edit. Lamb. *pari in periculo.* Mox pro *deleta* alii libri *deserta*, quod *Gebhardus* probius censet, nec *Lambinus* omnino improbat. *Bosius.* Leid. m. *tali periculo.* Pro *deleta* Leid. m. et Voss. A. C. *deserta.* Eodem modo haec confunduntur in Timoleonte cap. 3. num. 2. sed omnino *deleta* praeferendum, ut exhibet praeter alios Vossianus B. imo, ut norunt docti, in proverbium fere abiit, *delenda Carthago.* Florus Lib. 2. cap. 15. num. 4. *Cato inexpiabili odio delendam esse Carthaginem, et, quum de alio consuleretur, pronuntiabat.* de hac re adde Plinium Lib. xv. Sect. 20. et ibi Hard. Plura hujus locutionis exempla dabunt Interpretes ad Silium Italicum Lib. 15. vs. 558. [Etiam Gu. Ax. Ult. *pari periculo.* In Lamb. editione *pari in periculo* invito Lambino expressum esse, ejus nota ad h. l. docet: *Omnes libri habent pari periculo, quo modo edendum curavi, sine praepositione in. Licebat tamen eam adhibere, hoc modo: pari in periculo.* Tum Ax. Gu. Ult. *deleta*, sed Ed. princ. Paris. 1. Ald. *deserta.* Mox Gu. *Hii tot.*]

Mercenarii milites desciverunt] De seditione hac, et inde orto aliquot annorum bello, quod Livius *Africanum*, Graeci *Lybicum*, vocant, ejusque caussis, prolixe *Polybius* 1, 66. *et deinceps.* Brevius id narrant *Diodorus* 25. *ecloga* 1. et *in excerptis Peiresc. Appianus Libycis* p. 3. *Ibericis* p. 257. *Annibalicis* p. 313. et in fragmento Σικελικῶν, quod habetur *ecloga legationum* 8. Bosius. De Carthaginiensium militibus mercenariis consule Arntzenium ad Victorem de Viris Illustr. cap. 40. num. 3.

Adversus Rom. fuerant] Adnotat *Lambinus*, quosdam legi velle *iverant.* Et sane infra 23, 4, 2. dixit, *Scipionem adversus Hannibalem venisse.* Atque sic plane Plautus, quamquam in re alia, Amphitr. 3, 3, 43. *huic eam adversum.* Et Terentius Adelphis 1, 1. *qui adversum ierant. Adversum tendere* dixit Virgilius Aen. 6. Nil tamen muto. nam sic fere eodem Hannibale c. 12, 3. *quod adversus jus hospitii est.* Alibi dixit *adversus aliquem facere, stare, arma ferre.* Vide Indicem. *Bos.* Leid. m. et Voss. A. B. C. [Gu. Ult.] *fuerant.* Quare, licet *ire*, *venire adversus aliquem*, probae sint locutiones, v. Burm. ad Phaedrum Lib. 1. fab. 21. vs. 5. tamen cum Bosio codices MSS. sequor.

Totam abalienarunt Africam] Ad defectionem impulerunt. Sic Cimone *Insulae alienatae*, quae defectionem fecerunt. et paullo post *oppida abalienata.* Gebh.

Ut etiam auxil. a Rom. peti

nis petiverint, eaque impetrarint. Sed extremo, quum prope jam ad desperationem pervenissent, Hamilcarem
4 imperatorem fecerunt. Is non solum hostes a muris Car-

verint, eaque impetrarint] Sic Ms. Boecl. [Ax. Gu. Ult.] Alii transponunt: *ut auxil. etiam a R. p. eaq. imp.* Ceterum absunt ab ed. Ultraj. duae postremae voces, adnotante *Schotto*, qui addit: *Et certe Polybius nihil horum commemorat, subsidia Romanos Poenis misisse.* Quam *Schotti* adnotationem si inspexisset Cl. *Kirchmaierus*, haud vocasset, opinor, errorem, quod ea in priori editione nostra sub eo nomine laudata est. Sed et ante Schottum negaverat *Lambinus*, ullum hac de re verbum apud *Polybium* reperiri, nisi forte sit illud, quod Lib. 1, 83. narrat, *Romanos nihil promtitudinis erga Carthaginienses, opem sociorum implorantes, omisisse*: et *ab eo tempore*, quo controversia, inter eos orta, composita fuerat, *in omnibus, quae postularant, promte comiterque* (p. 606.) *iis adnuisse.* Addere poterat, quod mox adjicit *Polybius*, *permisisse eos mercatoribus, ut ad illos necessaria exportarent, non item, ut ad eorum hostes: nec recepisse, qui ab eis defecerant*: denique, quod statim subjicit, *Carthaginienses a jam dictis amicis* (Hierone scil. ac Romanis) *accepto auxilio*, (τυγχάνοντες ἐπικουρίας) *obsidionem tolerasse.* Verum haec postea demum facta esse, quam Hamilcar imperator creatus esset, e serie narrationis Polybianae intelligitur. Ac dubito, an de his *Nepos* accipi queat. Etiam *Appianus in historia Sicula* diserte ait, *Romanos auxilium rogantibus Carthaginiensibus milites quidem haud submisisse; sed permisisse, ut merces ex Italia Siciliaque exportarent, et ad hoc solum bellum milites in Italia conducerent: misisse etiam legatos, qui bellum sopire conarentur, sed frustra.* Quae posteriora etiam *principio belli Punici* habentur, itemque apud *Zonaram*: qui tamen addit, Romanos frumentum misisse Carthaginiensibus: καὶ σῖτον ἔπεμψαν. Quare haud valde repugnaverim, si quis, quae de *impetratis auxiliis* heic adduntur, ut spuria ejicienda putet. Expungere tamen non sum ausus, quod in optimis libris MSS. inveniuntur. *Bosius.* Pro *a Romanis* Voss. A. C. *ab Romanis.* Pro *ut auxilia etiam* Voss. B. *ut etiam auxilia.* pro *eaque imp.* Voss. C. *ea imp.* pro *impetraverint*, [quod in Ed. Mag. et Keuchen. est, Gu. Ax.] Leid. et Voss. A. C. *impetrarint.* pro *hostes* Leid. et Voss. B. *hostis.* [Verba *eaque impetrarint* non expungenda sunt. Nam, quod Polybius dixit, haec postea demum facta esse, quam Hamilcar imperator creatus esset, ea, Tzschuckio adnotante, temporis seriem tantum spectant, certe rem ipsam non tollunt. *Harles.* Bremius Livii locum addit 21, 41. ubi Scipio: *Licuit ad Erycem clausos ultimo supplicio humanorum, fame, interficere; licuit victricem classem in Africam trajicere, atque intra paucos dies sine ullo certamine Carthaginem delere. Veniam dedimus precantibus; emisimus ex obsidione; pacem cum victis fecimus; tutelae deinde nostrae duximus, quum Africo bello urgerentur.* Pro *a Rom.* Ms. Boecl. Gu. *ab*

Carthaginis removit, quum amplius centum millia facta
essent armatorum, sed etiam eo compulit, ut, loco-
rum angustiis clausi, plures fame, quam ferro interi-
rent. Omnia oppida abalienata, in his Uticam atque
Hipponem, valentissima totius Africae, restituit pa-
triae. Neque eo fuit contentus, sed etiam fines im- 5
perii propagavit, tota Africa tantum otium reddidit, ut
nullum in ea bellum videretur multis annis fuisse.

Rom. pro *petiverint* Ms. Boecl. Ax. Ult. *petierint. Hostis* etiam Gu. Ax. sed Thott. *hostem.*]

Sed extremo] Per aliquot enim annos graviter ab improbis iſtis militibus sunt afflicti, et in anguſtias coacti. Polyb. 1, 65. eum seq. *Ernst.*

Amplius centum millia] Male in Voſſ. B. *Amplius centum millibus.* De ellipsi vocis *quam*, de qua multa notantur in Indice in voce *amplius*, vide, quae dixi ad Datam. cap. 8. num. 3. quibus adde Burm. ad Vellejum Paterculum Lib. 2. cap. 110. n. 1.

Plures fame quam ferro interirent] Adeo ut occisos in praelio, captos, et servos, ac denique se invicem devorarent. Teſtes *Polybius* 1, 84, 85. *Porphyrius de abstinentia* 2, 57. Addit tamen *Polybius*, poſtea plures XL. millibus trucidatos ab exercitu Hamilcaris et elephantis. *Bosius.*

Oppida abalienata] Sic Mſſ. Savar. Boecl. et quidam *Lambino* visi. quomodo paullo ante v. 1. *totam abalienarunt Africam.* Vulgo editur, *alienata.* Sic *insulae alienatae*, 5, 2, 4. Statim Leid. *validissima totius Afr. Lambinus* autem conjiciebat, *opulentissima.* Mihi *valentissima* rectum eſt. Nam et alibi ea voce usus. docebit Index. *Bosius.* Leid. m. et Voſſ. C. *alienata.* quam lectionem videtur probaſſe Cortius ad Ciceron. L. 1. ad Fam. Ep. 7. num. 7. et ad Salluſt. Jugurth. cap. 48. num. 1. pro *in his* Voſſ. A. *in iis. Valentissima* Leid. m. et Voſſ. A. B. C. [Gu. Ult. Tum Gu. Ax. *abalienata.* Ult. cum Ed. princ. Paris. 1. Ald. Lamb. Boecl. *alienata.*]

(p. 607.) *Fines imperii propagavit*] Edd. Ald. et Flor. *prorogavit.* Lambini judicio, mendose. *Bosius.* Pro *fines* Voſſ. B. *finis.* Omnes mei Codices *propagavit.* Atque ita omnino legendum. *Propagare* enim notat fines imperii proferre, latius extendere, per metaphoram a vineis deſumptam, ut docet Perizonius in Animadv. Hiſtor. c. 6. pag. 230. [Et Paris 1. *prorogavit*, sed Gu. Ult. ut editum eſt. Gu. Ax. *finis.* Pro *multis annis* Ult. *annis multis.* v. ad 6, 4, 2. 7, 8, 6.]

Tota Africa tantum otium reddidit] Fuit cum legendum putarem, *totae Africae.* quomodo fere loquitur 20, 3, 2. *tantum otium totae insulae conciliavit.* Nunc nihil muto. *Tota Africa* dictum, ut praefat. vers. 5. *tota Graecia. Boſius.*

CAP. III.

1 Rebus his ex sententia peractis, fidenti animo at-
que infesto Romanis, quo facilius caussam bellandi re-
periret, effecit, ut imperator cum exercitu in Hispa-
niam mitteretur, eoque secum duxit filium Hannibalem,
2 annorum novem. Erat praeterea cum eo adolescens

Rebus ex sententia peractis] Nempe post victos mercenarios, et Libycum bellum, quod Livius 21, 1. Africum vocat. Hoc tempore Hamilcar res magnas in Hispania gessit. De quibus vide Polybium, Livium, Orosium, locis citatis, et Justinum Lib. 44. cap. 5. *Ernst.*

Quo facilius caussam bell. reperiret] Sic fere et Polybius 1, 10. *ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράγματα σπυδάζων ταύτῃ χρήσασθαι παρασκευῇ πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον.* Et Orosius 4, 13. *Amilcar ab Hispanis in bello, cum aliud bellum adversus Romanos clam pararet, occisus est.* adde *Livium* 21, 2. Aliter *Appianus Iberico*: *ἀφορμὴν αὐτῷ ποιύμενος ἀποδημίας τε καὶ ἔργων, καὶ δημοκοπίας.* Adde eundem *Annibalico* pag. 314. Ceterum edd. Colon. Gebh. et aliae habent: *caussa bell. reperiretur*, non aeque apte. *Bosius.* Pro *rebus his* Voss. A. *rebus iis.* Omnes mei Codices, [Gu. Ax. Ult.] habent *caussam bellandi reperiret.* Vocem *infesto* inlustravit Arntzenius ad Victoris Epitomen cap. 2. n. 4. Collationibus examinatis, me olim de scriptura *belli* pro *bellandi* male vel meo, vel typothetarum vitio admonuisse confiteor, vitium nunc correxi.

In Hispaniam] Addunt praepositionem etiam MSS. Savar. et Boecl. Ab ed. Lambin. abest. *Bosius.* Leid. m. et Voss. B. C. [Gu. Ult.] *in Hispaniam*, sed A. *Hispaniam.* Vide ad Datamis vitam cap. 4. num. 4.

Mitteretur] Ita quidem et *Polybius* 2, 1. et *Justinus* 44, 5, 4. sed *Zonaras* ait, contra voluntatem magistratuum, (*παρὰ γνώμην τῶν οἴκοι τελῶν*) in Hispaniam abiisse. *Diodorus* et *Appianus* neque negant missum, neque adfirmant: sed solummodo ad columnas Herculis Gadesque (p. 608.) transiisse, bellumque adversus Hispanos gessisse tradunt. Hanc, opinor, expeditionem *Strabo* designat *lib.* 3. cum Carthaginienses *μετὰ τῦ Βάρκα ςρατεύσαντας ἐν τῇ Τυρδιτανίᾳ* memorat. Ceterum e *Diodoro* 15. *in exc. Peiresc.* apparet, Hamilcarem, confecto Libyco bello, effecisse, ut populus ei *ςρατηγίαν ὅλης τῆς Λιβύης* ad brevissimum tempus demandaret. Quod an huc pertineat, cogitandum est. *Bosius.*

Secum duxit Hannibalem] Vide ad 23, 2, 3. *Bosius.*

Erat cum eo Hasdrubal] Sic et *Appianus Iber.* p. 257. *Polybius l. c.* cum interficeretur Hamilcar in Hispania, illic gubernatorem ac trierarchum fuisse scribit. *Bosius.*

illustris, formosus, Hasdrubal, quem nonnulli diligi turpius, quam par erat, ab Hamilcare loquebantur. Non enim maledici tanto viro deesse poterant. Quo factum est, ut a praefecto morum Hasdrubal cum eo vetaretur esse. Huic ille filiam suam in matrimonium dedit, quod moribus eorum non poterat interdici socero gener. De hoc ideo mentionem fecimus, quod, 3
Hamilcare occiso, ille exercitui praefuit, resque ma-

Formosus] *Et formosus*, edidere *Lambinus* et alii. haud scio, an fide scriptorum codicum. *Bosius*. Leid. m. *illustris formosus*. et ita Voss. A. B. C. Pro *nonnulli* Voss. C. *nonnulla*. Pro *loquebantur*, *loquebatur*. [Ult. *Asdrubal* ubique. Gu. Ax. *Hasdrubal*. Tum etiam Gu. Ult. *illustris*, *formosus*, sed Ed. Paris. 1. 2. Ald. Lamb. *illustris et formosus*.]

Diligi turpius quam par erat] Livius 21, 2. *Hasdrubal*, *flore aetatis*, *uti ferunt*, *primo Hamilcari conciliatus*. Bosius.

A praefecto morum] Romanorum more loquitur Nepos, ut Lambinus ostendit.

Quod moribus eorum non poterat interdici socero gener.] Alii, *genero*. Utrumque verum. Verecundiae autem hos inter serviendum monet Cicero offic. 1. *Non lavantur cum soceris generi*. Schottus. Ms. *socer a genero*. quod vehementer laudo. *Socer genero*, habet etiam Leidensis, et plerique veteres, ut non sit dubitandum. Illud *a genero* plene dictum, quod scioli non intellexerunt. Sic Plinius 30, 1. *interdixi tibi de medicis*. Adde *Sanctii Minervam* Lib. 3. p. 167. *Schefferus*. Ceterum cur Hamilcar Hasdrubali filiam suam in matrimonium dederit, aliam adfert causam Livius: *gener ob altam indolem provecto annis adscitus*: uti quidem eum locum emendavit, praeeunte *Lipsio*, in postrema editione incomparabilis *Gronovius*: cum antea *observat*. 3, 8. aliter censuisset. *Bos*. Omnes mei Codices *socero gener*. praeter Vossianum B. exhibentem *socer a genero*. Consule Gronovium ad Justinum Lib. 5. cap. 4. num. 15. et Interpretes ad Ovidium Lib. 6. Metam. vs. 332. ubi plurimi Codices MSS. exhibent:

— *Cui quondam regia Juno*
Orbem interdixit.

Adi et Perizonium ad Sanctii Minervam Lib. 3. cap. 3. num. 78. Mox pro *fecimus* Voss. A. *facimus*. [Gu. Ed. Ult. *socero genero*. Ceterae, ut in textu legitur.]

Hamilcare occiso, *exerc. praefuit etc.*] Hasdrubal videlicet: idque propterea, quia filii immaturi tum erant imperio. Quanquam (p. 609.) tuor autem reliquit filios superstites: quos totidem catulos leoninos in perniciem Romanorum ab se, dicere solitus est, educari. Hasdrubalis ingenium Livius prodit initio Lib. 21. *Ernst*. De Hasdrubalis imperio militari, rebus in Hispania gestis, ac caede videndi praeterea *Polybius* 2, 1. *et* 13. et *lib*. 3, 13. *Diodorus* 25. *ecloga* 2. *Livius* 21, 2, 4. *Justinus* 44, 5, 6. *Silius* 1. *Valerius Maxim*. 3, 3. *Appianus Iberic*. p. 258. et *Annibalic*. pag. 313. Zo-

gnas gessit, et princeps largitione vetustos pervertit mores Carthaginiensium, ejusdemque post mortem Hannibal ab exercitu accepit imperium.

naras pag. 67. *Bosius*. De Hasdrubalis rebus ad h. l. etiam egit Lambinus, et Wesseling. ad Diodor. Siculi Lib. xxv. Ecl. 11. pag. 511. levis est differentia inter scriptores de tempore ejus imperii, et de modo necis. Polybius Lib. 11. cap. 36. dicit, eum octo annos administrasse Hispaniam. Diod. Siculus l. l. novem. Appian. Al. B. Hannib. pag. 542. eum interfectum dicit in venatu. Polybius l. l. noctu in hospitio. Diod. Sic. per insidias eum necatum narrat. Livius Lib. xxi. cap. 2. §. 6. palam eum obtruncatum memorat, qui servum, a quo interfectus est, in genere vocat *barbarum*. Polybius eum *Gallum* nominat. Diodorus simpliciter, servum. Justinus Libro xliv. 5. dicit, fuisse servum cujusdam Hispani, injustam domini necem ultum. De caussa necis convenit inter singulos, quibus adde, si tanti est, Valerium Maximum Lib. iii. cap. 3. Ext. 7. Diodor. Siculus refert, ab hoc Hasdrubale conditam fuisse Carthaginem novam, quocum facit Strabo Lib. iii. pag. 238. ubi vide Casaub. et Wess. ad Diodori loc.

Princeps largitione vetustos pervertit mores]. Ms. Boecler. habebat, *principes largitiones*, et mox Schotti cod. *praevertit*. Utrumque corrupte. *Bos.* Voss. B. etiam *largitiones*. Leid. m. et Voss. A. B. C. *praevertit*. *Praevertere* notat praeoccupare, ut Virgil. 1. Aeneid. vs. 725.

— *Vivo tentet praevertere amore*
Jam pridem resides animos desuetaque corda,

ubi Servium consule. Sed videant eruditi, an illud verbum hic locum habere queat, agitur enim hic de Carthaginiensium moribus largitione corruptis. [Gu. *praevertit*. Ed. Ult. cum reliquis *pervertit*.]

CAP. IV.

At Hamilcar, posteaquam mare transiit in Hispa- 1
que venit, magnas res secunda gessit fortuna,
nas bellicosissimasque gentes subegit, equis, ar-
viris, pecunia totam locupletavit Africam. Hic 2
ı in Italiam bellum inferre meditaretur, nono an-
ost, quam in Hispaniam venerat, in praelio pu-

gnas res sec. gessit fortu- :c.] De his vide *Polyb.* 2, ›dorum, *Appianum*, *Zona-* ocis modo laudatis. Brevi- *npelius : Punico bello ma- ı partem Hispaniae subim- n Carthaginiensium rede-* Sed falsum hoc. Nam, ut › post ipse refert, bellum o.) Punicum primum *Dui- pud Liparas insulas, Lu- : apud Aegates, mersis ho- classibus, consummave-* Non igitur ita scripsisse lium putem. Forsan exci- ›x, legendumque, *confecto co bello.* Bos. Pro *Hamil-* eid. m. *Hamilcare.* [Ax. *ıam.*]

Italiam bellum inferre] tat *Lambinus*, alios legere, *ıe bellum inferre*, et sic s loqui bonos scriptores a- Sed non video quemquam riptis libris id reperisse. Ind. *Bosius.* [Ax. Gu. Ult. ıque edd. *in Italiam.*]

praelio] Nepos etiam sup. 3, 3. cum Trogo Lib. 44, 5. Hamilcarem fuisse occisum. aec et illa verba Lambinus , idem dicere Polybium. ego nondum mihi persua- potui. Credam Lambinum e memoriae Polybium di- pro Appiano: is enim scri- Hamilcarem in praelio occubuisse, Hannibalic. pag. 314. Polybius autem refert, eum, cum urbem aliquam obsideret, in fugam actum, flumenque transeuntem periisse, excussum ab equo. *Ernstius.* Sic praeter *Appianum Iberico et Annibalico*, et *Justinum*, etiam *Orosius* 4, 13. et *Cassiodorus chronico.* Immo ipse *Polybius* ait, cum hoste dimicantem, fortiter obiisse. Ab equo, cum flumen, in fugam actus, transiret, excussum, non *Polybius*, quod vir doctus adnotat, sed *Diodorus* scribit. *Zonaras* ait, ab Hispanis victum occubuisse. Πρὸς Ἴβηρον νικηθεὶς ἔθανεν. *Bos.* Diodor. Sicul. certe est, qui excerpt. Lib. 25. refert, Hamilcarem ab Orisso Hispaniae regulo in fugam versum, et, dum flumen magnum equo transiret, aqua submersum periisse, ut jam adnotavit Simsonius in Chronico A. M. 3777. sed alii utriusque Linguae Scriptores uno ore referunt, Hamilcarem in praelio caesum esse. Consule, Drakenburgium ad Silium Italicum L. 1. vers. 143. ita de Hamilcare canentem:

Occubuit saevo Tyrius certamine ductor.

Quid proprie *pugnans adversus Vettones occisus* significet, explicat Arntzenius ad Victorem de Viris Illustr. cap. 2. num. 7.

3 gnans adversus Vettones occisus est. Hujus perpetuum odium erga Romanos maxime concitasse videtur secundum bellum Poenicum. Namque Hannibal, filius ejus, assiduis patris obtestationibus eo est perductus, ut interire, quam Romanos non experiri mallet.

Vettones] Scribendum *Vettones* duplici TT. Graece enim *Οὐέττονες* populi sunt Hispaniae citerioris inter Anam et Tagum fluvios, ad orientale Toletanorum latus, *Straboni* L. 3. Item *Plinius* 4, 20. finitimos Carpetanis facit. *Prudentius hymno de S. Eulalia* Emeritam Vettonum metropolim nominat; *Nunc locus Emerita est tumulo Clara colonia Vettoniae. Quam memorabilis amnis Ana Praeterit, etc.* Schottus. Atque sic et apud *Caesarem de bello civ.* 1, 38. in recentioribus edd. et Ms. cod. Ciacconii nomen hoc exaratum; sicut apud *Ptolemaeum* 2, 5. *Οὐέττωνες*. *Appianus Ibericis* *Οὐέτωνας* vocat, quomodo et *Dausquius ad I. Silii* rectius hoc loco censet *Vetones*. Vulgati *Vectones* praeferunt, quomodo ea vox et apud *Livium* 35, 7. et 22. *Lucanum* 4, 9. et in quibusd. edd. *Caesaris* legitur. Quod improbare non ausim. In Boecl. erat *Veteones:* ex alterutro corrupta voce. *Bosius*. Leid. m. *Vetrones*. Voss. A. B. et C. *Veteones*. Vide Oudendorp. ad Lucanum Lib. 4. vs. 9. [Gu. *Veteones*. Ed. Ult. *Vettones*, ut editum est. Reliquae antiquiores *Vectones*.]

Hujus perpet. odium erga Rom.] De quo praeter nostrum (p. 611.) heic et 23, 1, 3. testatur *Polybius* 3, 9. et 12. *Livius* 21, 1. *Valerius Max.* 9, 3. *ext.* 2. Bosius.

Concitasse secundum bellum Poenicum] Prolixe haec *Polybius* 3, 9. *ad* 13. *usque*. adde *Livium l. c. Poenicum* autem, pro *Punicum*, ut hucusque omnes edidere, rescripsi fide librorum Gif. ac Dan. Vide quae dixi ad cap. 1, 1. *Bosius*. Hoc bellum praecipue bellum Hannibalicum vocatur. v. Polyb. Lib. 11. c. 36. [Ax. Ult. *Punicum*. Gu. *Poenicum*. Mox Ed. Par. 1. 2. Ald. Lamb. *quam non Romanos exp. m.*]

Patris obtestationibus] *Obtestationes* notant obsecrationes et juramentum, quod pater filium adegit. Cicero Epistolis: *mei officii est, me meminisse, qua obtestatione decedens mihi, ne paterer fieri, mandaris*. Gebhard. Vide ad 23, 2, 3. *Bosius*. *Experiri* recte Lambinus explicat per periculum facere virtutis et potentiae Romanorum. vide Burm. ad Valer. Flaccum L. 3. Argon. vs. 104. Eodem modo *experiri sutorem*, pro ejus prudentiam artis medicae explorare, dixit Phaedrus L. 1. fab. 14. vs. 6. Vide ibi Schefferum, et Burmannum ad Vellejum Paterculum lib. 1. cap. 95.

XXIII. HANNIBAL.

(p. 612.) De *Hannibale* passim Graeci Latinique historici, sed praecipue *Polybius*; *Appianus in Annibalicis*, et *alibi*, *Livius a lib.* 21. *ad* 40. *usque*: et compendio *Florus* 2, 6. 7. 8. *Justinus* 29, 30. 31. et *Scriptor de viris illustribus*. Boeclerus. Adde *Silium Italicum* toto opere de *bello Punico*: *Eutropium* 3. *Orosium* 4, 14. *et deinceps*: *Zonaram tomo* 2. Quaedam illius et *Valerius Max.* et *Frontinus in Strategematis*, passim: *Plutarchus Fabio*, *T. Flaminino*, *M. Marcello*, et alibi: *Diod. lib.* 26. *in Excerptis Peiresc.* et in iisdem *Dio Cassius lib.* 1. narrant. Effigies ejus exstat in nummo, qui penes me est, cum inscriptione: *ΑΝΝΙΒΑΛ ΠΟΙ-ΝΟΣ*. In adversa parte conspicitur Jupiter seminudus sedens, dextra fulmen, sinistra sceptrum tenens, et, *ΔΟΞΑ ΔΙΟΣ*. Sed vix dubito, recentiorem ac suppositicium esse. Ac vidi eundem typum in aereo *Henrici Meieri*, Ecclesiastae Lipsiensis, amici, dum viveret, conjunctissimi; sed in altera parte erat caput Aristotelis cum his circum litteris: *ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟ-ΜΑΧΟΥ*: plane quale est in argenteo meo, cujus adversa facies exhibet Naturam multimammiam, utraque manu fructus gerentem, cum inscriptione: *ΦΥ-ΣΙΣ ΠΑΝΑΙΟΛΟΣ*. Habebat idem *Meierus* et argenteum, in quo caput Hannibalis cum hac inscriptione: — ILLE HANNIBAL, detrita priore illius parte. Ejusdem caput e nummo argenteo tetradrachmo exhibent *Imagines Ursini* num. 63. una cum litteris Punicis, nomen ejus, (ut ajebat, cujus is nummus fuit, *Petrus Contarenus*) exprimentibus. Duas quoque gemmas, in quibus Annibalis pueri effigies exstet, laudat *Faber in commentario*: vide infra ad cap. 2, 3. *Bosius*.

CAP. I.

1 HANNIBAL HAMILCARIS F. CARTHAGINIENSIS. Si verum est, quod nemo dubitat,

(p.613.) *Hannibal Hamilcaris F.*] Sic plane vetus Inscriptio, quam laudavimus ad 22, 1, 1. Et cum adspiratione nomen Hannibalis etiam scriptum reperitur in duobus lapidibus apud *Gruterum*, pag. 114, 10. et p. 406, 7. et apud *Frontinum*. eamque scripturam probat et *Eutychus* Grammaticus, *Dausquio ad* 1. *Silii* pag. 23. laudatus. Ceteri Latinorum fere omittunt adspirationem: nisi quod ea in manuscr. codd. aliquando reperitur, ut apud *Justinum* 19, 2, 2. in visis *Bongarsio*. Graecis quoque *ἀννίβας* est cum spiritu leni. Adspirationi tamen favet origo vocis, est enim haud dubie חֵן et בַּעַל quasi tu dicas *gratiam Domini*, ea forma, qua a חֵן et אֵל est חַנִּיאֵל, *Hanniel*, Numer. xxxiv. comm. 23. quod exponunt *gratiam Dei*. *Dausquius Hannibalem* interpretatur *gratiosum apud Belum*: et levat nihilominus; aitque *secum esse infinitatem prope veterum nummorum atque inscriptionum*. Vellem adduxisset aliqua ex illis monumentis, aut saltem indicasset. Nam mihi quidem nulla hucusque observata, praeter unam inscriptionem Africanam, *Bocharto de colon. Phoenic.* 1, 24. laudatam, in qua legitur *Azrubal Suffes, Annibalis filius.* Bosius. Vide ad Hamilc. c. 1.

Carthaginiensis] Addebat Ernstianus, *sequitur.* quod glossema puto inepti librarii, qui verbum desiderari existimabat, cum tamen pari modo et alibi noster loquutus sit. vide ad 2, 1, 1. *Bosius. Carthaginiensis* abest meo Leidensi.

Quod nemo dubitat, ut populus Rom. etc.] *Mirum*, inquit Lambinus, *loquendi genus. Cur non ita dixit potius:* Si verum est, quod n. d. populum R. o. g. virtute superasse? *Verum tamen nihil mutandum. Sic enim veteres interdum loquebantur.* Quod verum est. Nam sic plane Varro de re rustica 1, 2. *Verum dicit, ut ille hoc scripserit.* Cicero pro Roscio Am. cap. 41. *Non est verisimile, ut Chrysogonus horum litteras adamarit.* Plinius Panegyr. cap. 8, 6. *An dubium est, ut dare non posset imperium imperator?* Quae loca, et his similia alia jam adnotarunt *Mariangelus a Fano Benedicti in Auctario ad Grammaticam philosoph. epistola* 6. et clariss. *Vorstius libro de Latinitate falso suspecta*, c. 24. Ceterum in Ms. Boecl. [Ax.] erat, *si verum et quod n. d.* Bosius. Voss. B. *si verum, quod nemo dubitat.* De conjunctione *Ut*, ab optimis et sequioris aevi scriptoribus pro infinitivo cum Acc. constructo adhibita, consule Vorstium ad Justinum Lib. 3. cap. 6. num. 10. Munckerum ad Hyginum fab. 63. et ad fab. 139. et Th. Wopkens Lib. 3. Lect. Tullian. cap. 12. pag. 302. et 303. De verbo *dubitare*, cui Accusativus casus Pronominum *hoc, id, quod* adjici solet, Perizon. ad Sanct.

ut populus Romanus omnes gentes virtute superarit, non est infitiandum, Hannibalem tanto praestitisse ceteros imperatores prudentia, quanto populus Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes. Nam quoties- 2 cumque cum eo congressus est in Italia, semper dis-

Minerv. Lib. 3. cap. 3. num. 47. et Burm. ad Quinctilian. L. 12. Inftit. Orator. cap. 1.

Ut pop. Rom. omnes gentes virtute superarit] Victus enim praelio quidem nonnunquam, (p. 614.) bello vero nunquam, ut ait *Caecilius* apud *Nonium*. Schottus. Immo ipse Cicero, Romanus Conful, dubitat, dubitare certe debebat. Vide ejus de Victoriis populi Romani verba Orat. in Verrem 2, 3, 89. init. et confer Orationem Galgaci in *Vita Agric.* 30, 6. *Ernst. Virtutem* intellige bellicam, h. e. fortitudinem, ut paffim apud veteres. Quod si animadvertiffet Vir Doctus, non objeciffet, opinor, Nepoti Ciceronem, tanquam in dubium vocantem, quae hoc loco de Romanis adfirmantur. *Bos.*

Hannib. tanto praestit. ceteros imperatores] Quod quoque fuit judicium Pescenni Nigri. Nam quos alii Scipiones extulerunt, exiftimavit *felices illos fuisse magis, quam fortes.* Aelius Spartianus in Nigri vita 11. *Nec alias fabulas unquam habuit, nisi de Annibale, ceterisque talibus. Denique cum Imperatori facto quidam Panegyricum recitare vellet, dixit ei, Scribe laudes Marii, vel Annibalis, vel alicujus Ducis optimi vita functi, et dic quid ille fecerit, ut eum nos imitemur.* Gebhard. Ipse Hannibal *maximum imperatorem Alexandrum Magnum, Pyrrhum secundum, tertium se ipsum esse* dixit, apud *Livium* 35, 14. et *Appianum Syriacis* pag. 91. Vide et *Lucianum in dialogis mortuorum* pag. 246. et seqq. edit. Salmuriensis, ubi de praeftantia bellica Alexander, Hannibal et Scipio inter se contendunt. Laudem Hannibalis habes apud *Livium* 28, 11. (qui et ingenium ejus 21, 4. eleganter depinxit, itemque apud *Diodorum* ac *Dionem* locis modo laudatis. Ceterum a Msc. Boecler. *tanto* aberat. non male. Nam sic et alii loquuti. quare uncis inclusi. In q. edd. eft *antecedebat*; credo, quod *Probus* harum vitarum auctor habebatur. *Bosius.* De Alexandro, Hannibale, et Scipione inter se de bellica praeftantia contendentibus, et Luciano, qui hujus sui Dialogi argumentum sibi sumpsiffe ftatuitur a Fabricio ad Orosium, et Schotto ad h. l. consule T. Hemfterhus. ad Lucianum Tom. I. pag. 380. Leid. m. Voff. A. B. C. *antecedat. Tanto* exhibent Codices Leid. m. et Voff. A. C. *Praestare* pro antecellere cum quarto casu Nofter non tantum, sed et alii conftruere solent. confule Burm. ad Quinctilian. Declam. 2. c. 8. [*Tanto* abeft etiam ab Ax. Ed. Paris. [1. 2.] Ald. legitur vero in Longoliana, nec delendum eft. *Heusinger.* Eft etiam in Gu. Ult. ceterisque edd. Tum Ed. Long. Steph. Gebh. et Keuch. *antecedebat.* Ita etiam Ult. et, Lambino tefte, Argent. ac Magiana. Sed Gu. cum reliquis edd. *antecedat.*]

S. discessit superior.] De Hannibalis laudibus Polybius L. III. cap. 30. Appianus Al. Lib. 1. B. Civ. pag. 690. ὅϑεν αὐτὸν (Σερτώριον) καὶ οἱ Κελτίβηρες διὰ

cessit superior. Quod nisi domi civium suorum invidia debilitatus esset, Romanos videretur superare potuisse. Sed multorum obtrectatio devicit unius virtu-
3 tem. Hic autem velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos sic conservavit, ut prius ani-

τὴν ταχυεργίαν ἐκάλυν Ἀννίβαν, ὃν θρασύτατόν τε καὶ ἀπατηλότατον ϛρατηγὸν παρὰ σφίσιν ἐδόκυν γενέσθαι. Pater ejus Hamilcar quoque habendus fuit dux omnium, qui tum fuerunt, et consilio, et virtute praeſtantissimus, teſte Polybio Lib. 1. cap. 64. vide et ad cap. 1. Hamilcaris. adde Eundem Lib. 11. c. 24.

Quod nisi] V. Ind. *quod*. Bosius. Mox Voſſ. A. B. C. [Gu.] *quotienscumque*. Pro *congressus* Voſſ. C. *aggressus*. *Est* abeſt Voſſiano B.

Nisi domi civium suor. invidia deb. ess.] Idem ipse apud Livium 30, 20. fatetur: *Vicit Annibalem non populus Ro. toties caesus fugatusque, sed Senatus Carthaginiensis obtrectatione atque invidia.* Juſtinus 38, 4, 6. *Annibalem sexdecim annis Italiae victorem immoratum: et quin ipsam caperet urbem, non Romanorum illi vires obstitisse, sed domesticae aemulationis atque invidiae studium.* Geminum quid apud *Silium Italicum lib.* 17. Loccen. (p. 615.) Inimici, ejus consilia semper damnare soliti, effecerunt, quo minus ad eum milites, et nummi, admodum ipsi necessarii, licet per literas a Carthaginienſibus petenſem mitterentur. v. Appian. Al. B. Hannib. pag. 558.

Videretur] Nam per Hiſpanias in Galliam ac Italiam contendens, tribus praeliis populum Romanum superavit ad Ticinum, ad Trebiam Flumen, et Trasymenum lacum. Liv. 20. Flor. 2. cap. 6. Appianus de Reb. Hannibal. Polyb. Lib. 3. Silius Italicus Lib. 4. cum seqq. Plinius Lib. 33. cap. 50. Eutrop. 3. Oros. Lib. 4. cap. 14. et 15. *Ernstius.* Sic opt. liber Boecl. nec video, cur mutari debeat. Ut in aliis lectum hucusque fuerit *videtur*, fecit compendium scripturae, *vid'etur.* Sic enim in Mss. exarari vox iſthacc solet. *Bosius.* Omnes mei *videretur.* [Ita etiam Gu. sed Ult. cum ceteris ante Bos. edd. *videtur.* Mox Ax. *unius devicit virt.*]

Hereditate relictum odium paternum] Adeo, ut, referente Seneca De Ira 2, 5. dixerit, cum foſſam sanguine humano (forte *Romano*) plenam vidiſſet: *O formosum spectaculum!* Ernſt. Hunc praecipue Catulum leoninum in perniciem Rom. imperii alebat Amilcar, ut ipse dicere solitus eſt. vide *Valer. Max.* 9, 3. *ext.* Et hanc fuiſſe cauſſam tradit *Justinus* 29, 1. 7. cur in minori aetate dux Annibal conſtitueretur, non penuria seniorum, sed odio Romanorum, quo imbutum a pueritia sciebant. *Loccenius.* Ut amicitiarum, ita et odii atque inimicitiarum hereditatem cernunt liberi. Paterculus 1, 1, 2. *Agamemnon mox scelere patruelis Aegisthi, hereditarium exercentis in eum odium, et facinore uxoris oppressus, occiditur.* Diodorus 16. *Κατὰ τὴν Μακεδονίαν Φίλιππος πατρικὴν ἔχθραν διαδεδεγμένος πρὸς Ἰλλυρίυς καὶ τὴν διαφορὰν ἀμετάθετον ἔχων.* Tacitus 16, 28, 2. *Paconium Agrippinum paterni in principes odii heredem* nuncupat. Ipse Annibal

mam, quam id deposuerit: qui quidem, quum patria pulsus esset, et alienarum opum indigeret, numquam destiterit animo bellare cum Romanis.

apud Livium 35, 19. *Odi odioque sum Romanis. Id me verum dicere, pater Hamilcar et DI testes sunt.* Gebhardus. Nicander apud *Livium* 35, 12. *natum adversus Romanos hostem* vocat. De Hamilcaris erga Rom. odio vide 22, 4, 3. *Bosius.*

Confirmavit] Q. ed. *conservavit.* Bosius. Pro *hic* Leid. m. *hinc.* pro *confirmavit* Voss. A. B. C. *conservavit.* pro *cum patria* Voss. B. *cum primo patria.* *Animo bellare* est, proposito, spe, desiderio, opinione bellare. Vide Vorstium ad Justinum Lib. 12. cap. 3. num. 2. item Wasse et Cortium ad Sallust. B. Jugurth. cap. 20. num. 6. [Tres Voss. Ax. (fortasse et Boecl.) Mag. *conservavit.* Hoc voluit auctor. Nam *hereditate relicta conservantur*, et tenacissime quidem conservantur, si non prius, quam anima, deponuntur. *Odium* vero eadem ratione *conservari* dicitur, qua *benevolentia* a Cicerone lib. 3. epist. 7. extr. vel *amor servari* l. 10. epist. 1. med. *Heusinger.* *Conservavit* etiam Gu. Ult. Verissime. Vulgatum antea *confirmavit* ita tuetur Tzschuckius, ut hereditate accepta etiam augeri posse dicat. Sed Nepos nihil aliud nunc agit, nisi ut Hannibalem odii erga Romanos hereditate relicti *tenacissimum* fuisse demonstret.]

CAP. II.

Nam ut omittam Philippum, quem absens hostem 1 reddidit Romanis, omnium his temporibus potentissi-

(p. 616.) *Philippum*] Demetrii Macedonum regis filium, de quo *Justinus* 29, 3. et *epitome Livii* 29. et 31. et in Fastis anno V. C. IOLII. *Schottus.* Ejus stemma ponit *Plutarchus in Paullo Aemilio.* Magius. De hoc Philippo Polybius Lib. 1. c. 3. Hic admodum puer Macedoniae accepit regnum. Polyb. Lib. IV. c. 2. de hujus clade ad Cynos cephalos egi in notis post. Adde Polyb. Exc. Libri XVII. a c. 18. ad cap. 24. et Fabric. ad Orosium Lib. IV. cap. 20. pag. 270. et Interpr. ad Florum L. II. c. 7. et ad Dionis Cassii Fragm. Urs. pag. 66. lin. 17. Pro *omittam* Voss. C. *obmittam.*

Quem absens hostem reddidit Romanis] Observat *Magius*, aliter haec narrare *Justinum* 29, 4, 2. quod verum est. Ait enim, Philippum *legatum ad Annibalem jungendae societatis gratia misisse.* Idque et *Livius* tradit 23, 33. Neque tamen idcirco non adstipulatur Nostro. Nam potuit nihilominus Philippus ab Hannibale instigari ante, quam ad eum mitteret. Nec magis adversatur *Florus* 2, 7, 4. Cum nostro autem plane facit, quod apud *Livium* 33, 49. Legati Romani in

cessit superior. Quo[illegible] [illegible]piditate incendia debilitatus esset, [illegible] conatus sit tuisse. Sed mu[illegible]

3 tem. Hic au[illegible] ternum erga [illegible]

τὴν ταχυσ[illegible] ὃν Σπα[illegible] τατον δόκ[illegible]

[illegible] Strabo et Ap[illegible] [illegible] Antiocho [illegible] *qui* [illegible] *cessit.* ilic [illegible] vocatur a [illegible] pag. 335. [illegible] 141. [illegible] Antio[illegible] uxore [illegible] Har[illegible] [illegible]

r[illegible] et [illegible] sar[illegible] thag[illegible] rentu[illegible] nib. p[illegible] *Vide*[illegible] in Galli[illegible] dens, tri[illegible] sed An[illegible] Romanum s[illegible] quia ad Trebiam [illegible] diiin[illegible] menum lacum. [illegible] cap. 6. Appian[illegible] c. 14. [illegible] et [illegible] §. 13. [illegible] *in* [illegible] *in* [illegible] *aequa-vimus.* [illegible] non male [illegible] *Persas* [illegible] *Sal*tem [illegible] *Darium* [illegible] dum, nisi [illegible] rantiae hiftoriarum Graecarum,

ferre Italiae. Ad quem quum legati venissent Ro- 2
. qui de ejus voluntate explorarent, darentque

...tiffimarum. Denique ... Regis a Romanis ... die magnitudinem, ... fretus fuit, derisit si... et cum Xerxe, qui ... *Magni Regis* titulo fulgens magnis conatibus magnas egit nugas, eum comparavit, quia milites Romani joco dicere fuerunt soliti ἦν βασιλεὺς Ἀντίοχος ὁ μέγας, ut Appianus pag. 178. refert.

Hunc tanta incendit cupiditate bellandi] Nempe, postquam domo profugus ad eum pervenisset. Nam quod jam ante cum Antiocho societatem iniisse dicebatur, id ab aemulis illius confictum fuisse, *Justinus* 31, 9, 1. clare significat. Nec dissimulant, qui Antiochi cum eo colloquia narrant, reliqui. Vide *Livium* 34, 60. *et* 36, 7. *Appianum Syriac. pag.* 89, 90. *Plutarchum Flaminino pag.* 380. *Florum* 2, 8, 5. *Justinum* 31, 3, 5. *Zonaram Tom. II. pag.* 102. Legati Romani, cum apud *Livium*, *compertum sibi* ajunt, *ab eo litteras nuntiosque ad Antiochum profectos*, caussae inserviunt, finguntque fortean, quod nunquam factum erat. Fuisse tamen, qui acie victum a Scipione, extemplo ad Antiochum profectum traderent, *Livius* refert 30, 37. *Bosius.*

Usque a rubro mari] Lambinus h. l. nonnulla protulit de caussa hujus nominis; sed quae non sunt hujus loci; de hac egit post Strabonem Lib. XVI. p. 1125. et Interpretes ad Curtium L. VIII. cap. 9. §. 15. et plures alios, S. Bochartus Lib. IV. cap. 35. qui putat, Graecos proprium nomen *Edom* in appellativum mutasse; quia et *Edom* rubrum notat. et sane sic 70. Interpretes vocant *Nabalem* ἄνθρωπον κυνικόν, cum vertendum fuisset *Calebitam*, idque fecerunt; quia *Caleb* apud Hebraeos notat *canem*. v. Menag. ad Diogen. Laërt. Lib. VI. cap. 2. Sed alii sunt alius sententiae, quia mare *Edom* nusquam invenitur, et faciunt cum Relando, qui credit ita dictum, quod *rubens* sive ἐρυθρὸν vocari soleat, quidquid aestu calet, et sub zona torrida sive rubente jacet. Vide Reimar. ad Dion. Cassium Lib. XLVIII. c. 28. lin. 67. Sed Lambinus de situ hujus maris agere debuisset, a quo Antiochus Rex Syriae arma Italiae inferre fuit conatus, qui situs longe lateque patet. Herodotus Lib. I. c. 202. dicit, τὴν γὰρ οἱ Ἕλληνες ναυτίλλονται πᾶσαν, καὶ ἡ ἔξω στηλέων θάλασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ ἐρυθρὴ μία τυγχάνει ἐοῦσα. Imo sinus Arabicus, (p. 618.) et Persicus et totus Oceanus vocatur *Mare rubrum.* Vid. Schwartz. ad Cellarium Geogr. Antiqu. Lib. III. cap. 19. §. 46. Reim. ad Dion. Cassium l. l. lin. 66. unde facile est percipere, Antiochum, Syriae Regem, posse dici, usque a rubro mari arma Italiae inferre voluisse. Florus Lib. II. cap. 8. §. 8. dicit, Antiochum ingenti strepitu ac tumultu movisse ex Asia. Confer Livium L. XXXVI. cap. 17. §. 7. et 15.

Legati venissent Rom. etc.] De hac legatione, ejusque caussa ac gestis, videndi *Polybius* 3, 11. *Livius* 35, 13. *et deinceps*: *Appianus Syriac. pag.* 91. 92. *Justinus* 31, 4. *Frontinus* 1, 8, 7. *Zonaras p.* 102. qui tamen non parum a se invicem discrepant. *Bosius.*

Qui de ejus voluntate explorarent] Et apparatum regis specularentur, ut inquiunt *Polybius* (*l. c.*) et *Justinus* 31, 4, 4. Ma-

operam consiliis clandestinis, ut Hannibalem in suspicionem regi adducerent, tamquam ab ipsis corruptum alia, atque antea, sentire, neque id frustra fecissent, idque Hannibal comperisset, seque ab interioribus consiliis segregari vidisset, tempore dato adiit ad regem, eisque quum multa de fide sua et odio in Romanos

gius. *Zonaras* ait, missum Scipionem, ut Antiochum ac Hannibalem terreret. *Bosius*.

De ejus voluntate] Ms. Boecl. *ejus voluntate*, omissa praepositione. An fuit, *ejus voluntatem?* Lambinus certe quaerit, cur non ita dixerit Nepos. Sed nulla mutatione opus. Vid. Ind. *Bosius*. Vide ad praefat. Voss. B. etiam abest praepositio *de*.

Ut Hannibalem in suspicionem regi adducerent] Effecerunt autem id crebris cum eo sociatis colloquiis. Livius 35, 19. *Propter colloquia cum Villio suspectus regi.* Vide *Julium Frontinum* 1, 8, 7. Simile quid de Agesilao narrat Polyaenus lib. 2. comm. 32. *Gebhard.* Adde Polybium, Appianum, Justinum locis modo laudatis. *Bosius*.

In suspicionem regi adduc. tanquam ab ipsis corr. alia atque antea sentire] Mirum loquendi genus, nec alibi mihi observatum: et tamen nemo interpretum id tetigit. Si locus integer est, *τὸ sentire* ad *suspicionem* referendum est: *in suspicionem, sentire* (eum) *alia, tanquam ab ipsis corr.* Sed duriusculum id mihi videtur. An igitur Nepos scripsit: *tanquam ab ipsis corruptus alia a. a. sentiret?* Sic certe loquuntur optimi scriptores. *Bosius*. Nulla mutatione opus.

Alia atque antea sentire] *Reconciliatam ejus cum Romanis gratiam*, dixit *Justinus* explicatius. *Bosius*. Id est, contraria sentire, quam olim senserat. Vide Cort. ad Sallust. Cat. 37, 10.

Fecissent, idque Hannib. comper.] Ms. *fecissent, nisi id cum H. c.* [Ita et Ax.] Suspicor latere mendum, et scribendum esse: *fecisse essent visi, id cum H. c.* Visi sunt regi non fecisse frustra, ut clandestinis consiliis cum Hannibale uterentur. *fecisse essent* propter litterarum similitudinem coaluit in unam vocem. *Schefferus*. Mihi olim levi mutatione unius litterulae figura haud valde dissimilis legendum videbatur: *fecissent, nisi id tum H. c.* Notum est, saepissime in Mss. *c* et *t* permutari. *Non id frustra fecissent*, i. e. non excidissent s[illegible] sua. Jam enim suspectum r[illegible] reddiderant Hannibalem: u[illegible] *Polybio* ceterisque manifest[illegible] est. In ed. Long. est, *cum* [illegible] *que id fr. fec.* Bosius. Om[illegible] mei codices [cum Gu. Ult.] [illegible] *que id frustra fecissent.* Sed [illegible] *que ii frustra fuissent* non m[illegible] legendum conjecit Cortius Sallust. Jugurth. cap. 85. num[illegible]. Pro *interioribus* Voss. A. n[illegible]al[illegible] *inferioribus*.

Adiit ad regem] Sic e Mss. [illegible]nis legunt *Savaro*, *Boeclerus*, et in *Ind. Lucret.* v. *revisere Gifanius.* quomodo 2, 7, 1. et 4. et alibi locutus est. Mox Ms. Boecler. *de vita sua*; sed in marg. adsc. *fid.* Pro *odio* v. cod. Schotti *odium.* Statim in illo *puerulo me*, provocabulum vulgo omittitur. Erat tamen in Ms. Leidensi *pume*; nisi fortean in excerptis ejus scribi excudive debuit *pu. me*, abbreviate. *Bosius*. [In prima Boecleri editione a. 1640. *pu. me* excusum est.] Leid. m. *adiit*

morasset, hoc adjunxit: *Pater*, inquit, *meus* 3
car, puerulo me, utpote non amplius novem nato, in Hispaniam imperator proficiscens Car-?, Jovi optimo maximo hostias immolavit. Quae 4
res dum conficiebatur, quaesivit a me, vellem-m in castra proficisci? Id quum libenter acce-

Sed Voss. A. B. C. *adiit* *m.* Quod praefero. Vide nistocl. cap. 7. Quamvis, nonui, alterum non da- Sic enim *adire deos, et* *& deos* dixere: consule h. ad Tibull. 1, 5, 39. Pro ss. C. *odium.* [Gu. Ult. *d regem.* In reliquis an- ibus *ad* omissum est. Tum *m.* Ax. Ult. *puerulo me.* ris *hoc adjunxit: Pa-* *quit, meus* v. Ruhnke- a Bremio laudatum, ad sup. 1, 5. pag. 20.]
r meus Hamilcar etc.] t hanc rem etiam *Poly-* 11. *Livius* 21, 1. *et* 35, *lerius Maxim.* 9, 3. *ext.* atque et *scriptor de vi-* c. 42. *Appianus Iber. et* *l. Martialis* 9, 44. *Flo-* 2. *Orosius* 4, 14. et ex prolixe vero, more poë- describit *Silius* Lib. 1. *m* videndus *Dausquius.* *am Ursini*, repertam in rusino prope lacum Tra- ubi Hannibal teten- igitur, in qua a dextris ur sacra faciens sculptus ipso Hannibale puero ad nte, a sinistris Asdrubal s, patruus ejus, memo- Faber *commentario in* *Illustrium Ursinia-* 41. conjicitque Afro a- udioso Hannibalis, pro nalari fuisse. Addit et de mma, utriusque capita, nnibalis, ut pueri, ut exi- , exhibente, conjicitque rem ipsius Hannibalis fu- isse. De quibus judicent, quibus inspiciendi copia est. Extat enim fortassis etiam nunc inter thesauros Farnesianos. *Bosius.* At- (p. 629.) tamen Livius Lib. xxi. cap. 1. et Appianus Al. B. Hispan. pag. 431. et in Hann. pag. 544. videntur dubitare de hoc jurejurando, dicentes modo famam esse, Hannibalem hoc jurasse, sic q io pue Hamilcaris dictum, se quatuor catulos leoninos, h. e. puerilis aetatis filios, in perniciem imperii Romani alere (vide Corrad. ad Valer. Maxim. ix. 3, 33.) a Polybio et Livio non memoratur. [Ax. *Pater meus, inquam, Hamilcar.* Gu. *Pater meus, inquit, Ham.*]

Novem annos] Sic et *Polybius l. c. et Lib.* 2, 1. *Livius locis cit.* et 30, 37. *Valerius Max. Orosius, Ampelius*, et ex emendatione doctorum virorum *Scriptor de viris illustribus* cap. 42. *Silius* quoque L. 14. *Decimum modo coeperat annum Excessisse puer, nostro cum bella Latinis Concepit jussu.* Quibus neutiquam, uti quidem *Dausquius* putabat, adversatur, quod idem Lib. 1. ait, factum hoc, *Ut fari primamque datum distinguere lingua Annibali vocem;* neque quod apud eundem L. 2. Bostar dicit, *jam bella jurasse eum, cum primum tenero vocem proferret ab aevo.* Significat enim, vix infantiam fuisse ingressum. Ea vero cum anno aetatis septimo finitur. *Bosius.*

Proficiscens Carthagine] Ubi jurasse Hannibalem in Elisae tem-

pissem, atque ab eo petere coepissem, ne dubitaret ducere, tum ille, Faciam, inquit, si fidem mihi, quam postulo, dederis. Simul me ad aram adduxit, apud quam sacrificare instituerat, eamque, ceteris remotis, tenentem jurare jussit, numquam me in amicitia

plo media urbe sito, prolixe *Silius* narrat. Quod sine caussa in dubium vocat *Dausquius*, conjicitque apud Garamantas in Jovis templo factum. Nam quod ait *Polybium* refragari Lib. 2. qui tum Amilcarem scribat Herculis columnas adiisse, id secus est. Potius favet *Silio*; scribit enim, *accepto exercitu* (qui utique in Africa erat, et prope Carthaginem) *et filio Hannibale, juxta Herculis columnas trajecisse*. At *Valerius Maxim.* scripsit, *Amilcarem exercitum in Hispaniam trajecisse*. Immo diserte ait, *exercitum in Hispaniam* TRAJECTURUM, *ob id sacrificasse*. Nec aliter *Livius* 21, 1. *Polyb.* 3, 11. *Silio* et illud favet, quod Hannibal petiit, ut duceretur in Hispaniam. Sic enim praeter nostrum iidem duo scriptores. Unde malim cum ed. Col. [Mag. Ult.] sic distinguere: *In Hisp. Imp. proficiscens, Carthagine Jovi o. m. h. immolavit.* Pro *hostias* Ms. Leid. *hostiam* habet. Quomodo Silius: *tum nigra triformi Hostia mactatur Divae*. Bosius. Consule Drakenburgium ad Silium Italic. Lib. 1. vers. 81.

Jovi optimo maximo] Voss. B. [Ax.] *Jovi optimo et maximo.*

Quae divina res dum conficieb.] Leid. m. *qui, divina re, dum confic.*

Simul me] Melius ita Boecl. Leid. et ed. Col. quam reliqui *simulque*. Bosius. Leid. m. *simul ad aram*. Item Voss. A. B. *simul me ad aram*. C. *simulque ad aram*. Pro *instituerat* Voss. C. *instuterat*, forsan pro *institerat*. Sed *instituerat* rectum est. Vide ad Catonem cap. 3. [Supra Ax. *si mihi fidem*. In Gu. vox *fidem* omissa est. Tum, Ax. *Simul ad aram*, sed Gu. Ult. ut Bosius edidit.]

Eamque, ceter. remotis, tenentem] Ex *Plauto*, *M. Varrone*, (p. 621.) *Cicerone*, *Virgilio* et *Appulejo* ritum jurandi ad aras explicat Doctiss. *Turnebus advers.* 16, 10. et 19, 19. item 26, 2. et 5. Est et elegans locus apud Justin. 24, 2, 8. de Ptolemaeo, qui *sumtis in manus altaribus, contingens ipsa simulacra et pulvinaria deorum, inauditis ultimisque exsecrationibus adjurat, se sincera fide matrimonium sororis petere*. Schottus. (Vide ibi notas *Berneggeri*.) Non solum autem a jurantibus, sed etiam a sacrificantibus arae tenebantur. Virgilius libro quarto Aeneid.

> *Talibus orantem dictis, arasque tenentem,*
> *Audiit omnipotens.*

Varro Rerum divinarum Lib. 5. *aras* dicit primum *ansas* dictas: quod esset necessarium, eas a sacrificantibus teneri. Adeas *Macrobium Saturn. l.* 3, 2. Solebant etiam, qui ad aras confugiebant, aras amplecti, ut apud *Plutarchum in Timoleonte* animadvertere licet. *Sed ille*, inquit, *cum gladio fugiens, in altam quandam petram desilivit*:

citia cum Romanis fore. Id ego jusjurandum, patri 5
datum, usque ad hanc aetatem ita conservavi, ut nemini dubium esse debeat, quin reliquo tempore eadem mente sim futurus. Quare si quid amice de Romanis 6
cogitabis, non imprudenter feceris, si me celaris; quum quidem bellum parabis, te ipsum frustraberis, si non me in eo principem posueris.

hic vero aram amplectens, Timoleonem obsecrat, si veniam det, rem omnem aperiturum, etc. Magius. Veteres, dum jurabant, aras tangere fuisse solitos, docent Pareus in Electis Plautinis pag. 348, et 349. Broukhusius ad Propertium 3, 19, 15. et Dukerus ad Florum Lib. 2. cap. 6. num. 2. *Aram tenere* proprie esse *arae ansam tenere* ostendit Perizonius ad Sanctii Minerv. Lib. IV. cap. 15. num. 3.

Nunquam me in amicitia cum Romanis fore] Livius 35, 19. *Nunquam amicum fore populi Romani.* (Et 21, 3. *Se, cum primum posset, hostem fore populo Romano.*) Historia miscella Lib. 3. cap. 5. *Se, ut primum posset, adversum Romanos pugnaturum.* Quod non est expressum, longeque minus est. Nam qui pugnat adversus aliquem, odium exsuere atque ex hoste amicus fieri potest. *Polybius: μήποτε Ῥωμαίοις εὐνοήσειν.* Appianus Annibalicis: *Ῥωμαίοις ἐπιβουλεύειν οὔποτε ἐλλείψειν.* Ibericis: *Ἄσπειστος ἐχθρὸς ἔσεσθαι Ῥωμαίοις. Gebhardus.* Valerius: *se, cum primum per aetatem potuisset, acerrimum hostem populi Rom. futurum.* Scriptor de viris illustribus: *odium in Romanos perenne juravit.* Bosius. Hinc *Hannibal* pro capitali hoste sumitur. Vide Muncker. ad Hygin. fab. 257. Perseus quoque Macedonum rex ἅμα τῇ βασιλείᾳ διεδέξατο τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἔχθραν, teste Plutarcho in L. Paullo Aem. pag. 259.

Ad hanc aetatem] Sic rescripsi fide codicis Leid. nec dubito verum esse: etsi omnes alii habent: *ad hanc diem. Τὸ aetatem* abbreviate scriptum absorpserat ob similitudinem vox proxima *ita.* Cum igitur aliquid deesse viderent librarii, *diem* de suo addiderunt. Mox *conservavi* erat in Ms. Boecl. et edd. Col. Lamb. Gebh. aliisque. Quod nescio cur in *servavi* mutarint. Nam et alibi legas apud Nostrum *conservare fidem, inducias, leges, religionem.* Vide Ind. *Bosius.* Leid. m. *aetatem*, item Voss. B. sed A. et C. *diem.* Et omnes mei *conservavi.* Pro *sim futurus* Voss. B. [Ax.] *sum futurus.* Pro *cum quidem* Voss. C. *quam quidem.* [Ax. Gu. Ult. *ad hanc aetatem.* Iidem libri *conservavi*, sed Ed. Boecl. *servavi*, contra codd. ceterorumque edd. auctoritatem.]

Si quid amice de Rom. cogitabis] Polybius: *ἐὰν δὲ διαλύσεις ἢ φιλίαν συντίθηται πρὸς αὐτούς. Gebhard.* (p. 622.)

Non imprudenter] Omittit negationem Ms. Boecl. *Bosius.* Sic quoque Vossianus B.

CAP. III.

1 Hac igitur, qua diximus, aetate cum patre in Hispaniam profectus est, cujus post obitum, Hasdrubale imperatore suffecto, equitatui omni praefuit. Hoc quoque interfecto, exercitus summam imperii ad eum detulit. Id Carthaginem delatum, publice comprobatum
2 est. Sic Hannibal, minor quinque et viginti annis

Hac igitur, qua diximus, aetate] Sic Ms. Boecl. Etiam Leidensis: *Hac ergo, qua diximus, aet.* Vulgo absunt illa, *qua diximus*. Bosius. Voss. A. et C. [Ax. Gu. Ult.] agnoscunt verba *qua diximus*.

Hasdrubale suffecto] Supra 22, 3, 3. *Bosius*.

Equitatui omni praefuit] Ὑποστράτηγον ab Asdrubale creatum, ait *Appianus Iberic.* p. 258. *Vixdum puberem ab eodem accitum, triennio sub eo meruisse, nulla re, quae agenda videndaque magno futuro duci esset, praetermissa*. Livius 21, 3. et 4. *Bosius*. Leid. m. [Gu.] *equitatui omnium*.

Hoc quoque interfecto] Idem sup. in vita Hamilcaris cap. III. 3. dictum est. Medius postquam inter patrem et filios octo ferme annos imperium obtinuerat, barbarus quidam eum palam, ob iram interfecti ab eo domini, obtruncavit: comprehensusque a circumstantibus, haud alio, quam si evasisset, vultu, tormentis quoque cum lacerararetur, eo fuit habitu oris, ut superante laetitia dolores, ridentis etiam speciem praebuerit. Livius Lib. 21. c. 2. *Ernstius*. Vide, praeter *Ernstio* adducta, quos laudamus ad 22, 3, 3. *Bosius*. Pro *interfecto* Voss. C. *interfectus*. Sed praecedentia *s. e. o. p. h. q.* eidem absunt.

Id Carthaginem delatum, publice comprobatum est] In ora Ms. libri ex alio vetere codice ita hic locus legitur: *Id Cartaginem delatum nemine contradicente publice comprobatum est*. Verum ego existimo, esse id glossema a viro aliquo docto e Polybii Lib. 3. additum. Is enim scribit, Hannibalem militum populique unanimi consensu, μιᾷ γνώμῃ, imperatorem esse declaratum. Ita tamen, ut negari non possit, Hannonem, alterius factionis principem, cum optimatibus nonnullis, dissensisse, sed frustra. De quo videatur Livius Libro citato cap. 3, et 4. *Ernst.*

Minor V. et XX. annis natus] Etiam hoc loco *Lambinus* (p. 623.) reposuit *natu*. Cl Puteanus plane delebat τὸ *natus*. Vir clarissimus in *additionib. ad Indicem*, heic et supra 21, 2, 3. ipsum positum vocabulorum ait indicio esse, emendationem *Lambini* recte habere. Non enim dici *natus major LX. annis*, sed *major annis LX. natus*. In proclivi igitur esse conjicere, quod legendum sit *natu*, quomodo alibi *major natu*, *minor natu*. Vellem, explicatius dixisset, quomodo id e positu vocabulorum appareat. Nam ego quidem, id perspicere me non posse, lubens profiteor. Sane Cicero Verr. 2,

[natus] imperator factus, proximo triennio omnes gentes Hispaniae bello subegit; Saguntum, foederatam ci-

40. *triginta*, et quaest. Acad. 2, 19. *aliquot annis minorem natu* dixit: sed qui *aliquot annis majorem minoremve natum* dixerit, neminem alium novi. Scripti tamen et ante *Lambin.* editi constanter servant *τὸ natus.* Quid igitur? An legendum, *minor XXV. annos natus*, quomodo loquutus est 21, 2, 3. ubi vide, quae nos diximus. Vel ἐλλειπτικῶς dictum, *minor XXV. annis natus*, pro minor quam est abhinc XXV. annis natus? *Anno* certe pro *abhinc anno* dixisse videtur *Plautus Menaechm.* 1, 3, 22. *Trucul.* 2, 4, 39. *et Amphitr. prolog. vers.* 91. Neque enim postremo loco *anno* adverbium, idemque ac *olim* est, ut nonnulli volunt. Vide *Gronov. ad eum locum.* Videturque *Plautus* alludere ad Comoediam aliquam superiore anno Romae actam. *Ampelius*, nostrum, ut videtur, sequutus, dixit: *minor annorum XXV.* Sic enim lego pro *quindecim*, quomodo *Salmasius* edidit. Ceterum *Schottus ad script. de viris ill.* et vir doctus *in chronologia Hannibalis*, XXVI. annos natum fuisse volunt Hannibalem, cum imperium acciperet: nonnulli et plures. Quam recte, nunc non vacat dispicere. *Bosius.* Omnes mei Codices [et Gu.] vulgatam retinent lectionem. Nuper incidit mihi suspicio, locum ita distinguendum: *Hannibal minor, quinque et viginti annos natus*, quasi hoc loco distinguatur ab Hannibale, qui *senior* vocatur ab Orosio lib. 4. cap. 7, 8. Similia jam Pighius observavit in Valer. Max. l. 7. c. 3. n. 97: *Superior Hannibal a Duilio Consule victus*, quamvis hunc Nepotis l. non attingat. Adde Interprr. ad num. 100. et Bosium ad cap. 1. Hamilcaris. Quomodo ipse Nepos infra in Attico cap. 2. dixit: *C. Marius filius, Marius adolescens.* Sed hanc conjecturam nemini obtrudo. - [Heusingerus Bosii conjecturam probat, *annos* legendum esse suspicantis. Atque ita Frontinus Strateg. l. 4. c. 1. ex. 10. *Ne quis minor quinquaginta annos natus hospitio matris familias uteretur.* Sed praestantissima Ult. editio: *minor quinque et viginti annis*, omisso verbo *natus*, quod jam Puteanus delendum putabat, et ob vicinum quoque participium *factus* melius abesse nemo non sentiet. Itaque uncis hanc vocem inclusimus, quam loci 21, 2, 3. memores librarii facile hic de suo adjicere potuerunt.]

Omnes gentes Hispaniae subegit] Sic Justin. 44, 5, 6. *Universam Hispaniam domuit.* Nempe, capta excisaque Sagunto, et cum ad bellum Romanis inferendum profectus fuisset. *Livium* vide 21, 23. et *Polybium* 3, 35. Unde idem *Polybius* 3, 38. ait, Poenos, cum Hannibal bellum Italiae inferret, totam Hispaniam tenuisse usque ad Pyrenaeos montes: Ἐπεκράτησαν καὶ τῆς Ἰβηρίας πάσης ἕως τῆς ῥαχίας. ὃ πέρας ἐστὶ πρὸς τῇ καθ᾽ ἡμᾶς θαλάττῃ τῶν Πυρηναίων ὀρῶν. Antea vero fere intra Iberum imperium eorum consistebat. Vide eundem *Polybium* 3, 14. *Livium* 21, 5. Bosius.

Saguntum vi expugnavit] Interitum hujus urbis luget Augustinus Lib. 3. de Civit. Dei c. 20. Cujus verba memoria sane digna sunt. Pertinet huc historia Q. Mucii ad Carthaginienses legati missi, quam Pomponius ICtus Leg. 2. D. de Orig. Juris §. 37. (cujus textus vitiosus est) refert. Adde Flori Lib. 2. cap. 6. *Ern-*

vitatem, vi expugnavit; tres exercitus maximos com-
3 paravit. Ex his unum in Africam misit, alterum cum Hasdrubale fratre in Hispania reliquit, tertium in Italiam secum duxit. Saltum Pyrenaeum transiit. Quacumque iter fecit, cum omnibus incolis conflixit, ne-

stius. Prolixe hanc expugnationem, et quae ad eam spectant, describit *Livius* 21. a cap. 6. ad 16. usque: brevius *Polybius* 3, 17. (qui et cap. 29. et 30. docet, injuste expugnatam fuisse:) *Appianus Iberic.* p. 260. 261. *Diodorus* 25. *ecloga* 5. *Zonaras* p. 71. etc. *Bosius.* Omnes mei Co-(p. 624.) dices *ut expugnavit.* Sed *vi* et *ut* saepius confundi solent. Vide Burm. ad Phaedrum Lib. 1. fab. 2. vers. 12. Appian. Al. Hannib. pag. 545. dicit: *ὁ μὲν τὸν Ἴβηρα διαβὰς, τὴν Ζακανθαίων πόλιν ἡβηδὸν διέφθειρε.* Hic a via aberrat Heusingerus, qui, ut neget, *civitatem* h. l. notare urbem, adnotat: *non Saguntum erat civitas, sed Saguntini, quorum urbs expugnabatur.* Nam quid sibi velit Heusingerus, nescio. *Saguntum* expugnavit Hannibal, et quidem vi, (ut Polybius Lib. IV. cap. 66. *ῄρηκὼς κατὰ κράτος*) sane cum omnibus ejus incolis, qui noctu eruptionem fecerant, quorum interitum uxores e muro contemplatae pars sese e tectis praecipitarunt; pars suspendio vitam finierunt; aliae suos liberos jugularunt, et quid hoc anno acciderit, narrat Plinius Lib. VII. cap. 3. pag. 375. Itaque et urbs, et incolae fuere deleti. vid. Appian. Al. B. Hisp. pag. 434, 435, 436. de cujus urbis opulentia prisca idem plura. Jam et urbem, et incolas unico vocabulo vocat *Saguntum*, et quidem *foederatam civitatem*, per quam vocem tam urbs, quam incolae intelliguntur. et sane nulla urbs *sine detrimento* et strage civium obsidetur, capitur, et expugnatur. Attamen *τὸ civitas* h. l. servat significationem urbis, uti saepius apud Nepotem. Cum Alcibiades a Nepote cap. 1. §. 2. dicitur *natus in amplissima civitate*, quid per *civitatem* intelligitur, nisi urbs Athenae. et c. 11. §. 2. *quum Athenis splendidissima civitate natus esset.* Ubi vide quem laudavi in not. post. [Bunemann. ad Lactant. Inst. 2, 7. pag. 212. 213.] Si ergo cadentis demum Latinitatis consuetudine (ut dicit Heusingerus) *civitas* idem sit, quod *urbs*, Nepos cadentis Latinitatis scriptorum numero habendus sit, oportet, licet, ut ex ejus scriptis patet, sub J. Caesare et Augusto floruerit. Orosius Lib. IV. cap. 14. vocat *Saguntum florentissimam Hispaniae civitatem, amicam populi Romani.* Ubi plura de hac historia Saganti. Tamen Dianae, e Zacyntho advectae una cum conditoribus, annis ducentis ante excidium Trojae, Hannibalem pepercisse adnotat Lib. XVI. cap. 40. Tom. II. pag. 37. idem Plinius. [V. Davis. ad Caesar. B. Civ. 3, 13. fin.]

Tres exercitus max. comparavit] Vide *Polybium* 3, 33. *Livium* 21, 21. et seqq. *Bosius.*

Saltum Pyren. transiit] *Polyb.* 3, 35. *Livius* 21, 23. *et seqq. Appianus Annibal.* p. 315. *Bosius.* Vox *saltum* abest Vossiano C. et paullo ante, pro *in Hispania*, *in Hispaniam.*

Cum omn. incolis conflixit] Hoc *Polybius* 3, 42. *et seqq.* et *Livius* 21, 27. *et deinc.* multis verbis docent. *Lambinus.*

minem, nisi victum, dimisit. Ad Alpes posteaquam 4
venit, quae Italiam ab Gallia sejungunt, quas nemo umquam cum exercitu ante eum, praeter Herculem Grajum, transierat, (quo facto is hodie saltus Grajus appellatur) Alpicos, conantes prohibere transitu, concidit,

Neminem nisi victum] Leid. *neminem non victum.* Non male. *Bosius.*

Ad Alpes posteaquam venit] Quae *Poeninae* ab Hannibale denominatae sunt. Plin. L. 3. Nat. Hift. cap. 17. et Paullus Warnefridus Lib. 2. de Geftis Longobard. cap. 18. ait: *Alpes Appenninae dictae sunt a Punicis, hoc est, Hannibale et ejus exercitu.* Ernftius.

Ab Gallia] Sic Ms. Boecl. et q. edd. pro quo perperam alii, *a Gallia.* Vid. Ind. v. *ab.* Bosius. Voff. A. B. C. *ab Gallia.* [Ita etiam Ax. Gu. Ed. Ult. ceteraeque ante Boeclerum, qui *a Gall.* edidit.]

(p. 625.) *Quas nemo cum exerc. ante eum transierat*] Falsum hoc effe, docet *Polybius* 3, 48. Bofius.

Praeter Herculem Grajum] Hunc Alpes transgreffum, etiam alii scribunt, in his *Diodor.* 4, 19. *Dionysius Halicarn.* 1. *Silius* 2, 3. *et* 15. *Justinus* 24, 4. *Plinius N. Hist.* 3, 17. *Ammianus* 15. Sed *Livius* 5, 34. pro fabula habet: quemadmodum in universum expeditionem Herculis Graji in Galliam et Italiam *Bochartus de coloniis Phoenic.* 1, 41. etsi non audet negare, Herculem Phoenicium illa loca adiiffe. *Bosius.* Confule etiam Vossium Lib. 1. de Idolol. Gent. cap. 35.

Quo facto] An legendum, *a quo facto?* Bofius. [Nulla mutatione opus eft. V. Ind. v. *fio.*]

Saltus Grajus] Ab Hercule scilicet Grajo denominatae sunt Grajae. Plin. loc. cit. et Silius Italicus Lib. 3. et 4. Belli Punici. Sextus Ruffus in C. Caesare. A tertio Caefaris transitu Juliae deinde vocatae sunt Alpes. Marcellinus. Sext. Ruff. in Julio et Octaviano Caefarib. Warnefrid. d. lib. cap. 13. Meffala Corvin. Libello de progen. Augufti eas, uti Jofepho de Salas videtur, Romanas nuncupavit. *Ernstius.* Pro *Grajus* Leid. m. *Grajum.* Forfan pro *Grajarum* scil. Alpium. Vid. Weff. ad Diodor. Sicul. Lib. IV. cap. 19. num. 41. Sed nihil muto. locus etiam inde dictus *Hannibalis transitus.* vid. Appian. Al. de B. Hannib. pag. 546.

Alpicos] Mallet *Lambinus* legi, *Alpinos*, suffragante adnotatore nupero. *Allobroges* vocat *Polybius* 3, 50. 51. Livius *montanos* 21, 32. *et deinc.* qui et certamina illa prolixe narrant. *Bosius.*

Prohibere transitu] Sic vetus cod. *Schotto* infpectus, et ed. Boecl. Alii, *transitum.* Quod fortaffe mutari non debuit. Nam cum accufandi casu hoc verbo et *Plautus* aliique usi. Adi Ind. *Bosius.* Leid. m. et Voff. A. B. C. *transitu.* Atque ita legendum jam ftatuerant viri docti, Juftino Lib. 44. cap. 3. *Sed quum ab Eurysace Ajacis filio* acceffu prohiberetur, et Suetonio in Caefare cap. 34. *Hos frustra per omnes moras* exitu prohibere *conatus*, aliisque ita loquentibus. Vide Burm. ad Valerium Flaccum Lib. 3. Argon. vers. 305. et Oudendorp. ad Frontinum L. 1. Strateg. cap. 6. num. 9. Sub *prohibere* intelligitur *se*, vel *ipsum*.

loca patefecit, itinera muniit, effecit[que], ut ea elephantus ornatus ire posset, qua antea unus homo

Et ideo *transitu* praeferendum. [Gu. Ax. Ed. Ult. *transitu*. Reliquae ante Boecl. *transitum*, quod, Heusingero docente, non minus latinum est. Caesar Bell. Civ. 2, 35. *Loci natura et munitio castrorum aditum prohibebat.* Justin. 29, 4. *Laevinum praetorem cum instructis navibus ad prohibendum transitum mittunt.* Haec loca attulit Heusingerus. V. eumdem ad Cic. Offic. 1, 16. pag. 133. Oudendorp. ad Caesar. l. c. et ad B. Gall. 2, 9. fin.]

Loca patefecit, etc.] Quo pacto id fecerit, docent *Polybius* 3, 54 *et* 55. *Livius* 21, 36. 37. *Appianus Annibal.* pag. 315. *Bos.* Sic Justinus Lib. 2. cap. 13. n. 6. dixit *iter, quod aliter non pateret, ferro patefacere.* et Phaedrus Lib. 4. fab. 6. *Inhospitalis prima quae Ponti sinus Patefecit.* Consule Broukh. ad Tibullum Lib. 1. El. 3. vers. 36. et *munire itinera* propria est locutio. Drakenburg. ad Silium Italicum Lib. 15. vs. 516. Livius a Bosio citatus, nempe cap. 37. Libri XXI. dicit Hannibalem *ardentia saxa infuso aceto putrefecisse.* Id quod in dubium vocat celeb. Drakenb. licet Appianum idem narrantem proferat, quia Polybius nullam aceti infusi facit mentionem; et vix credit, Hannibali tantam aceti copiam fuisse. In Drakenburgii sententia fuit olim quoque Boxhornius, sed in alia omnia abit Fabricius ad Dion. Cassium Lib. XXXVI. cap. 1. lin. 17. §. 5. Nepos more suo brevitati studens tacet, quo pacto loca patefecerit.

Effecitque] Aberat copula Ms. (p.626.) Boecl. potestque abesse. *Bosius.* Et abest Voss. A. B. C. [Gu. sed est in Ult. ceterisque edd. Paullo ante Ed. Bos. vitiose *minuit.* Ed. Harl. *muniuit*, sed Paris. 1. Ult. Long. Mag. Lamb. Boecl. cum Ax. et Gu. ut in textu legitur.]

Elephantus ornatus] *Gifanius* ita correxerat (e cod. suo, in *Ind. Lucret.* v. *ornare*:) secutusque est, indice *Cl. Puteano*, *Lambinus. Schottus* ex suis membranis praefert *oneratus*, accipitque pro onustus. Ast ego pertendo, istud *oneratus* esse suppositum ab ignorante scriba vim τῷ *ornatus*. Nam elephas *ornatus* multum ab *onerato* differt. Jumenta dorsuaria, κτήνη φορτηγά, ut cameli et muli, etc. onerantur; elephanti vero ornantur, armantur ipsi et armatis implentur. Quid plura? praestantissimi quique scriptores hoc modo loqui consueverunt. Lucret. L. 2.

Fervere cum videas classem, lateque vagari,
Ornatamque *armis belli simulacra cientem.*

Livius Lib. 9. *Diemque iis, qua equis armisque instructi atque* ornati *adessent, dixit.* Tacitus Lib. 3. cap. 63. *Flavianus exercitus ad praelium intentus* ornatus*que densis circa viam ordinibus adstiterat.* Tacit. L. 5. Histor. cap. 22. *Pauci* ornati *militariter, plerique circum brachia torta veste.* Sic Catoni de re rustica *Asini ornati.* Gebhardus. Vide Ind. Confirmat hanc lectionem Ms. Boecl. et quod opponitur homo *inermis* elephanto *ornato* apte, *onerato* non item. Abest quidem τὸ *inermis* Ms. Boecl. et videri possit glossema scioli cujusdam. Sed non est. Fere similiter Livius: *ita rectis saxis, ut aegre expeditus miles tentabundus demittere se posset.* Expeditus, id est, non impeditus

inermis vix poterat repere. Hac copias traduxit, in Italiamque pervenit.

armis et sarcinis, aut saltem, leviter armatus. *Bosius*. Voss. A. C. *honeratus*. B. *oneratus*. *Ornatus* legit Heinsius ad Ovidium Epist. 9. Heroid. vers. 103. et per *armatus* explicat, cujus verbi significationis plurima exempla reperiuntur apud optimos Auctores. Confule Arntzenium ad Victorem de Viris Illustr. c. 55. quomodo Graecis κοσμεῖν Χαλκῷ. Euripid. Phoeniss. 804. κοσμηθεὶς ὅπλοισι. Sophocl. Philoct. 1077. κόσμος ὑπασπίδιος, in Ajace vers. 1425. vide et Scholia Homeri Iliad. β. vers. 554. *Inermis* abest etiam Voss. B. item Axeniano; et facile abesse potest, addita forsitan a librariis, ut opponatur τῷ *ornatus*; licet Bosio contrarium videatur, sed nemo attendit ad elegantiam locutionis, licet nimis declamatoriae. Appianus Alexandrinus B. Hannib. pag. 546. ita narrat: Ἐλθὼν δὲ ἐπὶ τὰ Ἄλπια ὄρη, καὶ μηδεμίαν μήτε δίοδον, μήτε ἄνοδον εὑρὼν (ἀπόκρημνα γάρ ἐστιν ἰσχυρῶς) ἐπέβαινε κἀκείνοις, ὑπὸ τόλμης κακοπαθῶν. Nepos, licet contra suam consuetudinem rem quoque nimis extollens, imitatus est scriptores Graecos, eodem fere modo de viarum spatiis sese exprimere solitos. Sic Strabo Lib. vi. pag. 433. de duabus viis agens alteram vocat ἡμιονικὴν, alteram ἁμαξάλητον. pro qua ἁμαξιτὸν vocat. L. viii. pag. 579. Herodotus Lib. vii. c. 176. κατάτε Ἀλπηνὸς ὄπισθεν ἐόντας ἐοῦσα ΑΜΑΞΙΤΟΣ μούνη. et cap. 200. ΑΜΑΞΙΤΟΣ γὰρ μίη μούνη δέδμηται. Strabo Lib. xvi. pag. 1072. ἡδὲ πάροδος ἐπὶ τοῦ τείχους. ὡς τέθριππα ἐναντιοδρομεῖν ἀλλήλοις ῥαδίως. de Babylonis moenibus, de quibus eadem testatur Curtius Lib. v. c. 1. §. 26. De Alexandriae viis ἱππηλάτοις, et ἁρματηλάτοις Strabo Lib. xvii. pag. 1143. Curtius Lib. iii. cap. 4. §. 12. *iter vix quaternos capiebat armatos*. Homero Il. H. 340. est ὁδὸς ἱππηλασίη. Ιλ. Ι. 383. Αἵτε ἑκατόμπυλοί εἰσι, διηκόσιοι δ' ἀν' ἑκάστην Ἀνέρες ἐξοιχνεῦσι σὺν ἵπποισι καὶ ὄχεσφιν. Polybius L. iii. cap. 54. agit etiam de via quadam, quam propter angustias neque elephanti, neque jumenta transire antea poterant. [Ms. Dan. Gu. Ed. Ult. Lamb. *ornanatus*. Reliquae antiquiores *oneratus*.]

(p. 627.) *Vix poterat repere*] Polyb. Lib. 3. Liv. 21. Flor. 2, 6. Eutrop. 3, 21. Orosius 4. c. 14. *Ernstius*.

Hac copias traduxit] Qua parte Alpes transierit, prolixe disquirit *Cluverius Italiae antiq.* 1, 33. pag. 363. *et deinceps*. Bosius. Per Taurinas Alpes transiit in Italiam Hannibal. Vide Drakenb. ad Silium Italicum 3, 646.

CAP. IV.

1 Conflixerat apud Rhodanum cum P. Cornelio Scipione Cos. eumque pepulerat. Cum hoc eodem [de]

Ad Rhodanum] Atqui neque *Polybius*, neque *Livius*, neque ulli alii, quod sciam, tradiderunt, P. Cornelium consulem cum Hannibale apud Rhodanum conflixisse. Nam triduo ante quam ad Rhodanum venisset Scipio, transierat flumen Hannibal, teste *Polybio*. Lambinus. *Μνημονικὸν ἁμάρτημα* hoc Auctoris est. Scipio enim consul cum audiret, Hannibalem per Alpes transiisse in Italiam, se primum hosti objecit. Cum quo ad Ticinum amnem congressus equestri praelio vincitur, et vulneratur. Mallem igitur, si per vett. libros liceret, pro *Rhodanum* legi *Ticinum*. Polyb. Liv. aliique jam dicti Scriptores. Infra tamen repetit cap. 6, 1. *Quem*, nempe Scipionem, *ipse primum apud Rhodanum etc. fugaverat*. Sed non memini me de pugna apud Rhodanum quicquam legere. Alii suo sensu abundent, per me licet. *Ernstius*. Locus Polybii est Lib. 3, 49. Ita et *Livius* 21, 32. Quare *Ernstius* mallet, *ad Ticinum*. Sed huic emendationi repugnat, quod Cornelius ait, *conflixerat*, non *conflixit*. Hoc enim videtur innuere, id praelium ante transitum Alpium commissum esse. Praeterea pugnam ad Ticinum Padumque pugnatam demum in sequentibus significare videtur, cum ait: *Cum hoc eodem Clastidio apud Padum decernit*. Nam de illa omnino haec verba accipienda sunt, cum inter eam ad Ticinum amnem, in qua Scipio vulnus accepit, et alteram ad Trebiam, nulla alia intercesserit. An igitur Nepos intelligit praelium, quod inter Numidas et Romanos equites, a Scipione emissos, pugnatum est? de quo *Polybius* 3, 45. *ac* 64. *Livius* 21, 29. *Zonaras* pag. 73. Sed tum victoria penes Romanos fuit, qui, ut *Polybius* ait, Numidas fere usque ad castra Hannibalis insequuti sunt. At noster h. l. Hannibalem *pepulisse*, et infra cap. 6, 1. *fugasse* Scipionem apud Rhodanum, ait. Quid igitur? An eam pugnam significat, qua Gallos a fronte juxta et tergo adortus Hannibal castris exuit: de qua idem *Polybius* 3, 43. *et Livius* 21, 28. exponunt. Id magis crediderim. Quanquam enim ei praelio Scipio ipse cum suis non interfuit: tamen quia Galli pro Romanis, quibus tum Scipio praeerat, depugnantes, in fugam acti, ipseque Scipio in Italiam regredi coactus est, fortasse non omnino inepte Noster dicere potuit, *cum eo conflixisse Hannibalem, eumque pepulisse*. Cogitabam aliquando, Nepotem sequutum aliquem, qui scripserit, Hannibalem cum Scipione (p. 628.) primum *apud Eridanum* conflixisse, (quomodo *Appianus: ἐπὶ τὸν Ἠριδανὸν ἐστρατοπέδευσεν:*) sed in codice illius mendose scriptum fuisse *Rhodanum* pro *Eridano*. Verum nec id satis placet. *Bosius*.

Clastidio apud Padum] Sic scripti omnes et ante *Lambinum* vulgati. Is enim, praeeunte *Cl. Puteano*, edidit *de Clastidio*,

Clastidio apud Padum decernit, saucium inde ac fugatum dimittit. Tertio idem Scipio cum collega Ti-

quod retinuere reliqui, ac tuetur et nuperus editor, cum tamen *Lambinus* ipse fateatur, ex *Polybio* et *Livio* constare, Scipionem cum Hannibale de Clastidio non decertasse. Quod verum est. Nil amplius enim, quam illud, sive oppidum, sive vicum, ab Hannibale proditione captum scribunt, idque cum jam fugato ad Padum Ticinumque Scipione, trajectoque Pado, Scipionem insequutus, consedisset inter Padum et Trebiam in sinistra hujus ripa. Vid. *Polyb.* 3, 66. 68. 69. *Livius* 21, 47. et 48. Idem vero *Lambinus* negat *Clastidio* heic locum esse. Nam quid est, inquit, *apud Padum Clastidio decernit?* nonne satis est dixisse *apud Padum*, ut *apud Rhodanum*, *apud Trebiam*. Quare aut delendum id censet, tanquam aliunde inculcatum, aut legendum, *non longe a Clastidio*. Non male ista; nisi quod posterior conjectura haud placet. Nam praelium, de quo heic sermo est, ultra Padum, quem Scipio Placentiam movens transierat, ad Ticinum, in agro Insubrium, et circiter V millia passuum a Victumviis, commissum est, ut apparet e *Polybio* 3, 64. et 65. *Livio* 21, 39. et 45. Jam *Clastidium* Geographi in Gallia Cispadana collocant haud procul eo loco, ubi Ticinus Pado jungitur. Vide *Merulam* parte 2. *Cosmograph.* Lib. 4. cap. 34. *Cluver. Ital. antiq.* l. 10. *Victumvias* autem medio fere inter Placentiam et Cremonam sitas fuisse volunt. Cur igitur Nepos *Clastidio*, aut *non longe a Clastidio* pugnatum diceret, cum propiora haberet loca, Victumvias, ipsamque Placentiam? Vereor itaque, ne glossema sit, ab aliquo profectum, qui Clastidium sub id tempus captum fuisse legerat. Etsi id pro certo adfirmare non ausim. *Bosius.* Pro *de Clastidio* Leid. m. et Voss. B. *Clastidio.* A. *Clastidia.* Sed C. *Cladistia.* Pro *decernit* Voss. C. *decrevit.* Pro *saucium inde ac fugatum* B. *saucium inde fugatum.* A. *sauciumque inde ac fugatum.* Permotus Bosii opinione parenthesi τὸ *Clastidio* inclusi; qui recte de Ticino agit. Vid. Florum Lib. II. cap. 6. §. 10. Valer. Maxim. L. V. cap. 4. Ex. 2. Orosium Lib. IV. cap. 14. praeter auctores a Bosio citatos. [Gu. *Cum hoc eodem Clastidia.* Ult. *Cum hoc eodem Clastidii.* Kappius in Harlesii Opuscul. pag. 464. sqq. scribendum arbitratur: *Cum hoc eodem Cornelio Scipione*, sed vere Tzschuckius: *Non apparet, unde nomen* Clastidio, *minus cognitum, obtrusum sit, nisi ipsum Nepotem auctorem agnoscat. An igitur caussam illius praelii, quam alii vel ignorarunt, vel praeterierunt, sic indicavit? Libenter exciperem ingeniosam conjecturam Kappii, si ita nomen, librariis et notum, et antea ac post redditum, deformari potuisset.* Quum igitur in libris nihil praesidii ad locum hunc emendandum sit, Puteani lectionem cum Heusingero aliisque, ut omnium commodissimam, recepimus. Mox Axen. *sauciumque inde fugatum d.* Gu. Ult. *sauciumque inde ac fugatum d.*]

Apud Padum decernit, etc.] Hanc pugnam, ejusque eventum multis verbis describunt *Polybius* et *Livius*. Lambinus. Adde *Silium* Lib. 4. *Bosius.*

Tiberio Longo] Hoc viro praenomen est et apud *Polybium*, *Appianum*, *Ampelium*, *Eutropium*, *Cassiodorum*. Male

berio Longo apud Trebiam adversus eum venit. Cum his manum conseruit, utrosque profligavit. Inde per
3 Ligures Apenninum transiit, petens Etruriam. Hoc

igitur *Aldus* et *Magius* reponunt, *Tito*. *Livius*, ad quem provocant, hoc loco etiam in optimis edd. mendosus est, ut jam *Lambino* ac *Schotto* monitum. Et apud eundem 23, 37. ac 30, 44. *Tiberius* vocatur. Fuitque hoc praenomen et aliis e gente Sempronia, ut passim e nummis, lapidibus et scriptoribus antiquis videre est. Ceterum apud Ampelium, ubi *Tiberius Claudius* dicitur, haud dubie posterior vox a glossa est. *Ampelius* solum *Tiberium* dixit, ut *Scipionem*, *Flaminium*, *Paullum*, *Varronem*, *Gracchum*, *Marcellum*. Hunc *Longum* nonnulli *Sempronium Gracchum* vocant. Nescio, quam (p. 629.) bene. *Bosius*. Pro *collega* Voss. C. *collegio*. [Etiam Gu. Ax. Ult. *Tiberio L.*]

Apud Trebiam] Sic Mss. (etiam Boecl.) In Cimone, *apud Mycalen*, et alias non semel. (Vid.Ind.) Sallustius, *apud Lete oppidum*, *apud Ilerdam*, *apud Preneste*, *apud Mutinam*. Priscianus L. 15. Vulgati, *ad*. quam lectionem adferit *Orosius* 4, 14. Savaro. Et sic *Livius* quoque loquitur 21, 48. 49. et ejusdem libri *epitome*. At *apud Trebiam* est etiam apud *Ampelium*, qui sua e nostro, ut videtur, desumsit. *Bosius*. Leid. m. et Voss. A. B. C. *apud Trebiam*. Arntzenius tamen ad S. A. Victorem de Viris Illustr. cap. 60. num. 2. videtur praeferre *ad Trebiam*, cujus locutionis quamplurima congessit exempla, sed Bosium et meos Codices secutus hic nihil muto. Vide Cortium ad Sallust. B. Jugurth. cap. 20. num. 1. De Trebiae situ Torr. ad Val. Maxim. Lib. VII. cap. 4. n. 33. [Gu. Ult. omnesque ante Lamb. edd. *apud Trebiam*. Alterum a Lambino est.]

Manum conseruit] Tam *manum* quam *manus conserere* Latinos dixisse docet Burm. ad Nemesianum Ecl. 6. vs. 21.

Utrosque profligavit] Quae pugna pugnata est An. Urbis IↃXXXV. mense Decembri. *Ernstius*. Sic et *Orosius* 4, 14. Ac jam fugientibus Romanis supervenisse Scipionem, *Appianus* (qui et sauciatum ait) et *Silius* referunt. Sed *Polybius* ac *Livius* negant praelio interfuisse, quippe adhuc aegrum ex vulnere. Utcunque sit, *utrosque profligatos* dici potest, quoniam utriusque exercitus fusi. Quanquam et *Florus*, *Scriptor de viris illustribus*, *Eutropius*, *Ampelius*, alii, solummodo Sempronium ad Trebiam victum scribunt. Ceterum pro *utrosque* edunt alii *utrumque*, sed editam lectionem confirmat etiam Msc. Leidens. et similis locutio supra 20, 2, 2. vide Indicem. *Bosius*. Omnes mei *utrosque*. Vide Torren. ad Val. Max. Lib. VI. cap. 5. num. 61. [*Utrosque* etiam Gu. Ed. Ult. ceteraeque ante Lamb. qui *utrumque* reposuit.]

Apenninum transit] Ita fere et *Silius sub finem Libri* 4. *Orosius* 4, 14. Sed *Livius* 21, 58. 59. *et* 22, 1. scribit, conatum quidem transscendere Apenninum, sed vento et imbribus prohibitum, degressum Apennino, retro ad Placentiam castra movisse, ibique cum Sempronio denuo conflixisse. *Polybius* et reliqui de transitu Apennini plane nihil. *Bosius*. De itineribus Hannibalis post pugnam ad Trebiam non convenire inter Nostrum, Polybium, et Livium, ostendit

itinere adeo gravi morbo afficitur oculorum, ut postea numquam dextero aeque bene usus sit. Qua valetudine quum etiam nunc premeretur, lecticaque ferretur,

quoque Dukerus ad Livium Lib. xxi. cap. 58. in fine. [Ed. Lamb. Boecl. Bos. Heusing. et Staver. *transit*, sed Ax. Gu. Ed. princ. Arg. Paris. 1. Ult. Long. *transiit*, quod cum Harlesio revocavi. Mox. Ax. Ult. *Hetruriam*.]

Gravi morbo afficitur oculorum] Alpinis enim frigoribus dextrum oculum amisit elephante invectus, ut refert praeter *Polybium* (3, 62.) ac *Livium* (22, 2.) lepide Satyricus Aquinas Sat. 10, 157.

O qualis facies et quali digna tabella,
Cum Getula ducem portaret bellua luscum!

Quo de somnium ejus refert *Val. Max.* 1, 8. Vide et *in Fabio Plutarchum*. Plures ejusmodi duces μονοφθάλμους reperias. De Philippo, Macedonum rege, *ex Demosthenis Orat. pro Ctesiphonte* Gellius 2, 27. ibidemque *e Sallustio* de T. Didio. *Schott.* Quod dehonestamentum oris quidam simii posteriorum ducum ad gloriam sibi trahebant. Tacitus 4. Hist. 13, 3. *Sed Civilis ultra, quam barbaris solitum, ingenio sollers, et Sertorium se aut Hannibalem ferens simili oris dehonestamento.* V. eundem 2. Ann. 9, 2. et 3. A. 20, 4. de Decrio. Justin. lib. 9. sub fin. de Philippo. *Gebhard.* De Sertorio habes apud *Gellium* l. c. De Hannibale adde *Silium fine* 4. Eum (p. 630.) vero alii non in transitu Apennini, sed dum per paludes in Etruriam ducit, morbum oculorum contraxisse scribunt. *Bosius.* τὸ *dextero* abest Leidensi meo. Polybius Lib. III. cap. 79. non definit, quem oculum amiserit Hannibal, dicens, δι ἣν (ὀφθαλμίαν) καὶ τέλος ἐστερήθη τῆς μιᾶς ὄψεως. Plutarchus in Sertorio pag. 568. sive paullo post initium enumerat Hannibalem inter Imperatores callidissimos Philippum, Antigonum et Sertorium, ἑτεροφθάλμους γεγονότας. Sed dextro an sinistro oculo privatos per τοὺς ἑτεροφθάλμους intelligat, non audeo distinguere. Saltem Philippus, a Strabone Lib. VIII. pag. 575. dicitur simpliciter in obsidione Methonae ἐκκοπεὶς τὸν ὀφθαλμόν. a Diodoro Siculo Lib. XVI. c. 34. εἰς τὸν ὀφθαλμὸν πληγεὶς τοξεύματι. ab Orosio Lib. III. cap. 12. *ictu sagittae oculum perdidisse.* Ad quos nec Fabricius nec Wesselingius loca adfert, unde conjicere possumus, utro oculorum privatus fuerit Philippus. sed satis constat e Justino Lib. VII. c. ult. dextrum Philippi oculum sagitta fuisse effossum, quem τὴν τῶν ὄψεων ἑτέραν vocat Plut. Al. pag. 665. Antigonus, a Plutarcho ἑτερόφθαλμος dictus, a Polybio Lib. V. cap. 67. vocatur μονόφθαλμος. Hannibal ipse a Livio Lib. XXII. cap. 2. in fine dicitur *altero oculo captus*. Hinc non video, cur juxta Dukeri opinionem Nepos credatur alios auctores fuisse secutus, nisi statuamus, *alterum oculum*, *alteram manum*, *alterum pedem* semper fuisse positum pro sinistro oculo, manu, et pede, quod quidem plerumque factum haud nego, sed an semper, dubito; nam proprie *alter*, ut cuivis notum, nihil aliud notat, quam unum e duobus. Praeterea Dukeri observationem, in itineris, quo hunc oculorum morbum contraxit Hannibal, descriptione Nepo-

C. Flaminium Cos. apud Trasimenum cum exercitu insidiis circumventum occidit; neque multo post C. Cen-

tem differre ab aliis, jam dudum ad h. l. Bosius ostenderat. Sed ad rem vellem quidem ut Aelianus Lib. XIII. cap. 24. et Valer. Maximus Lib. VI. cap. 5. Ext. 3. adposuissent, utrum oculorum effoderit Zaleucus, qui a Suida ἑτερόφθαλμος fuit nominatus. Candace Aethiopium Regina, ἀνδρικήτις γυνή, πεπηρωμένη τὸν ὀφθαλμόν (in scriptis τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν) legitur. Sed dextrum an sinistrum, incertum. Haec sufficiant, ut ostendatur, τὸ ἕτερον non semper de sinistro dici.

Ut postea numquam dextero aeque bene usus sit.] Pro hac locutione dicit Cicero Lib. 1. de Divinat. cap. 24. *Oculum, quo bene videret.* Suet. Aug. cap. 79. *Sed in senecta sinistro minus vidit.* [Ax. *dextro.* Idem et Ms. Boecl. Ed. Ult. mox *valitudine.*]

Cum etiam nunc premer.] Sic rescripsi, praeeunte Ms. Boecl. in quo erat, *tum etiam nunc prem.* notum est *t* et *c* passim in Mss. permutari. Vulgo erat, *cum etiam tum* (vel *cum etiam*) *prem.* Bosius. Leid. m. et Voss. A. *Quum etiam tum pr.* B. *cum etiam nunc.* C. *quam etiam tunc.* qui semper fere pro *quum* vel *quam* vel *quem* scribere solet. [Ax. ut Bosius edidit. Gu. *cum etiamnum.* Ed. Ult. *quum etiamnum.* Ed. princ. Arg. Long. Mag. Boecler. Heusing. *quum etiam tum.* Utraque Paris. Ald. Lamb. *cum etiam prem.*]

Lecticaque ferretur] Ut solent affecti Duces iter facere et exercitui circumferri. Vide Livium 24, 42. Valerium Maximum 2, 8, 2. et Curt. 7, 6, 8. *Gebhardus.* Adde Schefferum de Re Vehicul. Lib. 2. cap. 5. pag. 111. Lectica alioquin ferri viris firma valetudine utentibus erat turpe, quod, ut alia taceam, patet ex diversis Veterum, cur Artemon περιφόρητος fuerit dictus, opinionibus, quas profert Plutarchus in Pericle p. 167. et Athen. Lib. XII. cap. 8, 9.

C. Flaminium] De hoc vide, quos laudat Davisius ad Cic. L. 1. de Divinat. cap. 35.

Apud Trasimenum] Nempe lacum. Meminerunt hujus praelii, satis certe magni, praeter historicos jam citatos, Plutarchus Fabio, Val. Max. Lib. 1. cap. 5. Cic. 2. de Nat. Deor. cap. 3. et Seneca L. 2. De ira c. 5. *Ernstius.* Leid. m. et Voss. B. C. *Transimenum.* et ita in Vetustissimis Edd. et novem Mss. apud Valerium Maximum Lib. 1. c. 6. n. 33. legi, docet Torrenius, qui plura de hujus vocis scriptura profert, cui adde Duk. ad Florum 2, 6, 13. Confer Drakenb. ad Livium Lib. XXII. cap. 4. §. 5. quem secutus *Trasimenum* loco non movi.

Insidiis circumventum] Plane sic Epitome Livii 22. *insidiis ab Annibale circumventus, ad Trasimenum lacum cum exercitu caesus est.* Eas vero describunt *Polybius* 3, 83. *et seq. Livius* 22, 4. *Appianus* pag. 319. *Silius* 5. *princ. Florus* 2, 6, 13. Ut mirer, id in nupera Lugdunensi editione, verbis *Salmasii*, in dubium vocari. Imo ne quidem *Florum* recte notari a *Salmasio*, Livii narratio docet. *Bos.* Post hanc ad Trasimenum acceptam cladem Libertini etiam in verba juravere. Ut Livius Lib. XXII. cap. 11. in fine et post eum Macrobius Lib. 1. Saturn. cap. 11. pag. 197. *Post calamitatem apud Trasimenum notae cladis acceptam Libertini quoque in Sacramentum vocati sunt.*

Occidit] A Gallis occisum, ait

tenium praetorem, cum delecta manu saltus occupantem. Hinc in Apuliam pervenit. Ibi obviam ei ve- 4

Polybius: ab Insubre equite, Ducario, *Livius* 21, 6. *Silius fine lib.* 5. Bosius. Non tamen errat Nepos. Verum est. Hic Flaminius non ipsa Hannibalis manu occisus est, sed consilio, sive dolo militari, quem ipsi struxerat Hannibal, qui hujus hominis ferociam, et rei militaris imperitiam probe perspectam habebat. Vide Appian. B. Hannib. p. 551. 552. Flaminius, rerum antea gestarum successu ferox, hisce nunc suis ausis excidit, et audacissime ac fortissime licet pugnans, cecidit, et cum eo optimi quique. v. Plut. in Fabio pag. 175. Jam eodem redit, utrum a Gallis, ut Polybius Lib. III. cap. 84. scribit, an ab equite Insubre Ducario, ut Livius Lib. XXII. cap. 6. narrat, fuerit lancea transfixus. Flaminii caedes Hannibalis callidissimo consilio accepta est referenda. Inspice modo Polybium l. l. a capite 80. Plut. l. l. Appian. et Livium a cap. 3. ad (p. 632.) 7. ejusdem libri. Noster auctor ingenue confitetur, insidiis nempe ei ab Hannibale compositis fuisse circumventum, sed quas Flaminius vitasset, si collegae et senatus consilio paruisset. De Flaminii corpore, funeris caussa, magna cum cura ab Hannibale quaesito, sed non invento inter Plutarchum l. l. et Livium Lib. XXII. cap. 7. convenit.

C. Centenium] Sic et *Polybius*, *Livius*, *Appianus*, *Zonaras* vocant. Estque et *M. Centenius Paenula* apud *Livium* 25, 19. et *P. Centenius Ursio* apud *Gruter.* 768, 11. Male igitur Polybii interpres *Centronium* reddidit. *Bosius.* Cum interpretibus nobis res non est. *Γαΐον Κεντήνιον* ipse Polybius eum vocat Lib. III. cap. 86. in Livio L. XXII. cap. 8. etiam antea legebatur *Centronio*, et *Centonio*: sed *Centenio* ibi legendum quoque conjecerunt docti.

Praetorem] Imo *propraetorem.* Ut Livius ait Lib. 22. c. 8. et in Ms. nostro Cod. exstat. *Ernstius.* Fidenter ita rescripsi, auctoritate codicis Ernstiani, ac *Livii* 22, 8. Praetorem non fuisse, etiam *Appianus* indicio est: *Κεντήνιον αὐτοῖς τινὰ τῶν ἐπιφανῶν ἰδιωτῶν, ὐδεμιᾶς ἀρχῆς παρύσης, ἐπέστησαν. Zonaras στρατηγὸν* vocat. Quod male interpres vertit *praetorem*. Bos. Omnes mei Codices *praetorem.* Itaque viris doctis, qui in textu reponunt *propraetorem*, hic adsentiri nequeo, quoniam *praetores* et *Consules* saepissime pro *Propraetoribus* et *Proconsulibus* poni solent. sic Noster Q. Fabium Maximum cap. 5. num. 1. *Dictatorem* vocat, qui a Livio *Prodictator* dicitur, ut ibi notae testantur. Consule J. Perizonium in Animadvers. Historicis cap. 7. pag. 309. et 310. Dukerum ad Florum 2, 14, 5. et J. Arntzenium ad S. A. Victorem de Viris Illustr. c. 63. n. 2. qui hanc Bosii temeritatem jam ibi notavit. Dukeri ad Livium L. XXII. c. 8. sententia haec est: Hunc Centenium, qui numquam gessit praeturam, fuisse legatum consulis Servilii, quem Nepos *praetorem* vocat, Livius *propraetorem.* praeterea juxta Livium Lib. XXV. cap. 19. M. Centenium Poenulam primi pili centurionem quinque annis post cladem ad Trasimenum in Lucanis ab Hannibale occisum esse, et C. Nepotem et Appianum ad unum retulisse, quae Livius de duobus Centeniis prodidit. De pugna ad Trasimenum pugnata v. Plinium Lib. II. c. 84.

nerunt duo Consules, C. Terentius et L. Aemilius. Utriusque exercitus uno praelio fugavit, Paullum Consulem occidit, et aliquot praeterea Consulares, in his

et Val. Maxim. Lib. IV. cap. 8. Ext. 1. et ante eum Livium Lib. XXII. a cap. 4. et seqq. et praesertim cap. 37. [*Praetorem* Ax. Gu. Ult. omnesque ante Bos. edd.]

Cum delecta manu] Cum IV. equitum millibus, ut vult *Polybius*, et item *Livius*: sed, ut *Appianus, cum sex millibus*. Lambinus. Immo *cum octo millibus*. Sic enim *Appianus*: *Κεντηνιϐ ἤδη τοῖς ὀκτακισχιλίοις τὰ ςενὰ προειληφότος*. Ac totidem millibus et paullo ante Centenium praefectum ait. *Bosius*. De saltibus, a Centenio occupatis, cum Appiano consentit Nepos, sed de hoc Polybius et Livius memorant nihil, ut observat Dukerus ad Livii locum.

Duo Consules] Anno Urbis IↃXXXVII. Quo C. Terentius Varro, vir loco non humili solum, ut Livius ait, sed etiam sordido ortus, primum, et L. Aemilius Paullus, uti a Livio nominatur, secundo, Coss. facti sunt. L. 22. cap. 34. et memorabilis illa pugna ad Cannas, cujus infra Nepos meminit, in Apulia commissa est. Cujus temerario ingressu, ut Val. Max. IV. cap. V. ait, Terentius Varro Remp. confregit: dum, frustra diffidente collega, cum Hannibale praelium iniit, in quo XL. millia peditum (ita (p. 633.), e Ms. Cod. Livii autoritate confirmato Flori locum lego Lib. II. cap. VI.) duo millia IↃCC. equitum, et tanta prope civium sociorumque pars caesi sunt. Consulum alter Paullus quoque occubuit: alter Venusiam profugit. Huic tamen, cladis tantae autori, postea a Senatu gratiae sunt actae, et Dictatura post delata. Quae adduco, ut studiosi discant, alios laudem habere, alios mereri. Video nonnullos errare, qui hunc Aemilium cum L. Aemilio Paullo confundunt. Qui II. consul Persеum Philippi Macedonis filium praelio vicit; unde Macedonicus dictus est. Quod secundum bellum Macedonicum describunt *Liv.* XLIV. et XLV. *Plutarch. in Aemilio Paullo, Diodor. Sicul.* Lib. XXXI. *Florus* II. cap. XII. *Eutrop.* IV. *Vellej.* Lib. I. *Oros.* IV. cap. XX. *Val. Max.* IV. c. II. et *Cic.* II. *Offic.* Ernstius.

C. Terentius] *Varro* addit ed. Lamb. et aliae. sed abest ab antiquioribus. Quemadmodum et *τὸ Paullus*. Apud *Eutropium* male *Publii* praenomen ei tribuitur. *Bosius*. *Varro* abest Leidensi meo, et Vossiano C. *Λεύκιος Ἀιμίλιος, καὶ Γάϊος Τερέντιος*, vocantur a Polybio Lib. III. cap. 106. ab Appiano Hannib. p. 559. *Lucius Aemilius* et *Terentius Varro*. Viri diversi generis, et diverso ingenio praediti, de quibus Polybius Lib. III. c. 116, 117. ut et Appian. pag. 560, 561. 566, 567, 568. Hic Aemilius simpliciter a Romanis saepius *Paullus* vocatur, uti et a nostro, et Livio Lib. XXII. cap. 49. et alibi, et ab Horatio Lib. I. O. XII. vs. 38. *animaeque magnae Prodigum, Poeno superante, Paullum.* item Valer. Maximus L. III. cap. 4. Ex. 4. et Lib. V. cap. 1. Ext. 6. et Orosius Lib. IV. c. 16. consulendi; nec non Livius l. l. qui cap. 50. dicit, *ad Cannas fugientem consulem* (Varronem) *vix septuaginta secuti sunt*: *alterius* (Paulli) *morientis prope totus exercitus fuit*, ubi Cl. Crevierii explicationem probo. Florus Lib. II. cap. 6. §. 17. nimis

Cn. Servilium Geminum, qui anno superiore fuerat Consul.

laudat Varronis fugam. vide ibi Salm. Confer Plut. in Aemilio pag. 256.

L. Paullus Aemilius] τὸ *Paullus* abeſt Leidensi meo et Vossianis A. C. Agnoscit tamen B. quae scriptura facile admitti poteſt, quoniam veteres saepe cognomina praepoſuerunt nominibus gentis, addito etiam Praenomine. Conſule Dukerum ad Florum Lib. 2. cap. 2. num. 11. et Cortium ad Salluſtium Jugurth. cap. 27. num. 4. [*Varro* non legitur in Ax. Gu. Ult. ceterisque ante Lamb. edd. Ab iisdem libris *Paullus* abeſt, quod nomen, a Lambino itidem sine cauſſa adjectum, e textu ejecimus. Falso Heuſingerus in Ax. illud reperiri scribit.]

Utriusque] Ms. Boecl. [Ax.] *et utriusque*. Mox Long. *exercitum*. quomodo cap. 11, 1. *classis ab utrisque in praelium deducitur*. Boſius.

Uno praelio] Apud Cannas, Apuliae vicum. Hanc pugnam et ejus eventus multis verbis exponunt *Polybius* (3, 110. *et deinc.*) et *Livius* (22, 45. *et seqq.*) Lambinus.

Cn. Servilium Geminum] Sic legendum ex *Polybio*, *T. Livio*, *Appiano*, *Fastis*, non ut vulgo, *P. Servilium Geminium*. Lambinus. Atque sic et in membranis *Schotti* fuit. *Bosius*. Pro *L. Paullum* [quod in Ed. Lamb. eſt, reliqui cum Ax. Gu. Ult.] Leid. et Voſſ. A. B. C. *Paullum*. Pro *in his* Voſſ. A. *in iis*, Leid. *in is*. Pro *Cn.* Leid. et Voſſ. B. C. *P.* Pro *Geminum* Voſſ. B. *Geminium*. Pro *anno superiore* Leid. et Voſſ. A. B. C. *superiore anno*. [Gu. Ult. *P. Servilium Geminum*. Ita etiam Axen. non *Geminium*. Tum Ax. Gu. *superiore anno*, ut Heuſingerus edidit. Ed. Ult. cum reliquis *anno superiore*.]

CAP. V.

Hac pugna pugnata Romam profectus est, nullo 1 resistente. In propinquis urbis montibus moratus est.

(p. 634.) *Hac pugna pugnata Romam prof.*] At Hannibal parum sano usus consilio, in Campaniam deflexit, et cum uti victoria poſſet, frui maluit. Deliciis igitur et voluptatum illecebris amoeniſſimarum regionum et ipse, et exercitus ardor ita elanguit, ut verum dictum sit: *Capuam Hannibali Cannas fuisse*. Livius, Florus, Polybius, Appianus, Eutropius, et tot praeterea scriptores. Apud Flor. II. cap. VI. in Ms. Cod. legitur: *ipse et exercitus ardore languit*. Quod criticorum filiis examinandum trado. Ego nihil muto. *Ernstius*. Semel monendum eſt, in hac tota narratione saepius a *Polybio*, *Livio*, aliisque Nepotem diſſentire, praeſertim, quod ordinem rerum geſtarum attinet.

Quum aliquot ibi dies castra habuisset, et reverteretur Capuam, Q. Fabius Maximus, dictator Romanus,
2 in agro Falerno se ei objecit. Hic clausus locorum angustiis, noctu sine ullo detrimento exercitus se expedi-

E. g. quae de Fabio heic refert, plerique, antequam et duo consules ad Cannas vincerentur, et ipse Romam proficisceretur, contigisse scribunt. Ceterum q. edd. habent *profectus est*. Dicerem legendum esse, *profectus, et nullo resistente in pr. u. m. m. est*: nisi hujusmodi ἀσύνδετα passim Nepos amaret. *Bosius*. Lectionem antiquam revocavi, licet Bosianam non rejiciam, nam non quaeritur, quid praestet, sed quomodo auctor locutus sit, praesertim si codices et editiones conspirent. Errat vero Nepos, non enim statim post hanc pugnam profectus est Romam, hoc enim si fecisset, die quinto sine dubio victor in Capitolio fuisset epulatus, ut eum monuerat Maharbal satis prudenter. v. Livium Lib. XXII. cap. 51. Florum L. II. c. 6. §. 19. et Lambinum ad h. l. quot urbes Romanorum ceperit et vastaverit, v. T. Hemst. ad Lucian. Tom. I. pag. 381, 382. De locutione *pugna pugnata* vide Manutium ad Cic. 8. Fam. 2. et Sanctium in Minerva Lib. 3. c. 3. ubi adde Perizon. ad num. 113. Graecorum hanc esse imitationem docebunt Spanhemius ad Aristophanis Plutum vers. 10. et Scholiastes ad vs. 517. [Ax. Gu. Ult. omnesque ante Boecl. edd. verbum *est* post *profectus* addunt, idque jam Heusingerus revocavit.]

In propinquis urbis montibus] Ad Anienem fl. vide *Livium* 26, 10. 11. *Bosius*. Omnes mei Codices *urbis*. Consule Munckerum ad Lactant. Placid. Lib. II. Narrat. Fab. cap. 11. et nos ad Pausan. cap. 2. num. 1. ubi *regis propinquos* nequaquam damno. [Ax. Gu. Ult. ceterique edd. *urbis* habent, quod ab una Heuchen. edit. abest. Mox Ult. *Capuam reverteretur.*]

Q. Fabius Maxim. dictator] Immo prodictator, seu prodictatore. Nam, *quia et consul aberat, a quo uno dici posse videbatur, nec per occupatam armis Punicis Italiam facile erat aut nuntium aut literas mitti, nec dictatorem populus creare poterat, quod nunquam ante eam diem factum erat, prodictatorem populus creavit Q. Fabium Maximum, et magistrum equitum M. Minucium Rufum.* Auctor *Livius* 22, 8. *Polybius* tamen δικτάτωρα appellat. L. 3. *Lambinus*. Quemadmodum et alii passim. Et ipse *Livius* paullo post *dictatorem iterum* cap. 9. et passim in sequentibus *dictatorem* vocat. *Bosius*. Polybius eum describit L. III. cap. 87. et Livius Lib. XXX. cap. 26. de ejus (p. 635.) cognomine *Maximus* J. Perizonius erudite agit c. 1. Animadv. Hist. pag. 37, 38. turpiter Servius ad Virgil. Lib. VI. Aen. vers. 846. hunc confudit cum uno a Fabiis Cremeram exeuntibus Romae relicto, quum hic noster plus duobus seculis post eum cunctando rem restituit. Servii errorem detexit idem Perizonius cap. 4. pag. 189. cur hic *verrucosus* fuerit cognominatus, v. Hard. ad Plinium Lib. XXXIV. Sect. 18. num. 7.

Hic clausus] Sic quoque cod. Leid. alii *Hinc clausus*. Bosius. [*Hinc* Lambinus et sequaces, non libri. *Heusinger*. Et Gu. Axen. Ult. *Hic*. Paullo ante pro *se ei*

pedivit, Fabio, callidissimo imperatori, verba dedit. Namque obducta nocte sarmenta in cornibus juvencorum deligata incendit, ejusque generis multitudinem magnam dispalatam immisit. Quo repentino objectu viso tantum terrorem injecit exercitui Romanorum, ut

Gu. Ed. princ. utraque Paris. Ald. Ult. Mag. et Lamb. *ei se.*]

Fabio callidissimo Imp.] Calliditatem ei Cicero etiam tribuit Lib. 1. Offic. quod videlicet facile celaret, taceret, dissimularet, insidiaretur, hostiumque consilia praeriperet. *Ernstius.* [Pro *verba dedit* Ax. Gu. Ed. princ. Arg. Ult. Long. et Mag. *dedit verba.* Pro *Fabio* Ult. *Fabioque.*]

Obducta nocte] Sic *Magius*, *Lambinus* et *Savaro*. *Longol.* enim et Ultraject. editio *adducta nocte*, minus recte. *Schottus.* v. Ind. *Bosius.* Omnes mei Codices *obducta*. Verbum *obducere* proprium in hac re. Virgil. 2. Aen. vers. 604.

Aspice. namque omnem, quae nunc obducta *tuenti*
Mortales hebetat visus tibi, et humida circum
Caligat, nubem eripiam.

Ubi Servium et Cerdam consule. Burm. ad Quinctil. 6. Declam. 15. in fine. [Gu. Ax. *obducta*, sed ante Mag. edd. *adducta.*]

Sarmenta in cornib. juvencorum delig. incendit etc.] *Livius* 22, 16. *faces dicit undique ex agris collectas, fascesque virgarum, atque arida sarmenta.* (sic et *Plutarchus Fabio Maximo.*) *Frontinus* vero (1, 5, 28.) *sarmentorum in fasciculos unitorum* meminit. *Magius.* Silius l. 7. *sarmenti maniplos* vocat. adde *Polyb.* 3, 93. et *Appian. Annibal.* pag. 321. *et seq.* Qui omnes *boum* cornibus haec adligata ajunt. Itaque non dubitavi fide Ms. Boecl. *juvencorum* rescribere, pro *jumentorum*: praesertim cum eadem voce et *Silius* utatur: *Ut passim exsultent stimulante dolore juvenci.* Bosius. Leid. m. et Voss. B. *jumentorum*, sed A. et C. *juvencorum*. Vide Lector, quid eligas. Nam Noster Auctor et Sallustius videntur *boves* etiam *jumenta* appellasse. Consule Burm. ad Phaedrum Lib. 4. f. 4. vs. 24. Non inusitatum erat Romanis videre boves, quorum cornua foeno circumligata erant, quando cornibus petebant, ut quisque viatorum sibi ab iis caveret. v. Plut. M. Crasso pag. 547. sed nox, et foenum illud incensum, capitumque irrita quassatio, flammam excitans, hominum, passim discurrentium, speciem praebebat. v. Livium Lib. XXII. c. 17, 18. Quid sint *sarmenta*, vide Plinium Lib. XVIII. cap. 29. Sect. 70. [Ax. Gu. *juvencorum*. Ed. Ult. omnesque ante Bos. *jumentorum*. Mox pro *objectu* Ult. ed. *objecto*, ut *viso* nomen sit, quam lectionem, si in pluribus esset, facile admitterem. Concursus plurium verborum in eamdem vocalem desinentium si quem a probanda hac lectione deterreat, is loca adeat: 1, 1, 3. *incepta prospera futura;* 1, 3, 6. *consilia sua perventura;* 2, 5, 3. *unius viri prudentia Graecia liberata est;* 2, 6, 2. *praecipuo periculo suo;* 12, 1, 3. *tota Graecia fama celebratum est:* 17, 1, 4. *cum Agesilao, suo patruo;* 17, 7, 4. *contra ea plurima;* 18, 8, 7. *praeterea cibaria cocta;* 23, 11, 6. *ad sua castra nautica.* His omnibus in locis eadem

...uam nemo sit ausus. Hanc post rem ... multis diebus M. Minucium Rufum, ...um, pari ac dictatorem imperio, dolo ... praelium, fugavit. Ti. Sempronium

...ceps verba fini- ... ut nostro in ... Qua victoria ma- ... positus, et 15, 1, 4. ... alia digna memoria ... Objici autem visum a Ci- ... saepius dicitur. v. ... 16. init. De Divin. ... med. et De Fat. cap. 19. Nihil igitur dubitationis re- ... quitur, quin objecto, quod ... verbis tantum ter- ... m injecit egregie respondet, ... reponi possit.]

...) *Pari ac dictatorem* ... *io*] Quod nunquam antea ... um erat. Vide *Polyb.* 3, 103. ... *ium* 22, 25. *Plutarchum l. c.* ... *pian.* pag. 154. *Dionem Cass.* ... *in exc. Peiresc.* p. 695. ... De hoc Fabio et Minu- ... quunt etiam Plinius L. XXII. ... Sect. 5. et Lipsius ad ... Maxim. L. III. c. 8. n. 17. ... cap. 2. Ex. 4. de quo ... agit P. Wesseling. L. ... cap. 36. De caussa, et ... quo M. Minucio Ruso ... equitum eadem, quae ... Dictatori, potestas fuerit ... in not. post. sed ... reddit Dion Cassius. v. ... Peiresc. ex Li- ... fragm. 48. §. 1. et ... alteram non tollit.

... *Minucium Ruffum.* Ha- ... praenomen. *Mosche.* ... *Minucium Rufum.* Ult. ... ante Lamb. edd. pro ... habeat *Minutium.*] ... Bene habet *perdu-* ... Schottus, ... *productum.* Gebh. ... Mss. Schotti ... repugnante *Geb-* ... *ductum*, quod ... occupave-rat. Nam sic alii quoque, iique optimi, scriptores loquuti, ut docebit Index. Rem ipsam prolixius narrant *Polybius* 3, 103. 104. *Livius* 22, 28. *Silius* libro 7. Bosius. Leid. m. et Voss. A. C. *perductum*; sed B. *productum*. *Per* et *Pro* fere semper in MSS. confunduntur, quod supra in *perdere* et *prodere* vidimus, et infra in *persequi* et *prosequi* videbimus, cujus confusionis mille exempla adferre in proclivi foret. Inprimis vero locum habet in *perducere* et *producere*. Videsis Broukhusium ad Propertium 1, 3, 39. Oudendorp. ad Frontinum Lib. 2. Strateg. c. 5. num. 3. et J. Arntzenium ad S. A. Victorem de Viris Illustr. c. 2. n. 6. Ratio est, quia in Codd. *per* et *pro* per notas non multum differentes scribi solent; ut de *proinde* et *perinde* agens Cortius recte observavit ad Sallustium Catilin. cap. 12. num. 5. Hic vero cum Bosio *productum* praefero, quoniam *producere* verbum fraudis et insidiarum est, et praecipue quidem in bello. Consule Burm. ad Quinctilian. Declam. 305. Paullo ante pro *Minucium* Voss. A. *inimicum*. [Gu. *productum*. Ult. cum reliquis ante Bos. excusis *perductum*.]

Ti. Sempron. Gracchum] *Tiberii* praenomen restitui Graccho huic e *Livio* 23. 24. 25. *Valerio Max.* 5, 1. et *Chronico Cassiodori*: cum vulgo omnes scripti typisque vulgati *Titum* vocent. *Bosius*. Leid. m. *F. Sempron.* C. omittit Praenomen. [Ax. *Tiberium Sempronium Graccum*. Ult. *Tib. Sempronium Gracchum*. Gu. ut editum est.]

... di... ru... Narr... Pausan...

Gracchum, iterum Consulem, in Lucanis absens, in insidias inductum sustulit. M. Claudium Marcellum, quinquies Consulem, apud Venusiam pari modo interfecit. Longum est enumerare praelia. Quare hoc unum 4

Iterum consulem] Ἀνθύπατον vocat Appianus, *proconsulem* Orosius 4, 16. Recte, nam periit anno V. C. IↃXLI. Flacco et Ap. Claudio Coss. Lucaniam provinciam nactus; ut e *Livio* manifestum est: consul autem iterum fuit cum Q. Fabio Maximo filio, anno IↃXL. non autem IↃXCI. Olympiad. CLIV. tertio, cum M. Juventio, ut, immani anachronismo, adnotat *Keuchenius*. Nam is alius a nostro fuit. Non male tamen Nepos *consulem iterum* dicere potuit, qui bis consulatum gesserat, quomodo *ter consulem* Vitellium dixit *Tacitus* 14, 56, 1. *Bosius*.

In insidias inductum sustulit] Vide *Livium* 25, 16. 17. *Appianum* pag. 333. *Silium* 12. *Orosium l. c.* *Lambinus* mallet *inlectum*, sine caussa, vide infra ad cap. 9, 3. *Bosius*. Omnes mei *inductum*. Quod verbum etiam proprium est fraudis et insidiarum. Vide ad Alcibiad. cap. 8. et J. Arntzenium ad S. A. Victorem de Viris Illustr. cap. 30. num. 1. A Flavio, Lucano hospite: sed tamen non nisi strenue dimicantem caedere potuit Hannibal. Lis est de honorato, quo Hannibal Gracchum extulit, (p. 637.) funere, sed facile dirimenda. Potuit enim ei ab Hannibale in vestibulo Poenicorum castrorum rogus exstrui, ut Livius Lib. XXV. cap. 17. tamquam certum quid credit, sed simul cremati ossa ad Romanos referri, ut Appianus Al. B. Hannib. pag. 576, 577. qui ea in suis castris sepelire potuerunt, unde alii apud Livium narrant Gracchum a suis sepultum in castris Romanis.

Quinquies consulem] Qui tamen Hannibalem, aperto Marte, et collatis signis ter vicit, primusque superari tantum Heroa posse re ipsa docuit. Liv. 33. Hujus enim ad Nolam praelio post Cannensem illam calamitatem primum populus se Romanus erexit: posteaque prosperae res deinceps multae consecutae sunt. Cic. Bruto pag. 388. *Ernstius*. *Quintum* reponi vult *Schottus* auctoritate Varronis et Ciceronis apud *Gellium* 10, 1. putatque librarium imperitum ex compendii nota *V.* exscripsisse *quinquies*. Sed *Gellius* solum negat, recte dici *consul tertio*, non item, *ter*. Neque potuit negare. nam sic omnino loquuti veteres. Plinius N. H. 16, 40. *Mucianus ter consul.* Tacitus 14, 56, 1. *Nisi forte te Vitellio ter consuli praeponis.* Idem Agric. 44, 2. *Natus erat Agricola Cajo Caesare, ter cons.* Sic enim habent vetustiss. editiones, Romana, Veneta, Rhenani. etsi postea, nescio quo auctore, rescriptum est *tertium*. *Aug. Buchnerus* non dubitabat eo loco legendum *Cajo Caes. primum consule*. Sed nec ita solet Tacitus; et primum consulatum Cajus non Kalendis Januariis, sed Juliis; nec solus, sed cum patruo Claudio, iniit, *Suetonio* c. 19. et *Dione* 59. testibus. Solum tertium, ut ex eodem Suetonio cognoscimus, solus iniit. Non autem nomen accipiebat annus, nisi ab iis Coss. qui Kal. Jan. magistratum inierant. Quare neque *Cajo primum consule* natus Agricola dici potuit, praesertim cum natus fuerit Idibus Juniis: nec alii quam *tertio* illius consulatui heic locus est. Sed

satis erit dictum, ex quo intelligi possit, quantus ille fuerit: quamdiu in Italia fuit, nemo ei in acie restitit, nemo adversus eum post Cannensem pugnam in campo castra posuit.

de his plura, Deo dante, ad ipsum *Agricolam Taciti.* Porro cum Latine dicatur *ter consul,* quis dubitet etiam *quinquies consulem* dici posse? *Bos.* Omnes mei *Quinquies.* [Ita etiam Gu. Ult. ceterique edd.]

Interfecit] De quo *Livius* 27, 27. *Appianus* pag. 342. *Silius* 15. *Plutarchus Marcello, etc.* Bos. Adde Hard. ad Plinium Lib. XI. Sect. 73. num. 3. Plut. in Pelop. pag. 278, 279. de Marcello et Pelopida: *ἠφείδησαν ἑαυτῶν, σὺν ὀυδενὶ λογισμῷ προέμενοι τόν βίον.* etc. in T. Q. Flaminio p. 869. *Μάρκελλος μὲν ἐνέδρᾳ περιπεσών ἐτελεύτησεν.*

Quare h. u. sat. er. dictum] *Postrema vox*, ait *Schottus, de mendo suspecta est, et a glossa irrepsisse apparet: nisi quid doctis secus videtur.* Immo caret omni mendi suspicione. v. not. ad 15, 4, 6. *Bosius.* Pro *possit* Leid. m. *posset.* item Voss. A. [Ed. princ. Arg. Paris. 1. Ald. Ult. Long. sed etiam Ax. Gu. ut editum est. Post *Longum est* Ult. addit *omnia.* Mox Ax. *adversum e.*]

Quamdiu in Italia fuit] Lambinus ait, Hannibalem annos quindecim et eo amplius in Italia fuisse. Seneca 2. de Ira cap. 5. viginti annorum meminit. *Ernstius.* [Livius 30, 21. et alii 16. ann. Quod enim Seneca l. c. habet 20. annos, pertinet etiam ad Hispaniam. Annos tamen 17. memorat Diodorus in Excerpt. de virt. et vit. p. 575. ed. Wesseling. addito forte proximi initio, ut solet. *Tzschuckius.*]

Nemo ei in acie restitit etc.] Plane sic *Diodorus* 26. *in exc. Peiresc.* p. 301. *ὥσε διὰ τὸ πλῆθος τῶν κατακοπτομένων ὑπ᾽ ἀυτῆ, μηδένα ποτὲ τολμᾶν ἔτι κα-* (p. 638.) *τὰ σόμα μάχεσθαι πρὸς ἀυτόν. Bosius.* Pro *castra* Voss. C. *castro.*

Post Cannensem pugnam] In qua populus Romanus ingentem cladem accepit, quae tantam Romae excitavit trepidationem, ut potentiorum maxima pars de fuga cogitaret, Italiam certe reliquissent, nisi a P. Cornelio Scipione, P. filio, tum 24. annorum adolescente, tot clari viri fuissent detenti. Plutarchus in Fabio, Liv. Lib. 36. Polyb. 10. Valer. Lib. 3. cap. 7. Eutrop. Lib. 3. Oros. 4. cap. 16. *Ernstius.* Praeter Petelinos, de quibus in not. post. egi et de quibus post Livium Val. Maxim. L. IV. cap. 6. Ext. 2. etiam Casilini, sive Praenestini, diram obsidionem Hannibalis diutissime sustinuerunt. v. Strabon. Lib. V. p. 381. cum Casauboni nota et Hard. ad Plinium Lib. XV. c. 22. pag. 749. num. 25. Nihilominus Poeni post hanc victoriam fere omnem Italiae partem, quae Magna Graecia vocabatur, obtinuerunt. v. Polyb. Lib. III. c. 118. De paucis, qui incolumes Canusium se ex fuga receperunt, v. Plut. in Marcello pag. 302. qui tamen circa decem millia fuisse dicuntur a Valerio Maximo Lib. IV. c. 8. Ex. 2. sed de hisce hic non est agendi locus. Quidquid sit, post hanc cladem Romani (juxta Livium Lib. XXII. cap. 57. in fine) *Octo millia juvenum validorum* EX SERVITIIS, *prius sciscitantes singulos, vellentne militare, emta publice armaverunt. Hic miles magis placuit, quum pretio minore re-*

dimendi captivos copia fieret. Quem ita sequitur Macrobius L. I. Saturn. cap. 11. pag. 197. *Ad Cannas quoque victis Romanis* (caesis secundum Livium L. XXV. cap. 6. plus quinquaginta millibus hominum; de numero caesorum in notis post. et interprr. ad Livium Lib. XXII. cap. 49.) *octo millia servorum empta militaverunt, cumque minoris captivi redimi possent, maluit se Respublica servis in tanta tempestate committere.*

CAP. VI.

Hic invictus patriam defensum revocatus bellum 1 gessit adversus P. Scipionem, filium ejus, quem ipse

Hic invictus] *Diodorus* loco jam laudato: *ἀήττητος ἐν πάσαις ταῖς μάχαις ἐγένετο*. Et paucis interjectis: *τὸν γὰρ ἀήττητον Ἀννίβαν ἠνάγκασεν* (Scipio scil.) *ἄνευ μάχης καὶ κινδύνων ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐκχωρῆσαι*. Bosius. Plut. vero in Agesil. pag. 604. dicit, *Ἀννίβας ἤδη κακῶς πράττων, καὶ περιωθούμενος ἐκ τῆς Ἰταλίας μάλα μόλις ὑπήκουσε τοῖς μὲν ἐπὶ τὸν οἴκοι πόλεμον καλοῦσιν*. et Marcellus apud Plut. in Pelop. pag. 278, 279. dicitur, *Ἀννίβαν ΑΗΤΤΗΤΟΝ ΟΝΤΑ πρῶτος (ὡς λέγεται) τρεψάμενος*. [Leid. 1. Gu. Ed. Ultr. *Hinc invictus.*]

Revocatus] Vide *Livium* 30, 9. et 19. *Appianum Libyc.* pag. 12. *Annibalic.* p. 346. *Orosium* 4, 19. Bosius.

Adversus P. Scipionis filium] *Ἀνιϛορησία* est manifesta, inquit, *Schottus*. Scipionis enim Africani majoris filius ob invaletudinem bello abstinuit, etsi praetorius fuit, hinc et *valetudinarius* dictus. Scipionem Aemilia-(p.639.) num adoptavit. Sequor igitur libenter codicis mei auctoritatem, *adversus P. Scipionem, quem ipse primum etc.* Haec ille. Quae nollem doctissimo viro excidissent. Is enim Scipio, cujus cum filio Hannibalem in Africa bellum gessisse Nepos ait, non Africanus major, sed ejus pater intelligendus est, qui primus in Italiam transgresso Hannibali apud Ticinum ocurrit, ab eoque fugatus est. Cujus filius postquam in Hispania res maximas adversus Poenos gesserat, in Africam profectus, pluribus praeliis vicit Carthaginienses. Igitur ab his Hannibal revocatur, et cum Scipione primo in colloquium venit, mox acie congressus succumbit. In re manifesta non alium testem, quam ipsum Hannibalem, advocabo; qui in colloquio cum Scipione Africano apud Livium 30, 30. *Hoc quoque ludibrium*, inquit, *casus ediderit fortuna, ut, cum patre tuo consule ceperim arma, cum eodem primum Romano imperatore signa contulerim, ad filium ejus inermis ad pacem petendam veniam.* E quibus apparet, non solum nihil incommodi editam lectionem habere; sed etiam alteram *Schottiani* codicis, quam et in suo eruditiss. *Boeclerus* reperit, ferri nullo modo posse. Is enim Sci-

primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio
2 apud Trebiam fugaverat. Cum hoc, exhaustis jam patriae facultatibus, cupivit in praesentiarum bellum componere, quo valentior postea congrederetur. In col-

pio, quem Hannibal apud Padum et Trebiam fugaverat, diu ante in Hispania cum Cnejo fratre occubuerat, quam in patriam Hannibal rediret. Ceterum cum in duobus Mss. ut diximus, legatur *adversus P. Scipionem, quem*; in aliis autem, ut expressimus: credam Nepotem scripsisse: *adv. P. Scipionem P. Scipionis* (vel *ejus*) *filium, quem etc.* Certe *filii* vox abesse non potest, nisi, quae sequuntur, spuria esse dicamus. Ea vero in Ms. Boecler. sic habent: *quem ipse apud primo Trebiam fugarat. Cum hoc etc.* Bosius. Leid. m. *P. Scipionem filium ejus.* Ita et Voss. A. sed B. *adversus P. Scipionis.* C. *adversus P. Scipionem.* Mea opinio est, legendum *P. Scipionem P. Scipionis filium.* τὸ *ejus*, quod reperitur in 2. codd. videtur a librariis profectum, et *P. Scipionem* aliorum oscitantia coaluisse in *P. Scipionis.* Sed hanc lectionem, non nisi conjectura nixam, in textum non recipio. De hoc Scipione et Scipione ejus Scipionis filio Interpr. ad Florum II. VI. 10, 36, 37. Nimis audacter Heusingerus in textum recepit *P. Scipionem filium ejus.* Mox *apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud* absunt Vossiano B. *Quem ipse primum* absunt Vossiano A. Pro *fugaverat* Voss. A. C. *fugavit.* B. *fugat.* [Ax. Gu. *adv. P. Scipionem, quem.* Ed. princ. Paris. 1. Long. Mag. *adv. P. Scipionem filium, quem.* Ald. Lamb. Boecler. Bos. et Staver. *adv. P. Scipionis filium, quem.* Sed optima Ult. editio: *adv. P. Scipionem, filium ejus, quem*, ut post Heusingerum recentiores Nostri Interpretes recte ediderunt. Ax. codex, ut Boecl. et Voss. B. h. l. mutilus est. Habet enim: *quem ipse primo apud Trebiam fugarat. Primo* est etiam in Gu. In eodem *fugarat* legitur, quod et Ult. habet.]

Quem ipse primum] Sunt, qui putant, Cornelium in regulam peccasse Grammatices, quae velit, Relativa semper ad proximum antecedens substantivum esse referendum: Pronomen autem *Quem* heic respicere Scipionem patrem. Verum censura haec videtur mihi frustra esse. Nam sive Pater sive filius intelligendus venerit, in Grammaticorum regulam non peccatur: cum non minus pater quam filius, seu patris et filii nomen sit generis masculini, quod an propius, an vero remotius, perinde fuerit. Et ipsa regula nihil quam solam Relativi et Substantivi in Genere convenientiam respiciat. Recte tamen Schottus amphiboliam, quae lectorem heic facile decipere potest, tollit, nisi forte fallor, quando auctoritate Ms. Codicis *filium* delet. *Ernstius.* Vide Bosium ad Pelopid. cap. 3. n. 2. et Cortium ad Sall. Jugurth. cap. 18. num. 9. lectorem docturos, Relativum saepe ad remotius respicere substantivum. Bosianam lectionem mire firmant duo Codices mei.

Apud Rhodanum] Vide quae diximus ad cap. 4, 1. *Bosius.*

(p. 640) *In praesentiarum*] Vossius et ante eum viri docti alii existimant, vocem *in* — sive *impraesentiarum* non esse genuinam, sed ex *in*, *praesentia*, et *rerum*, corruptam. Et Lambinus ait, se

loquium convenit, conditiones non convenerunt. Post id factum paucis diebus apud Zamam cum eodem conflixit; pulsus (incredibile dictu) biduo et duabus noctibus Hadrumetum pervenit, quod abest a Zama cir- 3

apud Auct. ad Herenn. L. 2. in sua editione legisse *in Praesentia.* Vide omnino Voss. Lib. 4. de Vit. lat. Serm. cap. 33. p. 780. *Ernstius.* Vide Ind. v. *praesens.* Bosius. Voss. B. *in praesensiarum.* Hanc locutionem plerique Grammatici Nepote nostro indignam duxerunt, quoniam rectius dicitur *in praesentia*, ut inter alios censet Cellarius in Antibarbaro cap. 2. pag. 124. et sane sic locutus est ipse Auctor in Alcib. cap. 10. et ita Cicero, Terentius, aliique passim loqui amant, pro quo etiam *inpraesens* dixere Latini, ut docet Cortius ad Sall. Catilin. cap. 16. num. 2. nempe pro *in praesenti*, ut locutus est in Alcibiad. cap. 4. ubi perperam a Magio *in praesentia* editum est, omnibus scriptis libris refragantibus. An ergo verba haec, quae omnes mei, aliorumque codices servant, mutanda, quia rariora sunt? Haud facile inducar, ut credam; multo minus e civitate Latina ejicienda. Consule tu potius, Lector, Perizonium eruditissime de hac locutione disputantem ad Sanctii Minervam Lib. 2. cap. 3. n. 8. J. Lipsius in Epistola quinquagesima Tom. I. Sylloges Epistolarum pag. 53. ad P. Egmondum scribit, sibi non displicere *impraesentiadum*, ut *hauddum*, *iteradum*, *memoradum*. [Etiam Ax. Gu. Ult. *in praesentiarum.* V. Goerenz. ad Cic. de Fin. 1, 17. pag. 77.]

Cupiv. bellum componere] Prolixe haec *Polybius* 15, 5. *et deinc. Livius* 30, 29. *et seqq.* brevius *Appianus Libyc.* pag. 21. *Bosius. Postea* abest Vossiano C.

In colloq. convenit] Comparuit ad colloquium, de quo convenit habendo. Quare nequiter istud *convenit* mutat *Lambinus* in *venit.* P. Syrus: *Inimici ad animum nullae conveniunt preces.* Quanquam non ignorem, hoc aliter accipi posse. Caesar 7, 39. *in equitum numero convenerant, nominatim ab eo evocati.* Gebhardus. De verbo *convenire* Burmann. ad Ovid. I. Met. 41. Pro *conditiones* Voss. B. *condictiones.* [Lambinus *convenit*, non *nequiter*, ut Gebhardus ait, mutavit in *venit*, sed sibi tantum *videri* dixit, *venit* legendum esse. A Lambino tamen dissentio. *Heusinger.*]

Apud Zamam cum eod. conflixit] Describunt hanc pugnam *Polybius* 15, 9. *et seqq. Livius* 30, 32. *et deinc. Appianus Libycis*: *Orosius* 4, 19. Bos. Pro *post id factum* Voss. C. *quod id factum.*

Adrumetum] Phoenicum, in Byzacio, coloniam, quae Graecis *Ἀδρύμη*, *Ἀδρύμης*, *Ἀδρύμητος*, et *Ἀδρύμητον*: Hieronymo, Aethico, aliisque *Hadrumetus*, et in saxo veteri apud Gruter. pag. 362, 2. *Colonia Concordia Ulpia Trajana Augusta Frugifera Hadrumetina.* Cum in Ms. Boecl. sit *hasdrumtum*, et mox *hasdrimenti*: auctor videri possit scripsisse: *Hasdrumetum*, e Punico חצרומאתן: sic enim Poenos vocasse vult *Bochartus de coloniis Phoenic.* 1, 24. Etsi *Reinesius de lingua Punica* 8, 15. dictum putat חצר מות, vel חצר מות a חצר vel הצרי, et מות, quasi Plutonis regiam et (p. 641.) domicilium mortis. Sic ex עזרובעל *Hasdrubal*; ex עזרא

4 citer millia passuum trecenta. In hac fuga Numidae, qui simul cum eo ex acie excesserant, insidiati sunt ei, quos non solum effugit, sed etiam ipsos oppressit. Hadrumeti reliquos ex fuga collegit. Novis delectibus paucis diebus multos contraxit.

Esdra, etc. Nil tamen mutare ausim, nisi consensus aliorum codd. accedat. *Adrumetum* etiam *Livius*, *Plinius*, *Tacitus*, alii vocant. *Bosius.* Leid. m. *Adrumentum.* Voss. A. C. *Hadrumentum.* B. *Hasdrumentum.* [Ita et Ax. sed idem mox *Hasdrumeti.* Ed. Ult. Lamb. Boecl. Bos. Stav. *Adrumetum* et *Adrumeti.* Reliquae antiquiores *Adrumentum* et *Adrumenti.* Gu. *Hadrumetum* et *Hadrumeti*, ut cum Heusingero et recentioribus edidi. Mox etiam Gu. *ab Zama.* v. ad 15, 1, 2.]

Millia passuum trecenta] MSS. Boecl. et Leid. *millia passus trecent.* Mox q. edd. *cum eo acie excesserant*, non male. Statim *Lambinus* legendum censet *novis dilectibus*, nec dubitat, quin libri MSS. sic habeant, nisi et ipsi mendosi sint. Atqui nec libri sic habent, nec ulla mutatione opus est. *Bosius.* Pro *a Zama* Voss. B. *ab Zama.* Pro *passuum* Leid. et Voss. A. B. C. *passus.* Pro *acie excesserant* Leid. m. et Voss. A. B. C. *ex acie excesserant.* Pro *ex fuga* Leid. m. *fuga.* Voss. B. *e fuga.* Omnes mei *delectibus.* [*Passus* etiam Gu. Ult. Iidem libri *ex ac. exc.* Ed. Long. et Keuch. praepositionem omittunt. Tum Ms. Boecl. Gu. *e fuga. Delectibus* et Ax. Gu. Ult.]

CAP. VII.

1 Quum in apparando acerrime esset occupatus, Carthaginienses bellum cum Romanis composuerunt. Ille nihilo secius exercitui postea praefuit, resque in Africa gessit [itemque Mago frater ejus] usque ad P. Sul-

Carthaginienses bellum cum Romanis composuerunt] Fracti adversis rebus, et quidem ipso Hannibale consentiente, pacem petiverunt. Liv. Appian. locis cit. *Ernstius.*

Resque in Africa gessit] quas narrat *Appianus* Λιβυκῇ. *Lambinus.*

Itemque Mago frater ejus] Superfuisse tum Hannonem Nepotis sententia, manifestum est e cap. 8, 1. et 2. Etsi *Livius*, ut etiam *Ernstius* observat, ex Italia in Africam trajicientem, vixdum superata Sardinia ex vulnere mortuum scribit. Et quamvis nemo veterum ullius rei post re-

picium et C. Aurelium Consules. His enim magistra- 2
tibus legati Carthaginienses Romam venerunt, qui senatui populoque Romano gratias agerent, quod cum his pacem fecissent, ob eamque rem corona aurea eos donarent, simulque peterent, ut obsides eorum Fregellis essent, captivique redderentur. His ex Senatus 3
consulto responsum est: munus eorum gratum acceptumque esse; obsides, quo loco rogarent, futuros; captivos non remissuros, quod Hannibalem, cujus opera susceptum bellum foret, inimicissimum nomini Romano,

ditum ex Italia ab eo gestae, quod sciam, meminit, (nisi quod *Zonaras* pag. 96. in Italiam remissum ait, quod sine dubio falsum est:) habuit tamen haud dubie *Nepos* auctores suos, quos sequutus est. Sed ut haec verba ab eo profecta credam, induci vix potero. Non ita solet Nepos. Dixisset potius, *una cum fratre Magone*. Igitur e fine *commatis* 3. repetita et inculcata censeo. *Bosius*. Pro *usque ad P. Sulpic.* Voss. C. *usque P. Sulpic.* Leid. m. *u. a. P. Sulpic. Cajum Aurelium*. [Copula *et* ante *C. Aurelium* abest item a Gu. Ed. princ. utraque Par. Ald. et Lamb. sed est quoque in Ax. et Ult.]

(p. 642.) *Legati Carth. R. venerunt*] Sed parum bona fide. Liv. Lib. 30. cap. 16. *Ernstius*.

Qui senatui p. q.] Voss. B. omittit *qui*.

Cum his] Inepte quaerit *Lambinus: cur non dixit* SECUM? Neque enim cum legatis, sed cum republica Carthaginiensium, pacem Romani fecerant. At, *cur non supra*, pergit, LEGATI CARTHAGINIENSIUM? Respondeo, quia perinde erat, utro modo loqueretur. *Bosius*. Vossiani semper *cum iis*.

Pacem fecissent] De hac pace ejusque conditionibus legendus idem *Livius* 20. *sub extr.* Lambinus. Adde *Zonaram* pag. 97. *Bosius*.

Corona aurea] Vide Ind. v. *corona*. Bosius.

Ut obsides eorum Fregellis essent] *T. Livius* Lib. 32. *Annal. aliter*, inquit *Lambinus*. Atqui, quae ille 32, 2. memorat, proximo demum anno gesta fuerant, Lentulo et Villio Coss. ut apparet ex initio libri. Quae vero heic *comm.* 2. *et* 3. tanguntur, nusquam alibi lego, ut facile appareat, aliis Nepotem auctoribus, quam *Livium*, *Appianum*, et ceteros, qui exstant, fuisse usum. *Bosius*. Voss. A. *Flagellis*.

Inimicissimum nomini Romano] *Nomen* saepius pro gente a probatis Auctoribus, et praesertim *Nomen Romanum* pro *Romanis*, sive gente Romana, adhibetur: vide Tennulium ad Frontinum Lib. 1. Strateg. cap. 2. Ex. 2. et J. Arntzenium ad Victorem de Viris Illustr. cap. 37. num. 1. sic Graecis τὰ ὀνόματα pro ipsis hominibus. Consule J. Perizonium ad Aelianum Lib. 13. cap. 28. num. 3. Mox pro *et nunc* Leid. m. *etiam nunc*. [Ita etiam Gu. idque, Heusingerum Bremiumque secuti, in textum recepimus. Ult. *etiamnum*, ut supra c. 4, 3. Quamquam h. l. etiam vulgatum *et nunc* retineri possit, V. ad 1, 3, 4. et 18, 7, 3.]

etiam nunc cum imperio apud exercitum haberent,
4 itemque fratrem ejus Magonem. Hoc responso Carthaginienses cognito Hannibalem domum Magonemque revocarunt. Huc ut rediit, praetor factus est, postquam rex fuerat, anno secundo et vigesimo. Ut enim

Itemque fratrem ejus Magonem] Cum *Nepos* Magonem finito bello Punico II. superstitem fuisse putarit, non ausim haec expungere. *Bosius*.

Hannibalem domum Magonemque revocarunt] Sed Mago, a Quinctilio Varo in agro Insubrium cruento victus praelio, et in Africam trajiciens, ex vulnere decessit prope Sardiniam. Liv. eod. Lib. cap. 18. cum seq. *Ernstius*. Illud *Magonemque*, seu, ut in Boecl. est, *et Magonem*, nec positus vocis, nec, quod mox subjicitur, *ut rediit*, ad- (p. 643.) mittit. Nepos dixisset: *utrumque* (vel *ambos*) *domum revocarunt. Huc ut rediit Hannibal, etc.* Vir doctus tamen *non deserendum heic Nepotem existimabat*, *ex scriptoribus antiquis rem unam toties narrantem. Ipsum Livium profecto post recensitum Magonis obitum* 21. *capite profectos simul Magonem Annibalemque*, *et vocatos domum scribere.* Atqui non deserimus Nepotem, sed sciolum, qui hanc vocem infersit textui. *Livius* autem neque profectos una ait, sed nuntium ea de re *Romam adlatum per eosdem dies*, quibus profecti fuerant: neque de ista revocatione Hannibalis, quae, finito bello, sed de ea, quae antea facta est, loquitur. Quare is locus huc plane non spectat. *Bosius*. Voss. B. etiam *et Magonem revocarunt.* [Ita et Gu. Ult. Ceterum uncos, quibus Bosius aliique verbum *Magonemque* incluserant, cum Tzschuckio, Harlesio Bremioque removimus. Ut enim Bosio facile concedimus, initio hujus capitis verba *itemque Mago frater ejus* a librariis inculcata esse, ita nihil caussae videmus, cur h. l. *Magonemque* non Auctori potius quam librariis tribui debeat. Sed et superiora illa: *itemque Mago frater ejus* Bremius, assentientibus aliis, a Cornelio profecta esse, non a librariis, existimat. Ego in his verbis nimiam librariorum sedulitatem agnosco, qui hoc etiam loco, ut postea a Cornelio factum viderunt, Magonem una cum Hannibale fratre nominandum arbitrarentur.]

Hic, ut rediit] Heic, nimirum ubi senatus promiserat, id est Carthaginem, postquam Hannibal reversus est. De hoc enim verba haec intelligenda sunt: cum Mago frater ejus jam dudum esset mortuus. Non igitur Adverbium *hic* recte ab *ut rediit* separatur. Venit autem Hannibal Carthaginem post 6. et 30. annos, quam inde parvus cum patre exierat. Oros. 4. cap. 19. Anno urbis ɪᴅʟɪ. belli xᴠɪɪ. *Ernstius*. In Msc. Boecler. fuit: *Hic cum rediit:* in Leidensi: *Huc ut rediit.* Quomodo et ed. Gebh. quod verum puto. *Huc* domum puta. Quod si vulgata lectio placet, *hic* pronomen erit, non, ut *Ernstius* volebat, adverbium: distinguendumque, ut nos fecimus, commate interposito. *Bosius*. Leid. m. et Voss. A. C. *Huc ut rediit*, quod praefero. B. *Hic, cum rediit.* [Et Ax. Gu. Ult. *Huc ut rediit*, sc. Hannibal, quod nomen, cum Hannibal primaria, de qua omnis sermo institutus

Romae Consules, sic Carthagine quotannis annui bini reges creabantur. In eo magistratu pari diligentia se Hannibal praebuit, ac fuerat in bello. Namque effecit, ex novis vectigalibus non solum ut esset pecunia, quae Romanis ex foedere penderetur, sed etiam su-

est, persona sit, non dure suppletur, quamquam *Magonemque* praecessit. Quod autem in positu hujus vocis Bosius offendit, de hoc difficile est in eo Scriptore decernere, quem in verborum collocatione sui plane judicii fuisse reperimus.]

Praetor factus est] Sic et Livius 33, 46. *Praetor factus Hannibal.* Justinus 31, 2, 6. *consulem tum fuisse* ait. Errat vero vir doctus [Christoph. Hendreich], qui *lib. de repub. Carthagin. sect.* 1. *cap.* 15. haec verba de Magone accipit: seductus, opinor, illo glossemate, *Magonemque:* cum tamen e *commate* 5. appareat, de magistratu, quem Hannibal gessit, sermonem Nostro esse. Idem ex h. l. colligit, *Suffetes, deposito magistratu, praetores factos.* Nescio, quam bene. Hannibal sane post XXII. demum annos praetor factus est, quam rex, h. e. ut ille vult, Suffes, fuerat. *Praetorem* autem, ut arbitror, dixit, quem *Aristoteles politic.* 2, 9. (*aliis* 11.) *ϛρατηγὸν* vocat, et inter maximos magistratus recenset. *Zonaras* certe *maximum Carthaginiensium magistratum* vocat, quem Hannibal tunc adeptus est. *Τὴν μεγίϛην τῶν Καρχηδονίων ἀρχὴν ὐκ εἰς μακρὰν ἐπετράπη* pag. 97. Et rursus pag. 102. *Ἀννίβας δὲ τὴν μεγίϛην τῶν παρὰ Καρχηδονίυς ἀρχῶν εἰληφώς.* Vide Indic. Annuum fuisse, apparet e *commate* 6. Bosius. Pro *rex* Voss. C. *factus.* [*Στρατηγὸν* intelligi putat Bosius. Sed qui ab exercitu remotus est, non potuit *ϛρατηγὸς* esse. Civilis ergo magistratus intelligitur, quem et Livius 33, 32. *praeturam* vocat. *Heusinger.* De toto hoc loco v. eumdem Heusingerum infra in *Vita Hamilc. et Hannib. per annos descripta*, cujus sententiae subscribo. Mox ab Ult. vox *annui* abest.]

Ut enim Romae consules, sic Carthagine etc.] Livius 30, 7. *Suffetes, quod velut consulare imperium penes eos erat.* De Carthaginiensibus loquitur. Festus, seu potius abbreviator ejus Paullus: *Suffes, consul lingua Poenorum.* Bosius. Nota Lector, id quod observatum est a Viris Doctis, Particulam *ut* hic eleganter poni, sequente *sic.* Consule Burmann. ad Ovidium Lib. 1. Metam. v. 15. Wopkens. lib. 1. Lect. Tull. cap. 6. pag. 25. et J. Arntzenium ad S. A. Victorem de Viris Ill. cap. 43. n. 1.

Annui bini reges] Nescio certe, quid Nepoti in mentem venerit, quod Sufetes heic *reges* appellaverit: ut qui non observarit, ne essent reges, et annuos fuisse datos, et binos. Justinus Libro 31. cap. 2. rectius Hannibalem appellat *consulem.* De supremo hoc Carthaginiensium magistratu et nomine ejus vide (p. 644.) Scalig. Castigationes in Festum in Voce *Sufes.* Suspicor, Auctorem nostrum scripsisse, aut certe scribere voluisse *praetores* pro *reges:* cum paullo ante dixerit: *Hic, ut rediit, praetor factus est.* An vero Sufetes vocari recte possint *praetores*, Cornelius videat. Quem juvare potest, quod omnis magistratus, cui pareret exercitus, appellatus sit *Praetor.* Quae Vi-

6 peresset, quae in aerario reponeretur. Deinde, anno post praeturam, Marco Claudio, Lucio Furio Coss. Roma legati Carthaginem venerunt. Hos Hannibal sui exposcendi gratia missos ratus, priusquam his senatus daretur, navem conscendit clam, atque in Syriam ad

ctorini sententia est. Cui accedit, quod Asdrubal Masanissae nepos in Ep. Liv. Lib. 50. Carthaginiensium *Praetor* appelletur. Atque hoc est nobile illud secundum Punicum Bellum, cladium (sive ut Ms. meus Flori legit *gladii*) atrocitate priore bello terribilius, quod uberrimus historiarum scriptor Livius decem integris libris copiosissime; Polybius item bona parte ejus operis, quod hodie nobis reliquum, Appianus Iberica et Hannibalica; Plutarchus Fabio, Marcello, et Aemilio Paullo, satis copiose, Silius Italicus suo carmine praeclare, persecuti sunt. Brevius idem scribunt Florus Lib. 2. cap. 6. C. Nepos heic in vita Hannibalis, Auctor de Viris Illustribus *Hannibale* et Scipione, Eutropius maxima parte Lib. 3. Orosius Lib. 4. cap. 14. et quinque seqq. ne quid de iis dicam, qui sparsim idem attingunt. *Ernstius.* Miratur *Ernstius*, Nepotem *reges* vocasse Suffetes: (idque improprie factum, etiam *Salmasius* censebat;) suspicaturque eum scripsisse, aut scribere voluisse, *praetores.* Atqui hunc maximum Carthaginiensium magistratum etiam Graeci βασιλέας vocant, *Aristoteles Politic.* 2, 11. *Polybius* 3, 33. *et* 6, 49. alii. *Reges* etiam alii Latinorum. Justinus 22, 7, 7. *Bomilcar rex Poenorum.* Orosius 4, 6. *Imilco rex Poenorum.* Bosius.

Quae Romanis ex foedere penderetur] Vide Liv. Lib. 30. cap. 16. *Ernstius.*

In aerario poneretur] Pro *poneretur* Leid. elegantius: *reponeretur.* Proprium id hac in re verbum. *Bosius.* Leid. m. *poneretur*, item Voss. A. Sed B. C. *reponeretur.* recte. *Reponere* in genere notat recondere et salvum custodire, et sic Virgilius in alia re dixit 1. Georg. 167. *Provisa repones.* Ubi Servium vide. [Et Gu. Ult. *reponeretur*, ut post Heusingerum aliosque edidi.]

Legati Carthaginem venerunt] Vide *Livium* 34, 47. et 48. *Justinum* 31, 1, 7. et 8. *Appianum Syriac.* pag. 88. *Bosius.* Pro *Romani* Leid. m. *Roma.* Item Voss. A. C. sed B. *Romanis.* [Ax. et vulgg. *Romani*, sed Gu. Ult. *Roma*, idque, etiam Heusingero probatum, in textum recepimus.]

Hos Hannibal sui exposcendi gratia missos ratus] Tum etiam suorum odiis atque insidiis injustis petitus profugit Tyrum: exceptusque a conditoribus Carthaginis, ut alia patria, vir tam clarus omni genere honorum, paucos moratus dies Antiochiam navigat. Regem, jam inde profectum, Ephesi est consecutus fluctuantem adhuc animo, incertumque de Romano bello. Sed haud parvum momentum animo ejus ad moliendum adventus Hannibalis fecit. Livius extremo Lib. 33. et Justin. Lib. 31. cap. 1. et 3. ubi scribit, Hannibalem velut deorum munus fuisse exceptum. Regis stultitiam facete irrisit ipse Hannibal, ut refert (p. 645.) A. Gellius Lib. 5. Noct. Att. cap. 5. *Ernstius.* [Ax. Gu. Ult. *Hos Hannibal* (Ult. *Anni-*

Antiochum profugit. Hac re palam facta, Poeni naves 7
duas, quae eum comprehenderent, si possent consequi, miserunt; bona ejus publicarunt; domum a fundamentis disjecerunt; ipsum exsulem judicarunt.

bal) ratus sui exposcendi gratia missos.]

Navem conscendit] Sic et *Livius* non semel, aliique loquuti. In Leid. tamen erat *ascendit.* Quomodo Terentius Adelphis 4, 5, 69. *Abiit, navem ascendit, periit:* ut quidem doctiss. *Guyetus* ea verba ordinabat. Variae lectioni haud dubie occasionem praebuit similitudo inter *a* litteram, et abbreviationem syllabae *con:* quod et alibi factum novi. *Bosius.* Leid. m. Voſſian. A. B. C. *ascendit.* Quam lectionem non eſt quod rejiciamus, quoniam *ascendere navim* proprie dici docuimus ad Themiſt. cap. 8. num. 6. Nec tamen minus proprium eſt verbum *conscendere.* Cicero Lib. 1. de Divinatione cap. 27. *Haberetque in animo navem conscendere.* Vide Burmann. ad Quinctilian. 5. Declam. 10. sic supra *congredi* et *aggredi* confusa vidimus cap. 1. num. 2. [Gu. *ascendit.* Ult. ceterique edd. ut in textu legitur.]

Domum a fundament. disjecer.] Tanquam proditoris, et majeſtatis rei. Vide Ind. v. *domus. Boſius.* Qui Romanis hanc poenam propriam ibi oſtendit, sed Poenis quoque uſitatam Nepotis oſtendit hic locus. Nec alii populi ab ea fuerunt alieni. Lacedaemonii Leotychidis profugi eidem crimini affinis domum exciderunt. Herodot. Lib. VI. c. 72. Thucydides tamen Lib. V. cap. 63. de Agide, ejusdem criminis, quo Leotychides damnatus erat, affini, adnotat, *καὶ ἐβύλευον* (Lacones) *ἐυθὺς ὑπ᾽ ὀργῆς, ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΤΟΝ ΕΑΥΤΩΝ, ὡς Χρὴ τήν τε ὀικίαν ἀυτῦ κατασκάψαι,* et paullo poſt, Agide nempe hanc poenam deprecato, *οἱ δε τὴν μὲν ζημίαν, καὶ τὴν κατασκαφὴν ἐπέσΧον, νόμον δὲ ἔθεντο ἐν τῷ παρόντι, ὃς ὕπω πρότερον ἐγένετο ἀυτοῖς.*

Exsulem judicarunt] Delituit in Mſſ. syllaba *ju,* scriptumque erat *dicarunt;* quod *Schottus* illico arripit, exponitque *addixerunt.* At quis ita e Latio loquitur: *Addicere* vel *dicare exsulem,* pro, exsilio multare? *Gebhardus.* Leid. m. et Voſſ. A. *dicarunt.* C. *ditarunt.* [Ax. *judicarunt,* non *dicarunt.* sed etiam Gu. Ult. *dicarunt.*

CAP. VIII.

1 At Hannibal anno tertio post, quam domo profugerat, L. Cornelio, Quinto Minucio Coss. cum quinque navibus Africam accessit in finibus Cyrenaeorum, si forte Carthaginienses ad bellum Antiochi spe fiduciaque inducere posset, cui jam persuaserat, ut cum exercitibus in Italiam proficisceretur. Huc Magonem
2 fratrem excivit. Id ubi Poeni resciverunt, Magonem

Domo profugerat] Sic legunt ed. Col. Ultraject. et quaedam aliae. Male autem Lambiniana *domum prof.* Bosius. Pro *postquam* Vossian. C. *posteaquam.* [Gu. omnesque edd. praeter Lamb. *domo.*]

Quinto Minucio] Voss. C. *quod nimico.*

(p. 646.) *Africam accessit*] *Atqui non modo ipse eo non accessit, sed ne litteras quidem mittere ausus est*, inquit *Lambinus*, *Livium* 34, 60. et *Appianum Syriacis* adlegans. Sed jam supra monuimus, Nepotem in hac vita non semel alios, quam quos nunc habemus, auctores sequi. *Bosius.*

Inducere posset] Per Aristonem quendam Tyrium, ut Livius narrat lib. extremo. 34. Quo dubium Lambino heic ortum tollitur. Qui tamen ipse haec Livii verba citat. *Ernstius.* Absunt haec verba Vossiano B. [Boecl. Gu. Ax.]

Proficisceretur] Ms. Boecl. et ed. Col. *proficiscerentur:* ipse scilicet, et Antiochus. Nil tamen muto. *Bosius.* Voss. B. etiam *proficiscerentur.*

Magonem fratrem excivit] Vide, quae diximus ad cap. 7, 1. *Bosius.*

Qua fratrem] De qua supra cap. 7, 7. Ms. Schotti et ed. Ultraj. addebant, *absentem.* Bosius. *Absentem* agnoscunt Leid. m. et Voss. A. B. C. [Ax. Gu. Ed. Arg. Long. Heusinger.] Pro *solvissent* Voss. C. *solvisset.* *Absentem* in textum recipere non dubitavi codicum auctoritate, et ipsius historiae, nam Hannibal hujus sui fratris νεȣ̃ μὲν ὄντος, ὁρμῆς δὲ πλήρȣς, καὶ παιδομαθȣ̃ς περὶ τὰ πολεμικὰ, qualem eum vocat Polybius Lib. III. cap. 71. opera usus est in bello. vide et cap. 79.

Duplex memoria prodita est] Ms. *duplex est memoria.* Quod valde placet. Nam illud *prodita* haud dubie a glossa. *Schefferus.* Mox idem Ms. Boecl. *alii servolis ipsius int. eum.* scripsit Nepos, *alii a servolis.* Bosius. Vossianus B. fere semper Boecleriano codici consentiens ejicit etiam vocem *prodita.* Nec mirum est, Scheffero Glossema videri, quoniam *prodere memoriae*, et *prodere memoria* Auctoribus multo familiarius est, (consule Oudendorpium ad J. Obsequentem de Prodigiis cap. 86. num. 12.) quam *prodere memoriam.* Dici tamen *memoriam prodere* docet D. Vossius ad Cae-

eadem, qua fratrem, absentem poena affecerunt. Illi desperatis rebus quum solvissent naves, ac vela ventis dedissent, Hannibal ad Antiochum pervenit. De Magonis interitu duplex memoria prodita est. Namque alii naufragio, alii a servis ipsius interfectum eum, scriptum reliquerunt. Antiochus autem, si tam in agen- 3
do bello parere voluisset consiliis ejus, quam in su-

sarem comm. de B. G. Lib. 1. cap. 13. in fine, cui consentit Cortius ad Cic. 8. Fam. Ep. 3. num. 7. pro *a servis* Voss. B. *servolis.* Sine dubio de Magonis interitu non convenit inter antiquos, nam Livius Lib. xxx. cap. 19. eum ex vulnere fuisse mortuum ait, vixdum superata Sardinia. Constat satis inter doctos, plures fuisse Magones, unde credo confundi historiam, et nonnullos appellasse scriptores Magonem fratrem Hannibalis, vel adscripsisse Magoni Hannibalis fratri, quae non fuerunt fratris Hannibalis. Sane unus e Magonibus memoratur ab Appiano Al. B. Hisp. a pag. 444, ad pag. 447. qui Orosio Lib. iv. cap. 18. perperam vocatur frater Hannibalis. ut jam monstratum est a doctis ad Eutropium iii. 15. Plinius Lib. xviii. cap. 3. sect. 5. *Poenus etiam Mago, cui quidem tantum honorem senatus noster* (p. 647.) *habuit Carthagine capta, ut cum regulis Africae bibliothecas donaret, unius ejus duodetriginta volumina censeret in Latinam linguam transferenda, cum jam M. Cato praecepta condidisset, peritisque linguae Punicae dandum negotium etc.* agit ibi Plinius de viris nobilissimis apud exteros, qui de cultura agri egerunt. [Et Ax. *duplex est memoria.* Idem *alii servulis.* Gu. *a servolis.* Ult. *a servulis.*]

Alii naufragio, alii a servis ipsius interfectum eum scriptum reliquerunt] Perizonius ad Sanctii Minerv. Lib. iv. cap. 8. n. 5. hunc locum ita citat *A. n. a. a s. i. int. eum scripserunt*, memoriae vitio, an alio casu nescio; nam nulla codicum est varietas, et est locutio Nepoti propria. sic enim in Con. c. 5. §. 5. *Nonnulli eum ad Regem abductum, ibique perisse, scriptum reliquerunt.*

In agendo bello] Apage pruriginem Criticorum. *Agere bellum* est χειρίζειν τὰ τȣ̃ πολέμȣ. Gebh. *Lambino* videtur insolens sermo, *agere bellum*: putatque fortasse legendum *gerendo.* Et videri possit abbreviate scriptum fuisse *g'endo:* cumque oblitterata fuisset notula, quae *er* litteras denotare solet, legeretur *gendo*, sciolum aliquem inde fecisse *agendo.* Sed nulla mutatione opus. *Agere bellum*, pro gerere, dixere etiam Caesar, Livius, Ovidius, Mela, Curtius, sicut alii *pacem agere*, et Graeci ἄγειν πολέμον, εἰρήνην, φιλίαν. de quo videndi duo summi viri, *Gronovius observ.* 2, 3. et *Heinsius ad Ovidii Tristium* 2, 230. Et saepe ab optimae notae scriptoribus haec duo verba confundi, idem *Gronovius* docet *observat.* 4, 14. Bosius. Recte hoc verbum a Bosio defenditur, quod omnes mei Codices [cum Gu. Ult.] servant. Neque hic loquendi modus rarus est, ut censet Davis. ad Caesarem Lib. 3. de B. G. cap. 28. quum Latinissimi ita loqui amant. Adi Lector J. F.

scipiendo instituerat, propius Tiberi, quam Thermopylis, de summa imperii dimicasset. Quem etsi multa
4 stulte conari videbat, tamen nulla deseruit in re. Praefuit paucis navibus, quas ex Syria jussus erat in Asiam

Gronovium ad Livium Lib. 28. cap. 46. et Burmannum ad Quinctil. Lib. 10. Instit. Orat. cap. 1. quo sensu et *pacem agere* Florum dixisse post alios docet Dukerus ad Lib. 2. cap. 20. num. 1. Adde Cortium ad Sallust. Jugurth. cap. 109. n. 2. Denique *agere* saepissime in genere pro gerere, regere, administrare, poni ostendit J. Arntzenius ad Victorem de Viris Illustr. cap. 47. num. 1.

Parere voluisset consiliis ejus] Sententia enim ejus una atque eadem semper erat, ut in Italia bellum gereretur. (Vide *Livium* 34, 60.) Quin cum jam Romani in Graeciam transissent, et Antiochus post cladem ad Thermopylas acceptam, Ephesi securus admodum de bello Romano esset, *tamquam non transituris in Asiam Romanis: quam securitatem ei magna pars amicorum aut per errorem, aut assentando faciebant: Hannibal unus, cujus eo tempore,* inquit Livius, Lib. 36, 41. *ut maxima apud regem auctoritas erat, magis mirari se ajebat, quod non jam in Asia essent Romani, quam venturos dubitare. Propius enim esse in Asiam ex Graecia, quam ex Italia in Graeciam trajicere: et multo majorem caussam Antiochum, quam Aetolos esse, etc.* Lambinus. Adde *Appianum* pag. 90. et 94. *Justinum* 31, 5. Cur autem Hannibalis consilio non paruerit Antiochus, caussam aperit *Justinus* 31, 6, 1. *et deinceps,* et *Appianus* pag. 94. *Bosius.* Antiochi clades adscribitur etiam neglecto Hannibalis consilio a Floro Lib. ii. cap. 8. §. 6. cujus facti postea Antiochum poenituit. ut Justinus refert l. l. de Antiocho et Hannibale etiam Columna ad Ennii Fragm. pag. 102. [Ax. Gu. Ult. *si t. i. a. bello consiliis ejus parere voluisset.*]

(p. 648.) *Propius Tiberi, quam Thermopylis*] Ad quas victus est. Quo in praelio insignis exstitit M. Catonis virtus, ut praeter Livium Plutarchus in vita ejus refert. *Ernstius. Lambinus* edidit *Tiberim* et *Thermopylas;* sed invitis, opinor, libris. Respicit autem praelium, in quo Antiochus cum Aetolis a Manio Acilio Glabrione consule victus fuit, de quo *Livius* 36, 18. 19. *Plutarchus Catone*: *Appianus Syriacis* pag. 97. 98. *Frontinus* 2, 4, 4. Bosius. Leid. m. et Voss. C. *Tiberis.* Munckerus ad Lactant. Lib. 14. Narr. Fab. cap. 18. legit etiam *propius Tiberim, quam Thermopylas.* Quia *propius* Dativum negat regere posse. Ut id, quod verum est, fatear, optimi Auctores *propius* et *proxime* cum quarto casu construere solent. Consule Burman. ad Ovidium Lib. 1. Art. Amat. vs. 139. et Cortium ad Sallust. B. Jugurth. cap. 18. num. 11. Sed invitis omnibus libris in textum admittere non audeo. [Ult. *propius Tyberim quam Thermopylas.* sed et Gu. Ax. ut editum est. V. infra Fragment. 3, 6. et Sanctii Minerv. 1, 16. pag. 59. quae loca Heusingerus attulit.]

Multa stulte conari] Ut exercitum conscripsisse armis inauratis. quo ostenso Hannibali, *Hicne*, inquit, *exercitus Romanis*

am ducere, hisque adversus Rhodiorum classem in Pamphylio mari conflixit. Quo quum multitudine adversariorum sui superarentur, ipse, quo cornu rem gessit, fuit superior.

sufficiet? Sufficiet, respondit Poenus, *vel maxime avaris. A. Gellius* ex veterum memoriis L. 6. cap. 5. *Noct. Atticarum.* Huc quoque pertinet scomma alterum Hannibalis de Phormione Philosopho, cujus ludum audiendi gratia ingressus erat, apud *Tullium l.* 2. *de Oratore.* Schottus. Hannibal, licet exsul, libere Regi Antiocho sententiam dicere non dubitavit. Vid. Plutarch. Tom. II. de Exsilio p. 606. Alterum exemplum acerbi Hannibalis ad Antiochum responsi dat Macrobius Lib. II. Saturn. c. 2. pag. 263. Adde Justinum L. XXI. cap. 5. Leid. m. et Voss. A. C. *multa stulta*, non male. Eodem modo *multa dura, aspera, stolida*, etc. antiqui dixere. Consule Passer. et Broukh. ad Propert. 1, 15, 1. [Ed. princ. utraque Paris. *stulta*. Reliquae cum Ax. Gu. Ult. ut editum est.]

Quas ex Syria jussus erat in Asiam ducere] Vide *Livium* 37, 8. *Appianum* pag. 100. *Bosius.*

Adv. Rhodiorum classem conflixit] Describit hanc pugnam *Livius* 37, 23. *et seqq.* Meminit et *Appianus loco modo laudato:* itemque *Justinus* 32, 6, 9. *Orosius* 4, 20. qui duo tamen videntur duo diversa praelia confudisse. *Bosius.* [MS. Boecl. Ax. *isque adv.* i. e. *iisque.* Hoc Schefferianam correctionem 2, 6, 1. commendat, quae *isque moenibus c.* mutat in *iisque moenibus circumdatus.* Heusinger.]

Quo quum] Lambinus: *In quo cum.* Statim idem *Lambinus* edidit *qua rem gessit;* offensus, ut *Schottus* conjicit, Longoliana lectione, *quo rem gessit.* Sed in MSS. et aliis edd. vett. legitur, *quo cornu*, ut post *Lambinum* editum. Praeerat autem Hannibal, ut *Livius* narrat, sinistro cornu. *Bosius. Rem gerere* in indice vertitur per *pugnae praeesse. Rem* autem *gerere* vel etiam *res gerere* notat bellum administrare, praeesse imperio, et pugnare. Vide Graev. ad Justin. 13, 4, 5. Tennul. et Oudendorp. ad Frontin. Lib. 2. Strateg. c. 4. n. 49. et Cort. ad Sallust. Jug. 58, 4. et supra ad Hamilc. cap. 1. num. 2. [Ax. Gu. Ed. Ult. ceteraeque ante Lamb. *Quo quum.* Tum *quo cornu* etiam Leid. 1. Ax. Gu. Ult. Mag. Reliqui ante Lamb. excusi: *quo rem gessit.*]

(p. 649.) *Fuit superior*] Paullo aliter *Livius*, qui *multitudine navium maxime ursisse quidem Hannibalem Eudamum, et circumventurum fuisse* ait, *ni, quae in dextro cornu vicerant naves, ad opem ferendam suis concurrissent:* addit tamen ea re factum, ut *ipse, quaeque circum eum erant naves, fugam capesserent. Appianus* quoque *redeuntem e Syria Rhodios conclusisse in Pamphylia, navesque aliquot illius cepisse* scribit: Ἐπανιόντα Ῥόδιοι κατέκλεισαν εἰς Παμφυλίαν, καὶ τινὰς αὐτοῦ τῶν νεῶν εἷλον. Quare et heic alios sequutus est Nepos. *Bosius.*

CAP. IX.

1 Antiocho fugato, verens, ne dederetur, quod sine dubio accidisset, si sui fecisset potestatem, Cretam ad Gortynios venit, ut ibi, quo se conferret, consi-
2 deraret. Vidit autem vir omnium callidissimus, magno se fore periculo, nisi quid providisset, propter ava-

Antiocho fugato] Id est, Asia multato, et in Syriam rejecto. In quo rege unum hoc magnopere laudandum est, quod victus dicere sit solitus: benigne sibi a P. R. factum, quod, nimis magna procuratione liberatus, modicis regni terminis uteretur. Cicero pro Dejotaro. Bellum hoc, in quo Antiochus victus est, gubernavit L. Cornelius Scipio, Africani frater, vocatus ob hoc bellum Asiaticus. Florus 2, 8. Eutrop. Lib. 4. Appianus in Syriacis, Orosius 4. cap. 20. *Ernst.*

Verens ne dederetur, etc.] Refert hoc et *Justinus* 32, 4, 3. aitque *admonitum a rege, cum ab Antiocho Romani deditionem ejus deposcerent.* Et poposcisse eam, etiam e *Livio* 37, 54. cognoscere est. *Bosius.*

Accidisset] Msc. Boecl. *decidisset*, quod dictum videri possit, ut illud 18, 11, 5. *amicorum perfidia decidi*: sed notum est, in Mss. saepe *a* et *d*, *c* et *e* permutari. Statim idem codex, *ut n. ibi quo se c. c.* An fuit, *ut inibi q. s. c. c?* Bosius. Omnes mei [cum Ax. Gu. Ult.] *accidisset.*

Gortynios] Leid. m. *Corthinios.* Voss. A. B. C. *Cortymos.* Sed *Gortynios* scribendum. Pro *ut ibi*, Voss. B. *ut enim ibi.* [Gu. Ax. *Cortinios*, et pro *venit* Ax. *pervenit.* Mox ab Ult. *autem* post *Vidit* abest.]

Vidit autem vir omnium callidissimus, etc.] De callido hoc Annibalis astutoque consilio, quo insidias avarorum Cretensium elusit, *Julius Frontinus*, *Polyaenus*, *et Justinus* l. 32. *extremo.* Sic Poenus corvos delusit hiantes, salvusque evasit, ut Mithridates, Ponti Rex, fugiens Romanos persequentes auro sparso dilapsus decepit. *Schottus.*

Callidissimus] Sic Mss. et edd. veteres, praeter Venetos, qui *clarissimus* legunt. Supra 21, 3, 5. *Hamilcarem et Hannibalem, quos — calliditate omnes in* (p. 630.) *Africa natos praestitisse constat.* Savaro. [Ed. Paris. Ald. et Junt. *clarissimus.* Reliquae cum Ax. Gu. Ult. ut editum est.]

Magno se fore periculo] Vitae ipsius. Opibus enim, occiso exsule, inhiabant. Justinus: *Ibi cum diu quietam vitam egisset, invidiosumque se propter nimias opes videret.* Gebhardus. Male autem Lambinus praepositionem addit, *in periculo.* Quam fide Mss. expunxere *Schoppius* 4, 11. *verisimilium* aliique, heic et alibi apud nostrum. Vide Ind. v. *esse.* Bosius. [Abest praepositio etiam ab Ax. Gu. Ult. ceterisque ante Lamb. edd.]

Nisi quid providisset] Sic rescripsi, quod in Boecl. erat, *nisi id providisset.* Vulgo enim edunt, *nisi quid praevidisset.* Nempe

ritiam Cretensium. Magnam enim secum pecuniam portabat, de qua sciebat exisse famam. Itaque capit tale 3
consilium. Amphoras complures complet plumbo; summas operit auro et argento. Has, praesentibus prin-

providere cavere est. Terentius Andr. 1, 3, 3. et Phorm. 1, 4, 5. *Quae si non astu providentur.* Cicero: *Actum est de te, nisi provides.* Fortassis autem *Nepos* absque provocabulo scripsit eadem ratione, *nisi providisset.* Pro quo cum exaratum esset, *nisi praevidisset*, alii, deesse aliquid rati, suppleruntid *id* vel *quid.* quod ut credamus, ipsa varietas lectionis suadet. *Bosius.* Leid. m. et Voss. A. C. *providisset.* De quo verbo consule Graevium ad Ciceron. Lib. 2. ad Atticum Epist. 1. p. 176. et Cortium ad Sallust. Cat. cap. 52. num. 4. unde et vox *providentia* saepe confusa male cum *prudentia.* Vide Oudendorp. ad Frontin. Strateg. praef. pag. 4. *Prae* et *pro* saepius in Mss. confundi, docet Drakenburgius ad Silium Italicum Lib. 17. vers. 56. et praecipue in verbis *providere* et *praevidere.* Vide Burmann. ad Val. Fl. L. 2. Arg. vs. 442. [Ax. *nisi id providisset,* non *praevidisset.* Gu. Ult. ut in textu legitur.]

Avaritiam Cretensium] Quam describit graphiee Polybius Lib. IV. cap. 8. et Lib. VI. cap. 44. et 45. cum Meursio Lib. IV. de Creta cap. 10. de Epimenidis dicto *Κρῆτες ἀεὶ ψευσαι*, quod adfert Heusingerus ex Apostolo Paullo ad Titum 1, 12. jam dudum egit praeter alios Spanhemius ad Callim. H. in Jovem vs. 8. sed non est hujus loci, hic enim tantummodo de Cretensium avaritia agitur. Hannibal vero ipse avarus avarorum Cretensium e suo spectavit animos. De Hannibalis avaritia Polyb. Exc. de Virt. et Vitiis pag. 1385, 1386, 1387. licet Fabricius ad Dionis Cassii Fragm. Peiresc. ex Lib. XXXIV. prioribus pag. 21. §. 69. l. 81. dicat, Polybium avaritiae eum absolvere, et addat, Polybium dixisse *difficile esse de Hannibalis ingenio judicare, cum multa amicis, multa temporibus tribuenda sint.* Fateor haec Polybium adjicere. Sed omisit sequentia Polybii verba *κρατεῖ γε μὴν ἡ φήμη παρὰ μὲν Καρχηδονίοις, ὡς φιλαργύρου, παρὰ δὲ Ῥωμαίοις ὡς ὠμοῦ γενομένου αὐτοῦ.* et antea Polybius dixerat, se ejus avaritiam ab ipsis Carthaginiensibus accepisse, et distinctius a Masinissa didicisse. Argenti fuisse cupidissimum patet e puteis per Hispanias ab Hannibale inchoatis, de quibus Plinius Lib. XXXIII. cap. 6. sect. 31.

Amphoras complures complet plumbo] Cl. Valcken. ad Herodotum Lib. III. cap. 123. lin. 7. credit, Hannibalem graece scientem, et a literis nequaquam aversum, hoc ex Herodoto cepisse consilium, apud quem Oroetes, ad fallendum Polycratem, octo arcas lapidibus implevit praeter admodum parvam partem circa ipsas oras, iisque auri nonnihil super injecit. Ubi plura. In fictilibus amphoris, vel fideliis, aurum conflatum servare haud inusitatum fuit Persis. De Dario Persarum rege hoc adnotat Herodotus l. l. cap. 96. [Ax. *implet.*]

(p. 651.) *Has praesentibus principibus*] Sic Mss. Boecl. et Leid. nisi quod ille pro *has* corrupte *his* habet. *Principibus*, intellige civitatis Gortynae, ei voci adscripserat aliquis in margine *Gortyniis.* quod postea in textum irrepsit, ejecta genuina voce. Ur-

cipibus, deponit in templo Dianae, simulans, se suas fortunas illorum fidei credere. His in errorem inductis, statuas aeneas, quas secum portabat, omnes sua pecunia complet, easque in propatulo domi abjicit.

de nata vulgata lectio, *has Gortyniis praesentibus.* Nisi malis, absorpta a τῷ *praesentibus* ob similitudinem voce *principibus*, quod utraque abbreviate scripta esset, suppleviffe sciolos *Gortyniis*, quod deesse quid animadverterent. *Bosius.* Nec *Gortyniis* nec *principibus* confpiciuntur in Leid. et Voff. A. Solus Vossianus C. exhibet *praesentibus principibus.* cui τὸ *simulans* abest. Pro *complures* Voff. C. *quamplures.* [Ax. Gu. Ult. ut Bosius edidit.]

Deponit in templo Dianae] Just. Lib. 32. *Amphoras plumbo repletas, in templo Dianae quasi fortunae suae praesidia deponit.* Quia templa tanquam res sanctas minus obnoxia violationi ac direptioni censebant; atque etiam cum victor religiosior urbem invasisset, templa, delubra ac fana petulantiae atque aviditati militum eximebat: idcirco in ea res sibi cariffimas et pretiosissimas conferebant securitatis caussa. Caesar de B. Civ. 2, 18. *Pecuniam omnem omniaque ornamenta ex fano Herculis in oppidum Gades contulit.* Lib. 3, 105. *Caesar quum in Asiam venisset, reperiebat, T. Ampium conatum esse tollere pecunias Epheso e fano Dianae, ejusque rei caussa Senatores omnes ex provincia vocasse, ut iis testibus in summa pecuniae uteretur.* Ob eam cauffam dotes filiarum templis credebant. M. Cic. 2. de L. L. 16. *Atheniensis Clisthenes Junoni Samiae, civis egregius, cum rebus timeret suis, filiarum dotes credidit.* Gebhardus. Simile *Plauti* illud in *Bacchidibus* Sc. *Ibo;*

Nos apud Theotimum omne aurum deponimus.
Qui illic sacerdos est Dianae Ephesiae.

Morem autem in fanis thefauros reponendi supra quoque in Aristide cap. 3, 1. reperies, multaque interpretes passim colligunt, in his *Joan. Brodaeus* Lib. 4. *Miscell.* cap. 17. *et de Jurisc. Ferrandus Adduensis.* Caesar 3. de Bello Civili cap. 32. *Ephesi a fano Dianae depositas antiquitus pecunias Scipio tolli jubebat.* et Lib. 1. c. 6. *pecuniae a municipiis exiguntur, et e fanis tolluntur.* Schottus. Nempe in templo Dianae Dictynnae. Vid. Meurs. Lib. IV. de Creta cap. 3. in fine.

His in errorem inductis] Justin. *Atque ideo nihil de illo solicita civitate, quoniam velut pignus opes ejus tenebat.* Gebhardus. Sic optimus liber Boecleri. Nec aliter legit *Gebhardus*, ut e notis illius apparet. Proprium id hac in re verbum: quo et alibi hoc significatu decipiendi usus est, supra cap. 5, 3. et 9, 3, 1. Vulgo editur *ductis.* Nimirum absorpsit primam syllabam finalis littera vocis praecedentis. *Bosius.* Omnes mei Codices recte exhibent *inductis.* [Ita et Ax. Gu. Ult. Reliqui ante Bos. edd. *ductis.*]

(p.652.) *Abjicit*] Voff. C. [Gu. Ax.] *abicit.*

Ne quid ille inscient. his] Illud *quid* recte abest a libris. (Schotti scilicet, Boecl. et ed. Ultraj.) Et si *aliquid*, cur non omnia potuerit auferre? *Schefferus.* Pro *Gortynii* Voff. B. *Corinthii.* τὸ *quid* abest Leidensi

Gortynii templum magna cura custodiunt, non tam a ceteris, quam ab Hannibale, ne ille, inscientibus his, tolleret secumque duceret. 4

et Vossianis A. B. C. Et ideo ejeci auctoritate codicum. [Ax. *Cortinii*. Idem mox habet: *magna custodiunt cura*. Tum *quid* abest etiam ab Ax. Gu. Ed. principe, Argent. utraque Paris. et Long.]

Secumque duceret] Sic Ms. quam lectionem puto esse verissimam, maxime cum et ab optimo Ultrajectino codice firmetur. Pro *duceret* glossatores adscripserunt *portaret*, item *asportaret*. (Quorum hoc in Ms. Schotti et ed. Gebh. illud in reliquis legitur.) Id quod arguit abunde ipsa lectionum diversitas. Retinuerunt deinde inepti, tanquam melius, quia usitatius. *Scheffer*. Praesertim cum viderent, paullo ante bis ita loquutum Nepotem. Quod fortassis et effecit, ut heic quoque id verbi reponeretur. *Bosius*. Leid. m. *portaret*. Voss. B. *duceret*. [Pro *insc. his* Ed. princ. utraque Paris. Ald. et Lamb. *insc. illis*. Pro *ab Hann.* Gu. *a Hann.* *Duceret*, ut Bosius edidit, etiam in Ax. et Gu. legitur.]

CAP. X.

Sic, conservatis suis rebus, Poenus, illusis Cretensibus omnibus, ad Prusiam in Pontum pervenit, 1
apud quem eodem animo fuit erga Italiam, neque aliud quidquam egit, quam regem armavit et exercuit adver-

Prusiam] Bithyniae regem, de quo passim *Polybius*, *Livius*, *Appianus*, *Justinus*, alii; etiam *Cicero de divinat.* 2, 24. et *Suidas*. Exstat effigies ejus in nummis vett. (unde exhibent *Ursini imagines illustrium*; et cl. Patinus in *Thesauro Numismatum* nuper edito, cap. 2.) itemque in nonnullis gemmis annularibus, teste *Jo. Fabro* num. 120. *Bos.*

Armavit et exercuit] Sic diserte legitur in Ms. Leid. et ed. Ultrajectina. nec discrepat Ms. Boecl. nisi quod corrupte habet *exercitu*. hancque lectionem verissimam, vulgatam vero, *et excitavit*, a glossa esse, censebat nobiliss. *Schefferus*. Et jam adnotavit *Gebhardus*, male sequi illud *excitavit*, natura prius: eoque considerandam lectionem Ultrajectini codicis. *Quia viderat*, inquit, *regem longa pace desidem et insuetum bello, exercitio firmare constituit. Conjungit quoque armationem et exercitationem militum.* Diodorus Lib. 16. de *Philippo*: *Τὰς δὲ στρατιωτικὰς τάξεις ἐπὶ τὸ κρεῖττον διορθωσάμενος, καὶ τοὺς ἄνδρας τοῖς πολεμικοῖς ὅπλοις δεόντως κοσμήσας, συνεχεῖς ἐξοπλισίας μὲν καὶ γυμνασίας ἐνα-*

2 sus Romanos. Quem quum videret domesticis rebus minus esse robustum, conciliabat ceteros reges, adjungebatque bellicosas nationes. Dissidebat ab eo Pergamenus rex Eumenes, Romanis amicissimus, bellumque inter eos gerebatur et mari et terra. Quo magis
3 cupiebat eum Hannibal opprimi. Sed utrobique Eumenes plus valebat propter Romanorum societatem, quem

γωνίας ἐποιεῖτο. Haec ille. Non dubitavi igitur hanc lectionem in textum admittere. *Schottus* ac. (p. 653.) cipiebat eo sensu, quo dicitur *laboribus exercitus*, et apud Terentium Adelph. 4, 2, 38. *Ego te exercebo hodie, ut dignus es*: et apud Plautum Mercat. 2, 1, 4. *fuit homo exercitus*. Bosius. Leid. m. et Voss. A. *armarit et excitarit*. Voss. B. *armavit et exercuit*. Quam lectionem probat et explicat Burm. ad Petronium Satyric. cap. 94. τὸ *egit*, licet ab Heusingero probabili conjectura rejectum, ejicere non sustinui, quia omnes Codices agnoscunt, e quibus si vel unus modo omisisset, pedibus irem in ejus sententiam. Sed omnia, quae non placent, vel minus latina videntur, contra Codices statim expellere temerarium est. Praeterea e Quintiliano Declam. III. cap. 9. non e textu ejecit *aget* Burmannus, sed Gronovius pro adventitio hoc verbum habuit, licet illud h. l. Heusingerus testetur. [Gu. Ax. Ed. Ult. *armavit et exercuit*, ut editum est. Reliquae ante Lamb. *armarit et excitarit*. Lamb. et Boecl. *armavit et excitavit*. In vulgata lectione nihil mutandum esse, Tzschuckio Bremioque assentior. V. quae laudant loca, Cic. Orat. pro Rosc. Amer. cap. 37. *Si nihil aliud fecerunt, nisi rem detulerunt*. Liv. 4, 26. 34, 2. 41, 23.]

Domesticis rebus] *Domesticis opibus* erat in Ed. Ultraj. et Ms. Boecleri, judicio illius bene. Neque dubitabat *Schefferus*, τὸ *rebus* a glossa esse. Nil tamen mutare ausim. nam et *res* aliquando facultates denotant. mox *Lambinus* ait, quosdam malle, *non nimis esse rob.* nulla necessitate. *Bosius*. Solus Vossianus B. *opibus*. [Ax. etiam non *rebus* habet, sed *opibus*, quod omnino praestare videtur. *Mosche*. *Opibus* et Gu. Ult. Vere Heusingerus: *Vulgatae lectionis rebus glossa videtur opibus. Hoc enim notius est, quam rebus.*]

Conciliabat ceteros reges etc.] Ms. *ceteros reges adjungebat bell. nat.* (omisso verbo priori *conciliabat*.) Puto scripsisse: *robustum, ceteros reges adjungebat, et bellicosas nationes*. Illi *adjungebat* glossa *conciliabat* fuit adscripta. Sane τὸ *conciliabat* non conveniens est satis. Conciliantur enim, qui quoquo modo ante fuerunt discordes, quod in hos non quadrat. Sed nec *conciliati* statim societatem armorum faciunt, de qua tamen agitur hoc loco. *Schefferus*. Τὸ *et* ab ultima syllaba vocis *adjungebat* facile absorberi potuit. Possis et legere, *cet. r. adjungebat bellicosae nationis*. Non tamen ausim quicquam in textu mutare. *Bosius*. Τὸ *minus* et *conciliabat* absunt Vossiano B. pro *adjungebatque*, *adjungebat*. et pro *nationes*, *nactiones*. [Ult. ceterique edd. receptam lectionem confirmant. Gu. pro *adjungebatque* habet *adjungebat*, ut

si removisset, faciliora sibi cetera fore arbitrabatur. Ad hunc interficiendum talem iniit rationem. Classe paucis diebus erant decreturi. Superabatur navium mul- 4
titudine. Dolo erat pugnandum, quum par non esset armis. Imperavit quam plurimas venenatas serpentes vivas colligi, easque in vasa fictilia conjici. Harum 5
quum confecisset magnam multitudinem, die ipso, quo

MS. Boecl. Voss. B. Axen. qui etiam verbum *conciliabat* omittunt, quod tamen in Gu. legitur, et h. l. convenientissimum est. Vid. Ind.]

Romanis amicissimus] *Plutarchus in Catone* φιλορώμαιον appellat. *Lambinus*. Sicuti Valerius Max. 2, 2, 3. *amantissimum* Romanae *urbis*: Florus 2, 20, 2. *socium et commilitonem populi Rom.* Bosius. Pro *Pergamenus* Leid. m. *Pergameus*.

Bellumque inter eos gerebatur] De quo videndus *Justinus* 32, 4. Bosius.

Decertaturi] Gifanii et Schotti Codices ingerunt *decreturi*. quod negligere vim est facere ele- (p. 654.) gantissimo scriptori. Lucret. Lib. 5.

Tantum spirantes aequo certamine bellum,
Magnis de rebus inter se cernere *certant*.

Curt. Lib. 3. c. 5. *Darius nuntiata Memnonis morte, haud secus quam par erat motus, omissa omni alia spe statuit ipse* decernere. *Gebhardus*. Sic [*decreturi*] e suo et Gif. codd. ac ed. Ultraj. legit *Schottus*, *Gebhardo* et *Scheffero* suffragantibus: sicut e suo item *Savaro* ad 1, 4, 4. Et loquutus hunc in modum et alibi est. Indicem adi. vulgo est, *decertaturi*. Bosius. Leid. m. et Voss. A. C. *decreturi*. Notat paucis diebus, id est, intra paucos dies, (recte ita explicante Cortio ad Ciceron. 2. ad Fam. Ep. 7. num. 6.) praelio navali conflicturi, aut experturi, cui fortuna victoriam adjudicaret. De verbis *cernere* et *decernere* latissime egerunt Weitzius ad Valer. Flaccum Lib. 4. Argon. vs. 193. et Burm. ad Lib. 8. vs. 319. Cortius ad Sallust. Catilin. c. 59. num. 5. et Oudendorp. ad Frontinum Lib. 3. cap. 6. num. 3. Subintellige *rem*, vel *bellum*, ut *decernere bellum* dixit Livius L. xxxi. cap. 41. Graeci dixerunt κρίνειν τὰ τῆς μάχης et κρίνειν τὰ πράγματα διὰ μάχης. vid. Schwebel. ad Onosandrum cap. 12. pag. 64. hinc Plut. in Phoc. pag. 744. dicit ὁ ἀγὼν ποιεῖ κρίσιν. [Ax. *certaturi* habet, non *decertaturi*. Gu. *decreturi*, ut editum est. Ita, Tzschuckio adnotante, Cic. Epist. ad Div. 10, 10, init. *Quod* (praelium) *quidem, cum haec legeres, jam decretum arbitrabar fore*. Paullo ante Ult. *interficiundum*.]

Venenatas serpentes] Hoc refert inter strategemata *Frontin.* 4, 7, 10. *Lambinus*. Justinus 32, 4. *omne serpentum genus* dicit: Galenus in libro de theriaca ad Pisonem *feras, quae repente possunt occidere*. Magius. v. Scheffer. de Milit. Nav. Lib. ii. c. 7. pag. 167.

Confecisset magnam multitudinem] Magnam vim redegisset in unum. Caesar 1. de Bell. G. *Hoc posse conficere armata millia centum*. Id. Lib. 1. Civil. c. 24. *Servos, pastores armat*: *at*-

facturus erat navale praelium, classiarios convocat, hisque praecipit, omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem, a ceteris tantum satis habeant se defendere. Id facile illos serpentium multitudine conse-
6 cuturos. Rex autem in qua nave veheretur, ut scirent, se facturum; quem si aut cepissent, aut interfecissent, magno his pollicetur praemio fore.

que his equos attribuit, ex iis circiter trecentos equites conficit. Hirtius Lib. 8. cap. 23. *Nocte insequenti legati responsa ad suos referunt, obsides* conficiunt. Ita Cicero Attico dixit *conficere exercitus maximos*. et in Verrem: *Permagnam ex ea re pecuniam* confici *posse*. Gebhardus. Sic loquuntur optimi scriptores. vide Indicem. In Boecler. tamen fuit *fecisset:* quomodo supra 15, 3, 6. *summam* et 22, 2, 4. *centum millia* armatorum *facere* dixit. Sed vereor, ne primam syllabam absorpserit praecedens *cum*. Bosius. Pro *cum* Voss. A. *quomodo*. C. *que*. Pro *confecisset* Voss. A. *effecisset*. B. et C. *fecisset*. Eodem redit, *confecisset*, an *fecisset* eligas. Consule Dukerum ad Florum Lib. 1. cap. 1. n. 9. in fine. Pro *praecipit* Voss. A. *praecepit*. Quod si praeferas *praecepit*, per me licet. [Gu. *efficisset*, sed etiam Ult. *confecisset*. Eadem pro *easque* habet *eas*, omissa copula. Tum *praecepit* est etiam in Ax. Gu. Ed. princ. Arg. utraque Paris. Ald. Long. et Mag. sed Ult. Lamb. Boecl. ut in textu legitur.]

Omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem] Nam nave Praetoria depressa aut superata, ac rege ipso occiso, confundi ac turbari posse totam classem sperabat. Ceteras vero nolebat adoriri, quia superiores erant, et ne illarum mora Eumenes spatium effugiendi nanscisci posset. Polyaenus L. 1. *Κόνων ναυμαχεῖν μέλλων ἀγγείλαντος ἀυτομόλυ ὥς τῶν πολεμίων ἄρισαι τριήρεις πεποίηνται* (p. 655.) *σκοπὸν ἑλεῖν τὴν Κόνωνος ναῦν*. Caesar 2. B. Civ. 6. *Conspicatae naves triremes duae navem D. Bruti, quae ex insigni facile agnosci poterat, duabus ex partibus sese in eam incitaverant: sed tantum re provisa Brutus celeritate navis enisus est, ut parvo momento antecederet*. Gebhardus. Pro *habeant* Voss. A. C. *habebant*. [De verbis: *a ceteris tantum satis habeant se defendere* vide doctissime disputantem Goerenzium ad Cic. de Fin. 1, 9. pag. 40. seq. ubi similiter Cicero: *tantum satis esse admonere*. Pro *Id facile illos* Ax. Gu. Ult. *Id illos facile*. Tum Ax. *serpentum*, ut Ed. princ. Arg. Long. et Mag. sed et Gu. Ult. *serpentium*.]

In qua nave] Sic Ms. Boecl. recte. nam sic et supra 12, 4, 3. loquitur. Cicero quoque dixit *in equo, in mari vehi*. vide Ind. Vulgo abest praepositio, quam praecedens *autem* facile absorbere potuit. *Bosius*. Solus Vossianus B. *in qua nave*. Eodem modo *in rheda, in curru vehi*, Veteres dixisse docet etiam J. Arntzenius ad Victorem Epitom. cap. 38. num. 1. [Gu. Ax. *in q. n.* Ult. cum ceteris ante Bos. edd. praepositionem omittit. Mox Ed. Lamb. et Tzschuck. *m. h. pollicetur id praemio fore*.]

CAP. XI.

1 Tali cohortatione militum facta, classis ab utrisque in praelium deducitur. Quarum acie constituta, priusquam signum pugnae daretur, Hannibal, ut palam faceret suis, quo loco Eumenes esset, tabellarium in scapha cum caduceo mittit, qui ubi ad naves adver- 2
sariorum pervenit, epistolamque ostendens se regem professus est quaerere, statim ad Eumenem deductus est, quod nemo dubitabat, aliquid de pace esse scriptum. Tabellarius, ducis nave declarata suis, eodem, unde ierat, se recepit. At Eumenes, soluta epistola, 3
nihil in ea reperit, nisi quod ad irridendum eum per-

Tali coh.] Voss. B. *tale coh.*

Quarum acie] Navium, quamvis antecessit nomen *classis*. spectatur enim id, quod intelligitur, non quod dicitur. praeterea classis ex multis navibus constat. *Lambinus*. Leid. m. et Voss. A. *quorum*. Pro *quo loco* Voss. C. *loco quo*. τὸ *ubi* eidem abest. [*Quorum*, quod in duobus Staverii codd. scriptum est, Heusingero adnotante, ab *utrisque* pendet. Gu. Ax. Ult. omnesque edd. vulgatam confirmant.]

Signum pugnae] Vide Ind. v. *signum*. Bosius.

Cum Caduceo] Qui legationis insigne, inprimis in pace facienda, fuit. Solebat autem in prora navis defigi, de quo doctiss. *Schefferus in addendis* ad eruditum opus *de Militia Navali veterum*, cujus novam auctioremque editionem avide exspectamus. *Bosius*. Pro *epistolam ostendens* Voss. A *epistolamque ostendens*. C. *ep. hostendens*. [Etiam Ax. *epistolamque ostendens*, quod, mutata loci interpunctione, inprimis aptum videtur. *Mosche*. Ita et Gu. Ult. quibus obsecutus sum.]

Aliquid de pace esse scr.] Msc. Boecl. [Ax. Gu. Ult.] *quin aliquid de pace esset scr.* Interpolavit aliquis, opinor, gnarus, (p. 656.) *Ciceronem* ita solere. Altera ratione fere ubique Nepos usus est. mox idem codex: *eodem, unde erat regressus*. An fuit, *unde erat egressus?* Bosius. Voss. C. *esset scriptum*. Pro *recepit* Voss. A. *recipit*. pro *ierat* C. *erat*. [Ax. *eodem, unde erat egressus, se recepit*. [Ita et Gu. Ult.] Sed hoc Critici ingenium prodit, qui, cum pro *ierat* reperisset *erat*, [ut in Voss. C. memor fortasse loci 13, 3, 4. *eodem, unde erat profectus, se recepit*] alterum, *egressus*, de suo adjecit. *Heusinger*.]

Nihil in ea] Praepositio aberat Ms. Boecl. Et potest abesse. *Bosius*. Voss. B. omittit etiam Praepositionem. [Non item Ax. Gu. Ult. ceterique edd. Pro *quod ad irr. eum pertineret* Ult. *quae*

4 doctore. Sed nos tempus est hujus libri facere finem, et Romanorum explicare imperatores; quo facilius, collatis utrorumque factis, qui viri praeferendi sint, possit judicari.

silus, et alibi laudat verba Polybii: *Πρὸς μὲν ὖν τὰ τοιαῦτα τῶν συγγραμμάτων, οἷα γράφει Χαιρέας καὶ Σωσίλος, ὐδὲν ἂν δέοι πλέον λέγειν. ὐ γὰρ ἱσορίας, ἀλλὰ κυριακῆς καὶ πανδήμων λαλιᾶς ἐμοίγε δοκῦσι τάξιν ἔχειν καὶ δύναμιν.* Idem pro *Philaenius* emendat *Philinus* auctoritate Polybii Lib. 1. et 3. nec non Diodori Siculi, apud quem Lib. 3. et in Eclogis vocatur *φιλῖνος*. *Gebhard.* Diodorus Siculus ecloga 3. Libri 26. *Σωσιλος ὁ Ἴλιος* (seu *Ἰλιεὺς*) *τὰ περὶ Ἀννίβαν ἔγραψεν ἐν βιβλίοις ζ*. Meminit illius et *Polybius* 3, 20. sed pro fabulis potius, quam historiis, scripta ejus habenda censet. Quae loca jam indicavit *Vossius de hist. Gr.* 14, 17. Sed pro *βιβλίοις ζ'.* uti legitur apud *Diodorum*, habet ξ', vertitque: *libris sexaginta*; errore haud dubie ex similitudine litterarum nato. Ac dubito, an tot libros de unius Hannibalis rebus *Sosilus* scripserit. Perperam igitur *Lambinus* corrigit: *Sosibius*, vel *Sofilus*. Bosius. Voss. B. *Sosillus*. De hoc Sosilo post alios agit etiam Wess. ad Diodori Siculi Ecl. 3. Libri 26. [MS. Boecl. Ax. *Sosillus*, sed mox Ax. *Sosyllo*. Ult. *Sosylus* et *Sosylo*. Gu. ut editum est.]

Nunc tempus] Ms. Boecl. *nos tempus*. Bosius. Leid. et Voss. A. B. C. *nos tempus*. Pro *nunc* reposui *nos* auctoritate Codicum, nam si *nunc* servatur, praestaret *fieri finem, et R. ex*[illegible]*icari imp.* vide quae dixi ad Datam. cap. 11. §. 1. [Ax. Gu. Ult. omnesque ante Boecl. excusi: *nos tempus est*, non: *nunc*, ut Boeclerus nulla auctoritate edidit.]

(p. 665.) *Hujus libri facere finem*] Diviserat enim Probus opus suum in duos libros, sive duo volumina: etsi in *praefationis* calce, *libro* tam Graecorum imperatorum, quam Romanorum, vitas se expositurum dixerit. Siquidem eo in loco *librum* non pro operis parte, sed pro toto opere, accipit. *Magius*. [Vide supra ad Vossium de histor. latin. 1, 14. et ipsum Magium in *Miscellaneorum* Lib. 4. cap. 15. quod etiam supra in *Testimonia de Corn. Nepote* relatum est.]

Qui viri] *Barthius* conjiciebat legendum: *cui utri*; vel *qui utris*, aut *quis utri praeferendi sint*. Ego nihil mutandum censeo. Nam sic plane Plinius N. H. 18, 3. e Catone: *Quem virum bonum colonum dixissent, amplissime laudasse existimabantur*. Bosius. [In fine Hannibalis Axen. haec adscripta habet: *Finis Emilii probi de excellentibus ducibus externarum gentium et Hannibalis*. Tum, ut in Gu. codice, versus Aemilii Probi adduntur, quorum varias lectiones supra commemoravimus. In Ult. editione legitur: *Finis*.]

XXIV. M. PORCIUS CATO.

(p. 666.) DE CATONE *Plutarchus*, *Cicero* passim, *Livius*, *Valerius*, *Frontinus*, *Orosius*, et reliqui Romanae historiae scriptores. *Savaro.* Adde scriptorem de viris Illustr. cap. 47. Ampelium cap. 19. et e junioribus *Vossium de Hist. Graec.* 1, 5. Characterem animi habes apud *Livium* 39, 40. effigiem e gemma annulari inter *Imagines Illustrium Ursini*: isque similem in Corniola habuit, teste *Jo. Fabro* num. 116. Qui et Hermae illi dicati meminit, sed capite truncati, cum inscriptione: M. PORCIUS. M. F. CATO, CENSORIUS: conjicitque eam ipsam esse, quam *Plutarchus* scribit ei in templo Sanitatis dedicatam fuisse. Est et apud me nummus mediae magnitudinis pulcherrimus, sed recentioris, ut arbitror, aevi, in quo caput conspicitur Catonis barbatum, his circum litteris: M. PORCIUS. CATO. CENS. In aversa parte ROMA, spoliis insidens, et dextra bilancem, sinistra cornu copiae tenens. *Bosius.* In Ms. Codice A. praecedit Attici vita vitae Catonis. In Codice Vossiano B. haec videtur alia, et quidem recentiori manu descripta. In Voss. C. sequitur vitam Miltiadis. [A Leid. 1. et Ax. abest.]

(p. 667.) *M. Porcius*] Ita passim exaratum hoc gentilitium Catonis nomen reperitur non modo in libris vett. sed etiam in saxis et nummis plerisque, apud *Gruterum*, *Ursinum*, et *Pet. Servium in Miscellaneis* c. 8. In Romano tamen saxo, quod in aedibus Farnesiorum vidit *Servius*, legitur: M. PORTIUS M. F. CATO. CENSORIUS. Vix dubito quin sit Hermes capite truncatus, *J. Fabro*, ut modo diximus, laudatus. Qui proinde hinc emendandus fuerit: quemadmodum et ex altero juxta Capitolium, eidem *Servio* memorato, in inscriptione *Gruteriana* 4. pag. 358. (eadem enim haud dubie est) pro Censorinus legi debet Censorius. Sic enim Catonem nostrum cognominatum fuisse, etiam aliunde constat. *Portii* autem nomen etiam in aliis lapidibus sic scriptum est apud *Gruterum*. vid. *Indicem Scaligeri* 24. Ut variasse in eo veteres videantur. Sic in iisdem lapidibus *Fabricius* et *Fabritius*, *Sulpicius* et *Sulpitius*, promiscue exaratum est. *Bosius.* Vide J. Arntzenium ad Victorem de Viris Illustr. c. 47. num. 1.

Cato] De genere et nominibus Catonum ac familiae Porciae lege, quae *Gellius* retulit Lib. 13. cap. 19. *Magius.* Noster antea *Priscus* cognominatus, teste *Plutarcho*, post a solertia *Cato* dictus est. *Bosius.* Voss. C. *Catho.* Valer. Maxim. Lib. III. cap. 2. Ex. 16. *Felicior progenie sua qu-*

perior Cato (antea enim de Catone Uticensi egerat) *a quo Porciae familiae principia manarunt.* a quo cap. 4. Ex. 6. Uticensis vocatur *posterior Cato.* A Plutarcho in Cat. Maj. memorari, *Catonem* hoc nomen a solertia fuiſſe adeptum, cum antea cognominatus fuerat *Priscus,* recte obſervat Bosius, sed paullo tamen ante idem Plutarchus narravit, hunc noſtrum Catonem ipſum fuiſſe teſtatum, proavum suum etiam Catonem dictum dona militaria saepius obtinuiſſe. an igitur *τὸ ΚΑΤΩΝΑ* ante *ΤΟΝ ΠΡΟΠΑΠΠΟΝ* a poſteriori quodam librario inſertum eſt? Videant alii. ipse hic noſter Cato *priscus Cato* vocatur ab Horatio Lib. III. Ob. XXI. vs. 11. quia poëtae solent *prisci* epitheto ornare eos, qui primi auctores et conditores gentis habentur, ut Burmann. ad Ovid. Lib. IV. Met. vs. 211. oſtendit ex eodem Horatio Lib. II. Od. 3. vs. 21. *Divesne prisco natus ab Inacho.* Quamquam sint interpretes, qui priorem Horatii locum de Catone Uticensi intelligant, quibus non adſentior. Plutarchi a Bosio laudati verba haec sunt: *ἐκαλεῖτο δὲ τῷ τρίτῳ τῶν ὀνομάτων πρότερον, οὐ Κάτων, ἀλλὰ Πρίσκος. ὕστερον δὲ τὸν Κάτωνα τῆς δυνάμεως ἐπώνυμον ἔσχε. Ῥωμαῖοι γὰρ τὸν ἔμπειρον Κάτωνα ὀνομάζουσιν* Si Plutarchus non egiſſet de *τῷ τρίτῳ τῶν ὀνομάτων*, pro *Πρίσκος* legiſſem *Πόρκιος.* quomodo ipse Cato Basilicam a se publica pecunia exſtructam vocavit *Πορκίαν βασιλικήν.* Vid. pag. 347. Sed nunc *ἐπέχω*, et de Plutarchei hujus loci integritate dubito, et in ea semper opinione fui, *priscum* vocari coepiſſe Catonem, ut diſtinguatur a Catone Uticensi, uti Tarquinius dictus eſt *priscus*, ut diſtinguatur a Tarquinio superbo. An alii hunc Plutarchi locum tetigerint, me latet.

Ex libro posteriore Corn. Nepotis.] Unde haec desumta sint, et an in aliquo Ms. codice inventa, dicere non possum, neque enim alibi, quam in edit. Gebhardi et poſtrema Boecleriana, et quae hanc expreſſere, eam invenio. *Lambinus* tamen, et qui eum sequuti sunt, similia praefixere: *ex libro secundo Aemilii Probi, seu Cornelii Nepotis. Longolius* nil aliud, quam, *Catonis vita;* Schottus, *M. Porcii Catonis vita. Pighius*, qui hanc vitam a *Carolo Langio* acceptam Lib. IX. *Annalium Rom.* sed pluribus locis ab aliis editionibus discrepantem, inseruit, alicubi et conjecturas suas adscripsit, hunc ei titulum praescripsit, *Vita Marci Catonis, ex Cornelio Nepote de viris illustribus.* Utcunque sit, verisimilius eſt, eam ex altero Nepotis libro eſſe, cujus 23, 13, 4. meminit, quam, quod *Schotto* aliisque visum, fragmentum eſſe vel *ἀνακεφαλαίωσιν* libri, quem cap. 3, 5. de Catone *separatim fecisse* se ait. Nam id ne credamus, ea ipsa verba faciunt. Quis enim in fragmento aut *ἀνακεφαλαιώσει* operis alicujus unquam opus ipſum, tanquam diverſum, laudavit? non repugnabo tamen, si quis cum *Vossio τῷ πάνυ* verisimile cenſeat, fragmentum eſſe ex opere *de historicis Latinis*: cum de hiſtoriis Catonis tam explicate agat, Orationum autem et rerum pace belloque geſtarum solum velut obiter mentionem faciat. *Bos.* Adde Gronov. ad A. Gell. Lib. XI. cap. 8. [Et nos supra in adnotatt. ad Voſſ. de hiſtor. lat. 1, 14.]

CAP. I.

CATO, ortus municipio Tusculo, adolescentulus, 1 priusquam honoribus operam daret, versatus est in Sabinis, quod ibi heredium a patre relictum habebat. Hortatu L. Valerii Flacci, quem in consulatu censura-

Cato] *Pighius* edidit, *M. Cato.* Quomodo principio Attici: *Titus Pomponius Atticus.* Bosius.

Ortus municip. Tusculo] Sic *Plutarchus* in M. Catone: *Μάρκῳ δὲ Κάτωνι φασὶν ἀπὸ Τύσκλυ τὸ γένος εἶναι.* M. Tullius in Planciana cap. 8. *Num quando vides Tusculanum aliquem de M. Catone—gloriari?* Lambinus. *Porcios Tusculo in senatum accitos*, ait Claudius Caesar apud Tacit. 11, 24, 3. *M. Porcium Catonem nomen suum Tusculi ignobile Romae nobilissimum reddidisse*, Valer. Maxim. 3, 4, 6. *Gebhardus.* Unde ignobilis et obscuro genere natus Romae ferebatur. Confule Perizonium ad Aelianum Lib. 12. V. H. cap. 6. et ad Lib. 14. c. 36. Plutarchus in Catone Maj. pag. 353. dicit: *ὁ δὲ Κάτων ἐκ πολίχνης τε μικρᾶς καὶ διαίτης ἀγροίκυ δοκύσης φέρων ἀφῆκεν ἑαυτὸν ὥσπερ εἰς πέλαγος ἀχανὲς τὴν ἐν Ῥώμῃ πολίτειαν.*

Honorib. operam daret] Vid. Ind. v. *honor.* Bosius.

In Sabinis] Sic et *Plutarchus.* Bosius.

Heredium] *Heredium* a Festo et aliis derivari ab herede notum est. Sed Hotomannus ICtus ab hera, id est, *terra*, dictum existimat. Unde Varroni *heredium* significat *agellum*, qui heredem sequitur, sive praedium rusticum: pro quo ab A. Gellio Lib. 19. N. A. cap. 7. dicitur de Julio Paullo, eum videlicet *herediolum tenue* possedisse. De varia vocis hujus scriptura vide Dausquii Orthograph. in voce *heres.* Ernstius. Ms. Venetus *Magio* laudatus, *praedium.* Sed rectum est *heredium.* Vide Ind. et notas Ernstii. *Bosius.*

Hortatu] Ms. Schotti: *Inde hortatu.* Quomodo et *Pighius* edidit. Addidit *inde* aliquis, qui non cohaerere haec cum praecedd. putabat, ignorans, Nepotem ita solere. *Bosius.* Voss. A. [cum Gu. Ed. Argentor. 1. quam in praefat. descripsimus,] addit etiam *inde.*

M. Perperna] Sic legendum esse, jam monere *Lambinus, Pighius ad an. U. C.* 608. alii. Nam ita apud scriptores Graecos, et in lapidibus, ac nummo veteri apud *Pighium*, hoc sive gentilicium nomen, ut plerique, sive cognomen gentis obscurae Sabelliae, ut Pighius existimat, exaratum reperitur. In vulgatis libris heic et alibi mendose *Perpenna* legitur. Equidem et in vett. lapidibus invenio *Perpen-* (p. 669.) *nam* quendam inter magistros vicorum urbis Romae, apud *Gruterum* pag. 251. et septem alios cum cognominibus, *Argyri, Charitonis, Eutychi, Favoris, Firmii, Lurconis, Philonis* apud eundem pag. 814, 8. 241. 988, 1. 820, 9. ac *Petronium Perpennam Magnum Qua-*

que habuit collegam, ut M. Perperna Censorius narrare solitus est, Romam demigravit, in foroque esse

Gratianum, Praef. Urbi, p. 177, 7. itemque in nummo Liciniani apud Occonem, *Imp. Caes. M. Auf. Perpennam Licinianum*: et apud *Victorem juniorem* (nisi locus mutilus est, quod valde vereor) *Hostilianum Perpennam*. Verum id aut alterius familiae nomen cognomenve, aut e *Perperna*, sive posteriorius aevi consuetudine, seu scribentium culpa (qui et alibi eas litteras permutarunt) corruptum censeo. *Bosius*. Omnes mei *Perpenna*. Viri docti tamen praeferunt *Perperna*. Vide, quos laudat Arntzenius ad Victorem Epitom. cap. 30. Plures fuere *Perpernae* in historia Romana illustres, unde a Nepote *Censorius* vocatur, ut a caeteris distinguatur. Fuit Marcus Perperna consul, sive, ut Graece vocatur, Perpernas, qui bellum confecit, capto et Romam misso Aristonico, sed deinde morbo implicitus naturae debitum reddidit. Vid. Strabon. Lib. XIV. pag. 957. et Justinum L. XXXVI. cap. 4. et quidem Orosio teste Lib. V. cap. 10. prope Pergamum. praeter hunc quoque M. Perpernas, Plutarcho dictus εὐγενείᾳ καὶ πλέτῳ τετυφωμένος in Sertorio pag. 575. et p. 581. ἐνῆγεν δὲ Περπέρνας δι' εὐγένειαν ἐπαιρόμενος φρονήματι κενῷ πρὸς τὴν ἡγεμονίαν. Hic Sertorium super coenam, quam ei paraverat, interfici a conjuratis curavit. vid. pag. 582. unde Appianus Alexandr. de B. Hisp. p. 537. Sertorium a M. Perperna interfectum scribit. Adde Vellejum Paterculum Lib. II. cap. 30. a quo hic M. Perperna praetorius vocatur. Idem hic Perperna a Pompejo e medio fuit sublatus. Vide Plut. l. l. et Appian. L. 1. B. Civ. p. 700, 701, 702. Adde Duk. ad Florum. Lib. III. c. 22. §. 9. et Oros. Lib. V. c. 23. Plures non enumero, sed dubito, an Nepotis locus adhuc quidem sit sanatus, videant acutiores. Solet autem ita loqui Nepos, ut in fragm. VII. §. 1. *C. Nepos testem rei Q. Metellum Celerem adjicit, eumque ita retulisse commemorat*. Distinguit inter audita accepta, et a scriptoribus memoriae prodita sic in Aristide cap. 1. *quod quidem nos audierimus*. Deficientibus scriptoribus, antiquissimorum ad exemplum confugit ad ἀκέσματα, de quibus egit Is. Casaubonus ad Aeneae Tactica cap. 38. p. 1808, 1809. Sic Cicero Crassum loquentem inducit Lib. III. de Oratore cap. 33. *Equidem saepe hoc audivi de patre et de socero meo, Nostros quoque homines, qui sapientiae gloria excellere vellent, omnia, quae quidem tum haec civitas nosset, solitos esse complecti*. ita quoque Herodotus Lib. VI. cap. 117. ταῦτα μὲν δὴ Ἐπίζηλον ἐπυθόμην λέγειν, nempe ex aliis, qui haec ei de Epizelo narraverunt. Vid. ibi Cl. Valckenar. Plutarch. in Romulo pag. 26. refert, quae a Sextio Sulla Carthaginiensi viro docto de voce *Talasio* sibi sunt memorata. Cicero Lib. II. Tuscul. Disput. cap. 24. *At non noster Posidonius, quem et ipse saepe vidi, et id dicam, quod solebat narrare Pompejus, se, etc.* Caeterum de scriptura vocis *Perperna* vid. Drak. ad Liv. Lib. XLIV. cap. 27. [Gu. Ed. Corneriana, Argentor. 2. Long. Mag. Schott. et Boecl. *Perpenna*, sed jam Arg. 1. *Perperna*.]

Censorius] Schottus e membranis suis eruit *consobrinus*, quod sequitur Steph. Vinand. Pighius. Idem paullo post, pro *aestimamus* malebat *aestimavit*, sc. Con-

coepit. Primum stipendium meruit annorum decem 2
septemque, Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello

sul: et loco *ei jure succedere* legendum conjicit *ei in eu succ.* et pro *senatu peracto* mavult rescribi *Consulatu peracto:* quia nullam post secundum Consulatum Scipio prorogationem imperii habuit. Denique supplet *Vixit circiter annos 70. et usque* Commentariis in Fastos Capitol. ad annum U. C. IↄXLIX. *Gebhardus. Pighius* edidit *consobrinus*, idque et in suo cod. reperit (p. 670.) *Schottus*, veriusque censet, quam quod in aliis edd. legitur, *Censorinus*. Mihi neutrum quadrare videtur. Cujus enim Perperna *consobrinus*, et cur id non addidit Nepos? Nec ullos alibi Perpernas *Censorinos* invenio; Marciorum id cognomen est. Ergo rectum est *Censorius*, h. e. qui censuram gesserat. Ac vix dubito, quin designetur M. Perperna, qui anno U. C. IↄcLXI. consul, et anno IↄcLXVII. cum L. Marcio censor fuit, vixitque annos XCIIX; defunctus anno U. C. IↄccIV. eoque vel Nepoti, vel alicui familiarium ejus, ea, quae heic referuntur, *narrare* potuit. Sciolus aliquis, cum cognomen *Perpernae* putaret esse, mutavit in *Censorinus;* pro quo librariorum aliquis scripsit *Consobrinus*. Bosius. Voss. A. et C. *consobrinus*. De hoc Perperna Hard. ad Plinium Lib. VII. cap. 48. p. 403. num. 19. quocum confer Doctiss. Interpretem Dionis Cassii Lib. XLI. cap. 14. §. 58. [Gu. *Censorinus*, ut Ed. Corn. Arg. 2. Long. Lamb. et Boecl. Ed. Arg. 1. *Consobrinus*. Mag. et Schott. ut editum est.]

Romam demigravit etc.] Prolixe haec *Plutarchus* narrat p. 337. et ex eo *Lambinus*. Mox in illis *foroque* a q. edd. abest copula. Pighius transponit, *inque foro*. Vix dubito a glossa esse. *Bosius*. Copulam agnoscunt omnes mei. [Gu. Ed. Corn. Arg. 1. Boecl. sed omittunt eam Arg. 2. Long. Mag. Lamb. et Schott. V. Ind. v. *que*.]

Primum stipendium meruit] Romani ideo per juventutem militiae navabant operam, ut deinceps urbanos magistratus capere possent: quo nulli patebat aditus, nisi qui ante decem stipendia fecisset. vid. *Lipsius de militia Rom.* Lib. 1. dialogo 2. *Buchnerus*.

Annorum decem septemque] Haec enim erat militaris aetas. vide *Lipsium loco cit.* Buchnerus. *Pighius* edidit: *annorum XVII*. Sic et *Plutarchus*: φησὶ γὰρ αὐτὸς, ἑπτακαίδεκα γεγονὼς ἔτη τὴν πρώτην στρατεύσασθαι στρατείαν. Sed Lambino *videtur ex Fastis natus tum fuisse annos circiter XIX. siquidem natus est anno postquam primum consul fuerat Q. Fabius Verrucosus Maximus. Carolus* quoque *Langius notis in Catonem majorem Ciceronis* ait, *militare coepisse anno U. C. 539. natum annos plus minus XIX. quamquam in Nepote et Plutarcho legatur anno aetatis XVIII. militasse sub Fabio; id quod*, ipsius judicio, *ratio annorum, qui inter Fabii I. et IV. consulatum sunt, non patiatur*. Nempe pro diversa loci *Ciceronis lib. de senect.* cap. 4. lectione diversos natali *Catonis* annos adsignant. *Lambinus* enim, vulgata lectione nixus, *anno postquam Fabius primum consul fuerat*, i. e. U. C. 521. *natum* censet: quae et *Schotti* ac *Pighii* sententia est. *Langius* autem scriptura Mss. codicum, multis rationibus a *Vincentio Contareno var. lect.* cap. 24. confirmata,

Coss. Tribunus militum in Sicilia fuit. Inde ut rediit, castra secutus est C. Claudii Neronis, magnique

Fabium anno post primum consulem fuisse, quam Cato natus est, fretus anno 519. natum vult. Ut autem Nepotem falsi arguerent, illud, opinor, eos induxit, quod *Nepos* ait, Catonem *Fabio et Marcello Coss.* (nam haec ad praecedentia referunt) primum stipendium meruisse. Eorum enim consulatus cum in an. U. C. 539. inciderit; inde sequi videtur, Catonem, qui illorum sententia tum *primum stipendium meruit*, si anno ante primum Fabii consulatum natus est, annum XVIII vel XIX. si anno post, XIX vel XX. egisse. Verum id non necessario inde sequitur. Nam si dicamus Catonem toto *anno postquam Fabius primum consul fuerat*, i. e. sub finem anni 521. *natum*, Fabio et Marcello Coss. annos XVII. natus fuerit, ingressus vero annum aetatis XVIII. Praeterea illa, *Fabio et Marcello Coss.* aeque ad sequentia seu ad *tribunatum* Catonis, quam ad praecedentia seu *primum* ejusdem *stipendium* referri possunt: quod et ab editoribus quibusdam (p. 671.) factum video, qui ea verba interposita στιγμῇ a praecedentibus divellunt. Quamquam ob rationes a *Contareno* adlatas, et tot codicum MSS. consensum, verosimilius puto, Catonem ante primum Fabii consulatum fuisse natum. Quemadmodum et *Fabio ac Marcello Coss.* Catonem *primum stipendium meruisse*, quam, *tribunum militum fuisse*. probabilius confeo. nam cum anno 544. cum Fabio *adolescentius miles ad Tarentum profectus*. teste *Cicerone*, fuerit; [illegible]*bunus* tum nondum, multoque [illegible] quinquennio ante, esse po[illegible] [illegible] dicas, *militem* illic non [illegible] *tribuno*, sed, de quo *Ci*[illegible] [illegible] subjicit, *magistratui*.

Sed neque ratio annorum, quae inter annum U. C. 521. vel etiam 519. et consulatum Fabii ac Marcelli interjecti sunt, patitur, ut his COSS. hoc est anno 539. tribunus fuerit. Neque enim plures sunt quam XX. Jam annorum XVII. primum stipendium, ut praeter Nostrum ipse apud *Plutarchum* testatur, meruit. Neque citius, per aetatem, merere potuit. Ergo post tria stipendia statim factus fuisset tribunus. quod illis temporibus, quibus antequam quinque stipendia fecisset, ad tribuni munus nemo evehebatur, neutiquam congruit. Ergo aut Fabio et Marcello COSS. tribunus non fuit: aut diu ante primum Fabii consulatum natus fuit. Sane mirum non est, *Nepotem* in putandis Catonis annis a *Cicerone* dissentire: cum et alii scriptores cum ab eodem Cicerone, tum inter se valde hac in re discrepent. Certe *Nepos*, si modo sanus est locus, *per annos octoginta, ab adolescentia, reip. caussa inimicitias suscepisse* eum scribit. Id vero, priusquam in militiam profectus esset, (quod factum esse, antequam Romam migraret, e *Plutarcho* apparet) facere non potuit. *Livius* autem Lib. 39. cap. 40. et *Plutarchus* nonagesimo aetatis anno Servium Galbam ab eo accusatum tradunt, quod (ut narrant *Livius epitoma* 48. *Valerius Max.* 5, 6, 2. *Suetonius Galba* cap. 3. *Orosius* 4, 21.) Lusitanos diripuisset, ac eorum aliquot millia dolo circumventa trucidasset: cujus accusationis et *Cicero in Bruto* cap. 20. *ac* 1. *de oratore* cap. 53. itemque Valer. 8, 1, 2. et 8, 7, 1. meminere, ajuntque orationem illam in *Originibus* suis exposuisse eum: sed *Cicero* tradit, *annos quinque et*

opera ejus existimata est in praelio apud Senam, quo cecidit Hasdrubal, frater Hannibalis. Quaestor obtigit P.

octoginta tum natum fuisse, eodemque anno excessisse e vita. Eam vero Lusitanorum cladem accidisse anno U. C. IↃcII. e *Livio* manifestum est. Accusaverit igitur Galbam Cato anno IↃcIII. Qui si nonagesimus ei vitae fuit, natus fuerit circiter anno U. C. IↃXIII. *Bosius*. Sc. *Juvenis* vel *ens*. Vide Periz. ad Sanctii Minerv. 4, 4, 4. Tempus, quo primum stipendium meruit Cato, ita describit Plutarch. pag. 336. περὶ ὃν Ἀννίβας χρόνον εὐτυχῶν ἐπέφλεγε τὴν Ἰταλίαν. et pag. 337. Φαβίȣ δὲ Μαξίμȣ τὴν Ταραντίνων πόλιν ἑλόντος, ἔτυχε μὲν ὁ Κάτων ϛρατευόμενος ὑπ' αὐτȣ̃, κομιδῇ μειράκιον ὤν.

Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello] Omisit utrumque cognomen *Pighius*: qui et haec verba ad praecedentia refert, in *Annalib. Rom. tomo* 2. *ad ann.* U. C. 549. bisque consulibus Catonem tribunum in Sicilia fuisse ait. quod etiam alii ex editoribus Nepotis fecere. *Bosius*. *Maximo* abest Leidensi, et pro *M. Claudio Marcello* Leid. *M. Claudio*, Voss. A. simpliciter *Claudio*. [*Marcello* abest ab Ed. Corn. Arg. 2. Long. Mag. et Schott. sed est in Gu. Ed. Arg. 1. Lamb. et Boecl.]

Tribunus militum in Sicilia fuit] Anno aetatis XXIV. M. Claudio Marcello V. T. Quintio Crispino COSS. Ita *Lambinus*: quem et *Schottus* in chronologia sequitur. *Bosius*.

(p. 672.) *C. Claudii Neronis*] Consulis, anno U. C. IↃXLVI. Ms. Boecl. et q. edd. *P. Claudii Ner.* Sed *Caji* praenomen etiam *Fasti Capitolini*, *Livius*, *Cassiodorus*, et *Marianus* ei tribuunt. *Bosius*. Leid. et Voss. A. B. C. *P. Claudii Ner.* [Ita etiam Gu. Ed. Corn. Arg. 1. 2. Long. et Schott. sed Lamb. et Boecler. *C. Claudii Neronis.*]

Existimata est] Sic Ms. Rectissime. Fragmentum Petronianum pag. 37. *Existimant mortuum quinquaginta millibus.* ubi vide quae notavi. *Schefferus*. Atque sic et *Longolius* ac *Schottus*, fortassis et alii, edidere. Mox ipse *Nepos*: *quod non minoris existimamus.* adde Ind. *Lambinus* reposuit *aestimata est*, nulla ratione addita; quod perperam hucusque retinuere editores reliqui. *Bosius*. Omnes mei *existimata*. Quam lectionem probat Cortius ad Sallust. Catilin. c. 2. num. 8. [Pro *ejus opera*, quod in Ed. Arg. 1. Lamb. Boecl. Bos. et vulgatis legitur, optimi libri, MS. Boecl. Gu. Ed. Corn. Arg. 2. Long. Mag. Schott. *opera ejus*, ut cum Wetzelio rescripsi. Tum *existimata est* etiam Gu. Ed. Corn. Arg. 2. Long. Mag. et Schott. sed Arg. 1. Lamb. Boecl. *aestimata est.*]

In praelio apud Senam] Cicero in Bruto praelium hoc Senense vocat. Hasdrubal autem cum novas copias auxiliares in Italiam adduceret, a M. Livio Salinatore et C. Claudio Nerone Coss. ad Metaurum flumen victus et concisus est. Liv. Lib. 27. Flor. Lib. 2. cap. 6, Polyb. 11. Silius Lib. 15. Eutrop. Lib. 3. Sueton. Tiberio. Oros. Lib. 4. cap. 18. Meminit etiam hujus Victoriae Horat. 4. Od. 4. *Ernstius*. De quo *Livius* 27, 48. *et deinceps*. Bosius. Pro *cecidit* Voss. C. *decidi*.

Quaestor obtigit P. Corn. Scipioni Africano consuli] Catonem Scipioni quaestorem fuisse, praeter Nostrum ac *Plutarchum*, tradit etiam *Livius* 29, 25. ut jam observatum *Lambino*: ubi, Scipione in Africam trajecturo, M. Porcium Catonem *quaestorem*

P. Africano, consuli, cum quo non pro sortis necessitudine vixit, namque ab eo perpetua dissensit vita.
4 Aedilis plebis factus est cum C. Helvio. Praetor provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua, quaestor su-

tum fuisse ait. Sed ea trajectio facta M. Cornelio Cethego et P. Sempronio Tuditano COSS. quo anno Catonem quaestorem fuisse etiam *Cicero in Bruto* cap. 15. et, ex emendatione *Pighii* ac *Langii*, in *dialogo de senectute* cap. 4. testatur. Non igitur *consuli* Scipioni, sed *proconsuli*, quaestor obtigit. *Lambinus* putabat *responderi posse*, *Catonem factum esse iterum quaestorem Romae Cethego et Tuditano COSS. posteaquam quaestor Scipioni imperatori obtigisset.* Ego malim legi *proconsuli*, quomodo supra 23, 4, 3. pro *praetore* rescripsimus *propraetorem.* nisi Nepos *consuli* dicat *obtigisse praetorem*, qui, eo consule praetor electus, sequenti demum anno Quaesturam sub eodem proconsule administravit. cui sententiae favet, quod apud *Ciceronem* Cato ait, se *quadriennio post*, quam cum Fabio ad Tarentum profectus esset, i. e. anno U. C. 548. *quaestorem factum*, (sic enim legit *Pighius*) *eum magistratum gessisse consulibus Tuditano et Cethego.* h. e. anno 549. sed repugnat, quod cap. 2, 1. dicitur Scipionis *in priore consulatu quaestor fuisse.* nisi forsan illic legendum est *in proconsulatu.* Ceterum a Mss. Boecl. et edd. Colon. Schotti ac Pighii absunt illa *Cornelio Scipioni*, idque consuetudini Nepotis congruentius est. *Bosius.* *Consuli* retinendum. Vide ad Hannib. cap. 4. num. 3. *Corn. Scipioni* absunt Leidensi et Vossiano B. [Gu. omnibusque ante Lamb. excusis. Itaque haec verba delevimus.]

Non pro sortis necessitudine] Nam Consul aut Praetor quaestori pro patre, hic illi pro filio erat. Cujus necessitudinis et *Cicero* meminit *divinat. in Caecil.* cap. 14. et 19. *actione* 1. *in Verrem* cap. 15. *Orat. post redit. in Sen.* cap. 14. et *pro Cn. Plancio* cap. 11. *Sortis necessitudinem* eundem morem vocat 1. *in Verr.* cap. 14. *Bosius.* Pro *necessitudine* Voss. C. *necessitudinem.* (p. 673.)

Namque ab eo perpetua dissensit vita] A. Gell. Lib. 4. N. A. cap. 18. quoque refert, inter Catonem et Scipionem Africanum perpetuas fuisse inimicitias. Vide Suidam in Κάτων et ἀπόδοσιν. ubi contrarium affertur. *Ernstius.* Propterea, opinor, quod ad amicitiam Q. Fabii Maximi se adolescens applicarat: Q. Fabio autem cum Scipione Africano non bene conveniebat. Licet et ex *Plutarcho* intelligere, P. Scipionem et M. Catonem gessisse inter se inimicitias. Quin etiam mortuum Scipionem insectatus est M. Cato. *Lambinus.* vide *Plutarchum* pag. 342. C. et 338. A. *Livium* 38, 54. Porro *Schottus* edidit, *perpetuo diss. vita*, sicuti *Pighius*, *nam ab eo.* Bosius.

Aedilis pl. f. e. cum C. Helvio] Commemorat hos in aedilitate pariter ac praetura collegas et *Livius* 32, 7. Helvium etiam Lib. 38, 14. et 21. etsi Libro 32. in q. edd. legitur *Aelius* quod nomen et heic reponebat *Magius.* Est autem *Helvius*, ut ferunt, cognomen gentis Ebutiae. *Bosius.* Voss. C. *aedis plebi.* [Magius non est audiendus, qui legit *C. Aelio*; neque etiam Bosius, qui dicit, *Helvius* esse cognomen

periore tempore ex Africa decedens, Q. Ennium poëtam deduxerat, quod non minoris existimamus, quam quemlibet amplissimum Sardiniensem triumphum.

gentis *Ebutiae*, gentem *Helviam* et cognomen gentis *Aebutiae*, *Helva* vel *Elva*, confundens. Haec debeo diligentiae Drakenborchii ad Liv. 32, 7. *Staverius* in not. poster. Pro *plebis* Gu. *plebi.*]

Praetor prov.] Voss. B. *praeter prov.*

Ex Africa] Absunt haec ab edit. Pighii: sed abesse non possunt. neque enim in Sardinia, sed in Africa Quaestor fuit. Statim *Lambinus*, *Pighius* et *Schottus* edidere *aestimamus*. sed vide not. ad vers. 2. Pighius conjiciebat, *aestimavit.* nulla necessitate. *Bosius.* Hinc Plinius Lib. VII. cap. 30. dicit: *Prior Africanus Q. Ennii statuam sepulcro suo imponi jussit, clarumque illud nomen, IMMO VERO SPOLIUM EX TERTIA ORBIS PARTE RAPTUM, incipere supremo cum Poëtae titulo legi.*

Ennium poëtam dedux.] De hoc aliisque claris viris vide A. Gellii Lib. 17. N. A. cap. ult. *Ernstius.* Voss. C. *omnium.* Proprie utitur verbo *deduxerat.* v. Torr. ad Val. Maxim. Lib. III. cap. 6. num. 20. Cicero vero Lib. 1. Tuscul. Disput. cap. 2. ostendens, Poëtas olim non fuisse in pretio, adnotat: *Honorem tamen huic generi non fuisse, declarat oratio Catonis, in qua objecit ut probrum Marco Nobiliori, quod is in provinciam Poëtas duxisset. Duxerat autem Consul ille in Aetoliam, ut scimus, Ennium.* [Gu. Ed. Corn. Arg. 1. 2. Long. Boecl. *existimamus*, sed Mag. Lamb. Schott. *aestimamus*. Pro *quod* Arg. 1. *quem.* Tum Gu. *Sardinensem.*]

CAP. II.

1 Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco, sorte provinciam nactus Hispaniam citeriorem, exque ea triumphum deportavit.
2 Ibi quum diutius moraretur, P. Scipio Africanus, consul iterum, cujus in priore consulatu quaestor fuerat, voluit eum de provincia de-

(p. 674.) *Sorte provinciam nactus*] Sorte dividebantur provinciae. Vide J. Arntzenium ad Victorem de Vir. Illustr. cap. 47. num. 1.

Hispaniam citeriorem] Quae in ea gesserit, praeter laudatos Ernstio, narrant *Appianus Ibericis*, et *scriptor de viris illustr.* c. 47. Mox Pighius, *ex eaque*; et statim Schottus, *reportavit.* Bosius. Omnes mei Codices *deportavit.* [Ed. Mag. et Schott: *ex qua tr.* sed etiam Gu. et Ed. Arg. 2. *exque ea. Deportavit* et Gu. Arg. 1.]

Exque ea triumphum deportavit] Etiam una cum P. Scipione Nasica frequentibus praeliis Hispanos domuit, ita ut imperata facere coacti sint. Liv. Lib. 34. et Plutarch. *Catone*. Ernst. Adde Hard. ad Plinium Lib. XIV. c. 13. num. 12, 13. sed vide Duk. ad Florum Lib. II. cap. 17. num. 9.

P. Scipio Afric. cons. iter.] *Longolius* ac *Schottus*: *quod Scip. Af. c. it.* sub quo nescio annon aliquid lateat. Viderint alii. deinde *Pighius* edidit, *et ipse ei jure succedere*: conjicitque, *et ipse ei in ea succ.* Sed glossema puto *τὸ jure*, e sequentibus natum. *Bosius*. Leid. m. *Quod Scip.* et ita Voss. B. [Ed. Corn. Arg. 2. Long. Mag. Schott. sed, ut editum est. et Gu. Arg. 1. Verissime Heusingerus, *Nihil aliud*, inquit, *latet*, *quam sollemnis librariorum error*, *qui pro P. scripserunt Q. hoc deinde mutarunt in quod*, *ut multis locis aliis*. Mox. Gu. Ed. Corn. Arg. 1. 2. Long. Schott. *priori*. Pro *ipse ei* Arg. 1. *ei ipse.*]

Voluit eum de prov. depellere] Pro *voluit* Voss. B. *noluit*. Pro *depellere* Voss. C. *pellere*.

Neque hoc per senatum effic. pot.] Paullo aliter *Plutarchus*, qui successisse quidem Catoni Scipionem magnum, et quod ille etiam post adventum suum Lacetanos subegisset, indignatum fuisse scribit: Senatum autem censuisse, ne quid actorum a Catone mutaretur aut moveretur. At nihil de successione Africani *Livius* habet: sed quoniam in Hispania debellatum esset, solummodo praetores illuc missos, in ulteriorem quidem P. Cornelium Cn. F. Scipionem; in citeriorem, Sex. Digitium: ex his Scipionem praeturae tempore trans Iberum multa secunda praelia fecisse: post pro praetore Lusitanos prope Ilipulam cecidisse. vid. eum Lib. 34, 43. et Lib. 35, 1. Perperam *Lambinus* de Africano accepit verba *Livii*, quae de patruele illius Nasica debebat. Aut igitur Nepos per errorem Africano consuli tribuit, quae Nasica praetor egerat; aut alios auctores, quam Livius, sequutus est.

pellere, et ipse ei succedere. Neque hoc per senatum efficere potuit, quum quidem Scipio in civitate principatum obtineret, quod tum non potentia, sed jure respublica administrabatur. Qua ex re iratus senatui, consulatu peracto, privatus in urbe man-

Idem de *Plutarcho* dixerim, si quidem Africanum intellexit. *Bosius.*

Quum quidem Scipio] Vide Ind. v. *quidem*. Bosius. [Gu. pro *in civitate principatum* habet *principatum in civ.*]

Non potentia, sed jure] Rursus tempora sua notat Nepos, (p. 676.) quibus, ut *Vellejus* 2, 3, 3. ait, *jus vi obrutum, potentiorque habitus prior*. Quod praesertim Caesaris et Pompeji dissidiis factum est. *Bosius.* Pro *administrabatur* Voss. C. [Arg. 1.] *ministrabatur*. quae verba saepius confunduntur. Vide Arntzen. ad Victorem de Viris Illustr. cap. 7. num. 5. Sed Vulgata lectio proba. Cort. ad Sallust. Jugurth. cap. 29. num. 1.

Senatu peracto] *Pighius* vult rescribi *Consulatu peracto*; quia nullam post secundum consulatum Scipio prorogationem imperii habuit. An Nepos scripsit, *iratus senatui, consulatu* (vel *magistratu*) *peracto, pr. in u. m.*? An potius vitium latet in voce *peracto*? Non nego, Latine dici *senatu peracto*: sed quomodo Scipio *senatu peracto privatus manserit*, non capio. *Bosius.* Bosianam conjecturam admisi, quia vulgata lectio sensu caret, attamen admodum invitus, quod nulla varietas in Codd. invenitur. [Gu. omnesque ante Heusing. edd. *iratus senatu peracto.* Pro *mansit* Arg. 1. *remansit.* Lectionem, a Bosio excogitatam, ego quoque optimam judico. Vox *consulatu* propter similitudinem proxime antecedentis *senatui*, vel, ut antique scribebatur, *senatu*, (v. Gellium, a Kappio laudatum, 4, 16.) facile in libris excidere potuit. Nullum in codd. hoc vitio frequentius est. V. ad 8, 1, 4. 15, 2, 1. c. 4, 6. 25, 1, 2. c. 11, 6. et adde Ruhnken. ad Rutil. Lupum 1, 2. pag. 10. 1, 3. p. 12. 2, 10. p. 119.]

Privatus in urbe mansit] An. Urbis ɪↃʟxvɪ. P. Corn. Scipio a Petiliis, impulsore Catone hoc, reus factus est. Qui magno animo judicium illud, vel potius calumniam despiciens, concionem in Capitolium duxit. Postea tamen in voluntarium exilium concessit Liternum. Liv. Lib. 38. c. 50. cum seq. A. Gellius 4. N. A. cap. 18. Scipionis hunc ex urbe discessum mirifice praedicat Seneca, Epist. 86. Mortuum esse A. U. ɪↃʟxxɪx. Livius scribit 39, 52. Qua in re a Polybio, et Rutilio, tum Valerio Antiate discedit, qui eodem anno mortuum dicunt, quo Hannibal apud Prusiam et Philopoemen apud Messenios veneno interierunt. Justini illa quoque est opinio Lib. 32, 4, 9. *Insignis*, inquit, *hic annus trium toto orbe maximorum Imperatorum mortibus fuit, Hannibalis, et Philopoemenis et Scipionis Africani.* Ernstius. Nemo veterum, quod sciam, ullius magistratus ab eo post alterum consulatum gesti, meminit. Legatus tamen ad Carthaginienses, et postea fratris consulis adversus Antiochum profecti fuit. v. *Liv.* 34. *extr.* et 37. *passim.* Pro *mansit* Pighius edidit, *permansit.* Bosius. Non in urbe mansit privatus hic Scipio, multo minus permansit, ut Pighius edidit; sed

3 sit. At Cato, censor cum eodem Flacco factus, severe praefuit ei potestati. Nam et in complures nobiles

concessit Liternum, in qua urbe vitam egit sine desiderio urbis Romae, ut Livius refert Lib. XXXVIII. cap. 53. qui addit: *morientem rure eo ipso loco sepeliri se jussisse ferunt, monumentumque ibi aedificari, ne funus sibi in ingrata patria fieret.* adde Orosium Lib. IV. c. 20. pag. 274. Haec narrantibus adsentitur Strabo Lib. V. pag. 372. de Campaniae urbibus agens, *Πόλεις δ' ἐπὶ μὲν τῇ θαλάττῃ μετὰ τὴν Σινύεσσαν, Λίτερνον, ὅπȣ τὸ μνῆμα Σκιπίωνος τȣ̃ πρώτȣ προσαγορευθέντος Ἀφρικανȣ̃. διέτριψε γὰρ ἐνταῦθα τὸ τελευταῖον, ἀφεὶς τὰς πολιτείας κατ' ἀπέχθειαν τὴν πρός τινας.* et Dion Cassius in Fragm. Peiresc. e Lib. XXXIV. prioribus. cap. 70. et quidem in Liternina villa sese continuit. v. Val. Maxim. L. II. cap. 10. ex. 2. unde Livius dicit, eum rure fuisse mortuum. adde Lambinum, et Ernstium ad h. l. Periz. et Torr. ad Val. Maxim. Lib. V. cap. 3. n. 16. Rem quodammodo dubiam faciunt, quae narrantur de Scipionis sepulcro in via Appia intra primum ab urbe lapidem. Sed quaestio est, an eo tumulo superioris hujus Africani corpus quidem fuerit conditum. vide Hieron. Columnam in Vita Ennii pag. 5. et ante eum P. Manut. ad Cic. pro Archia Poëta cap. 9. Plut. in Parall. Catonis Maj. et Aristidis p. 355. refert: *Κάτων δὲ ἀντιπράττων Σκιπίωνι μικρȣ̃ μὲν ἀνέτρεψε καὶ διελυμήνατο τὴν ἐπὶ Καρχηδονίȣς αὐτȣ̃ στρατηγίαν, ἢ τὸν ἀήττητον Ἀννίβαν καθεῖλε. τέ-* (p. 676.) *λος δὲ μηχανώμενος ἀεί τινας ὑποψίας, καὶ διαβολὰς, αὐτὸν μὲν ἐξήλασε τῆς πόλεως, τὸν δὲ ἀδελφὸν αἰσχίστῃ κλοπῆς καταδίκῃ περιέβαλεν.*

At Cato] Pighius, *M. Cato.* Bos.

Severe praefuit] Censuram hanc, quam eodem hoc anno, urbis videlicet 569. severitate memorabilem et inter ipsos discordia, gesserunt Cato hic et L. Valerius Flaccus, non sine damno suo expertus est L. Quintius Flamininus, Hannibalis proditor, et improbe in magistratu versatus, qui ea damnatus est. Qua de re videndi sunt Livius lib. cit. M. Tullius Catone majore, Plutarchus in ejusdem et Flaminini vita, item Val. Maxim. Lib. 2. c. 9. de Catone vide plura apud A. Gellium Lib. 13. N. A. cap. 18. et Senec. Epist. 80. *Ernstius.* vide eundem *Pighium ad an. U. C.* 569. et quos ille laudat. *Bos.* [*Quare lux. reprimeretur*, pro, *quam ob rem*, vel, *ut.* Cic. pro Rosc. Amer. cap. 33. *Permulta sunt, quae dici possunt, quare intelligatur.* Plancus Ciceroni Epist. 10, 21. *Omnia feci, quare, Lepido conjuncto ad rempublicam defendendam, perditis resisterem.* Heusinger. Pro *addidit* Arg. 1. *edidit.* V. Ind. v. *addere* et *edictum.*]

Pullulare] Leid. m. *pullare.* Voss. B. *pululare.* Animadvertit jam in Scipionis luxuriam Plut. p. 338. Luxuriae, quae unde Romae pullulare coeperit, paullo post ab eodem Plutarcho ostenditur, Catonis nostri aetate jam ita Romae indulgeri coepit, ut dixerit juxta Plut. pag. 340. *Χαλεπὸν μὲν ἐστιν, ὦ πολῖται, πρὸς γαστέρα λέγειν ὦτα ȣ̓κ ἔχȣσαν. κατηγορῶν δὲ τῆς πολυτελείας,* adjecerit: *Χαλεπὸν εἶναι σωθῆναι πόλιν, ἐν ᾗ πωλεῖται πλεῖονος ἰχθὺς, ἢ βȣ̃ς.* adde Lib. IV. Symp. quaest. 4. pag. 668. In primis vero Lucullus, summus

biles animadvertit, et multas res novas in edictum addidit, quare luxuria reprimeretur, quae jam tum incipiebat pullulare. [Circiter annos octoginta] Usque 4
ad extremam aetatem ab adolescentia reipublicae caussa suscipere inimicitias non destitit. A multis tentatus

alioqui vir, profusae in aedificiis, convictibus, et apparatibus luxuriae primus auctor fuisse dicitur, unde a Magno Pompejo Xerxes togatus fuit vocatus. v. Vellej. Patercul. Lib. II. cap. 33. in fine. Nicolaus Peripateticus apud Athenaeum Lib. XII. c. 11. pag. 543. Cic. Lib. III. de Legib. cap. 13. pag. 219. Plut. in Luc. pag. 518, 519. Plin. Lib. IX. c. 54. Sect. 80. Lib. XXXIII. Sect. 53. ubi plura Hard. ad num. 7. Casaub. ad Strabon. Lib. V. p. 341. sed haec nota sunt ex iis, qui de Romanorum luxuria scripserunt.

Circiter annos octog.] Lambinus exponit: *per annos* 80. Pighius, Locus, inquit, mutilus et incorrectus apparet. Malimque itaque sic se haberet, *vixit circiter annos* LXXX. *et usque*. Haec ille. vix dubito, numerum annorum corruptum esse. Nam etiam si nonagenarium obiisse dicas, per LXXX. tamen *annos reipubl. caussa inimicitias suscipere* non potuit. Immo vereor, ne illa, *circiter annos* LXXX. adscripserit aliquis, qui Catonem octuagenarium accusasse Galbam, legerat alibi. *Bosius*. Voss. B. [Ed. Corn. Arg. 2. Long. Mag.] *octuaginta*. Ejicienda haec tria verba, quippe adsuta, licet ejus annus octogesimus fuerit memoria dignus; quippe quo exacto procreavit filium e filia Salonii clientis sui, ut dicit Plinius L. VI. cap. 14. cui adsensus est Plutarchus, ut Harduinus jam monuit, quem a matre *Salonium* agnominasse Plutarchus addit. Quod vero Bosius conjicit, illa *circiter annos octoginta* adscripta esse ab aliquo, qui legerat alibi, Catonem octuagenarium accusasse Galbam, potest esse verum, atqui juxta Plut. p. 345. Σερβιλίῳ Γάλβα κατηγόρησεν ἐνενήκοντα γεγονὼς ἔτη. κινδυνεύει γὰρ, ὡς ὁ Νέςωρ, εἰς τριγονίαν τῷ βίῳ καὶ ταῖς πράξεσι κατελθεῖν. de Catonis morte v. (p. 677.) eund. Hard. ad Plinium Lib. XV. Sect. 20.

Reipubl. caussa suscipere inimicitias non destitit] Inimicorum Catonis non uno loco *Cicero* meminit. adde *Liv*. 39, 40. Bosius.

A multis tentatus] *Plutarchus*, ferme quinquagies diem ei dictam fuisse, retulit. *Plinius in libro de viris illustribus* (si modo hic operis auctor est) *quadragies quater accusatum et gloriose absolutum* dicit. Praepositus *Poncherius*, qui in hunc *De vir. illustr.* librum Annotationes conscripsit, Catonem ideo saepius accusatum dicit, quod odiosum Censurae magistratum gesserit. Sed est hallucinatus: nam alia, et quidem probabilior, invidiae caussa, quae in eum frequentes accusatores concitaverit, fuisse videtur, nimirum, quia *ab adolescentia* (ut Probus ait) *usque ad extremam aetatem reip. caussa suscipere inimicitias non destitit*, multasque, ut *Livius* testatur, 39, 40. vel *nimio plures exercuit simultates*, atque *asperi procul dubio animi et linguae acerbae et immodice liberae fuit*. Magius. Etsi saepissime in jus vocatus et absolutus est, innocentia tamen ejus non fuit,

non modo nullum detrimentum existimationis fecit, sed, quoad vixit, virtutum laude crevit.

quod multi somniant, ἀνέγκλητος. *Ernstius.* Ampelius c. 19. *Cato Censorius, qui totiens accusatus est, et, quoad vixit, nocentes accusare non destitit.* Sic lego. vulgo enim editur: *acc. est, quoad vixit, etc.* Bos. v. Valer. Maxim. Lib. III. cap. 7. Ex. 7. Plut. in Parall. Catonis et Aristidis pag. 353. Κάτων δὲ, οἵπερ ἦσαν ἐν Ῥώμῃ δυνατώτατοι καὶ μέγιστοι, πᾶσιν (ὡς ἔπος εἰπεῖν) ἀντιπάλοις χρώμενος, καὶ μέχρι γήρως, ὥσπερ ἀθλητὴς, ἀγωνιζόμενος ἀπτῶτα διετήρησεν ἑαυτόν.

CAP. III.

1 In omnibus rebus singulari fuit prudentia et industria. Nam et agricola solers, et reipublicae peritus, et juris consultus, et magnus imperator, et probabi-

In omnibus rebus singulari fuit prud. et industria etc.] Similia habes apud *Livium* 39, 40. Brevius Ampelius: *Hic est omnium rerum peritissimus et, ut Sallustio Crispo videtur, Romani generis disertissimus Cato.* Porro *Pighius* edidit, *singulari fuit industria*: omisso *prudentiae* nomine. *Bosius.* Vossiano C. abest etiam vox *prudentia. prudentia et*, haec verba ut ejiciam, nondum a me impetro, auctoritate codicis unius, et Pighii; licet videantur non bene collocata. [Et a Gu. Ed. Arg. 1. verba *prudentia et* absunt. Sed Cicero etiam, a Lambino laudatus, Brut. c. 85. *Catonem — ut virum cum prudentia et diligentia, tum omni virtute excellentem probo.*]

Nam et agricola solers] Livius loco citato: *Urbanas*, inquit, *rusticasque res pariter callebat, etc.* Idem de *Rebus rusticis* librum edidit: in quo, teste *Plutarcho in ejusdem vita*, adeo laudis avidus visus est, ut in singulis rebus proprius, elegans, et copiosus esse voluerit. *Magius.* (p. 678.) vide *Plinium* Lib. 17. Exstantque ejus rei rusticae libri, quos e Graecis fontibus hausit, quam tamen nationem initio cane pejus et angue oderat. *Schottus.* Apud *Pighium* additur: *frugalis paterfamilias.* Statim idem et Longolius edidere *et reip. peritus Jurisconsultus.* Pighius tamen mallet *in repub.* Favet Livius: *Idem in pace, si jus consuleres, peritissimus.* Ceterum Canonem *juris civilis peritissimum* etiam *Cicero* 1. *de orat.* 37. et *Valerius Max.* 8, 7, 1. vocant. *Bosius.* Longolii editionem defendunt Leid. et Voss. A. [*Et* ante *juris consultus*, a Lambino additum, deest etiam in Gu. Ed. Corn. Arg. 1. 2. Long. Mag. et Schott. nec tamen video, quomodo abesse possit.]

Magnus imperator] Argumen-

lis orator, et cupidissimus litterarum fuit. Quarum 2 studium etsi senior arripuerat, tamen tantum progressum fecit, ut non facile reperire possis, neque de Graecis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit in-

to ei rei sunt res ab eo in imperio gestae, et triumphus ex Hispania deportatus. *Lambin.* Etiam Livio *summus imperator* est. *Bosius.*

Probabilis orator] In Ms. nostro Codice conscriptum lego: *et probatissimus Orator.* Pro qua sententia Cicero pugnat, qui eum in *Bruto suo*, cum summo Oratore Lysia comparat. Et quantus fuerit Orator, non tantum M. Tullius Lib. c. ostendit, sed probat id Oratio ejus illa, qua plurimum caussam Rhodiorum, quibus Romani bellum inferre statuerant, quod in bello Macedonico proniores visi in partes Persei, rei Romanae hostis, fuerint, adjuvit. quam Cato asper ingenio, lenem tamen mitemque, egit, teste Livio, qui orationem illam suo quoque aevo scriptam exstitisse, Originum libro quinto inclusam, auctor est. In qua cum Ciceronis libertus Tullius Tiro alia atque alia reprehendisset; A. Gellius ei respondet copiose Lib. 7. N. A. cap. 3. Plutarchus Tullio Tironi assentiri videtur et C. Nepoti, si is scripserit *probabilis orator.* Judicium tamen suum homo Graecus prudenter suspendit, quando dicit: *verum tamen haec quidem ii, quibus magis convenit, Romani sermonis figuras, ἰδέας, perspicere, dijudicabunt.* Catone majore. *Ernstius.* Ms. Ernstii: *probatissimus orator.* Verum nihil muto. Vide Ind. *Bosius.* Hinc et *Romanus Demosthenes* dictus. v. Appian. Al. B. Hisp. p. 465. unde Nepotis locus lucem mutuatur. et Plut. Cat. Maj. p. 338. qui refert eum a multis Romanum *Demosthenem* fuisse dictum, non vero ob dicendi vehementiam, ut dicit H. Valesius ad Diod. Siculi Excerpta de Virt. et Vit. pag. 605. sed quia dicendo valebat et simul erat prudens. *Optimus orator* etiam vocatur a Plinio Lib. VII. cap. 27. de eo et Lib. XIV. cap. 4. et Lib. XVI. cap. 39. Sect. 75. ἱκανὸς ῥήτωρ habitus fuit in genere, ut refert Plut. pag. 336. pag. 339. addit, λόγος τοῦ ἀνδρὸς εὔχαρις ἅμα, καὶ δεινὸς ἦν, ἡδὺς, καὶ καταπληκτικὸς, φιλοσκώμμων, καὶ αὐστηρὸς, ἀποφθεγματικὸς, καὶ ἀγωνιστικός. hinc idem pag. 343. θαυμάζαι δέ φασι τοὺς Ἀθηναίους τὸ τάχος ΑΥΤΟΥ, καὶ τὴν ὀξύτητα τῆς φράσεως, ἃ γὰρ ΑΥΤΟΣ ἐξέφερε βραχέως, τὸν ἑρμηνέα μακρῶς, καὶ διὰ πολλῶν ἀπαγγέλλειν., οἴεσθαι τὰ ῥήματα τοῖς μὲν Ἕλλησιν ἀπὸ χειλέων, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις ἀπὸ καρδίας φέρεσθαι. et quantum haec eloquentia ei profuerit, dicit in Parall. Aristidis et Catonis pag. 353. [V. Ind. v. *probabilis.*]

Cupidiss. litterarum] Vide *Cicer. de finib.* 3, 2. Bosius. Voss. C. *concupidissimus.* [Ciceronis locus, a Bosio citatus, non pertinet ad Catonem Majorem, sed ad Catonem juniorem, Bruti avunculum. *Harles.*]

Quarum studium etsi senior arr. tamen tantum in eis prog. fec.] De Graecis fatetur ipse apud *Ciceronem de Senect.* c. 8. In Msc. Boecl. erat: *Quar. studium et senior. arrip. tamen tantum progr. fec.* Pighius edidit: *Quar. stud. etsi sen. arripuerat attamen tantum in eo progr. f.* Illa *in eis* etiam absunt (p. 679.) ed. Col. Itaque fortean legendum est, *quarum st. etsi*

3 cognitum. Ab adolescentia confecit orationes. Senex historias scribere instituit, quarum sunt libri septem. Primus continet res gestas regum populi Romani. Secundus et tertius, unde quaeque civitas orta sit Itali-

sen. arr. attamen tantum progr. f. Statim idem Pighius, *reperiri possit*. Bosius. Pro *etsi* Leid. m. *et*. *In eis* non agnoscunt Leid. et Voſſ. B. C. *Reperiri possit* exhibent Voſſiani A. et C. sed aliorum codicum scripturam praefero. Conſule Cortium ad Salluſt. Jugurth. cap. 1. num. 2. et Burm. ad Phaedrum Lib. 3. fab. 16. vs. 12. Cato Graecos ipsos Latio expellendos cenſuit. v. Plinium Lib. VII. cap. 30. pag. 392. et Plutarchum ab Harduino laudatum pag. 349, 350. ubi plura. imo prisci Magiſtratus Romani ipsis Graecis non nisi Latine responsa dabant, nec tantum Romae, sed in Graecia et Asia Graecos per interpretem loqui cogebant. v. Val. Maximus Lib. II. c. 2. ex. 2. et Periz. ad n. 6. attamen Cato senex Graecas Literas didicit. v. Torr. ad Eumdem Lib. VIII. cap. 7. num. 5. qui adnotat, Catonem praetorem ab Ennio in Sardinia jam Literas Graecas fuiſſe doctum, ex A. Victore de V. I. cap. 47. ubi judicium Annae, doctiſſimae feminae, non spernendum, opinatae, multo poſt per Ennium in hisce profeciſſe, quum Romam Ennium deduxerat. Errat Bosius, qui Ciceronis locum de Finibus de noſtro Catone intelligit, sed agit Cicero de Catone juniore, Bruti avunculo. v. Torr. ad n. 8. quidquid sit, Cato Graecorum mores exoſus eorum linguae notitiam sibi neceſſariam eſſe vidit, quum senex in animum induxerat, scribere hiſtorias, ut Graecarum et Italicarum rerum peritus fieret, non ut Graecae Linguae cognitione quasi famam suam amplificaret. In priscorum sententia permansit Cato. Hinc Plut. Cat. Maj. pag. 343. *Δι ἑρμηνέως ἐνέτυχε τοῖς Ἀθηναίοις, δυνηθεὶς ἂν αὐτὸς ἐιπεῖν, ἐμμένων δὲ τοῖς πατρίοις, καὶ καταγελῶν τῶν τὰ Ἑλληνικὰ τεθαυμακότων.* Praeterea Romanos Linguae Graecae haud imperitos eſſe oportuit, quia jam priscis temporibus eorum sermoni Graeca lingua erat confusa. Plut. in Marcello pag. 302. adnotat: *Φερέτριος Ζεὺς, ὡς μὲν ἔνιοι φασιν, ἀπὸ τȣ̃ φερετρευομένȣ τροπαίȣ κατὰ τὴν Ἑλληνίδα γλῶσσαν, ἔτι τολλὴν τότε σὺμμεμιγμένην τῇ Λατίνων.* qui jam in Numa pag. 64. *Τῶν Ἑλληνικῶν ὀνομάτων τότε μᾶλλον ἢ νῦν τοῖς Λατίνοις ἀνακεκραμένων* adnotavit. imo noſter Cato, adolescens, non videtur omnino fuiſſe Linguae Graecae expers, nam Plut. pag. 337. refert: *Νεάρχῳ δὲ τινι τῶν Πυθαγορικῶν ξένῳ χρησάμενος ἐσπȣ́δασε τῶν λόγων μεταλαβεῖν* etc. [Pro *Quarum* et *arripuerat* Ed. Arg. 1. *Quare* et *arripuerit*. Ab eadem, ut a Gu. omnibusque ante Lamb. excusis verba *in eis* abſunt, quae, a Lambino inculcata, cum Schotto delevimus. Tum Gu. *reperiri possit*. Ita etiam Ed. Arg. 1. Reliquae, ut in textu legitur.]

Confecit orationes] Quarum, ut et reliquorum operum, fragmenta collegit *Ausonius Popma*, et notis illuſtravit. Pighius: *fecit orationes:* et mox, *earum sunt l. s.* Bosius. Pighii lectionem probat Cortius ad Salluſt. Catilin. cap. 25. num. 5. Omnes tamen libri [etiam Gu. Arg. 1.] praeferunt *confecit*. Scio quidem, *carmina, poëmata facere* proprie dici, ut apud Ciceron.

ea: ob quam rem omnes *Origines* videtur appellasse. In quarto autem bellum Poenicum primum; in quinto secundum. Atque haec omnia capitulatim sunt dicta. 4
Reliquaque bella pari modo persecutus est, usque ad

Lib. 1. Academ. cap. 3. *Ipse varium et elegans omni fere numero poëma fecisti.* Adde Passerat. ad Propert. Lib. 2. El. 7. vs. 45. — *Vel qualia carmina feci.* et sic Terentium in Andriae prologo vs. 3. *facere fabulas*, et vs. 26. *facere comoedias* dixisse constat. Graecis *ποιεῖν.* ut praeter alios Theocr. Epigramm. 19. vs. ult. *καπιδέξιος Ἐπεάτε ποιεῖν, πρὸς λύραν τ' ἀείδειν.* unde ipsi *ποιηταί.* Nec eodem modo *orationes facere* latine dici nego, quo Graece *λόγων ποιηταὶ* vocantur orationum compositores, seu conscriptores, ab Isocrate contra Sophistas pag. m. 450. B. (p. 680.) Sed in textum recipere, reclamantibus omnibus codd. Mss. non audeo: praesertim, quia Nepos hoc verbum in simili significatione adhibuit, ut in Hannibale cap. 13. *Namque aliquot ejus libri sunt Graeco sermone confecti.* et in Attico c. 18. *Est etiam unus liber Graece confectus de consulatu Ciceronis.*

Senex scribere historias instituit] Indicat Noster, Catonem non solum consilium cepisse Historias scribendi, sed jam scribere coepisse, idque patet ex septem, quos confecit, libris: saepius vero verbum *instituere* non solum captum consilium notat, pro quo alias *constituere* adhibetur, ut docet Graevius ad Ciceron. Lib. 9. ad Fam. Ep. 23. sed etiam opus inceptum significat, ut ex locis a summo Gronovio ad Livium 28, 46. adductis discere licet: quibus adde, quae Burmann. adduxit ad Quinctilianum Lib. 1. Institut. Orator. cap. 5. Haec monui, ne Lector ab Indicis auctore se decipi pateretur, qui *instituit* per *consilium cepit* explicuit, neque hic legeret *institit*, ut in Hannibale cap. 2, 4. male *institerat* praefertur *τῷ instituerat.* Vide et infra in Attico ad cap. 11. n. 2. [Gu. Ed. Arg. 1. ceteraeque ante Boecl. pro *scribere historias* habent *historias scribere*, quod revocavi. *Earum s. l. s.* et Gu. Arg. 1.]

Res gestas regum P. R.] Deest apud Pighium vox *Regum.* Et certe vix credibile est, omissas a Catone res gestas populi R. usque ad bellum Punicum. *Bos.* [Bremio, vulgatam omnium librorum lectionem non mutandam esse existimanti, assentior. Neque enim Cato primo Originum libro *universam* populi Romani historiam exposuit, quod, admissa Pighii lectione, Cornelii verba significarent, et ipsi illi Originum libri non tam perpetuam rerum a populo Romano gestarum enumerationem continuisse, quam maxime memorabilia ex iis delibata consignasse videntur.]

Omnes origines vid. appellasse] Non satis apte, judicio *Festi* in *originum.* vide de iis *Vossium de hist. Lat.* 1, 5. Ed. Col. *videretur.* Pigh. *videntur.* Bos. Valer. Maxim. Lib. VIII. cap. 1. Ex. 2. *M. Cato ultimae senectutis, oratione sua, quam in ORIGENES retulit.* Qui locus illustrat etiam verba Vossii e Livio notantis, Catonem suas orationes suis Originum libris saepius inclusisse, quando suas Origines scripserit, v. quos laudat Dukerus ad Livium Lib. XXXIV. cap. 5. §. 7. qui libri etiam *Annales* vo-

praeturam Ser. Galbae, qui diripuit Lusitanos. Atque horum bellorum duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit. In iisdem exposuit, quae in Italia Hispaniisque viderentur admiranda. In quibus multa

cantur. Vide Eumdem ab Lib. XLIX. pag. 955.

Bell. Poenicum pr.] Sic rescripsi auctoritate cod. Gif. pro *Punicum*. vide ad 22, 1, 1. Apud Pighium editum, *in quarto autem est bellum P. pr.* Bos. Sic exhibent et Vossiani A. et C. Tertium sive ultimum describere non potuit, nam, ut Plut. in Cat. Maj. pag. 352. scribit, suscitavit quidem tertium bellum Punicum, sed in ejus initio excessit e vita. [Gu. *b. penicum est primum*. Arg. 1. *b. punicum est pr.* Vulgati: *b. punicum primum*.]

Persecutus] Pigh. *prosecutus*. Statim Ms. Boecl. et ed. Col. *deripuit*. et, *in hisdem expos.* Schottus, *in eisd.* Mox Pighius, *multaque doctrina*. et paullo ante, *duces non nominat*. Bosius. Omnes mei *persecutus*. Sed mox pro *persecuti* Leid. m. et Voss. B. *prosecuti*, quae verba saepius permutantur. Sed tam *persequi* quam *prosequi* dicuntur scriptores ea, quae enarrant et ordine recensent. Consule Tennul. et Oudendorp. ad Frontin. strateg. praef. num. 16. Voss. B. etiam *deripuit*. quae verba centies permutantur. Consule Oudendorp. ad Lucan. 1, 240. Hic vero *diripuit* legendum. Sic *urbis direptio* Floro Lib. 1. c. 12. (p. 681.) item centies aliis. Pro *in eisdem* Leid. m. *hisdem*. pro *multa* Voss. A. C. *nulla*. [Pro *Reliquaque* Ed. Mag. et Schott. *Reliqua*. Tum Gu. Ed. Corn. Arg. 2. *in hisdem*. Mag. *in eisdem*. Arg. 1. *prosecutus*, et infra *prosecuti*. Mox Gu. *quae in It. Hispaniisque aut fierent aut viderentur ammiranda*.]

Usque ad praeturam Ser. Galbae] A. U. 600. quando avaritia aliaque vitia paullatim gliscere Romae coeperunt. Obsistebant iis cum alii civitatis principes, tum Cato noster, Scipio Nasica, et Aemilius Lepidus. Et Cato quidem oratione severa admodum Ser. Sulpicium Galbam, qui, ut heic dicitur, Lusitanos diripuerat, accusavit. Catoni respondit Q. Fulvius Nobilior, et Galbam defendit. Plura vide in Liv. Epit. Lib. 49. ubi corrupte pro *Servio* legitur *Sergio*. Ernstius. v. Torr. ad Val. Maximum Lib. VIII. cap. 7. num. 4.

In quibus multa industria etc.] *Magius* putabat probabilius sic legi: *In quib. multa industria et diligentia comparat multam doctrinam*. invito Nepote. *Bos.* Locus tamen hic mihi videtur mutilus, etiamsi comma tollatur ante *multa doctrina*. Sed contra codices nihil tento.

Hujus de vita et moribus] Cato hic senior, qui a Cicerone fingitur de *senectute* disputasse eo libro, qui inscribitur *Cato major*, vulgo *Censorius*, quia promptioris ad vituperandum linguae fuit, dici solet, A. U. 604. postquam bellum Carthaginiensibus indictum et geri coeptum est, ad quod, inexpiabili odio adversus Carthaginienses inflammatus, Romanos incitavit, et Masanissa, rex Numidiae, mortui scribuntur: quorum uterque in summa senectute magnas corporis animique vires et vigorem mentis obtinuit. De Catone et Plutarchus et Ciceronis liber ejus nomini inscriptus praeter alios videatur. Plinius luculento eum encomio quoque ornat Lib. 14. c. 4. De Masanissa Epit. Livii L. 50.

industria et diligentia comparet, multa doctrina. Hujus de vita et moribus plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus rogatu Titi Pomponii Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen delegamus.

Sed multo splendidiora de eo sunt Valerii Maximi verba Lib. 8. cap. 13. in extern. et Plinii de utroque Lib. 7. cap. 14. et 48. *Ernstius.* De Catonis opere ad filium, de validis quoque observationem ut ex oraculo aliquo prodentis, Plinius Lib. VII. cap. 51. pag. 407. et Lib. XXIX. Sect. VI, VII, et VIII.

Libro quem separatim de eo fecimus] Cujus fragmentum elegans vide ex Gellio 11, 8. in *Fragmentis* (cap. 3, 2.). *Savaro.* [Vide tamen supra adnotatt. noſtras ad Voſſ. de hiſtor. latin. 1, 14.] Hic autem temporis injuria non exſtat: ejus vero jacturam *Plutarchi* scriptis solari poſſumus, quibus Catonis vitam late memoriae prodidit. *Magius.*

Delegamus] Sic Mſſ. et vulgati omnes. recte. Seneca de benefic. 4, 11. *Debitores nobis Deos* (p. 682.) delegat, *precaturque, ut illi pro se gratiam referant.* Facit ad conjecturam *Lambini,* (qui corrigit *relegamus*, quod etiam *Schottus* in textum admisit) Plinius 7, 1. *potiusque ad auctores relegabo.* Savaro. Receptam lectionem tuetur et *Buchnerus, in accession. ad Thesaur. Fabri.* Quae vir doctus in *addit. ad Indicem Nepotis* pro *Lambiniana* lectione adducit, tanti non sunt, ut idcirco a recepta omnium librorum lectione discedendum cenſeamus. Diversa sunt, fateor, *delegare debitorem creditori*, et *delegare aliquem ad volumen*: sed solummodo ſtructura sermonis, non significatione. nam utrobique *delegare* idem eſt ac *remittere*. Bosius. Pro *rogatu* Leid. m. *rogati.* Omnes *delegamus* praeter Voſſ. A. Heuſingero tamen placuit *relegamus.* [Gu. Edit. Corn. Arg. 1. 2. Long. Lambin. Boecl. *delegamus*, sed Ed. Mag. Schott. Gebhard. Keuch. *relegamus.*]

XXV.

T. POMPONIUS ATTICUS.

(p. 683.) Attici Vita in libris editis, quos ego vidi, omnibus sequitur, et, mea quidem opinione, recte, cum nullum sit dubium, C. Nepotem ejus verum esse auctorem. Quam cum peculiari libello comprehensam olim ediderim, brevibusque notis illustraverim, heic non repetam, sed annotationes meas nunc emendatas et auctas ad contextum Boeclerianae editionis, quam omnium existimo esse optimam, accommodabo, et ad Mss. aliquot libros examinabo. Cetera tamen, quae in libro meo ultimae editionis fuerunt, retinebo, et in ipsis annotationibus, uti supra in Imperatorum vitis feci, scriptores cujusque historiae, illustriores praesertim, ad pleraque loca, quoad licebit et opus erit, indicabo, ut facultas sit historiarum studiosis, plenius omnia ex ipsis fontibus, cum volent, hauriendi. *Ernstius.*

Ex Corn. Nepote] In antiquissimo codice manuscripto, anno ƆIƆCCCCL. qui fuit olim *Francisci Mendozii*, Cardin. Burgensis, viri Graecis litteris et omni disciplinarum genere praestantissimi, qui et *Aemilium Probum*, seu potius *Cornelium Nepotem*, *de Excellentibus ducibus exterarum gentium*, continebat, hanc inscriptionem reperi: *Historiarum Latinarum Cornelii Nepotis vita Attici.* Hanc excipiebat vitae Catonis fragmentum. Non dissimilis autem ἐπιγραφὴ, quam in Oberti Gifanii lib. reperit *Paullus Manutius: Ex libro Cornelii Nepotis de Latinis Historicis.* Schottus. Atque haec posterior inscriptio placebat et summo viro, *Aug. Buchnero*, quod inter Attici opera, de quibus cap. 18. videatur historiarum et antiquitatis cura praeminuisse, eoque non incommode hic libellus ad illam partem Corneliani operis, in qua de historicis egit, referri posse. Possis tamen et legere, *de historiis Latinis.* Nec prorsus inepte ad praegressam Catonis vitam retuleris. Vid. quae diximus ad 24, 1, 1. *Bosius.* In (p. 684.) Codice Vossiano B. Attici vita deest. Sed in Voss. C. ordine est prima. [V. adnotatt. nostras ad Voss. de histor. latin. 1, 14.]

CAP. I.

T. POMPONIUS ATTICUS, ab origine ul- 1

T. Pompon. Atticus] Ms. Cod. quem una cum alio utendum mihi dedit Serenissimus et Humanissimus Etruriae Dux Ferdinandus III. quique in refertissima ejus Bibliotheca Florentiae reservantur, legit: *Titus Pomponius Atticus.* Manutius putat, eum inde cognomen *Attici* adeptum esse, *quia sic Graece loquebatur,* (verba sunt Nepotis nostri) *ut Athenis natus videretur.* Id quod verisimile omnino est. Priusquam enim Athenas profectus est, cognomen hoc non habuit. Verum hujus rei amplissimum habemus testem M. Tullium, qui Atticum, initio libelli de Senectute, ita alloquitur: *Novi moderationem animi tui, et aequitatem; teque non cognomen solum Athenis deportasse, sed humanitatem, et prudentiam, intelligo.* Ernstius. Hanc vitam commentatione politica, paucis abhinc annis heic Jenae recusa, illustravit *Jo. Jacobus Beurerus.* Exstat et commentarius *Aug. Buchneri*, cujus editio cum ab heredibus illius exspectetur, nos non nisi paucissima ex iis, quae in manus nostras pervenerunt, (neque enim integrum vidimus, huc transferemus. *Titi* praenomen reposuimus auctoritate MSS. Gifan. et Medicaei. Idque ei Noster et *extrema Catonis vita* tribuit. Varro de re rustica 2, 2. *Atticus, qui tunc T. Pomponius, nunc Q. Caecilius, cognomine eodem.* Bosius. [Praenomen addit etiam Gu. A libris ante Bos. excusis abest.]

Atticus] Hoc cognomen sortitus fuit, quod diu vixit Athenis, et Graece peritus fuit. *Attici* cujusdam, qui et ipse Graecarum litterarum doctissimus, *Martialis* meminit L. 7. Epigr. 31. *Buchnerus.* Ait Martialis, eum *facundae nomina gentis renovare.* Quod interpretes ita accipiunt, ac si velit, eum doctissimi ac disertissimi viri T. Pomponii mores et doctrinam exprimere. *Raderus* etiam e stirpe nostri natum, idque Poëtam ostendere censet. Fors tamen haud male *facundam gentem* de Atheniensibus, eloquentiae studio claris, interpreteris. Plures alios, hoc cognomine usos habes apud *Senecam suasor.* 2. *Suetonium Nerone, Columellam, Plinium in epistolis, Dionem Cassium ad ann. U.* 821. *Galenum* 8. *de composit. medic. s. l. cap.* 5. *Philostratum in Sophistis; Eusebium* 14. *praepar. Evang. Suidam: Symmachum* 7. *epistolarum: Ausonium in Professorib. Burdegalens. Lege* 7. *C. de adopt. et l.* 2. *C. de divers. prud. urb.* et passim in lapidibus antiquis: quos accurate digessit in *Onomastico* nondum edito *Tho. Reinesius ὁ πάνυ.* Memorat et *Tacitus* Quinctum Atticum *Hist.* 3, 73. *et seqq.* Curtium Atticum 4, 58. et 6, 10. Julium Atticum *Histor.* 1, 35. A. Atticum, *Agr.* 37. Bosius. Ita cognominatus sine dubio a Romanis propter caussas a viris doctis ad h. l. jam memoratas. Sic Dionysius Pergamenus, discipulus Apollodori, cui dicendi magistro Caesar Augustus operam dederat, cognominatus fuit Atticus, quia erat sophista bonus, historicus, et orationum conscriptor. v. Strabon. L. XIII.

tima stirpis Romanae generatus, perpetuo a majoribus
2 acceptam equestrem obtinuit dignitatem. Patre usus

pag. 928. Cicero vero in vituperium cognominatus fuit Graecus a Romanis. vid. Plut. Cic. pag. 863.

Ab origine ultima] Pro, prima. (p. 685.) Extremorum enim quae, ducto a principio ordine, ultima sunt, si retro commees, prima sunt. Ennius Lib. 5. Ann. *Pyrrhus, uti memorant homines, a stirpe supremo.* Mascul. genere, pro *suprema:* hoc est, prima. et Virg. Aen. 7.

— Rex ipse, Jovis de gente suprema.

Ultimum hic primum significat: quod incredibile videretur, nisi ita veteres saepe usurpassent, teste Nonio. Virgilius 7. Aen.

— Tu sanguinis ultimus auctor.

Sic et *Cicero* 3. *de finibus*, et 1. *offic.* quem locum libentius adscribam, quod in vulgatis quibusdam aliter legatur: *efficiturque id, quod Pythagoras ultimum in amicitia putavit, ut unus fiat ex pluribus.* Nam libri quidam edunt: *quod Pythagoras vult in amicitia, ut,* etc. Livius in hanc fere sententiam L. 1, 47. *Ibi Tarquinius maledicta ab ultima stirpe orsus.* Schott. Hoc est, prima, et in ipsa Urbe antiquissima. Ita etiam Catullus: *Ultima ex origine Tuo stetisse dicit in cacumine.* Ad quem locum videsis Muretum. *Ernstius.* Adde Ind. *Bosius.* Vide et Vorstium ad Justinum Lib. 2. cap. 1. num. 20. Alibi vero *ultimae stirpis, sortis, homo* dicitur de vilissimo et contemptissimo. Consule Dukerum ad Florum Lib. 2. cap. 14. num. 3.

Stirpis Romanae generatus] Certant in eluendo hoc loco Docti: quorum Princeps *Manutius* corrigebat, *e stirpe Romana generatus. Lambinus* vero *τὸ generatus* expungendum, reponendumque censet *generosus. Sim. Bosius* divisim legit, *genere natus. Casp. Barthius Advers.* 42, 29. legit *ab origine ultima stirpis R. generatus*, illudque *R.* putat significare *Regiae.* Verum hos omnes interpunctione deceptos esse affirmat *Schottus*, eaque omissa vulgatam tuetur lectionem: q. d. Nepos, genitus seu oriundus a prima nobilitate Romana. Haec *Schottus;* qui tamen non persuasit *Rutgersio*, ut opinioni ejus accederet, quin mallet *ab origine ultima stirpis Romae generatus*, vel *Romano genere natus*, ut referat ad Numam, *Variar. Lect.* 2, 8. Sallustius l. 1. Hist. *Cato Romani generis disertissimus multa paucis absolvit.* Nuperi editores conjecturam *Sim. Bosii* non tam facile in codices a se propagatos admisisse debebant. *Gebhardus.* Alii: *Stirpis Romanae genere natus.* Perplacet *J. Rutgersii* lectio: *Ab origine ultima stirpis Romano genere natus,* Var. lect. Lib. II. cap. VIII. Sic quoque apud Sallustium *Catilin.* legimus: *Lucius Catilina nobili genere natus.* Et apud Plaut. Poen. 5, 4, 70. *Summo genere natus.* Item Mostell. 5, 2, 20. *Nisi quod faciunt summis nati generibus.* Adi C. Barth. Advers. Lib. 42. cap. 29. *Ernstius.* Credebatur autem gens Pomponia originem ducere a Pompone, Numae regis filio, ut e *Plutarcho extremo Numa* observatum *Guid. Pancirollo var. lection.* 2, 158. Non tamen magnam Attici nobilitatem fuisse, colligas ex illo Taciti Annal. 2, 43. *Druso proavus*

est diligente, indulgente, et, ut tum erant tempora, diti, in primisque studioso litterarum. Hic, prout

eques Rom. Pomponius Atticus dedecere Claudiorum imagines videbatur. Bosius. Pro *Romanae* Leid. *Romano*. Criticis ob- (p. 686.) ſtat vox *generatus*, et cui non obſtaret? sed quid reponendum? video quidem Heusingeri explicationem; sed veritati hiſtoricae contrariam. Certum eſſe poteſt, et certum eſſe ſtatuo, Atticum perpetuo a majoribus acceptam obtinuiſſe equeſtrem dignitatem, et hinc fuiſſe ejus Romanorum Equitum generis, qui a proavis heredes Equeſtris ordinis erant, et diſtinguebantur ab altero equitum genere, qui Fortunae, aut Militiae munere erant facti. Vid. Maſſon in vita Horatii pag. 114. 115. Sed licet de Attici nobilitate nihil detraham, licet quis ejus genus vellet referre ad Pomponium, virum inter Sabinos illuſtrem, Numae, secundi Romanorum Regis, patrem, de quo Plutarch. in Numa p. 61. vel ad Pomponem, Numae filium, unde Pomponios dicunt nonnulli procreatos, vid. Eumd. p. 73. ejus majores non potuerunt eſſe ordinis equeſtris *a prima gentis Romanae origine*, uti verba *ab origine ultima stirpis Romanae* explicat Heuſingerus, nam iſta tempeſtate, nempe sub regibus, notus nondum erat tertius ordo, nempe *equestris*, medius inter patricium et plebejum, de quo triplici ordine Dukerus ad Livium Lib. XXIX. cap. 37. §. 8. Noſter Nepos ab Heuſingero ad firmandam suam sententiam citatur e cap. 19. §. 2. *Namque hic contentus ordine equestri, quo erat ortus, in affin. pervenit, etc.* Sed haec Nepotis verba solummodo indicant, Atticum fuiſſe ordinis equeſtris, cujus a proavis haeres erat. Totus itaque hic locus, salvo meliori judicio, eſt mutilatus, nec quemquam vidi, qui in hunc usque diem vulnus curavit, aut sanavit. conjecturam proponere supersedeo, nam majus ulcus sedet, nec addere volo cum Clodio quodam, qui homo, (ut credit G. J. Vossius Lib. IV. H. Gr. part. 3. pag. 510.) Graecus et Graece scripsit temporum indicem, ut refert Plut. in Numa pag. 59. vetuſta Romanorum acta, cum Galli urbem incenderunt, fuisse abolita, et ideo de prima ſtirpis Romanae origine nihil poſſe dijudicari. [Assentior Bremio, qui receptam omnium librorum lectionem bene se habere, atque a Cornelio praepositionem *ab* ideo additam esse exiſtimat, ut generis antiquitatem eo conspectiorem efficeret.]

Equestrem obtin. dignitatem] *Equestrem ordinem* suum vocat Lib. 7. Epiſt. 1. apud *Ciceronem*. Hoc honore contentus, senatorium non adfectavit. Vide infra. *Schottus*. Non quidem quod equeſtris ordo in primordiis ac fundamentis suis dignitatem attulerit; verum quod primi equites ex clarissimis familiis a Romulo, primo suo conditore, selecti fuerint. De duobus equitum Romanorum generibus, quaeque eorum fuerit diſtinctio, antiquitatum Romanarum scriptores adeundi sunt. Joseph. antiquit. Judaic. Lib. 19. c. 1. scribit, equites illo tempore, de quo refert, dignitate et opibus Senatoribus fuiſſe proximos, utpote ex quorum ordine senatorum habeatur delectus. *Ernstius*.

Patre usus est diligente, indulgente] Vocabulum *indulgente* semper mihi fuit suspectum. Quam meam suspicionem non parum auget Ms. Cod. Medicaeus, in quo deeſt, et totus locus hic

ipse amabat litteras, omnibus doctrinis, quibus pue-
3 rilis aetas impertiri debet, filium erudivit. Erat autem in puero, praeter docilitatem ingenii, summa suavitas oris ac vocis, ut non solum celeriter acciperet, quae tradebantur, sed etiam excellenter pronun-

ita exstat: *Patre usus diligente, et ut tum erant tempora, diti.* Ernstius. His verbis pene universum parentum officium erga liberos amplexus est, quos neque omissos et segnes, nec vehementes ac saevos vult, sed diligentes atque indulgentes. *Diligentes*, ut curent liberos, ut intueantur perpetuo in liberorum vitam, ne quid in ea ipsos lateat, praecipue, quid indecore turpiterque admiserint, quo emendare mature possint, priusquam in mores, et naturam abeat. *Indulgentes* sive *benignos*, ut quaedam condonent aetati, nec omnia nimis rigide exigant. Asperitas enim alienat liberorum animos, atque in ipsis exstinguit id, quo liberos censeri voluit natura. Quae voluit, parentes ut ament. *Buchnerus.* Injuria igitur posterius vocabulum suspectum habebat *Ernstius.* In Medicaeo autem codice haud dubie ob similitudinem praecedentis omissum est. Mox q. edd. *impartiri*, et versu proximo Ms. Gifan. *oris atque vocis.* Bosius. *Impartiri* etiam Voss. A. et Leid. m. [Ab Edit. princ. sine anno *diligente* abest. *Impartiri* etiam Gu. Ed. antiqua, Corner. Argent. Heus. Staver. V. ad 18, 2, 1. Tum Long. edit. *or. et vocis*, sed ceterae cum Ms. Schott. et Gu. ut editum est.]

Ut tum erant tempora] De hac phrasi consule Cortium ad Sallust. Catil. cap. 59. num. 2. citantem: *Et tum ut erant tempora, diti.*

(p. 687.) *Celeriter acciperet quae tradebantur*] Ms. Schotti [et Ed. princ. s. a.] aberat *celeriter*. Itaque cum *Manutio* malebat *arripere* reponi, quod in textum recepit *Lambinus*, et post eum plerique ceteri. Quomodo Noster supra 24, 3, 2. *Cicero Cat. maj.* aliique loquuti sunt. Sed recte *Gebhardus* nil mutandum existimabat, firmabatque receptam lectionem illo Ciceronis eodem Cat. maj. *Pueri res eas tum primum accipere videntur.* Non admodum dissimile est illud 23, 2, 4. *Id cum libenter accepissem.* Bosius. Leid. m. et Vossian. A. C. [Gu. omnesque ante Lamb. edd.] *acciperet.* N. Heinsius ad Ovid. 8. Met. 243. et Th. Johns. ad Sophoclis Ajacem vers. 2. videntur praetulisse *arriperet*, dicentes *arripere* h. l. poni pro celeriter intelligere, quomodo Ovidio *ingenium rapax* et Sophocl. *ἁρπάσαι* pro *μαθεῖν, discere.* Nihilominus tamen codicum meorum scripturam hic praefero. P. Mela in Prooemii fine: *Id quo facilius sciri possit atque* accipi. i. e. intelligi: ubi recte Is. Vossius contra Pintianum et Schottum Auctorem suum defendit. Nam eodem modo Livius *parentes et conditores urbium.* Florus *matrem* ac *parentem* (vide Duker. ad Flor. 3, 18, 5.) et *accipere et cognoscere* conjunxit Cicero. Plura hujus, ut videtur, tautologiae exempla collegit Th. Wopkens Lib. 2. Lect. Tull. cap. 4. pag. 141, 142. et 143. ubi hunc Melae locum ad partes vocavit. *Accipere* vero proprie dici de iis, quae nobis a magistro traduntur, notum est.

tiaret. Qua ex re in pueritia nobilis inter aequales ferebatur, clariusque exsplendescebat, quam generosi condiscipuli animo aequo ferre possent. Itaque incitabat omnes studio suo; quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marius filius, M. Cicero, quos consuetu- 4

In pueritia nobilis] Olim in editis nonnullis libris erat: *Qua ex re a pueritia.* Pro quo in Ms. Cod. Medicaeo est: *Qua ex re pueritia nobilis vitae.* Sed credam, *vitae* corrupte ibidem esse scriptum pro *inter*, quod in utroque Ms. Lib. Medicaeo deest. Flexibilem hunc locum interpretes huc et illuc torquent. Liceat mihi tentare, numne commodius legi possit: *qua ex re puer ita nobilis inter aequales ferebatur; clariusque exsplendescebat, quam ut generosi* etc. Sic locus erit planus et perspicuus. *Ernstius.* Sic Mss. Gifan. et Schotti, probante *Manutio.* Nam vulgo deest praepositio, etiam in Mss. Medicaeis. Fulv. Ursinus e Ms. legebat, *Qua ex re nobilis.* Alius conjiciebat, *Qua ex re puer etiam nobilis:* Ernstius, *puer ita nobilis.* Mihi Gifaniana optima videtur. *Bosius.* Leid. m. *qua re.* et pro *aequales*, *aequalis.* Eadem de Cicerone testatur Plutarchus pag. 861. [Gu. Ed. princ. s. a. Lamb. Schott. Boecl. ut in textu legitur. Ab ed. princ. a. 1470. et Long. *in* abest.]

Quam generosi c.] Voss. C. *quod generosi c. Generosi* dicuntur, qui ex optimo genere descendunt, unde *generosum pecus* dixit Virgilius 3. Georg. vs. 75. Ubi Servium consule. hinc *generosi*, uti h. l. feruntur ii, qui genere suo et ortu digni sunt. Vide Schefferum ad Phaedr. L. I. fab. 29. vs. 10. [Etiam Ed. princ. s. a. antiq. Iens. a. 1478. *quod gen.*]

Animo aequo] Vet. Cod. *animo aequo*, non *aeque.* Schottus. In aliis libris est *animo aeque ferre.* Quod a genio Nepotis alienum non est. *Ernstius.* Apage illud *aeque*, quod in quibusd. (p. 688.) edd. habetur, omnino alienum a genio Nepotis, quicquid viro docto videatur. *Bos.* [Gu. omnesque edd. *animo aequo.*]

L. Torquatus] Hic *L. Manlius Torquatus* appellatur, quia *Manliae* gentis. Consul fuit cum *L. Aurelio Cotta*, biennio ante consulatum Ciceronis, anno ab urbe condita IOCLXXXVII. Ciceronis vero XLII. Familia ejus unde cognomen *Torquati* invenerit, docebit te A. Gellius L. IX. Noct. *Attic.* cap. XIII. *Ernstius.*

C. Marius F.] Libri editi et Mss. legunt *C. Marius filius.* Est antiquus modus loquendi. Manutio cur magis placeat legere *Cai Marii filius*, non video. Meminit ejus praeter alios scriptores S. A. Victor de Vir. Ill. ubi etiam vocatur *Cajus Marius filius*, cap. 68. *Ernstius.* Sic pariter Mss. meliores, agnoscitque antiquum loquendi modum *Schottus.* Ipse tamen legit, *C. Marius Caji F.* nulla necessitate. Vulgo erat, *C. Marii*, vel *C. Mari.* Quod non dubito ab ignoratione antiquitatis profectum. Mox pro vocabulum *sibi* aberat Ms. Gifan. credo absorptum a praecedente *sic.* Bosius. Leid. m. *C. Silus.* Voss. A. C. *Marii filius.* Voss. C. *C. Marius C. filius R.* Adde not. poster. et ita vocatur a Plinio Lib. XXXIII. Sect. 6. *C. Marius filius Praeneste detulerat.* [Ms. Gifan. Schott. Gu. Ed. princ. a. 1470. Paris. *C. Marius filius*, ut a Bosio editum

mentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum trajecit suarum. Hic ita vixit, ut
4 universis Atheniensibus merito esset carissimus. Nam praeter gratiam, quae jam in adolescentulo magna erat, saepe suis opibus inopiam eorum publicam levavit.

Saepe suis opibus] Haud spreverim, quod in Medic. 1. fuit, *saepius suis op. Bosius*. [Gu. et editi ante Bos. omnes *saepe s. o.* quod cum Heusingero aliisque restitui. Mox Ed. Gebhard. et Keuchen. praepositionem *in* ante *adolescentulo* omittunt, quae tamen in reliquis libris omnibus legitur.]

Versuram facere] Sic restituit hunc locum *Cujacius* noster, JCtorum nostrae et majorum nostrorum aetatis doctissimus *Versuram facere* autem est mutare creditorem, id est a novo creditore pecuniam mutuam sumere, quam antiquiori et modeste flagitanti dissolvas. *Lambinus*. Sic Mss. [etiam Gu.] Infra cap. 9, 5. *neque post calamitatem versuram facere potuisset*. Quid sit autem *versuram facere*, vide apud *Donatum*. Savaro. Male vulgati et scriptus, *usuram* (quomodo et Leid. habuit.) Ex compendiis natum mendum, an ex vocis ignoratione? quam nostri aevi Jurisconsultorum princeps *Jacobus Cujacius* egregie explicavit in *Observat*. Lib. 5, 33. Et *Simeon Bosius in* 5. *Lib. ad Atticum Epist*. 21. Infra: *Neque post calamitatem versuram facere potuisset*. Ubi in iisdem libris idem error. Vide *Festum*, vel potius *Paullum Diaconum*. Hanc legibus Romanis magis, quam *usuram*, vetitam, auctor *Tacitus Ann*. 6, 16, 3. Cicero pro M. Coelio: *Versuram numquam omnino fecit ullam*. Schottus. Aes alienum aere alieno dispungere, quod faciunt, qui mutato creditore satisfaciunt ea pecunia antiquiori creditori, quam a novo mutuati sunt. Videatur Festus. Donatus exponit *versuram facere*, *cum quis minore foenore acceptam pecuniam majore occupat*. Eo sensu, quo Nepos, Cicero ad Atticum: *Non modo magno sed iniquissimo foenore versuram facere Aurelius coactus est*. Ad Eundem: *Vereor, ne illud, quod tecum permutavi, versura mihi solvendum sit*. Gebhardus. Hoc est, ut Donatus explicuit, *aes alienum aere alieno solvere*, id quod fiebat, quando a creditoribus debitores appellabantur, neque de suo iis satisfacere poterant, tunc per argentarios illis solvebant. *Nam* (verba sunt doctissimi Sim. Bosii) *quod argentarius creditori debitoris numerabat, id expensum ferebat ipsi debitori. Atque id proprie erat versuram facere*. Quod Paullus vocat *debitorem vertere*. Vide de hoc verbo, si lubet, Observat. mearum Lib. 1. cap. 11. pag. 52. et quae Observat. lib. 3. notavi ad Terent. Phorm. 5, 2, 15. *Ernstius*. Adde Ind. *Gifanius in observat. in Lat. L.* laudat e suo codice: *versuram fac. publ. esset necesse*. Bosius. Voss. A. C. *usuram*. Quomodo differant *versura solvere* et *versuram facere*, docebit J. Fr. Gronovius de Centesimis et Unc. Usuris pag. 535, 536. et seqq. Quem jam citatum vidi ad Ciceronis l. l. *Versuram facere* explicat, contra Cellarii et aliorum sententiam, J. A. Ernesti in Opuscul. Philolog. et Critic. pag. 12. (p. 693.) de hac locutione etiam egit Hard. ad Pli-

Quum enim versuram facere publice necesse esset, neque ejus conditionem aequam haberent, semper se interposuit, atque ita, ut neque usuram umquam ab iis acceperit, neque longius, quam dictum esset, [eos] debere passus sit. Quod utrumque erat iis salutare.

nium Lib. xix. cap. 4. Sect. xix. num. 43. pag. 164. [Ed. princ. s. a. antiq. Jens. anno 1478. *quoniam enim usuram. Usuram* eſt etiam in ed. princ. a. 1470. ceterisque ante Lamb. excuſis.]

Aequam hab.] Hoc eſt, aequo foenore. Centesimas enim, quae uſurarum omnium gravissimae, poscere foeneratores solebant. Qua de re videsis Manut. comm. in Ep. Cic. 10. L. 1. ad Att. *Ernst.* Mſſ. Schotti, et Medic. 2. *aeque.* Mox *unquam* aberat iisdem: omiſſum, ut arbitror, ob praecedens *usuram.* Bosius. Leid. m. *aeque ante.* Voſſ. A. C. *aeque.* Vocem *conditionem* illuſtravit Cortius ad Salluſt. Hiſtor. Fragment. Lib. 3. pag. 971. [Pro *usuram umquam* Jo. Gottschalch, Conrector Aalburgensis, in Prolusione de uno Cornelii Nepotis loco et Velleji Paterculi tribus, Aalburgi in Jutlandia an. 1770. 4. edita, scribendum eſſe conjicit: *usuram iniquam*, quae conjectura Tzschuckio quoque et Bremio probatur. Tzschuckius tamen, si vulgata lectio servetur, ita eam explicari poſſe cenſet: *Athenienses mutuati erant pecuniam, sed iniquo foenore, quod ne augeretur, Atticus sine usura pecuniam iis obtulit, ut ad solvendum promtiores fierent sine damno, imo cum compendio et fructu. Tum vero multiplicandis pertinet non ad Atticum, sed ad pristinos creditores.* Harles. *Umquam* abeſt etiam ab Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Brix. et Paris. Eaedem, praeter Paris. *atque* ante *ita* omittunt. Sed in omnibus his edd. *aeque* legitur. Vulgatam lectionem confirmant Guelph. Ed. princ. a. 1470. nisi quod haec etiam *aeque* habet, et in Gu. *ab his* scriptum eſt.]

Eos debere] Sic reſcripsere *Schottus* ac *Rutgersius*, quod in Mſſ. inveniſſent, *aes debere.* Nam vulgo *eos* abest: fortaſſe non male. Supplevit aliquis *aes*; alius, ut in Medic. 1. legitur, *debitum.* Male uterque. *Bos.* [Ms. Medic. 1. habet: *debitum eos debere p. s.* Fallitur itaque Bosius, qui *eos* ab hoc cod. abeſſe scribit. Gu. cum edd. ante Lambin. omnibus pronomen excludit. Schotti nota ad h. l. haec eſt: *Aeque V. C. mox abest a scripto umquam, et vulgati aes debere praeferunt.* Ex quibus verbis Bosius colligit, in Schotti codice *aes debere* scriptum fuiſſe. Nescio, quam vere.]

Inveterascere] i. e. *exstingui*, sive malum nomen fieri, secundum proverbiale illud apud Columellam 1, 7. *Vel optima nomina non appellando fieri mala.* Verbum hoc valde confirmat antiquam lectionem Cic. L. v. Quaeſt. Tuscul. ubi cum *inveterascere* etiam *exstingui* conjungitur. Alii legere malunt: *inarescere.* Ernſtius. [Sed v. Indicem. Gu. *his salutare.*]

Multiplicandis usuris] Haud diligenter et caute Cornelius excogitavit, quae heic scripsit. Quomodo enim eorum aes alienum multiplicandis usuris potuit crescere, quum uſuram nullam unquam Atticus ab iis acceperit? Nisi quis putare malit, Atticum tempore solutionis decurso usuras poposciſſe. *Ernstius.* Fruſtra heic negligentiae Nepotem arguit

Nam neque indulgendo inveterascere eorum aes alienum patiebatur, neque multiplicandis usuris crescere.
6 Auxit hoc officium alia quoque liberalitate. Nam uni-

vir doctus. Nam *multiplicandis usuris* idem est, ac *si usurae multiplicarentur*: ut paullo ante *indulgendo*, i. e. si indulgeret. Neutrum enim Atticus fecit. Sic cap. 9, 2. *in eo laedendo*, h. e. si eum laederent. Et supra 1, 3, 2. *se oppresso*. Ubi vide notata Ravio. Bosius.

Frumento donavit] Largitio ista Attici non in cives, sed hospites facta est; et comparandae benevolentiae, ut commode agere posset Athenis, non ut favore populi fretus ceteros opprimeret. Ita non ex ambitione, sed a liberalitate erat, quae omnino laudanda. Quo nomine et *Cicero* hanc Attici largitionem probat 6. *ad Att. ep.* 6. Buchnerus.

Sex modii] Ita Faernus hunc locum restituit. Alii legunt *septem*. Quomodo etiam in Ms. Medic. II. inveni: sed male, idque propterea, quod Auctor paullo post ipse dicat, eum modum mensurae medimnum Athenis appellari. Jam vero Suidas docet, medimnum esse mensuram aridorum discretorum, modios sex continentem. Error autem hic inde natus, quia in nonnullis libris editis et Mss. pro *modus* corrupte legitur *modius*. Quod etiam in Ms. Medic. I. reperi. Suidae adstipulantur Fannius de *amphora* scribens, item Budaeus de *Asse*. Lib. 5. Et Georg. Agricola Lib. 2. De *mensur. Graecor.* Sed Casp. Waserus Lib. 2. Antiquar. Mensur. cap. 7. §. 3. ea non de medimno Attico, quem vult, praeter sex modios complevit (p. 694.) pletos, capere 13. libras et trientem librae amplius, sed Siculo majori, accipit. *Ernstius*. Sic edd. vett. et Mss. Manutii, Gif. Schotti, Leid. et Medic. 2. Sed quoniam e *Cicerone Verrin.* 3, 45. 46. *et* 49. *Fannio*, *Ausonio*, *Suida*, aliisque veterum constat, medimnum continuisse sex modios, idcirco totidem et heic rescripsere cum *Geor. Agricola* Lib. 2. *de mensur. et ponder. Graec. ac Rom. Manutius*, *Faernus*, *Ursinus*; eamque lectionem pro vera recepere *Lambinus* et, quotquot post eum Nepotem edidere, ceteri. Verum non idem medimnorum omnium modus, sicuti nec modiorum, fuit. Auctori veteri *de mensuris*, inter *auctores finium regundorum* a *Rigaltio* edito, p. 335. *modia quinque medimnum faciunt*. *Isidoro* quoque *Orig.* 26, 25. *medimna est mensura modiorum quinque*. Quae *Jac. Capellus lib. de mensuris cubicis*, *definit*. 58. de medimno et modiis Hebraeorum: *Salmasius epistola* 67. de Paphio sive Cyprio accipit. Erant et Siculi majores Atticis. De illis haud dubie *Cicero* loquitur. Quos ceteri designent, non aeque in aperto est. At noster sine dubio de Atticis loquitur. Quibus plerique quidem recentiorum sex modios dant, etiam *Salmasius*, testem advocans *Africanum*, qui hoc accuratissime persecutus sit: sed intelligunt Italicos sive Romanos; Noster autem fortassis Atticos. At medimnum Atticum diserte septem modiorum facit *Varinus Phavorinus in commentario Graecae linguae*: *Μέδιμνον, τὸ μόδιοι ἢ μέτρον Ἀττικὸν, γινόμενον μόδιοι ἑπτὰ, ἤτοι τεσσαράκοντα ὀκτὼ Χοίνικες.* Ubi Capellus *modios* de Romanis accipit; addit tamen, *id praecise verum non esse*. *Waserus de mensur. Hebr.* 2, 7, 3.

versos frumento donavit, ita ut singulis septem modii tritici darentur; qui modus mensurae medimnus Athenis appellatur.

scribit: *medimnum Atticum praeter sex modios completos capere libras* 13. *cum triente.* Atqui modius Rom. pendebat, ut volunt, libras (tritici scil.) xx. Non male ergo medimno septem modii tribuentur. Sed omnis istarum mensurarum ratio nondum satis expedita est. Quae cum ita sint: revocandam censui priscam lectionem, praesertim in tanto librorum consensu. Possis et *modum mensurae* de singulis modiis accipere, non de septenis. Nam aliquando ἰσοδυναμοῦσι *modius* et *medimnus:* etsi id hoc ipso loco fretus negat *Gonsalius ad Petronium* pag. 148. et *Salmasius l. c.* Diserte *Hesychius:* μεδιμναῖον, μέτρον μοδίου. *Μέδιμνον*, μέτρον ὅμοιον. (Non opus cum Guyeto addere μοδίῳ.) Et alibi: *Διμέδιμνον*, μέτρον χωροῦν δύο μοδίους. Idem e *Cicerone* conatur elicere *Capellus l. c. defin.* 41. Qui et *defin.* 68. vexatissimum *Josephi* locum *fine* Lib. 3. *Antiquit.* sic accipit, ut μεδίμνου vox pro modio sumatur. De quo nos plura ad eum locum. Adde Ind. v. *modius*. Bosius. Voss. A. etiam *septem.* Pro *medimnus* Leid. m. *medamnus.* Consule Perizonium ad Aelianum Lib. vi. V. H. cap. 12. Qui videtur praetulisse *sex modii tritici.* Et ita jam legit J. Marius Matius Annotation. cap. 35. pag. 136. in Triga Opuscul. Crit. Rar. *Medimnus* autem proprie de frumento (vid. Plut. Lucullo p. 499. in fin. Polyb. Lib. vi. c. 37. et plures alios) etiam transfertur ad argentum. vid. Xenophont. Lib. iii. H. Gr. pag. 383. Herodot. Lib. i. cap. 192. unde apud Athenienses vocabantur πεντακοσιομέδιμνοι pro εὐπορωτάτοις. Vid. Schol. et Interpr. ad Thucydid. L. iii. cap. 16. [Gu, et omnes ante Lamb. excusi: *septem modii.* Pro *qui modus* Ed. Arg. et Lamb. cum Cicer. Operr. *q. modius.*]

luit. Quod nonnulli ita interpretantur, amitti civita-

Ceterum cum MSS. libri omnes, quos ego vidi, unum si excipio vetustissimum meum, et editi multi constanter legant *Phidiae*, recte fecit Barthius, quod antiquam lectionem propugnaverit: *cum Phidiam constet caesis tyrannis magnum decus Athenis suo nomini peperisse.* Pro *ipsi et Phidiae* tamen scribi mavult *ipsi ut Phidiae.* Miror sane, scribarum ignorantiam tantis viris imponere potuisse. Quid enim facilius, quam ex voce ab hac quarta *hunc* videre, neque *Piliae*, neque *uxori*, neque *filiae*, neque *Pnyce*, neque *Poecile*, nec *Fidei* legendum esse: de nulla enim harum dici potest: *Hunc in omni procuratione Reipub. actorem auctoremque habebant.* Neque Attico tum uxor erat, ut docte probat Manutius Comment. in Ep. 3. L. 2. ad *Q. Fratr.* Multo minus *filia*, ut Schoppius putavit. In eo tamen cum Manutio non facio, quod legat, *habebat.* Eam enim emendationem antecedentia haec verba non ferunt *in omni procuratione Reipub.* Sed antequam ab hac re discedam, monebo lectorem, in Ms. meo Cod. clare legi *Pilio*, quem M. Coelius Epist. 8. Lib. 8. *ad Fam.* Attici necessarium vocat. De hoc, et an scribi possit: *ipsi in Phidiae locis sanctissimis posuerunt*, Critici judicent. Ego nihil muto. Tantum addo, errare eos, qui *Phidiam*, cui statua una cum Attico est posita, statuarium illum celebrem esse opinantur, cujus ars a variis scriptoribus laudatur. Is enim, ut Plinius testatur Lib. 34. c. 8. floruit Olympiade 83. circiter 300 Urbis anno. Vide ejusdem Lib. 35. Hist. Nat. cap. 8. De Phidia plura scire qui vult, adeat Pausan. *in Eliacis prioribus*, *aliisque in suis libris.* Val. Maxim. Lib. 3. cap. 7. in Ext. ceterosque Historiarum conditores. *Ernstius. Pilia* placuit etiam *Salmasio in epistola*, quae inter *Sarravianas* habetur, p. 93. sicuti *Pnyce et Poecile*, *Scriverio* ac *Gebhardo*, qui et in textum recepit. de quibus locis, praeter *Rutgersium*, videndus *Meursius Athen. Att.* 2, 9. et 1, 5. de posteriore etiam *Attic. lect.* 6, 18. sicuti de priore *Petitus ad Leges Atticas* 3, 2. ac *Petavius ad Themistium* pag. 701. Sed viri nomen clare contextus postulat: *Piliae* nec tempus, nec mos Atheniensium admittit. Interim recte quaerit *Rutgersius: Quis Phidias ille, cui aliquot ab Atheniensibus statuae positae sint?* nam tyrannicidam heic locum non habere, facile ei largior. Cur enim nunc demum positae, aut, si jam olim, cur heic commemorantur? Verum quis dubitet, tam celebre et auspicatum nomen frequens Athenis fuisse, etiam Attici aevo? Et quis ille fuerit, Nepos statim exponit. Non tamen plane displicet, quod *Ernstius* e suo codice produxit, *Pilio:* praesertim si *Pilia* Lambini ex antiquis libris, ut *Rutgersius* opinatur, reposita sit. de quo tamen mihi non constat. *Bosius.* Leid. m. *Phydiae.* Voss. A. C. *Phidiae*, Locus hic omnes interpretes aliosque viros doctissimos mirum in modum vexavit. Heusingerus lectionem Gesnerianam, *ipsi et Philiae*, optimam et verissimam putat; ego in Nepote ferendam nego, nam hujusmodi lectiones faciunt Graecos e Latinis Auctoribus. Scio quidem, Nepotem in Pausania cap. 3. dixisse *cum scytala*; sed haec vox Laconibus propria non recte in linguam Latinam verti potuit, de quo Nepotis more Gebhardus ibi agit. ut et vox *ephorum*, quamquam pro *scytala* Cl. Oudendor-

tem Romanam, alia adscita.] Quamdiu adfuit, ne qua 2

pius legendum conjecit *talea*. In ejusdem Pausaniae vita cap. 5. *In aedem Minervae, quae Chalcioecus vocatur*, nempe a Lacedaemoniis. Nepos in Cimone cap. 3. retinuit quoque vocem *ostracismum* Atheniensibus propriam; sed quomodo retinuit? Postquam eam poenam latine expresserat per *testarum suffragia. Quod* (addit) *illi* (i. e. Athenienses) *ostracismum vocant*. Sic in praefat. *in interiore parte aedium, quae gynaeconitis appellatur*, nempe a Graecis, nisi haec verba ab aliis adjecta credas, (p. 698) ut Davisius apud Ciceron. Lib. v. Disput. Tuscul. c. 9. existimat, *in rotam (id est genus quoddam tormenti apud Graecos) beatam vitam non escendere*. Sed ex ipsis Apuleji locis, a Davisio ibi adductis, verba haec *i. e. g. q. t. a. G.* non adsuta a Scholiasta fuisse, adparet. In Conone cap. 3. scriptis suis inseruit *προσκυνεῖν*; sed postquam verterat per *venerari*, (si ista verba non sint adsuta) ideo addidit, *quod illi* (nempe Graeci sive Athenienses, non Persae Graece *loquentes*) *προσκυνεῖν vocant*, ut indicarent odiosam verbi significationem, quippe canibus, non hominibus, proprii. Quid multis? Nepos numquam usus est Graecis vocabulis, quae facile in linguam Romanam convertuntur. Nonne idem Nepos *Aegos flumen* dixit? licet alii Latini scriptores dixerint *Aegos potamos*. Nonne etiam in Timotheo cap. 2. dixit, Athenienses Paci aras fecisse, quae a Graecis Ἐιρήνη dicitur, quae vox omnibus Graecis est communis? Cur igitur hoc loco *Philiae* posuisset, cum facile per *Amicitiae* interpretari potuisset? Equidem scio, a Cicerone Lib. 1. de Divinatione cap. 15. usurpatam esse vocem *τετραρχία*, sed haec velut propria considerandа est. v. ibi Davis. sic idem Cicero l. l. cap. 1. voces *μαντικὴν* et *μάντεις* non posuit pro divinatione et vatibus; sed ita a Graecis *divinationem et quosdam divinos sacerdotes* appellari adnotat. Cl. Valckenaer ad Herodotum Lib. IV. cap. 145. lin. 15. Ciceronem pro Balbo cap. 12. de Athenis loquentem suspicatur scripsisse *certa tribu, certo demo, pro certo numero*; sed vox *demos* peculiari significatione adhibebatur ab Atheniensibus, quae huic soli populo erat propria. Sane quam plurima vocabula uni rei propria e lingua Graeca in Latinam per unam vocem verti nequeunt. Hinc Livius et Curtius, scriptores haud spernendi, retinuerunt vocem *agema*. v. cl. Wess. ad Diod. Sicul. Lib. XIX. cap. 27. sed haec et similia nihil commune habent cum *Philia*, quae vox est generalis, licet hoc loco pro Dea ponatur. Nonne Pax etiam pro dea fuit habita ab Atheniensibus, eam sua lingua Ἐιρήνην vocantibus? In Hygino et similibus Graecae voces ferri possunt, ut ostendi ad Hygini fab. XIV. non vero in purissimo Nepote, licet ei peculiaria quaedam sint propria. Ergo hoc loco *Phidiae* retinendum duco, et agi de Phidia, qui nostro Attico fuit familiaris, e qua familiaritate hic multa ab Attico doctus Atheniensibus multa ad salutem publicam conferre potuit, et quem ideo Athenienses *in omni procuratione Reip. actorem auctoremque habebant*; nam haec verba melius ad Phidiam accommodari possunt, quam ad Atticum, ut Bosii est sententia. Hic sane *Phidias* innotuit quidem Nepoti, licet ab aliis Graecis scriptoribus non memoratus, per Atticum ipsum, quo Nepos familiariter usus est, de qua fa-

[in] periculum incideret, quod noctu fiebat, praesidium ei misit. Sic Atticus in summo timore non solum sibi, sed etiam ei, quem carissimum habebat, praesidio fuit. Neque enim suae solum a quoquam

ptum, *vel praesidio.* Apparet, prius illud esse ab haesitante librario. *Bosius.* Voss. C. hic pro *Gellium* exhibet *Galium.* Pro *exemisse ac* Leid. m. *exemisset at.* Leid. et Voss. A. *Ne quod periculum incideret.* sed Voss. C. *Ne quod in periculum incideret.* Praepositio *in* non male additur, ut *incidere in morbum* in Dione cap. 2. *incidere in insidias* Livio Lib. 2. cap. 30. et similia passim apud Ciceronem aliosque. Attamen facile abesse potest. Nam *incidere* saepe adhibetur pro accidere in rebus malis et repentinis, ut sit *ne quod periculum incideret* sc. *ei.* Vide Burman. ad Ovidium 7. Metam. 524. Aut *incideret periculum* erit pro caderet in periculum, incideret in periculum, praepositionis trajectione Nepoti usitata: quomodo Ovidius *incidere escam,* Virgilius *incidere animos* dixere (Vide Heinsium ad Halieutic. vs. 10.) ac deinde Quinctilianus, Tacitus, Symmachus, Appulejus et alii loqui fuere soliti. Consule Arntzenium ad S. A. Victorem Epitom. cap. 2. num. 6. Quamvis ultimum hoc nemini obtrudam. Pro *praesidium ei misit* Voss. C. *praesidium et misit.* [Gu. *se eum et illius Canum.* Ed. princ. s. a. antiq. *se eum Gellium Canum.* Altera princ. Jens. a. 1478. Brix. Paris. *se eum et Gellium Canum.* Corn. Arg. Long. Lamb. Sch. Boecl. *se eum et Gellium Canium* (Arg. *Cannium.*) Bosianam lectionem retinui, quum, verissime adnotante Tzschuckio, verba *illius caussa* Antonii beneficium et observantiam luculentiorem reddant. Tum Gu. omnesque ante Lamb. edd. praepositionem *in* omittunt. *Incidere periculum*, pro *incidere in periculum*, a poëtis potius, quam in soluta oratione dici, cum Heusingero Bremius scribit. Sed et aliis locis Cornelius a poëticis formis non refugit. V. ad 18, 7, 3. Pro *sed etiam ei* Ed. antiq. Jens. a. 1478. Brix. *sed et ei.* Paris. *sed ei.* V. ad 5, 4, 1.]

Ac ne quod in periculum incideret] In nonnullis libris male omittitur *in.* De proscriptorum periculo, in quo esse solent afflicti, recte sentit C. Caesar in elegantissima Oratione ad Senatum apud Sallustium Lib. de bello Catilinar. *Nostra memoria,* inquit, *victor Sulla cum Damasippum, et alios hujusmodi, qui malo reip. creverant,* (sive uti est in Ms. Cod. Medicaeo, *qui malum reip. creaverant*) *jugulari jussit; quis non factum ejus laudabat? Homines scele-* (p. 728.) *stos et factiosos, qui seditionibus remp. exagitaverant, merito necatos ajebant. Sed ea res magnae initium cladis fuit. Namque uti quisque domum aut villam, postremo aut vas, aut vestimentum alicujus concupiverat, dabat operam, ut is in proscriptorum numero esset.* Ernstius. Proscriptio, a Sulla Romam introducta, posteris perpetuum incussit pavorem: de cujus diritate Plut. Cic. pag. 862. 874. 884. Appian. Al. Lib. 1. B. Civ. pag. 601. 682. ubi vocatur primus capitalis proscriptionis auctor. v. et ad Dionis Cassii fragm. Tom. I. pag. 56. et ad Lib. XLI. cap. 18. et Lib. XLV. cap. 17. Plinium Lib. XXII. cap. 6. Sect. 6. Hanc secuta fuit, ne

auxilium petiit salutis, sed conjunctim, ut appareret, nullam sejunctam sibi ab eo velle fortunam. Quod si 6 gubernator praecipua laude fertur, qui navem ex hieme marique scopuloso servat, cur non singularis ejus

qua h. l. agitur, flagrante bello civili inter Augustum et Antonium, priori etiam crudelior. v. Plut. ll. ll. et Appian. Al. B. Civ. Lib. IV. pag. 952, 953. 956, 957. 959. 960, 961. 1031, 1032, 1033. Adde quae memorat de ea Dion Cassius Lib. XLVII. cap. 3, 4, 5, 6, 7. et qui ad hunc scriptorem magno numero a doctissimo interprete citantur, item Plinium Lib. VII. cap. 43. Sect. 43, 44. et ibi Hard. et Lib. XXXVII. Sect. 21. cap. 6. e qua proscriptionum licentia quam plurimi liberti ditati jure merito in bonorum Quiritium oculos incurrerunt. v. Eumdem Lib. XXXV. cap. 18. Sect. 58. vide etiam de proscriptorum bonis Ernst. ad Att. cap. 2. §. 3. De quibus, etsi fere pueris jam innotuerint, hic mentionem facio, ut appareat, quantum beneficium fuerit de proscriptorum numero eximi.

Sed conjunctim] *Sed conjuncti*, pro amici, generandi casu, vet. noster et Manutii. Nihil tamen demuto. *Schottus.* Mox ante Lambinum editi, et Grut. *ab eo velle fortunam*, omisso τῷ *esse.* Quod verum puto. *Bosius.* Pro *neque enim* Leid. *neque.* Pro *velle esse* Voss. A. C. *velle.* Heusingerus in pluribus abesse testatur. [Gu. Ed. Venet. a. 1499. *sed coniuncti*, pro quo antiqua edit. et Jens. anni 1478. *sed conuicti* habent, errore in vett. libris frequentissimo. Ita supra num. 3. pro *conjuncte* (*coniuncte*) in Gu. cod. *conuicte* scriptum est. Similiter Ed. Corner. cap. 7, 2. *conuinctum* pro *coniunctum*; c. 12, 1. *conuinctus* pro *coniunctus*; et eadem illa antiqua edit. cum Jens. anni 1478. cap. 1, 4. *deiunxit* pro *deuinxit*; cap. 2, 2. *ciuis f.* pro *cuius f.* habet. Verbum *esse*, etiam in Gu. cod. et utraque princ. omissum, jam Heusingerus recte delevit. Mox pro *tamque* Ed. princ. a. 1470. *tantisque.*]

Navem ex hieme marique scopuloso servat] Hiems saepissime a Latinis pro tempestate adhibetur. Consulant Juvenes Servium ad Virgil. 5. Aen. vs. 11. et 626. Ciofan. ad Ovidium 11. Metam. vs. 490. Cuperum Lib. 2. Observ. cap. 10. prope finem. Burmannum ad Val. Flaccum Lib. 1. Argonaut. vs. 546. ubi *hiemes* pro mari crebris tempestatibus moto poni docemur, et Drakenburgium ad Silium Italicum Lib. 12. vs. 633. Elegans etiam est verbum *servare*, quod hic notat navem e gravissimo periculo salvam et incolumem in optatum portum perducere. Idem notat apud Livium Lib. 1. cap. 12. *At tu, Pater Deûm hominumque, hinc saltem arce hostes: deme terrorem Romanis, fugamque foedam siste. Hic ego tibi templum statori Jovi, quod monumentum sit posteris, tua praesenti ope servatam urbem esse, voveo.* Id est, liberatam e malo civitatem premente, et in pristinum statum reductam. Vellejus (p. 729.) Paterculus Lib. 2. cap. 82. dixit sensu eodem *servari periculis.* Justin. Lib. 5. cap. 7. *Non exercitum, cujus virtute servati pulchriora possent moenia exstruere.* Virgil. 3. Aen. vs. 209.

Servatum ex undis Strophadum me litora primum
Accipiunt.

existimetur prudentia, qui ex tot tamque gravibus procellis civilibus ad incolumitatem pervenit?

CAP. XI.

Et 5. Aen. 699.

Servate *a peste carinae.*

Consule, Lector, Ciofanum ad Ovidium Lib. 1. Trist. El. 2. vs. 71. Eodem sensu verbum Σώζειν occurrit apud Graecos. Euripid. Hecub. vs. 247. Ἔσωσα δῆτα σὲ, quod Scholiastes explicat per ἐῤῥυσάμην σὲ, qui et σώζειν per ῥύεσθαι exponit ad Orest. vs. 711. et per φυλάξαι ἐκ κινδύνυ explicant scholia Oxoniae edita ad Sophocl. Ajac. vs. 823. sic σωθεὶς ἐξ ἁλὸς dixit Callimachus Epigramm. 51. vs. ult. et Aelianus Lib. 1. V. H. cap. 30. verbo σώζειν usus est de eo, qui homines quosdam a morte, ad quam damnati erant, liberat, ultimum istud, quo mox affecti fuissent, supplicium lepido quodam dicto deprecatus. hinc etiam pro sanare, et Σωτὴρ pro medico. Vide Alberti ad Evang. Matthaei cap. 9. vs. 22. quo significantissimo titulo insigniri solent Dii, qui prementia hominem mala deprecati sunt et averterunt, salutemque ei certam dederunt, ut Juppiter (de quo Spanhemius ad Aristoph. Plut. vs. 878. et 1176.) Apollo (idem ad Callim. H. Apoll. vs. 40.) Diana Σώτειρα (ad H. Dian. vs. 258.) item Pallas (vide ad H. in Pall. vs. 98.) Ceresque (ad H. in Cerer. vs. 135) denique etiam praeter alios Castor et Pollux Σωτῆρες fuere dicti (Schol. Apoll. Rhod. 1. Argon. 1037. Torrent. ad Hor. 1. Od. 3. vs. 2. Alberti ad Acta Apost. cap. 28. vs. 11. et Wesseling. Lib. 2. Obs. cap. 17. item Scheffer. ad l. l. Aeliani) quem titulum deinde per adulationem Ptolemaeo Lagi et Berenicae, aliisque Regibus, nec non Antigono et Demetrio Poliorcetae tribuerunt, ut docent Sphanhemius ad Callim. H. in Jovem vs. 81. et ad H. in Delum vs. 166. et Burmannnus in Dissertat. de Jove Fulguratore cap. 12. Adde eumdem Spanhemium in Dissertatione Quinta de praest. et usu Numism. a pag. m. 380. ad pag. 386. Hunc titulum ex hisce videmus aptissime convenire aeternae salutis nostrae Auctori (Vide Evangel. Lucae cap. 2. com. 11.) recteque verti per *servatorem*, vel etiam *conservatorem*, pessime vero per *salvatorem*.

CAP. XI.

Quibus ex malis ut se emerserat, nihil aliud egit, 1 quam ut plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio.

(p. 730) *Quibus ex malis ut se emerserat*] *Qui* pro *quibus* V. C. *Ut se emerserit*, Schedae Gifanii. *Ut se emersit*, Lamb. Porro *Emergit et Emergit se* veteres dixerunt. Sic in fine Nepos: *Cum biduum cibo se abstinuisset.* Cicero de harusp. respons. *Ista serpens, quae hic delitescit, tum se emergit, et fertur illuc.* Sic et *Erumpit se*, Atticus Epigono, apud Nonium, et Lucret. Lib. 4. Virgil. 1. et 4. Georg. et 3. Aen. Caesar Lib. 2. Comm. belli civilis: *portis se foras erumpunt*; et Cic. Lib. 16. ad Atticum: *Ne in me stomachum erumpant, cum sint tibi irati*; et Terent. Eunucho:

Jamne erumpere licet mihi hoc gaudium?

Plura a *Paullo Manutio, Aldi F.* collecta sunt *in* 8. *lib. epist. ad familiares, epistola* 14. Schottus. Lambinus et alii *emerserat* mutarunt in *emersit*, cum olim esset: *Quibus ex malis ut se emerserat.* Sed caussa non est, cur heic nova fingamus et comminiscamur: antiquissimus enim Ms. Cod. ita, ut nos edidimus, legit. Nisi quis putet magis Latine scribi: *ut ipse emerserat.* quod quidem optime cum sequentibus verbis, *quam ut plurimis esset auxilio*, conveniret. Verum nihil muto, cum propter auctoritatem Ciceronis, quam Manutius ad h. l. citat, tum propter Ruf. Fest. Avienum in descript. orb. terr. qui in eundem modum ita scribit: *Qua lux se rursus Eoa Emergit pelago.* Neque novum id est apud scriptores, quod similibus verbis quartum casum adjiciant. Praeter ea exempla, quae Manutius et Andr. Schottus dederunt, accipe etiam illud, quod in antiquo Epitaphio Porcii Catonis legitur:

Ne sua servitio premerentur colla tyranni,
Fortia crudeli penetravit pectora ferro.

Apud Plautum *in Trinum. Act.* 2. *scen.* 2. *vs.* 1. eadem Syntaxis: *Quo illic homo foras se penetravit ex aedibus?* Quod bis repetitur in eadem scena. Sic Latini scriptores non raro dicunt *se abstinere a re aliqua.* Alia ejusdem generis exempla vide apud Vossium Lib. 3. de Analog. cap. 4. et Casp. Barth. Lib. 49. *Adversar.* cap. 13. ubi Nepotis hunc locum ita legit: *Quibus ex malis ut se emerserat, nihil aliud egit, quam ut quam plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio.* Ernstius. Barthius Advers. 49, 13. legi volebat, *quam ut quam plurimis.* nulla necessitate. *Bosius.* Leid m. *ut se emerserit*, item Voss. C. Neutris, ut vocantur, verbis Accusativum addere Latinis aeque ac Graecis familiare est. De verbo *erumpere* consule J. Fr. Gronovium ad Livium Lib. 36. cap. 7. et Burm. ad Petron. Satyr. cap. 124. pag. 594. Alia exempla dabit Munckerus ad Fulgentii Vir-

Quum proscriptos praemiis imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epirum venit, cui res ulla defuerit, nemini non ibi perpetuo manendi potestas facta est.
2 Qui etiam post praelium Philippense interitumque C. Cassii et M. Bruti L. Julium Mocillam praetorium, et ejus filium, Aulumque Torquatum, ceterosque, pari

gilian. Contin. p. 141. Sic Graecis οἰδάνειν active sumitur pro ἐπαίρειν, μετεωρίζειν, θρασύνειν. Vide Schol. Apollonii Rhod. 1. Argon. vs. 478. et καταῤῥέπειν pro καταβάλλειν Schol. Sophoclis in Antigone vs. 1172. Consule Burmannum in Differtat. de Jove Fulgur. cap. 4. pag. 29. et 30. [Gu. Ed. princ. a. 1470. Paris. Long. receptam lectionem confirmant. Sed princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Brix. *ut saepe emerserit*. Corn. Arg. *ut se emerserit.*]

(p. 731.) *Quibus rebus posset*] Elegantiam hujus locutionis ostendit Cortius ad Salluft. Catil. cap. 32. num. 2.

Praemiis imperatorum] *Imperatoris* scr. cod. vitiose. Triumviros enim appellavit Octavium, Lepidum et Antonium: et mox *comm.* 2. *quin etiam* concinnius, quam *qui etiam:* quae lectio turbavit nonnihil *Manutium*, ut hyperbaton hic fingeret. *Schottus.* Et sic quoque edd. vett. habent. Praetuli tamen alteram cum Grutero: quoniam sequentibus congruentior eft. *Bosius.* Ms. Medic. 2. *imperatoris* habet. *Ernstius.* Voff. A. et C. etiam *imperatoris.* Heufingerus conjicit, legendum forfan *imperatoris* pro *imperatoriis.* Sed quis hanc lectionem Nepoti obtruferit? Scio quidem in Cicerone Lib. IV. Tusc. Disputat. c. 3. a Davisio editum esse *Laeli* pro *Laelii.* et Lib. V. cap. 19. Sed antiquata ista mihi placent minus. Paullo poft pro *res ulla* V. C. *res nulla.* [Et Gu. Ed. princ. a. 1470. Paris. Long. *imperatorum*, sed ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Brix. *imperatoris.* Tum pro *res ulla* Ed. princ. s. a. *re ulla*, quod Titzius in textum recepit, neque nos ipsi improbamus. Mox pro *Qui etiam* Gu. Utraque princ. Corn. Arg. Long. Lamb. Schott. Boecl. *Quin etiam.* Sed recte Bosius alterum praetulit. V. Ind. v. *qui.*]

L. Jul. Mocillam] *Mocillae* cognomen an alibi reperiatur, haud scio. *Motacillas* inter cognomina Juliorum recenfet *Schottus in Electis*, et *Indice Annalium Pighii.* Quod fortassis et heic reponi debet. Eft autem proprie nomen aviculae, quae Graecis σεισοπυγὶς dicitur. *Bosius.*

Praetorium] Sic ed. Rom. Col. aliae: melius quam recentiores, quae *praetorem* faciunt. *Bosius.* Leid. et Voff. A. C. *praetorium.* Pro *perculsos* Voff. C. *percussos.* [Gu. Utraque princ. *praetorium.* Lamb. Schott. Boecl. *praetorem.* Pro *ejus filium* Gu. Ed. princ. a. 1470. et Long. *filium ejus.* Tum *perculsus* Gu. cum omnibus edd.]

Instituerit tueri] Sic V. lib. nofter, et Gifanii cum vulgatis. Lambinus, *instituit:* et *jussit* pro *jusserit*: poft vers. 3. *et non necessarium* idem leg. divinabat: scrip. tamen lib. *necessaria* praeferebat, nisi quod *τὸ enim* afuit a meis, et Oberti Gi-

fortuna perculsos, instituerit tueri, atque ex Epiro his omnia Samothraciam supportari jusserit. Difficile 3
est omnia persequi, et non necessarium. Illud unum intelligi volumus, illius liberalitatem neque temporariam, neque callidam fuisse. Id ex ipsis rebus ac 4
temporibus judicari potest, quod non florentibus se

fanii schedis. *Schottus*. Neque id male. Pro *et non necessaria* Freinshemius conjiciebat leg. *etiam necessaria*. Lambino praeivit ed. Col. quae legit, *et non necessarium;* et paullo ante, *prosequi:* quod etiam in Rom. invenio. Quidam libri, *institerit tueri.* quomodo Livius 34, 59. *Menippus deprecari et Quinctium et patres institit.* Bosius. Lambinus, quem recentiores sequuntur, edidit *instituit*, cum veteres libri tam editi quam calamo exarati constanter legant partim *institerit*, partim *instituerit*. Ernstius. Leid. m. *instituerit*. Voss. A. *instituit*. C. *instituerunt*. pro *jussit* Leid. m. *jusserit*. Pro *difficile enim est* omnes mei Codd. *difficile est*. pro *persequi* V. A. *prosequi*. [*Instituerit* et *jusserit* Gu. Utraque princ. Arg. et Long. sed Lamb. Schott. Boecl. *instituit* et *jussit*. Gebh. *institerit* et *jusserit*. Tum *his omnia* et Leid. 1. Gu. Utraque princ. Schott. sed ed. Rom. et Long. *iis omnia*. Lamb. Boecler. *his omnibus*. *Difficile est*, ut ante Staverium Heusingerus rescripserat, etiam Gu. Ed. princ. s. a. sed altera princ. Arg. Long. Lamb. Schott. Boecl. *Difficile enim est*. Bosius conjunctionem uncis incluserat. Pro *et non necessaria*, ut in Gu. Utraque princ. et ceteris edd. legitur, Longol. *et non necessarium*, quod sine dubitatione cum Bremio in textum recepi. Ita, hoc viro laudante, Cic. de Orat. 1, 46. *Quod et infinitum est, et non necessarium*. Caussa, cur hanc lectionem mutaverint librarii, manifesta est. Pro *persequi* etiam Arg. ut Rom. et Long. *prosequi*. Reliquae cum Gu. recte *persequi*.]

Samothraciam] Quae et Samothrace dicitur. est Thraciae Insula in mari Aegeo: sacra habebatur, et instar Asyli patebat supplicibus, praeterquam homicidii reis. Vide Liv. Lib. 44. et 45. Flor. 2. cap. 12. Eo etiam hi post Philippense praelium confugerunt. *Ernstius*. solus Voss. C. *his omnia*, ceteris habentibus *his omnibus*.

(p. 732.) *Neque temporariam*] *Manutius* exponit *exigui temporis*. falso! Et in alteram interpretando partem *Schottus* quoque errat. Quis enim unquam *temporarium* esse *lentum* audivit? *Temporarius* est, qui spectat tempus, affectusque suos successu fortunae alterius attemperat. Explicavit se ipse paullo superius: *Quae cum faciebat, nemo eum temporis caussa facere poterat existimare*. Curtius 4, 5, 11. *In eo consilio, ut sunt Graecorum temporaria ingenia, decernunt, ut duodecim legarentur ad regem, qui ob res, pro salute Graeciae ac libertate gestas, coronam auream, donum victoriae, ferrent. Iidem paullo ante incertae famae captaverant auram, ut, quocunque pendentes animos tulisset fortuna, sequerentur*. Ergo *temporaria ingenia*, qui tempore huc illuc vertuntur, felicioribus amici atque adhaerentes, calamitosis leves

S 2

venditavit, sed afflictis semper succurrit: qui quidem Serviliam, Bruti matrem, non minus post mortem ejus, quam florente, coluerit. Sic liberalitate utens

atque ab iis ad felices desultores. *Temporaria liberalitas*, quae captat felices, et temporis caussa largitur, quamdiu sperat fore eundem rerum secundarum cursum. Haud dispare mente Curtius 5, 3, 4. *Madates erat hujus regionis praefectus, haud sane temporum multorum homo: quippe ultima pro fide experiri decreverat.* A *Scholiorum* Auctore in *Aristophanis Ranas* Temporarium ingenium optime exponitur, *παλιμβόλος, ἀγχίστροφος, κἀθομιλῶν τοῖς καιροῖς, πρὸς τὸ κρεῖττον μέρος ἀεὶ διδοὺς ἑαυτόν.* Et *temporarii amici*, qui *amicitiarum jura non fide, sed successu ponderant*, ut loquitur Justinus 22, 7, 3. *Gebhardus.* [Ab edit. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. et Brix. verba *neque temporariam* absunt.]

Neque callidam] Puto scripsisse Nepotem *neque calidam liberalitatem*, pro temeraria; ut contra, *temporaria*, lenta nimis. Sic *calidum mendacium* Plauto: *calida consilia* Ter. in Eunucho; et Cic. 1. Offic. in opt. libris; vulgati enim libri *callida: Reperies multos, quibus periculosa et calida consilia quietis cogitationibus splendidiora et majora videantur.* Schottus. *Callidam*, insidiatricem, captatricem. Schottus *calidam* legit, redditque *temerariam*. certe non callide. Cotta apud Sallustium: *Neque ego callidam facundiam, neque ingenium ad malefaciendum exercui.* Gebhardus. Non ceperunt viri docti, quid sit *Callida liberalitas. Callidi* et *astuti* proprie dicuntur, qui suum tantum commodum respiciunt, et ad suam utilitatem omnia referunt, non vero aut reip. aut amicorum. Cic. 10. ad Attic. ep. 5. *Astute nihil sum acturus, fiat in Hispania quidlibet.* Graevius.

Judicari potest] Editi aliquot, *indicari potest.* non placet. et v. lib. statim, *vendicarat.* Schott.

Venditavit] Corrupte, qui *vendicavit* hactenus legerunt, ut intelligatur Atticum non captasse gratiam eorum, qui plurimum poterant in Rep. sed victis partibus saepe tulisse opem. Constat enim non ambiisse favorem Syllae aut Pompeji aut Caesaris, vel Antonii, aut Augusti: quin potius pecunia subvenisse Pompejanis et Brutianis, eorum afflictis rebus. Sic *Lud. Vives* epist. quae penes me est, ad *Franc. Cranefeldum JC.* Schottus. Ita Cicero pro Sulla: *Fallacissime se alicui venditare.* Gebhardus. Leid. m. *vendicavit.* [Ita et utraque princ. Arg. sed Corn. *vindicavit.*]

Quam florente] Sic rectius scriptus lib. et Lambin. ut *Bruto* (p. 733.) exaudiatur; id est, quam opibus et copiis valente. *Plutarchus* enim Bruto superstitem fuisse matrem auctor est. *Schottus.* Atque sic etiam ed. Rom. habet. Ms. Ernstii, *eo florente.* Male autem vulgati, *florentem.* Statim ed. Rom. *sic liberalitatem utens.* quomodo supra cap. 8, 4. *si quid Brutus de suis facult. uti voluisset.* Nil tamen muto. *Bos.* Leid. m. et Voss. C. *florente.* Pro *liberalitate* Leid. m. *libertate.* Nihil mutandum. [In verbis c. 8, 4. *si quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset*, *quid* absolute ponitur quasi adverbium, nec indicat, quem casum regat verbum. Cic. Epist. 5, 20. *Qui*

nullas inimicitias gessit, quod neque laedebat quemquam, neque, si quam injuriam acceperat, malebat ulcisci, quam oblivisci. Idem immortali memoria per-

ambitione nihil uterer. Epist. 9, 16. *Oenomao tuo nihil utor.* v. Bengel. ad Epist. 5, 8, 7, et quae dixi ad Vechneri Hellenolex. I. 2. cap. 22. pag. 314. *Heusinger.* *Liberalitatem* etiam ed. Venet. a. 1499. Ceterae cum Gu. *liberalitate.* De diversa locutionis *liberalitate uti* significatione v. Cort. ad Cic. epist. 12, 26, 2. *Florente* autem, ut in textu legitur, habet Gu. Ed. princ. s. a. antiq. Rom. Venet. a. 1499. Arg. Lamb. Schott. sed Ed. princ. a. 1470. Jens. a. 1478. Brix. Paris. Long. Boecl. *florentem.* Similiter, Bremio docente, Suetonius Caesar. cap. 4. *Dolabellam repetundarum postulavit, absolutoque Rhodum secedere statuit.* Vide, quem Idem laudat, Cortium ad Sallust. Fragmenta pag. 992. Cornelius ipse 18, 12, 2. *Ut, quoad ille viveret, ipsi securi esse non possent, interfecto nihil habituri negotii essent.*]

Non malebat ulcisci, quam oblivisci] Si negatio retinetur, legendum mutato ordine verborum, *non malebat oblivisci, quam ulcisci.* quo fortasse modo a *Cornelio* scriptum est. et ita habet editio nostra Ciceroniana. *Lambinus.* Vulgati: *neque, si quam injuriam acceperat, malebat ulcisci, quam oblivisci.* Script. noster tamen integris literis: *Neque si q. in. acc. non malebat ulcisci, quam oblivisci*: quam ego mendosam esse *Lambino* non temere assentiar: non enim vidit vir bonus, Graecorum imitatione saepe Latinos negationes geminasse, quae tamen nihil affirmant. Exempla apponam. M. Tullius: *Negant Stoici, nec virtutes, nec vitia crescere,* Terent: *Negat neque ejus patrem se scire quis fuerit.* Et fort. et ejusdem: *Neque haud dicas tibi non praedictum, cave.* Catullus in Coma Berenices, ut ipse quidem scriptum vidi: *Namque ego non nullo vera timore tegam.* Tibull. Lib. 4. *Ne legat id nemo.* Propertius Lib. 2. *Absenti nemo non nocuisse velit.* Nam *Lucilii Satyr.* 17. et *Varronis Bimargo*, et 2. *de vita pop. Rom.* M. Antonius Muretus in Catull. adnotavit. *Schottus.* Negatio erat etiam in Leid. et ed. Rom. Grut. aliisque. *Bosius.* Consentiunt et mei. Vide Duker. ad Florum 3, 17. in fine. et nos ad Iphicrat. cap. 2. Paris. exemplar, teste Heusingero, habet: *neque, si quam injuriam acceperat, malebat ulcisci.* [Leid. 1. Gu. Ed. princ. a. 1470. Rom. et Long. *non malebat oblivisci, quam ulcisci.* Ed. princ. s. a. *malebat ulcisci*, exclusa particula *non*, omissis item illis: *quam oblivisci*, ob verborum *ulcisci* et *oblivisci* similitudinem. Ed. Lamb. Schott. Boecl. *malebat ulcisci, quam oblivisci*, sine negatione. Atque ita nos quoque cum Tzschuckio aliisque edidimus. Bremius particulam *non*, quam cum Bosio Staverius in textu retinuit, uncis inclusit. Et verissime jam Heusingerus, *Duas*, inquit, *negationes, more Graecorum, negare ajunt*, ut 11, 2, 1. *et* 17, 7, 3. *in varr. lect. Posterior vero locus ad probandum id, quod dubium est, parum valet; prioris alia ratio est, ubi nullus utique negat cum neque, ut saepe alibi, non vero neque cum non. V. Vechner. Hellenolex.* I. 2. *c.* 35. *ex mea edit. pag.* 381. *sqq.*]

Percepta retinebat officia] Sic

cepta retinebat beneficia; quae autem ipse tribuerat,
tam diu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acce-
6 perat. Itaque hic fecit, ut vere dictum videatur:

V. C. noster: *praecepta* Lamb. pro *ante accepta*, Graecis *προληφθέντα*, ut alibi saepe M. Tullius, et Virg. 11. Aeneid. *Exultatque animis, et spes jam praecipit ante*. Schottus. Sed praefero lectionem librorum et edd. veterum. *Bosius*. Solus Vossianus C. *praecepta*. *Praecipere* et *percipere* saepius confunduntur in MSS. ut apud Val. Maximum Lib. 3. cap. 1. num. 19. ubi vide Interp. Cum aliis jam *percepta* restitui. Pro *tamdiu* Leid. m. *tamdiu ipse*. [Gu. Ed. princ. a. 1470. Corn. Brix. Arg. Paris. et Long. *percepta*. Recte. Sed ed. antiq. Jens. anni 1478. Lambin. Schott. Boecl. *praecepta*.]

Sui cuique mores fingunt fortunam] Elegans *γνώμη*. Ut M. Tullio Nepotem familiariter, sic et scriptis ejus usum apparet. Sic enim Paradoxo 5. *Fortuna, sicut sapiens poëta dixit: Suis ea cuique fingitur moribus.* quod fortasse ex *Plauto* sumptum *in Trinummo*:

Sapiens ipse fingit fortunam sibi.

Et Lib. 9. Ep. 12. *Odi hominem et odero. utinam ulcisci* (p. 734.) *possem! sed illum ulciscentur mores sui.* Nonius Marcellus versum illum Maronis explicans, *libro*, ut vocat, *De doctor. indagine*, SED MISERA ANTE DIEM, SUBITOQUE ACCENSA FURORE: *Dubio*, inquit, *potius, quam difficili intellectu vates posuit*, SED MISERA *etc. cum huic sententiae adversetur versus ejus*,

Fortuna omnipotens, et ineluctabile fatum.

Verum sensibilitatis ejus non levis ratio est, quae prima sententia Philosophica accipit intellectum, quae ait, SUI CUIQUE MORES FORTUNAM FINGUNT, *omnipotens fortuna esse desinit: quod Sallustius mire:* FORTUNA SIMUL CUM MORIBUS IMMUTATUR: *ac per hoc ex ea similitudine jam Fatum ineluctabile esse non poterit, quod ex una caussa Fortuna ferri videatur et Fatum etc.* Non dissimile illud Juvenalis Sat. 10. extr.

Nullum numen abest, si sit Prudentia. sed te
Nos facimus, Fortuna, Deam, coeloque locamus.

Eadem Satyra 14. Sed et alia memoria repeto. Praeter *Crispi* enim illum locum, en tibi et *Livii* L. 39. de M. Catone: *In hoc viro tanta vis animi ingeniique fuit, ut, quocunque loco natus esset, Fortunam sibi ipse facturus videretur.* Et Macrobius L. 1. cap. 11. de servorum fortuna: *Sibi quisque dat mores, conditionem casus assignat.* Huc pertinet et tota *D. Jo. Chrysostomi Homilia* in illud, *Nemo laeditur nisi a seipso.* Schottus. Haec sententia primum auctorem habuisse veterem quend. m poëtam videtur, ut colligere est ex quinto Paradoxo Ciceronis, ubi ait: *Sapientis voluntati atque judicio etiam, quae vim habere maximam dicitur, Fortuna ipsa cedit, sicut sapiens Poëta dicit: suis ea cuique fingitur moribus.* Quis Poëta ille fuerit, incertum est. Sallustius Epist. 1. de Rep. ordinanda: *Sed res docuit id verum esse, quod*

SUI CUIQUE MORES FINGUNT FORTUNAM. Neque tamen prius ille fortunam, quam se ipse, finxit, qui cavit, ne qua in re jure plecteretur.

Carminibus Appius ait: *Fabrum esse suae quemque fortunae.* Est autem mens hujus sententiae: Ut cujusque animus et mores sunt, qui utitur fortuna, ita et hanc plerumque evenire. Unde Sallustius bell. Catil. cap. 2. ait, *Fortuna simul cum moribus immutatur.* Et infra noster: *Suos cuique mores conciliare fortunam.* Sapiens enim, qui subducta satis ad vitam ratione est, scit ex usu regere fortunam, et adversa quoque tolerare ac in bonum vertere. Quo sensu Plautus in Trinummo a. 2. sc. 2. dixit: *Sapiens ipse fingit fortunam sibi Eone multa quae nevolt eveniunt, nisi fictor malus est.* Et Columella Lib. 1. de re rust. cap. 3. *Quemadmodum sapientis est, fortuitos casus magno animo sustinere, ita dementis est, ipsum sibi malam facere fortunam.* Loccenius. In Gif. erat una voce auctius: *Sui cuique mores fingunt fortunam hominibus.* Ut sit versus senarius. Vix putem a librario esse. Sane, Poëtae alicujus dictum esse, vel e *Cicerone* liquet. *Bosius.* [Gu. *fingunt fortunam hominibus. Neque tamen.* Edit. princ. a. 1470. *finguntur. Fortuna hominibus neque tamen.*]

Prius ille] Transponit Gifan. *ille prius.* Bosius. [Ed. antiq. et Jens. anni 1478. Titzio teste, ac Paris. *Nec tamen ille prius fort.*]

Ne qua in re jure plecteretur] Uno consensu Mss. addunt *jure plecteretur.* Non abludit Publius: *Id agas, tuo te merito ne quis oderit.* Gebhard. Abest illud *jure* ab ed. Rom. Col. aliisque: sed invenit in suo codice *Schottus.* Dubitat tamen, ex praece- (p. 735.) denti *in re* cusa vox sit, an ab aliis *τὸ jure* non jure omissum sit. Mihi posterius vero propius videtur. In q. edd. eodem *Schotto* referente, afuit et praepositio *in.* Bosius. Mss. consensui erat assentiendum. *Jure plecti* dicitur hic pro *merito plecti*, quod frequenter legitur. Phaedrus fab. 31. L. 1. *Merito plectimur.* Suet. Vesp. 12. *Merito se plecti, qui triumphum etc. tam inepte senex concupisset.* Sed *in re* vereor ut ex *jure* sit natum, neve postea *qua* accesserit. Non enim solent haec adjungi. Matius ad Ciceronem 11. ad Fam. Ep. 18. *Plecteris ergo, inquiunt, cum factum nostrum improbare audes.* Graevius. Leid. m. et Voss. A. C. *ne qua in re jure plecteretur.* [Ms. Gif. Gu. Ed. princ. s. a. Lamb. Schott. Boecl. ut editum est. Ed. princ. a. 1470. et Long. *jure* omittunt, quae vox a praecedente facile absorberi potuit.]

CAP. XII.

1 His igitur rebus effecit, ut M. Vipsanius Agrippa, intima familiaritate conjunctus adolescenti Caesari, quum propter suam gratiam et Caesaris potentiam nullius conditionis non haberet potestatem, potissimum ejus deligeret affinitatem, praeoptaretque equitis Romani fi-
2 liam generosarum nuptiis. Atque harum nuptiarum conciliator fuit (non est enim celandum) M. Antonius, tri-

Conjunctus ad. Caesari] Agrippa *φίλτατος Καίσαρι* vocatur ab Appiano Lib. v. B. Civ. p. 1097. Plut. in Anton. p. 955. *τὴν πρώτην παρὰ Καίσαρι τιμὴν Ἀγρίππου ἔχοντος*. cum eo et Maecenate communicabat Augustus sua arcana, Dio Cassius ut narrat Lib. LII. cap. 1. Lib. LIII. c. 27: *τὸν γὰρ Ἀγρίππαν ἐς ὑπερβολὴν ἐτίμα. ἀμέλει τήν τε ἀδελφιδῆν αὐτῷ συνῴκισε*. ubi plura de honoribus, quibus Agrippam prosecutus est Augustus. item ad cap. 31. Lib. LIV. cap. 28, 29. cum doctissimo interprete. [Ed. Rom. Long. *Iis ig. r.*]

Praeoptaretque] Sic V. lib. et *dilegeret*, non *deligeret*; ut et *Festus* scrib. docet. Impressi aliquot *peroptaretque*, et statim *generosam* pro *generosarum*. *Schottus*. Utrumque perperam. *Bosius*. Paullo ante pro *effecit* Leid. m. *fecit*. pro *M. Vipsanius Agrippa*, *M. Agrippa*. pro *diligeret*, *deligeret*. et Voss. A. C. *generosarum*. [*Deligeret*, ut in textu legitur, et Heusingerus quoque dare voluit, Gu. Ed. Jens. a. 1478. Paris. Lamb. Schott. sed Ed. princ. a. 1470. antiq. Arg. Long. Gebh. Boecl. *diligeret*. Ita etiam Heusingeriana, invito editore. Ed. Corn. *dilegeret*. Pro *praeoptaretque* Ed. princ. a. 1470. et Long. *peroptaretque*. Tum *generosarum* etiam Gu. ed. Gebhard. Boecler. sed Utraque princ. Corn. Arg. Long. Lamb. Schott. *generosam*.]

Filiam] Atticam, quam *ὑποκοριστικῶς Atticulam* Cicero vocat 6. *epist.* 5. *extrema*. De affectu in eam Attici Lib. 7. ep. 2. et 5, 19. *Heidmannus*.

Non est enim cel.] Sic liber Schotti. Alii, *non enim est cel.* Bosius. [Ms. Gif. Gu. Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Brix. Bosianam lectionem confirmant. Sed ed. princ. anni 1470. Paris. Long. *non enim est cel.*]

Triumvir reipublicae constituendae] Sic prior legendum esse conjecit juvenis eruditiss. *Cl. Puteanus*: quam conjecturam suam cum ad me retulisset, ita approbavi, atque adeo arripui, ut non dubitarim continuo receptam scripturam, ut corruptam, damnare. (p. 736.) Natum autem mendum est ex antiqua scriptura, quae talis erat, *M. Antonius III. vir R. P. C. Cujus gratia, etc.* id est, *M. Antonius triumvir rei-*

umvir reipublicae constituendae, cujus gratia quum augere possessiones posset suas, tantum abfuit a cupiditate pecuniae, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. Quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit. 3
Nam quum L. Saufeji, equitis Romani, aequalis sui, qui complures annos, studio ductus philosophiae, Athe-

publ. constituendae, cujus gratia etc. Putavit scilicet scriptor aliquis librarius, litteram *C* esse inanem et supervacaneam, atque idcirco eam in describendo vel sciens omisit, vel propterea, quod vox proxime sequens ab eadem littera initium capit, imprudens praetermisit. *Lambinus.* Scriptum exstat in veteribus libris tam editis quam Mss. *Triumvir Reip. C.* hoc est, *constituendae,* quam Manutii lectionem praeter loca a Lambino adducta valde confirmat Andr. Dom. Floc. lib. 2. *de potest. Rom.* cap. 22. ubi inter alia haec adfert: *Igitur Tyrannidem praetextu pio magistratus palliare pergentes* (Caesarem, Lepidum et Antonium subaudi) *sese Triumviros Reip. constituendae appellavere, quorum nutu et auspiciis omnis Resp. niteretur.* Vide Val. Prob. in T. R. C. *Ernstius.* Leidensi et Vossianis A. C. abest *constituendae. Constituendae* retinendum. Vim verbi docet Appian. Al. Lib. IV. B. Civ. p. 957. cum novum hunc Magistratum a Publio Titio tribuno Plebis introductum comparat cum Lacedaemoniorum ἁρμοσταῖς. et pag. 958. M. Lepidus, M. Antonius, Octavius Caesar dicuntur, οἱ χειροτονηθέντες ἁρμόσαι, καὶ διορθῶσαι τὰ κοινά. Unde Hortensia his objicit pag. 980. ὑμεῖς δὲ φατὲ καὶ καθίστασθαι τὴν πολιτείαν. [Etiam a Leid. 1. Gu. omnibusque ante Lamb. excusis *constituendae* abest.]

Tantum abfuit] *Afuit,* multo et concinnius, et venustius, praeferebant membranae. *Schottus.* Ms. Medic. 2. *tam abfuit.* sed *tam* pro *tantum* rarissime legitur. *Ernstius.* Omnes mei *tantum.* Voss. A. et Leid. *afuit.* Perpensis, quae Bosius egregie disputat de *afuit* et *abfuit* ad Agesil. cap. 5. §. 2. nihil muto, licet in not. post. h. l. et ad Conon. cap. 1. §. 2. in Oudendorpii et eorum, quos ille vir clarissimus est secutus, fuerim sententia. Utrumque latine dici, quis negaverit? Pro *deprecandis* male Leid. m. *precandis. Deprecari* est depellere. Consule Burmannum ad Quinctilian. Lib. 3. Instit. Orat. c. 6. p. 240. et Ruhnken. ad Rutilium Lupum Lib. 1. pag. 29. [Gu. et ante Lamb. edd. *abfuit.* Vid. Goerenz. ad Cic. Acad. 2, 1. pag. 9. Pro *tantum* Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Brix. *tamen.*]

Sub ipsa proscriptione] Sic ed. Rom. Col. Grut. aliaeque. Pro quo Lambinus, opinor, reposuit, *sub ipsam proscriptionem.* quod alii retinuere. Atqui utuntur altera ratione etiam optimi scriptores. vide Indicem. *Bosius.* Leid. m. *sub illa proscriptione.* Sed Voss. A. C. *sub ipsa proscriptione.* Cortius ad Cicer. 1. fam. Ep. 9. num. 1. citat *sub ipsam proscriptionem.* Sed sequamur plurimorum codicum fidem. Consule Perizonium ad Sanctii Minervam Lib. 4. c. 6.

nis habitabat, habebatque in Italia pretiosas possessiones, triumviri bona vendidissent consuetudine ea, qua tum res gerebantur, Attici labore atque industria factum est, ut eodem nuntio Saufejus fieret certior,
4 se patrimonium amisisse et recuperasse. Idem L. Ju-

num. 6. et Oudendorp. ad Frontinum Lib. 1. Strateg. cap. 5. num. 31. et ad Lib. 3. cap. 9. n. 3. [Gu. editique ante Lamb. omnes, ut in textu legitur. Sed Lamb. Schott. Boecl. *sub ipsam proscriptionem*. Optime Heusingerus: Nulla Lambino mutandi ratio fuit. Grammatici enim *sub proscriptionem* dicere jubent, quum illa instat quidem, sed nondum coepit; *sub proscriptione*, quando eadem jam exercetur. V. ipsum Lambinum ad Horat. Od. 1, 9, 19. Epist. 1, 16, 22. Quamquam hoc discrimen minus constanter servare scriptores, ad Liv. 2, 55. princ. monuit Drakenb. Haec *Heusingerus*.]

Qui cum eo complures annos st. d. Phil. habitabat] Vulgarem, *qui complures a. st. d. Ph. habitabat*, et prisca lectio confirmat. Levi tamen commutatione tentabam, *quicum plures annos st. d. Ph. habitarat*, ut *cum eo* addere nihil sit necesse. Lambin. *Athenis habitabat* audaci (p. 737) conjectura adjecit. *Schott*. Edit. Rom. *qui cum pl. a. st. d. Ph. habitabat*. Ut nos edidimus, emendavit *Ursinus*: sequutique *Gothofredus* et *Gruterus*. Neque melius quid nunc occurrit. Illa *cum eo* facile excidere potuere ob sequens *complures*. Vulgatae nullus inest sensus. Schotto et ed. Rom. adversatur, quod statim sequitur *habebatque*. Bosius. Bosianam adhuc sententiam sequor. [Gu. Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Brix. *qui complures annos st. d. philosophiae habitabat*. Altera princ. a. 1470. Paris. et Long. *qui cum plures annos st. d. philosophiae habitabat*. Sed edit. Corn. Arg. Lamb. Schott. Boecl. *qui complures annos studio ductus philosophiae Athenis habitabat*, quod unice verum esse, vel quae sequuntur verba: *habebatque in Italia pretiosas possessiones*, declarant. Eandem lectionem Jac. Frid. Heusingerus probat in *Fragmentis Corn. Nep. Guelpherb*. pag. 124. sq. nosque eam in textum restituere non dubitavimus.]

Ductus Philosophiae] Ejus Philosophiae, cujus Epicurus auctor fuit, in qua haeresi Atticus quoque fuit: Manutius ad h. l. et *ad Epist.* 19. *lib.* 5. *ad Attic*. notat, quem errorem etiam Schottus erravit. Ceterum miror, doctissimum virum levibus de caussis Atticum istius sectae asseclam arguere, neque falsum illud consequens animadvertisse. *Epicurei, uti ait, sua tantum curabant*. Atticus vero sua tantum non curabat, ut ex tota ipsius vita videre est. Ergo fuit Epicureus. Si conclusio semper, auctore Aristotele 1. *Analyt*. 1. cap. 7. imitari ac sequi debet partem debiliorem, ego concludam, Atticum nullo modo Epicureum fuisse. Verba Ciceronis, quae Manutius pro sua sententia citat, quamquam κριτικὴν nullam mihi sumo, longe aliam patiuntur explicationem, quibus velim addas ejusdem *Epist*. 1. *lib*. 13. *ad Fam*. et negotium erit expeditum. Et *lib*. 1. *de fin*. ubi omnem doctrinam Epicureis

lium Calidum, quem post Lucretii Catullique mortem multo elegantissimum poëtam nostram tulisse aetatem vere videor posse contendere, neque minus virum bonum optimisque artibus eruditum, post proscriptionem equitum propter magnas ejus Africanas pos-

adimit, Atticum vero in citata Epistola hominem omni liberali doctrina politissimum vocat. *Ernstius. Philosophiae Athenis* absunt Vossiano A. nec in Cod. C. *Athenis* legitur.

In Italia possessiones] Voss. C. *in Italiam possessiones.* ut in Eumene cap. 2. §. 2. Schottus scripsisse Nepotem putabat *in hostium erat potestatem.* de quo loquendi modo Burmannus ad Quinctilian. Lib 6. Inst. Orat. cap. 2. pag. 523. *Et in Italiam* potest explicari per *intra Italiam.* Vide Oudendorp. ad Frontin. Lib. 1. strateg. cap. 3. num. 6. *Possessiones* vocantur agri, fundi, villae, praedia, aliaeque res immobiles. vide Festum, Ciceron. 2. de Lege Agrar. c. 21. et Dukerum de Jurisc. Veter. Latinitate pag. 87.

Consuetudine] Vide Ind. Mox ed. Rom. et pleraeque aliae, *factum est:* atque sic rescribendum. *Bosius.* Vide ad Aristid. 3, 3. Nam mei non agnoscunt verbum *est.* [Gu. omnesque ante Boecler. edd. cum Tzschuk. et Harles. *factum est, ut.* In Boecleri edit. verbum *est* operarum incuria excidit, quem errorem cum Bosio Heusingerus quoque et Staverius propagarunt.]

Saufejus fieret certior] *Saufeus* in membranis recte; sed *fieret clarior* non recte, ut non usquequaque iis fidendum sit. Saufejus Epicureae sectae Philosophus, in qua haeresi fuit et Atticus, *lib.* 4. *epist.* 6. et *lib.* 5. *epist.* 19. et *epist.* 1. *lib.* 7. Et *lib.* 13. *ad Famil. epist.* 1. Schottus. In Ms. Cod. Medic. 2. legitur: *Saufejus fieret clarior.* Verum nullo sensu. *Ernstius.* Discipulum Epicureorum fuisse Atticum, etiam ex Lib. 1. *de finib.* cap. 5. et 1. *de legib.* 7. apparet. Negat tamen Epicureum fuisse Ernstius. Vide, et judica, qui potes. *Bosius.* Paullo ante pro *tum res gerebantur* Leid. m. *tum gerebantur.* Pro *Saufejus* Leid. m. *Saufrius.* et supra pro *Saufeji, Saufrio.* Pro *certior* Leid. et Voss. A. C. *clarior.* sed in Vossiani prioris margine notatum erat, *al. certior.* [Pro *Saufejus* Ed. Corn. Arg. *Saufeus*, et supra pro *Saufeji* eaedem cum antiqua, teste Harlesio, Brix. et Long. *Saufei:* Tum *clarior* etiam Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Corn. Brix. sed altera princ. a. 1470. Paris. cum vulgg. et Gu. *certior.*]

(p. 738.) *L. Julium Calidum.*] Sic edidere Gruterus ac Gebhardus. recte. Vulgo, etiam in Mss. Gif. et Schotti, *Calidium* legitur: melius, judicio Schotti, qui et *in Electis* idcirco *Calidius* cognomen Juliae gentis fecit. Atque sic et *Vossius* hunc nostrum vocat *lib. de poëtis Latinis* cap. 2. Rectius *Barthius*, qui adversar. 37, 8. *Calidum* dixit. Nempe *Calidius* gentis Romanae nomen est, aeque ac *Julius.* Atqui ut unus homo duo haberet nomina gentilicia, non est ex more aevi Pomponiani. *Calidus* autem, etsi non memini

sessiones in proscriptorum numerum a P. Volumnio, praefecto fabrum Antonii, absentem relatum, expedivit. Quod in praesenti utrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuit judicare, quod in eorum periculis non secus absentes quam praesentes amicos Attico esse curae cognitum est.

alibi legere, potuit Juliorum cognomen esse, ut *Thermus*, quod idem significat, Minuciorum fuit. Nisi quis malit legi *Calidianum*; aut *Callicum*: quod posterius *Q. Julii* cujusdam cognomen est in veteri saxo Rom. apud *Gruterum* pag. 731. 6. Apud quem et *L. Julium Karicum* invenio pag. 1069, 3. sed id cognomen longius a *Calidio* abit. *Bosius.* Omnes mei *Calidium. Calidum* praefert Perizonius in Epist. 23. ad N. Heinsium prope finem. [Gu. ut editum est. Ed princ. s. a. Corn. Arg. Long. Lamb. Schott. Boecl. *L. Julium Calidium.* Ed. princ. a. 1470. *Batium Iulium Calidum.*]

Quem post Lucretii] Judicium Ciceronis de Lucretio examinat, et Nepotis laudat C. Barthius L. 38. *advers.* cap. 7. Vixit hoc aevo et C. Calvus, cujus et Catulli in C. Julium Caesarem mordaces versus Suetonius citat in *ejus vita* cap. 49. et 73. *Ernstius.*

Catullique] Leid. *Catulique.*

Post proscript. equitum] Ms. Gif. *quem post p. e.* Repetitum videtur e superioribus. *Bosius.* Leid. *quem post proscriptiones.* Voss. C. *quem post perscriptionem.* Pro *numerum a. P. Vol.* Leid. *numerum P. Vol.* pro *utrum ei lab.* idem *utrum lab.* [Etiam Gu. Ed. Corn. Arg. *quem post proscr.* Sed, omissa voce *post*, ed. princ. s. a. antiq. *quem proscriptionem*, Jens. a. 1478. *quam proscr.* Ed. princ. a. 1470. et Paris. vulgatam lectionem tuentur. Mox edit. Corn. *a* ante *P. Volumnio*, princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. verbum *relatum* omittunt.]

Quod in praesenti utrum ei] In Parisiensi exemplari legitur *quod impetratum ei.* Hoc Heusingero ita placuit, ut in textum receperit. Non habet me consentientem. *In praesenti* potest referri ad tempus proscriptionis. Praeterea, etsi jam illa nova lectio valeat, et sit admittenda, ei tamen ad Atticum pertinere opinor, vel facile abesse posse. (p. 739.) [Ed. princ. s. a. Jens. a. 1478. et Brix. *Quod impetratum ei.* Ed. antiqua, Titzio teste: *Quod impretratim ei.* Reliquae cum Gu. ut in textu leguntur. Ceterum recte Bremius monet, pronomen *eorum*, quod alias ad praecedens nomen referri solet, h. l. ad nomen, quod subsequitur, (*amicos*) referendum esse. Tzschukius, *Eorum*, inquit, *respicit antea commemoratos, a quorum exemplis ad omnes omnino amicos argumentando progreditur.* Sed hoc vereor ut nimis durum sit.]

CAP. XIII.

Neque vero minus ille vir bonus paterfamilias ha- 1
bitus est, quam civis. Nam quum esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax, minus aedificator. Neque tamen non in primis bene habitavit, omnibusque optimis rebus usus est. Nam domum habuit in colle 2
Quirinali Tamphilanam, ab avunculo hereditate reli-

Neque vero minus ille vir] V. lib. *Neque vere ille vir*; et afuit *minus* ab utroque scripto, nostro, et Gifanii. sitque concise dictum, ut *solum*, *tantum*, vel id genus aliud exaudiatur: vel ea forma, qua *non modo* pro *non modo non* saepe *M. Tullius*, et *Tibullus*. Legendus *M. Antonius Muretus Variarum lectionum* Lib. 10. cap. 7. *Schottus*. Sed nescio, an alibi hujuscemodi ellipseos exemplum reperiatur. Potius, si expungendum est τὸ *minus*, legerim, *Aeque vero ille vir etc.* Adfines figura A et N facile permutari potuere. *Bosius*. *Minus* abest etiam Leidensi et Vossiano A. Verbum *est* post *habitus* non legitur in Leid. [*Minus* abest etiam Gu. et ed. princ. a. 1470. Contra ed. princ. s. a. *vero* omittit.]

Emax] Catonis est praeceptum, magis vendacem quam emacem oportere esse agricolam et patrem familias. Plinius l. 18. c. 5. Et *Cicero Paradox*. 6, 3. *Non esse emacem*, *vectigal est*. Schottus. Barthius Lib. 35. cap. 9. putat praeter Nepotem et Ovid. neminem dixisse *emax*. Sed viro Doctissimo in mentem non venit locus Cic. in Paradoxis. *Ernstius*. Pro *illo* Voss. A. *ille*.

Minus aedificator] Columella 1, 4. *Eleganter agricola aedificet*, *nec sit tamen aedificator*. Buchner.

Domum habuit in colle Quirinali] *In valle* scriptus liber. *P. Victor* in VI. regione statim post templum Quirini collocat *aedes Attici*: et *Cic*. 1. *de legib.* idemque juxta *Salutis aedes*, L. 4. epist. 1. Et Lib. 12. epist. 45. vicinum Caesarem vocat: cujus statua in Quirini templo posita; *Dion*. Lib. 43. quo in loco aedes Salutis, *Salutis augurium* dicta. *Schottus*. *In valle* erat etiam in utroque Medicaeo. De quo amplius cogitent, quibus loca ipsa inspiciendi facultas est. *Bosius*. Voss. A. C. *valle*, sed in prioris codicis marg. notatum erat *al. colle*. De Attici domo Athenis et Romae Cicero egit. v. Meurs. Lib. 11. Athen. Att. cap. 4. et Turneb. ad Ciceronis locum pag. 256. [Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Corn. Brix. *Valle*. Sed etiam ed. princ. a. 1470. Arg. et Paris. cum Gu. *colle*.]

(p.740.) *Tamphilanam*] *Tamphilianam*, quinque syllabis scriptam vidi, vidit et *Manutius*, qui *Caecilianam* a glossa esse putat; quam *Tamphilanam*

[illegible] non aedificio, sed silva con-[illegible] tectum, antiquitus constitutum, [illegible] sumtus habebat; in quo nihil [illegible] si quid vetustate coactus est. Usus [illegible] utilitate judicandum est, optima; si [illegible] mediocri. Namque in ea erant pueri lit-

[illegible] Romano, [illegible] nam *Pam*-[illegible] in vulg. legi-[illegible] in pomeriis [illegible] visa audi-[illegible] *Schottus*. Et ta-[illegible] auctor libri Ita-[illegible] *di Roma an*-[illegible], pag. 90. ubi et [illegible] illius exhibet, [illegible] vocatam fuisse scri-[illegible] in Antiquario ig-[illegible] *Ernstius* praeferebat [illegible]; quod in Ms. suo [illegible] reperisset. Verum [illegible] a mala manu est [illegible], qui, quoniam Caecilii [illegible] *Caecilianam* dicendam [illegible]. Potior nobis reliquorum [illegible] consensus est, qui, et-[illegible] corrupti et inter se discrepan-[illegible], (legunt enim *Tamphilia*-[illegible] *Tamphiliam*, *Pamphilia*-[illegible]) tamen omnes favent *Tam*-[illegible], adversantur *Caecilia*-[illegible]. Suspicabar aliquando, Ne-[illegible] scripsisse *Caecilii Tam*-[illegible]; indeque natam varie-[illegible]. Sed nunc haud placet. *Bo*-[illegible]. In Medic. I. est *Tamphi*-[illegible], in II. vero *Tamphilia*-[illegible]. Ernstius. Leid. m. et Voss. [illegible] *Tamphilianam*. C. *Tamphi*-[illegible]. [Ms. Gif. Gu. Ed princ. a. 1470. antiq. Jens. a. 1478. Brix. *Tamphilianam*. Ed. Corn. Arg. Paris. Long. *Pamphilianam*. Manut. *Caecilianam*. Lambin. Schott. Boecl. ut editum est.]

Silva constabat] Hinc proprius vocis *amoenitatis* usus adparet, et qualia loca dicantur amoena. v. Burm. de Vectig. P. R. cap. IV. pag. 47.

Antiquitus] In Ms. Cod. Medic. I. claris quidem litteris scriptum est *tectum antiquitatis*. Sed corrupte, ut ego quidem existimo. *Ernstius*. Voss. C. *antiquis*.

Plus salis quam sumtus] Hoc est, tecti architectura plus artis, venustatis et elegantiae, quam sumtus, habebat. Sal enim condimentum omnium. Refertur ad lepores dicendi. Cat. de carminibus:

Qui tum denique habent salem
ac leporem.

Et Martialis Lib. 6. Epigr. 44.

Festive credis te, Calliodore, jocari,
Et solum multo permaduisse sale.

Vives ibidem interpretatur de gratia ac venustate aedium, quae per salem plerumque significatur. *Schottus*. Vide tamen Indicem. *Bosius*. [Et supra ad 18, 7, 3.]

Nisi si quid vet. co. est.] Sic edidere *Lambinus*, *Gruterus*, alii. Ab aliis *si* abest. Ed. Rom. et Col. *nisi si quidem*. Bosius. Omnes mei *nisi si*. v. Duker. ad Flor. 4, 7, 15. Mox *usus est fam. s. u. j. e.* absunt a meo Leidensi. [Gu. Ed. princ. s. a. Lamb. Schott. *nisi si quid*. Ed. princ. a. 1470. et Long. *nisi si quidem*. Boecl. *nisi quid*.]

teratissimi, anagnostae optimi, et plurimi librarii, ut ne pedisequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchre facere posset; pari modo artifices ceteri, quos cultus domesticus desiderat, apprime boni. Neque tamen horum quemquam, nisi domi natum 4
domique factum habuit, quod est signum non solum

Pueri litteratissimi] Per Pueros litteratissimos Josephus Antonius Gonsalus *Comment. in Petron.* pag. 30. intelligit *librarios.* Non satis recte. Nam, si litteratiſſimi pueri librarios significent, Auctor hic contra morem suum per tautologiam, quae Philoni lib. *περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου* insigne orationis vitium dicitur, idem fruſtra repetit, quando sequitur *et* (p. 741.) *plurimi librarii.* Sciendum igitur eſt, Nepotem prius in genere Attici servos describere, fuisse nimirum omnes non tantum mediocriter doctos, sed litteratissimos, quosdam *anagnostas*, plurimos *librarios*, ita ut infimus etiam ejus servorum, nempe pedisequus, necessitate id exigente, munera illa obire potuerit. Litterati autem olim erant iidem, qui Graeca voce Grammatici hodie vocantur. *Grammatica Graece*, ait Auguſtinus, *Latine litteratura nominatur*, lib. 2. De Musica. et L. 2. de ord. *Ernstius.* Librarios non designari, recte monuit *Ernstius. Pignorius comment. de servis* pag. 116. videndum ait, an respexerit *Nepos* Grammaticos, quos ipse alibi, et Meſſala Corvinus, apud *Sueton. de illustr. Grammaticis*, appellent *litteratos* et *litteratores.* quo et *Ernstius* videtur inclinare. Sed melius eſt, ut litteris imbutos simpliciter intelligamus: quales erant, de quibus *Cicero pro Sex. Roscio* cap. 41. quorum litteris et urbanitate Chrysogonus videri poterat duci. Eodem sensu de Zosimo liberto suo Plinius 5. epiſt. 9. *Est homo probus, officiosus, litteratus: et ars quidem ejus, et quasi inscriptio, comoedus.* Bosius. vide not. poſt. Cato major habuit servum nomine Chilonem, qui vocatur *γραμματιστής, πολλοὺς διδάσκων παῖδας.* v. Plut. Cat. Maj. pag. 348.

Anagnostae optimi] Habebat et Plinius major, qui super coenam legebat librum, et quidem cursim. Ad latus vero notarius cum libro et pugillaribus. *Plinius* sororis ejus F. Lib. 3. epiſt. 5. Infra cap. 14, 1. *Nemo in convivio ejus aliud ἀκρόαμα audivit, quam anagnosten.* ubi corrupte scriptum erat *agonasten* in libro, cetera bonae fidei. *Schottus.* Ἀναγνῶσται apud Chriſtianos duum erant generum, privati, de quibus hic Nepos quoque loquitur, qui olim erant servi: de quibus vide Meursii cap. 3. Auctar. Philolog. et publici, qui sacras literas e suggeſto in Ecclesia recitabant. *Can. per lectis* 1. *Distinct.* 25. Quo munere aliquando functum esse in Ecclesia Julianum Imperatorem Theodoretus scribit Lib. 3. *Hist.* Ernſtius. Gronovium vide ad A. Gellium Lib. 1. N. A. cap. 22. num. 14.

Plurimi librarii] Tres nominat Cicero Lib. 13. epiſt. 44. *Pharnacem*, *Antaeum*, et *Salvium*, Amanuenses et anagnoſtas hos colligere licuit. A ſtudiis et ab epiſtolis *Alexium* nominat Lib.

continentiae, sed etiam diligentiae. Nam et non intemperanter concupiscere, quod a plurimis videas, continentis debet duci, et potius diligentia, quam pretio.

5. epist. 20. et Lib. 16. epist. 15. *Athamam et Alexium* amanuenses, Lib. 12. epist. 11. et alterum, epist. 2. Lib. 7. *Antiochum* et *Thallumetum* litteratos nominat, L. 13. epist. 33. et L. 5. epist. 12. De *Eutychide*, quem manu misit, epist. 15. Lib. 4. De *Nicanore* Lib. 5. epist. 3. et Lib. 6. epist. 2. *Schottus.*

Utrumque horum] *Utrum horum* V. lib. et mox *adprime*, et *desyderat* per *y* scribebat. Corrupte vero post *non imperanter*, pro *non intemperanter*. Schottus. Ms. meus legit: *Nam et non imperative.* Pro quo in utroque Medic. Ms. corrupte legitur: *imperanter. Imperative* autem *concupiscere* est, vi et cum impetu concupiscere, et non desinere, donec concupitum adipiscamur. *Ernstius. Imperanter* et uterque Medicaeus habuit. Ernstianus *imperative*, quod aeque corruptum puto; etsi domino illius placuisse video. *Bosius.* Voss. C. *utrum horum:* et *imperanter* pro *intemperanter.* [Gu. et ante Lamb. edd. vitiose *pedissequus.* V. ad num. 5. Pro *utrumque horum*, quod et in Gu. Ed. princ. a. 1470. Corn. Arg. Paris. Long. Lamb. Schott. et Boecl. legitur, Ed. princ. s. a. antiq. et Jens. a. 1478. *utrum horum.* Ad verba *utrumque horum* ex sensu praecedentium per Synesin *legere* et *describere* arcessendum esse, Tzschuckius monet. Tum Gu. etiam vitiose: *imperanter.*]

Quos cultus dom. desiderat] Ms. Cod. Medic. 2. *desiderabat.* Ernstius. [Jens. a. 1478. *desiderare*, unde divinandum foret: *desideraret.* Vulgatum praefero. *Titzius.*]

Nisi domi natum domique factum] (p. 742.) Id est in familia ejus sive e famulis, quos domi alebat, genitum, et in domo ejus educatum atque institutum, nec aliunde quaesitum: quo referri possunt, quae de proverbialibus locutionibus *domi nasci, alere, habere* etc. notat Burman. ad Petron. Satyric. cap. 38. vel in urbe patria, ut in Milt. cap. 4. *Domi creant decem Praetores.* vide P. Manutium ad Ciceronem Lib. 7. ad Fam. Ep. 6. pag. 314. et J. Perizon. ad Sanctii Minervam Lib. 4. cap. 4. num. 128. sed priorem sententiam amplector.

Et potius diligentia] Tò *potius* afuit ab optimis illis membranis: quam germanam *Nepotis* lectionem esse jurare liquet. *potius* enim, ut Graeci *μᾶλλον* eleganter exaudiebant. Quae res *Dion. Lambinum* turbavit, ut *in Datame* Corn. Nepotis locum glossemate de suo foedaret, quod et se fecisse gloriatur. *Schottus.* Vide not. ad 14, 8, 1. *Bosius.* [*Potius* abest etiam ab edit. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. et Brix. sed est in Gu. Edit. princ. anni 1470. Corn. Arg. Paris. Long. Lamb. Schott. et Boecl. Recte igitur uncos, a Bosio appositos, cum Heusingero alii removerunt. Pro *a plurimis*, quod etiam in Ms. Schott. Gu. et edit. princ. s. a. est, altera princ. a. 1470. Manut. et Long. *a pluribus.*]

Elegans, non magnificus] *Elegans homo*, ad aetatem Catonis, non in laude, sed vitio,

tio parare, non mediocris est industriae. Elegans, non magnificus, splendidus, non sumtuosus, omni diligentia munditiam, non affluentiam affectabat. Supellex modica, non multa, ut in neutram partem con-

ponebatur. Sic enim ille, lib. de saeculi sui moribus: *Avaritiam omnia vitia habere putabant: sumtuosus, cupidus; elegans, vitiosus; irritus qui habebatur, is laudabatur.* Ubi *Elegans*, qui nimis laeto amoenoque cultu victuque esset. Post in laudem vertit, ut hoc ipso loco. Lege *A. Gellium* Lib. 10. *Noct. Attic.* c. 2. et, si vacat, scriptorem inelegantem et ferreum, *Jo. Bapt. Pium Annotat. posterior.* cap. 8. *Schottus.* Vocem *elegans* inlustravit Burmannus ad Phaedrum Lib. 2. fab. 2. vs. 4. et de voce *magnificus* egit Broukhusius ad Tibullum 2, 6, 11.

Omni diligentia] Gif. *omnique.* An fuit, *omni quidem diligentia?* Bosius. [In cod. Gif. *omnisque* est, non: *omnique.* Reliqui, scripti editique, receptam lectionem confirmant.]

Non affluentem] Conjeceram leg. *affluentiam*, cum post opinionem meam a veteri libro et *Lambino* confirmari gavisus sum. Sup. paullo *a plurimis* scriptum vidi. *Schottus.* Nemo non videt, qui priora cum sequentibus his confert, melius legi in Ms. nostro et duobus Med. codd. et Schoppii libro *munditiam, non affluentiam.* Ernst. *Munditiam, non affluentiam*, etiam e suis codd. legunt *Schoppius* et *Ernstius.* nec aliter laudat *Gronovius ad Livium* 4, 13. eamque lectionem adserere conatus est *Barthius adversar.* 145, 41. Et sane videri possit, ut *eleganti magnificus, splendido sumtuosus*, sic *munditiei*; seu *munditiae*, *affluentia* opponi. Verum cum in aliis codicibus, et ed. Rom. Col. aliisque legatur *affluentem*, nil mutandum censeo. Neque enim id a librariis profectum possum credere. Alterum autem illud haud dubie gemina, quae in praecedentibus est, oppositio peperit. *Bosius.* Leid. m. *affluentes.* Voss. C. *affluentiam.* Quam lectionem Heusingerus in textum recepit. Bosius *affluentem* praetulit. Non male. nam *mundities* notat splendorem et nitorem, qui non tam adposito ornatu, quam operâ et purgatione, conciliatur. v. Perizon. ad Sanctii Min. Lib. IV. cap. 15. pag. 806, 807. sed Nepos addit *non affluentem*, hoc est, non abundantem, vel non ni- (p. 743.) miam, muliere quippe luxuriosa, quam viro gravi, digniorem. [Gu. Utraque princ. *munditiam* (Gu. *mundiciam*), *non affluentiam aff.* quod cum editore Patavino Titzioque restituimus. Ed. Rom. Venet. a. 1499. Long. Lamb. Schott. *munditiam non affluentem aff.* Boecler. Bos. Staver. *munditiem non affluentem aff.* Ed. Heus. et pleraeque recentiores: *munditiem, non affluentiam aff.* *Munditiem* quod primum a Boeclero editum est, neque in codd. neque in libris ante eum excusis legitur.]

Affectabat] *Ernstius* e libro suo producit *allectabat*, additque eadem significatione uti hac voce Columellam 2, 3. Columellae quidem haec sunt de bovibus: *Cibum cum absumserint, ad aquam duci oportet,*

6 spici posset. Nec praeteribo, quamquam nonnullis leve visum iri putem: quum inprimis lautus esset

sibiloque adlectari, quo libentius bibant. Quae quomodo huic loco congruant, perspicere nequeo. Quomodo enim *allectavit munditiem* Atticus? Quare nihil muto. *Bosius.* Omnes mei [cum Gu. Utraque princ. ceterisque edd.] *affectabat*, quod verbum illustrat Cortius ad Sallust. Jug. cap. 66. num. 1.

Ut in neutram partem conspici p.] Vel deest hic aliquid, ut integra sit scriptura, si ita scriptum sit, *ut in neutram partem nimius consp. posset*; aut, *ut in neutram partem propensus consp. posset*: aut aliquo alio tali modo: vel verbum, *conspici*, mendosum est: et pro eo, *propendere*, seu aliquid aliud tale reponendum, vel hoc totum, *ut in neutram partem conspici posset*, aliunde profectum et alienum est, non a *Nepote* scriptum. Judicet solers et acutus lector, *Lambinus.* Lambinus sincera haec non esse existimat. Equidem expungere aut oblitterare non sum ausus, quod et in Gifanii libro scripta compareant. *Sim. Bosius*, vir doctiss. exponebat, *ut neque modica conspici posset, neque multa, sed mediocris.* Ego vero in m. s. sic reperi: *Supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset:* qua interpunctione video facilem locum: ut mediocris supellex fuerit, neque plus aequo, neque minus quam oporteret: ut *multa*, et ad exsuperantiam, et ad defectum pertineat: sed haec conjectura duntaxat mea. *Schottus.* Sensum omnes facile conjicimus; an vero haec verba exprimendo illi sensui, amplius deliberandum est. Sane illud *multa* ad defectum quoque trahi posse, nunquam mihi persuaderi siverim. Jam quomodo illud *conspici*, nude positum, quadrabit? *conspici* enim et *conspicuum* dicimus, quod magnificum est et eminet, non quod deficit. Igitur potius cum *Lambino* credam non esse sincerum h. locum. *Boeclerus.* Torquent sese heic eruditi. Scribo, *modica, non inculta. Incultam* intelligo sordidam, ipsoque horrore et squalore conspicuam, ut differentem a munditie vulgari. Quo horrore tum non pauci adfectabant famam, quod aliunde vel ex *Seneca* est notum. *Schefferus.* In ea pauca ad ornatum, plura ad usum erant. Gallus Asinius apud Tacitum Annal. 2, 33, 4. *Neque in familia et argento, quaeque ad usum parentur, nimium aliquid aut modicum, nisi ex fortuna possidentis.* Loccenius. Longolius, Gothofredus, Gruterus, alii edidere, *supellex non modica, non multa.* quae lectio plana est, sed vercor, ne reclament libri veteres. Sane Rom. vetustissima priore loco copulam non agnoscit, quamquam et facile potuit expungi, quod videretur, ut in superioribus, sic et hoc loco e duobus oppositis (ut Dialectici vocant) removeri prius, admitti sive poni posterius. Quae res et elegantissimum *Gronovium* induxit, ut, sicut olim *ad Livii* 22, 24. ita postremo *ad* 4, 13. eam, quam nos retinuimus, lectionem tueretur. Omnes enim antitheses ita esse conceptas, ut, quid fuerit, adfirmet, quid non fuerit, neget. *Elegans, non magnificus; splendidus, non sumtuosus; affectans munditiem, non affluentiam:* sic etiam *supellex* ei *modica, non multa*, h. e. modo, non copia, aestimanda; instrumentum modice, non abun-

eques Rom. et non parum liberaliter domum suam omnium ordinum homines invitaret, [scimus,] non am-

danter, sufficiens, ut in neutram partem notari posset, neque sordium, quia aderat modus, neque luxus, quia aberat superfluum. Huic sensui verba satis esse exprimendo; neque aut *τὸ multa* ad defectum referendum, aut aliam negationem adjiciendam. *Multum* enim interdum esse *nimium*; ut apud Petronium, *Multa loquor*; apud Plautum Menaechm. 2, 2. *homo multus* pro satageo; apud Afranium, Nonio laudante, *multa et molesta* mulier. Denique *conspici* tam egestatem, quam opes, dici. Ut apud Ovidium Tristium (p. 744.) 2, 113, 114. domus *neque divitiis, nec paupertate notanda; Unde sit in neutrum conspiciendus eques:* (cum quo loco hunc Nepotis etiam nobiliss. *Heinsius* comparabat:) et apud Sueton. Claudio c. 4. *quod conspici et derideri possit:* denique apud Livium 34, 4. *quod unaquaeque matronarum vereatur, aequato omnium cultu, ne in se conspiciatur.* Haec ille pro recepta lectione. Quam et locus Taciti, ab ampliss. *Loccenio* laudatus, egregie tuetur. Pari fere ratione Horatius 2. Satyr. 2, 66. *in neutram partem cultus miserum* dixit, qui inter luxuriae pompam atque avaritiae sordes media incedit via, ut recte *Torrentius* interpretatur. *Bos.* Edideram Bosium secutus *suppellex*, quum debuissem edere *supellex*, quod per unum *p* videtur scribendum. nam *su* in *supellex* breve est, ut praeter alios monstrat Propertius Lib. IV. El. VIII. vs. 37. *vitrique aestiva supellex.* Saepe quidem in codicibus *suppellex* scribitur, sed hi metrum non curare solent. Sic multi codices semper scribunt *pedissequus*, licet *pedisequus* sit scribendum. Sic quoque Codices Latini, et quidem optimi, scribunt *Parnasus*, quamvis Graece per duplex *s* scribatur. v. Broukh. ad Propert. Lib. II. El. XXIII. vs. 13. Et Graeca scriptura sine dubio I. Fr. Gronovium induxerit, ut in Livio ediderit *Parnassi*, quamquam Drakenburgius ad L. XLII. cap. 16. restituerit a Broukhusio et aliis receptam orthographiam. Heusingerus semper *causa* per simplex *s* scribit, licet Burmannus et alii per duplex *ss* scribendum monstraverint. [Gu. Edit. princ. a. 1470. Rom. Venet. a. 1499. Lamb. Schott. Boecl. *Supellex modica, non multa.* Sed ed. princ. s. a. Long. et Gebh. *Supellex non modica, non multa*, quod Tzschuckius unice probat, cujus haec ad locum nostrum adnotatio est: *In neutram partem aliquid conspici* dicitur, ubi incerta inter duas res fluctuatur sententia, ut, in utra consistat, ignoret aut dubitet. Illustrat hoc in primis clarissimus locus Ovidii Trist. 2, 113. sq. (Domus) *neque divitiis, nec paupertate notanda, Unde sit in neutrum conspiciendus eques,* i. e. ut nec dives, nec pauper haberi appellarique possit. Et sic est explicatio per consecutionem, in qua alterutrum removetur, medium s. tertium ponitur. Quod si huc accommodes, diversa videtur obversari ratio. Non enim utrumque vel ponitur, vel tollitur, sed alterutrum, et tum sensus esse debet: Supellex fuit, quam modicam, nec tamen multam diceres. Languide! Postulat vero vox *neuter*, ut utrumque removeatur. Quod Bosius aliique volunt esse supellectilem, quae nec ad sordes, nec ad luxum deflectat, sumtum id est, non datum. Librarii sine dubio, ut ad

plius, quam terna millia aeris, peraeque in singulos menses, ex ephemeride eum expensum sumtui ferre
7 solitum. Atque hoc non auditum, sed cognitum prae-

superiorem formam accommodarent, omiserunt *non* ante *modica*, quod ed. princ. et aliae quaedam antiquae [Ed. quam *antiquam* dicimus, Jens. a. 1478. Brix. Paris. Long.] servarunt. Ita vero consueta ratione et forma sensus efficitur hic: Satis justa erat supellex, in qua nec modum, nec copiam desiderares. Haec *Tzschuckius*, cujus sententiae Titzius accedens lectionem: *Supellex non modica, non multa*, in textum recepit. Mihi vulgata nondum displicet.]

Nec hoc praeteribo] Abest τὸ *hoc* ab ed. Rom. Grut. aliisque: absorptum, opinor, a voce proxime praegressa. *Bosius*. Abest Leidensi et Vossiano C. *Lautus* non tam ad divitias ejus, sed ad elegantes, splendidas ac magnificas epulas, quibus mensam suam semper instruebat, referri potest. De qua vocis significatione videndi Heinsius ad Ovid. 4. Met. 762. et Burmannus ad Petronium cap. 26. item Torrenius ad Val. Maxim. Lib. 4. cap. 4. num. 26. aliique, a quibus docemur, tam *homines lautos*, quam ipsam coenam *lautam* dici. [Gu. omnesque ante Lamb. excusi *Nec praeteribo*, excluso pronomine *hoc*, quod, a Lambino adjectum, ante nos Titzius delevit.]

Domum suam] Sic Ms. Schotti, venustius, illo judice, et rectius, quam alii *in domum suam*. Cui libens adsentior. Sed et τὸ *scimus*, quod paullo post sequitur, suspectum mihi: vereorque, ne sit ab aliquo, qui sensum putabat imperfectum, nisi id insereretur: nempe quia post τὸ *putem* τελεία στιγμὴ posita erat. quam tolli malim. Et subjicit Nepos, paucis interjectis: *Atque hoc non auditum, sed cognitum, praedicamus*: Cur itaque heic diceret, se id *scire?* Non audeo tamen expungere, nullo praeeunte libro. *Bosius*. Omnes mei *domum suam*. quamquam alteram lectionem defendi posse superius ostendimus. Pro *ferre* Voss. C. *fore*. [Gu. Utraque princ. Rom. Venet. a. 1499. Lamb. Schott. Boecler. *domum suam*. Long. Manut. *in domum suam*. Bosio, verbum *scimus*, quamquam omnibus in libris reperitur, subdititium esse arbitranti, ut Heusingerus et Staverius, ita nos quoque assentimur. Kappius in Harlesii Opusculis pag. 468. seq. verbum retinendum esse, et cum vocibus *ex ephemeride* conjungendum censet. Verum hae voces nimium a verbo *scimus* distant, quam ut commode ad illud referri possint.]

Terna millia aeris] Lex Furia Testamentaria non plus quam mille assium legatum, mortisve caussa prohibet capere. *Ulp. tit.* ᴙ §. 1. sed aes pro assibus dixit, auctore Varrone 8. de L. L. idem Lib. 3. Quod etiam ad h. l. notandum est. Vide Cujac. Lib. 19. *Observ.* 31. *sub fin.* Ernstius. (p. 745.) Parum hoc visum viris doctis. Nec immerito. Lipsius 4. de magnit. Rom. cap. 9. triginta Philippicis aequiparat; alii aliter. Accuratissimo veteris pecuniae interpreti, *Gronovio, de sestertiis* 3, 9. sunt sestertii IↃCCL., denarii CLXXXVIII. cum dimidio, nostri coronati XVIII. cum didrachmo et hemidrachmo. Quare *Fr. Hotomannus tract. de re nummaria* pag. 87, 88. mallet, *tricena*: *Manutius* volebat deleri τὸ *aeris*, subaudirique *num-*

dicamus. Saepe enim propter familiaritatem domesticis rebus interfuimus.

mum. quod esset, LXXV. scutatos. Mihi non liquet: attamen XVIII. coronatos Attico ad expensas menstruas suffecisse, credere non possum. *Bosius.* [*Terna millia aeris* quum aequent hodie summam circiter 30. imperialium, nimis tenuem, si vel maxime vilem tunc Romae annonam fuisse et ex agris et praediis plurima eum subsidia petiisse velis, Hotomannus maluit *tricena*, i. e. 300 thaleros, quae summa modum minime excedit in homine, qui a patre tantam pecuniae vim relictam acceperat. Modicas tamen solitoque minores impensas eum fecisse, tota narrationis forma declarat. *Tzschuckius.* Ed. antiqua *tria m. a.*]

ephemeride] Hoc est *Diario.* Quanta diligentia veteres Romani in re familiari fuerint, Ascon. Pedianus his verbis docet ad 3. Verrin. *Moris fuit, unumquemque domesticam rationem sibi totius vitae suae per dies singulos scribere; quo appareret, quid quisque de reditibus suis, quid de arte, foenore, lucrove seposuisset quoque die, et quid item sumtus damnive fecisset.* Ernstius.

Domesticis rebus] Forsitan scripsit *domesticis ejus rebus.*

CAP. XIV.

Nemo in convivio ejus aliud acroama audivit, quam 1
anagnosten, quod nos quidem jucundissimum arbitramur. Neque umquam sine aliqua lectione apud eum

Acroama] Vide *Plutarch. Sympos. Macrob.* et *Athenaeum. Manutius* recte, quod sequatur *anagnostes*, pro eo, qui recitat, non pro re, quae recitatur, exponit: ut Cic. pro Sextio: *Non solum spectator, sed actor et acroama.* Schottus. Vide Torrent. ad Sueton. August. cap. 74. pag. 113. et Casaub. p. 150. 8. Plinius Lib. 9. ep. 36. scribit, se eodem modo coenasse: *Coenanti, inquit, mihi sic cum uxore, vel paucis, liber legitur.* Ernstius. Adde Oudendorp. ad Suetonii locum, et Ernesti indicem Latinitatis Ciceronianae. a Graecis etiam vocabantur interiores et graviores disciplinae *ἀκροαματικαί*, et ab Alexandro in epistola ad Aristotelem *οἱ ἀκροαματικοὶ τῶν λόγων.* v. Plut. in Al. pag. 668. Pro *aliud* Leid. m. *aliquid.* pro *anagnosten* Voss. C. *agonasten.* in quo nec *ejus* legitur. et pro *jucundissimum* Leid. et Voss. A. *jocundissimum.* [In ed. Long. et Gebh. vox *acroama* graecis litteris expressa est. Tum Gu. *anagostē.* Idem cum ed. antiq. Corn. Brix. et Paris. *jocundissimum.*]

Sine aliqua lectione] Non alie-

coenatum est, ut non minus animo, quam ventre con-
2 vivae delectarentur. Namque eos vocabat, quorum mores a suis non abhorrerent. Quum tanta pecuniae facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitae consuetudine, tantaque usus est moderatione, ut neque in sestertio vicies, quod a patre ac-

num esse videtur subjungere versus Juvenalis Sat. 11. de literatis et Platonicis conviviis, qui huic loco non parum lucis afferre possunt:

Nostra dabunt alios hodie convivia ludos.
Conditor Iliados cantabitur atque Maronis
Altisoni dubiam facientia carmina palmam. Ernstius.

(p.746.) Pro *neque umquam* Voss. C. *neque nunquam.*

Non minus animo, quam ventre] Sic de Platonis coena Timotheus, homo clarus Athenis, et princeps civitatis, cum vidisset eum postridie: *Vestrae*, inquit, *coenae non solum in praesenti, sed etiam postero die jucundae sunt.* Cicero 5. Tusculana, et Demosth. orat. περὶ συντάξεως. *Coenatum*, ut id per viam moneam, quia quidam his impensius delectantur, per *oe* scriptum reperi: quasi ἀπὸ τοῦ κοινοῦ. nam alii *cena* absque diphthongo malunt. M. Tullius *Convivium* a convivendo derivasse videtur. Sic enim Cato Major: *Neque ipsorum conviviorum delectationem voluptatibus corporis magis, quam coetu amicorum et sermonibus metiebar. Bene enim majores nostri accubitionem epularem amicorum, quia vitae conjunctionem haberet, Convivium nominarunt; melius quam Graeci, qui hoc idem tum Compotationem, tum Concoenationem vocant.* Sic et L. 9. *ad Familiar.* et *Macrob.* Lib. 1. *Saturnal.* Schottus.

Tanta pecuniae] Voss. C. *tanta pecunia.*

In sestertio vicies, etc. neque in sestertio centies] Sic utrobique integre scriptus Schotti codex, illius sententia forte pro *sestertiorum.* Quomodo *Hotomannus* aliique in hujusmodi loquutionibus semper *sestertium* gignendi casu legendum censuerunt. Sed verum esse *in sestertio centies*, jam *Budaeus* vidit, pluribusque docuere *Scaliger* et *Gronovius.* vide Indicem. *Bos. In sestertio vicies* itaque est in vicies centenis millibus nummorum sestertiorum, non ut Cellarius, *in viginti sestertium millibus.* [Pro *in sestertio* Ed. Corn. Arg. utroque loco *in sextertio.*]

Parique fastigio] Hinc animi ejus moderationem et aequitatem notam sibi praedicat *M. Tullius in Catone*, quem illi dedicat, *initio*: ingenuitatem, animique magnitudinem Lib. 1. ep. 17. *Schottus. Parique vestigio* legi volebat *Barthius Adversar.* 145, 41. de quo amplius cogitandum. *Bosius.* Pro *gesserit* Voss. C. *gessit.* [Caesar B. Gall. 7, 69. *Reliquis omnibus ex partibus colles, mediocri interjecto spatio, pari altitudinis fastigio oppidum cingebant.* Ita hic *pari fastigio stare* est, nec altius se efferre, nec demissius gerere; idque verius est, quam Barthii conjectura *parique vestigio.* Heusinger.]

ceperat, parum se splendide gesserit, neque in sestertio centies affluentius vixerit, quam instituerat, parique fastigio steterit in utraque fortuna. Nullos habuit 3 hortos, nullam suburbanam, aut maritimam sumtuosam villam, neque in Italia, praeter Ardeatinum et Nomentanum, rusticum praedium; omnisque ejus pe-

Nullos habuit hortos] Ed. Rom. Col. aliae, *habuerit*. quod ex prava interpunctione natum puto: nec admittunt, quae sequuntur, *omnisque ejus p. r. constabat etc.* Bosius. Leid. *ortos.* [Pro *habuit*, quod etiam in Ms. Gif. Gu. et ed. princ. s. a. est, altera princ. a. 1470. et Long. *habuerit*: *Ortos* et ed. antiq. Corn. Arg. sed etiam Paris. *hortos.*]

Nullam suburbanam, aut marit. sumtuosam villam] Parum credibile hoc nupero editori, miraturque allatam a Nepote fidem, quippe qui saepe domesticis Attici rebus interfuerit. Cur, quaeso, o bone? *Habuit*, inquis, (p. 747.) *villam Pomponius, et in illa Gymnasium Amaltheum, ut passim a Cicerone traditum. Unde evidentissime constat, sumtuosam etiam fuisse illam villam, in qua plenum omnis eruditionis Gymnasium. In agro etiam Buthrotio praedia habuit.* Scio habuisse; sed unde tu, sumtuosa fuisse? Sed fac fuisse, suburbana certe non fuere: quippe in Magna Graecia sita. Quam lubricum autem illud, *sumtuosam fuisse villam*, in qua Ἀμαλθεῖον, quia *illic omnis eruditionis* fuit gymnasium? unde enim nosti, *gymnasium* illic, et quidem *omnis eruditionis* fuisse? Bibliothecae nomen esse, haud male docti existimant. Si gymnasium adjunctum habuit, palaestrae, non eruditionis, id fuit. Jam unde fidem nobis facies, in suburbana fuisse villa? Ego ad Epiroticas possessiones pertinuisse puto. Illuc enim profectus erat Atticus, cum ista de Amaltheo *Cicero* ad eum scriberet: ut e proxima epistola 17. colligo. Constat igitur hactenus fides narrationi Nepotis. *Bosius.*

Ardeatinum] *Arretinum* liber calamo exaratus disertim. Habuit et in *Thesprotia* possessiones; ut colligo ex epist. 8. L. 6. *ad Atticum.* Schottus. Etiam Medic. uterque, *Aretinum.* Gifanianus, *Arrentinum.* Unde vix dubito, quin Nepos scripserit: *Arretinum.* Ita vero dictum ab urbe Etruriae, Arretio, (sic enim a Graecis et in vett. inscriptionibus scribitur id nomen) cujus ἐθνικὸν, teste *Stephano*, est Ἀρρητῖνος. vide *Cluver. Ital. Antiq.* 2, 3. Bosius. Voss. A. *Arretinum.* C. *Arietinum.* [Gu. Ed. princ. a. 1470. Jens. a. 1478. et Brix. *Aretinum.* Ed. princ. s. a. antiq. *Arretinum*, ut Bosius legendum esse suspicatur. Ed. Corn. *Ardatinum.* Rom. Venet. a. 1499. Arg. Paris. Long. vulgatam tuentur.]

In Epiroticis] Lib. 1. epist. 5. *Epiroticam emtionem gaudeo tibi placere* etc. *Schottus.* Leid. *In Epiroticis urbanis poss.* Prope Thyamin fluvium, qui Thesprotiam et Cestrinem disterminat, Atticum habuisse villam amoenissimam, colligunt Interpretes Ciceronis L. VII. ad Atticum c. 2. et Jac. Palmerius Lib. II. Graeciae cap. 5. pag. 272. [Pro *omnisque e. p. r. constabat* Edit.

cuniae reditus constabat in Epiroticis et urbanis possessionibus. Ex quo cognosci potest, usum eum pecuniae non magnitudine, sed ratione metiri solitum.

antiq. *omnesque e. p. r. constabat.* Jens. a. 1478. Brix. et Paris. *omnesque e. p. r. constabant.* Pro *Epiroticis* Ed. princ. s. a. et antiq. *Epyrotheis.* Corn. Arg. *Epyroticis.* Ceteri et Gu. ut in textu legitur.]

Eum usum pecuniae] *Usum eum* vet. lib. Supra: *Tantum afuit a cupiditate pecuniae, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis.* Schottus. Omnes mei *usum eum.* pro *metiri* Voff. C. *meriti.* pro *solitum* Leid. *solum.* [*Usum eum* et Ms. Gif. Gu. Ed. antiq. Corn. Arg. Heus. et Staver. Sed ed. princ. a. 1470. Long. Lambin. Schott. Boecl. Bos. *eum usum.*]

CAP. XV.

1 Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. Itaque ejus comitas non sine severitate erat, neque gravitas sine facilitate, ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis vererentur, an amarent. Quidquid

(p.748.) *Comitas non sine severitate e. neque gravitas sine facilitate*] Sic et M. Tullius haec inter se comparat in Mureniana: *Si illius comitatem facilitatemque tuae gravitati severitatique asperseris.* Et in Laelio: *Amicitia ad omnem comitatem facilitatemque proclivior.* In Oratore: *Quid tam distans, quam a severitate comitas?* In Bruto: *Scaevolae multa in severitate non deerat comitas.* Ad Q. Fratrem: *Summa gravitas cum singulari comitate conjuncta.* Et: *Haec illius severitas acerba videretur, nisi multis condimentis humanitatis mitigaretur.* Et ad Cornificium Lib. 12. epist. de Sext. Aufidio: *Est ita temperatis moderatisque moribus, ut summa severitas cum humanitate jungatur.* Idem Gravitatem Comitati ἀντιτίϑησι, in Catone majore. *Ego* (inquit Cato) *Q. Maximum, eum, qui Tarentum recepit, adolescens ita dilexi senem, ut aequalem. Erat enim in illo viro comitate condita gravitas.* Schottus. Idem morum temperamentum in Attico laudat Tullius Lib. 3. de Legibus: *Quid elegantia tua est dignius? cujus vita et oratio consequuta mihi videtur difficillimam illam societatem gravitatis cum humanitate.* Loccenius.

An amarent] *Quam amarent* scriptum vidi. Reverenter enim

rogabatur, religiose promittebat, quod non liberalis,
sed levis arbitrabatur, polliceri, quod praestare non
posset. Idem in nitendo, quod semel annuisset, tan- 2
ta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem vide-
retur agere. Numquam suscepti negotii eum pertae-
sum est. Suam enim existimationem in ea re agi pu-

amandum, ut et verearis, et a-mes. *Schottus.* Atque sic et Lambinus aliique ediderunt. Sed *an* erat etiam in Rom. Col. Grut. Gothofr. Gebh. meliusque quadrat. etiam Ms. Ernstii, *an vero amarent.* Bosius. Vossiani A. C. *quam amarent.* Pro *polliceri* Voss. C. *pollicetur.* [Gu. Ed. princ. a. 1470. Paris. Long. *an am.* Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Corn. Arg. Lamb. Schott. Boecl. *quam am.*]

Levis arbitrabatur, polliceri, quod praestare non posset] Mallem *posses.* Schefferus. Non est opus hac emendatione; sed forsan scripsit, *quod quis pr. n. posset.*

In nitendo, q. s. annuisset] *Manutio* durum videtur *niti aliquam rem*, nisi hic ad ellipsin confugiamus; quae in compositis ab hoc verbo non insolens. Rutgers. *tuendo.* Boeclerus. *Barthius.* conjiciebat, *in tenendo.* Nulla emendatione opus. Potest enim ἐλλειπτικῶς accipi, ut subaudiatur cum praepositione pronomen relativum. *Bosius.* Omnes mei *nitendo.* atque ita legendum esse docet J. Perizonius ad Sanctii Minervam Lib. 3. cap. 8. pag. 449.

Quod semel annuisset] Prisca (p. 749.) lectio *annuisset*, quam probo: eamque in Gifanii libro exstare affirmat *Manutius.* Schottus. Atque sic et Leid. habuit. Virgilius Aen. 12, 187. *Si nostrum annuerit nobis victoria Martem.* Similiter Horatius 4. od. 6. *muros*, Val. Flaccus 1, 40. *militiam annuere* dixit. vide *Buchnerum in accession. ad Thesaur. Fabri.* Vulgo edunt *admisisset.* Bos. Leid. m. *admisisset.* Voss. A. et C. *annuisset.* sed in prioris Vossiani margine scriptum est *al. admisisset. Annuisset* cur in *admisisset* mutetur, caussam video nullam. lege *annuisset.* [Ed. princ. s. a. *annuisset.* Ed. princ. a. 1470. *amisisset.* Gu. Ed. Rom. Corn. Venet. a. 1499. Arg. Long. Manut. Lamb. Schott. Boecl. *admisisset.* Ita et Heusingeriana, sed invito editore, qui *annuisset* maluit.]

Ut non mandatam] Ms. Cod. Medic. r. *Ut non mandatum.* Ernst. Omnes mei *mandatam.* [Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. et Brix. *mandata*, sed etiam altera princ. cum ed. Paris. et Gu. *mandatam.*]

Numquam suscepti] Sic vetustus liber; quomodo et *Lambino* leg. videbatur. *Schottus.* Vulgo erat, *nusquam*; non ita apte. *Bosius.* [*Numquam* et Gu. Ed. princ. s. a. Lamb. Schott. Boecl. sed ed. princ. a. 1470. Long. Manut. *Nusquam.*]

Existimationem agi putabat] Sic in Laelio M. Tullius: *Ut etiam si qua fortuna acciderit, ut minus justae amicorum voluntates sint adjuvandae, in quibus eorum aut caput agatur, aut fama, declinandum sit de via.* Sic enim in melioris notae

3 tabat, qua nihil habebat carius. Quo fiebat, ut omnia Ciceronum, Catonis, [Marii, Q.] Hortensii, Auli Torquati, multorum praeterea equitum Rom. ne-

libris scriptum vidi, itaque legit *Agellius* Lib. 1. cap. 3. non, ut in vulgus editum; *aut de capite agatur, aut de fama.* Idem Papirio Paeto., Lib. 9. epist. ad famil. *Privatas caussas, et eas tenues, agimus subtilius, capitis aut famae scilicet, ornatius.* Et pro Caecina: *Agitur jus civitatis, bona, fortunae omnium civium.* Sic auctor de Viris illustr. in Ti. Graccho: *Tulit, ut ea familia, quae de Attali haereditate erat, ageretur.* Et Terent. in Heautont. *Non nunc pecunia agitur.* Quod in Phorm. act. 4. scen. 3. *Non capitis res agitur, sed pecuniae.* Schottus. v. Burm. ad Ovidium 5. Met. vs. 372.

Ut omnia M. et Q. Ciceronum, etc.] Quis sit auctor hujus scripturae, nescio, Schottus Lambin. sustinuit. Ipse ex arbitrio Sim. Bosii edidit, ut vulgo habetur. Jan. Rutgers. 2. Var. Lect. cap. 8. emaculat *Catonis, Marii, Hortensii*, ut edidit quoque Chytraeus. Paullo post iterum emendat: *sic enim omnia de studiis Principum, vitiis Ducum ac mutationibus Reip. perscripta sunt.* Gebhardus. Scriptus cod. mendose, *ut non Ciceronem Catonis, M. que Hortensii Auli Torquati.* In Gifaniano, *Catonis Marci, Q. Hortensii*, et saepe vett. cognomen nomini praeposuere, ut inf. non longe: *Marcelli Claudii, Scipionis Cornelii*; et *Nepos Cornelius*, apud *Plinium* aliquoties. Sed illud *non* ex *omnia* corrupte exscriptum ab oscitante librario. *Ant. Augustinus* leg. primus docuit: *ut omnia Ciceronum, Marcique Catonis, Q. Hortensii*, nam enclitica *que* facta, ob scripturae, ut solet, similitudinem, ex illo *Q.* praenomine *Hortensii.* Editi plerique, *ut omnia Ciceronis Marcique Hortensii*, vitiose. *Lambinus* vero sic: *M. et Q. Ciceronum, Catonis, Hortensii.* Schottus. Ed. Rom. *Ciceronum, Catonis, Marcique Hortesi.* Ad quam scriptoremque codd. lectionem proxime accedit, reique veritati magis congruit, quam nos reposuimus, praeeuntibus *Rutgersio var. lect.* 2, 8. *Grutero*, ad *Nath. Chytraeo.* C. Marium filium inter intimos Attici fuisse, apparet e cap. 1, 4. Gebhardus et Keuchenius cum Lambino *M.* et *Q.* praenomina *Ciceronibus* praefigunt. b. m. *Ut omnia Marci et Quinti Ciceronum, Catonis, Marii, Q. Hortensii*, sed invitis libris. *Bosius.* Voss. C. *Ut omnia Ciceronum, Catonis M. que Hortensii.* [Manutius miratur, cur Hortensio et Torquato tantum praenomen addiderit, non item ceteris, atque illud etiam observat, Marium Attico admodum adolescente periisse. Itaque, quoniam in Gif. codice est *Catonis Marci*, legit *Marci Catonis, Q. Hortensii.* Mihi probabilius videtur, *Marcique*, quod in pluribus est, natum esse ex *Marci* et *Quinti*, quod glossae loco interscriptum fuit ad nomen *Ciceronum*, deinde huc translatum. Itaque *Marii* mentionem hic alienam, nec Hortensii praenomen necessarium puto. *Heusinger.* Gu. *ut omnia Ciceronum, Catonis Marci q. Hortensii.* Ed. princ. s. a. antiq. Long. *ut omnia Ciceronum, Catonis Marcique Hortensii.* Ed. Rom. Venet. a. 1499. *ut omnia Ciceronum, Catonis Marcique*

gotia procuraret. Ex quo judicari poterat, non inertia, sed judicio fugisse reipublicae procurationem.

Hortesi. Ed. princ. a. 1470. *ut omnia Ciceronum, Catonis Marci et Hortensii.* Jens. a. 1478. Corn. Brix. Paris. *ut omnia Ciceronis, Catonis Marcique Hortensii.* Arg. *ut omnia Ciceronis, M. que Catonis, Hortensii.* Lambin. Schott. Boecl. *ut omnia M. et Q. Ciceronum, Catonis, Hortensii.* Bos. *ut omnia Ciceronum, Catonis, Marii, Q. Hortensii.* Gebh. Heusch. Patav. *ut omnia M. et Q. Ciceronum, Catonis, Marii, Q. Hortensii.*]

(p. 750.) *Sed judicio*] Fortassis et ex instituto sectae. Nam Epicureus erat. vide supra cap. 12, 3. Sed illi dicebant, nec privatim nec publice multa agenda Sapienti. *Buchner. Schoppius verisim.* 3, 8. in Ms. reperit, *judicio fugisse divino.* Sed displicet id *Jo. Isac. Pontano Analect.* 3, 18. cum in talibus eventuum potius variorum assidua et multiplex ruminatio, quam divinitas, judicium stabiliat. Mihi glossema videtur, ex illo cap. 9, 1. natum: *cum ille potius divinus fuerit.* Bos. Atticum fuisse Epicureum negat Ernstius ad c. 12. §. 3. et *judicio* h. l. est prudentia.

CAP. XVI.

Humanitatis vero nullum afferre majus testimonium 1 possum, quam quod adolescens idem seni Sullae fuerit jucundissimus, senex adolescenti M. Bruto, cum aequalibus autem suis, Q. Hortensio et M. Cicerone, sic vixerit, ut judicare difficile sit, cui aetati fuerit aptissimus. Quamquam eum praecipue dilexit Cicero, 2

Jucundissimus] Voss. A. C. *jocundissimus.* Pro *judicari diff.* omnes mei *judicare diff.* nam in Voss. C. *judicaret* certe scriptum est pro *judicare*, saepius enim ibi infinitivis in *e* desinentibus *t* addi solet. [*Jocundissimus* et Guelph. Edit. antiqua, Brix. et Paris. v. ad cap. 14, 1. Tum *judicare* est etiam in Gu. Utraque princ. antiq. Jens. a. 1478. Brix. Paris. Long. Schott. Heusing. sed ed. Lamb. Boecl. et Bos. *judicari.* V. supra cap. 12, 5. Pro *difficile* ed. princ. s. a. antiq. et Jens. a. 1478. *facile.*]

Ut ne frater quidem ei Quintus] Et ne Quincti quidem affinitas tantum in amore momenti apud Atticum, quantum similitudo morum Ciceronis, habebat. Supra cap. 5, 3. *Cicero* tamen secundas illi a fratre in amando tribuit, Lib. 1. epist. 17. *Schottus.* [Pro *ei Quintus* Ed. princ. a. 1470. vitiose: *ejus. A.*]

ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit, aut familiarior.
3 Ei rei sunt indicio, praeter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus [jam] sunt editi, sexdecim volumina epistolarum, ab consulatu ejus usque ad extremum tempus ad Atticum missarum; quae qui legat, non multum desideret histo-
4 riam contextam illorum temporum. Sic enim omnia de studiis principum, vitiis ducum, mutationibus rei-

Sexdecim volumina] Nescio quid caussae est, cur in scripto nostro editisque plurimis *undecim* diserte legatur: etiam in ora M. s. adnotatum vidi: ut constantiam mireris, cum *sexdecim* hodie circumferantur. *Schott.* Sic et Medic. 2. Non miror: facile (p. 751.) enim VI*decim* mutari potuit in *undecim*. Bosius. Leid. m. et Voss. A. C. *undecim*. [*Undecim* et Gu. Utraque princ. Rom. Corn. Venet. a. 1499. Arg. *Jam* abest a Gu. Ed. princ. a. 1470. et Long. sed est in altera princ. s. a. Corn. Arg. Lambin. Schott. Boecler.]

Illorum temporum] Sic liber Schotti. Ed. Rom. aliaeque, *eorum temp.* Et paullo superius, *qui in vulgus sunt editi*, omisso τῷ *jam*. Bosius. Pro *desideret* omnes mei *desiderat*. iidemque *illorum* pro *eorum*. [Pro *desideret* Gu. Utraque princ. *desiderat*. Tum *illorum temp.* et Edit. princ. s. a. Lamb. Schott. Boecl. sed Gu. Ed. princ. anni 1470. Long. Manut. *eorum temp.*]

Mutationibus reipublicae] Sic legendum, et ita habet liber antiquissimus: quamquam in editione nostra Ciceroniana impressum est, *aemulationibus*, minus recte. *Lambinus.* Sic et Mss. Gif. ac Schotti. Alterum etiam in ed. Rom. Col. aliisque deprehendas. *Rutgersius* corrigebat l. c. *ac mutationibus*. quod a cepit *Keuchenius* in textum, nec plane rejecerim. Mox Rom. Grut. Keuchen. *nihil in his n. a.* Bosius. Consentiunt et mei. pro *perscripta* vitiose Voss. C. *scripta*. Pro *his* Voss. A. *iis*. [*Aemulationibus* et Edit. princ. a. 1470. sed, ut in textu legitur, Gu. Ed. princ. s. a. Arg. Lamb. Schott. Boecl. Pro *perscripta* Ed. princ. s. a. *scripta*, et pro *in iis*, quod etiam in edit. princ. s. a. Corn. Arg. Lamb. Schott. et Boecl. est, Gu. Ed. Rom. Venet. a. 1499. et Long. *in his*.]

Prudentiam quodammodo esse divinationem] V. C. *quomodo*, ut alibi in Nepote seu Aemilio Probo: Sup. cap. 5, 1. *Cum ille potius divinus fuerit, si divinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas, quae nullis casibus agitur, neque minuitur.* Schottus. [Et Gu. *quomodo*. Ceteri libri: *quodammodo*.]

Cicero futura praedixit, etc. ut vates] De sua divinatione Cicero ipse ea scribit ad A. Caecinam 6. *fam.* 6. quae lectione et cognitione digna sunt. adde eundem *Philipp.* 2, 9. 5, 92. Heidmannus. Pauca de multis exempla collegi augurii et vaticinii Ciceronis. Lib. 8. epist. 11. προθεσπίζω, *noster Attice, non ariolans, ut illa, cui nemo credidit*, (Cassandra scilicet) *sed conjectura prospiciens.*

publicae perscripta sunt, ut nihil in iis non appareat, et facile existimari possit, prudentiam quodammodo esse divinationem. Non enim Cicero ea solum, quae vivo se acciderunt, futura praedixit, sed etiam, quae nunc usu veniunt, cecinit, ut vates.

Jamque mari magno —

non multo inquam secus possum vaticinari. Tanta malorum impendet Ἰλιάς. Et Lib. 8. epist. 3. *Et a me est (tute scis) propter suspicionem hujus impendentis tempestatis multo ante provisum.* Et epist. 12. *Scripseram eas litteras, quarum vaticinationem falsam esse cupio.* Et Lib. 10. epist. 8. *Et tamen, mi Attice, auguria quoque me incitant quadam spe non dubia, non haec collegii nostri ab Attio, sed illa Platonis de Tyrannis, etc.* et statim: *Nos tamen hoc confirmamus illo augurio, quo diximus; nec nos fallit, nec aliter accidit. Corruat iste necesse est etc.* Idem epistola ad Licinium Calvum apud Nonium: *Praesentit animus, atque augurat quodammodo, quae futura sit suavitas.* Alibi saepe, quae non vacat colligere. *Schottus.* Leid. pro *cecinit* male *recinit. Canere* proprie dicuntur sacerdotes, oracula a diis edita reddentes hominibus, sive futura praecinentes. Consule Servium ad Virgilium 3. Aen. 155, 183. 373. 444. et 457. J. Fr. Gronovium Lib. 3. Obs. cap. 24. pag. 666. Graevium ad Justinum Lib. 43. cap. 1. num. 8. et Drakenborgium ad Silium Italicum Lib. 13. vs. 817. sic Graecis ᾄδειν. Thucyd. Lib. 2. cap. 21. lin. 28. Χρησμολόγοι τε ᾖδον Χρησμοὺς παντοίους. Saepe vero viri acutissimi sua (pag. 752.) prudentia nonnulla praesagierunt. Sic Sulla ad Pompejum de Lepido ὥσπερ ἀπεθέσπισε, apud Plut. pag. 473, 474. Appianus Al. Lib. 1. de B. Civ. pag. 691, 692. ubi idem Sulla de Caesare, καὶ τοσοῦτον ἐσιὼν ἐς τὴν οἰκίαν, εἴτε ἀπὸ ξυνέσεως, εἴτε καὶ τύχῃ καταμαντευόμενος τῶν ἐσομένων, ἀπεκρίνατο. etc. Julius Caesar repentinam mortem sibi precatus inter pocula ὧδε προυμαντεύετο ἑαυτῷ. Appian. Lib. 11. B. Civ. pag. 814. de ipso Cicerone mala futura vaticinato, et hinc Ciceronem filium in Graeciam praemittente, v. Appianum Lib. IV. B. Civ. pag. 994. qui locus non fugit Doctissimum Interpretem Dionis Cassii ad Lib. 51. cap. 19. lin. 28. a Plinio Lib. XVII. cap. 5. pag. 53. Homerus vocatur *fons ingeniorum, et Cicero lux doctrinarum altera.* Cato de se ipso ad filium scribens ait apud Plinium Lib. XXIX. Sect. VII. *hoc puta vatem dixisse, quandocumque ista gens* (Graecos intelligit) *suas literas dabit, omnia corrumpet. tum etiam magis, si medicos suos huc mittet.* ad quae respondet ipse Plinius paullo post Sect. VIII. *Lues morum, nec aliunde major quam e medicina, VATEM prorsus quotidie facit Catonem, et oraculum; satis esse ingenia Graecorum inspicere, non perdiscere.* Confer Plut. in Cat. Maj. pag. 350. cui Plutarcho non adsentior, opinanti, vanum fuisse hujus Catonis vaticinium; quia Roma ad rerum culmen evecta fuit, postquam populus Graecis disciplinis sese dedere coeperat; attamen, licet tum rerum domina esset, libertatem suam amiserat. id quod Cato sine dubio voluit.

CAP. XVII.

1 De pietate autem Attici quid plura commemorem? quum hoc ipsum vere gloriantem audierim in funere matris suae, quam extulit annorum nonaginta, quum esset septem et sexaginta, se numquam cum matre in gratiam redisse, numquam cum sorore fuisse in simul-
2 tate, quam prope aequalem habebat. Quod est signum, aut nullam umquam inter eos querimoniam intercessisse, aut hunc ea fuisse in suos indulgentia, ut, quos ama-
3 re deberet, irasci eis nefas duceret. Neque id fecit natura solum, quamquam omnes ei paremus, sed etiam

Hoc ipsum vere] *Vero* est in V. C. Mox *cum esset* afuit ab eodem. *Longolius* vero et *Lambinus* addunt. *Schottus.* Abesse certe nequit. Illud *vero* autem dictum fuerit, ut *falso*, *merito*, et similia. Sed magis est ut mendum librarii putemus. *Bosius.* [Gu. omnesque edd. *vere.* Pro *audierim* Ed. Brix. et Paris. *audiverim.* Ita etiam antiqua, teste Harlesio. Tum verba *quum esset* leguntur in Ed. Corn. Arg. Long. Lamb. Schott. et Boecl. Ab ed. princ. a. 1470. posterior, ab altera princ. s. a. et Gu. utraque vox abest.]

Se nunquam cum matre in gratia redisse] Quod antiqua inscriptione ita exprimitur. (apud Gruter. pag. 795. 6.)

DIS. MANIBUS.
M. JULIO. M. F. QUIRINA. PUDENTI. VIXIT. ANNIS. LXXXX. CORNELIA. CALLITYCHE. CONIUGI. SUO. KARISSIMO. FECIT. BENE. MERENTI. CUM. QUO. VIXIT. ANNIS. LV. SINE. CONTROVERSIA. ULLA.

Ernstius. Pro *cum esset sept. et sexag.* Voss. C. *sept. et sexag.* [Pro *redisse*, quod etiam in Gu. et Boecl. edit. legitur, Ed. princ. a. 1470. antiqua, Harlesio adnotante, Corn. Brix. Arg. Paris. Long. Lamb. Schott. *rediisse.*]

Aequalem] Sic Mss. Gif. et Schott. Alii edidere, *aetate aequalem.* Bosius. *Aetate* meis abest. [Item a Gu. Edit. princ. s. a. Lamb. Schott. Boecl. sed Ed. princ. a. 1470. *aetatem aequalem.* Rom. Venet. a. 1499. Long. Manut. *aetate aeq.*]

Nullam querimoniam] Vide Ind. *Bosius.* Voss. C. *nullam nunquam i. e. querim.* [Ed. princ. s. a. antiq. et Jens. a. 1478. *Quod est in signum.* Sed etiam altera princ. et Paris. cum Gu. receptam lectionem confirmant. Mox *hunc* ante *ea* abest ab ed. princ. s. a.]

doctrina. Nam et principum philosophorum ita percepta habuit praecepta, ut iis ad vitam agendam, non ad ostentationem uteretur.

Percepta habuerat] *Habuit* scripta lectio, et *iis* pro *his*. Epicuri autem sectam secutus Atticus est, ut supra admonui. *Schottus*. Voss. A. C. *iis*. Schotti error jam notatus est ab Ernestio ad cap. 12. §. 3. [Pro *habuit* Ed. princ. a. 1470. et Long. *habuerat*, et pro *iis* Gu. Ed. Rom. Venet. a. 1499. et Long. *his*.]

CAP. XVIII.

1 Moris etiam majorum summus imitator fuit, antiquitatisque amator, quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine exposuerit, quo magistratus ornavit. Nulla enim lex, neque pax, neque 2

Moris majorum] Vide Cort. ad Sallust. Jug. 7, 4.

In eo volumine] Eum librum *Annalem* inscripsit; ut auctor in *Annibale* indicat: de quo Attici libro plura *Cicero in Orat. Vossius de Historic. Lat.* 1, 11. Loccenius. Adde *not. ad comma proximum*. Bosius. Voss. C. *in eo voluminum*.

Quo magistratus ornavit] Malim *ordinavit*, quomodo *Vossium* legisse video 1. *de hist. Lat.* 11. rescribique et *Barthius* volebat cap. 1. *lectionum Nepotinarum*. *Ordinavit*, i. e. disposuit, et, ut mox loquitur, *suo* (p. 754.) quemque *tempore notavit*, *ordine enumeravit*. Sic apud JCtos *ordinare libellos et testamenta*. At *magistratus ornare* est in provincias aut bellum euntes rebus necessariis instruere. Livius 42, 1. *magistratus mulis tabernaculisque et omni alio instrumento ornabantur*. Non novum est, haec duo verba confundi a librariis. Ut apud *Suetonium Julio* cap. 18, 1. ubi vide doctiss. Interpretes *Casaubonum*, *Torrentium et Berneggerum*. Possis tamen *ornare* interpretari, elogiis honorare: quod quaternis quinisve versibus eum fecisse, infra *comm.* 6. dicitur. *Bosius*. *Ornavit* Leid. et Voss. A. Consulendus de verbis *ornare* et *ordinare* J. Arntzenius ad Victorem de Viris illustribus cap. 56. num. 1. [Gu. omnesque edd. *ornavit*, quod cur mutandum sit, non video.]

Illustris est populi Ro.] *Populi R.* Gifanii cod. et editi plerique. (Alii *populo Rom.* vel *P. R.*) Cicero in Oratore: *Cognoscat Orator rerum gestarum et memoriae veteris ordinem, maxime scilicet nostrae civitatis: sed et imperiosorum popu-*

bellum, neque res illustris est populi Romani, quae non in eo suo tempore sit notata; et, quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere.
3 Fecit hoc idem separatim in aliis libris: ut M. Bruti roga-

lorum, et regum illustrium; quem laborem nobis Attici nostri levavit labor, qui, conservatis notatisque temporibus, nihil cum illustre praetermitteret, annorum septingentorum memoriam unico libro colligavit. Nescire autem, quid, antequam natus sis, acciderit, id est semper esse puerum. Nec DCC. tantum annorum, sed et Virorum totidem historiam colligasse, ex *Plinii* Lib. 35. patebit infr. Et *in Bruto* multa, quibus subjungit: *Eam utilitatem habuit Attici liber, quam requirebam, ut, explicatis ordinibus temporum, uno in conspectu omnia viderem.* Et ibidem post paullo ex Attici persona: *Eisque nosmet ipsi ad veterum Annalium* (sic enim *Manutius* legit) *memoriam comprehendendam impulsi atque accensi sumus.* Ac Ciceroni eum misisse, ex *prooemio de claris oratoribus* patet. Ibidem: *Omnium rerum memoriam Atticus breviter et perdiligenter complexus est.* Meminit et *Cicero* epist. 23. Lib. 12. *ad Atticum.* et Asconius Pedianus in Pisonianam: *Tradunt et Antiochi regis filio obsidi domum publice aedificatam: inter quos Atticus in Annalibus.* Schottus. [Gu. Ed. princ. a. 1470. Lamb. Schott. Boecl. ut in textu legitur. Sed antiqua ed. teste Harlesio, *p. r.* Ed. Brix. Venet. a. 1499. Arg. Paris. *P. R.* Ed. Long. *Pop. Rom.* Manut. et Gebh. *populo R.*]

Familiarum originem] Quae γενεαλογία Graecis dicitur. Ut nuper *Fulvius Ursinus Ro.* de patria bene meritus, et *Richardus Streinius* Austriacus, et *Reineccius*, Germani, de *familiis* accurate scripsere, at nemo eorum, quos quidem viderim, audierim, Familiarum Rom. omnisque antiquitatis doctior *Ant. Augustino*, Archiepisc. Tarracon. *Schottus.* Joan. Glandorpius huc sine dubio respexit, dum lib. de Familiis Romanis ita scribit: *Periit nobis Thesaurus ingens, amissis T. Pompon. Attici familiis, quibus libris nihil esse dulcius testatus est iis, qui notitiam aliquam clarorum virorum expeterent.* Vid. sup. *in Hannibal. cap. ult. comm.* 1. ubi Annalium fit mentio. *Ernstius.* Adde not. Schotti ad *comm.* 6. Ex hoc opere *Vossius* cap. 18. *de Philologia* fuisse existimat illa de gente Papiria, quae signat *Cicero* L. 9. *epist. ad Papirium Paetum.* Bosius.

Fecit hoc idem] *Quidem*, in vulgatis impressum. *Schottus.* Errore scil. a pronuntiatione orto. *Bosius.* [Gu. Utraque princ. Rom. Long. Lamb. Schott. Gebh. Boecl. *hoc idem.* Sed ed. Gothofred. *hoc quidem.*]

Juniam familiam] Haec et quae sequuntur, ita legit Ms. Codex Medic. 1. *Summarum familiarum a stirpe ad hanc aetatem ordinem enumeraverit.* Sed praefero priorem scripturam. M. Brutus erat ex familia Junia.

rogatu Juniam familiam a stirpe ad hanc aetatem ordine enumeravit, notans, qui, a quo ortus, quos
honores, quibusque temporibus cepisset; pari modo 4
Marcelli Claudii, Marcellorum, Scipionis Cornelii et Fabii Maximi, Fabiorum et Aemiliorum quoque; quibus libris nihil potest esse dulcius iis, qui aliquam

Ernstius. Medic. 1. *Summarum* (p. 755.) *familiarum*. An fuit, *Juniorum familiam*, ut mox *Marcellorum*, *Fabiorum*, *Aemiliorum?* Statim edd. vett. *enumeraverit*. Nempe quia librarii τὸ *ut* pro conjunctione caussali acceperunt. Deinde *qui*, *a quoque ortus*: nolim contemni. *Bosius*. Leid. et Voss. A. C. *enumeraverit*, *Familiam* hic pro gente poni, docet Dukerus ad Florum 4, 1, 8. unus Vossianus C. *a quoque ortus*. Leid. m. *a quo ortus est*. [Ab edit. Jens. a. 1478. Brix. et Paris. *ut* ante *M. Bruti* abest. *Enumeraverit* habet etiam Gu. Utraque princ. antiq. Jens. a. 1478. Corn. Arg. Long. Lamb. Schott. sed Paris. et Boecl. *enumeravit*. Tum Gu. Ed. Lamb. Schott. Boecl. *a quo*. Utraque princ. et Long. *a quoque*, quod non deterius est. Vide 20, 2, 2.]

Marcelli Claudii, *Marcellorum*, *etc.*] Sic restitui hunc locum fide Medicaei 2. cum hucusque omnes ediderint, *de Marcellorum*, nullo sensu. Nam etiamsi cum *Schotto* velis, *stirpe*, *origine*, vel quid simile exaudiri; verbum tamen deest, ad quod praepositio referatur. Qua expuncta, repetes ἀπὸ κοινῦ illa, *familiam ordine enumeravit*; et ad *Marcelli Claudii*, τὸ *rogatu*. Sic plana omnia. Quare nec in sequentibus recte a quibusdam editum, *de Fabiorum:* ubi praepositionem etiam MSS. Gif. ac Schotti, et ed. Rom. a[illegible]e Colon. non agnoscunt. *Manutius* pro *Aemiliorum* mallet *Corneliorum*: quod Aemilii ad Scipionem nihil pertineant, cujus rogatu eam familiam Atticus enumerasse dicitur. Eandem ob caussam, opinor, *Lambinus* idem nomen inseruit, hunc in modum: *Et Fabii Maximi*, *de Corneliorum*, *et Fabiorum*, *et Aemiliorum quoque*; invitis libris. [Ita et Schott. Boecl.] Verum Aemiliorum familiam Scipio haud dubie ob Africanum minorem enumerari voluit, quippe ex Aemiliis ortum, eoque *Aemilianum* vocatum. A q. ed. abest τὸ *quoque*; sed habuere scripti, quos diximus [Schott. Gif. et Medic. 2.]. *Bosius*. Pro *Maximi* Voss. A. *Maximii*. *De Corneliorum et* absunt Leidensi et Vossianis A. C. Pro *Fabiorum et Aemiliorum* Voss. A. *Fabiorum Aemiliorum*. Ceterum notandum, hic *Scipionis Cornelii* poni pro *Cornelii Scipionis*, et *Marcelli Claudii* pro *Claudii Marcelli*, cognomine Gentilicio nomini praeposito, id quod observarunt post alios Dukerus ad Florum 2, 2, 11. et Cortius ad Sallust. Catil. init. [Ed. princ. s. a. antiq. Corn. Arg. *Marcelli Claudii de Marcellorum*, *Scipionis Cornelii et Fabii Maximi Fabiorum et Aemiliorum quoque*. Ita etiam Gu. Ed. princ. a. 1470. et Long. nisi quod *quoque* post *Aemiliorum* omittunt, et pro *Claudii* Gu. *Claudi* habet. Nec multum discrepant Ed. Jens. a. 1478. et Paris. in quibus *quoque* expressum est, sed pro *de Marcellorum* legitur *et Marcellorum*. Ed. Manut. et Gebhard.

quam elegantia vitae, qua ceteros ceperat principes
3 civitatis, dignitate pari, fortuna humiliore. Tanta enim prosperitas Caesarem est consecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam ante detulerit, et

librum, antequam *Augusti* cognomen ei decerneretur. *Bosius.* Leid. et Voss. C. *Divi filii.* Cum Bosio facit Graevius. [Gu. *imperatoris divi filii*, ut cum Heusingero Titzioque rescripsimus. Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Brix. *imperatoris duci filii.* Ed. princ. a. 1470. et Paris. *imperatoris divi Julii*, omissa voce *filii.* Ed. Venet. a. 1499. Arg. Long. Lamb. Schott. et Boecler. *imp. Divi Julii* (Arg. *Juli*) *filii.* In edit. Bos. et Stav. nomen *Julii* uncis inclusum est.]

Elegantia vitae] Sup. c. 13. 5. *Elegans, non magnificus; splendidus, non sumtuosus.* Deinde *humiliores* legit script. cod. et vulgati. *Schottus.* Sed alterum poscunt, quae proxime praecedunt, *dignitate pari.* Bos. Male pro *alia* in edit. Hack. legitur *ulla.* pro *qua* Voss. C. *quae.* Pro *humiliore* Leid. et Voss. A. C. *humiliores.* [Ita et Gu. Utraque princ. Long. sed ed. Corn. Arg. Lamb. Schott. Boecl. *humiliore.* In ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Brix. et Paris. totus locus ita legitur: *qua ceteros principes civitatis, dignitate pari, fortuna humiliores anteibat.* Haec lectio, adnotante Heusingero, inde orta esse videtur, quod post *ceteros* ob litterarum similitudinem verbum *ceperat* praeteritum, in ejusque locum deinde aliud, quod sententiam sustineret, undecumque arcessendum fuit.]

Ceteros principes civitatis] Pompejum, opinor, M. Antonium, Ciceronem, etc. *Bosius.*

Tanta prosperitas Caesarem] Quorsum de Caesaris felicitate in Vita Attici? Non ignoro, in Caesarum inaugurationibus jam inde ab excessu Trajani, optimi Principis, acclamari solitum: *Sis fortior Caesare, felicior Augusto, melior Trajano.* Verum, priscam lectionem, facere non possum, quin laudem: *Tanta enim prosperitas Caesarum eum est consecuta.* Quam lectionem confirmat et Gifanii M. s. ut ad Atticum pertineat, quem singularis Principum favor est prosecutus, ut nemini esset aequalium inferior, sed magis beatus. Mox idem liber: *quam civis*, non *quod*, ut ad eandem prosperitatem referatur. *Schottus.* Mihi, ut, quod res est, dicam, valde absurdum videtur, dicere: *Tanta prosperitas Caesarum consecuta est eum* pro: tanto Caesarum favore floruit etc. Sed inde tamen crederem locum ita legendum: *Tanta enim prosperitas eum consecuta est.* De *Attico* loquitur; quod vel ex eo clarum, cum sequitur, *quod civis Romanus quivit consequi.* Pronomen *eum* interpretatus est aliquis in margine adscripta *Caesaris* appellatione. Inde in textum recepta occasionem dedit variandi numerum casumque. Nam Caesaris felicitas etiamsi hic inseri potuisset, tamen aliis fuisset verbis inserta. potoerit etiam ipse litterarum ductus in pronomine varietati lectionis, et mox conjunctioni, occasionem dedisse. Ita nunc sentio scriboque h. l. *Boeclerus.* Suspicor veram esse lectionem, *prosperitas Caesaris in eum consecuta est. Consecuta est*, absolute, pro *secuta est*, ut alibi quoque apud

conciliarit, quod nemo adhuc civis Romanus quivit consequi. Nata est autem Attico neptis ex Agrippa, 4
cui virginem filiam collocarat. Hanc Caesar, vix anniculam, Tiberio Claudio Neroni, Drusilla nato, privi-

Nepotem. Pro *Caesaris in eum*, fuit olim contractim, *Caesar. in eum*. Inde factum, *Caesarum eum*. Schefferus: Miror, non animadvertisse interpretes, haec non ad Atticum, sed Augustum, referenda esse. Quod vel ex eo, quod nomen illius statim subjicit, intelligere poterant. Quid enim eo opus, si de eodem heic quoque loquitur? Satis erat, si dixisset: *Nata est ei neptis*. Nunc *Attico* natam ait, ne quis de eo loqui se putet, cujus *prosperitatem* modo praedicarat. At *quorsum de Caesaris felicitate in vita Attici?* Ut explicatius traderet, quod dixerat, ceteros civitatis principes *dignitate pari*, *fortuna humiliore* fuisse. Ait igitur, nemini non parem dignitate fuisse, fortuna cunctis superiorem. Parem, quia *nihil ei non tribuit fortuna*, *quod cuiquam ante detulerit*. Superiorem, quod *conciliarit ei*, *quod nemo adhuc civis Rom. quiverit consequi*. Sic enim posteriora haec e Mss. suppleri debent; ne bis idem dicat Nepos, verbis diversis. Nam quod Schottus e suo cod. producit, *quam civis R. q. c.* et ad *prosperitatem* Attici refert, nauci non est. Lego igitur: *Caesarem eum est consecuta:* nempe Divi filium. Quoniam librarii de Attico haec acceperunt, pro *Caesarem* rescripsere *Caesarum:* inde tam mira et contorta ῥῆσις nata est. Addidit autem Nepos provocabulum, sive famae laudisque adspectu et ἐμφατικῶς, quomodo 8, 4, 2. est *Pittacus ille;* et mox v. 4. *idem ille populus:* sive, ut eo Augustum a Julio Caesare discerneret. Quamquam et ab alio adjici potuit, qui, τῷ *Caesarem* jam in *Caesarum* corrupto, accusativum deesse ratus, de suo supplerit. Sicuti contra ea, si a Nepote est, ab aliis tamquam superflua omitti, aut ab ultima vocis *Caesarem* absorberi potuit. Utcunque sit, *Caesarem* legendum, ac de eo hanc periodum accipiendam, non dubito. *Bosius*. Leid. m. *Caesarem eum*. Voss. C. *Caesarum caussa*, qui, pro *consecuta*, *secutus*. [Gu. Ed. princ. s. a. antiq. Jens. anni 1478. Brix. *prosp. Caesarum eum est consecuta*. Ed. Corn. *p. Caesarum est eum consecuta*. Ed. princ. a. 1470. Arg. Paris. Long. Lamb. Schott. Boecl. *pr. Caesarem est cons.* quam lectionem, omnium commodissimam, cum Tzschuckio, Bremio aliisque restituimus. Pro *tribuerit* Gu. Ed. princ. a. 1470. et Long. *tribueret*.]

(p. 760.) *Quod nemo adhuc civis R. quivit cons.*] Non potui contemnere hanc optimorum libb. Gif. et Leid. lectionem: praesertim cum valde frigidum et Nepote indignum sit, quod adhuc omnes editiones occupaverat, *quod civis R. q. c.* Schotti liber, *quam civis R. q. c.* ut ad eandem, inquit ille, *prosperitatem* referatur. Ego nullum inde sensum exsculpere possum, nisi addas in praecedentibus, *et plus conciliarit;* aut pro *quam* legas *quantam*. Sed utrumque aeque ineptum fuerit. *Bosius*. Leid. m. pro *quod*, *quam*. *nemo adhuc civis* est in Leid. meo. totus mihi locus suspectus est. Si *eum* ante *consecuta* deleas, me non repugnantem habes, quia statim *ei* sequitur. Praeterea etiam *quod*

pter suas infinitas occupationes minus saepe, quam vellet, Attico frueretur, nullus dies temere intercessit, quo non ad eum scriberet, quum modo aliquid de antiquitate ab eo requireret, modo aliquam [ei] quaestionem poëticam proponeret, interdum jocans ejus ver-

mere intercesserit. Edit. Rom. Gebh. Keuchen. et Patav. *nullus dies temere intercessit.* Edit. princ. s. a. *nullus dies tamen intercesserit.* Corn. Arg. *nullus dies tamen temere intercesserit.* (Arg. *cesserit.*) Lamb. Schott. Boecl. Bos. Heus. Stav. *nullus dies tamen temere intercessit.* Illud *tamen* e glossa accessisse, manifestum est. Itaque exclusa hac voce edit. Romanae, Gebh. et Keuch. lectionem cum Patavino editore in textu reposuimus.]

Quum modo aliquid] *Dion. Lambinus* pro *quo aliquid* (ut est in ed. Col. Grut. aliisque) *modo aliquid* reponebat. Non damno interim priscam scripturam: *quo non aliquid de antiq. ab eo requireret, modo aliquam ei quaestionem poeticam proponeret.* Schottus. *Quo non aliquid* est etiam in Rom. Mihi optima visa scriptura codicis Leid. eoque in textum recepi. Scilicet nunc incipit speciatim exponere, de quibus rebus Caesar ad Atticum scripserit. Neque verisimile est, quotidie aliquid de antiquitate ab eo requisivisse. Scriptum fuit, *quũ mõ*, indeque natum illud *quo non*; vel e praecedd. repetitum est. *Bosius.* Verbum (p. 762.) *proponeret* in hac re proprium est, pro quo etiam simplex verbum *ponere* adhibetur. Vide Interpretes ad Phaedrum l. 3. fab. 14. vs. 8. *Nec quaestionis positae caussam intelligit*, et Davisium ad Ciceron. de Fato cap. 2. ubi tamen nihil mutandum censeo cum Thoma Wopkens lib. 3. Lect. Tull. cap. 11. p. 297. Cur vero, si codicem Balliolensem, pro *contra propositum, contra positam* exhibentem, defendere voluerit Davisius, non legendum conjecit *contra rem positam?* Haud dissimili significatione dixit Noster in Pelopida c. 3. §. 1. *Etsi sejunctum ab re posita est.* Pro *poëticam* Voss. C. *petitam.* [Gu. *quomodo aliquid.* Utraque princ. Rom. Corn. Arg. Lamb. Schott. Boecl. *quo non aliquid.* Ed. Venet. a. 1499. et Long. *quo aliquid.* Ed. Lambin. cum Cicer. opp. *modo aliquid.*]

De antiquitate] Id est, vel ex antiquitate, ut saepe haec praepositio ponitur; vel de antiquitate rei cujusdam vel moris Romani. Sed prius malim, atque putarim hoc fecisse Augustum consilii auxiliique caussa, si quae res dubia incidisset. Multa enim tribuit antiquitati Augustus, et citius faciliusque probari existimabat, quae vetustatis exemplo probarentur, quod clarum ex *Suetonio cap.* 89. Similiter Severus Imperator litteratos, et maxime historiarum peritos, si quae res incidisset dubia, consuluit, ut similibus exemplis ex antiquitate instituerctur, de quo *Lampridius in ejus vita.* Bosius.

Verbosiores eliceret epist.] Ut Cicero quoque ab Attico, *l.* 16. *epist.* 11. Schottus. [Pro *modo aliquam ei quaestionem poëticam proponeret* Ed. Rom. *m. aliquam quaest. poëticam ei propon.* Hinc *ei* suspectum fit. *Heus.* Etiam ed. princ. a. 1470. Venet. a. 1499. et Long. *m. aliq. quaest. poëticam ei prop.* Heusingeri judicium comprobat Gu. in quo *ei* omissum est. Idem *verbosioris* habet.]

bosiores eliceret epistolas. Ex quo accidit, quum ae- 3
dis Jovis Feretrii, in Capitolio ab Romulo constituta,
vetustate atque incuria detecta prolaberetur, ut Attici
admonitu Caesar eam reficiendam curaret. Neque vero 4
ab M. Antonio minus absens litteris colebatur, adeo,

Quum aedes Jovis Feretrii] Admissis ad moenia hostibus, atrox in ipso aditu pugna, adeo ut Romulus Jovem oraret, ut foedam suorum fugam sisteret. Hinc templum et stator Juppiter Feretrius dictus, quod pacem ferat. Flor. lib. 1. cap. 1. Vid. etiam Liv. l. 1. Sextus Aurelius Victor cap. 1. *de Viris Illustr.* Messal. Corvin. *lib. de August. prog.* et alii. *Ernst.* Scripta lectio: *Cum aedis Jovis Fer. in cap. ab Rom. constitutae vet. atque incuria tecta prolaberentur.* Quam ita probo, ut vulgatam non rejiciam. Amplius tamen est, collapsis tantum tectis, non integro aedificio vitium faciente, Attici suasu a Caesare templum Jovis sartum tectum instauratum; quod in hoc, quam illo, necessitas reficiendi major incumbat. *Schottus.* Mihi recepta verior videtur: etsi altera meretur amplius expendi. Adi Ind. v. *detegi.* Bosius. Heusingerus accusat Ernstium, quod putaverit Jovem *Statorem* eumdem esse et *Feretrium*, sed sane non magnum est crimen, licet error sit. Nam Juppiter, qui a sistenda fuga stator dictus est, a ferenda pace vel ope *feretrius* cognominatus est, cujus Feretrii templum in Capitolio ab Romulo constitutum est, sicuti templum Jovis *statoris* ab eodem Romulo ante ora Palatini jugi, ut Ovidius canit L. VI. Fast. vs. 793. Idem Juppiter variis cognominibus Romae cultus, ut pueris notum est. De Jove Feretrio post alios consule notas doctissimi interpretis ad Dionem Cassium Lib. XLIV. c. 4. ad Lib. LIV. c. 8. et ad L. LV. cap. 5. Eo nomine culpandi, qui videntur e Floro docere, Feretrium a ferenda pace dictum esse, de quo ne γρῦ quidem Florus, qui modo originem Jovis statoris indicat. Pro *admonitu* Voss. A. *ammonitu.* Voss. C. ita habet: *Vetustate atque incuria tecta probarentur, ut Attici monitu* etc. Pro *a M.* Leid. m. *ab M.* pro *vero a M. Antonio* Voss. C. *vōbat M. Antonus.* pro *colebatur* Leid. m. *colebantur.* [Ed. princ. s. a. Schlegelii fide, habet: *quum (cum) aedes J. F. i. C. ab Rom. constituta v. a. i. tecta prolaberetur.* Sed ed. antiqua, Jens. anni 1478. et Brix. *quum (cum) aedis J. F. i. C. a Rom. constituta* (Brix. *constitutae*) *v. a. i. tecta prolaberentur.* Gu. Ed. princ. a. 1470. Corn. Arg. Paris. et Long. vulgatam lectionem tuentur, nisi quod etiam in Gu. Ed. Corn. et Arg. *aedis*, in Paris. *a Romulo* legitur. Gifanii quoque codex *aedis* habet, idque ab Auctore ipso profectum esse, locus in Fragment. c. 11, 1. docet. Tum ed. antiq. Jens. a. 1478. Corn. Arg. Lamb. Schott. Boecl. Bos. *ammonitu*, sed Gu. Ed. princ. a. 1470. Paris. Long. Heus. Stav. *admonitu.* Pro *ab M. Ant.* Gu. Ed. princ. a. 1470. et Long. *a M. Ant.*]

(p. 763.) *Ex ultimis terris*] Ex Aegypto. Vetustus cod. *exultum iis terris* praefert, et supra *ab M. Antonio;* quae utraque olim *Lambinus* repraesentavit, accepta, ni fallor, a *Pet. Pithoeo*, I. C. insigni. Quidam

ut accurate ille ex ultimis terris, quid ageret, quid curae sibi haberet, certiorem faceret Atticum. Hoc quale sit, facilius existimabit is, qui judicare poterit, quantae sit sapientiae, eorum retinere usum benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non solum

etiam libri, *exsul eum litteris.* Supra (c. 9. 2.) *Hostis Antonius judicatus Italia cesserat: spes restituendi nulla erat.* Schottus. In Veterib. libris Mss. et editis quibusdam [ut in Manut.] est: *ex ultimis terris.* Sic Sallust. Catil. ait: *Cn. Pompejus in extremis terris bellum gerebat.* Schotto post Manutium significat: ex Aegypto. Comment. autem in *Epist.* 9. *lib.* 1. *Cic.* aliter explicat. *Ernstius.* Ed. Rom. *exul eum litteris.* Colon. Lamb. et complures aliae, *exul tum his terris:* quod non satis elegans, mihi videtur, ac vix ita scripserit Nepos. Ut nos, edidere Gothofr. Gruterus, alii: reperitque sic et *Ernstius* in Mss. codicibus, qui et *Sallustii* loco firmat. Cicero in Verrem 5, 57. *Illa vox*, CIVIS ROMANUS SUM, *saepe multis, in ultimis terris, opem inter barbaros et salutem tulit.* cap. 60. *qui usque ex ultima Syria atque Aegypto navigarent.* Bosius. Recte Schottus. Cic. 1. ad Fam. 9. *Recordare enim, quibus laudationem ex ultimis terris miseris*, hoc est, ex Cilicia. *Graevius.* Leid. m. et Voss. A. *Exul eum litteris.* Voss. C. *exul tum his terris.* quam lectionem videtur praeferre Munckerus ad Hygini fab. 26. sed Schotti, Bosii, Graevii, ac Broukhusii ad Propert. 2, 13, 40. sententiam amplector. Consule etiam Arntzenium ad Victorem Epitom. cap. 43. n. 1. et Cortium ad Sallust. Catil. c. 16. n. 5. et ad Plinium Lib. 11. Epist. 3. §. 8. [Gu. Ed. princ. a. 1470. Long. Lamb. Schott. et Boecl. *exul tum his terris.* Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. *exultum iis terris.* Ed. Brix. Paris. *exul tum iis terris.* Rom. Corn. Venet. a. 1499. Arg. *exul eum litteris.*]

Quid ageret, quid] Sic eaedem membranae: *quid ageret, curae sibi haberet certiorem facere Atticum*, diverso longe sensu. *Schottus.* Sed praefero vulgatam. *Bosius.* Voss. C. *Quid ageret curae s. h.* [Gu. Ed. princ. s. a. *quid ageret, curae sibi haberet, certiorem facere Att.* Ed. princ. a. 1470. *quid ageret, curae sibi haberet, certiorem faceret Att.* Ed. Rom. Venet. a. 1499. Arg. Long. Lamb. Schott. Boecl. Bosianam lectionem confirmant, quam egregie tuetur Tzschuckius: *Lectionem codicis Schott. et edit. princ. post Heusingerum aliquae receperunt.* [Heinrich. Wetzel. Schmieder. Titz.] *Probavit Heusingerus, hac ratione motus, quod non scribamus, quae nobis curae habeamus. Neque tamen vel sic vulgatam repudiem, quia studium et cura vocabulo* a c c u r a t e *declaratur, amicitia et conjunctio ex argumentis epistolarum probatur.*]

(p. 764.) *Incidere*] Sic ed. Rom. Col. Lamb. et quae hanc sequutae. At Grut. et alii, *intercedere.* Fortasse neutrum ab auctore nostro est. Potest certe posterius e proximo subaudiri; uti c. 8, 2. *uteretur;* et c. 23, 2. *commutare.* Statim *Lambinus* et *Schottus* mallent, *urbis Romae:* quo-

aemulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit incidere necesse inter Caesarem atque Antonium, quum se uterque principem non solum urbis Romanae, sed orbis terrarum esse cuperet.

modo et Gruterus edidit. Non opus. Sic et alii loquuntur. adi Ind. v. *urbs*. In Ms. Schotti, ac forsan et aliis, *τὸ Romae* a compendio scripturae oriri potuit. *Bosius*. Omnes mei *quantam f. incidere n.* Leid. m. et Voss. A. C. *urbis Romae*. sed utrumque recte dicitur. Vide Arntzenium ad S. A. Victorem de Viris Ill. cap. 6. n. 8. de voce *principem* Duk. ad Flor. L. IV. c. 2. §. 92. [Gu. Ed. antiq. Corn. Brix. Venet. a. 1499. Arg. Paris. Lamb. Schott. *benivolentiamque*. Tum *incidere* habet etiam Gu. Utraque princ. Arg. Long. Lamb. Schott. et Boecl. Ita, Heusingero docente, Quintilianus 11, 1, 70. *Ut inter eos non forensem contentionem, sed studiosam disputationem crederes incidisse*. Sed ed. Manutiana, Gothofred. et Gebh. *intercedere*, quod, si in pluribus esset, non rejicerem. Gu. Ed. Corn. Gebh. *u. Romae*. Sed utraque princ. Arg. Long. Lamb. Schott. Boecl. *u. Romanae*.]

CAP. XXI.

1 Tali modo quum septem et septuaginta annos complesset, atque ad extremam senectutem non minus dignitate, quam gratia fortunaque crevisset, (multas enim hereditates nulla alia re, quam bonitate est con-

Septem et septuaginta] Qui est annus *Climactericus* hebdomadicus magnus, ducto septenario in undecim. Nam *climactericis* viros praestantissimos exstinctos, veteres memoriae monumentaque declarant. In veteri tamen cod. *septem et sexaginta* duntaxat reperi; nato, ut fit, errore ex singularibus numerorum notis additis, omissisve. Supra *anno sexto et sexagesimo* matrem nonagenariam extulit: et bellum Caesarianum exortum Nepos ait aetatis Attici *sexagesimo*. qui est U. C. IↃCCIV. Decessisse vero CN. Domitio L. F. CN. N. Aënobarbo, C. Sosio C. F. T. N. Coss. qui est annus IↃCCXXI. post Ro. condit. Natus itaque Atticus anno DCXLIV. triennio ante M. Tullium, cui et XL. annis superstes fuit. Mox V. C. *usus est*, et *annos* XXX. non *annis* Schottus. Voss. C. etiam *septem et sexaginta*. [Ita etiam ed. princ s. a.]

Bonitate est consec.]. Abest verbum substantivum ab edd.

5 ducaeum. Hos ut venisse vidit, in cubitum innixus, *quantam*, inquit, *curam diligentiamque in valetudine mea*

ris eruperit. Totus hic locus sic in nostris membranis legitur: *fistulae puris erumperet.* (et spatio, quod versus dirimit, *fistulae poris erumperent*, alii *fistulae pus erumperet*, alii *fistulae putres eruperint*) *atque hoc priusquam ei accideret postquam in dies dolores accrescere.* Reliqua absunt, *antea quidem morbi diuturnitatem moleste ferebat*, et vero a glossa huc intrusa semper suspicatus sum, idemque etiam *Jacobo Susio*, viro doctissimo, placere audio: et *Lambinum* recte omisisse video: pugnant enim cum iis, quae non longo intervallo antecedunt: *Cum tres menses sine ullis doloribus, praeterquam quos ex curatione capiebat, consumsisset.* Schottus. Ed. Rom. Col. *fistulae putris eruperit.* Gifanius et Savaro, et, e tribus, ut ait, optimae notae manuscriptis, Schoppius de arte Critica, pag. 63. *fistula puris*, Barthio et Loccenio probantibus. *Rigaltius ad Artemidorum pag.* 21. laudat: *fistulae puris erumperent.* Simplicissima, eoque mihi verissima est scriptura Medicaei codicis, *pus eruperit.* Quomodo Celsus 6, 18, 2. *si pus ex iis* (ulceribus scil.) *profluit.* Et paullo post: *si pus coepit profluere.* Et lib. 5, 28, 8. *ubi adapertus est* (furunculus) *et exiit pus.* Ac dubito, an fistula ipsa, quae ulceris species est, recte dicatur *erumpere. Nasci* potius et *oriri* et *aperiri* dicitur. Adscripserat autem, ut videtur, aliquis in ora *fistulae* vocem: quae textui intrusa, tot discrepantibus lectionibus occasionem praebuit, cum alii aliter *puris* vocabulum, ut ei responderet, transformarent. *Bosius.* Leid. m. *fistule puris eruperit.* Voss. A. *fistulae puris erumperent.* Voss. C. *fistula puris erumperet.* Oudendorpius ad Caesar. B. Civ. 1, 80. legendum conjicit: *fistula pus se eruperit.* [Gu. *fistulae puris eruperint.* Ed. princ. s. a. *fistulae puris erumperent.* Ed. princ. a. 1470. Venet. a. 1499. *fistulae putris eruperit.* Corn. *fistule putris erumperent.* Arg. *fistulae putris erumperent.* Vulgatam lectionem, ut ceteris meliorem, retinui, quamvis integram eam praestare nolim.]

Atque hoc priusq. ei accideret] Sic Mss. et edd. Rom. Col. ac. reliquae pleraeque. Sed Gruter. et quaedam aliae, [ut Manut.] nonnulla inserunt, hoc modo: *Atque antea quidem morbi diuturnitatem moleste ferebat, priusquam hoc ei accideret:* (vel, *accederet:*) *postquam vero in dies* etc. Quae unde desumta sint, dicere non possum. *Schottus* suspicabatur intrusa a glossa, quod repugnent praecedentibus. Hoc voluit, opinor: non potuisse Atticum *morbi diuturnitatem moleste ferre*, quia *sine ullis doloribus* fuerat. Verum agnoscit ipse Nepos *dolores*, etsi non alios, quam *quos ex curatione capiebat.* Et potuere alii supervenire, cum jam *vis morbi in unum intestinum proruperat*, ante tamen quam *per lumbos pus erumperet:* quod *extremo* demum *tempore* factum Nepos ait. Jam consilium de vita inedia finienda *quinto* ante obitum *die*, ut e *cap.* 22, 3. apparet, iniit. Vix igitur *prius, quam id ei accideret*, ut per lumbos pus erumperet. nam ab eo tem-

mea tuenda hoc tempore adhibuerim, quum vos testes habeam, nihil necesse est pluribus verbis commemorare. Quibus quoniam, ut spero, satisfeci, me nihil reliqui

pore dies aliquot supervixisse credibile est. Neque enim statim atque pus erupit, mortem adfert. Immo ob hanc ipsam rem videntur *accrevisse dolores, febresque accessisse.* Non igitur *priusquam et accideret.* Proinde videtur omnino aliquid desiderari, ad quod ea verba referantur, cum ad sequentia vix possint. Ac facile fieri potuit, ut integer versus excideret, aut ob illud *prius τὸ antea*, tanquam idem significans, cum iis, (p. 767.) quae proxime sequebantur, omitteretur. Quoniam tamen mihi non constat, num ea in aliquo Ms. codice reperta fuerint, nil definire ausim. Praesertim cum et adjici potuerint ab aliquo, qui illa, *hoc priusquam ei acciderct*, de universis, quae antecedunt, acceperit, cum fortasse de *extremo* tantum *tempore* deberet. Ceterum quod in ed. Rom. et postrema Boecleri legitur, *accederet*, mendum puto sive typographi, sive librarii. nam idem verbum paullo post sequitur. *Bosius.* Omnes mei *acciderct.* [Pro *acciderct* etiam ed. princ. a. 1470. et Ven. a. 1499. *accederet.* Verba, in Manut. et Gruter. Edit. inculcata, ut a codice Gu. ita ab Utraque princ. Corn. Arg. Long. Lamb. Schott. et Boecl. absunt. Ricklefsius, me non dissentiente, h. l. aliquid excidisse suspicatur.]

Febremque] Ed. Rom. et Grut. *febresque.* quomodo Ovidius 1. de Ponto 11, 8.

Nec dolor ullus adest, nec febribus uror anhelis.

Et passim *Cyprianus*, *Tertullianus*, *Lactantius*, ejus aevi alii. *Bosius.* Leid. m. *febresque.* [Gu. omnesque ante Lamb. edd. *febresque*, quod post Titzium restituimus.]

Arcessi] Quaedam exempla habent, *arcessiri:* unde legendum suspicor, *arciri. arcire* autem dicebant veteres, pro *accire*, seu *adcire*; *r.* pro *d.* quod et alii notarunt, et nos quodam alio loco admonuimus. *Lambinus. Accersi*, in utroque scriptum vidi. Quare nescio, cur totiens Lambinus *Accersere* Latinam esse vocem neget tam confidenter, et tantum *Arcessere* in utraque notione, et appellandi, et accusandi, (Latinae linguae per se satis inopis et angustae terminos coarctans) dici jubeat, contra omnem antiquitatem. *Schottus.* Adde *Pareum Lexico Critico*, et *Buchnerum ad Fabrum, in voc. cieo.* Ed. Rom. et Col. habent, *accersiri.* quod ex *accersi* (sic enim Nepotem puto scripsisse) corruptum videtur: Grutero, Gebhardo, Keuchenio placuit *τὸ arcessiri.* Bosius. Leid. m. *arcessiri.* Voss. A. *arcessi.* Voss. C. *accersi. Arcessiri* legendum statuerunt Cortius ad Sallust. Jugurth. c. 62, 4. et Oudendorp. ad Frontin. Strateg. 2, 7. n. 12. Sed vide supra ad 10, 2, 2. [Guelph. Edit. antiq. Schott. *accersi.* Ed. princ. anni 1470. Heus. Tzschuck. Harl. *arcessiri.* Rom. Venet. a. 1499. Arg. Long. *accersiri.* Corn. *accessiri.* Lamb. *arcersi.* Boecl. Bos. Brem. *arcessi. Arcessiri* tuetur Heusingerus in Observv. antibarb. c. 4. p. 451. sq.]

Corneliumi Balbum Sextumque Peducaeum] Pro Balbo ex-

CAP. XXII.

1 Hac oratione habita, tanta constantia vocis atque vultus, ut non ex vita, sed ex domo in domum videretur migrare, quum quidem Agrippa eum flens atque
2 osculans oraret atque obsecraret, ne ad id, quod

Ex domo in domum] Cato Major, sive Cicero de senectute cap. ult. dicit: *Ex vita ita discedo, tamquam ex hospitio, non tamquam ex domo, commorandi enim natura deversorium nobis, non habitandi locum dedit.* De amicitia cap. 4. *Id si ita est, ut optimi cujusque animus in morte facillime evolet, tamquam e custodia vinculisque corporis.* Pythagorei solebant aetate confecti ὥσπερ ἐκ δεσμῶν τῦ σώματος ἀπαλλάττεσθαι. v. Jamblichum de vita Pythagorae c. 36. n. 265. *Domum revertisse*, vel *redisse* dicitur a Latinis, quando hominis animus e corpore excesserit. Vide Ciceronem Lib. 1. de Divinat. cap. 25. cum Davisii nota. Sed Nepotis verba non tam Philosophice sumenda sunt; dum nihil aliud notant, quam quod Atticus in hoc mortis articulo ita se gesserit, ac si ex alia domo in aliam modo migraret. Graecorum proverbium est οἴκοθεν οἴκαδε. Vide Aristidem H. in Sarap. pag. 54. [Post vocem *vultus* Ed. Brix. et Paris. *fuit* addunt.]

Osculans] Apage hinc oscula ait Schoppius *lib.* 3. *Verisim. cap.* 8. non enim aegro, cuique mori certum est, competunt. Sanior vetus codex: *flens atque obsecrans oraret, ne.* sed rigido censori Schoppio non venit in mentem, quod etiam M. Popilius Oppium Gallum, familiarissimum suum, moriens ultimo complexu et osculo dignum judicaverit. Val. Maxim. *lib.* 7. *c.* 8, 9. sed in his non sunt positae opes Romanae. *Ernstius.* Ut solebant moribundos Romani: de quo videndus *Kirchmannus* 1. *de funer. Rom. cap.* 5. Non igitur est, cur cum *Schoppio* legamus, *obsecrans*, ut jam monuit *Ernstius.* Bosius. [Gu. editique omnes: *flens atque osculans.*]

(p. 770.) *Ne ad id, quod nat. cog.*] Τὸ *ad* delet *Lambinus* contra libros priscos. *Schottus.* Lambinum sequuti alii. Nos diutius exsulare passi non sumus, cum etiam in excerptis Ms. Leid. et Ed. Rom. Col. Grut. aliisque inveniremus. Fortasse tamen legi debet, *id, ad quod n. c.* Mox Lambinus, et post eum alii, *obstinatione compressit.* quomodo Plautus Rudent. 5, 3, 46. *Non tacebo unquam alio pacto, nisi talento comprimor.* Et Merc. 2, 3, 6. *Mihi mala res objicitur aliqua, Bonum quae meum comprimit consilium.* Verum reliquae, quas dixi, edd. constanter exhibent, *depressit.* An fuit, *repressit?* quo verbo et alibi non semel usus est. *Bosius.* Leid. et Voss. C. *ne ad id, quod.* τὸ *sibi* in textum recepit Heusingerus; sed *ad aliquid sibi accelerare* mihi omnino displicet; quomodocumque ille explicet. Non est

natura cogeret, ipse quoque sibi accelerarat, et quoniam tum quoque posset temporibus superesse, se sibi suisque reservaret, preces ejus taciturna sua obstinatione depressit. Sic quum biduum cibo se abstinuisset, 3

quaestio, an *sibi* non saepius redundare videatur, praesertim apud Poëtas; sed an Nepos ita scripserit, quod vix credo, etiamsi *sibi* in plerisque codicibus reperiatur. aliud quid esset, si *id sibi accelerare* legeretur. Habebunt me consentientem, qui ostenderint exemplum hujus locutionis. Praeterea prohibent sequentia: *se sibi suisque reservaret*. [Gu. Utraque princ. Corn. Arg. Long. *ne ad id, quod natura cogeret* (Ed. princ. s. a. *coegerat*), *ipse quoque sibi accelerarat*. Ed. Lambin. Schott. Boecl. *ne id, quod n. cog. ipse q. sibi accelerarat*. Bos. Staver. Tzschuck. Brem. Harles. *ne ad id, q. n. c. ipse quoque accelerarat*, omisso pronomine *sibi*. Codicis Gu. principumque edd. lectionem cum Heusingero revocavimus, cujus haec ad locum nostrum adnotatio est: Multa sunt Graecorum et Latinorum Scriptorum loca, quibus hujus generis pronomina abundare videntur, et tamen ab ipsis auctoribus accesserunt. Exemplis, quae a Vechnero Hellenolex. I. 2. c. 6. pag. 176. et a me ad eum locum collecta sunt, unum addo Horatii 1. Satyr. 4, 34. *dum modo risum Excutiat sibi, non hic cuiquam parcet amico*. Non vult Horatius, ut *sibi risum excutiat*, sed *ut aliis*, oblectandi sui gratia. *Sibi* itaque apud Horatium commodi est dativus, ut hic incommodi, qui cuique orationi adjici potest. Vid. Sanct. Minerv. 2, 4. et ad illum locum Perizon. n. 5. Quare *sibi accelerare ad aliquid* est, cum maximo malo exitioque suo accelerare. *Ad* vero, quod recte Bosius vindicavit, non transponendum puto, ut sit, *ne id, ad quod natura cogeret*, cum *accelerare ad aliquid* non minus recte dicatur, quam *adire ad aliquem*. Nec enim *accelerare* frequentius activum est quam neutrum. Nihilo minus ad *quod* repeti potest praepositio, quasi sit *ad quod natura cogeret*, quia illa ante pronomina relativa eleganter supprimitur. V. ad 5, 3, 1. Haec *Heusingerus*, cujus sententiam cum Wetzelio Titzius quoque secutus est.]

Compressit] In aliis libris est *depressit*. Id est *serio contemsit*. Ernstius. Omnes mei *depressit*. et pro *biduo*, *biduum*. [*Tempora* sunt graves casus, adversa, vitae pericula. V. Manut. ad Cic. epist. 1, 9. pag. 89. ed. Graev. [tom. 1. pag. 122. sq. ed. Richter.] et Parei Lexic. Critic. p. 1227. *Superesse temporibus* igitur est, supra tempora, pericula, mala esse, ab his non opprimi, ut Gellius 1, 22. Virgilianum illud, *superesse labori*, interpretatur. Manutius *temporibus* idem esse ait, quod *vitae spatio*; quod sexto casu accipiendum est, non tertio. Sed hoc minus placet. *Heusinger*. Gu. et ante Lamb. edd. *depressit*. Lamb. Schott. Boecl. *compressit*. V. Ind. v. *deprimere*. Pro *biduum* Ed. Heuchen. *biduo*.]

Cibo se abstinuisset] Ms. Cod. noster omittit *se*, et eodem sensu legit: *cibo abstinuisset*. Verbum hoc et Graecorum ἀπέχομαι diversis construi casibus, notum est. *Ernstius*. Lege: *se abstinuisset*. Vide Davisium et Ou-

subito febris decessit, leviorque morbus esse coepit. Tamen propositum nihilo secius peregit. Itaque die quinto, postquam id consilium inierat, pridie Calend.
4 Apriles, Cn. Domitio, C. Sosio Coss. decessit. Ela-

dendorpium ad Caesar. B. Gall. 8, 44. [Gu. omnesque edd. pronomen *se* addunt.]

Leviorque morbus] Haec omnia usque ad *elatus est* omissa ab oscitante scriba, quod, ut saepe accidere observavi, *decessit* bis posita vox est. Et a prima ad alteram gradu facto, media omitti saepe solere, facile mihi dabunt, qui libros vett. cum recens editis aliquando compararunt. Inedia autem, et cibi abstinentia, etiam Silium Italicum, et Marcellinum, homines doctos, exstinctos accepimus. Et Hegesiae liber est ἀποκαρτερῶν: quo vita quidam per inediam discedens revocatur ab amicis. *Cicero* 1. *Tusc.* Schottus. Adde *Ernstium ad cap.* 21, 6. Bosius. pro *morbus* Voss. A. *moribus*. pro *secius* idem *secus*. in Voss. C. haec desunt usque ad *C. Sosio*. [Pro *febris decessit*, quod etiam in Gu. Ed. princ. a. 1470. Arg. et Paris. legitur, Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Brix. et Venet. a. 1499. *febri decessit*. Tum verba *leviorque morbus — Coss. decessit* absunt ab edit. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. et Brix. non item a Gu. Edit. princ. a. 1470. Venet. Arg. Paris. Long. ceterisque edd.]

Itaque die quinto] In septimum diem quosdam hoc pacto vitam produxisse, Lucianus refert tom. 2. p. 389. Add. Hippocr. De Carnib. sect. 3. *fine*. Ernstius. Consule Burmann. ad Quinctilian. Declamatione ex novendecim majoribus duodecima c. 8. in fine.

Cn. Domitio, C. Sosio] Cn. Domitio L. F. Cn. N. Aenobarbo, C. Sosio C. F. T. N. Anno ab urbe condita ɪↄccxxɪ. *Lambinus*. Ante Christum Servatorem nostrum natum xxx. *Ernst.* Pro *Cn.* Voss. A. *in*. [Lambin. Schott. *Aprileis*. Paris. Long. [Gu. Utraque princ. Arg. Boecl. Bos. Stav.] *Aprilis*, pro *Apriles*, ut alibi. Ita enim veteres solebant, qui calendas *Martias*, *Majas* malebant, quam *Martii*, *Maji*. V. Cort. ad Plin. epist. 6, 16, 4. 8, 6, 13. Horat. Od. 3, 8, 1. *Martiis caelebs quid agam calendis*. Heusinger. Infra Fragment. 6, 2. *Calendis Martiis*.]

(p. 771.) *In lecticula*] Adi Indicem. *Bosius*.

Ut ipse praescripserat] Ita solebant Romani. vide *Kirchmannum de funer. Rom.* 1, 4. Bosius.

Sepultus est juxta viam Appiam] Quae sepulchris nobilis, teste *in Miloniana Tullio*, in qua et Severus conditus, teste *Lampridio*, et Galienus Imp. ut auctor *Victor* noster. De sepulchrorum autem viis diserte *Joannes Kirchmannus de funeribus Rom. capite* 22. *libro* 2. *et capite* 20. cadavera extra Urbem lata, quo de et *Hieron. Magius in Dione Aemilii Probi* (*ad* 10, 10, 3.) disseruit. *Schottus*. De illustribus aliquot sepulchris in via Appia vide *Severanum Romae subterraneae lib.* 3, 11. Bosius.

Ad quintum lapidem] Nam in urbe Rom. sepeliri nefas, et jam inde a x. Viris lege xii. Tabb.

tus est in lecticula, ut ipse praescripserat, sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentia. Sepultus est juxta viam Appiam, ad quintum lapidem, in monumento Q. Caecilii, avunculi sui.

vetitum; quae his verbis concepta apud *Ciceronem* eſt. 2. de *legibus:* HOMINEM. MORTUUM. IN. URBE. NE. SEPELITO. NEVE URITO. *Credo* (inquit Cicero) *vel propter ignis periculum.* Quod et Divi Hadrianus et Diocletianus Augg. legibus caverunt l. *Praetor ait.* D. *De Sepulc. viol.* et l. *Mortuorum.* C. *De religios. et sumt. funer.* qua de re docte, ut omnia, *Anton. Augustinus* in duodecim Tabb. libro singulari *de Legib. et SCtis,* quo omnium hactenus diligentiam induſtriamque superavit: idemque *in Fest. Pompejum,* dict. *Novalis.* Via autem *Salaria* et *Latina* Romae sepulchra fieri solita, observavi ex Juvenalis Sat. 1.

— *Experiar, quid conceda-*
tur in illos,
Quorum Flaminia *tegitur ci-*
nis atque Latina.

Et Satyr. 5.

Clivosae veheris dum per mo-
numenta Latinae.

Et ex Prudentio lib. 1. contra Symmachum:

Ecce! deos Manes cur inſitia-
ris haberi?
Ipsa patrum monumenta pro-
bant. DIS. MANIBUS. *illic*
Marmora secta lego, quacun-
que Latina *vetustos*
Custodit mores, densisque Sa-
laria *bustis.* Schottus.

In monumento Q. Caecilii] Cujus hereditatem crevit ex dodrante, domumque habitavit, et sepulchrum moriens tenuit: quam et AETERNAM DOMUM vocari in vett. inscriptionibus litteratisque lapidibus animadvertere licet. *Schottus.*

CORNELII NEPOTIS

FRAGMENTA

QUAE REPERIRI POTUERUNT

OMNIA

JOANNIS SAVARONIS

ET

ANDREAE SCHOTTI

STUDIO PRIMUM COLLECTA

POSTEA

JO. ANDREAE BOSII

CURA SUPPLETA ET EMENDATA.

CORNELII NEPOTIS
FRAGMENTA.

CHRONICORUM
LIB. I.
CAP. I.

De Homero et Hesiodo inter omnes fere scripto- 1
res constitit, utrumque ante Romam conditam vixisse,

(p. 775.) Quis horum, dicet aliquis, Fragmentorum usus? Nimirum navi tempestate amissa, factaque insigni jactura, consolationi esse solet, tabulas naufragii reliquas collegisse, et Neptuno maris Deo dedicasse: bonique consulenda salsamenta, cum deficimur cibo, juxta Graecorum proverbium. Quem equidem amissa colligendi laborem non sine exemplo suscepi. Nam M. Varronis, togatorum doctissimi, M. Catonis, reliquorumque, *Vertranius Maurus* et *Antonius Riccobonus:* M. Tullii Fragmenta *Car. Sigonius*, eoque diligentius *And. Patricius:* C. Caesaris *Fulvius Ursinus:* Sallustii Historiarum libros *Aldus Manutius minor*, et accuratius *Lud. Carrio*, collegerunt. Virgilii vero catalecta, reliquorumque, *Jos. Scaliger*, Galliae ocellus: alii alia veterum deperdita contulerunt. Graecorum Poëtarum, Poëtriarum, Oratorum, et Philosophorum collectanea praetereo, in quibus *Hertelii*, *Ursini*, et *Stephani Douzae* singularis industria elucescit. *Schottus.*

De Homero] Schottus edidit: *Vixit Homerus ante R. C. etc.* Verum ea non sunt ipsa *Gellii*, nedum *Nepotis*, verba, sed a *Schotto* paullum immutata. Quomodo et in sequentibus subinde veterum scriptorum ῥήσεις aliter inflexit, aut ex iis, quae praecesserant, supplevit, alicubi et de suo addidit, quae nusquam apud illos reperire est. Quae omnia nos deinceps suo quodque loco indicabimus, ne quis pro Nepotinis accipiat, quae a *Schotto* inserta aut interpolata

ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter centum et sexaginta. *Gellius* 17, 21, 3.

2 Nepoti et Lutatio Romam placet conditam Olympiadis septimae anno secundo. *Solinus cap.* 1.

sunt. Et pleraque in ipso textu ita restituimus, ut ipsa scriptorum, unde desumta sunt, ver- (p. 776.) ba, eaque ex optimis editionibus scriptisve codicibus correcta, repraesentaverimus: ut hoc loco factum est. *Bosius.*

De Homero] *Post bellum*, inquit Agellius Lib. 17. cap. 21. *Trojanum, ut Cassius primo Annalium de Homero atque Hesiodo scriptum reliquit, annis plus centum atque* XL. (quidam libri, LX. facili notarum commutatione) *ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter* C. *et* LX. Quem lege et Lib. 3. cap. 11. Cicero prima Tusculana: *Cum apud Graecos antiquissimum e doctis genus sit poëtarum (siquidem Homerus fuit et Hesiodus ante Romam conditam, et Archilochus regnante Romulo) serius Poëticam nos accepimus.* Legendi *Suidas* et *Lilius Gyraldus.* Schottus. De Homeri aetate plura habes in *Synagoge historiarum Scaligerana, sub rege Joas*, et in *animadversion. Eusebianis ad* num. 908. 965. 996. et 1003. *Petavium de doctrina temp.* 9, 36. *Vossium de Poëtis Graec.* cap. 2. ac praesertim *Salmasium in Plinianis*, et *Allatium libro de patria Homeri.* Bosius. [Codex Regius, adnotante et probante Jac. Gronovio, pro *in primo Chronicorum* habet *in p. Chronico*, quod post Paul. Dan. Longolium, Gellii editorem a. 1741. Heusingerus in textum recepit.]

Annis cir. centum et sexaginta] Sic fere omnes Latini, Apollodorum sequuti. Graeci valde inter se discrepant. de quo post *Eusebium et Syncellum in chronicis*, ac *Synagogen Scaligeranam*, *Salmasius in Solinum* pag. 866. prolixe. *Vossius* multo juniorem, et Romulo, aut Numae, aequalem facit. *Bosius.* [Cornelius varios forsan scriptores secutus variis locis varias sententias proposuit. Nam Freculphus Chronic. tom. 1. lib. 3. c. 7. *Homerus*, inquit, *poëta in Graecia claruit, ut testatur Apollodorus Grammaticus et Euphorbius historicus, ante urbem conditam anno centesimo vicesimo quarto, et, ut ait Cornelius Nepos, ante Olympiadem primam anno centesimo.* Wetzel. Eadem, Fischero monente, leguntur in Eusebii Chron. Can. p. 106. ed. Scaliger. prior. ad quem locum v. Scaligeri nott. p. 58. qui *Ephorus*, pro *Euphorbius*, legendum monet.]

Nepoti et Lutatio] Etiam heic Schottus ediderat: *Roma condita Olymp. sept.* etc. Nos ipsa *Solini* verba reposuimus. *Bosius.*

Romam conditam] *Cincio*, inquit Polyhistor cap. 1. *Romam duodecima Olympiade placet conditam: Pictori octava: Nepoti et Lutatio, opiniones Eratosthenis comprobantibus, Olympiadis septimae anno secundo: Pomponio Attico et M. Tullio, Olympiadis sextae anno tertio.* Adeo variae sunt et repugnantes historicorum hac de re sententiae: sed *Onuphrii Panvinii*, hominis sane diligentiss. scrinia compilare religio sit. *Schottus.* Vide eum in *Com-*

Archilochum, Nepos Cornelius tradit, Tullo Hostilio Romae regnante, jam tunc fuisse poëmatis clarum et nobilem. *Gellius* 17, 21, 8. 3

M. Manlius Romae, qui Gallos in obsidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, convictus est, 4

mentar. ad 1. *Fastorum*, et de tempore Romae conditae plura apud principes Chronologorum, *Scaligerum* Lib. 5. *de emend. temp. Petavium de doctrina tempor.* 9, 47. *et deinceps*, ac parte 2. *Rationarii* 3, 2. itemque *Calvisium Isagog. chronol.* cap. 10. *Jac. Capellum in histor. sacr. et exot. V. T. anno M.* 3246. *Wilh. Langium de annis Christi* 2, 11. *Reinhold. Franckenbergerum Compend. chronol.* Lib. 2. sect. 2. cap. 4. *Aegid.* Strauchium *Breviar. chronolog.* 4, 17. et, qui novissime id argumentum diligenter persequutus est, *Ricciolum Chronolog. reform.* Lib. 4. cap. 2. *Bosius.*

Olympiadis sept. anno secundo] Sic et *Polybius*, antiquissimam Anchisensium tabulam sequutus, existimavit: ut e *Dionysio Halicarn.* cognoscimus. Atque hoc anno ineunte, Periodi vero Jul. 3663. urbem conditam, censet quoque, pluribusque docere conatur *Cl. Langius loco modo laudato.* Etsi plerique Olymp. sextae tertio quartove conditam censent. Verum res tota adhuc incerta est. *Bosius.* [Fragmentum hoc unde transscriptum sit, Solinus non indicat, probabiliter tamen ad Chronicorum libros refertur.]

(p. 777.) *Archilochum*] Atqui *M. Tullius* Romulo regnante poëmatis floruisse tradit, *Tuscul.* 1. et a Romuli excessu quadraginta quatuor post annis regnare Tullus coepit. Potuit sane trium Regum aetati superesse; at tot annis clarum et nobilem fuisse poëmatis, non facile crediderim: vide *Herodotum Clio*, et *Eusebium in Chronicis. Terentianus Maurus* hunc in poëtica imitatum esse Aristophanem ait:

Aristophanis ingens micat solertia,
Qui saepe metris multiformibus novis
Archilochum arte est aemulatus Musica.

Schottus.

Clemens Alex. 1. *Stromat.* Simonidi coaevum facit, aitque, *jam cognitum fuisse post Olympiadem* xx. *Eusebius Chronico* utriusque meminit ad Olympiad. xxix. ann. 2. Alii Olympiade xxiii. floruisse scribunt. Vide *Voss. de poët. Graec.* cap. 3. *Bosius.* Adde Perizonium ad Aelian. L. 4. V. H. cap. 14. et ad Lib. 10. cap. 13. num. 4. Inter historicos, sed qui poëtae potius, quam historici fuerunt, recenset eum Vossius Lib. 1. H. Gr. cap. 1. pag. 57. de loco Herodoti Lib. 1. cap. 12. ubi Archilochi mentio fit, consulendus Wesselingius. [*Poematis* Gellius scripsit, incertum, an Nepotis auctoritate. *Emblematis* tamen, et *peripetasmatis*, *toreumatis*, *schematis*, quin et *poëmatis*, ipsi Ciceroni a priscis Grammaticis tribuitur. v. Charis. lib. 1. col. 114. Priscian. lib. 6. c. 679. et 688. Vechner. Hellenolex. I. 1. 3. p. 27. sq. *Heusinger.* Adde utrumque Heusinger. ad Cic. de Offic. 3, 3. p. 590.]

consilium de regno occupando inisse, damnatusque capitis, e saxo Tarpejo, ut M. Varro ait, praeceps datus est; ut Cornelius autem Nepos scriptum reliquit, verberando necatus est. *Gellius ibid. num.* 24.

Manlius] De hoc *Aurelius Victor de viris illust.* cap. 24. Quem libellum primi nos, quod praefiscini liceat, suo auctori reddidimus, Cornelio Nepoti, vel Plinio Nepoti ab Italis attributum. Erratque *Catellinus Cotta* J. C. qui in Chronicis aliter, atque in Viris illustribus, narrare Nepotem potuisse affirmat: nisi pugnantia dicere fas est Historico. Nec enim hac rima commode dilabi Cotta potest: cum illa historiae lex sit, ne quid falsi et repugnans dicat, auctore *Cicerone*. Schottus. *Marci* praenomen huic *Manlio Livius* quoque tribuit: sed Diodorus *Aulum*, Dionysius Halicarn. *Titum* vocat. *Bosius*. *Marcus* etiam vocatur ab Appiano Al. Excerpt. pag. 1212. a Plutarcho in Camillo pag. 147. (qui pag. 148. cum M. Varrone facit, de Manlii nece Livium secutus Lib. VI. cap. 20. §. 12. cujus vestigia pressit Florus Lib. I. cap. 26. §. 8.) graece dicitur *Marcus Mallius* pro *Marcus Manlius*. ut et a Diodoro Siculo Lib. XIV. cap. 116. qui eum Lib. XV. cap. 35. vocat *Marcum Manilium* pro *Marcum Manlium* ut cl. Wess. jam vidit.

Alexander Magnus] Observarunt rerum curiosi, eadem, qua natus est, nocte, Dianae templum, unum in septem mundi miraculis, conflagrasse Ephesi. *Cicero* 2. *de Nat. Deor. et* 1. *de Div.* vide *Petrum Victorium Variarum lect.* (p. 778.) 16, 15. et *Hadr. Turneb. Adversariorum* 27, 4. De qua templi deflagratione ejusdem *Solini* libet duorum veterum Toletanae biblioth. scripturam repraesentare. Sic enim legunt, quam vulgati, concinnius: *Namque Herostratus, ut nominis sui memoriam fama sceleris extenderet, sicut ipse confessus est, incendium nobilis fabricae manu sua struxit, adipiscendae latioris famae.* Vetus et honesta locutio, ubi *caussa* vel *gratia* exaudiatur: in aliis etiam auctoribus redhibitionis jure Graecorumque exemplo restituta *Prisciani* auctoritate, Lib. 19. *Grammat.* Regnasse autem Alexandrum ferunt annos duodecim. Nam annos natus XX. patri Philippo succedens, Macedoniae regnum suscepit, ut *Plutarchus* et *Arrianus* scribunt, et aetatis secundo et tricesimo obiit, Olymp. 114. Consules autem hi in Fastis Capitolinis an. 399. ab U. C. non quadringentesimo, ut, qui Fastos farcinarunt, *Sigonius* et *Onuphrius*, putant: quo *Livius* diserte *C. Sulpicium Peticum* III. *M. Valerium Poplicolam* Coss. nominat, Lib. 7. a cujus calculo recessit *Cassiodorus*, contra atque iidem annotarunt: quod est diligenter a *Mart. Antonio Delrio*, civi meo, homine doctiss. *in Solin.* observatum: qui et haec de consulib. a veterib. libris afuisse monuit. *Orosius* in annum 409. post Rom. cond. natalem retulit, et 526. regnare coepisse, Lib. 3. cap. 7, 16. et 20. *Schottus*. Reposuimus et heic ipsa *Solini* verba. nam Schottus ediderat: *Alex. M. Pellae ortus M. Fabio* etc. *Bosius*.

Anno trecent. octog. quinto] Hunc numerum, si *Salmasio* credimus, omnes libri MSS. omnes typis excusi praeferunt: antiquissimi quique plenis planisque omnibus litteris, alii nu-

Alexander Magnus Pellae oritur, ut Nepos edidit, M. Fabio Ambusto, Tito Quinctio Capitolino Coss. post Romam conditam anno trecentesimo octogesimo quincto. *Solin. cap.* 40.

meralibus notis expressum. Delrius tamen et Grasserus ediderunt: *trecent. nonagesimo nono*, uterque Mss. codd. instructus; quanquam in iis ita scriptum hoc loco se reperisse *Grasserus* non ait, *Delrius* in suis totum hunc locum non haberi testatur. *Camers* corrigebat *anno quadringentesimo*, quem recte refellit Delrius. Ceterum, ut vulgo legitur, haud dubie in duobus illis Toletanis reperit *Schottus*. Alias enim varietatem scripturae adnotasset. Et tamen certum est, eo U. C. anno non modo hos, sed nullos omnino consules fuisse, rexisse vero urbem tribunos militares consulari potestate. Quare *Delrius* opinabatur, negligenti librario errandi caussam fuisse, quod, cum anni 384. ultimum tribunum, M. Fabium Ambustum, sequentis anni primo, L. Quintio Capitolino, conjunxisset, novo quodam emendandi genere, anni 385. eos consules effecisset: deinde animadverso, Ambusti Cos. collegam praenomen *Titi* habuisse, L. in T. commutatum. *Salmasius*; etsi conjecerat leg. anno CCCLXXXXV. Nepotemque sequutum aeram *Pictoris*, mavult tamen hallucinationem *Solini* esse, qui et alibi pro libitu finxerit paria consulum, quae nunquam fuere. Aliam enim lectionem vix admittere constantem hanc in omnibus libris scripturam. De tempore, quo ortus Alexander, plura Chronologi paullo antè laudati, et in Chronico suo *Jac. Usserius*. Bosius. [Hoc quoque fragmentum ex Chronicorum libris sumtum esse, probabilis Schotti opinio est. In iisdem libris ea quoque scripta fuisse videntur, quae ex Cornelio Nepote proferunt Tertullianus, Minucius Felix et Lactantius. V. *Testimonia de Corn. Nepote.*]

CORNELII NEPOTIS

EXEMPLORUM LIB. II.

CAP. II.

A virgine Vestale. *Sosipater Charisius lib. I. Grammat. col.* 119. *Putsch.*

(p. 779.) *A virgine Vestale*] *Pro Vestali: quia non personam, sed rem, significat.* Sic *Sosipater Charisius*. Schottus. Lege, *quia non rem, sed personam* (vel, *quia personam, non rem*) *significat*. Hoc enim discrimen passim eo libro inculcat; Ablativos scil. hujusmodi, si homo sic vocetur, in E, si res, in I. finire. In v. *Aedile*, pag. 96. edit. Putschii: *Nomina quaecunque genitivo singulari IS finiuntur, oportet ablativo singulari E littera terminari. A prudente, ab homine.* quod si

LIB. V.

2 Cornelius autem Nepos et in libro exemplorum quinto id quoque litteris mandavit, multis in senatu placuisse, ut ii, qui redire nollent, datis custodibus ad Hannibalem deducerentur; sed eam sententiam numero plurium, quibus id non videretur, superatam; eos tamen, qui ad Hannibalem non redissent, usque adeo intestabiles invisosque fuisse, ut taedium vitae ceperint, necemque sibi consciverint. *Gellius* 7, 18, 11.

COR-

adjicias aliquid, per I debet dici, A prudenti consilio. Et paullo post: *Agile, ab agili, si de* (p. 780.) *persona dicitur, dici debet. Quod si rem significabis, ab hoc agili dici debet.* Pag. 97. *Cereale, ablativo E terminabitur, si homo sit: Cereali, si res sit et fructus.* Adde p. 102. 106. 108. 111. 115. 119. Quam recte autem ista se habeant, docebit *Vossius de analogia* 2, 11. *Bosius.*

Corn. Nepos] Ipsa sunt Gellii verba, omissa a Schotto, qui sic repraesentavit hunc locum: *Multis in Sen. placuit, ut, qui captivorum Romanorum ab Annibale redire nollent, d. c. a. A. d. sed ea sententia n. pl. q. i. n. v. superata: ii t. q. a. A. n. r. u. a. detestabiles invisique fuerunt, u. t. v. c. n. s. c.* insertis alicubi, quae Gellii non erant; contra ea omissis, quae erant. *Bosius.*

Multis in Senatu] Gemina sunt, quae in *Cicerone de Offic.* 1. 13. tametsi non in omnibus editionibus, leguntur: ubi fidem, hosti datam, servandam esse docet: *Secundo*, inquit, *Punico bello, post Cannensem pugnam, quos decem Hannibal Romam misit, adstrictos jurejurando, se redituros esse, nisi de redimendis iis, qui capti erant, impetrassent: eos omnes Censores, quoad quisque eorum vixit, qui pejerassent, in aerariis reliquerunt: nec minus illum, qui jurisjurandi fraude culpam inierat. Cum enim permissu Hannibalis exisset e castris, rediit paullo post, quod se oblitum nescio quid diceret: deinde egressus e castris, jurejurando se solutum putabat; et erat verbis, re non erat. Semper autem in fide, quid senseris, non quid dixeris, cogitandum est.* Haec ille. *Schottus.* Habes eandem historiam et Lib. 3, 32. *Bosius.*

Intestabiles] Sic habent edd. quas vidi. quomodo lex XII. Tabularum, tab. 7. *improbus intestabilisque esto.* Et Horatius 2. sat. 3, 181. *intestabilis et sacer esto.* Et credibile est, *intestabiles* habitos, qui fidem deseruerant, hosti datam. *Schottus* tamen edidit *detestabiles.* vide, quae apud *Gellium* praemittuntur. *Bosius.*

CORNELII NEPOTIS

ILLUSTRIUM VIRORUM

Lib. II.

CAP. III.

Subinde. *Charisius lib. 2. col. 195.* 1

Lib. XIII.

A. Albinus, qui cum L. Lucullo consul fuit, res 2
Romanas oratione Graeca scriptitavit. In ejus historiae

(p. 781.) *Subinde*] Quo et *Brutus, et Caelius, frequenter usi sunt.* Charisius Lib. 2. Gramm. *Schottus.*

A. Albinus] Forte ex *M. Catonis vita*, quae et virorum illustrium erat, depromtum: nam, quod vulgo circumfertur, pars duntaxat esse videtur. Refert et *Plutarch. in Catone*, et *Apophthegmatis. Scripserat*, inquit, *Postumius Albinus historiam Graeco sermone: veniamque a lectoribus petebat: quem subsannans Cato dandam ei veniam ajebat, si decreto Amphictyonum coactus scripsisset.* Cic. in Lucullo: *Legi apud Clitomachum, cum Carneades et Stoicus Diogenes ad senatum in Capitolio starent, A. Albinum, qui tum P. Scipione et* (p. 784.) *M. Marcello coss. Praetor esset, eum, qui cum avo tuo Lucullo consul fuit, sane doctum hominem, ut indicat ipsius historia, scripta Graece, jocantem dixisse Carneadi: Ego tibi, Carneade, praetor esse non videor, quia sapiens non sum; nec haec urbs, nec in ea civitas. Tum ille, Huic Stoico non videris.* Et 1. de finibus initio: *A Scaevola est Praetor salutatus Athenis Albutius, ut lepide Lucilius:*

Graecum te, Albuti, quam
Romanum atque Sabinum,
Municipem Ponti, Titi, Anni, Centurionum,
Praeclarorum hominum, ac primorum, signiferumque,
Maluisti dici. Graece ergo
Praetor Athenis,
Id quod maluisti, te, cum ad me accedis, saluto.
Χαῖρε, inquam, Tite, lictores, turma omnis cohorsque,
Χαῖρε Tite. hinc hostis mi Albutius, hinc inimicus.
Schottus.

Res Rom. orat. Graeca scriptitavit] Romanos, qui Graece scripserint, hos memorare licet, *Claudius Aelianus:* ut ipse de se ποικίλης ἱστορίας *lib. 2. cap.* 38. et alibi. *Suidas* enim Praenestinum facit. *Philostratus* vero, licet Romanum, ita Attice

principio scriptum est ad hanc sententiam: Neminem succensere sibi convenire, si quid in his libris parum composite aut minus eleganter scriptum foret. *Nam sum,* inquit, *homo Romanus, natus in Latio: Graeca oratio a nobis alienissima est.* Ideoque veniam gratiamque malae existimationis, si quid esset erratum, postulavit. Ea quum legisset M. Cato, *Nae tu,* inquit, *Aule, nimium nugator*

tamen scripsisse, ut Atticis Athenis natus educatusque videatur. Apud *L. Florum*, seu quisquis est auctor, Epitome Livii lib. 53. *Cajus Julius* senator Graece res Romanas scripsit. Et *Justinus initio Philipp.* Historiae, multos ex Romanis, etiam Consularis dignitatis viros, res Romanas Graeco peregrinoque sermone in historiam contulisse. Errant enim pueriliter, qui eundem Justinum Philosophum et Christianum fuisse putant. *Pueris nobis*, inquit Cicero Tusc. v. c. 39. *Cn. Aufidius, Praetorius, in senatu sententiam dicebat, nec amicis deliberantibus deerat, et Graecam scribebat historiam, et videbat caecus in litteris.* Ipse quoque *Cicero* praeterquam quod versibus Latinis *de Consulatu suo* libros tres conscripsit, totidem Graece edidit; qui liber totum Isocratis μυροθήκιον, atque omnes ejus discipulorum arculas, et nonnihil etiam Aristotelica pigmenta consumsit, ipsamque etiam Graecam nationem conturbavit, et plane a scribendo deterruit. Sic *lib.* 1. *et* 2. *ad Atticum. L. Lucullus* historias suas Graece conscripsit. *Cic. lib.* 1. *epist.* 19. *ad Atticum*, et cum Sisenna historico serio contendisse dicitur, prosane, an numeris adstricta oratione, Graeca, Latinave, conscriberet bellum Marsicum; et sortitum Graecam orationem, *Plutarchus* auctor est: quam ipse historiam editam viderit. Contra *Ammianus*, *Appulejus*, *Macrobius*, extra Italicum solum nati, Latine scripserunt. Ille se Graecum fatetur in *Historia*, hic Madaurensem *in Apologia*. *Macrobius praefatione Saturn.* sub alio se ortum coelo affirmat. Omitto reliquos Afros, *Cyprianum*, *Tertullianum*. *Arnobium*, *Fulgentium*, ceteros. Sed et *in Senecae Rhetoris Controversiam* 26. de Romanis Graece scribentibus dicere memini. *Schottus.* Catonis reprehensioni respondet, Albinique institutum tuetur *Vossius de hist. Graec.* 1, 20. qui et tres illius ex hoc opere versus, *Prisciano* laudatos, refert. *Bosius.* De re agunt Exc. e Polybio de Virt. et Vit. p. 1481, 1482. Plut. in Cat. Maj. p. 343. et in Apophth. p. 199. ab Heusingero etiam citatus, quam historiam, licet a pluribus memoratam, scriptam esse in libro Cornelii Nepotis de v. i. dicit A. Gellius l. xi N. A. cap. 8. unde docti conjiciunt, integram Catonis vitam non exstare. Vossius l. 1. de H. Gr. cap. 20. pag. 131. tuetur Albini institutum, sed Cato non reprehendit Albinum, quod Graece scripserit Res Romanas; sed quod a nemine Graecorum ad hac lingua utendum compulsus linguae Graecae ignorantiam excusaret.

(p. 785.) *Principio*] Macrobius *primo*. et statim: *si quid in illis libris*. Verum Macrobius

es, quum maluisti culpam deprecari, quam culpa vacare. Nam petere veniam solemus, aut quum imprudentes erravimus, aut quum compulsi peccavimus. Tibi, inquit, *ore te, quis perpulit, ut id committeres, quod priusquam faceres, peteres, ut ignosceretur?* Scriptum hoc est in libro Cornelii Nepotis de Illustribus Viris XIII. *Gellius* 11, 8. *et Macrob. Saturn. prooem. extr.*

non verba, sed sensum verborum Albini retulit. Unde mox pro illis: *Graeca oratio a nobis alienissima est*, posuit: *et eloquium Graecum a nobis alienissimum est*, forte, ut melius Graeca exprimeret. *Bosius.*

Sum, inquit, homo Rom.] Nescio, cur *Schottus* verbum *inquit* omiserit, quod apud *Gellium Macrobiumque* lego. *Bos.*

Eam quum leg.] Macrob. *Ea cum leg.* et paullo post: *cum imprud. erravimus, aut cum noxam imperio compellentis admisimus. Te, inquit, oro, quis perpulit, etc..peteres, uti ignosceretur.* Cetera, quae *Gellius* subjicit, eodem *Macrobio* absunt: qui non commemorat, unde haec hauserit. *Schottus* et *Savaro* e libro *de Catone* desumta putant, cujus supra 24, 3, 5. Nepos meminit. *Bosius.* [*Te* legit Macrobius, et rectius, nisi *Tibi* referendum ad *ignosceretur.* Thysius. Perperam a viro docto consideratur Macrobius; nam, quod is habet *te*, habet quoque Gellius: sed istud *tibi* apud Macrobium omittitur, procul dubio, quod distantiam hanc verbi ab suo casu non concoquebant, quae mihi videtur suavissima. Est etiam qui pro isto dativo conjecit *Albi.* Frustra prorsus. *Jac. Gronov.* Eodem teste pro *Ea* codices Gelliani habent *Eam*, atque ita etiam in editis Gellii libris legitur. Mox Edit. Bos. Staver. Tzschuck. et Harles. habent: *quum expulsi peccavimus*, quum tamen in edit. Schott. ac Boecl. et in Gellii exemplaribus *compulsi* expressum sit.]

De illustribus viris] Cod. Tornaesii addebat: XIII. Quod non puto spernendum. *Bosius.* [Codices quidam Mss. addunt numerum libri XIII. quod quemadmodum Bosio non negligendum, ita mihi verum et in textum recipiendum videtur. *Mosche.* Gronovio teste codex Petavii habet *de i. viris* XIII. Cod. S. Marci apud Florentiam et Ms. Scioppii: *de illustribus libris* XIII. quem numerum, quum a librariorum ingenio proficisci non potuerit, nos quoque reponendum esse judicavimus. Itaque hoc fragmentum, antea in fine tertii capitis collocatum, suo loco post n. 1. inseruimus. Ceterum vide, quae a nobis supra ad Voss. de histo-ric. latin. 1, 14. dicta sunt.]

Lib. XV.

3 Harum partum. *Charis. lib.* 1. *col.* 114.

Lib. XVI.

4 A fratre patruele. *Charis. lib.* 1. *col.* 113.

Harum partum] Sic Caesar in Analogicis, et Ennius. Idem Sosipater: *Jamque fere quatuor partum*. pro *partium*: quod hodie obtinet. Sic et 12. *Philippica Ciceronis* M. Antonius Muretus, vir doctiss. reperit in illis Vaticanae Bibliothecae membranis: *Cum omnes actiones horum mensum*, pro *mensium*. Et in epiſtola ad Ap. Claudium: *Prope jam undecim mensum provinciam factam esse gaudebam*. Et ad Trebatium: *Nam primorum mensum litteris commovebar*. Itaque in Pand. Florent. reperisse se perpetuo, affirmat *Ant. Augustinus*, vir summae et fidei et doctrinae. Sic et Fortunatianus in Carmine Paschali: *mensum decus*. Schottus. Vide de his et similibus *Vossium de analog.* 2, 14. Sed Charisii locus aliter interpungendus eſt, quam vulgó legitur. Putschius edidit: PARTUM. *Caesar de analogicis*, HARUM PARTUM. *Cornelius Nepos in illustrium decimo quinto. Et Ennius*, JAMQUE FERE QUATUOR PARTUM. Diſtingue: PARTUM, *Caesar de analogicis*. HARUM PARTUM, *Corn. Nepos etc.* Bosius.

A fratre patruele] *Rem necessitudinis, sed personam, ostendat.* Quae *Charisii* (ut pleraque illius mutila sunt et corrupta,) integra eſſe praeſtare non ausim. Ablativorum enim terminationes, *e* vel *i*, sic fere diſtinguit; quod vel rem, vel perſonam designent. ut supra de *virgine Vestale*. Sed eum auctorem propediem *Lud. Carrio* noſter de vet. libro integriorem dabit. *Schottus*. Verba *Charisii* haec sunt, Lib. 1. Inſtit. Grammaticarum: PATRUELE. AB HOC PATRUELE. *Cornelius Nepos illustrium virorum* Lib. XVI. A FRATRE PATRUELE, *inquit, rem necessitudinis, sed personam ostendat*. Quae corrupta eſſe, manifeſtum eſt. et videtur aliquid excidiſſe. Tentabam igitur: *cum non rem necessitudinis, sed pers. ostendat*. Repetenda heic, quae modo diximus ad illa: *A Virgine Vestale*. Bosius.

E CORNELII NEPOTIS

EPISTOLA AD CICERONEM.

CAP. V.

Tantum abest, ut ego magistram esse putem vitae 1
philosophiam beataeque vitae perfectricem, ut nullis magis existimem opus esse magistros vivendi, quam plerisque, qui in ea disputanda versantur. Video enim, magnam partem eorum, qui in schola de pudore et continentia praecipiant argutissime, eosdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere. *Lactantius l. 3. div. inst. cap.* 15, 10.

Nepotis Tulliique epistolas inseruimus, tametsi libri *Virorum illustrium* series interrumpi videatur, quod nusquam melius collocari possent. *Schottus.*

Lib. I. *Epistolarum*] In editione *Lactantii* Plantiniana, a *Mich. Thomasio*, et nupera Lugdunensi a *Servatio Gallaeo*, adornata, quibus in praesenti utor, non invenio, quo libro epistolarum haec *Cicero* scripserit. Sic enim Lactantius: *Neposque* (vel, ut alii melius, *Nepos quoque*) *Cornelius ad eundem Ciceronem ita scribit: Tantum abest; etc.* Nec aliter in Mss. suis *Thomasius* legit. Sed neque *Gallaeus*, praeter jam laudatam, ullam hoc loco scripturae discrepantiam in Variis suis commemorat. *Bosius.* [Itaque inscriptionem hujus capitis mutavimus.]

Tantum abest, ut ego magistram] Alludere videtur Cornelius Nepos ad illum M. Tullii de laude Philosophiae locum, qui est Tusculan. Disputat. lib. 5. cap. 2. valde illustris. Et lib. 2. *In eo magistra vitae tot secula permaneret Philosophia.* Schottus. Quae Ciceronis prolixe exagitat Lactantius lib. 3, 14. et deinceps. *Bosius.* [Mox Ed. Schott. Boecler. Bos. Staver. *magistris.* Ed. Heusinger. cum Cellar. Heumann. Bünemann. *magistros*, quod cum Harlesio recepimus.]

In ea disputanda versantur] Sic habent edd. quas modo dixi. Quomodo Plautus prol. Menaechm. v. 50. *Ut hanc rem vobis examussim disputem.* Et Cicero, cum alibi, tum 1. Tuscul. 4. *Ponere jubebam, de quo quis audire vellet: et id aut sedens, aut ambulans, disputabam.* quamquam aliter ibi legit *Gebhardus in Crepundiis* 1, 13. et *in notis* ad hunc locum Ciceronis (p. 788.), quae *Gruterianae* editioni insertae sunt. *Schottus* tamen: *in ea disputando versantur.* haud scio, an praeeuntibus libris. *Bosius.* Vide, quae notavi ad Themistocl. cap. 9. §. 4.

nelius Nepos in eo libro, qui Vita Illustrium inscribitur. *Servius ad* 1. *Aen.* 372.

6 Propius Grammatico accessi. *Diomedes lib.* 1. *Grammat. col.* 405.

Mapalia, καλύβαι ἀγρῶν. Sed utrobique Ἀφρῶν leg. censeo. *Schottus*. *Magalia* pro *Magaria*, quod verum nomen esse, *Servius* et *Isidorus Orig.* 15, 12. monent, dictumque a *Magar*, quod Poenorum lingua *villam* significet. Nempe ab Ebr. גור vel גר est מגור *magur*, habitatio, et ea nominum forma, quae Arabibus usitatissima est, מגאר *magar*. vide *Bochart. l. c.* et incomparabilis *Reinesii* nostri ἰσορούμενα *linguae Punicae* c. 8, 7. Hoc nomine vulgo quascunque casas Afrorum appellatas, Grammatici veteres docent. *Charisii* verba e *lib.* 1. *Grammat. Instit.* adduxit *Schottus*. Diomedes lib. 1. *Magalia*, *casae Afrorum*. *Appiano* ea pars Carthaginis dicitur μέγαρα; qui et describit. *Magaria* Plautus dixit vero nomine, *Poenul. prooem. vers.* 86. ubi de duabus puellis Carthaginiensibus: *Cum nutrice una periere a Magaribus.* Sic enim MSS. Palatini, Grutero teste. Veteres edd. *Megaribus* habent. quod de loco Carthagine arboribus consito, moenibusque munito, (quem *Appianus* μέγαρα vocari ait) interpretatur *Petitus miscellan.* 2, 1. Bosius. Adde Cortium ad Sallust. B. Jug. c. 18. num. 8.

Propius Grammatico] Citat idem *Diomedes* Ciceronis illud ex 1. lib. epist. ad Att. *Proximus Pompejo sedebam.* Et cum accusandi casu ex Pisoniana: *Proxime Pompejum sedebam.* Sallustius Catilinario: *Primo magis ambitio, quam avaritia, animos hominum exercebat: quod tamen vitium propius virtutem erat.* Sed de avaritia vide *M. Catonis* verba apud *Agellium* 11, 2. Schottus. Si vulgatam lectionem *Diomedis* sequimur, haec *Ciceronis*, non *Nepotis*, verba fuerint. Sic enim ex ed. Putschii verba Grammatici habent: PROPE, *prope me est*, *ut dicit Cicero in Pisonem*, PROXIMUS POMPEJUM SEDEBAM. *Sed et Dativo casu idem Cicero dixit ad Atticum*, PROPIUS GRAMMATICO ACCESSI. *Nepos in illustri. Sallust.* PROXIMA CARTHAGINI LOCA. Sed locus haud dubie corruptus est: nam illa *Propius Gramm. acc.* nusquam hodie in *epistolis ad Atticum*, quod sciam, apparent. Ista vero *lib.* 1. *ep.* 14. cujus initium *Vereor*, *ne putidum sit*, legimus: *Proximus Pompejo sedebam. intellexi, hominem moveri.* quamquam ibi *Lambinus*, *Simeo Bosius* et *J. Gruterus* emendent *proxime Pompejum*; sed perperam, ut e *Diomede* colligitur. Sic igitur hunc locum distinguendum censeo: *Sed et Dativo casu idem Cic. dixit ad Atticum.* (subintellige: *Proximus Pompejo sedebam*) PROPIUS GRAMMATICO ACCESSI, *Nepos illustribus. Sallust.* PROXIMA *etc.* Atque sic et *Schottus* videtur interpunxisse. *Bosius.* Vide ad Hann. cap. 8.

CORNELII NEPOTIS

DE VITA CICERONIS LIB. I.

CAP. IV.

Cornelius Nepos et rerum memoriae non indiligens, 1
et M. Ciceronis, ut qui maxime, amicus familiarisque fuit. Atque is tamen in primo librorum, quos de vita illius composuit, errasse videtur, quum eum scripsit tres et viginti annos natum primam caussam judicii publici egisse, Sextumque Roscium, parricidii reum, defendisse. *Gellius* 15, 28. *pr.*

Frustra Tullium suspicimus. Refert enim Cornelius 2
Nepos, se praesente, iisdem paene verbis, quibus

(p. 786.) Natus Cicero, anno U. C. ICDCXLVIII. C. Atilio Serrano, Q. Servilio Caepione Coss. Adolescens contra L. Sullae dominantis opes *pro Sex. Amerino* dixit, quae exstat oratio. *Off.* 2. Et primam caussam in Bruto egit, publicam scilicet (nam *pro Quinctio* privatam apud Aquilium Gallum judicem egit) aetatis XXVII. anno, U. C. DCLXXII. *In Oratore*, adolescentulum dicit se eam caussam egisse. vide *Fabium Quinctil. lib.* 12, 6. Dixit et *pro Q. Roscio Comoedo*, anno ICDCLXXVII. post Urbem Cond. *Schottus.*

Amicus familiaris] Sic edd. Gellii, quibus utor. *Schottus* copulam addit, *familiarisque*. Bosius. quem sequor. [Ego cum Longolio et Heusingero Schotti lectionem reposui. Mox Cod. Reg. Ed. Longol. et Heusinger. *primum caussam j. p. e.*]

Tres et viginti annos] Aetatis septimum et vicesimum agebat Cicero, cum Roscium defendit, ut *Asconius Pedianus*, diligens ejus interpres, apud *Agellium*, et *Fabius lib.* 12, 6. auctor est. De aliis Oratorib. *Tacitus*, sive is Quinctiliani dialogus est, *c.* 34, 8. *Nono decimo aetatis anno, L. Crassus C. Carbonem: uno et vicesimo Caesar Dolabellam, altero et* XXX. (alii legunt, *altero et* XX.) *Asinius Pollio Catonem: non multo aetate antecedens Calvus Vatinium iis orationibus insecuti sunt, quas hodieque cum admiratione legimus.* Schottus. Quidquid sit, primus fuit Roscius, quem defendit Cicero. v. Plut. Cic. pag. 862.

Frustra Tullium etc.] Conjectura ductus, *Vitae Ciceronis* addidi, in quo si quid peccatum, peccatum ignorantia est, in tanta rei obscuritate, a memoriaque

impiisque consiliis, quibus Caesar usus erat, nulla potuit esse felicitas, feliciorque meo judicio Camillus exsulans, quam temporibus iisdem Manlius, etiamsi, id quod cupierat, regnare potuisset. *Ammian. Marcell. lib.* 21. *extr.*

7 Haec quidam veterum formidantes, cognitiones actuum variorum, stylis uberibus explicatas, non edidere superstites, ut in quadam ad Cornelium Nepotem epistola Tullius quoque, testis reverendus, affirmat. *Ammian. Marcell. lib.* 26. *princ.*

lix, felix esse nemo potest. Ubi, ut ἐκ παρόδυ moneam, in vet. lib. legitur: *mea autem sententia, qui reip. sit infelix, felix esse nemo potest.* [quae postrema sic et in nostris membranis lego; nam priora in iis desunt. (p. 790.) *Bosius.*] Ut *Nero* Caesar, et Sylla, quamvis huic *Felicis* cognomen datum. vide *ad Atticum l.* 7. *epist.* De Augusti felicitate quaedam supra, *in Attici vitam*, [*ad* 25, 19, 3.] Schottus. Felicis cognomen Syllae ideo *superbum* vocat Plinius l. XXII. c. 6. sect. 6. de quo etiam Val. Maxim. l. VI. c. 4. Ex. 4. et Interpret. ad l. IX. cap. 2. n. 22.

Camillus exsulans] Plut. T. II. de Exsilio p. 605. *ἐδόξει δὲ Κάμιλλος ἐκ τῆς Ρώμης ἐλαυνόμενως, ἧς δεύτερος κτιστὴς νῦν ἀναγορεύεται?* et t. I. in Camillo p. 129, 134, 135. 144.

Id quod cupierat] Regnum affectasse Manlium, servato Capitolio, supra in *Chronicis*, ex *Agellio* et *Cicerone Philipp.* 2. Schottus.

Haec quidam veterum] *Andr. Patricius*, Polonus, cujus singularis in Ciceronis reliquiis a *Sigonio* comportandis diligentia, in explicandis industria eluxit, non per omnia Tullianis verbis haec esse concepta putat: in cujus sententiam libenter facio ut concedam: tamen quia in his scalmis et naufragii tabulis pleraque talia sunt, ut iisdem omnia auctorum verbis perscripta esse praestare non possimus, et quem in integro situm partes illae tenuerint, in tanta rerum caligine difficile admodum conjectu sit, apponere volui: sive Ciceronis ipsius, oratoris eloquentissimi, verbis conscripta, sive Marcellini, hominis Graeculi, verbis horridis conservata ea, ad posteritatemque transmissa: quae sensum, fide bona, repraesentarint. Fors sit merces leviores, crasso filo, de tantae navis jactura, consolationem aliquam adferre, pretiumque facere, queant: Contenti igitur simus hoc Catone. Ceterum de periculis agit, in quae vocari plerumque historici solent; *pericula*, inquit, *veritati contigua.* Non longe abiero. Cremutius Cordus, quod, laudato Bruto, Cassium *ultimum Romanorum* dixisset, a Tiberio mori jussus est, ut auctor est *Dion*, et *Tacitus Annali* 4, 34. Junium Rusticum, quod Paeti Thraseae et Helvidii Prisci laudes edidisset, appellaretque eos viros sanctissimos, Domitianus occidit.

Sententiae illius Tullianae ignarus, docentis, infelices esse eos, qui omnia sibi licere existimarunt. *Ammian. Marcell. lib. 26. extr.* 8

IDEM AD ATTICUM DE NEPOTE.

Nepotis epistolam exspecto. Cupidus ille meorum? qui ea, quibus maxime γαυριῶ, legenda non putet? Et ais μετ' ἀμύμονα. Tu vero ἀμύμων, ille quidem ἄμβροτος. *Lib. 16. ep. 5.* 9

Sueton. Nam paullo aliter *in Agricolae vita Tacitus:* qui Paetum laudasset, *Arulenum Rusticum*; qui Helvidium, *Herennium Senecionem* vocat. Addit, *in libros eorum saevitum*, ut et in Cremutii Cordi, de quo disserui ad *Senecae Rhetoris Controversiar. librum* 6. *Praefat.* Nota crudelitas ejusdem in Hermogenem Tharsensem, et Metium Pomposianum: perstringitur itaque a *Juven. Satyr.* 7. Schottus. *Schottus* edidit: *Quidam vet. formidantes ea, quae scriptoribus historiae suorum temporum solent saepe fraudi esse atque invidiae, cognit act. var. styl. jam ub. exp. n. edidere sup.* Ingens viri alias non mali audacia! Quippe non solum pro Ciceronianis venditat, quae Ciceronis non esse facile omnes perspiciunt, qui purissimi Scriptoris aurum ab Ammiani luto norunt discernere, sed etiam pluscula de suo inseruit. Ammianus enim postquam dixerat, sibi *adusque confinia propioris memoriae* progresso *convenire jam referre a notioribus pedem, ut et pericula veritati saepe contigua et intempestivi censores declinarentur*, solum ista subjicit, quae nos heic repraesentavimus. *Bosius.*

(p. 791.) *Infelices esse*] Suspicor, vel ab ipso *Marcellino* conformatum hoc ex superioribus; vel sane ex eadem *Ciceronis epistola* desumtum: loci affinitate persuasus, quod in eodem ipso 26. *Marcellini* repererim utrumque: hoc *extremo libro*; illud *non procul ab initio*. In qua quidem re integrum cuique est a me dissentire: non admodum enim laborabo, ut persuadeam; nec vehementer contra pugnabo. Non dissimile illud, quod *D. Augustinus* lib. 5. *Civitatis Dei* c. 27. laudat: *O miserum, cui peccare licebat*: quod de C. Cinna ait *Cicero* 5. *Tusc.* Et *in Hortensio*, apud eundem *Augustinum* lib. 13. cap. 5. de Trinitate: *Velle, quod non deceat, id est ipsum miserrimum: nec tam miserum est, non adipisci, quod velis, quam adipisci velle, quod non oporteat. Plus enim mali pravitas voluntatis adfert, quam fortuna cuiquam boni.* Quem locum eo libentius recitavi, ut, qua possem, ex eodem *Augustino de Vita Beata*, integrarem: truncatum enim hactenus a *Sigonio*, et *Patricio*, hominibus sane diligentissimis, allatum doleo, et miror. *Schottus.*

Nepotis epistolam] *Homeri* locum respexit, ut fere in his epistolis, cum ad amicissimum

10 Male narras de Nepotis filio. Valde mehercule moveor, et moleste fero. Nescieram omnino, esse istum puerum. *Epist.* 14.

familiarissime scriberet. Versus Homeri est: Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλειῶνα. Explicat vero acute, ut omnia, doctiss. *Turnebus* 9. *adversar.* cap. 22. Schottus. De *Nepote* nostro et *Schoppius* hunc locum accepit in *paradoxis litterariis epist.* 5. aitque, unum trium millium instar esse posse. Adponemus verba ejus, quoniam lucis aliquid Ciceronianis adferre queunt, et liber in paucorum manibus versatur. *Attico*, inquit, *scripserat Nepos, maximi se Ciceronis epistolas facere, vehementerque adeo cupere, ut earum epistolarum volumen ederetur. Hujus rei Ciceronem Atticus certiorem faciens, ei gratulandum duxit, cum tanti a Nepote fieret, qui praesertim unus omnium elegantissime scriberet, et ab ipso Cicerone alter esset, velut ab Achille Ajax, qui Homero describi solet fortissimus:*

Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλειῶνα.

Ex Graecorum aliis post inculpabilem Achillem.

Respondet ergo Cicero, permirum sibi videri, suas a Nepote expeti, quem tam elegantis ac fastidiosi judicii esse comperisset, ut etiam illa, de quibus ipse maxime sibi placeret, aspernaretur. Ceterum non se, sed Atticum esse illum, qui cum Achille comparari debeat, (p. 792.) *omnique reprehensione vacet. Nepotem vero prorsus in Latine scribendo divinum esse, eoque incomparabilem.* Bosius. [Quod Cicero dicit, *qui ea, quibus maxime γαυριῶ* (glorior, me effero) *legenda non putet?* id significare videtur, Nepotem philosophiae non multum tribuisse, ac philosophicos Ciceronis libros minoris, quam ille vellet, fecisse. V. Fragment. 5, 1. et supra 25, 17, 3. *Heusinger.* Probabiliter haec disputata, nec tamen certa sunt, quamquam in eadem sententia est Jac. Frid. Heusingerus in *Fragmentis Corn. Nep. Guelpherbyt.* p. 139. ed. Lugd. Bat.]

Male narras] De *Cornelii filio* nihil dum reperi: quare valde ambigo, sitne hic cognationis nomen *Nepos*, vel Caecilii alicujus Metelli cognomen. Superiora vero, quod de docto homine sermo sit, ad nostrum hunc pertinere conjeci, nihil ut affirmem tamen. Suspicionem proposuisse contentus, ob eam, quae Ciceroni cum Nepote summa intercessit, necessitudinem, in iis, quae ad familiarissimum utriusque T. Pomponium Atticum missae sunt, epistolis minime praeteriisse. nam et libro 2. Nepotis facta mentio est. *Schottus.* Vix dubito, haec ad eundem Nepotem pertinere, ad quem praecedens locus: non autem ad Caecilium aliquem, ut *Schotto* in mentem venit. *Bosius.* [V. nos supra ad *Testimon. de Corn. Nep.* init.]

CORNELII NEPOTIS FRAGMENTA

INCERTA PARTIM QUO LIBRO POSITA PARTIM QUIBUS VERBIS CONCEPTA.

CAP. VI.

P. Terentius cum multis nobilibus familiariter vixit, 1
sed maxime cum Scipione Africano et C. Laelio, quibus
etiam corporis gratia conciliatus existimatur. Quod et
ipsum Fenestella arguit, contendens, utroque majorem
natu fuisse, quamvis et Cornelius Nepos aequales omnes fuisse tradat. *Donatus s. Suetonius in Vita Terentii.*

Nepos auctore certo comperisse se ait, C. Laelium 2
quondam in Puteolano Calend. Martiis, admonitum ab

P. Terentius] Schottus edidit: *P. Terentius Scipionis Africani et C. Laelii aequalis.* Malui ego ipsa Donati, seu potius Suetonii, verba repraesentare. Ceterum nescio, cur haec Schottus e *Chronicis* desumta putet, cum ea, quae Donatus sequenti pagina de C. Laelio ex eodem, ut opinor, libro narrat, infra cap. 6, 1. inter *Incerta* retulerit. Neque credo, Nepotem tam multa de Terentio in *Chronicis*, exiguo libello, sed potius in *Viris Illustribus* aut alio quodam opere dixisse. *Bosius.* [Bosium secutus hoc fragmentum, quod antea in fine capitis primi n. 6. positum erat, huc transtuli.]

Aequales omnes fuisse] Quin potius utroque major natu. Terentius enim natus, si Donato fides habenda, Cn. Cornelio Lentulo, P. Aelio Pacto Coss. anno, ni fallor, IↃLIII. post U. C. mortuus vero Cn. Cornelio Dolabella, M. Fulvio Nobiliore Coss. A. U. DXCV. Scipio vero Africanus minor natus Appio Claudio Pulchro, M. Sempronio Tuditano Coss. anno IↃLXIX. post R. C. quo tempore Terentius sextum decimum annum agebat. Anno vero tricesimo quinto Andriam docuit, qui est U. C. IↃLXXXVIII. cum Scipio ageret undevicesimum. Laelius vero Scipionem paullulum aetate anteibat, ut ipse in sui nominis Dialogo Ciceroniano c. 4. *Quem fuerat aequius, ut prius introieram, sic prius exire de vita.* Ubi tamen Terentium *familiarem suum* vocat Laelius, non, ut quidam falso crediderunt, Cicero. Ne majori quidem Africano aequalis, quo moriente Terentius sedecim fere annos natus erat. *Schottus.*

Calend. Martiis] Quae *Matronalia* dicebantur, eo quod

uxore, temporius ut discumberet, petiisse ab ea, ne interpellaretur; serius tandem ingressum triclinium dixisse, non saepe in scribendo magis successisse sibi; deinde rogatum, ut scripta illa proferret, pronuntiasse versus, qui sunt in Ἑαυτοντιμωρουμένῳ: *Satis pol proterve me Syri promissa huc induxerunt. Donatus* s. *Sueton. ibidem.*

3 L. Otacilius Pilitus, rhetoricam professus, Cn. Pompejum Magnum docuit, patrisque ejus res gestas, nec minus ipsius, compluribus libris exposuit, primus omnium

Mariti pro conservatione conjugii supplicabant, et erat dies proprie festus matronis. *Sic Horatii Scholiastes* in *lib.* 3. *Carm. Oda* 8. Hinc *Martialis* easdem *Saturnalia muliebria* vocat, et *Juvenalis* Cal. Martias, *femineas.* Vide *Festum*, et *Tibullum* lib. 3. *et* 4. Schottus.

Temperius discumberet] Sic edendum curavi, pro, maturius: licet in vulgus editi libri *temporius* fere praeferant. O et E frequenter commutari solent, ut in *Revorti, animadvorti, advorsus*, et id genus alia, quae post in E conversa. Primum igitur *Temperi*, post, *Tempori*, ut *Plautus Persa*, et *Rudente.* Et Nepotis aequalis, *Cicero, lib.* 9. (p.793.) *epistola* 16. adPapirium Paetum: Ovidius vero et Columella *temporius* dixere, quod recentius est: illud antiquius. Sic et *Pigneri*, et *Pignori* dixisse veteres, auctor *Priscianus* Lib. 8. Sic legendum illud Juvenalis Lib. 3.

— *Viginti millia fenus*
Pigneribus positis, argenti vascula puri.

Et Ovid. 7. Metam.

— *Quod das mihi, pigneror omen.*

Hoc est, pigneri accipio. Ad eundem modum *Apellinem* et *Apollinem*; *forda bos* pro *ferda* dicebant, ut auctor *Sex. Pompejus. Agraetius* vero litterator hoc discrimen collocat: *Pignora rerum; pignera liberorum, et affectionum.* Legendum igitur in Prudentio Lib. 1. adversus Symmachum:

Inde puellarum ludibria, pignera, partus.

Schottus. Editi omnes, *temporius.* quo cum *Ovidius* et *Columella* quoque utantur, id retinendum censeo. Nepotis aevo sicuti non dicebant *tempere*, sed *tempore*; ita nec *temperius*, sed *temporius* extulisse credi par est. *Bosius. Temperius* tamen olim Veteres dixisse docet Burmannus ad Ovid. 4. Met. 198. qui Auctori suo et Columellae, Codicum auctoritate ductus, hanc vocem restituit. [Ed. Heusing. et Staver. *temperius.* Sed alterum etiam in Oudendorp. ac Wolfiana Suetonii edit. expressum est.]

L. Otacilius Pilitus] Ediderat hunc locum Schottus mutilate: *L. Ot. Pil. primus o. lib. scribere hist. orsus, n. n. ab h. q. sc. solitam. Cn. enim Pompeji M. quem docuit, patrisque ejus res gestas comp. l. exp.* Vides,

omnium libertinorum, ut Cornelius Nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam. *Suetonius de clar. Rhetor. cap.* 3.

Cornelius Nepos in libello, quo distinguit litteratum ab erudito, litteratos vulgo quidem appellari ait eos, qui aliquid diligenter et acute scienterque possint aut

nonnulla immutata, quaedam et transposita ab eo esse, quae nos e Suetonio restituimus. *Bosius.* [Pro *Pilitus* in Mss. et edit. pr. est *Pilutus*. An *Philtatus?* ut in Inscript. Grut. p. 36, 11. vel *Philotas?* ut ibidem pag. 931. N. 12. *Philetus* alioquin obvium est libertinorum nomen. *Piletus* malebat quoque Scaliger ad Hieronym. in Chronic. Euseb. probante Spanhemio Differt. XI. de Num. p. 303. Tom. 2. Sed Vossius de Histor. lat. 1, 9. dubitat, num potius ex Hieronymo et hic *Plotus* sit scribendum. *Pitholaus* ex Macrobii Saturn. 2, 2. legi nequit. Is enim ibi *M. Otacilius Pitholaus* vocatur, hic *L.* ut bene observavit Pontanus. *Oudendorp.* Cum eodem pro *patris ejus* e Ms. Vossiano *patrisque e.* reposui, ut a Wolfio quoque editum est.]

Primus omnium libertinorum] Sic Terentius:

Servum hominem caussas orare, leges non sinunt.

Militare etiam servi prohibiti. *Macrob.* 1. *Saturn.* cap. 11. Et *Mamertinus* Cos. in suo ad Julianum *Panegyrico*, queritur, Juris scientiam sic eviluisse, ut libertinorum hominum esse artificium diceretur. Et *artes liberales* dictae Martiano Capellae, quod libero, non servili, homine dignae. *Schottus.*

Corn. Nepos] Etiam hoc loco integra Suetonii verba reposui, cum Schottus, omissis prioribus, tantummodo exhibuisset posteriora, h. m. *C. Nep. litteratos quidem vulgo appellari ait* etc. *Bosius.*

(p. 794.) *Litteratos quidem*] Locus hic duplici mendo suspectus est: nam quod in vulgatis *Tranquilli* legitur: *Corn. Nepos in libello, quo distinguit litteratum ab erudito*, putabam *quodam* scripsisse, et ex compendio litterarum mendum natum; nec enim titulum libri tueri ea ἐπιγραφή potest: *liber, quo distinguitur litteratus ab erudito.* Apagesis cum istis ineptiis. Deinde ab interpunctione laborat; quod in hanc diem a nemine admonitum, quod sciam, valde miror: ne quidem ab *Ach. Statio* Lusitano, et *E. Vineto* Gallo, qui Scholiis illustrarunt. Equidem sic interpungebam: *Ceterum proprie sic appell. poëtarum interpretes, qui a Graecis Grammatici nominentur. Eosdem litteratos*, (lego *litteratores*) *vocitatos Messala Corvinus in quadam epistola*, (repetendum ἀπὸ κοινοῦ, *ait*, aut simile quid exaudiendum) *non esse sibi dicens rem cum Furio Bibaculo, nec cum Sigida quidem, aut litteratore Catone. Significat enim haud dubie Valerium Catonem, poëtam simul Grammaticumque notissimum.* Memini, *Jacobum Bongarsium*, quicum Lutetiae mihi omnia amicitiae jura communia, dum *Justinum*, Trogi abbreviatorem, quem nuper e-

dicere, aut scribere; ceterum proprie sic appellandos poëtarum interpretes, qui a Graecis γραμματικοὶ nominentur. *Sueton. de Illustr. Grammat. cap.* 4.

mendatiorem dedit, moliretur, Mediolanensem mihi *Suetonii* codicem, formulis centum abhinc annis, et quod excurrit, excusum ostendere, in quo ita scriptum reperi, *in quadam epistola scribit.* Quisquis ille fuit, vidit locum corruptum. At quod contra libros scriptos de suo addidit, non probo. *Agellius* Lib. 18. cap. 9. in veteri m. s. Buslidiano apud Gul. Canterum Novar. lect. Lib. 10. cap. 6. *Tum ex his, qui aderant, alter litterator fuit, alter litteras sciens, id est, alter docens, doctus alter.*

Et Catullus:

Munus dat mihi Sulla litterator.

Cicero quoque 1. de Finibus: *Non satis politum iis artibus, quas qui tenent, eruditi appellantur.* Qui vero hic *Sigida*, forte *Ticida* appellandus, de quo idem *Tranquillus in Valerio Catone*: ubi et *Bibaculi* meminit: quod et *Turnebum* animadvertisse video *advers.* 13, 11. Schottus. De posterioribus *Suetonii* verbis facile adsentior, legendum *litteratores vocitatos*; neque Nepotis ea esse, sed ad Messalam pertinere. Id enim docent, quae proxime subjiciuntur. Quamquam et legi potest: *Eosdem litteratores vocitat Messala* (vel *M. Messala*) *Corvinus.* Sed ἐπιγραφὴν libelli Suetoniani nollem in dubium vocatam. Nam plane eodem modo *Plutarchus* suorum uni titulum fecit, πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου. Ut similes aliorum inscriptiones nunc taceam. *Bosius.* [Pro *in libello, quo distinguit* Ms. Bongarsii: *libello quodam dist.* quod, Casaubono et Heusingero probatum, Wetzelius in textum recepit.]

(p. 795.) γραμματικοὶ] Sic rescripsi editiones *Suetonii* recentiores sequutus; et poscere videbatur additum *Graecorum* nomen. nam *Schottus* Latinis litteris nomen id expressit. *Bosius.*

CAP. VII.

Praeter physicos Homerumque, qui universum orbem mari circumfusum esse dixerunt, Cornelius Nepos, ut recentior, ita auctoritate certior; teſtem autem rei Q. Metellum Celerem adjicit, eumque ita retulisse commemorat: Quum Galliae proconsul praeesset, Indos

Praeter Physicos] Hinc sumsit Plinius Lib. 2. cap. 67. *Nepos*, inquit, *de septentrionali circuitu tradit*, *Q. Metello Celeri*, *C. Afranii in Consulatu collegae*, *sed tum* Galliae *proconsuli*, *Indos a rege Suevorum dono datos*, *qui*, *ex India commercii caussa navigantes*, *tempestatibus essent in Germaniam abrepti*. *Strabo* vero *Amasensis*, nobilis ille Geographus, libro undecimo, *Herodoto in Melpomene*, *Heraclidi Pontico*, *Posidonio*, eadem Cornelio Nepoti narrantibus, non credidit, quosdam ab India ad Gades usque et Germaniae littora navigaſſe. De Oceani navigatione lege et *Senecae Rhetoris Suasoriam* 1. cui titulum hunc de vet. codice Lib. 1. Observat. per Saturam reddidimus: *Deliberat Alexander*, *an Oceanum naviget*. Schottus.

Ut recentior, *ita auctoritate certior tradit*] Sic in scriptis libris reperit *Vossius*. Vulgo editur: *ut rec. auctoritate*, *sic certior tradit*. *Vossius* utrumque aeque ineptum exiſtimat, legitque: *ut recentior auctor*, *ita certior*. Atque sic fere Plinius 6, 27. *Dionysium*, *terrarum orbis situs recentissimum auctorem*. Tacitus Agric. 10, 3. *Livius veterum*, *Fabius Rusticus recentium eloquentissimi auctores*. *τὸ tradit* forsan e *Plinio* huc intrusum eſt. quomodo et plurale *tradunt* infra *comm*. 7. insertum. Sic autem eopse loco Plinius: *Nepos Cornelius auctor est*, *Eudoxum quendam* etc. vide vs. 3. *Bosius*. [Heusingerus Vossii conjecturam in contextu reposuit. *Tradit*, quod soli Vadiano debetur, notante Tzschuckio, hoc eodem auctore e textu ejecimus.]

Indos quosdam] De veris sive Asiaticis plerique accipiunt eorum, qui jam olim totum terrarum orbem circumnavigatum volunt. Quibus facile largior, non modo Melam Pliniumque, sed etiam Nepotem, ipsumque fortaſſe Metellum, eos pro veris habuisse. Sed ut ex orientali India, sive per Aethiopicum, sive, quod plerisque placere video, per Septentrionalem Oceanum ad Germaniae littora navigaſſe credam, nondum adduci possum: qui sciam, etiam hodie, aut impoſſibile, aut saltem difficillimum esse, per Septentrionem in Indiam enavigare: in Africa vero exteriori ne unius quidem littoris, aut promontorii, aut montis, nedum urbis provinciaeve apud Strabonem (p. 796.) aliosque veterum mentionem fieri; immo adhuc Ptolemaei aetate creditum, Asiam ultra mare Indicum Africae cohaerere. Sed

quosdam a rege Baetorum dono sibi datos; unde in eas terras devenissent, requirendo cognosse, vi tempestatum ex Indicis aequoribus abreptos, emensosque, quae intererant, tandem in Germaniae litora exiisse. *Pompon. Mela* 3, 5. *extrem. Plin. H. N. lib.* 2. *cap.* 67.

Largitudo. *Charis. lib.* 1. *col.* 78.

de ea re plura nos alibi. *Cornelius Wietflietus* constanter tenebat, *Indos hosce non ex ultimis Orientis aut Occidentis partibus, sed ex Laboratoris, Estotilandiae, aut vicinis terris venisse;* ea quidem fiducia, ut confideret, *secum sensurum, quicunque climatis rationem*, et quae de illis terris narrantur, *expenderit.* Sed ei objicit *Pontanus in descriptione chorograph. Daniae*, pag. 764. totam illam borealem plagam olim late perviam creditam, et has terras, aeque ac reliquam Americam, veteribus plane incognitas fuisse. Verum etsi terrae aut nullae illic esse crederentur, aut ignotae essent, non tamen eo efficitur, nullos inde incolas ad littora Germaniae tempestatibus abripi potuisse. Potius illud objecerim, non videri tum eas regiones habitatas. *Vossius* Indis similes intelligi vult, arbitraturque, veros fuisse Britannos, glasto fucatis corporibus Aethiopum colorem imitantes: qui, nondum noto isthoc Britannorum more, Metello pro Indis obtrusi sint. *Bosius.* [Pro *Galliis* nunc dedi *Galliae*, quia hoc praeeunt Codd. repetit Plinius 2, 67. et res ipsa suadet. Uti enim constat ex Cicer. Orat. pro Murena cap. 20. obtigerat illi Gallia Cisalpina, Transalpina Murenae. Incidit autem in A. U. 690. quia praetor fuerat Cicerone consule 689. consul factus est A. U. 691. *Tzschuckius.*]

A rege Baetorum] Baetorum nomen ex optimis aliquot codicibus *Melae* restituit *Vossius*; cum in aliis legeretur *Bojorum*, *Botorum*, *Lydorum*, et in editis plerisque, ut est apud Plinium, *Suevorum*. *Baetos* autem interpretatur Batavos, ab agro *Betua* vel *Battua* nomen adeptos, quos et *Strabo* Βάττυς vocet: atque sic eos appellari ait etiam in lapide in Batavia invento, ubi *cohortis Baetorum* sub Imp. Antonino fit mentio. Fortassis et apud *Strabonem* Βαῖτοι rescribi debent. *Bojis*, ut recte *Vossius* monet, nullus heic locus, cum toti sint mediterranei: *Suevos* libri respuunt; Plinius autem, ut solet, pro *Baetis*, ignoto sibi, ut videtur, nomine, eos supposuit. *Bosius.* [*Cognosse* edidi pro *cognovisse* ex plerisque Melae codd. et quod eam verbi contractionem praeter alios in apertis locis Noster amare videtur. V. 6, 4, 3. 18, 3, 4. *Tzschuck.* Idem pro *Baetorum* rescripsit *Bojorum*, et, *Ita*, inquit, *nunc dedi, quod hoc nomen plerorumque codd. indiciis propioribus infertur, etsi in magna illorum inconstantia et diversitate aliorumque auctorum silentio pro lectionis ejus fide spondere nolim. Quod enim Plinius* 2, 67. *ubi hanc Melae vel Nepotis narrationem repetit, habet* S u e v o r u m, *a Melae codd. plane est alienum. Lectioni* B a e t o r u m, *i. e. Batavorum, obstat, quod nemo veterum illo tempore regem iis tribuit, cui parebant Boji, qui, etsi mediterranei fuerunt, Indos tamen illos nancisci et sic dono dare potuerunt.*]

Eudoxus quidam avorum nostrorum temporibus, quum Lathurum, regem Alexandriae, profugeret, Arabico sinu egressus, per hoc pelagus, ut Nepos affirmat, Gades usque pervectus est. *Mela* 3, 9. *Plin.* 2, 67. 3

Paphlagonia insignis loco Heneto, a quo, ut Cornelius Nepos perhibet, Paphlagones in Italiam trans- 4

Largitudo] Verba Charisii: LARGITUDO *nusquam invenitur, nisi apud Nepotem*. Bosius. [V. ad 25, 19, 4.]

Eudoxus quidam] Ibidem C. Plinius: (Lib. 11. N. H. cap. 67. ubi Harduin. de hoc Eudoxo) *Nepos Cornelius auctor est, Eudoxum quendam sua aetate, cum Lathyrum regem fugeret, Arabico sinu egressum, Gades usque pervectum. Multoque ante eum Coelius Antipater, vidisse se, qui navigasset ex Hispania in Aethiopiam commercii gratia.* Et Martianus Capella, Plinii aemulus, Lib. 6. qui est de Geometria: *Cornelius auctor affirmat, quendam Eudoxum fugientem regis insidias ex Arabia in Gaditana pervenisse refugia. Coelius Antipater se hominem vidisse confirmat, qui negotiationis ardore in Aethiopiam ex Hispania navigasset. Idem Cornelius post captos Indos per Germaniam navigavit.* Quae postrema se corrupta clamant, leg. que recta interpunctione: *Idem Cornelius post: captos Indos per Germaniam navigavisse.* Truncata enim ex superioribus Plinii verbis exscripta quis non videt? *Schott.* Apud *Martianum* malebam olim, *Idem Corn. posuit, captos Indos per Germ. navigantes.* Quod neque nunc displicet. (p. 707.) *Keuchenio* tamen durissimum videbatur. Vellem caussam adjecisset. Forsan *τὸ posuit* ei non placebat. Atqui sic etiam alii illius aevi locuti. Priscianus Lib. 6. INCUS *etiam* INCUDES; *quod ponit Nonius Marcellus de doct. indagine.* Lib. 10. *Nonius Marcellus sic ponit:* SAPIVI *pro* SAPUI. Et quid dico, illius aevi? Purissimi ab hoc loquendi modo non abhorrent. Noster 16, 3, 1. *sejunctum ab re posita*, ubi vid. *not.* Seneca Suasor. 6. extrema: *Solent Scholastici declamatores ponere. Deliberat Cicero*, etc. Idem Suas. 1. *Eleganter in C. Cassii epistola positum.* Controv. 1. *Durum sensum videbatur non pure posuisse in narratione.* Controv. 12. *Haec subinde refero, quod aeque vitandarum rerum exempla ponenda sunt, quam sequendarum.* Quinctilianus 2, 17. *Ponuntur hae quoque in 2. Ciceronis libro de oratore contradictiones.* Plinius 32, 11. *His adjicimus apud Ovidium posita nomina.* Bosius.

Lathurum profugeret] *Profugere* cum quarto casu construitur. V. Th. Muncker. ad Hygin. fab. 277. [Et loca ab Heusingero laudata, Anton. epist. ad Cicer. Lib. x. ad Attic. 8. fin. Curt. 10, 2, 20.]

Per hoc pelagus] *Africum* addit Schottus; et mox edidit *provectus est.* Utrumque libris reclamantibus. *Bosius.*

Paphlagonia] Mutilate Schot-

vecti, mox Veneti sunt nominati. *Solinus cap.* 44. *ex Plinio* 6, 2.

5 Fauces Oceani T. Livius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, ubi minimum, VII M. pass. ubi vero plurimum, X M. *Plinius* 3. *prooemio.*

6 Melpum opulentia praecipuum, quod ab Insubribus, et Bojis, et Senonibus deletum esse eo die, quo Camillus Vejos ceperit, Nepos Cornelius tradidit. *Plinius* 3, 17.

7 Ultra Aquilejam VI M. pass. Formio amnis, ab Ravenna CLXXXIX pass. antiquus Italiae auctus terminus, nunc vero Istriae; quam cognominatam a flumi-

tus: *Ab Heneto Paphlagones.* Bosius.

Heneto, a quo Paphlagones] Solinus cap. 44. ex Plinio Lib. 6, 2. *Paphlagoniae Henetos adjicit Nepos Cornelius, a quibus in Italia ortos cognomines eorum Venetos credi postulat.* Citat et *Rodericus, Toletanus Archiepiscopus*, Lib. I. *Chronicorum Hispaniae*, cap. 2. forte ex *D. Isidoro*, quem fere sequitur. Terentianus Maurus:

Quos Homerus dixit Ἐνετοὺς, ille Venetos autumat. Schottus.

Ἐνέτη urbs Paphlagoniae. Schol. Apollon. Rhod. II. Arg. 358. v. Strabon Lib. V. pag. 325. et L. XII. pag. 819. Stephan. Byz. cum interpretibus de Henetis. Sed an ab his Henetis Veneti sint nominati, inquirit accuratius Freinshemius ad Curtii Lib. III. cap. 1. §. 22. et Harduin. ad Plinium Lib. VI. cap. 2. num. 19. Plinius Lib. III. N. H. cap. 19. scribit: *Venetos Trojana stirpe ortos, auctor est Cato.*

Ubi minimum] Ms. codex Chiffletii: *ubi minus.* Bosius.

(p. 798.) *Melpum*] Sunt qui putent esse *Meleium* municipium nobile et ditissimum: estque in Orbiis. De quibus multa *Zanchius Bergomas ad Petrum Betulium*, et *Gaudentius Merula* Lib. I. *Antiquit. Galliae Cisalpinae* cap. 9. *Schottus.*

Quo die Camillus Vejos] De die nondum in Fastis aut Diariis comperi: annus est in iis Tabulis marmoreis, quo de Vejentibus Dictator primum triumphavit, CCCLVII. *Livius* Lib. 5. et rursum *Plinius* Lib. 33, 7. *Plutarchus Camillo: Valerius* 4, 1. *Agellius* 17, 21. *Diodorus, Florus, Eutropius*, et *Auctor de viris illustribus.* Schottus. Pro *tradidit Schottus* edidit *tradit.* Bosius.

CLXXXIX. pass.] Sic *Dalechampius* edidit. *Schottus* autem et *Latius*: CLXXXIX. *M. pass.* Et mox: *antiquus auctae Italiae terminus.* Statim τὸ *tradunt* afuit a duobus Mss. et recte. *Bosius.*

Plerique dixere falso] *Aristoteles de Histor. animalium* 8. et περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων:

ne Iſtro in Hadriam effluente e Danubio amne, eidemque Iſtro ex adverso Padi fauces, contrario eorum percussu mari interjecto dulcescente, plerique dixere falso, et Nepos [Cornelius] etiam, Padi accola. *Plin.* 3, 18.

Strabo Lib. 7. *Geograph. Apollonius Rhodius*, et *Mela* Lib. 2. Quos miror omnes cum Nepote Falsitatis argui. Supra pro *eidemque* codex Toletanus M. S. *eodemque* auferendi casu praefert. *Schottus.* Atque sic et e suis legebat *Pintianus;* adſtipulante etiam Chifletiano: a quo, mox *Cornelii* nomen aberat. In alio fuit, *ex adverso Padi faucibus.* Forsan legendum eſt, *exadversus Padi fauces.* Quo loquendi modo Nepos, aliique usi. vide ad 2, 3, 4. Paullo ante in omnibus editionibus invenio, *e Danubio amne.* nec scripti variant. *Bosius.* [His itaque obsecuti sumus.]

CAP. VIII.

Alpes in longitudinem X M. pass. patere a supero mari ad inferum, Caelius tradit, Timagenes XX M. pass. deductis in latitudinem, Cornelius Nepos centum M., T. Livius tria M. ſtadiorum, uterque diversus in locis. *Plin.* 3, 19. 1

Inter duos Bosporos, Thracium et Cimmerium, directo cursu, ut auctor eſt Polybius, IↃ M. passuum intersunt; circuitu vero totius Ponti vicies semel centena quinquaginta M. ut auctor eſt Varro, et fere veteres. Nepos Cornelius trecenta millia quinquaginta adjicit. *Plin.* 4, 12. 2

(p. 799.) *In longitudinem*] Sic editum apud *Plinium. Schottus* tamen, *in longitudine.* Bosius.

XX M. pass.] Scriptus Toletanus codex, quem inspeximus, sic interpungit: XXII. M. *pass. deductis. In latitudinem autem Corn. Nepos* CL. M. *Schottus.* Atque sic et edd. Plinii interpungunt. *Bosius.*

IↃM. *passuum*] Haec quoque omnium, quas vidi, editionum lectio eſt. *Schottus*, et reliqui dederant CIↃ. nisi operarum lapsus eſt. *Bos.*

Vicies semel centena quinquaginta M.] Tolet. idem: *vicies*

3 In ora Oceani, colonia Augusti, Julia Constantia, — — et ab ea XXXII M. pass. colonia, a Claudio Caesare facta, Lixos. Ibi regia Antaei, certamenque cum Hercule, et Hesperidum horti. — — Exstat in ea et ara Herculis, nec praeter oleastros aliud ex narrato illo aurifero nemore. Minus profecto mirentur portentosa Graeciae mendacia, de iis et amne Lixo prodita, qui cogitent, nostros nuper paullo minus monstrifica quaedam de iisdem tradidisse: praevalidam hanc urbem, majoremque Carthagine magna; praeterea ex adverso ejus sitam, et prope immenso tractu ab Tingi; quaeque alia Cornelius Nepos avidissime credidit. *Plin.* 5, 1.

4 Aliqui inter Pontum et Caspium mare CCCLXXV M. pass. non amplius interesse tradiderunt; Cornelius Nepos CCL millia. *Plin.* 6, 11.

5 Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem a terra stadia octo abesse prodidit Cernen. Nepos Cornelius ex adverso maxime Carthaginis a continente

semel M. ut auctor est Varro, et fere veteres semel quinquaginta. Nepos Cornelius ccc. *M. L. adjicit.* Schottus.

In ora Oceani] Ediderat Schottus: *Minus pr. mir. port. Gr. mendacia de hortis Hesperidum et amne Lixo prodita* etc. Atqui Plinius non de his solis loquitur, sed de aliis etiam, de quibus praecesserat. Quare quae ex iis necessaria videbantur, praemisimus. *Bosius.*

Portentosa Graeciae mendacia] *Et quidquid Graecia mendax Audet in historia,* Juvenalis Sat. 10. *Lixa, Libyae civitas,* inquit *Stephanus* ex *Alexandro* Lib. 1. *Libycon; a Lixo* flumine. *Schottus.*

(p. 800.) *Hanc urbem*] *Lixon:* nam de *Cerne* mox Lib. 6, 30. Carthagini quoque objacere supra Plinius: *A Claudio Caesare colonia facta Lixos, vel fabulosissime ab antiquis narrata. Ibi regia Antaei, certamenque cum Hercule, et Hesperidum horti. Affunditur autem huic aestuarium e mari, flexuoso meatu, in quo Draconis custodiae instar fuisse nunc interpretantur. Exstat in insula et ara Herculis: nec praeter oleastros aliud ex narrato illo aurifero nemore.* Bosius.

Corn. Nepos CCL M.] Duo Plinii m. ss. CCLM. numerant. *Schottus.* Idque *Pintianus* concinnius censet, ne sit tanta in numero differentia inter Nepotem et ceteros auctores. Quare et nos ita rescripsimus. nam vulgo erat, CLM. *Bos.*

Ex adverso Carthaginis] Sic et *Hanno*, e quo *Is. Vossius* in

passus mille; non ampliorem circuitu duobus millibus. *Plinius* 6, 31.

Nepos Cornelius, qui divi Augusti principatu obiit, me, inquit, juvene violacea purpura vigebat, cujus libra denariis centum venibat; nec multo post rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quae in libras denariis mille non poterat emi. Hac P. Lentulus Spinther, aedilis curilis, primus in praetexta usus improbabatur: qua purpura quis non jam, inquit, tricliniaria facit? *Plinius* 9, 17. *et* 39. 6

Onychem etiam tum in Arabiae montibus, nec usquam aliubi, nasci putavere nostri veteres; Sudines in Carmania, potoriis vasis inde factis primum, dein pedibus lectorum sellisque. Cornelius Nepos tradit, ma- 7

notis ad Scylacem pag. 24. Cornelium haec depromsisse censet: *ἐκτεκμαιρόμεθα ἀυτὴν ἐκ τῦ περίπλυ κατ' ἐυθὺ κεῖσθαι ΚαρΧηδόνος*. Atque sic et *Palaephatum* 32. interpretatur *Vossius*, cum ait, *Κερναίυς* (sic enim legi volunt pro *Κυρηναίυς*) Libyam arare *κατὰ ΚαρΧηδόνα*. quanquam alibi (in *not. ad Melae* 2, 7.) putat, *Palaephatum* ac *Diodorum item Siculum* confudisse *Cernen* cum *Cercinna*, perperam acceptis Hannonis verbis. *Κατ' ἐυθὺ* autem exponit, *in eodem parallelo*. sed negat, ipsum Hannonem sic sensisse. Utcunque sit, *ex adverso Carthaginis* non potest ita accipi, ac si Cernen intra columnas Herculis prope Carthaginem in ipso sinu sitam existimarit. *Bosius*. v. cl. Wess. ad. Diod. Sic. Lib. III. c. 64. §. 6. et 25.

Violacea purpura] De variis purpurae generibus post *Plinium*, *Caelium*, *Baysium*, alios, accurate *Salmasius in notis ad Tertullianum de Pallio*, et *Octav. Ferrarius in De re Vestiaria*, praecipue Lib. 2. cap. 7. Qui videri possunt. *Bosius*.

(p. 801.) *Improbatur*] Sic Mss. Vulgati: *improbabatur*, quod video summos viros non improbasse. Mox Schottus ediderat, *nam purpura, quis non, inquit, tricliniaria facit?* Nos Pliniana reposuimus, quae et viri docti, quos modo laudavimus, non aliter laudant. *Tricliniaria* vero *Salmasius* ait esse accubitalia, quibus accubita vel lecti tricliniares sternuntur, *in not. ad Tertull.* pag. 175. *Bosius*.

Quis non tricliniaria facit] Addit de suo Plinius: *Spinther aedilis fuit, urbis conditae anno septingentesimo, Cicerone Cos. Dibapha tunc dicebatur, quae bis tincta esset, veluti magnifico impendio, qualiter nunc omnes paene commodiores purpurae tinguntur.* Haec postrema *Plinio* ab aliquo adjecta assercre auderem, nisi in m. s. Toletano antiquiss. reperissem. In Consulatu vero M. Tullii nimis rotundus numerus est, qui est in

gno fuisse miraculo, quum P. Lentulus Spinther amphoras ex eo et urceos magnitudine cadorum ostendisset; post quinquennium deinde triginta duorum pedum longitudine columnas vidisse se. *Plinius* 36, 7.

Fastis Capitolinis extra controversiam annus ıɔcxc. post U. C. collega C. Antonio: P. vero Cornelius Lentulus Spinther, Ciceronis inprimis studiosus, Cos. post fuit, anno ıɔcxcvı. cum Q. Caecilio Metello Nepote. *Schottus.*

Nec usquam aliubi] Sic editum in *Plinio.* quod mutari non debuit. Passim enim Plinius ea voce utitur. *Schottus* tamen habet *alibi.* Et mox, *sed in Germ. pot. vasis in. f. primum.* At longe aliter edd. Dalech. et Latii: *putavere nostri veteres: Sudines in Germania. Potoriis* etc. Alius legebat, *veteres. In Germania tamen apud Sudines reperitur. Potoriis* etc. Nimis id quidem audacter. Mihi placet emendatio Salmasii in Exerc. Plin. pag. 558. *Sudines et in Carmania.* Nam paullo post idem Plinius de Alabastrite, quem eundem onychi facit: *Nascitur probatissimus in Carmania.* Et Lib. 37, 2. de gemma onyche: *In gemmam transsilit ex lapide Carmaniae. Sudines dicit in gemma esse candorem* etc. Nos scriptorum codd. lectionem repraesentavimus Dalechampio laudatorum. In Vossiano mox fuit, *Nepos Cornelius tradidit, magno fuisse miraculo.* Bosius. v. Salm. Exc. Plin. pag. 396. Ed. noviss. [Ed. Bos. *sed et in Germania, potoriis et primum vasis inde factis, dein.* etc. Ed. Heusing. Harles. *Sudines in Germania, potoriis vasis inde factis primum, dein* etc. Staver. *Sudines in Carmania, potoriis et primum vasis inde factis, dein* etc. Hujus scripturae priorem partem retinui, in reliquis Heusingeri Harlesiique lectionem secutus sum.]

Magnit. cador.] Sic Mss. At Ed. Dal. et Latii: *Chiorum magnit. cadorum*, praeeunte *Hermolao Barbaro;* suffragante τῷ πάνυ *Gronovio.* qui videndus ad hunc Plinii locum. Fuit etiam in quibusd. libb. *columnam*, pro *columnas*; magisque placet. *Bosius.*

CAP. IX.

Νέπως δὲ Κορνήλιος, οὐχ ὑπὸ γήρως, φησὶν, οὐδὲ νόσου 1 παραλλάξαι τὸν Λούκουλλον, ἀλλὰ φαρμάκοις ὑπό τινος τῶν ἀπελευθέρων Καλλισθένους διαφθαρέντα. Τὰ δὲ Φάρμακα δοθῆναι μὲν, ὡς ἀγαπῷτο μᾶλλον ὁ Καλλισθένης ὑπ' αὐτοῦ, τοιαύτην ἔχειν δοκοῦντα τὴν δύναμιν· ἐκστῆσαι δὲ καὶ καταλῦσαι τὸν λογισμὸν, ὥστ' ἔτι ζῶντος αὐτοῦ τὴν οὐσίαν διοικεῖν τὸν ἀδελφόν.

Cornelius Nepos ait, non ſenio, neque morbo alienata mente fuiſſe Lucullum, ſed a quodam liberto, Callisthene, venenis corruptum. Datum autem eſſe venenum, ut Callisthenes impenſius ab eo diligeretur, quod ejusmodi vi pollere id putaret. Ita vero ab eo veneficiis et amatoriis poculis corruptus, donec Marcus frater, hoc remoto, ipse reliquam fratris vitam (non longam quidem illam) paedagogi in morem curavit.

(p. 802.) *Νέπως δὲ Κορνήλιος*] Idem Plutarchus in libello, *Εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον: Λουκούλλου δὲ Ῥωμαίων οὐ πολλοὺς ἄν τις εὕροι δεινοτέρους στρατηγοὺς, ὅτε τῷ πράττειν τὸ φρονεῖν συνεῖχεν. ἐπεὶ δὲ μεθῆκεν ἑαυτον εἰς βίον ἄπρακτον καὶ δίαιταν οἰκουρὸν καὶ ἄφροντιν, ὥσπερ οἱ σπόγγοι ταῖς γαλήναις ἐννεκρωθεὶς καὶ καταμαρανθεὶς, εἶτα Καλλισθένει τινὶ τῶν ἀπελευθέρων βόσκειν καὶ τιθασσεύειν παρέχων τὸ γῆρας, ἐδόκει καταφαρμακεύεσθαι φίλτροις ἀπ' αὐτοῦ καὶ γοητεύμασιν, ἄχρις οὗ Μάρκος ὁ ἀδελφὸς ἀπελάσας τὸν ἄνθρωπον, αὐτὸς ᾠκονόμει καὶ ἐπαιδαγώγει τὸν λοιπὸν αὐτοῦ βίον, οὐ πολὺν γενόμενον.* i. e. *Inter Romanos non invenies multos Lucullo meliores imperatores, dum is rebus gerendis curam impendit. Ubi vero sese in vitam otiosam, domi delitescens, et curis vacuus, demisit, spongiae instar tranquillitate enecatus et contabescens, ac Callistheni libertorum uni se alendum suamque senectutem cicurandam tradens, creditus fuit ab eo veneficiis et amatoriis poculis corruptus, donec Marcus frater, hoc remoto, ipse reliquam fratris vitam (non longam quidem illam) paedagogi in morem curavit.* Haec ille. Ex quibus patet error eorum, qui *Virorum illustrium* auctorem in Nepotis familiam, obtorto collo, retraxerunt: iniqui, me Hercule, Familiarum legitimorumque liberorum Cenſores. Sic enim in Lucullo Aurelius Victor, cui nos parenti eum olim partum reddidimus: *Cum alienata mente desipere coepisset, tutela ejus M. Lucullo fratri permissa est.* De Calliſthene, ut vides, verbum nullum. Aut alio igitur Nepote uſus Plutarchus, aut falſa illa cenſoria Italorum notio eſt, *Hermolai Barbari*, *Catelliani Cottae*, *Dominici Machanei*, et aliorum. *Schottus.* Adde Machaneum ad S. A. Victorem de V. I. cap. 74. in fine.

Τὰ δὲ φάρμακα etc.] Nescio cur haec *Schottus* omiſerit, cum et ipſa Nepotis sint. *Bosius.*

alienasse et solvisse mentem ejus, ut adhuc viventis facultates frater procuraret. Plutarch. in Lucull. cap. 43.

2 Νέπως ὁ Κορνήλιος φησὶν, οὐ Κράσσου, Βρούτου δὲ θριαμβεύσαντος ἀπὸ Λουσιτανῶν θυγατέρα γῆμαι Γάϊον.

Cornelius Nepos, non Crassi, sed Bruti, ejus, qui de Lusitanis triumphavit, filiam nuptum Cajo (Graccho) datam, ait. Plutarch. in Gracch. c. 21.

3 Ἀννίβᾳ δὲ τῶν μὲν ἄλλων ἐλάχιστος ἦν λόγος, Μάρκελλον δὲ πεπτωκέναι πυθόμενος, αὐτὸς ἐξέδραμεν ἐπὶ τὸν τόπον. Καὶ τῷ νεκρῷ παραστὰς, καὶ πολὺν χρόνον τήν τε ῥώμην τοῦ σώματος καταμαθὼν καὶ τὸ εἶδος, οὔτε φωνὴν ἀφῆκεν ὑπερήφανον, οὔτε ἀπ' ὄψεως τὸ χαῖρον, ὡς ἄν τις ἐργώδη πολέμιον καὶ βαρὺν ἀπεκτονὼς, ἐξέφηνεν. ἀλλ' ἐπιθαυμάσας τὸ παράλογον τῆς τελευτῆς, τὸν μὲν δακτύλιον ἀφείλετο, τὸ δὲ σῶμα κοσμήσας πρέποντι κόσμῳ, καὶ περιστείλας ἐντίμως ἔκαυσε, καὶ τὰ λείψανα συνθεὶς εἰς κάλπην ἀργυρᾶν, καὶ χρυσοῦν ἐμβαλὼν στέφανον, ἀπέστειλε πρὸς τὸν υἱόν. Τῶν δὲ Νομάδων τινὲς περιτυχόντες τοῖς κομίζουσιν, ὥρμησαν ἀφαιρεῖσθαι τὸ τεῦχος. Ἀντιλαμβανομένων δ' ἐκείνων, ἐκβιαζόμενοι καὶ μαχόμενοι διέρριψαν τὰ

(p. 803.) *Μάρκελλον δὲ πεπτωκέναι πυθόμενος*] Cicero Catone: *M. Marcelli interitum ne crudelissimus quidem hostis honore sepulturae carere passus est. Crudelissimum* autem Hannibalem vocat. *Livius* L. 27. *Valer.* Lib. 5. cap. 1. fine: *Silius Ital.* Lib. 12. *Orosius* 4, 18. Aurel. Victor. de Viris Illustrib. *Marcellus, quinquies Consul, insidiis Annibalis deceptus et magnifice sepultus. Ossa Romam remissa, a praedonibus intercepta, perierunt.* Quis scit, an haec ad librum exemplorum V. ubi et Hannibalis mentio fit, pertineant? *Schottus.*

Τὸ παράλογον τὸ τελευτῆς] Apud *Plutarchum* in edd. Paris. et Francof. excusum invenio *τῆς τελευτῆς*. nec discrepant Mss. quorum variae in editionibus illis subjiciuntur. *Bosius.*

Χρυσοῦν στέφανον] De Corona antiquitus imposita mortuis *Cicero* pro *Flacco*, et *Pet. Victorius* 2, 7. *Variar. lect.* Valer. Max. Lib. 5. cap. 1. de Antipatro, et hoc ipso Marcello: ubi forte *aurea* leg. Ad quem Maximi locum Plutarchum respexisse autumo in vita Marcelli, *ταῦτα μὲν οὖν οἱ περὶ Κορνήλιον Νέπωτα, καὶ Οὐαλέριον Μάξιμον ἱστορήκασι.* *Schottus.* De more, coronas aureas mortuis imponendi, plura habes in Indice, v. *corona.* Apud *Valerium* non opus pro *laurea* reponere *auream*, quanquam et *Freinshemio* sic visum, *ad Curtii* 5, 13, 31. Neque necesse est, in codice *Valerii*, quem *Plutarchus* legit, sic fuisse scri-

ρεᾶ. Πυθόμενος δὲ Ἀννίβας, καὶ πρὸς τοὺς παρόντας εἰπὼν, ὀυδὲν ἄρα δυνατὸν γενέσθαι ἄκοντος θεοῦ, τοῖς μὲν Νομάσιν ἐπέθηκε δίκην, ὀυκ ἔτι δὲ κομιδῆς ἢ συλλογῆς τῶν λειψάνων ἐφρόντισεν, ὡς δή κατὰ θεόν τινα καὶ τῆς τελευτῆς καὶ τῆς ἀταφίας παραλόγως ὄυτω τῷ Μαρκέλλῳ γενομένης. Ταῦτα μὲν οὖν ὁι περὶ Κορνήλιον Νέπωτα καὶ Οὐαλέριον Μάξιμον ἱςορήκασι. Λίβιος δὲ καὶ Καῖσαρ ὁ σεβαςὸς κομισθῆναι τὴν ὑδρίαν πρὸς τὸν ὑιὸν ἐιρήκασι, καὶ ταφῆναι λαμπρῶς.

Hannibal vero, quum reliquos minimi faceret, Marcellum cecidisse audito, ipse ad locum accurrit, cadaverique assistens, diuque corporis robur et formam contemplatus, neque superbam ullam emisit vocem, neque vultu laetitiam (ut consentaneum erat eum, qui tam molestum et gravem hostem interfecisset) prae se tulit, sed inopinatum viri exitum miratus, annulum ei abstulit, corpus, digno habitu ornatum vestibusque decentibus amictum, cremavit, reliquias in urnam argenteam lectas, aurea superaddita corona, ad filium misit. Sed quidam Numidae, quum in ferentes ea incidissent, adimere vi conati sunt; illis reluctantibus ac vim vi repellentibus, ossa disjecta sunt. Hannibal, hoc audito, ad eos, qui aderant, Nihil, inquit, utique diis invitis fieri potest, sumtoque de Numidis supplicio, nullam praeterea de Marcelli reliquiis colligendis curam habuit, ut qui dei alicujus numine Marcello hunc exitum vitae et sepulturae privationem ita praeter omnium opinionem evenisse crederet. Haec Cornelius Nepos et Valerius Maximus narrant. Livius et Augustus Caesar, perlatam ad filium Marcelli urnam, et honorifice sepultas ejus reliquias, perhibent. Plutarch. in Marcell. cap. 30.

ptum, uti quidem nuper vir doctus ad hunc Valerii locum censebat. Nam ille de corona cadaveri imposita, cum eoque combusta, *Plutarchus* autem de ea, quae reliquiis ad filium destinatis superimposita est, loquitur. (p. 804.) Neque satis constat, an *Plutarchus*, ut viri docti volunt, ad ea respexerit, quae *Valerius* 5, 1. *ext.* 6. de funere Marcelli retulit. Nam ea pauciora sunt, quam ut a *Plutarcho* heic laudata videri queant. Nisi dicas, solum hodie Valeriani operis epitomen superesse: in quam sententiam *Vossium de histor. Lat.* 1, 24. propendisse video. Sed et apud *Plutarchum* heic Ms. codex Vulcobianus, *Οὐατώριον*, alius *Οὐετώριον* habuit. Quod posterius an

4 Ἀννίβαν δὲ Μάρκελλος, ὡς μὲν οἱ περὶ Πολύβιον λέγουσιν, οὐδὲ ἅπαξ ἐνίκησεν, ἀλλ' ἀήττητος ἀνὴρ δοκεῖ διαγενέσθαι μέχρι Σκιπίωνος. Ἡμεῖς δὲ Λιβίῳ, Καίσαρι καὶ Νέπωτι, καὶ τῶν ἑλληνικῶν τῷ βασιλεῖ Ἰόβᾳ πιστεύομεν, ἥττας τινὰς καὶ τροπὰς ὑπὸ Μαρκέλλου τῶν σὺν Ἀννίβᾳ γενέσθαι.

Hannibalem Marcellus, ut Polybius narrat, ne ſemel quidem vicit, ſed invictus hic vir fuiſſe videtur usque ad Scipionem. Nos autem Livio, Caeſari, et Nepoti, et ex Graecis ſcriptoribus regi Jubae credimus, aliquoties Hannibalem a Marcello victum et in fugam verſum eſſe. Plutarch. in Comparat. Pelopidae cum Marcello. cap. 1.

heic reponi debeat, diſpiciant doctiores, quamquam non ignoro, *Valerium Max.* alibi *Plutarcho* fuiſſe laudatum. *Bosius.* Cum Bosio facit cl. Torrenius ad Valerii locum.

(p. 805.) *Et Nepoti*] Mirum, a Nepote hoc fuiſſe litteris consignatum; cum supra 23, 5. et 6. invictum Hannibalem faciat. *Bosius.* Hinc Val. Maximus L. IV. cap. 1. Ex. 7. dicit: *M. Marcellus, qui primus et Annibalem vinci, et Syracusas capi posse docuit.* vide Ernſt. ad Hannib. c. 5. §. 3. Salm. et Duk. ad Florum II, VI, 29. Heuſingerus vult defendere Nepotem, quia *Marcellus non tam ipsum Hannibalem, quam aliquas ejus copias in fugam vertit.* Sed nonne vinci dicitur semper Imperator, cujus exercitus caeditur maximam partem et in fugam vertitur? ipſe Livius Lib. XXIV. cap. 17. in ea sententia eſt, ut taceam de Val. Maximi loco; nam, poſtquam narraverat, *plus duo millia hostium eo die caesa tradi, Romanos minus quadringentis*, addit: *Poenus, tacita etiam confessione victus, castris se tenuit.* Sed Plutarchi locus examinandus eſt, et videndum, an τῷ Νέπωτι aliud quid subſtituendum sit. Poteſt Νέπωτι irrepſiſſe, quia idem Auctor antea de Nepote mentionem fecerat, sed ibi, ut Lector videt, eum vocat Κορνήλιον Νέπωτα. et ita eum vocare solet, ut in Lucullo pag. 520. Νέπως δὲ Κορνήλιος. et in Tib. et C. Gracchis pag. 834. appellat eum Νέπωτα δὲ Κορνήλιον. sed videant acutiores.

CAP. X.

Cornelius Nepos, qui divi Augusti principatu obiit, quum scriberet, turdos paullo ante coeptos saginari, addidit, ciconias magis placere, quam grues, quum haec nunc ales inter primas expetatur, illam vero nemo velit attigisse. *Plinius* 10, 23. 1

Apud antiquos piscium nobilissimus habitus acipenser. — — Postea praecipuam auctoritatem fuisse lupo et asellis, Cornelius Nepos, et Laberius, poëta mimorum, tradidere. *Plinius* 9, 17. 2

Magnitudo loto arbori, quae piro, quamquam Nepos Cornelius brevem tradat. Vinum quoque exprimitur 3

(p. 806.) *Turdos coeptos saginari*] In Turdario. Martialis Lib. 13.

Inter aves turdus, mecum si judice certes,
Inter quadrupedes mattya prima lepus.

Unde in M. Druso *Virorum illustrium* locum recte, ni fallor, emendavimus: *Philippo Consuli, legibus agrariis resistenti, ita collum in comitio obtorsit, ut multus sanguis efflueret e naribus: quae ille luxuria comprobans, morti jam detrudi se dicebat.* Nos de vet. libro εὐσόχως: *quem ille, luxuriam opprobrans, muriam de turdis esse dicebat:* qua de re plura L. 1. *Observationum per Saturam.* Schottus. De turdis et earum saginatione ac pretio plura *Lud. Nonnius de re cibaria* 2, 29. qui et cap. 32. pluscula de gruibus suppeditabit. *Bosius.*

Ciconias magis placere] Elegans carmen exstat in *Petronii Arbitri Satyrico*, de ciconia:

Ciconia etiam grata, peregrina, hospita,
Pietaticultrix, gracilipes, crotalistria,
Avis exsul hiemis, titulus tepidi temporis,
Nequitiae nidum in cacabo fecit meo.

Quem tamen aliter legit explicatque *Had. Junius* Lib. 6. *animadversorum*, c. 15. *Schottus.* Pro *tetigisse* apud Plinium invenio *attigisse.* Bosius.

Apud antiquos] Etiam hunc locum mutilaverat Schottus, inserta quoque vocula, hunc in modum: *Praecipuam olim auct. fu. l.* etc. *Bosius.*

Laberius poëta mimorum] De quo *Macrobius* 7. et *Seneca* noster *Rhetor Controvers.* 18. *de parricidii accusato.* Schottus. Adde *Vossium de Poëtis Lat.* cap. 1. *Bosius.*

illi, simile mulso, quod ultra denos dies negat durare idem Nepos; bacasque contusas cum alica ad cibos dolio condi. *Plinius* 13, 17.

4 Scandula contectam fuisse Romam usque ad bellum Pyrrhi annis CCCCLXX, Cornelius Nepos auctor est. *Plinius* 16, 10.

5 Cornelius Nepos tradit, ante Sullae victoriam duo tantum triclinia Romae fuisse argentea. *Plinius* 33, 11.

6 Primus invenit lineas colorare, testa (ut ferunt) trita, Cleophantus Corinthius. Hunc, aut eodem nomine alium fuisse, quem tradit Cornelius Nepos secutum in Italiam Demaratum, Tarquinii Prisci, Romani regis, patrem,

Loto arbori] Unde Lotophagi, de quibus *Homerus Odyss.* 9. et *Scholiastes*, et de herba *Theophrastus* Lib. 4. *de Plantis* c. 9. *Dioscorides* Lib. 1. et *Plinius* (p. 807.) Lib. 13. Schottus. De utrisque fuse *Salmasius* in *Plinianis*. Mox Ms. Chifl. *brevem tradit*. Pro *illi* Schottus *huic*: alii *illo*; non male. Dein quidam, *ultra duos dies*. Idem Schottus omisit illa, *bacasque contusas* etc. quae tamen pariter a Nepote sunt. *Bosius*.

Scandula contectam] *Scandula* quasi *Scindula*, assulae, non serra, sed bipennibus productae, nisi potius a *scandendo*. Hinc *scandulare tectum* Apulejo lib. 3. fabulae Milesiae, et Jurisconsultis *Scandularii*, *l. Quibusdam. D. de jure immunit.* Vegetius libro 2. de re militari, capite 23. *Tempore hiemis de tegulis, vel scandulis: quae si deessent, certe de cannis, ulva, vel culmo porticus tegeretur. Scandulae* autem e robore aptissimae. Vitruvius libro 2. c. 1. *Montium accolae crustis marmoreis tecta contegunt; alii plumbi laminis. Septentrionales nostri harundine domus suas operiunt, durantque aevis tecta alta.* Idem *Plinius* 16, 33. Penes Germanos tegularum usum non fuisse, sed materie informi domum tegere solitos, auctor est *Tacitus*. Culmis etiam tecta concinnarunt, unde *culmina*. Seneca ad Lucilium: *Culmis libros texit, sub marmore atque auro servitus habitat.* In q. libris fuit, *Scindulam non conspectam fuisse Romae*. Dubito, an id admittat historia. *Bosius*.

Usque ad bellum Pyrrhi] In Plinio legitur *ad Pyrrhi usque bellum*.

Hunc, aut eodem etc.] Dederat Schottus, *alium fuisse tradit Corn. Nepos*, etc. omissis illis, *mox docebimus*. Longe alio sensu, quam apud *Plinium* legitur. E cujus verbis apparet, Nepotem solum dixisse, Cleophantum quendam Corinthium secutum in Italiam Demaratum, etc. cetera Plinii sunt. Quare vel totus locus recensendus erat, vel illa, *aut eod. nomine alium fuisse*, omittenda. *Bosius*. Cleophanti nomen pluribus fuit commune.

patrem, fugientem a Corintho injurias Cypseli tyranni, mox docebimus. *Plinius* 35, 3.

Primum Romae parietes crusta marmoris operuisse 7
totius domus suae in Coelio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurram, Formiis natum, equitem Romanum, praefectum fabrum C. Caesaris in Gallia. Adjecit idem Nepos, eum primum totis aedibus nullam, nisi e marmore, columnam habuisse, omnes solidas e Carystio, aut Lunensi. *Plinius* 36, 6.

de Cleophanto Thebano mentionem facit Athenaeus lib. 1. c. 19. p. 22. ubi de saltandi peritia, tamquam de re praeclara, agit. Inter Themistoclis filios, ex Archippa Lysandri Alopecensis filia natos, refert Plutarchus in hujus vita pag. 128. Cleophantum, quem Plato dixit optimum quidem fuisse equitem, sed caetera inertem. Qui forsan idem fuit, de quo Plutarchus in Cat. Maj. pag. 340. notat Themistoclem dixisse facete ad uxorem: *Ὦ γύναι, Ἀθηναῖοι μὲν ἄρχουσι τῶν Ἑλλήνων, ἐγὼ δὲ Ἀθηναίων, ἐμοῦ δὲ* (p. 808.) *σύ, σοῦ δὲ ὁ υἱός. ὥστε, φειδέσθω τῆς ἐξουσίας, δι' ἣν ἀνόητος ὤν, πλεῖστον Ἑλλήνων δύναται.* confer Plut. in Themist. pag. 121.

Fugientem a Corintho] Hic quoque locus, praeter *Livii* et *Ciceronis* auctoritatem *Tuscul.* 5, veterumque librorum consensum, nos manuduxit ad veram in *Viris illustrib.* lectionem constituendam, cap. 6. *L.* inquit, *Tarquinius Priscus, Demarati Corinthii filius, ejus, qui Cypseli tyrannidem fugiens in Etruriam commigravit. Ipse Lucumo dictus, urbe Tarquiniis profectus, Romam petiit.* Aliis vero hic locus falso persuasit, ad Nepotem scriptorem illum *Virorum illustrium* esse referendum, *Schottus*.

Praefectum fabrum C. Caesaris in Gallia] Addit C. Plinius: *Neque indignatio sit, tali auctore inventa re. Hic namque est Mamurra Catulli Veronensis carminibus proscissus: quem* [ut res est domus ipsius] *clarius quam Catullus dixit habere, quidquid habuisset Comata Gallia:* [Namque] *adjecit* [idem Nepos] *eum primum totis aedibus nullam, nisi e marmore, columnam habuisse: omnes solidas e Carystio, aut Lunensi.* Quem locum sic εὐστοχώτατος ille *Jos. Scaliger*, Julii Caesaris F. Galliae lumen, restituit: *quem Metrodorus Scepsius clarius, quam Catullus, dixit* etc. Mox *Namque idem Nepos* ὀβελίζει. Catulli versus apponam:

Quis hoc potest videre? quis potest pati?
Nisi impudicus, et vorax, et aleo?
Mamurram habere, quod Comata Gallia
Habebat uncti, et ultima Britannia?
Cinaede Romule, hoc videbis, et feres?

Schottus. Pro illis, *Namque adjecit idem Nepos*, etiam in q. MSS. solummodo legitur unica vox, *adiditque*, et absunt illa *aut Lunensi;* ac pro *Carystio* est *a Carysto*. Bosius. V. Hard. ad Plinii locum.

CAP. XI.

1 Aedis Martis est in circo Flaminio architectata ab Hermodoro Salaminio. *Priscianus lib.* 8. *col.* 792.

2 Non amplius ter bibere Augustum solitum super coenam in castris apud Mutinam, Cornelius Nepos tradit. *Sueton. Aug. cap.* 77.

3 In extrema Britanniae parte Memma, quam Cornelius etiam, Annalium scriptor, narrat metallis plurimis

(p. 809.) *Aedis Martis architectata ab Hermodoro*] Sic et *machinata* παθητικῶς. Sallustius Hist. libro 2. *At Lucullum regis cura machinata fames brevi fatigabat.* Sed de his supra ad *Epist.* dicere memini. *Architecti* vero *Hermodori* sic meminit Vitruvius lib. 3. cap. 1. Architect. *Quemadmodum est in porticu Metelli Jovis Statoris Hermodori.* ut emendat *Turnebus* lib. 11. *advers.* cap. 2. Meminit et *M. Tullius* l. 1. *de Oratore.* Schottus. Pro *Aedis* male Schotto editum *aedes. Aedis*, ἀρχαϊκῶς, pro *aedes.* Bosius. [V. 25, 20, 3. et ibi not.]

Non amplius ter bibere] Sex. Aurelii *Victoris*, vel, ut disertim Jac. Cujacii, ICtorum nostri seculi facile principis, scriptus codex praefert, *Victorini* Epitoma: *Cumque esset cibi ac vini multum, aliquatenus vero somni, abstinens, serviebat tamen libidini usque ad probrum vulgaris famae.* Sic enim legendum olim docuimus: vini enim natura parcissimum Augustum, *Tranquillus* auctor est cap. 77. *Schottus.* Reposuimus et heic verba Suetonii: nam Schottus mutilaverat: *N. a. t. b. Augustus solitus* etc. omissis illis *Corn. N. tradit.* Bosius.

In extrema Britanniae parte] Saepe multumque dubitavi, utri *Cornelio*, *Nepotine*, an *Tacito*, cujus hodieque *Annales*, licet mutili, in manibus doctorum hominum versantur, haec darem: sed dum insulam, oras Britanniae legendo, saepe etiam in altum evectus, diligenter investigo, *Monam* quidem 14. *Annali*, et in *Agricolae vita* reperi; *Memmae* vero, vel, ut alii libri, *Miniae*, nec vola, nec vestigium. *Xiphilinus* vero ex *Dione*: *Britannorum*, inquit, *duo sunt genera*, *Caledonii et Maeatae.* Quae vox Μαιάται a *Mona* longius recedit. Quare in eam veni sententiam, ut nostro adscribendum censerem, dum alteruter e tenebris integer appareat: et *Chronica* Nepos, ut dixi, conscripsit; quos libros fortasse Gothus ille *Jornandes*, sive is *Jordanus* est, *Annales* vocavit; secutus, ut suspicor, aliquot Gothicarum rerum scriptores, quorum, praeter nomen inane, nihil ad nos pervenit: quemadmodum libro priore Epitomam illam *L. Annaei Senecae*, quae vulgo *L. Floro* attri-

copiosam, herbis frequentem, et his feraciorem omnibus, quae pecora magis, quam homines alant. Labi vero per eam multa quam maxima relabique flumina, gemmas margaritasque volventia. *Jornandes de reb. Gothic. cap.* 2.

buitur, exscripsisse observavi. *Schottus.* Plane adsentior *Fr. Lindenbrogio*, Corn. Tacitum significari. nam ex eo magnam partem hanc narrationem haustam esse, vel illa fidem faciunt, (p. 810.) quae *Jornandes* subjicit: *Silurum colorati vultus, torto plerique crine et nigro nascuntur. Calidoniam vero incolentibus rutilae comae, corpora magna etc.* Quae et alia Jornandi dicta paene totidem verbis in *Agricola Taciti* leguntur. Vide eum cap. 10. *et seqq.* Perperam igitur inter *Fragmenta Nepotis* relata sunt. *Bosius.* [Pro *Memma* substituendum videtur *Mona.* Tum pro *quia — alat* reposui *quae — alant*, quia hoc propius ad nexum valet, nec libris adversatur, in quibus exstat etiam *omnibusque — alant.* Accedit denique, quod Mela, qui hanc narrationis partem in suos usus transtulit, ita reddit 3, 6, 4. Hinc vero minus recte a Cornelio Nepote ad Cornelium Tacitum particula haec a viris doctis devolvitur. Etsi enim Annales scripsit Tacitus, ita tamen Chronica etiam vocare poterat. Jornandes. Maximum impedimentum a chronologica ratione objicitur. *Tzschuckius.*]

EPISTOLA
CORNELIAE
MATRIS GRACCHORUM.

CAP. XII.

1 Dices, pulchrum esse inimicos ulcisci. Id neque majus, neque pulchrius cuiquam, atque esse mihi videtur, sed, si liceat republ. salva ea persequi. Sed quatenus id fieri non potest, multo tempore multisque par-

Unde hoc fragmentum sit, ostendit *Schottus* p. 177. Ubi dubitare videtur, an legitimum sit. Ego non incommode Corneliae adscribi posse putem: ita eleganter ἀρχαΐζει. *Buchnerus*. *Schotti* haec sunt ea de re verba *in epist. ad lectorem*, *Notis* suis in *Fragmenta Nepotis* subnexa: *Nunc*, inquit, *Corneliae matris Gracchorum (cui eloquentiam, teste Cicerone et Fabio, acceptam referebant) epistolae fragmentum adjiciam: quod legitimumne sit, aut a declamatore aliquo, ut solet, conformatum, nunc non disputo. Parva sane papyri jactura, repertum in vet. libro Abbatiae Faesulanae, mihique ab Ant. Augustino, Archiepisc. Tarracon. viro clarissimo, perhumaniter oblatum, post idem a Cl. V. Jacobo Bongarsio descriptum e Britannico exemplari, e Germania dono missum, Cornelianis addendum putavi.* Haec *Schottus*. Reperit et *Savaro* in suo et Gifanii Petaviique codicibus *vitae Attici* adjunctam. Pro genuina etiam exhibet, et alicubi corrigit *Pighius tomo* 3. *annalium Rom.* hoc ei titulo praefixo: *Epistolarum fragmenta duo Corneliae P. F. Gracchorum matris ad C. Sempronium filium, Tribunatus plebis candidatum; ex Corn. Nepotis libro de latinis historicis.* Quae postrema forsan e codice Gif. desumta sunt; quo *Savaro* probari ait, fragmenta haec excerpta esse e libro Nepotis *de Latinis historicis*. Denique ut Corneliae insigne fragmentum (p. 811.) etiam *Janus Rutgersius* exhibet, ac locis aliquot restituere conatur *Variar. lection.* 5, 12. Bosius. In Voss. A. *Verba Corneliae Graccorum matris ex Cornelii Nepotis libro excerpta.* Voss. C. *Corneliae Graccorum matris ex Cornelii*

tibus inimici noſtri non peribunt; atque, uti nunc sunt, erunt potius, quam respubl. profligetur atque pereat.

EADEM ALIO LOCO.

Verbis conceptis dejerare ausim, praeterquam qui 2
Tiberium Gracchum necarunt, neminem inimicum tantum moleſtiae tantumque laboris, quantum te ob has res, mihi tradidiſſe, quem oportebat omnium eorum, quos antehac habui liberos, partis eorum tolerare, atque cu-

Nepotis libro excerpta. Epiſt. haec in Voſſ. C. sequitur Catonis vitam. De his epiſtolis Interpr. Dionis Cassii in Fragm. Peiresc. lib. 34. prior. p. 38, 39. de hac Gracchorum matre T. Livius l. 38. cap. 57. Val. Maxim. lib. IV. cap. 2. Ex. 3. et Gellius lib. XII. cap. 8. de hujus meritis Plut. in Gracchis p. 824. et de ſtatua eidem posita p. 836. et Plinius l. XXXIV. sect. 14. plura dat Periz. ad Aeliani lib. XIV. V. H. cap. 45. n. 3. [Mss. Savaronis et Petavii: *Verba Corneliae Gracchorum matris, ex Cornelii Nepotis libro excerpta.* Ms. Gifanii: *Verba ex epistola Corneliae Gracchorum matris, ex libro Cornelii Nepotis de latinis historicis excerpta.* Subdititia eſſe haec Corneliae fragmenta, pluribus oſtendere conatur A. G. Langius in *Silvulis Portensibus*, insertis Chriſt. Dan. Beckii (*Actis Seminarii Regii et Societat. Philolog. Lipsiens.* Volum. 2. Partic. 1. Lips. 1812. pag. 177 — 181.. Ego pro certo aliquid affirmare non audeo. V. supra ad Voss. de hiſtor. lat. 1, 14.]

Dicis] Voss. A. *dices.* pro *pulchrum* Voss. C. *pulcherrimum.* [Ms. Gif. Gu. *Dices.* Petav. *Lices.* Ms. Savar. et Corn. Nepotis exemplar Leidense ex officina Joannis Maire a. 1642. 16. quod Savaronianae editionis contextum exprimere videtur: *Dicis.* Mox Gu. *quatinus.*]

Atque esse mihi vid.] Tò *esse* non eſt apud *Pighium.* Idem mox conjicit leg. *eos persequi.* vers. 3. idem edidit, *qui Ti. filium necarunt.* malletque ſtatim *quantum tu ob h. r.* versu 4. idem et Rutgersius habent: *quos antehac habui liberos.* Et pro *partis eorum* habet *in primeis partis. Partis* autem pro *partes* accipit; recte. sic enim inflexere veteres. Mox, *uti quam min.* et *advorsum meam sent.* putatque, poſt τὸ *facere* deesse verbum *resistereve,* vel simile quid. Non opus. *Bosius.* Pro *esse mihi* Voss. C. *mihi esse.* [Ita etiam ed. Mair. Pro *ea persequi* Ed. Mair. *eos pers.* et pro *uti nunc s.* Ms. Petav. *u. non s.*]

Gracchum necarunt] Voss. A. *Graccum necharunt.* Voss. C. *Graecum;* qui pro *tantum molestiae tantumque, tantae molestiae motatumque,* et pro *partes, partibus.* pro *ageres, agens.* [A Ms. Sav. *qui* ante *Tiberium* abeſt. Tum Gu. *Graccum,* et pro *quos antè habuerim liberos,* ut etiam in Ms. Petav. eſt, idem

rare, ut quam minimum sollicitudinis in senecta haberem, utique, quaecumque ageres, ea velles maxime mihi placere, atque uti nefas haberes, rerum majorum adversum meam sententiam quidquam facere. Praesertim mihi, cui parva pars vitae superest, ne id quidem tam breve spatium potest opitulari, quin et mihi adverseris, et rempubl. profliges? Denique quae pausa erit? ecquando desinet familia nostra insanire? ecquando modus ei rei haberi poterit? ecquando desinemus, et habentes, et praebentes, molestiis desistere? ecquando perpudes-

Gu. cum Ms. Savar. et Gif. atque edit. Mair. *q. antehac habui lib.* quod restitui. *Partis* et Mss. Petav. Gif. Savar. Gu. sed ed. Mair. *partes.* Cod. Savar. *eorum* post *partis* omittit.]

Cui parva pars vitae superest] Aliter Schottus [et edit. Mair.] interpungit: *cui parva p. v. superest. Ne id quidem etc.* Similiter Pighius: *cui parva p. v. restat. Ne id qu. breve spatium eam pot. opit.* Et pro *eam* conjicit legendum *jam.* Rutg. mallet interrogative legi: *quin et mihi adverseris, et remp. profliges?* Bos. Voss. C. *in tam* (p. 812.) *parvas pausas vitae.* pro *adverseris* idem et Voss. A. *adverses.*

Quae pausa erit? et quando] Fort. *ecquando.* Schott. Alii: *quae causa erit?* corrupte, ut opinor. mox Rutgers. leg. *et habentes et praebentes molestiis desipere?* quod fateor me non capere. Extremo hoc versiculo idem Rutgers. scribendum ait *perturbanda respubl.* Sed nihil mutandum. *Perpudescet miscenda repub.* dictum, ut *pudet dictu* apud Tacit. Agr. 32, 3. et similia alia. *Bosius.* Voss. C. *pausas*; pro *absentes et praesentes, habentes et praebentes.* Edit. Heusinger. omittit τὸ *ei.* [Mss. Petav. Savar. Ed. Mair. ubique *et quando.* Ms. Gif. Gu. *ecquando*, ut Schottus legendum esse conjecit, nos in textu edidimus. *Ei*, ab Heusingero omissum, in scriptis editisque libris legitur. Tum etiam Mss. Sav. Gif. Gu. Ed. Mair. *et habentes et praebentes*, sed Ms. Petav. *et absentes et praesentes.* Ab eodem cod. verba: *ecquando perpudescet — republica* absunt.]

Post me] Omisit Rutgers. incertum an studio. Pighius vero, *per me.* Et mox, *sentiam, ubi non ero. Parentabis etc.* Bosius. Haec verba non habet Vossianus A. pro *facito* Voss. C. *facite.* pro *parentabis* Voss. C. *parentibus.* [Pro *ubi ego* Ms. Savar. *tibi e.* Tum pro *post me* Ms. Gif. *per me.* A Ms. Sav. et ed. Mair. utrumque abest. *Libebit* et Ms. Gif. sed Ms. Sav. Petav. Gu. Ed. Mair. *lubebit*, quod nos revocavimus.]

Et invoc. Deum parentem. In eo tempore] Rutgers. edidit: *et invoc. Deum parentem in eo tempore. ne pudet etc.* Sed ait, haec parum sana sibi videri. Igitur conjicit leg. *invocabis Deûm parentem numen. Eo tempore*

cet miscenda atque perturbanda republica? Sed si omnino id fieri non potest, ubi ego mortua ero, petito tribunatum; post me facito, quod lubebit, quum ego non sentiam. Ubi mortua ero, parentabis mihi, et invocabis Deum parentem. In eo tempore non pudet te, eorum Deûm preces expetere, quos, vivos atque praesentes, relictos atque desertos habueris? Ne ille sirit Juppiter, te ea perseverare, nec tibi tantam dementiam venire in animum! et, si perseveras, vereor, ne in omnem vi-

etc. Nobiliss. *Mercerus in notis ad Aristaeneti* 2. *ep.* 8. exponebat *Deum parentem*, *Θεὸν πατρῷον, ἢ μητρῷον. Salmasius in Exercit. Plinian.* pag. 412. putat scriptum fuisse: *et invocabis D. M. parentis.* Legit igitur ac distinguit: *et invocabis Deos Manes parentis. Eo tempore ne pudeat etc.* Mallem tamen, *In eo tempore.* quomodo et Nepos alicubi loquutus est. *Bos.*

Non pudet] Pighius conjicit, *pudebit.* Ms. Savaronis: *ne pudet.* Unde Rutgers. *ne pudeto.* Salmasius, *ne pudeat.* Mihi optima videtur, quae in textu habetur. *Bosius.* [Ed. Mair. *et inv. Deum parentem in eo tempore. Nec pudet te* etc. Ms. Gif. Petav. Gu. *non pudet.* Heusingerus h. l. *Non opus est*, inquit, *cum Salmasio legere: deos manes parentis, cum et deus parens possit id ipsum significare. Defunctos enim parentes, tamquam deos, invocabant. Deus vero ita accipio, ut sit dea parens. Vide quae dixi ad Vechneri Hellenolex.* I. 1. 5. *p.* 54.]

Preces expetere] V. Ind. *preces.* Bosius. Joan. Frid. Gronovius in Diatribe in Statii Silvas cap. 44. p. 294. [p. 455. tom. 1. ed. Hand.] pro *preces* substituit *paces*, adprobante Graevio ad Cicer. Orat. pro domo sua c. 41. [Ferdin. Handius in adnotatione ad novam Gronovianae Diatribes editionem l. c. Merceri explicationem (v. *Ind.*) probat. Idem hunc locum ita scribendum arbitratur: *In eo tempore non pudet te, eorum preces expetere, quos* etc. ejecto vocabulo *deûm*, quod ipsi ex antecedentibus huc translatum fuisse videtur. Laur. Santenius ad Catulli Eleg. ad Manl. v. 65. *Forsan*, inquit, *restituendum: eorum deos prece expetere.*]

Sinat] Pigh. *sirit.* mox Rutgers. emendat, *te eo perseverare.* Et statim: *tu te tibi placare possis.* quomodo Horatius 1. epist. 18. *quia te tibi reddat amicum.* Alteram tamen Plautus firmat Persa 1, 1, 30. *Si tute tibi bene esse potes pati.* Bosius. Pro *ea perseverare* Voss. C. *perseverare.* De verbo *perseverare* cum quarto casu v. Interprr. ad Hirt. de B. Afric. c. 18. [Pro *sinat* e Gu. cod. rescripsi *sirit.* Tum Ed. Mair. *ven. in animo*, et *culpa tu recipias. Ne* post *vereor* operarum negligentia omissum est in Ed. Bos. item in Staver. aliisque exemplaribus. Itaque, ut error errorem parere

tam tantum laboris culpa tua recipias, uti in nullo tempore tute tibi placere possis.

solet, Frid. Otto Menckenius in *Observationibus Latinae Linguae* p. 995. hoc loco abutitur, ut *ne* post *vereor* interdum per ellipsin omitti doceat. Verum et h. l. particula *ne* jam ab Heusingero ex edd. ante Bos. omnibus, quibus Gu. codex accedit, tacite restituta est, et altero, quem Menckenius producit, loco 16, 1, 1. Lambinus, assentientibus doctissimis viris, eandem particulam in textu reposuit. V. not. ad h. l.]

CORNELII NEPOTIS
FRAGMENTA GUELPHERBYTANA

CUM

JAC. FRID. HEUSINGERI

DEFENSIONIBUS.

DE
NEPOTE CORNELIO
BENE MERENDI
ALIQUOT SUBSIDIA
BIBLIOTHECAE
GUELPHERBYTANAE.

p.
Quum omnibus, quibus praeſtantissimos hiſtoricos cen- 105
semus, virtutibus, tum caſto atque eleganti orationis genere adeo commendantur Cornelii Nepotis, quae ad noſtram aetatem pervenerunt, monumenta, ut operae pretium se facturos merito judicaverint eruditione insignes viri, si scriptorem graviſſimum non crebra tantum lectione sibi familiarem redderent, sed etiam in emendandis atque explicandis operibus ejus curam, laborem atque vigilias collocarent. Magnam itaque gratiam Joannes Michaël 106
Heusingerus, patruus meus, cujus etiam defuncti memoria mihi sancta eſt, ab aequis meritorum suorum aeſtimatoribus iniit, quod Nepotem vetuſtissimorum exemplarium fide recenſuit, perpetuisque adnotationibus criticis egregie politum emisit. Hunc librum si vidiſſet Auguſtinus a Staveren, erubuiſſet sane, tot naevos, a patruo meo Nepoti feliciter abſterſos, nova editione ulterius propagare, neque in clarissima luce scriptori cultissimo dudum accensa caligans ipse aliis etiam caliginem offundere sategiſſet. Idem, nisi fallor, haud commiſſurus fuiſſet, ut ea ipsa convicia, quibus viventem inceſſerat patruum meum, etiam in defunctum, quod impune insultaturum speravit, multo confidentius repeteret, si iſto tempore perlata ad eum fuiſſent Bidermanni V. C. selecta scholaſtica, in quo-

rum vol. II. faſcic. II. p. 655. ſeqq. pleriſque omnibus criminationibus ſuis abunde ſatiſfactum eſſe conſpexiſſet. Quod vero obſervationes hiſtoricas ex doctorum virorum commentariis ille compilavit, easque ſatis ridiculis erroribus ſuis inquinatas novis Cornelii exemplaribus adlevit, id hoc quidem tempore ferat tacitum a me, cui non flagitia a poſtremo Nepotis editore admiſſa manifeſtare, ſed potius de Nepote ipſo, ſi qua poſſim, bene mereri, et praeſidia, quibus adjuti alii etiam laudatiſſimum ſcriptorem ulterius exornare poſſint, indicare hac ſcriptione propoſitum eſt. Suggeruntur iſta, quae dixi, de Cornelio Ne-
107 pote bene merendi praeſidia ab inſtructiſſima rariſſimiſque ex omni diſciplinarum genere monumentis referta bibliotheca Sereniſſimorum Ducum Brunſvicenſium, ad quam admiranda clementiſſimi patris patriae munificentia quotidie, tamque liberum, acceſſum non civibus magis, quam exteris, concedit, ut dum ſint, qui tanta indulgentia optimi Principis uti velint, res litteraria maximis inde augeri queat incrementis.

Inter ea vero, quae futurus Nepotis editor ex Guelpherbytano theſauro auctori ſuo decora poſſit arceſſere, vel primo loco veniunt commemoranda duo excellentissimi hiſtorici fragmenta, quae codici antiquo Ciceronis orationum Philippicarum praeſcripſerat homo, qui a Cornelii Nepotis teſtimoniis operi Tulliano petierat commendationem. Haec eo ſtudioſius excerpenda eoque maturius in publicos eruditorum uſus proferenda duxi, quo rarior eſt noſtris temporibus fortuna, tam inſignia monumenta inveniendi, quum jam pridem philologi, perreptatis pleriſque bibliothecis, excuſſiſque earum forulis, antiquae eruditionis, quaſcumque indagare potuerunt, reliquias magna ſedulitate collectas publicaverunt. Judicabunt autem viri docti, majorne gratia Guelpherbytani codicis ſcriptori debeatur Ciceronis, an Nepotis nomine, quorum utrius-

que laudi praeclare consuluit, dum nobis alterius fragmenta insignia conservavit ista:

CORNELIUS NEPOS
IN LIBRO DE HISTORICIS LATINIS
DE LAUDE CICERONIS.

Non ignorare debes, unum hoc genus Latinarum literarum 108
adhuc non modo non respondere Graeciae, sed omnino rude atque inchoatum morte Ciceronis relictum. Ille enim fuit unus, qui potuerit, et etiam debuerit historiam digna voce pronuntiare: quippe qui oratoriam eloquentiam rudem a majoribus acceptam perpoliverit, philosophiam ante eum incomtam Latinam sua conformaverit oratione. Ex quo dubito, interitu ejus utrum res publica, an historia magis doleat.

IDEM.

Locuples ac divina natura, quo majorem sui pareret admirationem, ponderatioraque sua essent beneficia, neque uni omnia dare, nec rursus cuiquam omnia voluit negare.

Genuina haec esse Nepotis monumenta, ex indiciis tam manifestis tamque consentientibus elucet, ut equidem opiner, de integritate eorum qui dubitet, futurum esse neminem. Purum enim, elegans, diffusum, maxime perspicuum historici dicendi genus ita clare, ita aperte in his conspicitur, ut non peritos stili judices solum, sed
eos etiam, qui Latinitatis antiquae atque incorruptae non 109
plane sunt expertes, Nepotem hic agnituros esse confidam.

Edidisse autem Cornelium librum *de historicis*, ex ipsius testimonio in Dione cap. III. n. 2. constat. Et separatim eum *de historicis Latinis* scripsisse, vitamque Catonis, quae vitis excellentium imperatorum hodie adjungitur, fragmentum esse illius libri deperditi, jam antea credideram codici Nepotis antiquo bibliothecae Guelpherbytanae, qui

hanc vitae Catonis praefert inscriptionem: *Excerptum e libro Cornelii Nepotis de Latinis historicis.* Quod vero in codice Cornelii, quem dixi, et cujus infra notitiam aliquam dabo, ante Attici vitam legitur, *Ex libro Cornelii Nepotis de Latinis historicis incipit vita Attici*, id minus videtur verisimile, quamvis e codice Gifanii eamdem inscriptionem adnotari sciam.

Quum igitur certum sit, scripsisse Nepotem de Latinis historicis, dubitari non poterit, quin huic tractationi mirifice conveniat argumentum alterius ex fragmentis, quae codex Guelpherbytanus ab interitu vindicavit. Et opportune potuit Nepos in praefatione operis istius litterarum studiosum, consanguineum fortasse, aut alium nobilem adolescentem, cui dedicaverat librum, his verbis alloqui: *Non ignorare debes, unum hoc genus litterarum* (historiam nimirum) *adhuc non modo non respondere Graeciae, sed omnino rude* cet.

Historiam vero scripturum fuisse Tullium, atque ita non abs re tam honorificam ejus mentionem fecisse Cor-
110 nelium in libro de Latinis historicis, intelligitur ex ipsius confessione Attico lib. XVI. epist. 13. extr. scribentis: *Ardeo studio historiae. Incredibiliter enim me commovet tua cohortatio, quae quidem nec institui, nec effici potest sine tua ope. Coram igitur hoc quidem conferemus.* Et ex Plutarchi testimonio, qui in vita Ciceronis p. 881. D. *Διανούμενος δ' (ὁ Κικέρων) ὡς λέγεται*, inquit, *τὴν πάτριον ἱστορίαν γραφῇ περιλαβεῖν, καὶ πολλὰ συμμῖξαι τῶν ἑλληνικῶν, καὶ ὅλους τοὺς εἰρημένους λόγους αὐτῶν καὶ μύθους ἐνταῦθα γράψαι, πολλοῖς μὲν δημοσίοις, πολλοῖς δ' ἰδίοις κατελήφθη πράγμασιν ἀβουλήτοις καὶ πάθεσιν, κ. τ. λ.* Nihil tamen magis ad confirmandum Nepotis de Cicerone judicium facere possit, quam verba Attici, quae ex Tullii libro I. de legibus cap. 2. adscribere libet: *Postulatur a te*, Atticus inquit Ciceroni, *jam diu, vel flagitatur potius historia. Sic enim putant, te illam tractante, effici posse, ut in hoc etiam genere Graeciae nihil cedamus.*

Atque, ut audias, quid ego ipse sentiam, non solum mihi videris eorum studiis, qui litteris delectantur, sed etiam patriae debere hoc munus, ut ea, quae salva per te est, per te eumdem sit ornata. Abest enim historia litteris nostris, ut et ipse intelligo, et ex te persaepe audio. Potes autem tu profecto satisfacere in ea, quippe quum sit opus, ut tibi quidem videri solet, unum hoc oratorium maxime.

Alterius fragmenti Corneliani incertior est ratio. Quamvis enim, si verba per se consideres, sententia ex iis prodeat satis perspicua gravissimoque scriptore digna, tamen, quia librarius, tamquam elogium Tullii, libris orationum Philippicarum ista praemisit, cui de Cicerone narrationi consectarium hoc Nepos addiderit, pro certo affirmare equidem non ausim. Nisi verendum esset, ne cui vaticinari viderer, dicerem, Cornelium fortasse, poëmatis Ciceroniani de consulatu suo aliorumque carminum ejus mentione injecta, non admodum felix studium, quod in versibus scribendis posuerit disertissimus Romuli nepotum, commemorasse, et tunc subjecisse: *Locuples* enim *ac divina natura*, et reliqua.

Neque dissimulanda est levis mutatio, quam in Cornelii verbis aliqua parte corruptis suscipiendam esse duxi. Exhibet enim scriptus liber sub finem prioris fragmenti *sua conformavit oratione.* Reposui sententia id flagitante *sua conformaverit oratione.* Quum invenisset librarius in exemplari, quod sequebatur, ex more istius aevi scriptum *conformav'it*, hoc est *conformaverit*, compendiariae scripturae notam, fortasse jam evanescentem, non vidit, aut appingere oblitus est. Quod vero *orationem* scripsit pro *oratione*; id factum est, quia structurae verborum immemor credidit, proxime praecedens verbum activum *conformavit*, sive *conformaverit*, casum quartum necessario post se requirere. Praeterea initio alterius fragmenti *Locuplex* mendose legitur pro *Locuples*, quod corrigere eo minus dubitavi, quia satis constat, esse litterarum *s* et *x* in membranis vetustis confusionem.

Nunc, ut appareat lectoribus, quis et qualis sit co-
112 dex, cui fragmenta illa Cornelii Nepotis accepta ferimus,
brevem totius libri descriptionem hic libet apponere. Est
autem ille scriptus in membranis octuplicatis, forma ob-
longa, et in thesauro Guelpherbytano inter Gudianos lo-
cum tenet CCLXXVIII. Exhibet orationes Ciceronis Phi-
lippicas seculo, nisi me fallit conjectura, undecimo de-
scriptas. Hominum tamen, aut temporis injuria mutilatus
desinit in orationis XIII. capite IX. In fronte codicis ti-
tulus Philippicarum orationum ita explicatur: *Lactan-
tius dicit: Hae sunt insignes orationes Tullii, quas alieno titulo
praenotavit. Ob hoc videlicet liber Philippicarum nominatae, quod
Tullius in hoc opere Demosthenem Graecum oratorem imitatur. Qui
Demosthenes, dum videret, Philippum, patrem Alexandri Magni,
omnem paene orientem suo imperio subjugare partim dolis, partim
viribus, audiretque ab Atheniensibus, hanc esse caussam belli Phi-
lippo cum ipsis, quod non traderent ei triginta oratores suos, quo-
rum consilio et prudentia eorum res gerebantur: valde indoluit, et
exemplum hoc ovium, luporum et canum eis proposuit, ut patenter
intelligerent, quod vere Philippus lupus esset. Dixit enim, quod
quadam die lupi interrogati a rusticis, quare fatali odio persequeren-
tur oves suas, respondissent, quod canes rusticorum eos, quocunque
irent, retardarent, et omnem regionem post se ad interitum suum
incitarent. Qua propter, si traderentur eis canes, dicebant, se
ipsis promittere, et eos et sua omnia in perpetua pace fore. His*
113 *auditis Athenienses non adquieverunt regi. Demosthenes vero insi-
gnem librum Philippicarum, a Philippo nominatum, composuit, a
cujus vocabulo hic noster orator trahens titulum libri sui orationes
luculentas vocavit Philippicas. Non quod de Philippo quidquam di-
xerit, sed cum superior illo esset Antonius malitia, propter inmo-
deratum odium nec applicari potuit Cicero ad Antonii vocabulum,
malens uti alieno nomine, quam illud, ex quo cruciaretur, rei-
terare.*

Hoc Lactantii, nescio Placidine, an alius grammatici, commentariolum excipiunt ipsa illa, quae supra posui,

Cor-

Cornelii Nepotis fragmenta. His subjicitur locus Tullii de divinit. lib. II. cap. IX. *Quid Caesarem putamus, si divinasset — — vitam acturum fuisse?* Tunc sequuntur orationes Ciceronis, quarum primae haec est inscriptio: INCIPIT LIBER PRIMUS PHILIPPICARUM.

Adsutus est orationum Philippicarum codici alius, itidem in membrana, recentiore tamen manu, puto sub finem seculi decimi tertii, aut ineunte quarto decimo, exaratus, qui continet Alberti abbatis Stadensis *Troilum*. Ita enim visum est auctori inscribere historiam belli Trojani, quam Daretis Phrygii vestigiis insistens elegiaco carmine expressit. Post longum igitur temporis intervallum scriptor hic, cujus nomen inter historicos nobile habetur, locum, quo praeter meritum suum exciderat, inter poëtas istius aevi praecipuos recuperabit. Et licet Albertus noster Josepho Iscano, qui non multo ante eamdem materiam carmine heroico scripserat, facundia et carminis ele- 114
gantia concedat, studio tamen atque ardore, quo Musas aetate illa contemtas et ab omnibus fere neglectas coluit, et, quantum in ipso esset, e fuga revocavit, non minorem Iscano laudem mereri videtur.

Praemittuntur in Guelpherbytano codice Alberti libro grammatici ignoti adnotationes aliquot de materia, forma atque caussa operis, sive, ut ab ipso appellantur, ACCESSUS IN TROILUM MAGISTRI ALBERTI. Deinde sequitur praefatio Alberti versibus hexametris conscripta, quam, ut habeant harum rerum curiosi gustum aliquem poëmatis aevo nostro a paucissimis conspecti, integram huc transscribere visum est:

INCIPIT PROOEMIUM IN TROILUM MAGISTRI ALBERTI ABBATIS SANCTAE MARIAE IN STADIO QUI POSTEA FACTUS EST FRATER MINOR [*ibidem*]

Impetus ille sacer, qui vatum pectora nutrit,
Diversos studiis diversis occupat, et me
Materiam, quamvis invitum, traxit ad istam.
Certaque cum dederat animo sententia finem,
Hac ut ad incudem cum massa malleus iret,
Quo potius numero, cum tristia bella sonaret,
Res ea transiret, haerebam tempore longo
Pendulus et dubius; cum scriptor debeat omnis
Reddere personae sibi convenientia cuique,
Et semper nova res, theatrum quae primitus intrat,
Passu difficili callentes transeat aures.
Praeterea quod livor iners laudabile quidquid
Aut videt aut audit, spumosis dentibus angit:
Cui, quo res melior, est iracundia major,
Et bona, quae reficit alios, hunc inficit esca.
Cedat, ad intuitum cujus corrumpitur aër,
Meque sinat, Troilumque meum, transire parumper.
Res gestae regumque ducumque ferocia facta
Quo scribi possent numero, monstravit Homerus,
Scilicet heroico. Dicetur forsitan, isti
Currere versiculi quod deberent pede tali,
Quodque per exiguos magnorum magna virorum
Praelia non deceat elegos serpsisse probabunt.
Sane concedo. Sed gesta miserrima scribo
Et strages miseras miserorum, qui misereri
Noluerant sibi nec aliis, sed morte metebant
Se misera misere, misero stimulante furore.
Per miseros igitur elegos hoc ducere carmen
Decrevi miserum, sortem miseratus eorum,
De quibus hic legitur. Miseri, qui castra sequuntur.

ad emendandum Cornelium facem praeferre, exemplo, quod hic proponam, satis declarabitur.

Locum praefationis Cornelianae n. 4. in vulgatis exemplaribus ita legimus: *Nulla Lacedaemoni tam est nobilis vidua, quae non ad scenam eat mercede conducta.*
Verba haec, ut nunc quidem habentur, quum quia pa- 121
rum Latine dicta sint, tum quia Lacedaemoniorum moribus ac legibus repugnent, a Nepote proficisci non potuisse, ideoque medicinam depravato loco circumspiciendam esse, copiose patruus meus, Jo. Mich. Heusingerus, in adnotatione demonstravit. Et de corruptione jam suspicatus est Hieronymus Magius, qui testatur, fuisse quum non *ad scenam*, sed *ad coenam* legendum esse censuerit. Quamvis vero Magius, emendatione sua repudiata, ad defendendam lectionem vulgatam, cujus explicatione frustra se torquet, reversus sit, Magianam tamen conjecturam *ad coenam* amplectitur atque erudite tuetur illustris vir, Jo. Matth. Gesnerus, ex cujus epistola ad se missa patruus meus hanc observationem exceptam adnotationi suae inseruit. Ita placuerunt patruo meo Gesnerianae rationes, ut in addendis ad Nepotis sui p. 3. testatus sit, in antiquis impressis legi *ad scaenam*, unde pronum sit colligere *ad coenam*.

Atque ita est, in antiquissimis Latinorum scriptorum codicibus utrumque vocabulum *coenam* et *scaenam* eadem diphthongo scriptum esse, frequenter animadverti. Postquam vero mos invaluit, *ae* diphthongum in simplex *e* mutandi, *cenam* et *scenam* in omnibus fere scriptis et in multis impressis codicibus reperitur. Haec vocabulorum similitudo facile potuit librariis occasionem confusionis praebere. Itaque factum esse in loco Arbitri cap. XXXIII. constat ex adnotationibus doctorum virorum in exemplaribus Burmanni sec. ed. p. 178. b. Quamquam haec omnia magnopere sua-
dere videntur, ut in loco Nepotis, qui *scenam* plane asperna- 122
tur, *ad coenam* restituamus, majus tamen confirmandae huic emendationi pondus accedit e codice Guelpherbytano. Le-

Johannes *Qui scribens* In principio verbum caro factum
Intonat, illius ad latus ille volat.
117 *Prodiit ex rutilo roseus locus iste roseto,*
Stadis Herseuelde *Ingenua matrem nobilitate sequens.*
Sic florendo vigent, ut odore, colore, sapore
Numquam degenerent. His tribus ambo placens.
Splendescit virtute color, doctrinaque pascens
Est sapor, et famae balsama spargit odor.
Abbatem nosti Tirricum, cui dedit olim
Ecclesiae dictae virgo patrocinium.
Cui virtus animam decorat, facundia linguam.
Dapsilitate nitet, utilitate viret.
Albertus abbas Stadensis *Ille suos quondam non ultimus inter amicos,*
Ante virum talem qui tulit ejus onus.
Edidit hunc sexto finitum mense libellum,
Cui tamen hoc tempus syncopa multa scidit.
Correxit pigritans. Labor hic, quam scribere, major,
At corrector ait: sint tua, si qua valent.
Nulla poëtarum posuit figmenta, Daretis
Historiam, soliti scribere vera, tenens.
Et Phrygius fuit iste Dares, et tempore belli
Ipse quidem miles praelia visa refert.

Missum facio librum, in quo recensendo longior etiam fui, quam ad praesentem scopum necessarium erat, et ad commemorandum aliud Nepotis exornandi praesidium me converto. Servatur nimirum in Guelpherbytano thesauro codex omnium, quae quidem ad nostram aetatem pervenerunt, Cornelii operum, antiqua manu atque ita emendate scriptus, ut ejus auctoritate plures optimorum exemplarium scripturae confirmari, passimque locis, qui depravati in vulgatis libris etiam nunc habentur, integritas pristina re-
118 stitui possit. Scriptus est codex ille in membranis octuplicatis, sed forma, quam nostris quaternionibus dare solemus, paullo majore. Inter Gudianos libros locum sortitus est centesimum ac sexagesimum. Aetatem habere videtur

annorum circiter quingentorum. Versus non per totam foliorum latitudinem continuavit librarius, sed in binos ordines, divisas columnas appellare solent, diduxit. Exhibet prior codicis pars Valerii Maximi dictorum et factorum memorabilium libros octo. Neglecto scilicet librorum et capitum pristino ordine, multa omittendo, multa aliter disponendo ac dissociata nexibus novis colligando, libros novem Valerii ita confudit ac breviavit auctor, ut parum absit, quin hic agnoscam Januarii Nepotiani facinus, cujus testem habemus epistolam ejus Philippo Labbeo et Jo. Alb. Fabricio in biblioth. Lat. lib. II. cap. V. pag. 332. prolatam. Et non nihil fortasse valebit hujus codicis inspectio, nisi ad removendam, ad levandam certe suspicionem virorum doctorum, qui Valerii Maximi libros, ut nunc eduntur, ex majore hujus auctoris opere a Nepotiano in epitomen redactos esse arbitrantur.

Libris Valerii non adglutinata, sed plane ab eodem librario adjecta est, membranarumque adeo communione cohaeret Nepotis vita Attici, cujus inscriptionem ex hoc ipso libro supra attuli. Attici vitae manus eadem subnexuit excellentium imperatorum vitas errore vulgato temporum illorum sic inscriptas: *Aemilius Probus de excellentibus ducibus exterarum gentium*. Post Hannibalis vitam legitur Probi famo- 119
sum carmen, quod, quia breve est atque aliquanto correctius in scripto nostro conspicitur, quam in libris impressis, totum libet enotare:

Vade liber, nostri *fato meliore memento.*
Cum leget haec dominus, te sciat esse meum.
Nec metuas *fulvo strictos diademate crines,*
Ridentes blandum vel pietate oculos.
Communis cunctis, hominem sed regna tenere
Se meminit. Vincis hinc magis ille homines.
Ornentur steriles fragili *tectura libelli,*
Theodosio et doctis carmina nuda placent.

1496. excusum esse constat, ea est bonitas, ut saepissime ad confirmandas meliorum codicum lectiones, nonnumquam etiam ad indagandas meliores prodesse possit.

Id non temere a me dici, documento sit locus e vita Attici cap. XII. n. 3. cujus aut nullum, aut valde incommodum sensum elicias ex hac vulgatorum exemplarium scriptura: *Nam quum L. Saufeji, equitis Romani, aequalis sui, qui*
125 *[cum eo] complures annos studio ductus philosophiae habitabat, habebatque in Italia pretiosas possessiones, triumviri bona vendidissent, consuetudine ea, qua tum res gerebantur: Attici labore atque industria factum est, ut eodem nuntio Saufejus fieret certior, se patrimonium amisisse et recuperasse.* Rectissime patruus meus verba *cum eo*, quia scriptos, et ad eorum exemplum vulgatos libros his carere videbat, uncis includenda, eoque a Nepotis contextu secludenda, judicavit. Editoribus sententiam, quam depravati loci nullam videbant, fulcire studentibus originem debet insulsum illud additamentum, cujus nec in membranis Guelpherbytanis, neque in Corneriano libro vestigium ullum reperitur. E maxima vero difficultate locum expedit exemplar Corneri, quem ab omni, si quid video, corruptione immunem, plenum atque integrum sic restituit: *Nam quum L. Saufeji, equitis Romani, aequalis sui, qui complures annos studio ductus philosophiae* Athenis *habitabat, habebatque in Italia* cet. Non igitur Lambini audaciae, sed bonis libris, haec scriptura debetur. Eamdem Grasius Gallis ita interpretatur: *Car les Triumvirs aiant, suivant l'usage de ces tems funestes, fait vendre les grands biens, que possedoit en Italie L. Saufejus, son ami, qui étoit Chevalier Romain, et que l'amour de la Philosophie retenoit* à Athênes *depuis plusieurs années: Atticus fit si bien* etc.

Plures et e Corneriano et e scripto bibliothecae principalis codice excerpere scripturas, ac de praestantia sin-
126 gularum uberius disputare destinaveram, sed negotiorum multitudine angustiaque temporis excluso differenda haec opera, aut, quod malim, in futurum aliquem Cornelii Ne-

venta, et quod in illuſtriſſima bibliotheca tam liberali cuſtodia ſervatur hic liber, ut omnibus, qui ſuis oculis, quam verbis aliorum credere malint, conceſſum ſit, membranas ipſas contrectare, et, quam diu cuique lubitum fuerit, intueri. Longe alia eſt igitur ratio Cornelianorum monumentorum, quam fuit ſuppoſitae Tullio conſolationis aut fragmenti iſtius famoſi Petroniani, aut ſimilium commentorum, quae in codice antiquo a nemine umquam conſpecta ſunt, neque conſpici potuerunt. Ex eo enim, quod codex noſter undecimo ſeculo, ut mihi quidem videtur; certe longo tempore ante litterarum inſtaurationem exaratus eſt, ſi nihil aliud, hoc ſaltem intelligi poſſit, ab iſta aetate fraudem non magnopere timendam eſſe, quia tunc operae pretium ſe facturum nemo crediſſet, ſi verſiculos aliquot confingeret, eosque e Cornelii Nepotis aliquo li-
bro depromtos eſſe comminiſceretur. Non tam nobilis ſcri- 132
ptor Nepos illo aevo habebatur, neque tam pretioſa barbaris illis fragmenta priſcorum auctorum videbantur. Ni ita fuiſſet, non imperatorum vitae ſub nomine obſcuro Aemilii Probi per tot secula delituiſſent, pluraque praeſtantiſſimorum ſcriptorum, et ipſius, niſi fallor, Cornelii opera, aut operum particulae, poſteritati propagata eſſent.

Quid, quod illius seculi grammaticus aut librarius si Philippicarum codici commendationem a teſtimonio scriptoris antiqui vellet accedere, non opus erat, tam turpi fraude negotium peragere, quum haberet encomia auctorum, Nepote non minus celebrium, quibus eloquentia Ciceronis majoribus etiam, quam in his fragmentis factum eſt, laudibus efferretur. Et si omnino verba dare ac decipere placitum ei eſſet, non consentaneum videtur, eum panegyrica oſtentatione oratoriam Tullii eloquentiam potius exaggeraturum, quam graviſſimi hiſtorici prudentiam ac modeſtiam expreſſurum fuiſſe, quae virtutes in fragmentis noſtris, quasi lumen aliquod splendidiſſimum, elucent? An verisimile putandum eſt, ejusmodi hominem in laudan-

do Cicerone potissimum de meritis hujus, quibus historiam ornare potuerit ac destinaverit, disputaturum fuisse, quum ejus rei, illo quidem tempore, non minus atque hodie apud vulgus eruditorum, obscurissima aut nulla esset memoria?

Neque alterius fragmenti ea est facies, quae ad simi-
133 litudinem figmenti a fraudulento nebulone compositi accedere videatur. Ita enim ab integro orationis corpore avulsum, ita imperfectum, ita abruptum hoc Nepotis de Cicerone judicium proponitur, ut jam eo tempore, quum primum illud in lucem protraherem, profiteri non dubitaverim, me non intelligere, cui rei in Cicerone reprehensae historicus sententiam illam voluerit accommodare, nisi quod timide conjicerem, commemorationem carminis Tulliani de consulatu suo poëmatumque, reliquis maximi viri laudibus non satis respondentium, hoc epiphonemate concludi potuisse. Adeo nihil equidem hic deprehendo, quod fucum prae se ferat falsarii, ut credam, si quis subditicium Nepotis testimonium procudere voluisset, talem orationem compositurum fuisse, ut inde appareret, cui rei illa inservire debeat confirmandae.

Contra ea in hoc apospasmatio animadvertere mihi videor hominis haud illiterati diligentiam, qui locum Nepotis, cujus consecutio ex inspectione Corneliani codicis et ipsi nota erat, et ab illius aevi lectoribus facile indagari poterat, non exscripsit, sed indicavit, tantumque ex auctoris prisci verbis enotavit, quantum ad repraesentandam orationis integrae memoriam sufficere putabat. Praeterea, quod ipsum illud dictum de natura non omnibus omnia largiente significare videtur, divini, quo alioqui Tullius eminebat, ingenii defectum aliquem notari, id haud perplexe indicare arbitror, scriptorem veritatis adeo diligentem, ut, quemadmodum virtutes summorum viro-
134 rum debita laude illustret, ita nec vitia eorum occultare ac dissimulare sustineat. Jam vero si quis persuadere no-

bis

bis ſtudeat, tantam gravitatem, judicium tam subtile, tam prudens, in medii aevi tenebrionem convenire, is ingenia hominum iſtorum se parum noſſe declarabit.

Poſſem hoc loco singula utriusque fragmenti enuntiata expendere, collectisque scriptorum praeſtantiſſimorum suffragiis planum facere, quam belle cum judiciis horum conſentiant, quam digna Cornelii Nepotis aevo atque doctrina, quam procul remota sint ab erroribus, ab ineptiis, a ſtupore sacrificulorum, ad quos devolutum erat, quidquid eruditionis in spiſſa barbari temporis caligine interlucebat. Non deeſſet hic nobis copiosa et splendida advocatio. Tamen quia nonnulli teſtium noſtrorum paullo poſt producendi sunt, tum etiam quia prius ex fragmentis, quum primum in lucem proferrem, satis munivi, praesertim auctoritate Pomponii Attici, qui advocatus inſtar omnium eſſe queat: neque ea, quibus in hac ipsa defensione commodior locus dari possit, praecerpam, nec iterandis iis, quae jam alibi explicata sunt, lectoribus moleſtiam creabo.

Poſterioris tamen fragmenti sententia ne deſerta omnique patrocinio nudata videatur, locum Ciceronis adſcribam, qui jam tum, quum fragmentorum editionem parabam, memoriae meae occurrebat, sed in operibus Tullii fruſtra inveſtiganti non comparebat. Eſt ille in Rhetorico- 135
rum lib. II. cap. I. extremo: *Nihil simplici in genere omni ex parte perfectum natura expolivit. Itaque, tamquam ceteris non sit habitura quod largiatur, si uni cuncta conceſſerit, aliud alii commodi aliquo adjuncto incommodo muneratur.* Haec Ciceronis verba cum fragmento Nepotis accuratius contendenti facile appariturum confido, diſertiſſimum hiſtoricum in pronuntianda tam nobili sententia cum ipſo eloquentiae parente quasi de palma contendiſſe, ex eoque certamine, nisi superiorem, certe non inferiorem disceſſiſſe. Si quis alia ab Homero, Euripide, Virgilio, pluribusque horum similibus in eandem sententiam dicta desideret, adeat Eras-

mi Chiliadas in adagio *Non omnia possumus omnes*, et conferat, quae Drakenborchius adnotavit ad Livium lib. xxii. c. li. num. 4.

Dicendi genus autem, quod in fragmentis nostris conspicitur, a Nepotis elegantia non modo non abhorret, sed in alium, quam in optimi aevi scriptorem cadere omnino non potest. Ita purum enim, ab omni barbari temporis labe immune, ita aureum, immo totum aurum est, ut lanam citius ab asino, quam a barbari aevi scriptore hanc orationis castitatem, hunc ornatum exspectare possis. Arduum et longe, quam vulgus eruditorum opinatur, difficilius est, priscum illum incorruptae Latinitatis nitorem stilo referre. In hac abundantia librorum, quorum alii ad imitandam veterum elegantiam quasi manu ducunt, alii
136 barbariei, quam longissime a finibus Latii propulsandae, bellum indicunt, alii cultioris sermonis praeceptiones jam per plura secula non paucorum hominum pertinaci studio et labore immenso stabilitas, prolixe suggerunt, ne in hoc quidem tam amplo, tam copioso pure dicendi atque emendate scribendi instrumento, quemquam reperias, cujus oratio ita culta, ita ad unguem castigata sit, ut ne minimum quidem ab elegantia prisca deflectat. Quod si quis auream fragmentorum istorum Latinitatem barbaro homini tribuendam putet, elegantissimique monumenti originem in ea tempora, quae omnem orationis cultum ejuraverant, conjicere sustineat, viderit ille, an illis persuasurus sit, qui crebriore usu didicerunt, quam longe ab antiqua scribendi virtute omnes medii aevi scriptores aberraverint.

Et quia jam novum non est, Cornelii scripta barbaris hominibus adsignari, liceat mihi in caussa fragmentorum eadem defensione uti, qua usus est Dionysius Lambinus, quum excellentium imperatorum vitas auctori suo vindicatum iret. *Eorum*, inquit, *qui Theodosiorum aetate floruerunt* (addo, etiam eorum, qui post aevum Theodosiorum usque ad renatas litteras Latino sermone usi sunt), *nemo sic Latine*

locutus est: sed omnes dicendi genus vel longe arcessitum, vel impolitum, vel tumidum atque inflatum, vel (ut appellant) floridum, et fucatum, vel adipatum, et pingue, vel inquinatum, et sordidum, vel peregrinum, et hyposoloecum usurparunt. 137

Nihil istorum reperitur in fragmentis nostris, quorum Latinitatem aurea aetate ac Nepote dignam quivis peritus arbiter facili negotio agnoscet, modo ne quid praejudicati ad caussae cognitionem adferat, neque inconsiderate ex primo adspectu sententiam pronuntiet. Facile enim accidere potest, ut haec fragmenta primum intuenti longissime a stilo reliquorum Nepotis operum recedere videantur, non aliam ob caussam, quam quia cetera hujus auctoris scripta ab ineunte aetate familiaria sibi reddidit, in his vero, numquam antea lectis, quod aliter fieri nequit, omnia nova atque inaudita occurrunt.

Etiam hoc tenendum est, mirum videri non debere, si perspicuitati fragmentorum aliquantulum obsit, quod a contextu et continuatione sermonis abrupta sunt: quum haud ignoremus, quantum lucis orationi et ex iis, quae antegressa sunt, verbis, et e consequentibus adfundi soleat. Nec praestare ausim, hominem, qui locos istos ex Nepote excerpsit, ea diligentia ac fide rem egisse, ut ne verbum quidem omiserit, aut etiam de suo addiderit. Immo ex ipso more, quo veteres verba auctorum, quos in testimonium advocabant, proferre solebant, intelligere mihi nunc videor, priori fragmento verba ista *Non ignorare debes* ab exscriptore adjecta esse, ut sententiam fulciret periodi consequentis, quod antecedentem, seu quia longior erat, seu quia ad scopum praesentem non facere videbatur, describere noluit. Sed haec et his similia ut- 138
cumque existimata erunt, laus tamen satis magna debetur fragmentorum conservatori, quod eo habitu posteritati ista propagavit, ut constet eis nativus ille purissimae eloquentiae ornatus, ad quem nullus umquam barbari aevi scriptor adspirare potuit.

Ne vero objiciat aliquis, fieri potuisse, ut haec fragmenta sint scriptoris vetusti quidem, Nepote tamen recentioris, cujus operi, quod accidisse Victoris Aurelii atque aliis libris accepimus, Cornelii nomen falso praescriptum fuerit, haec quoque dubitatio praecidenda est. Alia omnia suadere mihi quidem videtur ipsa fragmenti alterius materia, quae libro nulli aptius congruere, nulli opportunius convenire possit, quam Nepotis operi de Latinis historicis. Adde quod consentaneum non est, scriptorem aetate posteriorem dixisse, historiam Latinam *nondum respondere Graeciae, sed omnino rudem atque inchoatam relictam esse:* quum post edita Sallustii, Livii, Trogi Pompeji, ipsius Nepotis, aliorumque clarissimorum virorum historica opera etiam hoc genere litterarum populus Romanus maximum splendorem adsecutus esset. Deinde quod dicitur, dubium esse, utrum res publica, an historia Ciceronis morte magis *doleat*, satis manifesto indicio est, scripta haec esse brevi post mortem Tullii tempore, in recenti defensorum libertatis luctu. Denique non est probabile, omni jam libertate a tyrannis oppressa, ausum
139 quemquam fuisse publice profiteri, morte Ciceronis *rem publicam dolere.*

Quid quod haec ipsa confessio, *rem publicam Ciceronis morte dolere*, haud obscure prodit scriptorem, qui Caesari atque Antonio parum faverit? Nepoti vero caussas horum displicuisse, quum ex aliis locis conjicere licet, tum apertissime intelligitur e vita Agesilai cap. IV. n. 2. ubi optat infensus dominationi scriptor, ut imperatores Romani exemplum Agesilai sequi voluissent.

Illud etiam, quod Ciceronis in rem philosophicam merita, quae summis laudibus alii ad coelum efferre solent, in fragmento, cujus defensionem suscepi, parce admodum laudantur, tam belle Nepotis personam decet, ut vel una haec res simillimum vero facere debeat, alium, nisi Nepotem, hujus elogii auctorem esse neminem. Nul-

lam scriptis Tullii philoſophicis laudem tribuit, praeter hanc unam, virum eloquentem tradendis philoſophorum decretis, quae ab aliis ſcriptoribus parum ornate litteris Latinis conſignata sint, orationis cultum attuliſſe. Equidem ex his, tamquam ex aliquo ſymbolo, agnoſcere mihi videor judicium viri illius, qui ad ipſum Ciceronem ſcripserat, non placere sibi magiſtram vitae philoſophiam, quique ingenue faſſus erat, se libros Tullii philoſophicos, quibus ille maxime ἐγαυρία, legendos vix putare.*) 140

Quod vero poſt mortem Ciceronis demum Nepotis opus de hiſtoricis editum eſſe fragmenta noſtra ſignificant, id tantum abeſt, ut repugnet temporum rationi, ut mirifice faciat potius ad inveſtigandum tempus, quo vitas imperatorum hiſtoricus noſter emiſerit. Voſſius quidem, ille sagaciſſimus talium rerum indagator, in opere de hiſtoricis Latinis: *Nec cuiquam repugnem*, inquit, *colligenti inde* (quod Hieronymus Nepotem referat ad annum Auguſti quartum), *tum demum divulgare* (Nepotem) *ea coepiſſe opera, quibus maxime inclaruit.* Sed multo firmius argumentationis fundamentum debetur fragmentis noſtris, e quibus quoniam conſtat, poſt obitum Tullii Nepotem de hiſtoricis commentatum eſſe, simul intelligitur, imperatorum vitas, quae lectores ad librum de hiſtoricis, ut jam antea editum, remittunt, aliquanto poſt Ciceronem fato functum prodiiſſe.

Haec sunt *indicia illa manifeſta atque conſentientia*, e quibus integritas fragmentorum noſtrorum ita evidenter elucere mihi videbatur, ut opinarer, de fraude neminem suspicaturum eſſe. Arbitrabar, sufficere ea ad confirmandam fidem unici codicis, qui nobis haec monumenta, praemiſſo Cornelii Nepotis nomine adscriptoque libro, ex quo depromta sunt, conſervavit. Adfirmabat sententiam meam, quod videbam, vitas imperatorum similibus, atque etiam

*) [V. tamen not. ad Fragment. 5, 9.]

ceperat. cap. XII. 1. 2. *nuptiis - - nuptiarum.* cap. XIII. 4. 5. *diligentiae - - diligentia - - diligentia.* cap. XVIII. n. 5. 6. *versibus - - versibus.* Ohe jam satis est exemplorum ad ostendendum, suo more in his locutum esse Nepotem, scriptorem alienissimum ab obscura diligentia homuncionum, qui orationem, si placere debeat, calamistris inurendam putant.

Quam parum illa, qui potuerit et etiam debuerit: adhuc non modo non: nec rursus cuiquam, *aurea aetate digna!*] Aut ego omnem illam operam, quam inde a pueritia in legendis probatissimae Latinitatis scriptoribus posui, frustra insumsi, aut haec omnia sunt aurea aetate dignissima. Quid enim offendere in his possit, nulla conje-
144 ctura me adsequi posse, profiteor. An illud *et etiam?* At sic optimus quisque loquitur, Cicero lib. XIII. ad divers. epist. VII. n. 7. *Sed quia confido, mihique persuasi, illum et dignitatis municipii, et aequitatis*, et etiam *voluntatis erga se habiturum esse rationem.* Alia exempla ibi congesta sunt Cortii diligentia. Schwarzius ad Tursellinum *et etiam* ait *usitatissimum* esse, idque plurium auctorum locis indicatis firmat. Adde Dukerum ad Flori lib. III. cap. XVIII. n. 6. et Oudendorpium ad Sueton. Neron. cap. XLV. Quod autem Nepos dixit: non *potuisse* solum, sed etiam *debuisse* a Cicerone historiam ornari, egregie id illustratur verbis Attici apud Ciceronem de legibus lib. I. cap. 2. *Non solum mihi videris eorum studiis, qui litteris delectantur, sed etiam patriae.* debere *hoc munus* cet. Et paullo post: Potes *autem tu profecto satisfacere in ea*, cet. Nec facilius reperio, in formula *adhuc non modo non*, quid fastidium afferre possit. *Non modo non* Cornelius saepe dixit, et quis non? *Adhuc* est *ad hoc tempus*, qua significatione noster dixit in Miltiade cap. V. n. 5. *Qua pugna nihil* adhuc *est nobilius.* Cicero de oratore lib. II. cap. 13. idem, quod Nepos docens, historiam nimirum a scriptoribus Latinis minus, quam a Graecis, excultam esse, *ista res*, inquit, adhuc *nostra lingua illustrata non*

est. Magnam praeter haec exemplorum copiam ex lexicis, auctorum indicibus, libellisque eorum, qui de particulis egerunt, depromere possit, si cui operae pretium videatur. Quid vero de verbis *nec rursus cuiquam* dicendum 145
erit? *Haud quisquam* pro *nemo* optimis auctoribus adeo usitatum est, ut excusatione opus sit, si quis ejusmodi ornamentis orationem suam non frequentet. *Rursus* autem Latinis, quemadmodum Graecis αὖ et πάλιν, non raro est *contra.* Cicero de oratore lib. I. cap. 24. *Tum Antonius vehementer se assentire Crasso dixit, quod neque ita amplecteretur artem, ut ii solerent, qui omnem vim dicendi in arte ponerent, neque* rursum *eam totam, sicut plerique philosophi facerent, repudiaret.* Idem Tusc. quaest. lib. I. cap. 20. *habitabiles regiones, et* rursum *omni cultu propter vim frigoris, aut caloris, vacantes.*

Quam dura omissio verbi esse *in hoc:* omnino rude atque inchoatum Ciceronis morte relictum!] Duriorne omissio verbi *esse* in his, quam in illis Miltiad. cap. III. n. 5. *ipsos, potestate expulsos, civibus suis poenas daturos?* Putidum foret, verbosius hic docere ellipsin pueris notissimam, cujus frequentissima exempla singulae fere operum Nepotis paginae subministrant.

Hoc vero insolentissimum, historiam digna voce pronuntiare, *quis Cornelio tribuere audeat?*] An insolens est *vocem* de *eloquentia* generatim adhiberi? Non ita visum est Tullio, qui pro Archia cap. I. dicit: *Quod si haec* vox, *hujus hortatu praeceptisque conformata, non nullis aliquando saluti fuit.* Nihil aliud, quam eloquentiam suam hic dicit orator, nisi quis persuadere nobis audeat, Archia Ciceronem phonasco usum esse. At ubi sermo est de oratione, quae ore 146
profertur, *vocis* vocabulum adhibere fortasse licet, de scripto non item. Lactantius tamen ita locutus est lib. VI. c. VIII. n. 6. *Suscipienda igitur dei lex est, quae nos ad hoc iter dirigat; illa sancta, illa caelestis, quam M. Tullius in libro de re publica tertio paene divina* voce *depinxit.* Sed quid ego Lactantio testimonium denuntio? Ipse Cicero, quod praesen-

tem Nepotis locum bellissime tueatur, historiae scriptae *vocem* tribuit lib. II. de oratore cap. XII. *Paullulum se erexit, et addidit* historiae majorem sonum vocis *vir optimus, Crassi familiaris, Antipater.* Idem in oratore cap. XX. *Ego autem, si quorundam grandis et ornata vox est poëtarum*, cet.

Superest, ut in verbo *pronuntiare* suspicio haereat. Etiam hoc de historico elegantissime usurpatur. Scimus enim, *pronuntiare* praeconis esse: historicum autem cum praecone comparari, durum non est, quod Cicero pro Archia cap. X. *Homerum Achilleae virtutis praeconem* dixit. Hac sola ratione fretus dicere auderem, *Homerum Achillis res gestas digna voce pronuntiasse.* Hoc tamen defensionis genere nunc supersedebo, ac locum Ciceronis, qui vel solus Nepotis caussam fortissime tutabitur, ex libro de claris orator. cap. LXXXIII. dabo, ubi insolentissimae, si diis placet, dictionis auctor: *Thucydides*, inquit, *rerum gestarum*
147 pronuntiator *sincerus, et grandis etiam fuit.* Cur vero *digna* voce historiam pronuntiare Cicero debuerit, haec caussa est, quia Fabio, Catone, Pisone, Fannio, Vennonio, qui ante Ciceronem scribendis historiis operam accommodaverant, nihil erat exilius. Vid. Cic. de clar. orat. cap. XXVII. et de legib. lib. I. cap. 2.

Quam male positum verbum Latinam: philosophiam ante eum incomtam Latinam.] Haec verborum collocatio a Cornelio Nepote, an a librario, probabilis sit, an improbabilis, equidem non in magno ponam discrimine. Usu enim didici, non facile orationis circuitum in prosaicis scriptis Romanorum reperiri, cui omnium, si ad plures codices exigatur, librorum consensu singulorum verborum positus sine ulla varietate constet. Plurimum in hac re sibi indulgent librarii, quorum alii verborum ordinem negligentia perturbant, alii ad vernaculae linguae consuetudinem revocant, alii ad aurium suarum delicias retexunt. Non igitur praestiterim, ea religione nobis haec fragmenta per manus tradita esse, ut ne unicum vocabu-

lum quidem e sede, in quam a Nepote collocatum erat, demotum sit.

Verum etiam si certum atque exploratum nobis eſſet, ab ipſo auctore verba iſta, ut nunc habentur, ordinata eſſe, non tamen video, cur haec poſitio tantas tragoedias excitare debeat. Non enim aliter disposita sunt illa Nepotis in Timotheo cap. III. n. 1. *Philippus jam tum valens Macedo multa moliebatur.* At etiam hic vocabulum *Macedo*, quod 148
suo loco positum non sit, criticis suspectum fuit. Scio, ſuſpectum fuiſſe: sed fortaſſe ab iisdem viris doctis, si fragmentum noſtrum legere his contigiſſet, locus ille in suspicionem devocatus non eſſet. Ne vero, quos nolim, oppugnare videar, acriorem de hac re diſputationem omitto. Sufficit enim ad praeſentem cauſſam, si id minime latet, quod ita promtum et propoſitum eſt, ut vel iniquis arbitris extorquere poſſit hanc confeſſionem, temerarium fore, si quis a Nepote fragmenta iſta abjudicet, ob eum verborum positum in unico libro inventum, quem in vita Timothei omnes, quotquot ab editoribus excussi sunt, codices tuentur. Si quis autem aſpernetur verba *philoſophiam ante eum incomtam Latinam*, quod plures accuſativi in litteram mugientem deſinentes concurrunt, sciat ille, etiam in aliis scriptis talia vocabula a Cornelio Nepote deinceps juncta eſſe. Ut in illo Attici cap. V. n. 1. *Habebat avunculum, Quintum Caecilium, equitem Romanum, familiarem Lucii Luculli, divitem, difficillima natura.*

Sapitne deinde, philoſophiam Latinam incomtam sua oratione conformare, *non barbarum potius hominem, quam Cornelium, elegantiſſimum ſcriptorem? Nos profecto ne intelligimus quidem* hoc maxime perſpicuum dicendi genus.] Quamvis insultet mihi vir doctus, quod, in obſcuriſſimae noctis tenebris, clariſſimam lucem me videre somniaverim, tamen periculum faciam, an demereri hunc poſſim, et facem ei 149
praeferam, quae tantam caliginem ab oculis ejus dispellat. Fortaſſe tunc poſito metu, ne per obſcuritatem illam in-

barbaram aliquam regionem delatus sit, agnoscet, se in Latio, et intra ipsa pulcherrimae atque humanissimae urbis Romae pomoeria versari.

Quae fuerit *philosophia Latina ante Ciceronem incomta*, intelliget, qui ista Ciceronis legerit Tuscul. quaest. lib. 1. c. 3. *Philosophia jacuit usque ad hanc aetatem, nec ullum habuit lumen litterarum Latinarum: quae illustranda et excitanda nobis est, ut, si occupati profuimus aliquid civibus nostris, prosimus etiam, si possumus, otiosi. In quo eo magis nobis est elaborandum, quod multi jam esse Latini libri dicuntur scripti inconsiderate ab optimis illis quidem viris, sed non satis eruditis.* Haec tam dilucida explicatio si nondum omnes tenebras excutere potuit, aliud lumen accendamus ex ejusdem operis Tulliani lib. II. cap. 3. *Est enim quoddam genus eorum, qui se philosophos appellari volunt; quorum dicuntur esse Latini sane multi libri: quos non contemno equidem, quippe quos numquam legerim: sed quia profitentur ipsi illi, qui eos scribunt, se neque distincte, neque distribute, neque eleganter, neque ornate scribere, lectionem sine ulla delectatione negligo.* Conf. de finib. lib. 1. cap. 3.

Constat igitur, philosophiam Latinam ante Ciceronem
150 *neque distinctam, neque elegantem, neque ornatam*, atque adeo *incomtam* fuisse. Hanc Cicero *oratione sua* seu divina dicendi virtute scribendique subtilitate atque elegantia *conformavit*, in meliorem formam redegit, eique eximium decus et magna ornamenta attulit. *Orationem* esse non dicendi solum, verum etiam scribendi facultatem ac formam, docent ista Terentii ex Andriae prologo v. 11. seq. *Non ita sunt dissimili argumento, sed tamen Dissimili* oratione *sunt factae ac stilo.* Addo ex Cicerone lib. II. de oratore cap. 13. ubi Thucydides dicitur: *ita verbis aptus, et pressus, ut nescias, utrum res oratione, an verba sententiis illustrentur.* Idem de clar. orator. c. LXXV. de commentariis Caesaris: *Nudi sunt*, inquit, *recti et venusti, omni* orationis *ornatu, tamquam veste, detracto.* Neque difficilius est ostendere, quae vis sit verbi *conformare*, quod valet idem ac *formando et fingendo meliorem pulchrioremque*

reddere, *decus alicui rei et ornatum conciliare.* Cicero de oratore lib. I. cap. 5. *Ipsa oratio* conformanda *non solum electione*, *sed etiam constructione verborum.* Idem pro Murena cap. XXIX. *Ego tuum consilium* - - - *non nulla in re forsitan* conformare *et leviter emendare possim.* Pulchre ad hunc locum Ciceronis atque erudite commentatur de significatione verbi *conformare* Joach. Camerarius.

An denique oratoriam eloquentiam perpolire, *an* ponderatiora beneficia, *an* hoc genus Latinarum litterarum Graeciae respondet, *haec an Cornelii aetatem redoleant*, *vehementer* 151
dubitamus.] Haec omnia talia sunt, quae scriptor quilibet aetatis aureae sua agnosceret. *Oratoria eloquentia* est illa, quam Cicero lib. I. Acad. quaest. c. 8. *oratoriam vim dicendi*, in oratore cap. III. *forensem eloquentiam*, et lib. II. de fin. cap. 6. *forensem rhetoricam* dicit. Ipsam *oratoriae eloquentiae* appellationem aliquoties reperias in dialogo de causs. corr. eloquent. cap. V. et VI. et VIII. Rhetoricam eloquentiam *rudem a majoribus acceperat* Cicero. Erant enim antiqui oratores, ut est apud auctorem ejusdem dialogi cap. XVIII. *horridi*, *et impoliti*, *et rudes*, *et informes.* Rudem vero rhetoricen *perpolivit. Primus enim*, verba sunt dialogi de oratoribus cap. XXI. *excoluit orationem*, *primus et verbis delectum adhibuit*, *et compositioni artem* : cet. *Poliri* autem et *perpoliri* dicuntur ea, quae *rudia sunt*, *et cultu enitescunt.* Ita Cicero lib. XIV. ad Attic. epist. 17. *Librum meum illum ἀνέκδοτον nondum*, *ut volui*, perpolivi. Plures locos, quum sint in promtu, piget enotare.

Ponderatiora beneficia sunt, *quae facilius aestimari possunt et aestimantur.* Haec significatio verbi *ponderare* est Corneliana. Ita in principio Thrasybuli adhibitum videmus : *Si per se virtus sine fortuna* ponderanda *sit.* Participia vero praeterita passivorum verborum induere formam comparativorum, sexcentis exemplis vulgatissimi grammaticorum libelli inculcant.

152 *Latinas litteras* minus commode *Graeciae* comparatas videri critico nostro, ex eo conjicio, quod verba illa majusculis typis exscribi voluit. Ignoravit igitur insigne orationis variandae artificium, quo veterum disertissimus quisque frequentissime usus est. Scilicet ne stilus semper idem esset, metonymica ratione *temporum* ac *locorum* nominibus ad indicandas *res*, *quae in temporibus aut locis essent ac fierent*, abutebantur. Omitto recensere, quoties apud priscos scriptores *annus* et *dies* de *rebus et factis anni ac diei* intelligenda sint. Praetereo, *Marathona* significare aliquando *pugnam et victoriam Marathoniam*, multaque huic similia non attingo. Quid quod *Academia* de *philosophia Academica*, et *rus* de *moribus rusticorum* eleganter dicitur? Recte igitur vocabulum *Graeciae* adhibetur ad Graecorum *res gestas*, *virtutes*, *vitia*, *studia*, *mores*, atque etiam, ut hic, *litteras*, significanda. Nec durior est comparatio *Latinarum litterarum* cum *Graecia* in fragmento Nepotis, quam illa apud Ciceronem pro L. Flacco cap. XXVI. *Cujus ego civitatis* disciplinam atque gravitatem *non solum* Graeciae, *sed haud scio, an* omnibus gentibus *anteponendam jure dicam.* *)

Vellemus, viri docti conferrent cum his fragmentum illud Livii de primo bello Punico, quod a Matthaeo Klockio *in monasterio Salemitano repertum esse dicitur, et in Actis Societatis regiae Parisiensis* T. V. - - - - - *exhibetur. Ibi enim, ut*
153 *bene Suchaeus* (Souchay) *contra* Schoepflinum *demonstravit, tale dicendi genus observabunt, quod huic simillimum, et ab eodem prope homine profectum esse videatur.*] Infelix opera perit, si qua insumitur in conferendis monumentis Cornelii cum scheda Kloekiana, quae ad similitudinem illorum accedere plane non potest. Nisi fortasse ita inepti sumus, ut persuaderi nobis patiamur, Leonardum Aretinum, seculi quinti deci-

*) [Vide ipsum Nepotem 12, 3, 4. *Dissimilis quidem Chares horum et factis et moribus*, et 25, 12, 1. *Praeoptaretque equitis Romani filiam generosarum nuptiis;* quae loca ante omnia Heusingerus laudare debebat. Cfr. not. ad priorem locum.]

mi scriptorem, ex cujus interpretatione Polybiana descriptum erat egregium istud fragmentum Livii, jam tum, quum codex Guelpherbytanus exararetur, atque adeo multis seculis ante quam nasceretur, libros adulterasse, suaque commenta priscis scriptoribus obtrusisse. Et fortasse ignosci queat tolerabili virorum doctorum errori, qui Polybii, haudquaquam spernendi historiarum auctoris, narrationem eo tempore, quo litterae priscum decus recuperabant, ab homine diserto in Latinum versam, ab orationis Livianae gravitate atque elegantia non abhorrere sibi persuaserant: infaustum vero barbari ingenii foetum Cornelio Nepoti supponere, aut contra Nepotis scriptum in medii aevi vervecem rejicere, sine immanis alucinationis turpitudine quis potest?

Pudeat vero nos, haec fragmenta, nec Latina, nec perspicua, nec Cornelio digna, purissimo et elegantissimo Scriptori tribuere: potius rejiciamus hunc pannum, nisi nos omnia fallunt, ab homunculo, otio nimio affluenti, purpurae Cornelianae assutum.] Huic convi- 154
cio ne voculam quidem, quae mordere possit, repono. Existimabunt candidi, docti atque intelligentes arbitri, satin' certa argumenta atque indicia integritatis appareant in fragmentis Cornelianis, an monumento subditicio, barbaraeque originis manifesto, fidem inconsulte ac temere adjunxerim, eoque publicando dedecus admisisse putandus sim. P. P. Guelpherbyti pridie nonas sextiles CIƆIƆCCLX.

Nunc vero postquam concertatio illa in amicam disceptationem vertit: omnem bilem, si qua in animo meo resedit, libens ac volens abjicio; et, ut humanitati, qua provocatus sum, iisdem verbis, quibus Klotzius usus est,
158 respondeam, si quid scripsi, quo se lacessitum esse protervius, jure V. C. queri possit, illud ne dictum esto.

Id tamen nollem ab eo durius acceptum esse, quod ego, quidquid in me et fragmentis Cornelii reprehenderat, crimina appellavi. Ea significatione *crimina* dixi, qua apud Ciceronem lib. III. de oratore c. 49. *ineptiarum crimen*, apud Horatium de arte poët. v. 261. *operae celeris nimium curaque carentis* et *ignoratae artis crimen*, et apud alios similia legeram.

Neque ego simpliciter negavi, in judicandis Cornelii fragmentis interponendam esse auctoritatem aurium, sed harum judicium, in hac caussa praesertim, valde lubricum esse dixi, eumque, qui ob aurium suarum fastidium prisci auctoris scriptum aliquod rejiciat, nisi idem ostendat, quid a quibus veterum praescriptis exemplisve discrepet, audiendum non esse. Ergo cultis auribus atque elegantibus honorem suum non invidi, neque eas omni suffragio privavi: sed disputationem nostram ad dilucidam argumentandi normam revocans evitare volui, ne, si alter fragmenta illa aurium suarum judicio condemnaret, alter absolveret, simile quid nobis accidisse videretur, atque illis, qui in convivio de cibi alicujus sapore rixantur.

Verba Nepotis *qui potuerit et etiam debuerit*, itemque illa *adhuc non modo non*, ob κακοφωνίαν Cl. Klotzio displicent. An igitur virum doctum offendit ὁμοιοτέλευτον, quod ver-
159 bis *potuerit* et *debuerit* efficitur? Scio equidem, viros eruditos talia non in oratorio solum, sed etiam in historico stilo reprehendere. Nepotem tamen videmus ὁμοιοκατάληκτα ista adeo non refugisse, ut ea prope quaesivisse videatur. Huic rei fidem facere poterunt exempla, quae ex Attici vita, pauca de multis, excerpam. cap. III. 1. *Quo fa-*

Quamvis igitur in miscellaneis criticis contra me ac Nepotem non nulla paullo iniquius disputata sint: tamen et reliquae humanitati auctoris, et naturae meae, ab omni genere litium alieniſſimae, id dandum eſſe putavi, ut ad illa aut plane non rescriberem, aut si res id exigeret, quam leniſſime reſponderem. Ne tamen controversiolam iſtam plane silentio praetermitterem, movebar quum aliis cauſſis, tum etiam eo, quod ex amicis cognovi, eſſe viros doctos, quibus inſpicere volentibus, quae de fragmentis Cornelianis in utramque partem disputata sint, moleſtum sit, quod vindiciarum, in pauciſſima exemplaria transcriptarum, copia non eſſet. His gratificaturus utrumque libellum, alterum fragmentorum Nepotis reductorem, alterum 157
defenſorem, conjunctim emittere decrevi.

Hic locus opportunus erat reſpondendi ad argumenta cel. Klotzii, quibus ille in miscellaneorum criticorum capite XI. efficere voluit, ut vindiciae Cornelianae viderentur injuſtae. In hoc negotio sic verſabor, ut appareat, a scribente non iram modo, sed omne insectandi atque etiam refutandi ſtudium afuiſſe.

Primum caſtigat vir clariſſimus morositatem meam, qui contra se, in re levi a me diſſentientem, nimis calide disputaverim. Fateor me hanc, immo graviorem, reprehensionem meriturum fuiſſe, si inclementius invectus eſſem in virum doctum, cui fragmenta Nepotis, quae a me proferebantur, fidei ambiguae visa eſſent. At mihi amoliendum erat haud leve opprobrium, quod nasci poterat ex sententia, quam vir eruditiſſimus, persona judicis suscepta, ex eo loco, qui musicus aliquis Areopagus videri poteſt, contra me pronuntiaverat: *Pudeat nos, haec fragmenta, nec Latina, nec perſpicua, nec Cornelio digna, puriſſimo et eleganviſſimo ſcriptori tribuere: potius rejiciamus hunc pannum* cet. Haec videns arbitrabar, cauſſam illam si remiſſius agerem, quam tunc faciebam, verendum mihi eſſe, ne lentus atque hebes appellarer.

gurtham arbitrati, cum magno gaudio obviam procedunt. Adde Virgil. Georg. III. 138. et 484. Horat. I. sat. 3. 28. I. ep. 2. 17.

Ellipsis verbi *eſſe* in verbis fragmenti *omnino rude atque inchoatum morte Ciceronis relictum* quo modo durior sit, quam in loco Nepotis, quem, depromtum e magno numero exemplorum apud hunc scriptorem obviorum, in vindiciis propoſui: equidem conjectura nulla conſequor.

Si in fragmento eſſet *res geſtas pronuntiare digna voce*, ferret humaniſſimus Klotzius formulam, licet rariorem. Sed quomodo dici possit *hiſtoriam pronuntiare*, pro hiſtoriam alicujus populi scribere, se videre negat. Ex eo autem,
161 quod Plutarchus tradit in vita Ciceronis p. 881. hunc non solum populi Romani, sed aliarum quoque gentium hiſtoriam scribere voluiſſe, intelligimus, non dicere Nepotem, a diſertiſſimo Romulidarum res geſtas sui populi, sed generatim hiſtoriam, Latina lingua scribi non modo potuiſſe, sed etiam debuiſſe. Ideoque *hiſtoriam pronuntiare* sic accipiendum exiſtimo, quem ad modum Cicero lib. II. de orat. cap. 12. *hiſtoriam ſcribere* dixit. Et *hiſtoriam digna voce pronuntiare* non diſſimile eſt illi, quod legimus in eodem Tullii libro, cap. 9. *hiſtoria voce oratoris immortalitati commendatur.* Iis autem, quae ad illuſtrandam exquiſitiorem significationem verbi *pronuntiare* antea a me dicta sunt, nunc addo locum Ciceronis ex offic. lib. I. cap. 1. *Demoſthenem, si illa, quae a Platone didicerat, tenuiſſet et* pronuntiare *voluiſſet, ornate ſplendideque facere potuiſſe.*

Adſentior viro celeberrimo, Nepote non satis digna eſſe illa *philoſophiam ante eum incomtam Latinam*, atque in his corruptoris fraudem ſtatim odorabar, sed emendandi rationem veram non perſpiciebam. Nunc manifeſte mihi deprehendiſſe videor commentum gloſſatoris, qui veritus, ne lector aliquis imperitior in errorem duceretur, supra verba *philoſophiam ante eum incomtam* adscripſerit *Latinam.* Haec gloſſa deinde, quod saepiſſime factum eſſe animadvertimus, ab imprudente librario in contextum Cornelia-

nae orationis invecta eſt. Nepoti non opus erat hoc additamento, quia e toto tractationis nexu et maxime ex verbis *hoc genus Latinarum litterarum*, satis conſtare poterat, de 162
qua philoſophia loqueretur. Itaque cenſeo, vocabulum *Latinam* litura tollendum eſſe. *)

Oratoriam eloquentiam tribus locis elegantissimi dialogi de cauſſis corruptae eloquentiae confirmaveram, nec Cicerone indignam eſſe hanc verborum copulationem, inde colligebam, quod ille lib. 1. Acad. quaeſt. cap. 8. *oratoriam vim dicendi* dixit. Haec quia viro erudito non sufficere videntur, adjicio *oratoriam orationem* e libro I. de oratore c. 54. Idem Tullius rhetor. lib. I. c. 5. *artificioſam eloquentiam - - - - oratoriam facultatem* appellat. Haec omnia declarare crediderim, ipſum eloquentiae parentem *oratoriae eloquentiae* appellationem non refugiſſe.

At *eloquentiam perpolire* quis dixerit? Elegantiſſimam eſſe hanc formulam, intelligemus, si meminerimus, *eloquentiam* non solum facultatem oratoris significare, sed eamdem vocem in multis optimorum scriptorum locis de effectu eloquentiae, atque adeo de ipſa *oratione* eloquentis, accipiendam eſſe. Hanc significationem vocabuli sequutus Cicero de opt. gen. orat. cap. 2. scripsit: *Eloquentia conſtat ex verbis et ſententiis.* Et lib. I. Tusc. quaeſt. cap. 26. *Eloquentiam*, ait, non *sine quadam vi majore fluere, abundantem ſonantibus verbis, uberibusque ſententiis.* Jam si conſtat, *eloquentiam* pro oratione a cultiſſimae Latinitatis auctoribus uſurpatum eſſe; nemo autem dubitat, quin ab iisdem *perpolire orationem* frequentatum sit: sequitur, ut is, qui scri- 163
pserit *eloquentiam perpolire*, vituperationem non mereatur. Simili metonymia, qua Nepos vocem *eloquentia* hoc loco extulit, idem *philoſophiam* pro praeceptis, quae philoſophi tradunt, ponere solebat. Hinc eſt illud in epiſtola ad Cicero-

*) [Ego abeſſe nolim. *Latina* enim philosophia erat, qua conformanda Cicero laudem consecutus eſt.]

nem apud Lactantium lib. III. div. inſtit. c. 15. n. 10. *Qui in ea* (philoſophia) *diſputanda verſantur*. Et in fragmento noſtro: *philoſophiam ante eum incomtam ſua conformaverit oratione.*

Ponderatiora beneficia bonorum ſcriptorum auctoritate munire a Klotzio jubeor. Si requirit V. C. ut ejusdem comparativi ab aequalibus Nepotis eadem ſignificatione adhibiti teſtimonia proferam, neque alia via defendendi vocabuli ſupereſt, vereor, ne mihi, in hac idoneorum teſtium penuria, patrocinium fragmenti in ſuſpicionem adducti abjiciendum ſit. Sed bene habet, quod res mihi eſt cum adverſario docto, qui etiam ſine monitore intelligit, ſi omnia ſcripta vetuſta, in quibus dicendi formas aequalium ſcriptorum ſuffragio deſtitutas deprehendimus, pro ſpuriis rejicienda ſint, tunc actum eſſe, non de uno itemque altero veteris auctoris fragmento, quae jactura tolerabilis eſſet, ſed de plerisque et Graeciae prioris et Latii monumentis. Quis umquam ſuſpectum habuit fragmentum Nepotis Cornelii (neque enim ex longinquo probationes arceſſere opus eſt) ſed quis in dubium vocavit fragmentum noſtri, quod de-
164 promtum ex epiſtola ad Ciceronem eſt apud Lactantium loco, quem paullo ante indicavi? Tamen ejus defenſionem deſperarem, ſi quis poſtularet, ut vocabulum *perfectricem*, aut formulam *diſputare philoſophiam*, exemplis illius aevi tuerer. Quin immo fragmenta Nepotis Guelpherbytana, quae minorem gratiam fuiſſent meritura, ſi nihil, niſi tritum et quotidianum propinarent, eo commendatiora nobis eſſe debebant, quo ſunt ea, quae inde diſcimus, a vulgari obſervatione remotiora.

Niſi igitur omnia me fallunt, eruditiſſimus Klotzius flagitans, ut *ponderatiora beneficia* bonorum ſcriptorum auctoritate muniam, nihil aliud requirit, quam ut oſtendam, hunc comparativum hoc loco poſitum eſſe ea ſignificatione, quae ab analogia priſcae atque incorruptae Latinitatis quam minime recedat. Subeundum igitur hoc negotium ſucceſſusque periclitandus eſt. *Ponderari* proprie dicuntur, quorum pon-

dus examinatur. Longe frequentius tamen hoc verbum transfertur ad ea, quorum magnitudo, pretium, praeſtantia exploratur. Utriusque significationis exempla sunt in promtu, et alteram, quae ad noſtrum locum maxime facit, ex ipso Nepote in vindiciis prioribus ſtabilivi. *Ponderatior* igitur eſt, *cujus praeſtantia eſt exploratior*, quique propterea jucundior eſt et gratior. Comparativos similes (quales sunt *explicatior*, *libratior*, *perditior*, *provectior*, *remiſſior*, *ſedatior*, cet.) magno numero collegerunt Grammatici, et diligentiſſime Guntherus Latinit. reſtit. part. II. cap. 26. Nihil tamen a vocabulo *ponderatior* propius abeſt, quam comparativus *penſior*, quo ve- 165
teres usi sunt pro *melior*, *praeſtantior*, *acceptior*, *carior*. Plautus Stich. I. 2. 61. *Age tu altera utra sit conditio* pensior, *Virginemne an viduam habere?* Gellius lib. XII. cap. 5. *Natura, inquit, omnium rerum, quae nos genuit, induit nobis inolevitque in ipſis ſtatim principiis, quibus nati ſumus, amorem noſtri et caritatem: ita prorſus, ut nihil quidquam eſſet carius* pensiusque *nobis, quam nosmet ipsi.* Quum vero *pendere* sit *ponderare*, *penſiora* autem priscis dicantur, quae *praeſtantiora* et *cariora* sunt: pronum eſt colligere, argumento valde lubrico niti, si quis fragmenta Cornelii Nepotis eo nomine subditicia et auctore suo indigna pronuntiet, quod ibi, quae majoris fiunt, eoque jucundiora et gratiora sunt, *ponderatiora* dicuntur.

Oſtenderam, *Latinas litteras* a Nepote comparatas eſſe Graeciae, simili modo, quo Cicero *diſciplinam Graeciae* comparavit *omnibus gentibus*. Quo clarius appareat, hanc orationis variationem optimis auctoribus usitatam fuiſſe, in medium dabo ejusdem Tullii locum e libro I. de offic. c. 22. *Licet eadem de Pauſania Lyſandroque dicere: quorum rebus geſtis quamquam imperium Lacedaemoniis datum putatur, tamen ne minima quidem ex parte* Lycurgi legibus et disciplinae conferendi sunt. Similia ibi adscripsit patruus, cujus adnotationes poſtumas mea qualicumque cura ornatiores haud ita multo poſt prodituras eſſe, confido. Dum haec scribo, commode 166
mihi in memoriam redit illa comparatio Plinii lib. I. ep. 16.

n. 3. *Senties*, *quod ego*, *quum* orationes ejus *in manus sumseris*, quas *facile* cuilibet veterum, *quorum est aemulus*, *comparabis*.

Leonardum Aretinum in scenam haud reduco, neque ulterius de acerbis crebrisque exclamationibus queror. Publice potius profiteor, cel. Klotzii amicitiam mihi tanto gratiorem esse, quo manifestius perspexi, neque illum amicis suis adsentari, nec delectari adsentatoribus: sed, quod ingenuo amicitiae cultore dignum est, cum libertate et monere, et moneri. Et quamvis fragmenta Cornelii, quo curatius a me excussa sunt, eo longius a suspicione fraudis abesse videantur; praetereaque viri aliquot summi, quorum auctoritas non apud me solum, sed apud ipsum Klotzium et apud omnes bonos est maxima, judicium meum de illis confirmaverint: tamen, si rationes a me adlatae ab eruditissimo viro non impetrare poterunt, ut sententiae nostrae suum calculum adjiciat, jam nunc polliceor, hoc ejus dissensu adeo me non offensum iri, ut mihi jucunda etiam sit futura simplicitas dissentientis. Scribebam Guelpherbyti a. d. XII. calend. Septembr. anno CIↃIↃCCLXV.

JO. ANDREAE BOSII
CHRONOLOGIA
IMPERATORUM GRAECIAE
APUD
CORNELIUM NEPOTEM
PER OLYMPIADAS

EX HERODOTO THUCYDIDE XENOPHONTE AC POTISSIMUM DIODORO.

OLYMPIADIS LXII. annus IV. putatur urbis conditae Varronianus CCXXV. et incidit in annum periodi Julianae 4185. ante aeram vero Christianam 529.

Cyrus occidit in bello contra Massagetas. *Nepos* 21, 1. 2. *Vid. Petavii Rationar. tempor. part. II. lib. III. c.* 9. *et* 10. *Usser. annal. V. T. ad ann. mund.* 3475. *Riccioli chronolog. reform.* 5, 7. 1.

OLYMPIAS LXIII.

1.
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXIV.

1.
2.
3.
4.

Darius, Hystaspis F. regnum Persarum adipiscitur. 21, 1. 2. *Petav. de doctr. temp.* 10, 18. *Ricciol.* 5, 7. 3. *Selden. can. chron. ad a. P. J.* 4197.

OLYMPIAS LXV.

1.
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXVI.

1.
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXVII.

1. Circa hoc tempus Miltiades, Cimonis F. in Chersonesum mittitur. *Nepos* 1. 1. *et* 2. *Vid. Petav. part. I. R. T. lib.* 2. 8.
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXVIII.

1. Darius Scythis bellum inferre decernit, pontemque in Iſtro facit. 1, 3. 1.
2. Miltiades, Chersoneso relicta, Athenas redit. 1, 3. 6.
3.
4.

OLYMPIAS LXIX.

1. Atheniensium auxilio Jones Sardes expugnant. 1, 4. 1. *Herod.* 7. *Petav. D. T.* 13. *et Ricciol. in chronico magno. Sed Usserius a.* 3504. *quadriennio post contigisse vult.*
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXX.

1.
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXXI.

1.
2.
3.
4. Themiſtocles, archon, persuadet Atheniensibus, ut portum Piraeei et classem novam exaedificent. 2, 2. 1. *et* 2, 6. 1. *Plutarch. Herodot. Polyaen. I. Ita Simson. in chron. cathol.*

OLYMPIAS LXXII.

Darius Datin et Artaphernem adversus Graecos cum classe ıɔcc navium mittit. Hi Eretriam capiunt, inde in Atticam accedunt. 1, 4. 1. et 2.

3. Miltiades, Cimonis F. Atheniensium dux, Darium vincit, una cum Ariftide, cognomento Jufto. 1, 5. 5.

4. Miltiades, Parum insulam infeliciter adgressus, in vincula conjicitur, et in iis obit, *ex opinione Petavii* 1, 3. 2. *Labbei aliorumque. Nepos* 1, 7. 6. *Plut. Cimon.*

Pugna Marathonia Darius, Persarum rex, profligatur. *Herodot.* 6. *Thucyd.* 1. *Dionys. Gell. et Nepos* 1, 5. 5. *Alii in annum* 2. *aut* 1. *conjiciunt. Vid. not. ad l. c. Nepotis, ibique laudatis adde Usser. annal. V. T. ad A. M.* 3514. *Ricciol. chronol. reform.* 3, 3. 7.

OLYMPIAS LXXIII.

1.

2.

3. Xerxes Dario, Hyftaspis F. mortuo succedit. 21, 1. 1. *Herodot.* 7. *Vide Petav.* 2, 3. 10. *Ricciol.* 5. 7. 4.

4.

OLYMPIAS LXXIV.

1.

2. Ariftides oftracismo urbe pellitur ab ingratis civibus. *Diod. lib.* 11. *Plutarch. et Nepos* 3. 1. 2. *vid. not. ad* 3. 1. 5. *Simson. ad a.* 4. *olymp.* 73. *refert.*

3.

4. Themiftocles oraculum interpretatur de muris ligneis. 2, 2. 6.

Xerxes in Asiam proficiscitur, et hieme Sardibus exacta, vere transit in Graeciam. *Plut. Themist. et Aristid. Diodor.* 11. *Justin.* 2. *Nepos* 2. 2. 4. *et* 5. *Vide ibi not. et illic laudatis adjice Ricciol.* 3, 3. 8. *Selden. can. chron.* 4233.

OLYMPIAS LXXV.

1. –

Ariftides ante tempus ab exsilio revocatur. *Plutarch. Nepos* 3, 1. 5. *v. not.*

Bellum Persicum Xerxis in Graeciam. Athenae incensae. 2, 2. 4. 3, 1. 5.

Pugna ad Thermopylas duce Leonida, qua CCC. Spartani caesi. 2, 3. 1.

Pugna ad Artemisium Persarum infelix. 2, 3. 2.

Xerxes ad Salaminem victus fugatusque a Themiftocle. 2, 4. 5. *Plutarch. Herod.* 7. *Diodor. alii. Vid. not. ad* 2, 5. 3.

2. Ariſtides, Atheniensis, et Pausanias, Lacedaemonius, cum Mardonio pugnant. 3; 2. 1. 2. 4, 1. 2.

Pugna ad Plataeas, duce Persarum, Mardonio, occiso; et altera eodem die ad Mycalen. 4, 1. 2. *Herodot.* 9. *Diodor.* 11, *Plutarch. Aristide*, *alii.*

3. Athenienses consilio Themiſtoclis muros suos inſtaurant, repugnantibus Spartanis. *Diodor. lib.* 11. *Plut. Nep.* 2, 6. *et* 7.

4. Ejusdem suasu Piraeei portus Athenis absolvitur. *Diodor. ibid. Thucyd. lib.* 1. *Nep.* 2, 6. 2. *Sic et Petavius ac Simsonius. Sed Usserius confert in a.* 3. *olymp.* 76.

Lacedaemonii Pausaniam cum classe communi in Cyprum mittunt. 4, 1. 4.

Ariſtidis aequitate Graecorum imperium ad Athenienses defertur, et ad eorum societatem pleraeque civitates adjunguntur. 3, 2. 2. Ejusdem opera aerarium Graeciae in Delo conſtituitur. 3, 3. 1.

OLYMPIAS LXXVI.

1.

2. Lacedaemonii maris imperium adfectant. *Diod. Nepos* 3, 2. 2.

3.

4.

OLYMPIAS LXXVII.

1.

2. Themiſtocles, oſtracismo pulsus Athenis, et absens proditionis damnatus, ad Admetum, hinc ad Xerxem (sive Artaxerxem) fugit 2, 8. 9. *Diod.* 11. *Plutarch. Aliter Usserius. Vid. not. ad* 2, 9. 1.

3. Cimon, Atheniensium dux, vincit Persas praelio navali ac terreſtri eodem die. 5, 2. 2. *et* 3. *Diod.* 11. *Plutarch.*

Bellum in Persas 1. ad Eurymedontem fluvium. *Diodor. et Polyaen.*

4.

OLYMPIAS LXXVIII.

1.

2. Ariſtides obit, *secundum Simson. Nepos* 3, 3.

3.	Themistocles Magnesiae moritur. 2, 10. 4. *Thucyd.* 1. *Vid. Usser. a.* 3538. *Petavius triennio post obiisse conjicit.*	
4.		Xerxes, Persarum rex, ab Artabano trucidatus. Succedit Artaxerxes Macrochir. *Diodor. l.* 11. *Ctesias, Nepos* 21, 1. 5. *Vid. Petav. R. T. part.* 2. *lib.* 2., 10. *Ricciol.* 5, 7. 4. *Sed Usserius fere novennio integro initium ejus anterius facit ad A. M.* 3531.
LYMPIAS LXXIX.		
1.		Thasii, qui ab Atheniensibus defecerant, a Cimone victi. *Thucyd. Diod.* 11. *Nep.* 5, 2. 5.
2.		*Bellum in Persas* 2.
3.		
4.		
LYMPIAS LXXX.		
1.	Cimon ostracismo ejicitur. 5, 3. 1. *Diodor.* 11.	Bellum Corinthium excitatum a Megarensibus.
2.		
3.		
4.		
LYMPIAS LXXXI.		
1.		
2.	Cimon in patriam revocatur. 5, 3. 3.	
3.		Atheniensium cum Lacedaemoniis per Cimonem foedus quinquennale. *Diod. lib.* 11. *Thucyd.* 1. *Nep.* 5, 3. 3. *Petav. A. P. J.* 4264. *et Labbeus in a.* 4. *olymp.* 82. *conjiciunt. Sed Nepos quinto exsilii anno id factum ait.*
4.		
LYMPIAS LXXXII.		
1.		
2.		
3.	Cimon Persas in Cypro vincit, et maris imperium suis vindicat. *Diod. Plutarch. Thucyd. lib.* 1. *et Nepos* 5, 3. 4.	Bellum in Persas 3. ab Atheniensibus motum.
4.	Cimon in Cypro moritur. *Auctores iidem.*	Persae a Cimone, Athen. duce, victi pacem cum Atheniensibus componunt. *Diod.* 11. *Thucyd. l.* 3.

OLYMPIAS LXXXIII.	
1.	Bellum Lacedaemonium III. geſtum a Lacedaemoniis cum Megarensibus. *Diod.* 12.
2.	Athenienſes ad Coroneam victi a Boeotis. *Diod.* 12.
3. Agesilaus nascitur.	Bellum Euboicum, duce Pericle, cum Euboeensibus geſtum. *Diodor. lib.* 13.
4.	
OLYMPIAS LXXXIV.	
1.	
2.	
3.	
4.	Bellum Samium, quo Samii, qui defecerant, anno sequenti in poteſtatem Atheniensium veniunt Pericle duce. *Diod.* 13.
OLYMPIAS LXXXV.	
1.	Bellum Byzantium, quo Byzantii subacti. *Diod.* 12.
2.	Bellum Corinthium et Corcyraeum, *Diod.* 12. *Thucyd.* 1.
3.	
4.	Corinthiorum et Corcyraeorum ad bellum apparatus. *Diod.*
OLYMPIAS LXXXVI.	
1.	Corcyraei vincunt Corinthios auxilio Athenienſium. *Diod. Sed Petav. R. T.* 1, 3. 6. *et D. T. lib.* 13. *et Labb. in annum seq. conjiciunt.*
2.	
3.	
4.	
OLYMPIAS LXXXVII.	
1.	Bellum Peloponnesiacum incipit. *Diodor. lib.* 12. *Thucyd.* 2. *et* 3. *non autem a.* 2. *ut volunt ex Diodoro alii. Vid. Petav.* 2, 3. 11. *Strauch. breviar. chronol.* 4, 28. *Langium de ann. Chr.* 2, 16.
2.	
3.	
4.	
OLYMPIAS LXXXVIII.	
1.	
2.	Athenienſes, duce Chabria et Lachete, proſpere ad Syracuſas pugnant. *Diodor.*
3.	
4.	Artaxerxi, regi Perſarum, mortuo succedit Xerxes. *Diod. Alii biennio post id contigisse volunt. Vid. Simson. a.* 3582.

2. Conon vincit Periarchum, Lacedaemon. classis praefectum, ad Cnidum. *Diodor. Xenoph. Plut. Agesilao*, Nep. 9, 4. 4. *Alii anno seq. id evenisse volunt. Vid. Usser. a.* 3610.

Bellum sociale Lacedaemonium.

Lacedaemonii a Conone victi, poſt ad Coroneam, duce Agesilao, proſpere pugnant. *Diodor. Nep.* 17, 4. 5.

Belli Corinthiaci initium. *Diodor.*

3. Conon muros Athen. ope Thebanorum reſtituit, et a Tiribazo cuſtodiae traditur. 9, 4. 5. 9, 5. 3. *Diodor.* 14.

4. Iphicrates ad Corinthum feliciter pugnat. *Diod.* 14. *et Nep.* 11, 2. 3.

Deponit imperium, et Chabrias succedit.

OLYMPIAS XCVII.

1. Thraſybulus cum claſſe miſſus in Thraciam et Lesbum. *Diodor.* 14.

2. Agesilaus, rex Lacedaemon. agrum Corinthium populatur. 17, 5. 1.

3. Thraſybulus ab Aſpendiis necatus. *Diodor.* 14. *Nep.* 8, 4. 4.

4.

OLYMPIAS XCVIII.

1.

2. Chabrias, Evagorae adjutor datus, totam Cyprum devincit. 12, 2. 2. *Xenoph. rer. Gr.* 5. *Ita Usserius A. M.* 3617. *alii olympiade* 97. *contigisse volunt. Vid. not. ad d. l.*

3.

4. Datames ab Artaxerxe Ciliciae praeficitur. *Diod. Nep.* 14, 1. 5.

OLYMPIAS XCIX.

1.

2.

3. Lacedaemonii, duce Phoebida, arcem Thebarum, Cadmeam, occupant. *Diodor. Aristid. Polyb. Nep.* 16, 1. 2.

Bellum Laconicum Boeoticum. *Diodor. lib.* 15. *Aristides, Isocrat. in panegyrico.*

4.

OLYMPIAS C.	
1.	
2.	
3.	Thebani exsules ope Atheniensium Cadmeam recipiunt. 16, 3. 3. *Diodor. Xenoph. alii.*
4. Agesilai in Boeotiam expeditio. 12, 1. 2. Chabriae victoria de Spartanis. *ibid.* Chabrias Acorin, Aegypti regem, adjutum profectus, Athenas revocatur. 12, 2. 3. *Diodor.* Idem novo pugnae genere Boeotos servat. 12, 1. 2. *Diodor. lib.* 15. Iphicrates ab Atheniensibus auxilio regi Persarum Artaxerxi mittitur. 11, 2. 4. *Diodor.*	Bellum Lacedaemonium I.
OLYMPIAS CI.	
1. Timotheus Lacedaemonios ad Leucadem superat. 13, 2. 1. *Diodor. lib.* 15. *Xenoph. lib.* 5. Chabriae interfecto succedit Iphicrates. *Diodor. ibid. Alii tamen Chabriam demum post aliquot annos, bello sociali, periisse volunt. Vid. Simson. ad A. M.* 3629.	
2.	Lacedaemonii maris imperium relinquunt Atheniensibus. 13, 2. 2. *Diodor.* 15.
3. Timotheus Corcyraeis contra Lacedaemon. subsidio mittitur. *Diod.* 15. Item Iphicrates. *Diod. Xenoph. Frontinus, Nepos* 11, 2. 1. Iphicrates, exercitui conducticio praefectus, adversus Aegyptios proficiscitur, et paullo post Athenas revertitur. *Diodor. et aliter paullo Nepos* 11, 2. 4.	Bellum Lacedaemonium II. inter Athenienses et Lacedaemonios. *Diod. et Xenoph.* Pharnabazus cum Iphicrate adversus Aegyptios profectus.

OLYMPIAS CII.

1.

2. Epaminondas Spartanos ad Leuctra profligat 15, 8. 3.

Boeoticum Bellum.

Pugna Leuctrica Spartanorum cum Thebanis. *Diodor. et alii. Vid. Petav. de D. T.* 10, 31. *Selden. can. chron. Alii in annum seq. conjiciunt.*

3. Iphicrates Eurydicen defendit. 11, 3. 2 *Aeschin. de falsa leg.*

4. Epaminondas Laconiam invadit, Spartam oppugnat, Messenen restituit. 15, 8. 4. *Diod. et alii.*

Iphicrates Lacedaemoniis adversus Arcadas auxilio mittitur.

Pelopidas et Epaminondas Arcadibus auxilio a Thebanis mittuntur. *Diodor. Plutarch. in Pelop. Justin. lib.* 7. *Nepos* 16, 4. 2. *alii.*

Bellum Laconicum Arcadicum Lacedaemoniorum cum Arcadibus.

Boeoti duce Epaminonda in Peloponnesum ingressi, et a Chabria Atheniens. duce repulsi. *Diodor. Xenoph.*

OLYMPIAS CIII.

1. Pelopidas ab Alexandro Pheraeo in vincula conjicitur. *Diodor. Plutarch. Nep.* 16, 5. 1. *Pausan. in Boeotic.*

Thebanorum cum Arcadibus bellum.

Dionysius Syracusarum tyrannus moritur. *Nepos* 21, 2. 3. *Eusebius in chronico, alii.*

2. Epaminondas exercitum Theban. incolumem domum reducit. 15, 7. 2. *Plutarch. Pelopida.*

Pelopidas liberatur. 16, 5. 2. *Diodor.*

3. Epaminondas in Peloponneso bellum gerit. 15, 7. 3. *Diodor.*

4.

Bellum Arcadum et Eleorum. *Diodor. lib.* 15. *Xenoph. Justin. Frontin.*

OLYMPIAS CIV.

1. Pelopidas praelio adversus Alexandrum Pheraeum victor cadit. *Plutarch. Nep.* 16, 5. 4. *Diodor.*

Timotheus, in Thraciam profectus, Potidaeam et Toronem occupat. *Diod. lib.* 15.

Thebani, Epaminonda perorante, de maritimo imperio comparando cogitant. *Diod. Pausan. Boeotic.*

Cum Olynthiis bellum gerit. *Nep.* 13, 1. 2. *Demosthen. Olynth.*

2. Epaminondas Spartam iterum tentat. Lacedaemonios ad Mantineam vincit, ibidemque interficitur. 15, 9. 1. *Diodor. et alii passim.*

Pugna Mantineensis duce Epaminonda.

3. Agesilaus et Chabrias a rege Persarum ad Tachum, Aegypti regem, deficiunt. 17, 8. 2. 12, 2. 3. *Diod.* 15. *Polyaen.* 3.

Agesilai interitus. *Xenophon, Plutarch. Diodor. Nep.* 17, 8. 6.

Datames ab Artaxerxe deficit. 14, 5. 5. *et deinceps, Diodor.* 15.

Chabrias Nectanebo regnum constituit. 12, 2. 1.

Artaxerxi Mnemoni, regi Persarum, mortuo succedit Artaxerxes Ochus. *Alii tamen triennio ante obiisse volunt. Vid. Petav. D. T.* 10, 29. *et lib.* 13. *Labbeum A. M.* 3688.

4.

OLYMPIAS CV.

1.

Philippus Macedo regnare incipit. *Diod.* 16. *Justin.* 8.

2.

3. Chabrias cum Charete adversus Atheniensium socios, Chios, Rhodios, Coos et Byzantios, missus, in praelio occubuit. *Diodor. lib.* 16. *et Nep.* 12, 4. 1.

Dionis fuga et praeparatio ad bellum cum Dionysio. *Diod. ibid. Aelian. lib.* 12. *var. hist. c.* 44. *Nepos* 10, 4. 1. *Sed fugam Simsonius vult contigisse biennio ante.*

Bellum sociale Atheniensium.

4. Dionis felix cum Dionysio bellum. *Plut. Diod. Nep.* 10, 5. 3.

Alexandri Pheraei interitus. *Diodor. Plutarch. et alii.*

OLYMPIAS CVI.

1. Iphicrates et Timotheus ab Atheniensibus multantur. 13, 3. 5.

Dion Syracusas in libertatem vindicat. *Diodor. lib.* 16.

Athenienses cum sociis acriter pugnant, ducibus Charete, Iphicrate et Timotheo. *Diodor. Nepos* 13, 1. 2.

Nascitur Alexander M. *Vid. Petav. R. T.* 2, 3. 12. *Usser. A. M.* 3648.

2. Dion moritur annos natus circiter LV. *Euseb. in chronic.* (*ubi vitiose* Dionysius,

pro Dion, *legebatur*) *Nep.* 10, 9. 6. *Petav. D. T. lib.* 13. *et R. T.* 1, 3. 10. *Simsonius, Labbeus, aliique anno seq. obiisse volunt.*

3.

4. Chares Seſtum capit. *Diodor.*

Philippus oculum in expugnatione Methones amisit.

OLYMPIAS CVII.

1.

2. Phocion Atheniensis Persarum dux eſt contra Cyprios. *Diod. lib.* 16.

3.

4. -

OLYMPIAS CVIII.

1.

2. Iphicrates, Athen. dux, Dionysii Siculi naves, auro donisque, Apollini Delphico consecrandis, onuſtas, intercipit. *Diodor.*

Dionysius junior Syracuſas recuperat anno X. poſtquam a Dione pulſus erat. 20, 2. 1. *Diodor.* 16. *Plutarch.*

3.

4. Timoleontis in Siciliam expeditio. 20, 2. 1.
Syracuſas in libertatem reſtituere conatur. *Diod. Nepos* 20, 3. 3. *Plutarch.*

Hicetas, princeps Syracuſanorum, a Timoleonte superatus. 20, 2. 3.

OLYMPIAS CIX.

1. Timoleon, pulſis Poenis, Syracusis potitur. 20, 2. 4.

2. Rempubl. Syracuſarum inſtaurat, ejecto Dionysio. 20, 3. 1. *Diod.* 16.

3. Contra Siculos rem feliciter gerit. *Diodor. Nepos.* 20, 2.

4. Phocion, Atheniensium dux, Clitarchum, tyrannum Eretriae a Philippo conſtitutum, profligat. *Diodor. lib.* 16.

OLYMPIAS CX.

1. Timoleon Carthaginiensium exercitum ad Crimissum superat. *Plut. Nep.* 20, 2. 4. *Diod. Polyaen. lib.* 6.

2.	Timoleon Carthaginiensibus pacem petentibus concedit, et Mamercum capit. 20, 2. 4. *Diod.* Idem toti Siciliae pacem ac libertatem reſtituit. 20, 3. *Diodor.*	
3.		Pugna ad Chaeroneam, qua Philippus Athenienſes vicit. *Diodor. Dionys. ad Ammæum* (*de Isocrat.* c. 1.) *Pausan. in Attic. alii.*
4.	Timoleon moritur. *Nepos* 20, 5. 4. *Plutarch.*	

OLYMPIAS CXI.

1.		Philippus rex a Pauſania satellite occiditur. *Diodor. l.* 16. *Nepos* 21, 2. 1. *et alii.*
2.		Alexander M. Philippo patri succedit.
3.		
4.		

OLYMPIAS CXII.

1.		
2.		Alexander debellat Darium ad Arbela. *Vid. Petav. D. T.* 10, 36. *R. T.* 2, 3. 12. *Strauch. breviar. chronol.* 4, 30.
3.		
4.		

OLYMPIAS CXIII.

1.		
2.		
3.		Hephaeſtionis mors. *Nepos* 18, 2. 2. *Aelian. lib.* 12, 7. *et alii.*
4.		

OLYMPIAS CXIV.

1\.

Alexander Babylone moritur, vel veneno, vel intemperantia. 21, 2. 1. *Diodor.* 18. *Curt.* 10. *alii. Vid. Petav. l. c. et in paralipom. pag.* 859. *Usser. A. M.* 3681. *Strauch. breviar.* 4, 31.

2\.

Antipater et Craterus Aetoliam deficientem oppugnant. *Diodor.*

3\.

4\. Eumenes vincit Craterum et Neoptolemum. 18, 3. et 4. *Diodor.*

Idem ab exercitu Alexandri hostis judicatur, et ab Antigono Norae obsidetur. 18, 5.

Perdiccas interficitur. 18, 5. 1. *Diodor.*

Antipater rebus Macedonicis praeficitur. 18, 5. 1.

OLYMPIAS CXV.

1\.

2\. Eumenes fit regum tutor, bellumque adversus Antigonum comparat. 18, 6. et 7.

3\. Phocion ad Antipatrum proficisci recusat, et paullo post necatur a civibus suis. *Plutarch. Nepos* 19, 4. 3.

Eumenes in Persiam copias suas hiematum dividit. 18, 8. 1.

Nicanor a Cassandro Athenas missus Piraeeum occupat. 19, 2. 5.

Argyraspidum phalanx, Eumeni adjuncta, frustra ab Antigono et Ptolemaeo sollicitatur. *Diodor.*

4\. Eumenes adversus Antigonum bellum gerit, et satrapae orientis se conjungunt. *Nepos* 18, 2. 1.

OLYMPIAS CXVI.

1. Eumenis cum Antigono anceps praelium. Ab Antigono capitur et occiditur. *Diodor. Nepos* 18, 10. 2. *Petavius ait, anno decimo ab Alexandri obitu sublatum, qui in annum* 2. *aut* 3. *hujus olymp. incidit.*

2.

3.

4.

VITA
HAMILCARIS ET HANNIBALIS
CARTHAGINIENSIUM
PER ANNOS DESCRIPTA
A
JO. MICH. HEUSINGERO.

ANNO
AB U. C.

CCCCLXXXIX. **BELLUM PUNICUM PRIMUM** hoc anno coeptum eſt, quod duravit annos XXIII.
Hamilcar admodum adoleſcentulus in eo militavit adverſus Romanos.

IↃVI. Hamilcar in Carthalonis locum claſſi praeficitur, et mari terraque res gerere incipit anno belli Punici XVIII. *Polyb. lib.* 1. *Nep.* 22, 1. 1.
Hoc anno Hannibal natus videtur.

IↃXII. Poeni, a C. Lutatio Catulo, cos. Rom. claſſe ad Aegates inſulas victi, Sicilia decedere, et Romanis tributum pendere coguntur. *Polyb. lib.* 1. *Appian. Pun. lib.* 1. *Liv.* 30, 16. *Nep.* 22, 1. 3.
Bellum Africanum, a mercenariis militibus, quibus ſtipendium perſolutum non fuerat, Carthaginienſibus illatum, et in quartum annum geſtum, ab Hamilcare tandem compreſſum. *Iidem auctores, Nep.* 22, 2. 1.

IↃXVI. Hamilcar imperator in Hiſpaniam mittitur. *Nep.* 22, 3. 1.
Hannibal annos IX. natus cum patre in Hiſpaniam proficiſcitur. 22, 3. 1. 23, 2. 3.

IↃXXV. Hamilcar cadit in praelio adverſus Vettones pugnans, poſtquam IX. annos in Hiſpania fuerat. 22, 4. 2.
Hasdrubal, ejus gener, imperator ſufficitur. 22, 3. 3.
Hannibal equitatui praeeſſe incipit. 23, 3. 1.

A. U. C.

IↃXXXIII. Hasdrubale interfecto, summa imperii ab exercitu ad Hannibalem defertur, cum annos nondum complesset XXVII. (*non XXV. ut Nepos*) 23, 3. 2.
Hannibal non toto inde triennio totam Hispaniam subigit.

IↃXXXIV. Idem Saguntum expugnat ac delet. 23, 3. 2.

IↃXXXV. BELLUM PUNICUM SECUNDUM coeptum anno X. a primo, gestumque annis XVII.
Hannibal ex Hispania, per Gallos et Alpes, transit in Italiam.
Praelium ejus I. ad Rhodanum cum P. Cornelio Scipione cos. 23, 4. 1. (*Hujus nulla mentio apud ceteros.*)
II. Apud Padum, sive Ticini ostium, cum eodem. 23, 4. 2.
III. Ad Trebiam cum eodem et collega Tiberio Longo coss. *Ibid.*

IↃXXXVI. IV. Ad Trasimenum cum C. Flaminio. *Ibid. n.* 3.
Fabius Cunctator fit prodictator.
Hunc clausus locorum angustiis Hannibal eludit. 23, 5. 2. (*Nepos haec post Cannensem pugnam, sed non suo loco, refert.*)
M. Minucius Rufus, magister equitum, fugatur. 23, 5. 3.

IↃXXXVII. V. Ad Cannas cum C. Terentio Varrone et L. Aemilio Paullo coss. 23, 4. 4.
Hannibal, infesto exercitu Romam petens, intacta urbe redit Capuam. 23, 5. 1.

IↃXL. Ti. Sempronius Gracchus, procons. iterum, per insidias interficitur. 23, 5. 3.

IↃXLV. M. Claudius Marcellus, V. cos. interficitur. *Ibid.*

IↃXLVI. Hasdrubal, frater Hannibalis, cadit in praelio apud Senam. 24, 1. 2.

IↃXLIX. P. Scipio, qui postea Africanus major dictus est, bellum transfert in Africam. 23, 6. 1.

IↃL. Hannibal, postquam XVI. annos in Italia fuerat, in Africam, quam XXXVI. annis non viderat, revocatus, pacis conditionibus frustra tentatis, acie ad Zamam vincitur a P. Cornelio Scipione. 23, 6. 2. et 3.

IↃLI. Finis belli Punici II.
Hannibal exercitui praeest usque ad P. Sulpicium et C. Aurelium coss. 23, 7. 1.

IↃLIII. Tum domum revocatus cum fratre Magone. 23, 7. 4.

A. U. C.	
IↃLVI.	**Hannibal fit rex, sive consul Carthaginiensium. 23, 7. 4. *)**
IↃLVII.	**Domo profugus ad Antiochum, Syriae regem, navigat. 23, 7. 6.**
IↃLX.	**Navibus ad Africam accedens Magonem fratrem domo excitum secum ducit. 23, 8. 1. et 2.**
	Mago exsul judicatur, nec multo post perit.

*) Apud Cornelium Nepotem Hannib. 7, 4. legitur: *Huc ut rediit, praetor factus est, postquam rex fuerat anno secundo et vicesimo.* Postea n. 4. *Deinde anno post praeturam - - Roma legati Carthaginem venerunt.* In his illud primo cum temporum ratione minus convenit, quod rediens statim praetor factus esse dicitur. Revocatus enim est *P. Sulpicio, C. Aurelio coss.* anno IↃLIII. fugit autem *M. Claudio, L. Furio coss.* qui fuit annus IↃLVII. Magistratum gessit anno proximo ante fugam, id est *C. Cornelio Cethego, Q. Minucio coss.* a. IↃLVI. Duos ergo annos ante initum honorem privatus Carthagine vixisse videtur. Hoc vero ita fortasse expediri potest, si Hannibalem extremo anno IↃLIII. domum revocatum putaris, eumdem proximo IↃLIV. designatum, tum IↃLV. magistratu functum, non a calendis Januariis, ut Romani, sed serius ingressum, ut extremi imperii illius menses in a. IↃLVI. inciderint. Ita fieri potuit, ut anno a praetura primo nondum finito patriam reliquerit, nec tamen ante a. IↃLVII. fugerit. Illud vero mihi quidem prorsus inexplicabile videtur, quod magistratum, quem tum Hannibal suscepit, *praeturam* vocat, ut Liv. 33, 32. antea vero eum *regem* fuisse dicit. At non antea, sed tum demum *rex* factus est, eumque magistratum gessit, quem *consulatum* Justinus 31, 2. 6. *τὴν μεγίστην ἀρχὴν* appellat Zonaras tom. II. p. 97. et 102. Nec ante XXII. annos rex esse potuerat, qui tum in Hispania absens fuerat, et, cum ex Italia in Africam redisset, XXXVI. annis Carthaginem non viderat, si Livio quidem lib. 30. c. 35. et Orosio lib. 4. c. 19. credimus. Ante XXII. autem annos exercitui in Hispania praeesse coeperat, et *στρατηγὸς* appellatus fuerat, id est *praetor*, ut veteres loquebantur, atque ipse Nepos 1, 4. 1. et alibi saepius. Hanc ob causam vel erroris arguendus Nepos, vel ita scripsisse putandus est: *Huc ut rediit, rex factus est, postquam praetor fuerat anno secundo et vicesimo.* Hoc ideo, quam auctorem accusare, malo, quod sequitur, *Carthagine quotannis annui bini reges creabantur*: quodque hoc in vulgata lectione cum superioribus male cohaeret. Itaque et n. 6. *praeturam* in glossae locum rejicio, legoque: *Deinde anno post, M. Claudio, L. Furio coss. Roma legati Carthaginem venerunt.* Sic demum Nepotis narratio optime sibi constabit. *Praetor* autem *fuerat anno secundo et vicesimo* nihil aliud est, quam *in annum secundum et vicesimum.* Pari enim ratione Lys. 1, 1. Athenienses *in Peloponnesios sexto et vicesimo anno bellum gerentes* dicuntur. *Heusinger.*

A. U. C.	
	Hannibal in Syriam ad Antiochum redit, eique suspectus redditur. 23, 8. 2. *cap.* 2. 2.
IↃLXI.	Eumdem ad bellum adversus Romanos suscipiendum tandem concitat. 23, 2. 1. *cap.* 8. 3.
IↃLXII.	In praelio navali parti navium praeest, et cum ea rem adversus Rhodios, Romanorum socios, gerit. 23, 8. 4.
IↃLXIII.	Victo nihilo minus Antiocho in Cretam, ad Gortynios, fugit, iisque illusis ad Prusiam, Bithyniae regem, transit. 23, 9. et 10.
	Dolo pugnat adversus Eumenem Pergamenum. 23, 10. 4.
IↃLXXI.	Ne Romanis tradatur, veneno hausto mori mavult, postquam vixerat annos LXV. (*non LXX. ut apud Nepotem nunc legitur*) 23, 12. et 13.

CHRONOLOGIA
ANNORUM CATONIS
ANDR. SCHOTTO
AUCTORE.

M. PORCIUS M. F. CATO CENSORIUS.

ANNO
U. C.

IↃXXI. Natus M. Aemilio Lepido, M. Poblicio Malleolo coss. Sic enim ipſe, apud Ciceronem de senectute differens: *Anno postquam primum cos. fuerat Q. Fabius Maximus Verrucosus, qui Tarentum cepit, ego natus sum.* Alii IↃXIX. anno natum putant, L. Poſtumio Albino, Sp. Carvilio Maximo coss. In his Kar. Langius, Gandensis, vir doctiſſimus, legitque: *anno post consul primum fuerat, quam ego natus sum.* quo modo et in vet. lib. scriptum se reperiſſe, Aldus Manutius Minor affirmat. [*Vid. not. ad* 24, 1. 2. Bos.]

IↃXXXIX. Annos natus XVII. primum ſtipendium meruit, et militavit ad Capuam sub eodem Fabio IV. conſule. Corn. Nepos in vita Cat. cap. 1, 2. Alii XIX. numerant, ut altero anno a primum cos. Fabio Maximo natus sit Cato.

IↃXLIV. Aetatis XXIV. si a natali IↃXIX. numeres, ad Tarentum ſtipendium fecit, Fabio V. cos. ut ipſe, apud M. Tullium de senectute disputans.

IↃXLV. Aetatis XXV. tribunus militum in Sicilia fuit M. Claudio Marcello V. Tito Quinctio Crispino coss. Cicero Cat. majore, Nepos Cornelius [c. 1, 2. *Vide quae diximus ad eum locum.* Bosius.]

IↃXLVI. C. Claudii Neronis cos. caſtra sequitur, ſtrenuus habitus et laudatus re bene geſta in praelio Senensi ad Metaurum, quo cecidit Asdrubal, exercitu Alpes trajiciens, ut copias cum Annibale fratre conjungeret. Livius lib. 27. et Nepos.

A. U. C.

ↀXLVIII. Quaestor obtigit P. Scipioni Africano majori, in Africa proconsuli, a quo perpetuo dissensit: et augur, annos natus XXVIII. P. Cornelio Scipione Africano, P. Licinio Crasso coss. Livius lib. 29. et Corn. Nepos [c. 1, 3.] M. Tullius vero in Bruto et Catone anno insequente ↀXLIX. Cethego et Tuditano coss. Quem locum And. Patricius in II. lib. Cicer. de republ. sic concinnabat: *Cum eo* (Fabio) *quartum coss. adolescentulus miles ad Capuam profectus sum, quinctoque anno post ad Tarentum. Tum quaestor: quem magistratum gessi coss. Tuditano et Cethego. Deinde aedilis; quadriennio post factus sum praetor, cum quidem ille, admodum senex, suasor legis Cinciae de donis et muneribus fuit.* Ex Cicerone inf. ubi de sodalitatibus et magnae matris deûm sacris, et in Bruto. Aliter Corradus et Lambinus: quorum hic, comment. in Aemilium Probum, bis quaestorem facit. [*Lambini lectionem probabat etiam Langius: expungunt autem illa de aedilitate et praetura, quod etiam, sed paullo aliter, facit Pighius ad an. U. C.* ↀXLIX. *Vide not. Gruterianas ad Cicer. l. c.* Bosius.] Non sequor. [*Quaesturam tamen anno sequente demum gessisse, verum est, qua de re diximus ad* 24, 1. 3. Bosius.]

ↀLI. Quadriennio post aedilis plebis factus cum C. Aelio, qui hic C. Helvius appellatur, et a Livio lib. 32. [et 38.] Cato in Ciceronis dialogo de senect. ut quidem vulgo interpungitur. Agebat tum fortasse annum aetatis tricesimum primum.

ↀLV. Praetor quadriennio post, Sardiniam provinciam obtinuit. Q. Ennium poëtam inde deduxit. Livius 31. et 32. annal. ab U. C. Cicero in Cat. [*ex vulg. lectione*] et Plutarch. et Nepos [cap. 1, 3.] A quo postea in Graecis, licet senex, est institutus. Plinius lib. 7. cap. 30. Valer. Maximus lib. 8. cap. 7. et D. Hieron. epist. ad Nepotian.

ↀLVIII. Consul cum L. Valerio Flacco, quo auctore Romam e Sabinis commigraverat. In hoc magistratu totam citeriorem Hispaniam, quae rebellaverat, pacavit, bello ab Emporiis inchoato: adjuvante P. Manlio praetore. (Vegetius lib. 2. cap. 3. et lib. 1. cap. 8.) Hic ejus abstinentia eluxit, et frugalitas. (Plinius et Appulejus.) Matronis cultum repetentibus, Oppia lege ademtum, restitit. Lege Livium 33. Plutarch. Valerium lib. 9. cap. 1. et Nepotem [c. 2. 1.]

A. U. C.

IↃLIX. Hoc anno proconsul, ex eadem provincia de senatus sententia triumphavit. Plutarch. Fasti Capitolini, Appianus Ibèricis, Frontinus, Florus, et Zonaras.

IↃLXII. Legatus, (non, ut Cicero in Cat. memoriae vitio, tribunus militum) Manii Acilii Glabrionis, cos. Auctor de viris illustr. Festum vide in *ordinarium*, et in *oratores*. Livium lib. 36. Appianum et Justinum lib. 31.

IↃLXIX. Aetatis XLIX. censor gravissimus cum L. Valerio Flacco L. Quinctium Flamininum, Titi fratrem, senatu movit, et in aerarium redegit, quod, ad scorti spectaculum, Gallum reum jugulasset. Luxuriam hominum repressit, quae incipiebat pullulare. In quo honore, quod tam severe praefuisset, *Censorii* cognomen tulit. Livius 39. Plutarch. in Cat. et Cicero, item in Bruto, Fasti Capitolini, Valerius Max. lib. 2. cap. 9. et lib. 4. cap. 5. Nepos [c. 2, 3.] et Seneca rhetor controvers. 25. ubi plura notavimus.

IↃC. Octogenarius jam, [*immo major octogenario, nec ante annum U. C.* IↃCIII. *Vid. not. ad* 24, 1. 2. *et infra ad a.* IↃCV. Bosius.] Ser. Sulpicium Galbam, qui Lusitanos praetor diripuit, vehementi oratione accusavit. Auctor de viris illustr. Valer. l. 8. cap. 7. Non (ut Livius lib. 39. et Plutarch.) nonagenarius. Nam octogesimo quincto aetatis mortuum constat.

IↃCIV. Initio tertii belli Punici Carthaginem, nova molientèm, delendam censuit: certatumque in ea sententia, de reipubl. salute et commodo, cum P. Scipione Nasica, qui servandam urbem, ne otio et ignavia in luxum juventus Ro. ut accidit, dilapsa civilia arma tractaret, censebat. Pervicit tamen sententia Catonis. Livius, Florus, et Auctor de viris illustr.

IↃCV. Hoc anno mortum puto, octoginta quinque annos natum, L. Marcio Censorino, Manio Manilio coss. Paterculus vero male, P. Censorino, M.

A. U. C.

Manlio coss. Cicero Bruto, *Cato*, inquit, *annos quinque et octoginta natus excessit e vita: cum quidem eo ipso anno contra Ser. Galbam ad populum summa contentione dixisset.* Valerius vero lib. 8. cap. 1. et 7. octogesimum sextum annum agentem adversus Galbam peroraſſe ait. Plinius lib. 14. cap. 4. sexcentesimo urbis cond. mortuum, rotundo numero dixit. Non recte, ut puto, Plutarchus ἐννενήκοντα Catonem, et Livius nonagenario majorem faciunt.

VITA
T. POMPONII ATTICI
PER ANNOS DESCRIPTA

A

JO. MICHAELE HEUSINGERO.

A. U. C.	
IↃCXLIV.	T. POMPONIUS ATTICUS nascitur, Q. Caecilio Metello Numidico, M. Junio Silano coss. triennio ante M. Tullium Ciceronem.
IↃCLXV.	P. Sulpicius, trib. pl. a Sulla cos. oppreſſus, periit. *Cap.* 2, 1.
IↃCLXVI.	Atticus, Cinnano tumultu perturbata civitate, Athenas se confert, annos natus XXII. *Eod. loc.* C. Marius F. hoſtis judicatus, fugit. *Cap.* 2, 2.
IↃCLXX.	Sulla, ex Asia decedens, Athenas venit, et, ex pedibus laborans, aliquamdiu ibi moratur. *Cap.* 4, 1. *Plutarch. Sull. p.* 468.
IↃCLXXIV.	Cicero, Athenis ſtudiorum causa agens, cum Attico audit Phaedrum et Zenonem, Epicureos. *Cicer. lib.* 1. *de fin. c.* 5. *lib.* 3. *Tusc. c.* 17. *l.* 1. *Acad. extr.*
IↃCLXXXVII.	Attici soror Pomponia circa hoc tempus Q. Ciceroni nupsit. *Cap.* 5, 3. *ubi vid. Schott.*
IↃCLXXXVIII.	Athenis Romam remigrat, poſtquam duos et viginti annos Athenis exegerat. *Cap.* 4, 5.
IↃCXCII.	Cum Q. Cicerone in Asiam ire recuſat, cum apud eum legati locum obtinere poſſet. *Cap.* 6, 4. *Cic. l.* 1. *Att. ep.* 16. *sub fin.*
IↃCXCV.	Ciceroni in exsilium eunti CCL. millia HS. donat. *Cap.* 4, 4.
IↃCXCVI.	A Q. Caecilio avunculo teſtamento adoptatur. *Cap.* 5, 2. *Cicer. lib.* 3. *Attic. ep.* 20. *pr.*
IↃCXCVII.	Piliam uxorem ducit, prid. id. Febr. *Cic. lib.* 2. *ad Q. F. ep.* 3. *extr.* Ex ea nata eſt Attico filia, Attica sive Atticula. *Cap.* 12, 1. 19, 3. *quam aliqui* Caeciliam *vocant.*
IↃCCIV.	Initium Caeſariani civilis belli, quo Pompejus anno poſt periit. *Cap.* 7, 1.

A. U. C.	
IↃCCV.	Caesar, Pharsalica pugna victor, Quintum Ciceronem cum filio ex castris Pompeji Attico concedit. *Cap.* 7, 3. *Cic. lib.* 11. *Att. ep.* 7. *extr. ep.* 8. *et* 12.
IↃCCIX.	Julius Caesar, hoc anno cum M. Antonio cos. in Pompeji curia a conjuratis XXIII. vulneribus confoditur idib. Mart. *Cap.* 8, 1.
	Respubl. ad Brutos et Cassium se convertit: qui tamen non ita multo post in exsilium profecti sunt. *Cap.* 8, 5.
IↃCCX.	Bellum Mutinense, cum Antonio, qui a senatu hostis judicatus erat, gestum. *Cap.* 9, 1.
	Antonius a Lepido receptus, et Caesari Octaviano reconciliatus, inito cum his triumviratu reipubl. constituendae, Romam redit. *Cap.* 10, 2.
	Tum Cicero proscriptus, et in fuga deprehensus, VII. id. Decembr. jugulatur.
	Antonius Atticum periculo, quod Ciceronis amicitia adferebat, liberat. *Cap.* 10, 4.
	Hoc anno matrem, *Caeciliam*, nonagenariam amisit Atticus. *Cap.* 17, 1. *De ea vid. Ciceron. lib.* 6. *Attic. ep.* 2. *extr. ubi male CAECILIAM Manutius dicit esse FILIAM: qui tamen veriora scripsit ad lib.* 1. *ep.* 7. *pr.*
IↃCCXI.	Praelium Philippense, quo Brutus et Cassius interierunt. *Cap.* 11, 2.
	Post hoc tempus, incertum quo anno, Attici filia, *Pomponia Atticula*, M. Agrippae nupsit: ex quo conjugio nata est *Vipsania*, quam, superstite Attico, Augustus vix anniculam Tiberio, postea imperatori, despondit. Haec sola omnium, quos Agrippa genuit, non violenta morte periit. (*Vid. Tacit.* 3. *annal.* 19.) *Cap.* 12, 1. 19, 3.
IↃCCXII.	Antonius ex hoc tempore in oriente haeret, Cleopatrae amore captus, et absens cum Attico colit amicitiam. *Cap.* 20, 4.
IↃCCXXI.	Atticus, cum LXXVII. annos complesset, decessit prid. calend. Apriles. *Cap.* 21, 1. *et* 22, 3.

JO. ANDREAE BOSII

INDEX

IN

CORNELIUM NEPOTEM

EMENDATUS ET SUPPLETUS.

Primus numerus vitam, secundus caput cujusque vitae, tertius versiculum capitis notat. *Litterae* fragm. *vel* fr. *designant fragmenta;* Lamb. Schott. Sav. Gebh. *ea, quae ex commentariis notisque Lambini, Schotti, Savaronis, Gebhardi;* Boecl. Loccen. Vorst. *quae ex indicibus Boecleri, Loccenii, Vorstii sunt desumta.* Uncis inclusa ab Heusingero adjecta sunt; duplicibus uncis inclusa in nova hac editione accesserunt.

A.

D.

E.

vulgo genitivum existimant a verbo substantivo regi. Sed recte notarunt Schoppius *in gramm. philosoph.* Vossius *in lib. de construct. et* Boecl. *in chrestomath. Terent. plerasque ejusmodi locutiones ellipticas esse; ac, si suppleantur ellipses, multum grammaticarum observationum minui posse. Sic igitur in his locis suppl.* vox civis. *v. gr.* esse civitatis ejus *vel* civitatis alienae, *scil.* civem. *Similiter et in sequentibus subaudiri certa nomina debent.* Esse ejusdem aetatis, *sub. hominem vel virum* 7, 11, 1. [[esse annorum septem et sexaginta 25, 17, 1.]] optimarum partium, *sub. hominem vel sectatorem* 25, 6, 1. arma adversariis tradere non est tuae virtutis, *sub. res, negotium, opus,* [*non decet te, indignum te est*] 22, 1, 6. id arbitrium non est mei consilii, *sc. res* 9, 4, 1. *vid.* consilium. potius diligentia, quam pretio parare non mediocris est industriae, *sub. res.* 25, 13, 4. eorum retinere usum benevolentiamque, magnae est sapientiae, *sub. res, ib. c.* 20, 5. *Huc pertinent illa, in quibus praeter certum nomen subaudiendus etiam est infinitivus verbi substantivi. v. g.* non intemperanter concupiscere continentis debet duci, *sub. rem esse* 25, 13, 4. Atticus polliceri, quod praestare non posset, non liberalis, sed levis arbitrabatur, *sub. rem esse, ibid. c.* 15, 1. *In his vero, in quibus verbum substantivum aestimandi significationem habet, duobus nominibus genitivus supplendus est, hoc modo:* ejus opera fuit magni, *scil. pretii opera. pro quo* 24, 1. 2. *noster ita: ejus opera existimata est magni.* unus homo quam civitas fuit pluris, *sc. pretii res* 15, 10, 4. videbant Eumene rece-pto omnes prae illo futuros parvi, *sc. pretii homines* 18, 10, 4.

esse auxilio alicui 25, 11, 1. esse calamitati, *sc. recipientibus et nimium confidentibus* 14, 6, 6. 16, 3, 1. *nam subaudiendus est dativus personae, ubi expressus non est.* curae alicui 25, 12, 5. indicio alicui 6, 3, 5. 20, 2, 3. 25, 16, 3. invidiae alicui 10, 4, 2. laetitiae alicui 13, 2, 2. malo alicui 7, 7, 3. opprobrio alicui 9, 3, 4. perniciei, saluti alicui 8, 2, 2. 12, 4, 2. 2, 2, 4. ornamento alicui 10, 2, 1. praemio alicui 4, 4, 6. 23, 10, 6. praesidio alicui 9, 2, 1. 17, 7, 2. spectaculo populo *praesat.* 5. turpitudini alicui, *ib.* magno usui alicui 18, 2, 3. maximo usui alicui 9, 2, 4. *In his omnibus, si credimus* Sanctio et Schoppio, *neuter dativus ab orationis aliqua parte pendet. Verum tametsi de dativo personae, qui jam compositae orationi accedit, eoque haud male dativus acquisitionis dicitur, eis valde assentimur; alterum tamen dativum, qui commodum aut incommodum significat, atque adeo ad ipsam orationem componendam pertinet, omnino putamus aliounde regi. Interim notari hoc debet, posse sensui convenienter verbum substantivum explicari per τὸ afferre, dativo rei in accusativum mutato, ut ita* esse auxilio alicui *sit,* afferre auxilium alicui; esse calamitati, afferre calamitatem; esse curae, afferre curam; *et sic deinceps. videri et* Vossius *potest de construct. c.* 34. *Porro, quod noster* 25, 16, 3. *habet,* (ei rei sunt indicio sexdecim volumina epistolarum) *in eo vocabulum* rei *putamus explere vicem dativi personae, ut proinde tertius aliquis dativus, isque perso-*

F.

G.

H.

I.

K.

L.

M.

O.

Q.

Uu 2

T.

V.

X.

Z.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

IN TEXTU.

Tom. I.

Pag. 125. lin. 1. Post *Myuntem* pone comma.
— 220. — 1. in marg. dele num. 3.

Tom. II.

pag. 110. Cap. III. lin. 1. pro *Fuerant* lege: Fuerunt.
— 326. lin. 3. ita distingue: quinto post, quam.
— 335. — 1. in marg. pone num. 5.
— 364. — 2. a fine *ἀφειρεῖσθαι* lege *ἀφαιρεῖσθαι*.
— 366. — 1. *ὡς* l. *ὥς*.

IN ADNOTATIONIBUS.

Tom. I.

Pag. 2. col. a. lin. 21. pro *his eamdem literam* lege: iis eamdem litteram bis.
— 5. b. lin. 24. ante *cives ejus* adde: ceterisque ante Boecl. impressis.
— 13. b. lin. 12. 13. post *exhibitum*, adde: cum Titzio.
— 15. b. lin. 18. a fine post *H. Steph.* insere: ad marg. Ed. Lutet.
— 16. a. lin. 15. a fine *Ms.* lege: edit.
— 18. b. lin. 4. post *Militiade* adde: et sic ubique: *De Themistocle* etc.
— 22. a. lin. 13. post *et* insere: B. C. item in Leid.
— 32. a. lin. 21. a fine post *Ultraj.* adde: Longol. Basil. a. 1564. et lin. 22. post *a.* insere: 1514. et.
— 37. b. lin. 17. a fine ante *Ultr.* adde: Ed. princ. Arg. Paris. 1. 2. Mag. Basil.
— 41. a. lin. 14. post voc. *Leid.* dele *Gu. Ult.* et lege: *Se* non habet Axen. ut subintelligatur *hostes*, ex *hostibus*, quod sequitur. *Defendere hostes*, *injuriam*, *morbos*, pro *arcere*, *prohibere*, frequens est. V. Parei Lexic. crit. p. 321. *Heusinger.* *Se* abest quoque a Gu. Ed. princ. Arg. Paris. 1. 2. Ald. Ult. Basil. nescio an etiam a Longol. et Mag. Nam Lambinus ad h. l. pro vulgato *defenderent*, SE *defenderent* reposuisse se scribit. Ibidem *In hac* lege: In ed. Ultr.
— 42. a. lin. 1. lege *Multa*, et lin. 24. post *dimicari* adde: Ax. *audere* et *dimicare*.
— 56. a. lin. 30. post v. *Mosche.* adde: Pro *a pugna* Axen. *a rege*. Apparet ergo, cur haec verba in quibusdam membranis non legantur. Erravit scilicet primus librarius, et *a pugna*, quod in aliis est, scripturus, *a rege* dedit, quod proxime praecesserat. Qui ejus exemplari postea usi sunt, nihil deesse rati, etiamsi haec duo verba excluderentur, *infectis rebus discessisset* propagarunt. Hoc veri paullo videtur similius, quam *a pugna* a librariis ex ingenio adjectum esse;

quod illis in mentem venire vix potuit. Veteribus vero *pugnare*, pro *oppugnare*, in usu fuisse, docet sollemnis formula, *urbem pugnando cepit*, in columna rostrata v. 6. Sallust. Catil. c. 7. Jug. c. 28. et alibi, pro *oppugnando cepit*, ut Vatinius maluit ad Cic. lib. 5. epist. 10, 9. *Heusinger*.

Pag. 61. b. lin. 4. *Ed. princeps atque* lege: Editi omnes, etiam.

— 62. b. lin. 12. a fine post *Ultr.* adde: Item ed. princ. Arg. Paris. 1. 2. Ald. Long. sed edit. Basil. Lamb. Boecl. et recentt. *retinuerat*.

— 88. b. lin. 18. a fine post *dubitavimus*. adde: Ita etiam ed. Mag. et Basil. Vulgatae lectionis causa satis manifesta est. Quum enim librariorum aliquis pro *suas quisque* scripsisset *suasque*, ut in cod. Leid. 2. ceteri copulam, ut h. l. importunam, omiserunt.

— 99. b. lin. 7. a fine ante *edit.* insere: Basil. et Ingolstad. Ibidem lin. 8. dele *et* ante *Mag.* ac pro *a* lege: ab Arg. lin. 10. pro *omnes* lege: plurimae.

— 108. a. lin. 17. post *Ult.* adde: ceterique ante Lamb. editi.

— 116. a. lin. 19. post *videtur*. adde: Conf. Oudendorp. et Wolf. ad Sueton. Jul. Caes. cap. 61.

— 124. a. lin. 23. post *corruptum est*. adde: Vulgatum antea, *his u s u s verbis*, a librario profectum esse, qui in corrupta lectione, *hisque verbis*, copulam, cujus nullum sensum videret, abjiciendam, sententiamque illo modo fulciendam existimaret, manifestum est. Ibidem b. lin. 25. post *Magii* adde: et Basil. Curionis.

— 125. a. lin. 11. post *Myuntem*. adde: Ita etiam ed. Ald. Basil. Lamb. Boecl. sed edit. princ. Arg. Paris. 1. 2. *Mintham*. Longol. *Myntam*. In nullo exemplari *Myunta* legitur, quod cum Heusingero Staverius reposuit. *Myuntem* habet etiam Vellejus 1, 4, 3. quamquam eodem loco *Colophona* scripserat.

— 152. b. lin. 8. a fine post *Paris. a.* insere: 1514. et, atque ibid. lin. 9. post *Lamb.* adde: Basil. Boecl.

— 154. b. lin. 15. post *patefecit*. adde: [Pro *ratione* Ed. princ. Arg. Paris. 1. 2. Ult. Long. vitiose *oratione*.]

— 158. a. lin. 13. *lana* lege: *laua*.

— 161. b. lin. 21. 22. 23. 24. dele verba *Lambinum — adnotatavit*, et scribe: Magium *et*. Ed. Mag. Basil. Lamb. Boecl. *sed exspect.*

— 164. b. lin. 23. a fine post v. *que*. adde: Quid hoc loco asyndeton sibi velit, non intelligo. Alia ratio est loci 5, 2, 3. ubi vide quae adnotavimus.

— 172. a. lin. 18. a fine post *curavi*. adde: Vellejus quoque 1, 2, 2. Apollinem simpliciter *Pythium* dixit.

— 175. b. lin. 17. Post *reperio*. insere: In Basil. tamen Curionis edit. *Atheniensium* legitur, atque ita in Mag. etiam scriptum esse suspicor.

— 198. a. lin. 4. a fine ante v. *Heusinger*. adde: Conjunge igitur *praetermittebat facere*: ad *nullum diem* subintellige *in*. Vide Perizon. ad Sanct. Minerv. 3, 5, 16. p. 686. Ibidem post v. *Heusinger*. ante v. *Ed. Ult.* insere: Adde, quem Frid. Otto Menckenius in *Observatt. latinae linguae* p. 783. laudat, Ciceronis locum

in Verr. 1, 34. *Tametsi dici tum vere, tum graviter et vehementer potest, tamen dicere praetermittam.*

Pag. 213. b. lin. 13. post *Paris. a.* insere: 1514. et. Ibidem lin. 14. pro *et Mag.* lege: Mag. et Basil. lin. 15. 16. pro *videtur* lege: est.

— 223. b. lin. 12. Post *Lambinus* pone punctum, et dele verba *atque ita — enotata sit.* Ibidem lin. 18. post *Mag.* insere: Basil. et lin. 21. post *Oxon.* adde: Guelph.

— 235. b. lin. 5. dele num. 4, 4, 6. et repone: 10, 6, 4. 18, 10, 4. 22, 1, 5.

— 236. b. lin. 14. a fine *Tristis* lege: *Trieris.*

— 254. b. lin. 4. a fine pro *et Mag.* lege: Mag. et Basil. ac lin. 5. post *Paris.* adde: 1.

— 263. b. lin. 5. a fine pro *videtur* lege: est. Ibidem lin. 6. *et Mag.* lege: Mag. et Basil. lin. 7. post *Paris.* insere: 1.

— 291. a. lin. 2. post *sunt.* adde: De dicendi genere *oppugnare sunt adorti* vide Menckenii *Observatt. lat. ling.* p. 27. sq. qui plus quam decem Livii loca adnotavit, in quibus eadem dictio reperitur. Nihil itaque caussae erat, cur Staverius, Drakenborchii ad Liv. 35, 51. monito obsecutus, hoc loco *adorsi,* et 10, 6, 1. *adorsa*, reponeret.

— 292. b. lin. 1. *quomodo* lege: *quo.*

— 314. b. lin. 19. a fine *omnes* lege: antiquiores. Ibid. lin. 20. 21. dele v. *primus*, et scribe: edit. Arg. habet, et.

— 317. b. lin. 6. a fine post *Gu.* adde: Ed. princ. Arg. Paris. 1. 2. Ald. Basil.

— 322. b. lin. 9. a fine post *Ed.* insere: Arg. et. Ibidem lin. 20. post *Ed.* adde: Arg.

— 333. b. lin. 23. post *Ult.* adde: Mag. Basil.

— 334. b. lin. 12. a fine *videtur* lege: est. Ibidem lin. 14. post *Mag.* insere: Basil. lin. 15. post *Paris.* adde: 1.

— 343. a. lin. 15. a fine dele verba *ceteris ante Boecl. edd.* et scribe: ed. princ. Arg. Paris. 1. 2. Ald. Long. Lamb.

— 344. a. lin. 25. post *Ult.* adde: ceterisque ante Lamb. excusis.

— 350. b. lin. 4. *Lambinus* lege: Magius.

— 357. a. lin. 18. a fine post *Boecl.* adde: Ed. Arg.

— 361. a. lin. 2. a fine post *Gu.* insere: Ult. ceterique ante Lamb. edd. cum.

— 396. b. lin. 4. post *Ed.* adde: Arg.

— 408. a. lin. 10. post *Ult.* insere: Basil.

— 412. b. lin. 14. a fine post *extra* adde: [Basileensem et].

— 416. a. lin. 21. 22. dele verba *ante Boeclerum*, et scribe: princ. Arg. Paris. 1. 2. Ald. Long. et Lamb.

— 418. a. lin. 6. *et Long.* lege: Long. et Basil.

— 432. a. lin. 10. dele verba *reliquis ante Lamb.* et lege: princ. Arg. Paris. 1. 2. Ald. Long.

— 439. a. lin. 1. a fine ante *Lambinus:* adde: Ed. Basil. et. Ibidem lin. 3. post *pacemque.* adde: Ed. princ. Arg. Paris. 1. *pacemque*, sine praeposit. *ad.* Ibid. lin. 4. dele *princeps*, *Arg. et.*

— 448. b. lin. 3. post v. *jam in* adde: Arg.

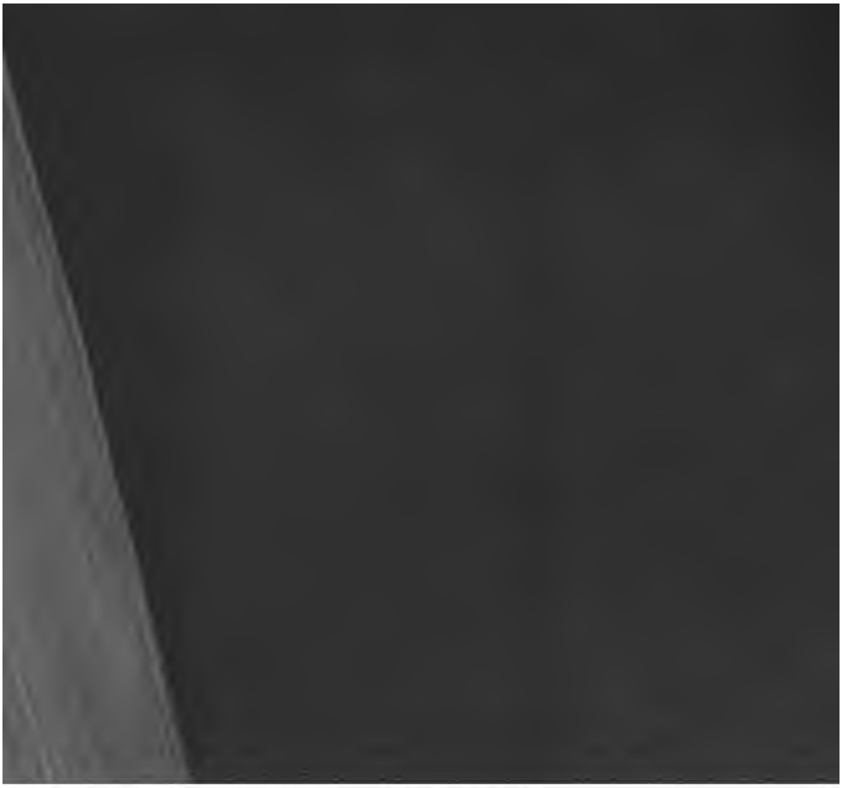
— 482. b. lin. 8. et 9. a fine lege: *deducta esset.*

— 484. a. lin. 16. dele [*Gu.*] et lin. 20. post *Ax.* adde: Gu.

— 536. b. lin. 13. dele *Ult.* et lin. 13. 14. post *Sardis.* adde: Ult. *Sardeis.*

Tom. II.

Pag. 30. a. lin. 4. a fine ante v. *Lamb.* adde: Basil. et.
— 42. b. lin. 8. a fine post *Ax.* insere: Ed. Basil.
— 46. a. lin. 13. 14. a fine dele verba *reliquis ante Boecl. excusis*, et repone: princ. Arg. Paris. 1. 2. Ald. Long. Lamb.
— 66. b. lin. 11. a fine dele [*Gu.*] et p. 67. a. lin. 13. post *quod in* adde: Gu. et.
— 74. a. lin. 17. a fine pro *haec* lege: Ult. Ibidem lin. 18. post *esset*, adde: (princ. *est.*).
— 78. b. lin. 7. post *Ed.* insere: princ. Arg. Basil.
— 82. b. lin. 14. post *Ed.* adde: Arg.
— 92. a. lin. 4. a fine post *primum* adde: in edit. Mag. et Basil. deinde.
— 99. a. lin. 13. dele *Lamb.* et scribe: Basil.
— 129. b. lin. 9. post *Ax.* adde: Ed. Arg. Long. Basil.
— 139. b. lin. 19. adde: Ceterum Basil. editio h. l. discedit a Magiana, et vulgatum *confirmavit* habet.
— 177. b. lin. 22. post *Mag.* adde: Basil.
— 194. b. lin. 4. post *Gu.* insere: Basileensis. Ibidem lin. 25. dele *Arg.*
— 197. a. lin. 4. a fine post *abest.* adde: In edit. Argentorat. a. 1505. quam in Praefat. descripsimus, ita inscripta est: *Vita Cathonis Maioris per Cornelium Nepotem.*
— 199. b. lin. 16. 17. dele verba: *quam in praefat. descripsimus.*
— 200. b. lin. 6. 7. a fine dele verba *sed — Perperna.*, et post *Perpenna* pone punctum. Ibidem lin. 8. post *Argentorat.* insere: 1. et post *Mag.* adde: Basil.
— 203. a. lin. 17. a fine dele *Gu.* et *Arg.* 1. et lin. 18. post *Arg.* insere: 1. post *Mag.* adde: Basil. Ibidem lin. 19. *ab* lege: a Gu. lin. 22. post *Leidensi*, insere: [Gu. Arg. 1.] Ibidem b. lin. 19. dele *Arg.* 1. et lin. 21. post *Arg.* insere: 1. lin. 22. post *Mag.* adde: Basil.
— 205. b. lin. 3. a fine post *sed* adde: Arg. 1. et post *Mag.* insere: Basil. Ibidem lin. 4. post *Arg.* dele: 1.
— 206. b. lin. 6. post *Long.* adde: Basil.
— 262. a. lin. 21. post *sit.* adde: Etiam in Gifan. codice supra scriptum est: *vel*, *commoditatem.*
— 267. b. lin. 1. post *princ.* adde: Jens. a. 1478. post *Corn.* insere: Brix. Ibidem lin. 2. post *Arg.* adde: Paris. et lin. 3. post *addunt.* pone comma, et insere: quam antiqua editio excludit.
— 374. b. lin. 6. pro *ab* lege: a Boeclero et.
— 389. In Corn. Nep. Fragm. Guelph. lin. 8. a fine dele virgulam post *meliore.*
— 393. Ibid. lin. 12. a fine III. lege IIII.
— 523. in Indice col. a. lin. 25. 26. dele verba *usque* — 23, 2, 5.
— 536. Ibid. col. a. lin. 12. post 4. pone:]

DATE DUE
